

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00882

OYF NAYE VEGN

*Permanent preservation of this book was made possible by
Benjamin Serebin*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צוויק פּוּבּוּלִיקאַציעס

אַלמאַנאַך

דרייסיק יאָר סאָועטיש-ייִדיש שאַפּן

איִקוּף פּאַרלאַג

ניו-יאָרק • 1949

OIF NAYE WEGN

ALMANAC

געדרוקט אין 3,200 עקן.

YKUF, 189 Second Avenue, New York 3, N. Y.

PRINTED IN U.S.A.

א י נ ה א ל ט

זייט

7	-----	אי קוה-פארלאג — צו דעם ליענער	
9	-----	רבקה רובין — אונזער ליטעראטור (אריינפיר)	
15	-----	אשר שווארצמאן — לידער	
17	-----	דוד בערגעלסאן — הערשל טאקער (דערציילונג)	
32	-----	צוויי רוצחים (דערציילונג) " "	
38	-----	דוד האַפשטיין — אַקטאַבער (לידער)	
40	-----	איציק פעפער — איבער שטעט און דערפער (ליד)	
42	-----	א. קושניראָוו — ראַסיאַ (ליד)	
43	-----	שמואל גאָדינער — אַריבער די דאַרפישע פאַרקאַנעס (דערציילונג)	
54	-----	מושה כאַטשעוואַצקי — לענינס אַנקום אין פעטראַגראַד (ליד)	
55	-----	ע. פינינבערג — ביים דניעפער (ליד)	
59	-----	הירש קאַמענעצקי — אַפשייד (ליד)	
61	-----	מ. דאַניעל — אויף דער זיבעטער ליניע (דערציילונג)	
70	-----	פּריץ מאַרקיש — שזמה בערס טויט (פון אַ פּאַעמע)	
73	-----	הירש אַרלאַנד — אויף פּאַליעסער זומפן (דערציילונג)	
86	-----	דוד האַפשטיין — אַ רעגן (ליד)	
89	-----	ש. האַלקין — גערעטעניש (ליד)	
90	-----	לייב קוויטקאָ — דער רעגנבויגן	
91	-----	נאַטע לוריע — דער סטעפּ רופט	
95	-----	פּריץ מאַרקיש — אין סטעפּ	
96	-----	ליפּע רעזניק — זומער (ליד)	
98	-----	עליע קאהאַן — וועגן אייזיק קאַרפן (דערציילונג)	
107	-----	איציק פעפער — אַ ליד וועגן פירער	
108	-----	ליפּמאַן-לעווין — די קאַנסטיטוציע אויסגווייניק	
114	-----	י. זעלדין — אַ ניי הויז (ליד)	
115	-----	שפרה כאַלאַרענקאָ — צום צפון-ברעג (ליד)	
116	-----	עליע גאַרדאַן — אין אַ גוס-רעגן (דערציילונג)	
124	-----	שמואל ראָסין — אַפענע פעדער (ליד)	
125	-----	עליע שעכטמאַן — ערשטער אַרויספאַר (פון אַ ראַמאַן)	
132	-----	עמנואל קאַזאַקעוויטש — פון ראַמאַן „שלום און חוה“ (פּאַעמע)	

138	דוד בערגעלסאָן — צווישן שכנים (דערציילונג)
143	אהרן קושניראָוו — וואַלדהיים (ליד)
145	מ. אלבערמאַן — טיכאַנקע-ביראַפעלד (פונעם בוך „ביראַבידזשאַנער“)
152	אהרן ווערגעליס — דער קוואַל (ליד)
153	מושה גאַלדשטיין — שניטער (דערציילונג)
164	ב. אַלעווסקי — ביראַבידזשאַנער זידער
169	ב. מילער — אַ באַגעגעניש (קאַפיטלען פון אַ דערציילונג)
183	איציק פעפער — אַ חתונה אין ביראַבידזשאַן (ליד)
185	לייב טאַלאַליי — מיט פּוּלז... (ליד)
186	פיוול פּיטאַ — דער אַסטראָנאָם און דער קעכער (דערציילונג)
192	לייב קוויטקאָ — זידער
198	דוד בערגעלסאָן — אַן עדות (דערציילונג)
211	פּריץ מאַרקיש — דעם יידישן שלאַכטמאַן (ליד)
213	א. קושניראָוו — פון בוך „מלחמה“
217	הירש דאָבין — אין אורזויב (דערציילונג)
236	שמואל האַלקין — לידער
242	דער נסתר — העשל אַנשעזעס (דערציילונג)
254	איציק פעפער — די טערקישע שאַל (ליד)
257	עליע קאַהאַן — אַ יונג לעבן (דערציילונג)
263	שמואל ראָסין — אשר שוואַרצמאַן (ליד)
265	אשר שוואַרצמאַן — זידער
268	יחיאל פאַליקמאַן — דער אַרטיסט (דערציילונג)
280	ליפע רעזניק — מאַנען און צאָלן (ליד)
281	הענעך שוועדיק — זידער
283	מאַטל האַרצמאַן — זידער
258	אי. קיפּנים — ברידער (דערציילונג)
296	מושה כאַשמשעוואַצקי — אונדזער ערד (ליד)
296	דוד האַפּשטיין — לידער
298	יאָסל קאַטליאַר — דאָס מיידל מיט די בלאַנדע האָר (ליד)
300	אברהם גאַנטאַר — לאהע (ליד)
301	אַנע סטעלמאַן — איך און באַרעלע (דערציילונג)
328	יוסף קערלער — היימלאַנד (ליד)

- 329 — — — — — ווייסרוסלאַנד (ליד) — — — — — מאַמע גרוביאַן
- 331 — — — — — צווישן יידישע קברים (דערציילונג) — — — — — מ. אַראַנסקי
- 343 — — — — — לידער — — — — — בונעם העלער
- 344 — — — — — אוי, מאַמע (ליד) — — — — — משה בראַדערזאָן
- 345 — — — — — באַגעגעניש מיטן ערשטן רויטאַרמייער (ליד) — — — — — ישראל עמיאַט
- 347 — — — — — אינעם בעסאַראַבער שטעטל (ליד) — — — — — יעקב שטערנבערג
- 348 — — — — — פון אָנהויב (דערציילונג) — — — — — נח לוריע
- 357 — — — — — לידער — — — — — חיים מאַלטינסקי
- 359 — — — — — אַ קינד שטייט אויף (ליד) — — — — — מענדל ליבשיץ
- 360 — — — — — דינסטיק (דערציילונג) — — — — — שירקע גאַמאַן
- 364 — — — — — אויפן ווייסל (ליד) — — — — — זלמן טעלעסין
- 364 — — — — — אין אַ דייטשן ביר-הויז (ליד) — — — — — א.י. באַרובאַוויטש
- 367 — — — — — וועמען דער שלאָס האָט געהיט (דערציילונג) — — — — — רבקה רובין
- 371 — — — — — וואָס הייסט אַ ברודערל (לידער) — — — — — שלמה רויטמאַן
- 373 — — — — — אין אונבעקיסטאַן (דערציילונג) — — — — — לייזער קאַצאַוויטש
- 384 — — — — — אַן אומבאַוואוסטער רויטאַרמייער (ליד) — — — — — רחל בוימוואַל
- 384 — — — — — די באַלאַדע וועגן דער שבועה (ליד) — — — — — משה טייף
- 386 — — — — — דער פאַרדינסטפולער קעכער פון פּאַרק — — — — — הערשל פּאַליאַנקער
- 390 — — — — — אום ווינטער אַ רעגן (ליד) — — — — — מ. מאַלאַלייעווסקי
- 391 — — — — — פּאַן וואַנץ (אַ משל) — — — — — מ. גערשענזאָן
- 392 — — — — — דריי זומערס (דערציילונג) — — — — — יחיאל שרייבמאַן
- 397 — — — — — כּוועל קיינעם ניט דאַרפן פרעגן — — — — — אייזיק פּלאַטנער
- 398 — — — — — אין דעם קעסל-צעך (דערציילונג) — — — — — הערץ ריווקין
- 405 — — — — — אויפן ברעג ים (ליד) — — — — — הנח לעווין
- 407 — — — — — דערייזע אויף צוריק (דערציילונג) — — — — — י. ראַבין
- 423 — — — — — לידער — — — — — עזראַ פינינבערג
- 428 — — — — — פון „שיראַהאַ“ (געזאַנג פון די באַרג-יידן) — — — — — מ. העלמאַנד

די שרייבער, וואָס זייערע שאַפונגען קומען אין זאַמלבוך

(לויטן א"ב)

זייט	זייט
108 — — — — ליפּמאַן-לעווין	145 — — — — אַלבערטאָן, מ.
405 — — — — לעווין, חנה	164 — — — — אַלעווסקי, ב.
357 — — — — מאַלטינסקי, חיים	331 — — — — אַראַנסקי, מ.
211, 95, 70 — — — — מאַרקיש, פּרץ	73 — — — — אַראַלנדי, הירש
169 — — — — מילער, ב.	364 — — — — באַרוכאָוויטש, אי.
242 — — — — נסתר, דער	384 — — — — בוּימוואַל, רחל
301 — — — — סטעלמאַך, אַנע	198, 138, 23, 17 — — — — בערגעלסאָן, דוד
186 — — — — סיטאַ, פּייווץ	344 — — — — באַראַדערזאָן, משה
345 — — — — עמיאָט, ישראל	43 — — — — גאַדינער, שמואל
386 — — — — פּאַליאַנקער, הערש	153 — — — — גאַלדשטיין, משה
397 — — — — פּלאַטנער, אייזיק	360 — — — — גאַמאַן, שירקע
268 — — — — פּאַליקמאַן, יחיאל	300 — — — — גאַנטאַר, אברהם
423, 55 — — — — פּינינבערג, עזראַ	116 — — — — גאַרדאַן, עליע
254, 183, 107, 40 — — — — פּעפּער, איציק	391 — — — — גערשענזאָן, מ.
257, 98 — — — — קאַהאַן, עליע	329 — — — — גרוביאָן, מ.
132 — — — — קאַזאַקעוויטש, עמנואל	217 — — — — דאַבין, הירש
298 — — — — קאַטזיאַר, יאַסע	61 — — — — דאַניעל, מ.
59 — — — — קאַמענעצקי, הירש	236, 89 — — — — האַלקין, שמואל
373 — — — — קאַצאָוויטש, לייזער	296, 86, 38 — — — — האַפּשטיין, דוד
192, 90 — — — — קוויטקאַ, לייב	283 — — — — האַרצמאַן, מאַטע
213, 143, 42 — — — — קושניראָוו, אהרן	428 — — — — העלמאַנד, מ.
258 — — — — קיפּניס, איציק	343 — — — — העלער, בונעם
328 — — — — קערלער, יוסף	152 — — — — ווערגעליס, אהרן
407 — — — — ראַבין, י.	114 — — — — זעלדין, י.
263, 124 — — — — ראַסין, שמואל	185 — — — — טאַלאַדי, לייב
367, 9 — — — — רובין, רבקה	390 — — — — טאַלאַדאָיעווסקי, מ.
371 — — — — רויטמאַן, שלמה	384 — — — — טייף, משה
398 — — — — ריווקין, הערץ	364 — — — — טעלעסין, זלמן
280, 96 — — — — רעזניק, ליפּע	115 — — — — כאַדאַדענקאַ, שפרה
265, 15 — — — — שוואַרצמאַן, אשר	296, 54 — — — — כאַטשעוואַצקי, משה
281 — — — — שוועדיק, הענעך	91 — — — — לוריע, נאַטע
347 — — — — שטערנבערג, יעקב	348 — — — — לוריע, נח
125 — — — — שעכטמאַן, עליע	359 — — — — ליפּשיץ, מענדל
392 — — — — שרייבמאַן, יחיאל	

צו דעם לייענער

אינעם זאמלבוך, וואָס מיר טראָגן איצט צו צו אונדזערע זייענער, קומען אַרײַן די שאַפונגען פון 67 סאַוועטיש-יידישע שרייבער — פון די עלטערע ביז די יינגסטע, — פון די ווערק, וואָס זענען פאַרעפנטלעכט געוואָרן אָנהויב דער סאַציאַלער רעוואָלוציע ביז דעם יאָר 1947. דער גאַנצער מאַטעריאַל — די לידער, פאַעמעס, פראָגמענטן און גרעסערע דיכטערישע ווערק, די דערציילונגען און קאַפיטלען פון ראַמאַנען, — איז צונויפגעשטעלט, סיסטעמאַטיזירט און צוגעגרייט געוואָרן צום דרוק דורך אַ ספּעציעלער קאַמיסיע פון יידישע שרייבער ביים יידישן אַנטיפאַשיסטישן קאַמיטעט אין מאַסקווע.

אין די איבער הונדערט גרעסערע און קלענערע ווערק, וועלכע זענען דאָ צונויפגעקליבן, קומט צום אויסדרוק דאָס אַלגעמיינע סאַוועטישע לעבן און דאָס סאַוועטיש-יידישע לעבן, ווי עס איז אַרויסגעבראַכט געוואָרן אינעם סאַוועטיש-יידישן שאַפן פאַר די דרייסיק יאָר — 1918-1947. קיין שום אַנדערער צווייג פון דער גרויסער יידישער ליטעראַטור, וואָס ווערט געשאַפן אין פאַרשיידענע טײַלן פון דער וועלט, איז נישט אַזוי געקניפט און געבונדן מיט דער אַרומיקער סביבה, מיט די קאַמפן און געראַנגלענישן פונעם אַרומיקן לעבן, מיט די פאַר-מעסטן און דערגרייכונגען פונעם לאַנד, ווי דער סאַוועטיש-יידישער צווייג פון דער יידישער ליטעראַטור. דער סאַוועטישער יידישער שרייבער, דער דיכטער ווי דער פראָזאַאיקער, שפּילט אַפּ אין זיינע ווערק דאָס אַרומיקע לעבן מיט אַלע זיינע פריידן און שוועריקייטן, באַמיט זיך צו רעאַגירן אויף אַלדי פאַסירונגען און געשעענישן פונעם אַלגעמיינעם און יידישן לעבן, וועלכע זענען אין ראַטנ-לאַנד מער ווי וואו עס איז ענג צונויפגעבונדן נישט צום אַפּטיילן.

אַט דער ספּעציפישער כאַראַקטער פון דער יידישער ליטעראַטור אינעם ראַטנלאַנד, איר צוגעבונדנקייט און אַנגעהעריקייט צום רעאַלן בויענדיקן לעבן, איר צילאַנגעווענדטקייט און איר אַנגעזעטיקטקייט מיט גאָר די אחריותן פאַרן לעבן — איז באַזונדערס כדאי צו באַטאָנען.

די אַלע געבראַכטע זאַכן אינעם זאמלבוך קומען לויטן גאַנג פון די פאַ-סירונגען און געשעענישן, לויטן גאַנג פון די פראָצעסן פון בוי און קאַמף, שטרייטן און פאַרמעסטן אויף נייע לעבנס-פאַרמען אין לויף פון די דרייסיק יאָר. די שאַפונגען פון די קרוב צו זיבעציק שרייבער זענען איינגעטיילט מער-ווייניקער לויט די פּעריאָדן פון דעם סאַוועטישן און סאַוועטיש-יידישן לעבן. מיר האָבן דאָ אַזוי אַרום דעם גאַנג, דעם וואוקס און אַנטוויקלונג פון דעם לעבן און גלייכ-צייטיק אויך דעם וואוקס און אַנטוויקלונג פון דער ליטעראַטור, ווי זי האָט זיך געפּורעמט און געשטאַלטיקט: דער ערשטער אויפברויז פון דער סאַציאַלער רעוואָלוציע, דער בירגער-קריג, דער האַסטיקער פּעריאָד פון אויפבוי און רע-קאָנסטרוקציע, די עקאָנאָמישע איבערשיכטונג, דער קאַמף מיט די בעלי-גופים, יידן אויף ערד, גאָר אַ באַזונדער אַרט פאַרנעמט אינעם זאמלבוך דער אויפקום און אַנטוויקלונג פון ביראַבידזשאַן, דערנאָך קומט — דער פאַנאַדערוואוקס

פונעם יידישן שאַפן אין די ערב־מלחמה־יאָרן און דער צווייטער מוראדיקער וועלט־קריג, דער קאַמף אויף לעבן און טויט מיט דער היטלעריסטישער בעסטיע, דער העראַאישער קאַמף פון דער רויטער אַרמיי, די דערהויבענע פאַטריאַטישע געפילן פון די סאָוועטישע פעלקער און דאָס יידיש־סאָוועטישע פאַך אַרייַנ־ גערעכנט, זייער באַשיצן דאָס היימלאַנד און גלייכצייטיק די גאַרע וועלט פון דער העסלעכער פאַשיסטישער און נאַצישער פעסט. דאָס אַלץ קומט צום אויס־ דרוק אין די פאַרשיידנסטע שאַפונגען פון די סאָוועטיש־יידישע שרייבער, וואָס זענען פאַרטראַטן אינעם אַלאַמאַנאַך. דורך די איינצלנע שאַפונגען וויקלעט זיך פאַנאַנדער די עפאַפייע פּוּעם אינטערעסאַנטן יידישן לעבן אין סאָוועטן־פאַרבאַנד. „אויף נייע וועגן“ — הייסט דער זאַמלבוך, אויף נייע וועגן איז געגאַנגען דאָס סאָוועטיש־יידישע שאַפן די אַלע דריי צענדליק יאָר. עס איז געווען אַן אינטערעסאַנטער וועג, וואָס יעדער איינער פון די שרייבער האָט אַדורכגעמאַכט אין אַט דער צייט. עס זענען צווישן די שרייבער דאָ אַזעלכע, וואָס שטייען שוין אין דער יידישער ליטעראַטור צענדליקער יאָרן, ס'זענען אויך דאָ שרייבער אַנהויבער, — וואַקס און נאַכוואַקס פון דעם לייטעראַרישן גערעטעניש אין ראַטנפאַרבאַנד. אין קיין שום אַנדערן טייל פון דער יידישער ליטעראַטור איז נישט אַזוי גרויס די צאָל פון די יונגע קינסטלער, וועלכע זענען אויפגעוואַקסן במשך פון די לעצטע יאָרן. דאָס איז אַ באַווייז פון דעם גרויסן שאַפערנישן כוח פונעם סאָוועטישן ייִדנטום.

דער לייענער באַקומט אינעם זאַמלבוך בלויז מוסטערן פון די רייכע קינסט־ לערישע אוצרות, וואָס זענען אַנגעזאַמלט אין די שפייכער פון דער יידישער ליטעראַטור אין סאָוועטן־פאַרבאַנד. מ'דאַרף האַפן, אַז דער אַלאַמאַנאַך וועט וועקן אינטערעס און אויפמערקזאַמקייט צו דער רייכער פּיסקאַרירנדיקער יידישער ליטעראַטור אין ראַטנפאַנד.

אַ גרויסע צאָל סאָוועטיש־יידישע שרייבער איז הערדיש אומגעקומען אויף די שלאַכט־פעלדער אין דעם קאַמף מיט דער נאַצישער בעסטיע, וואָס האָט זיך פאַרמאַסטן אומצוברענגען דאָס יידישע פאַך און צו ברענגען דעם נאַציזם אויף דער וועלט. פון אַשר שוואַרצמאַן ביז דעם יונגן הענעך שוועדיק, סאַר אַ מערק־ ווירדיקע גאַלדענע קייט פון דיכטער־קעמפער, פון דיכטער־אַנזאַגער פון אַ נייער, פרייער און גערעכטער וועלט.

דער מאַטעריאַל פאַר דעם זאַמלבוך איז צונויפגעקליבן געוואָרן און צוגעגרייט געוואָרן צום דרוק צוריק מיט אַן אַנדערטהאַלבן יאָר, זומער 1947. דער אַלאַמאַנאַך „אויף נייע וועגן“ האָט געזאָלט דערשיינען מיט אַ יאָר צוריק, אָבער מחמת פאַר־ שייִדענע מניעות דערשיינט דער זאַמלבוך ערשט איצט, אַ יאָר נאָך דעם ווי ער האָט באַדאַרפט דערשיינען.

עס האָבן מיטגעהאַפן די דערשיינונג פונעם אַלאַמאַנאַך די „מאַרגן־פרייהייט“ אַסס'ן, דער יידישער פּראַטערנאַצער פּאַלקס־אַרדן, דער אַמבידזשאַן, דער פריינט יוסף מאַרגנשטערן (קליוולאַנד), און אַנד.

אונדזער ליטעראטור

דער יידישער סאָוועטישער ליטעראַטור איז געוואָרן דרייסיק יאָר. זי איז געבוירן געוואָרן אינעם הערלעכן יאָר 1917, אין דער צייט פון דער גרויסער אַקטאָבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, וואָס וועט פאַרבלייבן ווי אַן אייביקער ליכטיקער מערק־צייכן אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט. צוזאַמען מיטן גאַנצן ראַטנלאַנד איז אונדזער ליטעראַטור געוואַקסן, אַנטוויקלט זיך, אַנגעגאַסן זיך מיט געזונטע זאַפטן, רייף געוואָרן. און אויפגעקומען איז זי אויפן פעטן, שוואַרץ־ערדישן באַדן, וואָס איז גוט דורכגעאַקערט געוואָרן פון די בעסטע מענטשן פון אונדזער פּאָלק נאָך פאַר דער רעוואָלוציע. זי האָט אין זיך איינ־געזאַפט די פרייהייט־שטרעבענדיקע טראַדיציעס פון דער יידישער און רוסישער קלאַסיק אין די קאַמפּס־אידעאַלן פון דער רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג אין רוס־לאַנד מיט אירע טרוימען וועגן ליכט און גליק פאַרן פּאָלק אַפילו אין די סאַמע פינצטערע צייטן פון רעאַקציע.

דער סאַמע כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער יידישער קלאַסיק איז געווען די גרויסע ליבע צום פּאָלק. אין נאָמען פון דער דאָזיקער ליבע האָט מענדעלע מוכר־ספרים אַנגעווענדט זיין בייסיקן סאַרקאַזם קעגן די בעל־טאַקסעס און בעל־טובות, באַדויערט דעם שרעקלעכן דלות פון די פּאָלק־מאַסן און באַשטרייט זיינע דאָן־קיכאַטישע אילוזיעס, וואָס האָבן אים אַפּגעווענדט פון קאַמף פאַר אַ בעסער לעבן.

אין נאָמען פון ליבע צום פּאָלק האָט י. ל. פּרץ געשטרעבט עפענען דאָס געשלאַסענע מויל פונעם פּיל־געפייניקטן „באַנטשע שווייג“ און האָט דאָס גאַנצע לעבן געזוכט דאָס שטאַרקע, קאַנדענסירטע שאַרף־וואַרט, וואָס זאָל אויפּטרייסלען די זיילן פון דער וועלט.

אין נאָמען פון דער זעלבער ליבע האָט שלום־עליכם געגעבן זיינע פּער־סאַנאַזשן דווקא אַ סך רייד, ער האָט זיי געלאָזן זיך אַרויסזאָגן. האָבן זיי זיך אומבאַהאַלפן געדרייט אינעם קרייז פון די אייגענע רייד אינעם פאַרלאַנג צו דער־ציילן דער וועלט זייער צער.

ניט געקוקט דערויף, וואָס אין דער יידישער ליטעראַטור פאַר דער רעוואַלוציע האָט אַ גרויסן אַרט פאַרנומען דער הומאָר, איז דער תּוך אירער געווען אַ טראַגישער, ווייל טראַגיש איז געווען דער גורל פון פּאָלק. אַפילו דער פריי־לעכטער מענטש פון יענער צייט, שלום־עליכם, האָט געלאַכט דורך טרערן. אין די סאָוועטישע באַדינגונגען איז פאַרווירקלעכט געוואָרן דער טרוים פון אונדזערע קלאַסיקער וועגן אַן עכטער פּאָלק־ליטעראַטור אינעם סאַמע ברייטן זין פון וואָרט.

דער יידישער סאָוועטישער שרייבער איז דאָס רוב אַליין אַ קינד פון פּאָלק.

ער איז געקומען אין דער ליטעראטור פון די אַרעמע הינטערגעסלעך צוזאַמען מיט די "שורות מורדים", וואָס האָבן אין די אומפאַרגעסלעכע יאָרן פון בירגער־קריג געלאַקערט נאָכן שונא.

מיט ביקס אין האַנט,

מיט וואַרעם בלוט אין האַרצן.

(אשר שוואַרצמאַן)

דאָס נייע, וואָס דער ייִדישער סאָוועטישער שרייבער האָט אַריינגעטראָגן אין דער ליטעראַטור, די נייע האַרזיאַנטן, וואָס ער האָט געעפנט, איז, אין דער ערשטער ריי, באַשטאַנען דערין, וואָס ער האָט אויפגעדעקט דאָס אַקטיווע אינעם פּאָלק, ער האָט אויסגעדריקט זיין אויפגעוואַכטן ווילן צו בויען אַ נייע וועלט, אַ וועלט פון גערעכטיקייט. דער הויפט־העלד פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור איז דער שטאַלצער ציל־געווענדטער אַרבעטס־מענטש, וואָס פילט זיך פאַר אַ באַלעבאַס איבער זיך, איבער זיין לאַנד און איבער זיין צוקונפט. ער שטעלט זיך ניט אָפּ פאַר קיין שוועריקייטן, ער קעמפט און זיגט.

אויב דיכטונג איז "די זינגענדיקע געשיכטע פון דער צייט", האָט עס, אין דער ערשטער ריי, אַ שייכות צו דער סאָוועטישער ליטעראַטור. קיין איין ליטע־ראַטור אין דער וועלט קאָן זיך ניט באַרימען, אַז זי גייט אַזוי האַנט ביי האַנט מיטן לעבן, ווי די סאָוועטישע. ניטאָ קיין איין עטאַפּ אינעם קאָמפּליצירטן, שווערן און זיגרייכן גאַנג פונעם ראַטנלאַנד, וואָס זאָל ניט געפינען קיין אַפּשפּיגלונג אין דער ליטעראַטור. און פונקט ווי פאַר באַגרענעצטע באַלעבאַטישע מוחות איז פאַר־באַרגן דער סוד פון אַלע אונדזערע נצחונות, פונקט ווי זיי קאָנען ניט פאַרשטיין, ווי אַזוי האָבן אונדזערע אַרבעטער, פויערים, אינזשענערן, געלערנטע אַזויפיל אויפגעטאָן פאַר אַזאָ קורצן היסטאָרישן אַפּשניט, אַזוי קאָנען זיי אויך ניט באַ־גרייפן די פאַרבינדונג פון דער ליטעראַטור מיטן לעבן, וואָס איז אַזוי דינאַמיש און פאַרענדערלעך.

דער סאָוועטישער שרייבער איז אַליין אַ נייער טיפּ מענטש, ווי יעדער בירגער פונעם ראַטנלאַנד. ער איז אַן אַקטיווער אַנטיילנעמער אין דער בויאונג פון סאָ־ציאַליזם. ער איז באַפליגלט מיט פאַרגעשריטענע אידיען. ער זעט פאַר זיך אַ היסטאָרישע פּערספעקטיוו. דעריבער קאָן ער ניט וואַרטן, ביז אַ דערשיינונג וועט זיך אָפּזעצן אין די מוטנע וואַסערן פון דער גרויער טאַג־טעגלעכקייט, ווי דאָס קומט פאַר אין די קאַפיטאַליסטישע לענדער. ער נעמט דאָס לעבן אין באַ־וועגונג, אין אַנטוויקלונג, מיטש זיך אַקטיוו אין אים אַריין, ענדערט אים, ווירקט, אַז דאָס אומנוצלעכע, דאָס היסטאָריש־פאַראורטיילטע זאָל וואָס גיכער אַפּשטאַרבן און דאָס פאַרגעשריטענע, דאָס יונגע זאָל וואָס מער זיך צעבליען. די סאָוועטישע ליטעראַטור איז ניט נאָר געשיכטע, נאָר אויך אַ געווער אין די הענט פון די אַרבעטנדיקע מאַסן אויף צו שאַפן זייער געשיכטע.

די סאָוועטישע ליטעראַטור איז טיף־אַפּטימיסטיש. זי דריקט אויס דעם אַפּטימיזם פון מענטשן, וואָס פילן אַ פעסטן באַדן אונטער די פיס, וואָס זיינען מוראדיק פאַרליבט אינעם היינט און פאַרלירן קיינמאַל ניט פון אויג די נאָך

בעסערע צוקונפט; דאָס איז דער אָפטימיזם פון אַ מעכטיקן אַרבעטס-קאַלעקטיוו, וואָס איז זיכער אין די פרוכטן פון זיין אַרבעט. ס'איז די זיכערקייט פון מענטשן, וואָס קאַנען מיט רעכט זאָגן וועגן זיך די שטאַלצע ווערטער:

מיר גייען אין זיינע פאַרטיקע רייען, שפאַנענדיקע מענטשהייט.

(ד. האַפּשטיין)

דער דראַמאַטיזם פון אונדזער צייט און אונדזער דור פאַרנעמט אַ היפש אַרט אין דער יידישער סאָוועטישער ליטעראַטור.

ניט קיין פעך פון בייער טריפט,

בליט אויף גאָדל בלעטער —

שרייבט א. גאַנטאַר, און דער יונגער פראַנט-דיכטער י. קערלער שרייט אויס אין זיינעם אַ ליד מיט פאַרביטערונג:

ווי אויף דער תליה קרעכצן שטריק,

סע קרעכצט מיין בלוט אין אַדער . . .

מיט טיפן טרויער איבער דער גרויסער קאָטאָסטראַפע פונעם יידישן פּאָלק בעת דער צווייטער וועלט-מלחמה איז דורכגעדרונגען ש. האַלקינס ליד „טיפע גריבער, רויטע ליים“. פאַרענדיקט זיך אַבער דאָס דאָזיקע ליד מיט מונטערע ווערטער:

עס וועלן קומען גוטע צייטן,

ס'וועט דאָס מזל אויך זיך בייטן.

אין דוד בערגעלסאָנס „הערשל טאַקער“ און מ. דאַניעלס „יוליס“, וואו די הויפּט-העלדן קומען טראַגיש אום, רופן זיי צום לעבן און קאַמף.

אין די סאַמע שווערסטע מאַמענטן פון דער מלחמה, אינעם סאַמע טראַגישן פעריאָד אין דער געשיכטע פון אונדזער פּאָלק, האָט די יידישע סאָוועטישע ליטע-ראַטור גערופן ניט צו קריעה-רייסן, ניט צו שבעה-זיצן, נאָר צו דעם, אַז

ס'זאל דריי מאָל, ווי דער אומגליק,

גרויס זיין די נקמה!

(פ. מאַרקיש)

האָס צום פיינט, נקמה אין אים און גרענעצלאָזע ליבע צום היימלאַנד — דאָס האָט באַוועגט דעם סאָוועטישן מענטש אין די טעג פון דער פּאָטערלענדישער מלחמה. די דאָזיקע געפילן פון פּאָלק האָט אויסגעדריקט די יידישע סאָוועטישע

ליטעראַטור און דערמיט נאָך מער מאַביליזירט אים אין קאַמף קעגן דעם בלוט-דורשטיקן פּאַשיזם. דאָס פּאָלק האָט שטענדיק געגלויבט אינעם אייגענעם קיום, אינעם זיג פון דער גערעכטיקייט. ניט נאָר אין טעג פון גליקלעכן פרידלעכן לעבן, נאָר אויך אין טעג פון די שווערסטע נסיונות האָט אים קיינמאָל ניט

פאַרלאָזט די איבערצייגונג, אַז

ס'איז אַ לעבן דאָ פאַרפלאַנצט.

(אי. פעפער)

און קיין שום שוואַרצער קראַפט וועט זיך ניט איינגעבן צו פאַרניכטן די וואַרצלען פונעם דאָזיקן לעבן.

די איינגעוואַרצלטקייט אינעם געזונטן, שעפּערישן לעבן מאַכט לייכט דעם סאָוועטישן מענטש אַלע שוועריקייטן:

ליב ווערט מיר די לאַסט פון מיינע זאָרגן —

פון מיינע און פון אַלעמענס צונאַמען —

שרייבט אין זיין ביראָבידזשאַנער ציקל דער העלדיש־אומגעקומענער יונגער ב. אַליעוו־סקי.

די מונטערקייט פונעם סאָוועטישן מענטש, זיין העראַאיזם, די איבערגעגעבנ־קייט צום לאַנד און זיינע פירער שילדערט ה. דאָבין אין זיינע דערציילונגען וועגן פאַרטיזאַנער, י. פּאַליקמאַן — אין זיינע מלחמה־דערציילונגען, י. ראַבין, שירקע גאַמאַן, ווי אויך דער עלטערער דור שרייבער — ד. בערגעלסאַן, דער נסתר, נח לוריע, אי. קיפּניס.

אונדזערע קלאַסיקער האָבן פיל געטרוימט וועגן דער פּראָדוקטיוויזירונג פון די יידישע פּאַלקס־מאַסן, נאָר אַרבעט, פיזישע מי איז דאָך דאָס רוב גע־שילדערט געוואָרן, ווי אַ שווערער עול, וואָס טריקנט אויס דעם מאַרד און פאַר־קירצט דאָס לעבן. אַנדערש האָט עס ניט געקאַנט אויסזען ביי דער שרעקלעכער סאַציאַלער און נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג, וואָס דער יידישער האַרעפּאַשניק האָט אויף זיך איבערגעטראָגן. אין דער סאָוועטישער ליטעראַטור האָט דער יידישער אַרבעטנדיקער מענטש ענדגילטיק אויסגעגלייכט זיין רוקן און באַוויזן דער וועלט זיין גרויסן, מעכטיקן וואַקס. צום ערשטן מאל איז ער דאָ באַוויזן געוואָרן אַ גילקלעכער און אַ פאַרליבטער אין זיין אַרבעט, ווייל אַלע פּרוכטן אירע געהערן צו אים און צו דעם גאַנצן גרויסן פעלקער־קאַלעקטיוו פונעם ראַטנלאַנד. „מיין לאַנד“, אונדזערע פאַבריקן“, „מיין פעלדער“ — אַזעלכע אויסדרוקן טרעפן מיר אין דער יידישער סאָוועטישער פּאַעזיע אויף שריט און טריט, כאַטש קיין איין מענטש אין סאָוועטן־רוסלאַנד פאַרמאָגט ניט קיין אייגענע פאַבריק אָדער אַן אייגענעם גוט. אַלץ איז יעדערנס באַזונדער און אַלעמענס צוזאַמען, און דאָס באַגייסטערט דעם סאָוועטישן מענטש. דאָס האָט ביי אים אויסגעבילדעט די סאַציאַליסטישע באַציאונג צו אַרבעט.

סאַראַ גוואַלדיקע פאַרליבטקייט אין אַרבעט, אין בויאונג עס פילט זיך אין די דערציילונגען פון אַנע סטעלמאַך, אַ פרוי — אַן אינזשענער, וואָס איז ניט לאַנג געקומען אין דער יידישער ליטעראַטור, אין אַרלאַנדס „הרעבליעס“, אין די ביכער וועגן יידן אויף ערד פון עליע גאַרדאָן, נאַטע לוריע, עליע שעכטמאַן. ווי פייך עס פּאַעטיזירט באַפרייטע מענטשלעכע מי דער אומגעקומענער אויף די פּראַנטן פון דער פּאַטערלענדישער מלחמה, עליע קאַהאַן, אין זיין „שמאַט אַן קלויסטערס“. דאָס זעלבע איז שייך צו די ביראָבידזשאַנער מאַטיוון פון ד. בער־געלסאַן, א. קושניראָוו, ש. האַלקין, אי. פעפּער, ווערגעליס, ווי אויך צו ל. קוויטקאַס קאַלזוירטן־מאַטיוון.

דער יונגער ב. אַליעוו־סקי האָט ווי פאַרסאַכקאַלט דעם אינהאַלט פון דער ביראָבידזשאַן־ליטעראַטור מיט די ווערטער:

איך בין געקומען אויף בערג און אויף רויערד,
געזונטער און שענער זאָל ווערן מיין פּאַלק!

עס איז געשאַפן געוואָרן אַ שלל ביכער, פול מיט פרייד פון זאַטער מי אויף אייגענער סאָוועטישער ערד האַנט ביי האַנט מיט די אַנדערע פעלקער פונעם סאָוועטן־פאַרבאַנד.

פארהיטנדיק די אייגענע נאציאנאלע פארם, האָט די יידישע סאָוועטישע ליטעראַטור ברייט פאָנאָדערגעעפנט אירע טירן אויך פארן ניט־יידישן פער־סאָנאָזש. אַזוי האָט ע. פינינבערג באַזונגען דעם פישער אַלעקסייעו, וואָס האָט געוווּזן די רויטע דעם וועג צו קיעו, און אי. פעפער האָט געשריבן מיט יוגנטלעכער באַגייסטערונג:

איבער שטעט און דערפער גיען שוואַרצע וואַלקנס,
פארן אויף די פראַנטן בלאַנדע קאָמסאַמאַלקעס.

אין ש. גאַדינערס וואַסיוטקע און מ. דאַניעל, פיאָטר לוקאַמסקי . . . דאָס זיינען אַלץ ניט־יידישע פערסאָנאַזשן, וואָס זיינען אַריין אינעם גאַלדענעם פאָנד פון דער סאָוועטישער יידישער ליטעראַטור, וואָס איז אין תוך אינטערנאַציאָנאַליסטיש.

ניט אומזיסט מאַכט דער אומגעקומענער ה. שוועדיק אַזאַ אומדערוואַרטן אויספיר, בעת ער באַשרייבט די אוממענטשלעך־שווערע באַדינגונגען אויפן שלאַכט־פעלד:

ווי ס'איז וואַרעם אונז אין פריינטשאַפט
אויף דער קאַלטער, נאַסער ערד.

די יידישע סאָוועטישע ליטעראַטור האָט איר אייגענעם פנים. ס'איז אַ נייע ליטעראַטור, אַן אידיענפולע, אַ ציל־געווענדטע, אַ דערציערישע. זי האָט גע־שאַפן אַ נייע געשטאַלטן־גאַלעריי און אויסגעאַרבעט אירע אייגענע אויסדרוק־מיטלען. זי האָט באַרייכערט די יידישע שפראַך סיי לעקסיש, סיי פאָנעטיש. זי האָט שטאַרק פאַרברייטערט די קינסטלערישע מעגלעכקייטן פונעם וואַרט־באַנוץ. די אַלגעמיינע ציל־געווענדטקייט פון דער סאָוועטישער ליטעראַטור שטערט איר ניט צו זיין זייער פילזייטיק. פונקט ווי ס'איז קאָמפליצירט און פאַרשיידנ־אַרטיק דאָס סאָוועטישע לעבן, פונקט אַזוי איז קאָמפליצירט און פאַרשיידנאַרטיק די סאָוועטישע ליטעראַטור. ס'איז אַ גרויסער אַרקעסטער, וואו ס'גיסן זיך האַר־מאַניש צונויף דער מעכטיקער קאָנטראַבאַס, די שטילע פלייט און די זיסע פידל. ווי טיף עס שיידן זיך אונטער צווישן זיך דוד בערגעלסאָן מיט זיין ראַפּינירטן פסיכאָלאָגישן געמיט און פינקטלעכער כאַראַקטעריסטיק מיט זיין דינער, קינסט־לעריש־אויסגעשפילטער דעטאַל און דער נסתר מיט זיין פאַרטיפטקייט פון אַ תלמיד־חכם און מיט זיין געשלענגלטן שפראַך־סטיל, וואָס זעצט פאַר אויף אַן איינגאַרטיקן אופן די טראַדיציע פון דער אַלטער יידישער פאַלקס־מעשה; אָדער ש. גאַדינער מיטן שווערן טראַט און האַרבן וואַרט פון אַ מענטש, וואָס זיין גאַנץ שאַפן איז אויסגעפאַלן גענוי צווישן צוויי מלחמות, און דער טרוימערישער מ. דאַניעל מיט זיין ליריש־ראַמאַנטישן נוסח. און אין פאַעזיע — דער שטרענג־געצאַמטער אין געפיל, פערד און וואַרט, א. קושניראָוו, און דער פאַטעטיש־אומ־געצאַמטער פּרץ מאַרקיש מיט זיין שאַרפער אַסאַציאַטיווער בילדערישקייט; כ. מאַלטזינסקי מיט זיין איראַנישן שמייכל איבער די אייגענע לידן און דער דראַ־מאַטיש־אַנגעלאַדענער, ביי־מאַנענדיקער ש. רויטמאַן; דער שטילער האַרציקער ליריקער ש. ראַסין און דער שטורמיש־פאַרליבטער אין לעבן ל. קוויטקאַ, וואָס

אין זיין פריידיקן געמיט געפינט זיך גענוג אַרט פאַר דער אַנטציקונג מיטן וואַקסנדיקן יאָדליקל, מיטן וואַקסנדיקן קינד און מיטן וואַקס פון זיין לאַנד אינגאַנצן גענומען.

אַן אייגנאַרטיקע גאַמע טראַגן אַריין אין דער יידישער סאַוועטישער ליטע-ראַטור די שרייבער פון מערב-אוקראַינע, מערב-ווייסרוסלאַנד און ביי-באַלטיק — ב. העלער, מ. בראַדערזאָן, י. עמיאַט, י. שטערנבערג, מ. אַלטמאַן, ה. ריווקין, ה. אַשעראַוויטש. זייער אַלעמענס שטימונג האָט אויסגעדריקט בינעם העלער מיט די ווערטער:

נישט אויף דערווילל בין איך אַהער געקומען,
און נישט אַ גאַסט בלויז בין איך אין דעם לאַנד דאָ . . .
ניין, פאַר אַ היים האָב איך דאָס לאַנד גענומען
און פאַר אַ סוף צום טרויעריקן וואַנדער.

יא, די גרופע שרייבער פון די מערב-געביטן האָט זיך אַרגאַניש איינגעגלידערט אין דער יידישער סאַוועטישער ליטעראַטור-משפחה.

די רייען פון די יידישע סאַוועטישע שרייבער זיינען פאַר דער צייט פון דער מלחמה באַדייטנדיק שיטערער געוואָרן. וועגן דעם זאָגן עדות די שוואַרצע רעמלעך, וואָס באַזוימען אַזויפיל ליבע נעמען. און דאָך איז די סאַוועטישע ליטע-ראַטור פאַר דער צייט פון דער מלחמה באַדייטנדיק אויסגעוואַקסן. עס זיינען צוגעקומען נייע יונגע שרייבער און אייניקע פון די, וואָס האָבן אויך פריער גע-שריבן, זיינען פאַר די לעצטע יאָרן געוואָרן פיל רייפער. זייער אַן אינטערעסאַנטע גרופע שטעלן מיט זיך פאַר די שרייבער-פראַנטלער — קערלער, גרוביאָן, ווער-געליס, מאַלטינסקי, טעלעסין, באַרוכאַוויטש, טייף. באַרייכערטע מיט דער מלחמה-דערפאַרונג, האָט זיך זייער שאַפן גאַר אויף אַ נייעם אופן צעבליט, ניט רעדנדיק שוין וועגן אַזעלכע וואַרט-מייסטערס, ווי עזראַ פינינבערג און א. קושניראָוו.

צום דרייסיקסטן יאַרטאַג פון דער אַקטאַבער-רעוואַלוציע, צום גרויסן יום-טוב פונעם סאַוועטן-לאַנד און פון אַלע פרייהייט-ליבנדיקע פעלקער אין דער וועלט, איז די סאַוועטישע יידישע ליטעראַטור געקומען מיט גרויסע דער-גרייכונגען. קיין שום שטרויכלונגען אויף איר וועג וועלן ניט אַפּשטעלן איר וואַקס. זי וועט אויך ווייטער בליען און וואַקסן, פונקט ווי ס'וועט געוויס בליען און וואַקסן אונדזער פאַלק, דאָס פיל-געפראַוועטע אין ליידן און אין קאַמף.

אשר שווארצמאן

אין אויפשטאנד

אין קאלטער ווינטער-נאכט, ביי שיין פון בליצנדיקע שטערן,
 אויף ווייטע געגנטן צעפלאקערן זיך שריפות.
 אין וועלדלעך טונקעלע,
 אין האלבע שוצגראבנס,
 ביי טונקלער זייט פון ברענענדיקע דערפער
 זיך שלענגלען שורות מורדים
 מיט ביקס אין האנט, מיט ווארעם בלוט אין הארצן.

פון הייזער ארעמע, פון שטיקנדע ווארשטאטן,
 פון לאנגע וואגל-בעכט, פון הונגעריקע טעג
 געקומען זיינט איר, ברידער מיינע פילע,
 צו ווייזן
 דעם פרייז פון שטילער מי,
 דעם וויי פון אייער לייב,
 דעם אויסגעשריי פון דורות און פון צייטן.

איך הער: ס'ברומט אויף דער קייטן-קלאנג פון דורות קנעכט.
 מיט ארעמען געביין צעשאטענע אויף לעבנס-מידע וועגן,
 ס'זידט אויף דאס בלוט פון מענגעס מיינע ברידער,
 מיט האנט צו האנט און קאפ צו קאפ געשאכטענע
 אויף שלאכטפעלדער פון קיילעכדיקער ערד.

איך ווייס: ס'וועט צארטעס מענטשן-לייב נאך ציטערן
 אין א געמיש פון קויט און בלוט,
 און גיט קיין יום-טוב האט באלייכט
 אינמיטן נאכט די האריזאנטן,
 נאר עמעץ וויל דעם פיין, און עמעץ וויל דאס בלוט.

מיין בליק ווערט קאלט, ווי גרויער טאג פון עסקימאסן
 אין שנייאיק-ווילדן לאנד . . .
 מיט ביקס אין האנט,
 מיט ווארעם בלוט אין הארצן
 פארטאיע איך זיך איצט
 און לאקער נאך דעם שונא.

מיין ברודערס ליפן בלוילעך־געל . . .

מיין ברודערס ליפן בלוילעך־געל
און ציטערן . . . דעם לעצטן ציטער.
וועט עמעץ קושן זיי, אַחוץ זיין מוטער?

מיין ברודערס האַנט פאַרגליווערט ווערט
און וויל די ערד אומאַרמען.
וועט אפשר עמעצער זי אויף זיין ברוסט דערוואַרמען?...

מיין ברודערס פוס איז אָפּגעדעקט.
פאַרבלוטיקט און אין קויט.
און שטיל קוקט איר זיך איבער: טויט?...

אַ, ניין!

פון אַליק, וואָס איך באַטריבט.
זימיין ברודער ריין!

אַ זון־באַשיינטער ריז האַט ער זיך אויפגעשטעלט
מיט אויסגעשפרייטער האַנט אויף גאַרער וועלט . . .
אַ גרויס בלוי־שווייגן איז אַצינד זיין היכל,
און ס'איז זיין זונענבליק פאַר אַלעס מוחל, מוחל . . .

דער שונא ביי די טויערן!

די שוואַרצע מוטער־נאַכט
צעריסן ווערט פון וויי:
— דער שונא ביי די טויערן!

פון טיף פון האַרץ
זיך רייסט אַ זוילד־געשריי:
— דער שונא ביי די טויערן!

אויפגיך צום פּערד,
די האַנט שטאַל אַן,
ס'איז איצט דער שווערד,
די שפיז — אַ פּאַן —
— דער שונא ביי די טויערן!

דער בערגעלסאן

הערשל טאקער

1

פון באראק נומער 12, וואָס געפינט זיך נישט ווייט פון אַ דאָרף אויף יענער זייט סאָוועטישער גרענעץ, האָט געשמעקט מיט יאָדאָפאַרם, מיט דזשעגעכץ און מיט דעם באַזונדערן ריח, וואָס שמעקט שטענדיק אַרום קראַנקע אויף פלעק-טיפוס. נאָר געדאַכט האָט זיך, אַז די אַלע ריחות פילן זיך נישט נאָר פון דעם באַראַק אַליין; מיט יאָדאָפאַרם, מיט דזשעגעכץ און מיט פלעק-טיפוס שמעקט דער טיף-דורכגעפולטער אָסיען, וואָס האָט קיין סוף נישט; מיט זיי שמעקט דער שטאַק-בידעריקער, קויטיקער הימל, וואָס זיפט טאָג און נאַכט זיין פליסיקייט, ווי דורך אַ געדיכטער זיפ, און אויך די כמורנע טעג שמעקן אַזוי, די טעג פון אָסיען טויזנט ניין הונדערט איין און צוואַנציק.

רעכטס פונעם באַראַק, מיט דעם בלאַטיקן וועג צום שטרויענעם דערפל — אַ דערפל, וואָס פוילט אונטער דעם דריבנעם, קלעפיקן רעגן — זיינען געגאַנגען צוויי סאַלדאַטן מיט גיכע טרייט פון מענטשן, וואָס האָבן עפעס אין דאָרף צו זאָגן. זיי האָבן געפירט אַ נאַסן קודלאַטן הונט אויף אַ קייטל.

אין דאָרף, אין איינער אַ כאַטע, איז געזעסן די גרענעץ-וואַכטע און האָט טאָג ווי נאַכט געגאַסן אַרום זיך קאַרבאַל, געגאַסן מיט גרויס מורא אַנצושטעקן זיך מיט דער טיפוס-קרענק, וואָס פרעסט מענטשן אין באַראַק. געגאַסן נאָך מיט גרעסערער מורא צוצולאָזן צו זיך עפעס אַ פאַרהוילענע געפאַר פון קעגנאיבער דער דרייטער גרענעץ, פון דאָרט, פון וואָנען עס פילט זיך אַהער אַ שטענדיקער שטאַלצער שפאַט, נאָר אַז מע קוקט זיך איין דורך בינאַקלען, זעט מען גאַרנישט, אויסער נאַסע שטרעקעס, און אויסער דעם, וואָס אויך דאַרטן איז אָסיען — אויך דאָרט גיסט און גיסט דער רעגן.

צווישן די דריי אויסגעפוצטע אַפּיצערן, וואָס שפילן אַן אויפהער אין קאַרטן און האָבן צו שאַפן אין דאָרף איבער אַ פאַר צענדליק סאַלדאַטן, האָט דעם אומ-זיכטבאַרן אויבנאָן פאַרנומען דער סאַמע יינגסטער און מער פּריזישער — אַ ווייבעריש-געפודערטער לייטענאַנט. ער האָט געדרייט זייער אַפט מיט די נאָז-לעכער און מיט די ליפן, ווי גלייך זיי בייסן אים, נאָר ער וויל נישט קראַצן; ער האָט געדרייט מיט זיי ניט אַזוי צוליב זיין קרומען מויל, ווי צוליב די נאָך מער קרומע און טונקעלע וואַנצעס.

פון אים האָט געשטאַמט דער איינפאַל, אַז אַלע אַרטיקע בירגער, וואָס קומען אַהער צופוס, ווי עוואַקואירטע פון יענער זייט גרענעץ, זאָל מען, ביז זייער זאָך וועט קלאָר ווערן, נישט אַפשיקן ווייטער אין לאַנד, נאָר מע זאָל זיי פאַרהאַלטן דאָ ביי דער גרענעץ אין באַראַק פאַר טיפוס-קראַנקע. זיין בריוו, אין וועלכן ער

האַט וועגן דעם ראַפּאָרטירט צו זיין „נאַטשאַלסטווע“, האָט זיך אָנגעהויבן מיט די ווערטער:

„אום צו פאַרשפּאַרן אומזיסטע ענערגיע . . . לייג איך פאַר“ . . . און אַזוי ווייטער.

פאַר אַט דעם איינפאַל „צו פאַרשפּאַרן אומזיסטע ענערגיע“ האָט ער באַקומען פון זיין „נאַטשאַלסטווע“ אַ דאַנק, אַ וואונק, אַז ער גייט אויפן ריכטיקן וועג און וועט געשטעלט ווערן צום צעטל אויף צו באַקומען אַ העכערן ראַנג. ער האָט גלייכצייטיק דערפילט אי אַז ער איז זייער אַ וויכטיקער און וואַגיקער מענטש, אי אַז פאַר זיין קומענדיקער גרויסער קאַריערע איז בעסער, ער זאָל זיין וואַגיקע וויכטיקייט טראַגן אין זיך און זאָל זיין גליק פאַר קיינעם ניט אַרויסווייזן.

דער עיקר איז געווען צו בלייבן אויסערלעך קאַלט. וועגן זיין געלונגענעם איינפאַל האָט ער דעריבער געשוויגן, ווי גלייך ער געהערט ניט צו אים אַליין, נאָר צו זיין גאַנצן פיינעם שטאַם, און אויב, שפּילנדיק אין קאַרטן, האָבן זיינע פריינט פאַרפירט וועגן דעם אַ שמועס, האָט ער תמיד וועגן דעם געענטפערט ניט מיט ווערטער, נאָר מיט אַ שיינעם זשעסט ביים געבן די קאַרט. — אַ זשעסט, וואָס לויבט ניט אים אַליין, נאָר זיין גאַנצן אַפּיצערישן שטאַם. איין זשעסט האָט ביים געבן די קאַרט געהאַט צו זאָגן:

— מיר זיינען איראַפּייער . . .

אַ צווייטער זשעסט:

— דער עיקר איז טאַקט . . . טאַקט . . .

אַ דריטער:

— מיר לערנען ביי די פראַנצויזן, ביים אַלטן רוים.

אַ פערטער זשעסט — מיט אַ בליק צום פענצטער:

— און דאַרט — זיי, פון יענער זייט גרענעץ — ביי וועמען לערנען זיי?

דערביי האָבן ביי אים פון אויפּרעגונג נאָך אַפּטער ווי תמיד זיך געדרייט די נאָזלעכער מיטן קרומען מויל.

איצט זיינען די צוויי סאַלדאַטן, וואָס פירן דעם קודלאַטן הונט אויפן קייטל, געקומען אַנזאָגן, אַז פאַרטאָג האָט מען מיט דער הילף פונעם הונט געכאַפט אויף דער גרענעץ „צוויי“ — די ערשטע „צוויי“, וואָס דאַרפן לויט דער נייער פאַר-אַרדענונג פאַרהאַלטן ווערן אין באַראַק פאַר פּלעק-טיפּוס קראַנקע.

דעם הונט האָבן דאָ אַלע דריי לייטענאַנטן געגלעט, נאָס מאַכנדיק די הענט אין דער טיף פון זיין נאַסער האַריקער פעל. ווי פון זיך האָבן אַלע דערפילט, וועמען עס קומט דער ערשטער כיבוד אויסצופּרעגן די נייע „צוויי“ און זיי באַוועזן אין באַראַק, דער יונגער לייטענאַנט האָט זיך דערפילט זייער יום-טובדיק, צוליב דער וויכטיקייט פון דער נייער אַרבעט, וואָס שטייט אים פאַר, איז ער אַוועק אין צווייטן קליינעם צימער זיך אויספּוצן. דערצו נאָך איז פונקט צו יענער צייט פון באַראַק פריילעך, ווי אַן אייגענער מענטש, אָנגעקומען דער דאַקטער, און בעת מע האָט דאָ פריינטלעך פון ביידע זייטן געבלאָזן אויף אים מיט קאַרבאַל, האָט

ער דערווייל מיט שטארק־פארמאכטע אויגן דערציילט, אז ער האט די „נייע צוויי“ געזען אין דרויסן לעבן באַראַק, אז איינער פון זיי איז אַ יונגערמאַן, אויף וועמען „אַלץ“ איז קענטיק — אַ ייד, פאַרשטייט מען, און אז די צווייטע — אַ יונג מיידל, אויך אַ יידישע.

— טאָטאָ . . . טאָטאָ . . . זי מאַכט זיך גלייך, ווי דעם יונגמאַן קען זי ניט. נאָר אַליין איז זי . . . ווי ?

אַנשטאַט אַ וואונק צו געבן, האָט דער דאָקטער פאַרמאָכט די אויגן, אַ קנאַק געגעבן מיט צוויי הויך־אויפגעהויבענע פינגער, אַ קוש געגעבן זיי און האָט אַריינגעשריגן אין צווייטן קלענערן צימערל :

— יאָ, פאַן . . . עס לוינט . . . אַנטאָן זיך וואָס שענער !

און מיט אַ פאַר מינוט שפעטער האָט ער שוין געשפילט מיט די איבעריקע צוויי ביים טישל. אַריינקונדיק אין זיינע קאַרטן, האָט ער אַ ווילע געכאַפט אַ קוק אויפן יונגן מיט די קרומע וואַנצעס, וואָס קומט אַרויס אַ פריש־ראַזירטער און פריש־אויסגעפוצטער.

— גוט . . . — האָט ער אַ פאַנפע געטאָן צו זיך אין דער נאָז. און שווער איז געווען צו וויסן, אויף וואָס דער „גוט“ גייט : אויף דעם אַרעסטירטן מיידל, וואָס ער האָט געזען זיצן לעבן באַראַק, אויף דער אויסגעפוצטיקייט פון דעם לייטענאַנט, וואָס מיט די קרומע וואַנצעלעך, אַדער אויף דער ערשטער האַנט קאַרטן, וואָס אים איז אויסגעפאַלן.

— גוט ! . . . — האָט ער, אַריינקונדיק צו זיך אין די קאַרטן, איבערגעחזרט. — אויסגעצייכנט !

2

אין דרויסן האָבן געשוויצט שטייענדיקע טונקל־ברוינע וואַלקנס. עס האָט געמראַקעט דין און פויל, ווי אויף קיינמאַל ניט אויפצוהערן. עס האָט ווען־ניט ווען אַ שוויצער געטאָן אַ פייגעלע ערגעצוואו צווישן פאַרדאַרטע שטעכלקעס און דערנער, וואָס ביי די זייטיקע וועג־גראַבנס — אַ שוויצער געגעבן ביז, אַן ווילן, ווי פאַרקאַטערט.

אַנטקעגן דעם לייטענאַנט, וואָס שפאַנט מיט רעסאַנדיקע אַפיצערישע טריטעלעך, איז מיטן וועג צום דאַרף אַן אַטעם געלאָפן אַ סאַלדאַט, און אין זיין לויפן האָט זיך געפילט די שלעכטע בשורה, וואָס ער האָט אַנצוזאָגן, — אַ שלעכטע בשורה וועגן זיך און יענע אַלע סאַלדאַטן, וואָס היטן אין דער בייטאַגיקער וואַכטע דעם באַראַק. נאָענט לעבן אַפיצער האָט ער מיט אַ לעצטן שפרונג זיך אַוועק־געשטעלט אין פראַנט, באַקומען אויסגעלאַצטע גלעזערנע אויגן, זיך צוגעבויגן, ווי אויף צוצופאַלן אַ פאַרגליווערטער צום אַפיצערס קרומע וואַנצעלעך און האָט אויסגעפלאַצט מיט זיין לעצטן אַטעם :

— די מויד איז אַנטלאָפן ! . . .

פון זיין נאָענטן אַטעם האָט אַ בלאַז געגעבן מיט נעכטן־געגעסענע ציבעלעס און קנאַבל און מיט אַלערליי ריחות, וואָס פילן אַן אַן ענגע פויערשע כאַטע.

ביים אָפיצער האָבן נערוועז אַ ציטער געטאָן די נאַזלעכער. זיינע קרומע וואַנצעלעך האָבן זיך אַ ביזן דריי געגעבן אויף איבערצוקרימען דעם סאַלדאַטס ווערטער:

— קקקע!... וואָס הייסט עס... „אַנטטט—לאָפּן“?

דער אויסגעצויגענער סאַלדאַט האָט אַליץ סאַלוטירט אַ פאַרשטאַרטער מיט הויך־אויפגעהויבענע אַקסלען. זיינע גלעזערנע אויגן מיטן אָפּענעם מויל זיינען געווען אויסגעליידיקט. ווי ער אַליין — ער האָט מער ניט געהאַט וואָס צו זאָגן. דער אָפיצער האָט פאַרקלעמט די ציין און האָט פון כעס אויסגעציילט אַלע זילבן, וואָס אין די ווערטער:

— און דער צווייטער?

דער סאַלדאַט האָט זיך אויפגעטרייסלט, ווי גלייך די מעשה מיט דער אַנט־לאָפּענער מויד איז אים שוין פאַרגעבן. ער איז ווי געווען צופרידן, וואָס ער קאָן צוגעבן:

— דאָרט... ער זיצט...

און ער האָט אַן אויפגעהויבענעם אַרבל, וואָס זעט אויס לידיק, ווי אַז אַ האַנט, אַנגעוויזן צום באַראַק־צו.

דער לייטענאַנט האָט אַנגערטאַטן אויפן סאַלדאַט, ווי אויף אים דורס צו זיין, נאָר אַריינקונדיק גאַר נאָענט אין זיין פאַרוואַרפענער גלעזערנער צורה, ווי באַ־שלאַסן, אַז זי איז ניט ווערט דעם פאַטש פון זיין האַנט, און אַ קאַמאַנדעווע געטאָן:

— מאַרש!!! צוריק!!!

און ער איז מיט זיין רעסאָרנדיק גענגעלע אַוועק גלייך נאָך אים מיטן וועג צום באַראַק.

לעבן באַראַק, אויף אַ הויפּן אַנגעוואַלגערטע שטאַרק־אַנגענעצטע שפענער, איז ווירקלעך געזעסן בלויז איינער — אַ יונגער יידישער בחור מיט גרויסע אויערן אין ביידע זייטן פון זיין נידעריק־געשוירענעם קאַפּ און מיט אַ לענגלעך־אַפּגעברענט פנים פון אַ „נאָוואַבראַנעץ“. זיינע אויגן האָבן געקוקט צו דעם אָפּ־געריסענעם שטיק הויט, צו דער פרישער וואונד, וואָס אויף זיין האַנט, — אַ וואונד, וואָס ער האָט געקאַנט באַקומען בעת מע האָט אים געשלאָגן אַדער אומ־געוואָרפּן. זיינע אויגן האָבן זיך אויפגעהויבן פאַמעלעך, זיי האָבן אַ קוק געגעבן צום שטיין־געבליבענעם אָפיצער — גרויסע, טונקל־גרויע אויגן, זיי זיינען־פּול מיט ווייטקייטן, מיט ניט קיין היגער פאַרטראַכטיקייט און זיינען דאָך פון עפעס גליקלעך־צופרידן, — אפשר פון דעם, וואָס דאָס מיידל איז גוט אַנטלאָפּן — אויף שטענדיק.

ביי דער זייט זיינען געשטאַנען סאַלדאַטן מבינים און געזאַגט, אַז אויב מע געפינט זי ניט באַלד, אין די ערשטע פאַר שעה, איז אַן עק: פאַרפאַלן. פון אונטער דעם יונגמאַנס אָפּגעריסענעם מאַנטל האָט זיך אַרויסגעזען אַ שוואַרץ הערצל פון אַ העמדל און אַ קאַלנער פון דעם זעלבן שטאַף; דער קאַלנער איז זייער אַ גראַמער, ווי אַ פרעמדער — ער קנייטשט זיך אַרום זיין האַלדז.

— מממ!...

דעם אפיצערס קרומלעך מויל האט זיך א דריי געגעבן אין א זייט צוזאמען מיט די וואנצעס און מיט דער גאז, זיך א דריי געגעבן, ווי ביי א מפונק. זיין אנטוישטער בליק האט א וויילע באטראכט דעם ארעם-געקליידעטן יונגמאן:

— פכע!... א טרעפל... א לאנג-געחלומט טרעפל, וואס דארף דערנענטערן צו דער געוואונטשענער קאריערע, צום העכערן ראנג...
— איז, הייסט עס, סך-הכל... אט דאס איז עס?
דער אפיצער האט, באטראכטנדיק דעם זיצנדיקן יונגמאן, א זאג געגעבן שטיל, ווי פאר זיך:

— כאטש געווען באדארפט זיך איבערטאן... ווי?... כאטש געווען באדארפט זיך אויספוזן, איידער מע קומט אין אן אייראפאישן לאנד...
און ער האט א וואונק געטאן צו די סאלדאטן, זיי זאלן פירן דעם יונגמאן אין דער נאענטער קליינער בודע.
אין דער בודע איז נישטא אויף וואס צו קוקן. אלץ איז דארט פייכט, ווי אין א דורכגענעצט הילצערן ביידל.
ביים פייכטן טישל זיצט דער לייטענאנט פאנאדערגעשפרייט מיט זיינע פאפירן און שטרייכט אונטער זיין געהויבנקייט מיט יעדן האלב-לצנותדיקן „איך“, וואס ער לאזט ארויס פון מויל.
— ווי רופט מען אייך?
— הערש.

דער אפיצער דערפילט פלוצים, אז ער האט זיך ניט וואס צו כאפן — ער האט צייט...
— ממ!... הערש?... הערש, מענדל, מאשקע — אלע אזעלכע טשיקאווע נעמען...

ער האט א קוק געגעבן צום יונגמאנס גרויסע, טונקל-גרויע אויגן און האט צו זיין באוואונדערונג דערזען, אז זיי זיינען, ווי פריער, ווייט פון אים — א גאנצער מהלך. זיי זיינען פול מיט ווייטער, ניט קיין היגער פארטראכטקייט און זיינען דאך מיט עפעס גליקלעך-צופרידן — אפנים, ווירקלעך דערפון, וואס דאס מיידל איז גוט אנטלאפן...

— אייער פאמיליע? — האט ער ביז געפרעגט.

— טאקער.

— אייער געבורטס-ארט?

— נאריווקע.

— וועלכע נאריווקע?

ער האט פון זיין פארטפעל ארויסגענומען א העפט און האט געשארט אין דעם מיט א פינגער, ווי מע שארט אויף צו געפינען א ווארט לויט דעם אלף-בית. ער האט געפונען דאס ווארט, באקומען אן אויסדרוק פון א מענטשן, וואס פוילט זיך א שמייכל טאן:

— נו, יא... פאַרשטייט מען... נאַריווקע — אַ שטעטעלע, וואָס האָט אין די צייטן פון קריג אָפגעברענגט, און צוזאַמען מיטן שטעטעלע זיינען פאַרברענט אַלע באַווויזן, ווער איז אַן אַרטיקער איינוואוינער און ווער ניט... איז אַלע, הייסט עס, זייט איר פון דאָרט — פון נאַריווקע... איר זייט גאָר די נשמה שולדיק... איר קערט זיך אום פשוט אַהיים... נו, און די יונגע אַנטלאָפּענע פרוי אָדער מיידל, זי איז, נאַטירלעך, אויך געווען פון דאָרטן, פון נאַריווקע, הייסט עס? ... דעם יונגמאַנס אויגן האָבן אים אַ רגע באַווויזן זייער טיפע, ניט-היגע פאַרטראַכטיקייט און האָבן גענומען קוקן ערגעץ-וואוהין צו אַ דורכגענעצט ווינקל פון באַלאַקאָן. ער האָט שוין פריער געענטפערט:

— איך ווייס ניט.

— מע האָט דאָך אייך צוזאַמען געכאַפט! ...!

— איך קען זי ניט.

— ווי? ...?

דעם יונגמאַנס מויל איז געבליבן אָפּן, און עפעס אַזוי אָפּן, ווי גלייך קיינער איז אַרום אים דאָ אין דער בודע נישטאַ. דער אָפיצער האָט דערפילט: דעם יונג איז לאַנגווייליק, שטיל.

— אומזיסט . . . אומזיסט, — האָט אָפּגעזיפצט דער אָפיצער.

איינקונדיק זיך מיט פאַרשמעצערטע אויגן, האָט ער צוגערופן דעם יונג-מאַן נעענטער צום טיש, ער זאָל זיך אונטערשרייבן.

— ווילט איר, הייסט עס, מיט אונדז פירן אַ שפיל?

ער האָט דערווען יענעם אַנגעבויענעם האַלדו-און-נאַקן — אַ נידעריק-אָפגעשוירענער נאַקן — אַ נאַקן פון אַ מענטשן, וואָס לאָזט זיך אין אַ ווייטן וועג אין די צייטן פון עפידעמיעס... און אַט... אַט דער האַלדו-און-נאַקן — אין אים איז געווען קענטיק די גאַנצע שולד...

דער אָפיצער האָט מיטאַמאָל חרטה געקראָגן, וואָס אַליץ ענדיקט זיך אַזוי גיך. — ווילט איר אפשר, — האָט ער געזאָגט, — ווילט איר, איך זאָל אייך דער-מאַנען, ווי אַזוי עס איז געווען? די דאָקומענטן האָט געפירט ביי זיך די יונגע פרוי, וואָס איז אַנטלאָפּן, אַט ווי אַזוי דאָס איז געווען — ווייל אַ פרוי איז שווערער צו באַזוכן, ניט אַזוי?

ער האָט אַנגעהויבן אַרומצושפּאַנען היין און צוריק איבער דער בודע.

— ביידע האָט איר זיך אומגעקערט אין אייער אַלטער היים, כדי צו פאַר-שפרייטן באַלשעוויים. — זאָגט דעם אמת, זייט זיך מודה, דאָרט איז שלעכט, נישטאַ פון וואָס צו לעבן, איר קאַנט דאָך זאָגן, אַז טאָן עפעס שלעכטס דאָ ביי אונדז האָט איר גאָר ניט געוואָלט טאָן, איר האָט נאָר געוואָלט אַריבערכאַפּן זיך מיט אייער כלה איבער דער גרענעץ, האָט איר געוואָלט, און דאָ מיט איר חתונה האָבן... אַוועקפאַרן מיט איר פונדאַנען ווייטער — קיין אוראַגוואַי, צום ביישפיל, קיין פּאַלעסטינע . . . ווי?

— איך קען זי ניט, — האָט געזאָגט דער יונגערמאַן.

אין זיינע אויגן איז מיטאמאל פארשוואונדן דער גליקלעך-צופרידענער אָפּ-גלאַנץ; געבליבן איז אין זיי ניט מער, ווי די ווייטע, ניט-היגע פארטראַכטקייט — אַ שיפע, אויף אייביק פארעקשנטע.

דער אָפיצער האָט זיך אַרויסגעבויגן דורך דער טיר און האָט אַריינגערופן די צוויי וואַרטנדיקע סאָלדאַטן.

— יאָ — האָט ער, רייבנדיק די וואַנצעס, גענומען אַראַפקוקן צום יונגן-מאַנס האַנט, וואָס מיט דער רויטער פרישער וואונד, — געסט זייט איר ביי אונדז אומגעריכטע . . . קיין פאלאץ האָבן מיר דאָ פאַר אייך ניט צוגעגרייט. ביז מיר וועלן דערגיין, צי איר זייט ווירקלעך פון נאַריווקע צי ניין, וועט איר מוזן איבער-זיין עטלעכע טעג דאָ ביי אונדז אין באַראַק . . . אין באַראַק זיינען אַפילו פאַראַן קראַנקע . . . קראַנקע אויף פלעק-טיפוס . . . אָבער איר מוזט אונדז מוחל זיין, אַ ביסל זייט איר אַליין שולדיק . . . איר האָט אונדז פריער ניט אַנגעזאָגט, אַז איר קומט, — קיין בעסערן פלאַץ האָבן מיר ניט באַוויזן צוצוגרייטן...

אין דרויסן איז ער נאָך אַ וויילע געשטאַנען — געשטאַנען מיט פאַרקרימטע וואַנצעס, מיטן פאַרטפעל אונטערן אַרעם און געקוקט:

מע פירט דעם יונגמאַן צום באַראַק. אין דער באַגלייטונג פון די צוויי סאָלדאַטן גייט ער זייער פאַמעלעך, מיט אַן אַנגעבויגענעם קאָפּ און מיט קורצע טריט, ווי אַ געפענטעטער. בלויז האָרט ביים אַריינגאַנג אין באַראַק שטעלט ער זיך אָפּ, ער דרייט זיך אויס פאַמעלעך אויף צוריק, און די טיפע, ניט-היגע פאַר-טראַכטקייט, וואָס אין זיינע גרויסע, טונקל-גרויע אויגן, קוקט אין יענער זייט, וואו עס ליגט דאָס לאַנד, פּונוואַנען ער איז געקומען, אין יענער זייט, פּונוואַנען מע זעט איצט גאַרנישט, אויסער נאַסע שטרעקעס און אויסער דעם, וואָס אויך דאַרט איז אַסיען.

עס איז געווען פאַרנאַכט.

דער רעגן האָט אויפגעהערט.

ווייט איבערן פעלד, אינעם שטרויענעם דערפּל, וואָס קעגנאיבער נאַסע, פאַר-וועלקטע גראַזן, האָט שטיל און ניט זיכער אַנגעהויבן קלינגען אין קלויסטער. די כוואַליעס פון די ערשטע איינזאַמע קלאַנגען האָבן דערגרייכט, ווי אַ גרויל, צו די לייבער פון אַ גרופע פויערים און פויערטעס, וואָס וואַרטן שוין לאַנג ביים באַראַק, מע זאָל פון דאַרט אַרויסטראַגן דעם קערפער פון זייערן אַן אייגענעם — אַ געשטאַרבענעם פון פלעק-טיפוס. פאַרוואַרפן איבער די שטאַרק-געבויגענע קעפּ, אין אַ טונקעלער, שלעכט-געפאַרבטער טרונע, האָט מען ענדלעך פון דער ברייט-געעפנטער באַראַק-טיר דעם טויטן קערפער אַרויסגעטראַגן. דער יונגער-מאַן איז פאַמעלעך אין דער זעלבער ברייט-געעפנטער טיר אַריינגעטראַגן, ער איז געווען העכער פון דער קליינער באַראַק-טיר, ער האָט געמוזט אַביסל אַנבויגן זיין קאָפּ.

אין דאָרף האָט דער קלויסטער אַנגעהויבן קלינגען מער זיכער, ווי אויף אַ געשעענער פאַרפאַלענער זאָך. די פויערים און פויערטעס האָבן אַלע מיטאַמאל זיך אַנגעהויבן צלמען.

3

לאַנגע צוויי רייען אייזערנע באַלייגטע בעטן — פון זיי שטינקט מיט קאמפער, מיט גוטאפערטש און מיט ברוד פון קראַנקע מענטשן-לייבער.

מיט הייסן וואַסער ווערט געשייערט דער לאַנגער דורכגאַנג, וואָס אינמיטן באַראַק. פון די צופיל-אַנגענעצטע פּאָדלאַגע-ברעטער גייט אויף אַ פייכטער וואַרעמער געשטאַנק.

ווייט-פאַרקאַשערטע מוסקולדיקע הענט נעצן אָן און דרייען אויס די שייַערן-דיקע שמאַטע, און אויך דער רוסישער יונג, דער איינציקער באַראַק-דינער, צו וועמען אָט די הענט געהערן, געדענקט זיך — אַ העל-בלאַנדער יונג מיט אַ געגאַלט פנים, מיט אַ נאַקעט-געגאַלטן קאַפּ און מיט העלע, ווי נאַקעט-געגאַלטע, היפשע אויגן; די אויגן האָבן, אַחוץ שייַערן די פּאָדלאַגע, ווי נאָך עפעס אין זיך. אַנגעבויענערהייט, אייננעצנדיק און אויסדרייענדיק די שמאַטע, כאַפט דער באַ-ראַק-דינער אַלעמאַל בליקן צום יונגמאַן, וואָס האָט זיך אַנגערופן הערש טאַקער און יצט גאַנצע טעג איינזאַם אויף זיין בעט — דעם באַראַק-דינערס בליקן זיינען מאַדנע ערנסטע, ריינע, און דענסטמאַל דאַכט זיך, אַז ער אַליין איז אויך פיל ערנסטער און ריינער, איידער די אַרבעט, וואָס ער טוט.

קריגעריי אין ווייטן באַראַק-ווינקל — אַ קריגעניש מיט אַ פריש-געפּאַנגענעם באַיאַרטן יידן, וואָס וויל פאַרנעמען דאָס עקסטע אַפּגעזונדערטע בעט.

צום באַיאַרטן יידן שרייט מען:

— מע זאָגט דיר: „באַזעצט“, ניט דיין עסק, זאָגט מען דיר. מע זאָגט דיר:

„באַזעצט“ — און קריך ניט מער...

די געפאַקטע באַבעריק-ווייסע שוועסטער מיטן רויטן צלם אויפן שטערן — זי הויבט אָן צו מעסטן די היץ פון יענעם זעלבן ווינקל, וואו מע האָט זיך פריער אַביסל געקריגט. איר „קאַזיאַנע“ מיילעכל בלייבט פאַרשנורעוועט, ווי דער גאַנצער וועלט אויף צו-להכעיס, געשלאָסן, און נאָר איר פאַרריסן נעזל טענהט צום באַיאַרטן יידן, אַז עס איז אַלצאיינס, — אַזוי האָט באַפוילן דער דאַקטער:

— ביי אַלע, וואָס קומען אַריין אין באַראַק, מוז צוויי מאַל אַ טאַג געמאַסטן ווערן די היץ.

דער באַיאַרטער ייד בטלט צו איר חלומות:

— וואָס-זשע, איך בין משוגע?... הערט אַ געשיכטע... איך בין געזונט

און שטאַרק, וועל איך מיר פּלוצים לאָזן מעסטן די היץ...

ווי אַ פאַרגוואַלדעוועטער בלייבט ער אויף זיין בעט צעכראַסטעט מיטן טערמאַמעטער אונטער דער פאַכווע, נאָר באַלד ווי די שוועסטער גייט אַרויס פון באַראַק, דערנענטערט ער זיך צום יונגמאַן, וואָס יצט איינזאַם אויף זיין בעט. פון דעם אויבערשטן זשילעט-קעשענקעלע נעמט ער אַרויס אַ צוואַמענגעלייגטע פענסנע און זעצט זי אויף רייטנדיק זייער נידעריק אויף זיין צעפלעטשטער נאָז. ער טוט אַ קוק אויפן בחור פון איבער די גלעזלעך, דערזעט, אַז ער איז אַ יידישער, און הויבט אָן מיט אַזאַ היימישן טאָן, ווי גלייך ער זעצט פאַר דעם

שמועס, וואָס צווישן זיך האָבן געפירט זיינע און אַט דעם בחורס זיידעס:
 — פכע!... וואָס האָב איך פאַר זיי מורא? אַז סך־הכל האָב איך שוין „סיפּ־
 נאָי“ געהאַט. איך האָב נאָר מורא פאַר אַ „וואַזווראַטנע“, און „וואַזווראַטנע“, דאַכט
 זיך, הערט מען דאָ ניט, ווי? ... מע הערט ניט? ... איכ'ל טעלעגראַפירן מיין
 ברודער . . . כ'האָב דאָ אַ רייכן ברודער.

נאָר דער יונגערמאַן, זעט אויס, וויל ניט פאַרזעצן דעם שמועס, וואָס צווישן
 זיך האָבן געפירט זיינע און אַט דעם יידנס זיידעס. ער ענטפערט ניט.
 — ווי לאַנג, מיינט איר, קאָן מען דאָ האַלטן?

דער יונגערמאַן שווייגט.

— ווי לאַנג זייט איר שוין דאָ?

— דעם פינפטן מעת־לעת.

עס ווייזט זיך אַרויס: דאָס איז די איינציקע פראַגע, אויף וועלכער מע קאָן
 אַרויסקריגן אַן ענטפער ביים בחור. דעם יידן פאַרדריסט עס. זיינע אויגן ווערן
 בייז, ווי נאָך אַ שבתדיקן טשאַלנט.

— אַבעטעך, יונגערמאַן, — זאָגט ער, — וואָס נעמט איר זיך אַזוי איבער?

איר זייט סך־הכל אַ „טונקעלער“...

מיינען מיינט עס: סך־הכל אַ „רויטער“.

אַז דער ייד גייט אַוועק צוריק צו זיין בעט, קומט באַרוועס אַריין דער פאַר־
 רויטלעך דינער — צעכראַסטעט, באַלאַדן מיט פיל קליינע טשייניקלעך אַקרעפּ.
 ער דערמאַנט: אַ בעדער־יונג אין אַמאָליקע טיף־רוסישע שטעט, וואו שוויץ־באַד
 איז געווען דער גרעסטער תענוג. זיין אויסדרוק: צעטראַגענע געטריישאַפט.
 פאַר וועלכער „קאַנאָאַ“ צאָלט אים אין הורט. כאַפּנדיק נאַקעט־געאַלטע בליקן
 צום יונגמאַן, טוט ער דערווייל זיין אַרבעט — ער בייגט צו זיין אויער צו די
 טרוקענע שעפטשענדיקע ליפּן פון דעם היציק־הייזעריקן קראַנקן פּויער, לעבן
 וועלכן ער שטעלט אַוועק אַ טשייניקל:

— פעי, פעי, — זאָגט ער אים, באַשקאַ־טאַ? טרעשטשיט?

דעם יונגמאַן האָט מען גערופן אין דער דורכגענעצטער בודע, וואו אין
 ווינקל ביים נאַסן טישל האָט געוואַרט דער לייטענאַנט מיט די קרומע וואַנצעלעך.
 ער האָט געהאַלטן אין די הענט זייער פיל קליינע ניי־באַקומענע פאַטאַגראַפיעלעך
 און האָט כסדר געטיילט אויף זיי, כסדר געטיילט זיינע בליקן — איין פאַרשנדיקן
 בליק אויף דער קליינער פאַטאַגראַפיע, וואָס אין זיין האַנט, און אַ צווייטער —
 אויפן יונגמאַנס אויסגעבלייכטן פנים.

— פאַם־פאַם... פאַם־פאַם, — האָט ער זיך צעזונגען, ווי צום טאַקט פון

זיינע בליקן, — זאָגט איר, הייסט עס, אַז אַהיים זייט איר איצט געקומען צום
 ערשטן מאָל?... וואונדער . . . באַשטימט צום ערשטן מאָל?...

ווען דער יונגערמאַן, וואָס רופט זיך אַן הערש טאַקער, איז באַגלייט מיט
 צוויי סאָלדאַטן געגאַנגען פון דער בודע צוריק אין באַראַק, האָט ער דערפילט, ווי
 די פאַרנאַכטיקע פייכטיקייט נעמט אים דורך און דורך; זי טוט אים וויי, אַט די
 פייכטיקייט, שטעכט ווי מיט פאַרהוילענע דערנער זיין לייב און פאַרשפרייט אַ

ברעכעניש איבער אלע זיינע גלידער. עס זשומעט אין די אויערן, און דער פֿאַר-
נאַכט אין דרויסן איז עפעס ווי ניט קענטלעך — דעם פֿאַרנאַכט, דאַכט זיך,
קומט אַ ברייטער שלום-עליכם מיט דער פֿראַגע:

— ווער זייט איר ?

דעם לייב האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער אַריין צוריק אין באַראַק, אָבער אויך
אין באַראַק האָט ניט אויפגעהערט דאָס ברעכעניש מיטן זשומען — אויך דאָרט
האָט אין אייגענעם לייב יעדעס ווייטעקלעך גליד געוואָלט ווי אַפֿטשעפען זיך
און זיך באַפֿרייען פֿונעם צווייטן. הערש טאַקער האָט זיך איינגעדעקט אויף זיין
בעט, און אים איז געווען זייער מאַדנע, וואָס אַלע זיינע ווייטיקלעכע גלידער
זיינען נאָך געבליבן וואַך, דענסטמאַל, ווען זיין גאַנצער קערפֿער איז שוין
אַנדרימלט געוואָרן — יעדעס גליד האָט זיך געהאַט זיין באַזונדערן זכרון, און
אין יעדערן פֿונ אַט די זכרונס האָבן, ווי אין אַ פֿוסטן פֿאַרנאַכטיקן וואַלד מיט אַן
אַנענדלעכער קייט פֿון ווידערקולות, זיך געדענקט די ווערטער:

— פעי, פעי... באַשקאַ-טאַ?... טרעשטשיט?...?

מיט אַ פֿאַר אַוונטן שפעטער האָט מען לייכט אונטערגעשיכורט אין
שטרויענעם דערפֿל ביי די אַפיצערן אין דער כאַטע. פֿון צווייטן דאָרף זיינען
געקומען צוגאַסט באַקאַנטע אַפיצערן, וואָס ווייסן שוין פֿון דער היים, אין וואָס
באַשטייט דאָ היינט אין אַוונט די שמחה. דעם לייטענאַנט מיט די קרומע וואַנצע-
לעך האָט מען שטעכלדיק-פֿריינטלעך געדריקט די האַנט, אים מקנא געווען און
אים צוגעוואונטשן:

— מיט דערפֿאַלג . . .

— מיט דערפֿאַלג . . .

מע האָט געטרונקען גוטן וויין פֿאַמעלעך, ניט געכאַפט, געטרונקען מיט
„טאַקט“ און מיט כוונה צו דערווייזן איינער דעם אַנדערן, אַז מע ווייסט, ווי אַזוי
גוטן וויין צו טרינקען. מע האָט גערעדט ווייניק, ווייל לייטישע מענטשן רעדן
בכלל זייער קנאַפֿ. דער דאַקטער האָט געוואָלט אַ גענעץ טאַן, די ערשטע האַלב
פֿון גענעץ איז אַראַפֿ ביי אים גלאַט אין פֿויסט אַריין; די צווייטע האַלב האָט זיך
פֿאַרמאַסטן אויף צו ענדיקן זיך מיט אַ הויכן קוויטשיקל, האָט ער זיך פֿאַרכאַפט:
— אַך, יאַ, — האָט ער, פֿאַרשלינגענדיק דאָס קוויטשיקל, געזאַגט, — יענער...
דער געכאַפטער, דער יונגער . . . יענער . . . מאַדנע . . . ער איז דאָך קראַנק
געוואָרן מיט פֿלעק-טיפּוס...

— ווי?...

די קרומע וואַנצעלעך האָבן געמאַכט אַ נערוועזע באַוועגונג אויף צו געבן
זיך אַ קראַץ אַן אַ האַנט:

— ווי?... ווי?... אַ שאַד, אַ שאַד, אים דאָרף מען היילן, דאַקטער . . . אים
דאָרף מען היילן — איך האָב קעגן אים באַווייזן. צוויי מאַל איז ער ביי אונדז
פֿאַרשוואַנדן פֿון אונטער די הענט.

און ער האָט אָנגעהויבן קומען אַלע טאָג צום באַראַק, קומען אָן אויסגעפּוצטער מיטן פּאַרטפּעל אונטערן אַרעם, און היטן דעם יונגמאַנס געזונט.

4

אונטער די כּוואַליעס פּונעם שטאַרקן ביינאַכטיקן פּעלד-ווינט האָבן גע-
קרעכצט און געסקריפעט די ווענט און דער דאָך פּונעם הילצערנעם באַראַק —
געקרעכצט מיט אַלע ברעטער צוזאַמען און מיט יעדער ברעט באַזונדער.
אין טיפּער ביינאַכטיקער שטילקייט האָט זיך געדאַכט: עס קרעכצט און עס
סקריפעט דאָ אַ גאַנצע צעלעכצטע ביינאַכטיקע וועלט.

דער ווינט האָט געשמיסן איבער די דינע ווענט פון באַראַק, און אויך אינע-
ווייניק האָבן געבלאַזן און געבלאַנדזשעט ווינטיקע שיריים, געזוכט זיך אַנצוקלעפּן
אַן עפּעס — געזוכט און ניט געפונען.

הערשל טאָקער איז געבליבן אין בעט פּאַרטראַגן, אין גרויס נאַגעניש און
אין גרויסער היץ, געזען פאַר זיך אַנטקעגן אינמיטן באַראַק דעם קליינעם לאַמפּ,
וואָס הענגט אַראָפּ מיט אַ דראַטל פּונעם מיטלסטן באַליק. פון צייט צו צייט האָט
ער געעפנט די פּאַרגאַסענע היציקע אויגן, נאָר ניט דערקענט דעם פּלאַץ אַרום
זיך, געקוקט, געקוקט ווי פון די בלאַנדזשענדיקע ווינטיקע שיריים שאַקלט זיך
דער לאַמפּ און זיין פּלעמל זעצט זיך, און אים האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז ער
שווימט אין אַ גרויסן סקריפענדיקן תּיבה-קאַסטן, ווי אין אַ שוף, און דאָס דאָזיקע
שווימען איז אַ פּאַרצווייפּלט, אַן אומאַנגענעמט, נאָר קיינער פון די אַרומיקע
אינגעשלאַפענע וויל גאָרנישט ניט טאָן אויף צוצושווימען צו אַ ברעג.

עס איז געווען דער אַכטער אָדער דער ניינטער מעת-לעת פון זיין קרענק,
און דער ווינט האָט געבלאַזן, און דער באַראַק האָט געקרעכצט.

ס'איז געווען שפּעט אין דער נאַכט, ווען אין פּאַרטראַגענעם דרימל, אין
גרויסער קראַנקער היץ האָט הערשל טאָקער דערפּילט, אַז עמעצער דרייט זיך
אַרום אים מיט שטילע אומזיכטיקע טריט — ס'איז מאַדנע: אַלע אַרום אים
שלאָפן, און דאָך טונקלט זיך דאָ גאָר נאָענט אַ שטיל-באַוועגלעכער שאַטן, ער
איז אי דאָ אי נישטאַ, ער פּאַרשווינדט און באַווייזט זיך ווידער אינגעהויקערט,
ווי מיט פּאַרשלאַפענער געטריישאַפט און מיט אַן אומעטיקן בליק, וואָס איז גע-
ווענדט צו אים, הערשל טאָקער, און צו זיין בעט — דער שאַטן פּאַרשווינדט און
באַווייזט זיך ווידער.

דערנאָך איז הערשל טאָקער אַנדרימלט געוואָרן פיל שטאַרקער, אַזויפיל
שטאַרקער, אַז זיין קראַנקער גליענדיקער קערפּער האָט שוין מער די דרימלדיקע
שטאַרקייט ניט געקאַנט אַריבערטראַגן. ער האָט באלד געמוזט צוריק זיך אויפ-
כאַפּן, און אַז ער האָט געעפנט די פּאַרגאַסענע היציקע אויגן, האָט ער גלייך
דערזען פאַר זיך דעם קאַפּ, וואָס בויגט זיך איבער אים אָן. זיין גליענדיקער
בליק האָט פון זייער נאָענט אַריינגעקוקט אינעם קאַפּס אויגן, נאָר זייערע שוואַרצ-
אַפּל ניט דערקענט. זיינע שלעפּעריקע וויעס האָבן זיך צוריק פּאַרמאַכט, און

דענסטמאָל האָט ער דערהערט, ווי דער קאָפּ שעפטשעט אים אין אויער אויף אַ פּרעמדער שפּראַך :

— פּילסט זיך שלעכט?... וואָס? — חבר... .

און וועגן נאָך עפעס שעפטשעט דער קאָפּ זייער שטיל אין זיין אויער: וועגן דעם נאָמען פּונעם אַנטלאָפענעם מיידל — ער ווייסט איר נאָמען: „יוכבד“... זי האָט געבעטן איבערגעבן: „זי איז גוט אַנטלאָפּן און איז געקומען בשלום.“ — אַך, יא, יוכבד... . זי איז גוט אַנטלאָפּן... .

און ער האָט מיטאַמאָל פאַרגעסן אַנעם אַריבערגעבויגענעם קאָפּ. ער האָט נאָר געדענקט, ווי אַזוי יוכבד איז אַנטלאָפּן, און אים האָט זיך געדאַכט, אַז געשען איז דאָס אַקאַרשט ניט לאַנג, אַקאַרשט צוריק מיט אַן אויגנבליק: ביידע זיינען זיי פּריער געזעסן אויפן הויפּן אַנגענעצטע שפענער, — ער און יוכבד; זיצנדיק, האָט יוכבד פאַמעלעך און אומבאַמערקט גענומען זיך אָפּ־רוקן, דענסטמאָל, ווען די צוויי צוגעשטעלטע סאַלדאַטן, וואָס היטן זיי, האָבן זיך צוגעבויגן, כדי צו פאַררויכערן איינער ביים צווייטן אַ פּאַפּיראַס. און איצט זיצט ער שוין אויפן הויפּן שפענער איינער אַליין, און יענע אַלע סאַלדאַטן, וואָס זיינען אַרויס פון דער בודע און אַוועקגעלאָפּן זי זוכן, האָבן זיך שוין פון די נאָענטע קליינע וועלדלעך און פון די אַרומיקע פּוסטע שטרעקעס אומגעקערט — זיך אומ־געקערט איינציקווייז און אַן איר — הייסט עס: יוכבד האָט זיך באַהאַלטן טאַקע דאָ לעבן באַראַק... . נאָענט... . זייער נאָענט... . אַט אַזוי דאַרף מען שטענדיק טאָן... . זעלטן גוט, יוכבד... . אַט אַזוי דאַרף מען שטענדיק טאָן, הערט זיך איין, חברים!...

און די חברים האָבן זיך איינגעהערט און האָבן געגאַפט אויפן שכל, אויף זיין פּריילעכקייט און אויף דער אַרומיקער גרויסער פּרייד, וואָס קער צו אַלעמען, — פּרייד! פּרייד! פּרייד פון חברים איבער אַ געלונגענעם גאַנג. — דער עיקר גליק, חברים, וואָס — קוקט — איך, הערשל טאַקער, האָב פּליגל, דער אַפּיצער מיט די קרומע וואַנצעלעך — ער קריכט אויף דער ערד... . ער וועט מיך ניט כאַפּן... . ער וועט מיך ניט כאַפּן... . קוקט — פּליגל... . און ער האָט שוין מער ניט געדענקט די ווינטיקע שיריים, וואָס שאַקלען דעם לאַמפּ אין באַראַק, — ער איז איינגעזונקען טיפּער אין דער גרויסער שלעפּעריקער היץ און מיט אַ פּאַר געשווינדע פּאָך פון זיינע פּליגל שוין געווען דאַרט ביי זיך אין דער היים צווישן זיינע חברים.

בערל דער רויטער — אַ חבר, וואָס מע רופּט אים „וואַנאַק“ פאַר זיין קראַפט — האָט אים געטרייסלט פאַר ביידע אַקסלען און האָט צו אים געזאָגט: — הערשעלע טאַקער!... . איי, ביסטו אַ מזיק!

און ביידע — ער און בערל דער רויטער, אַלטע חברים — זיינען אַזוי אַ וויילע געשטאַנען און האָבן געלאַכט איינער דעם צווייטן אין פנים אַריין. אים האָבן פון מאָל צו מאָל אַרומגערינגלט אַלץ מער און מער חברים — אַלע זיינען געלאָפּן זיך זען מיט אים אין זיין שטעטל, ביי זיין מוטער אין שטוב, וואוהין ער איז אַראַפּגעפאַרן ווי גלאַט אַזוי, זיך זען מיט זיין מוטער. די פאַרנטיקע טיר

איז צוליב פרייען האַרביסט שוין געווען פאַרשמירט מיט ליים. דורך דער הינטער-טיר און דורך דעם לאַנגן פינצטערן הינטערהויז זיינען אין אַוונט אַריינגעקומען ביידע יאָסלס — יאָסל פון שניידער-פאַראיין און יאָסל דער שוסטער, וואָס האָט, ווי תמיד, געזאָגט „געוויינישע“ אַנשטאַט „גאונישע“: „די גרויסע געוויינישע ראַטנמאַכט“!

ביי זיין אַריינקומען האָט עמעצער אַ געשריי געטאָן אויפן גאַנצן קול: „אונדזער גרויסער געוויינישער חבר הערשל טאָקער.“ אַלע חברים האָבן פון דעם מיטאַמאַל זיך זייער שטאַרק פאַנאַדערגעלאַכט, און אויך הערשל האָט זיך געוואַלט פאַנאַדערלאַכן, דאָ אין גרויס היץ אין באַראַק ליגנדיק, געוואַלט און ניט געקאָנט...

אַרום אים, אַרום זיין קראַנקן ווייטיקלעכן לייב, האָבן זיך געפאַרעט הענט. ער האָט זיך געוואַלט אויפכאַפן און האָט ניט געהאַט דערויף קיין צענט-חלק פון דער קראַפט, וואָס איז נייטיק דערצו. אים האָט מען געוועקט, ווי אויף איבער-צוקערן אין בעט אויף דער אַנדערער זייט. האָט ער סוף-כל-סוף געמוזט פאַר-געסן אין אַלץ... אין אַלץ... ער האָט געמוזט עפענען שמאַלע צוויי פאַסעקלעך פון די שווערע היציק-אַנגעגאַסענע אויגן, אַרויפציען מיט גרויס אַנשטרענגונג די ברעמען, דערפילן ווייטיקן, אָן אַ שיעור ווייטיקן און דערזען, אָז די לופט אַרום אים אין באַראַק איז אַ מאַדנע — אַ לופט פון ניט בייטאַג און ניט ביינאַנט, אַ לופט, וואָס ער, דער קראַנקער, באַנעמט זי שוין זייער שוואַך און פילוז זי שוין בלויז מיט שוואַכע שיריים פון געוועזענע געפילן.

אַרום זיין בעט איז געשטאַנען דער דאָקטער, די באַבעדיק-ווייסע שוועסטער מיטן רויטן צלם אויפן שטערן און נאָך עפעס מענטשן פון דער דינערשאַפט. מע האָט מיט גרויס וואונדער אַרומגעקוקט די ציכטיק-איבערגעבונדענע וואונד, וואָס אויף זיין האַנט, און מע האָט אַריינגעשריגן צו אים אין אויער זייער הילכיק, ווי צו אַ טובין:

— ווער האָט איבערגעבונדן?

— אַ?

— ווער?

מיט דער האַנט אויפן האַרצן האָט די שוועסטער, ווי אין שרעק, דערציילט, אָז ס'איז ניט זי, און חוץ דעם, — זי האָט ווידער אַרומגעקוקט די איבערגעבונדענע וואונד, — אָז זי קאָן שווערן: דאָ אין באַראַק זיינען גאַר אַפילו אַזעלכע איבער-בינד-מאַטעריאַלן נישטאַ...

מע איז אַלע וויילע געלאָפן צו דער טיר — צום לייטענאַנט מיט די קרומע וואַנצעלעך, וואָס האָט מורא איבעווייניק אַריינצוקומען; מען איז אַלע וויילע געלאָפן פון דאָרט צוריק מיט זיינע פראַגן:

— הייסט עס, אָז דאָ אין באַראַק איז עמעצער געווען, ווי?

— הייסט עס, אָז אין באַראַק דרייען זיך אַרום זייטיקע?

פאַרנאָכט זיינען לעבן זיין בעט מיט ליכט אין די הענט דורכגעאַנגען דער דאָקטער, די שוועסטער און דער דינער, זיך אַפגעשטעלט. דער דאָקטער האָט

געמאכט אַ באַוועגונג אויף אַ טאַפּ צו טאָן דעם קראַנקנס דופק, נאָר באַלד חרטה געהאַט, אַ קוק געטאָן דעם קראַנקן אין פנים, אַ קנייטש געטאָן דעם שטערן און באַוויזן דער שוועסטער זיין פאַרקרימטע צורה, וואָס האָט צו זאָגן:

— שוין גאָר קיין סחורה ניט . . . אַ פּגּר . . .

עס איז געווען שפּעט ביינאַכט, ווען דער ווינט האָט געבלאַזן, און דער באַראַק האָט געקרקעכט.

אין לעצטער קראַנקער היץ, מיט לעצטע שפורן פון געפילן האָט הערשל טאַקער דערפילט, אַז דאָ אין באַראַק געפינט זיך ווידער „ער“ — יענער, וואָס קומט אַהער נאַכט-ביי-נאַכט באַרוועס, אין פאַרשלאַפּענער געטריישאַפּט, כדי צו היטן דאָ אים, הערשל טאַקער, אויף זיין קראַנקן-בעט, כדי זיך דערנענטערן צו אים מיט שטילע טריט, ווי די שטילע ווינטיקע שיריים אַרום הענגענדיקן לאַמפּ, און אים אַריינשעפטשען אין אויער דעם גרוס פון אַלע חברים, מיט וועלכע ער, הערשל, האָט ביז איצט צוזאַמען געלעבט, און אויך פון יענע, אויף דער גאַרער וועלט צעשאַטענע חברים-מיטקעמפּער, אַ גרוס אַ פשוטער — געציילטע ווערטער:

— אַ טשטאַ, טאַוואַרישטש? . . . פּלאַכאַ? . . .

און דאָך פילט זיך אין זיי די ברידערלעכקייט פון „זיי“ אַלע, געוועזענע, איצטיקע און קומענדיקע, צו וועמען עס נאָגט דאָס האַרץ, און אויך די לעצטע פעסט-געבליבענע טרייסט, וואָס איר נאָמען איז — אייביק! — די טרייסט פון חברים, צעשאַטן איבער דער וועלט ווי ליכטלעך.

— נישקשה, חברים וועלן באַזאָרגן . . . חברים וועלן באַזאָרגן, חבר . . .

עס איז געווען אין יענער נאַכט, ווען הערשל טאַקער האָט צום לעצטן מאָל מיט באַוואוסטזיין געעפנט די פאַרגאַסענע היציקע אויגן און האָט באַנייט דערזען פאַר זיך דעם נאַקעט-געגאַלטן קאַפּ, וואָס בייגט זיך אָן איבער אים, זיין גליענ-דיקער בליק האָט מיט גרויס אַנשטרענגונג אַריינגעקוקט אינעם קאַפּס אויגן, געוואַלט דערזען אין זיי דעם גליענדיקן פאַדעם, וואָס פאַרבינדט אים מיט יענע אייביק-ליכטלעך, און האָט זיי פּלוצים, זייער פּלוצים דערקענט — די העלע, ווי נאַקעט געגאַלטע אויגן פונעם באַראַק-דינער, פון יענעם, וועלכער זעט אויס, ווי אַ בעדער-יונג, בעת ער טראָגט דאָ פאַנאַדער די טשייניקלעך אַקרעפּ און שרייט אַריין צו יעדן קראַנקן אין אויער:

— פעי, פעי . . . באַשקאַ-טאַ? . . . טרעשטשטי? . . .

— טאַוואַרישטש, — האָט ער געשעפטשעט אין זיין אויער, — נישטשע

דאַקטאַר סקאַזאַל: פאַמריאַש . . .

דערביי האָט ער געשטופּט עפעס אַ ווייכע צוזאַמענגעלייגטע זאַך צו אים, הערשלעך, אונטערן צוקאָפּנס, געשטופּט מיט אַנשטרענגונג און געשעפטשעט צווישן איין שטופּ און צווייטן:

— דאָס איז דיר . . . די חברים פון דער אַרטיקער אַרגאַניזאַציע . . . איבער-

געגעבן . . . די אַרטיקע רויטע פּאַן . . .

הערשל טאקער האט פארמאכט די אויגן און האט זי געוואלט געדענקען אויף שטענדיק, אויף שטענדיק — אט די פאן פון דער אַרטיקער אַרגאַניזאַציע, וואָס ליגט ביי אים צוקאַפּנס. ער האָט איינגעזונקען צוריק אין שווערער היץ. עס איז געווען ווי אין חלום, ווען ער האָט נאָכדעם קוים, קוים דערפילט עפעס ווי עמעצנס אַ ריר ביי זיך אויפן שטערן. אַז ער האָט מיט גרויס מי גאַנץ שמאַל אַן עפן געטאָן די אויגן, האָט ער צום לעצטן מאָל דערזען פאַר זיך דעם אַנגע־בויגענעם קאַפּ מיט די געלע, ווי נאַקעט־געגאַלטע אויגן, נאָר אַליין האָט ער שוין מער ניט געדענקט, צי די נאַכט איז נאָך די זעלבע, צי זי איז שוין אַ נייע, אַן אייביקע, אַ שטענדיקע.

עס איז געווען אין אַ פאַר טעג אַרום.

גאַנצפרי, ווען אין באַראַק האָבן זיך אויפגעכאַפט מענטשן, וואָס דאַרפן געזונט ווערן, און מענטשן, וואָס דאַרפן שטאַרבן, האָט מען דערזען, אַז דער יידישער בחור, אויף וועמען דער לייטענאַנט קומט אַלע טאָג זיך נאָכפּרעגן, ליגט אַן באַוועגונג אויף זיין צוגעגלעטן געלעגער: ער איז איבערגעדעקט מיט אַ גרויסער רויטער פאַן — אַ סאַמעטענער מיט לאַנגע זילבערנע טרענדלעך, און אונטער דער פאַן זעט אויס זיין פאַרגליווערטער קערפּער אפשר צוויי מאָל אַזוי גרויס, ווי אַ געוויינלעכער, לעבעדיקער. און נאָך זעט ער אויס אונטער דער פאַן:

— באַזונדער . . . און פּרעמד . . . פּרעמד . . .

מ'האַט מורא געהאַט צו זיין געלעגער צוצוגיין און די ווערטער, וואָס אויף דער פאַן, איבערלייענען, ווי גלייך מיט איבערלייענען די ווערטער אַליין ווערט מען שוין אויך אין עפעס פאַרמישט. אין די אַוועק־קוקנדיקע אויגן האָט זיך אַן אויפהער געחלומט: עפעס רויט, רויטס...

מ'האַט געגעבן צו וויסן אין נאָענטן שטרויענעם דערפּל.

אַרום ניין אַזייגער אינדערפרי איז „נאַטשאַלסטווע“ מיט פאַרטפּעלן אונטער די פאַכוועס געשטאַנען אין דרויסן לעבן דער טיר פון באַראַק. דער לייטענאַנט האָט מיט די קרומע וואַצעלעך און מיט דער נאָז געמאַכט אַזעלכע באַוועגונגען, ווי גלייך זיי בייסן אים, נאָר ער וויל ניט קראַצן. דער דאָקטער האָט געביסן די ליפּ און האָט געהאַלטן די הענט מיט די אַקסלען, גרייט צו באַווייזן מיט זיי, אַז אים פּאַטופּעט זיך נאָך אַלץ גאַרנישט אין קאַפּ.

און אין באַראַק צווישן די געלעגערס איז דענסטמאַל מיט פיל טשייניקלעך אַקרעפּ אַרומגעאַנגען דער באַראַק־דינער, וואָס מיטן נאַקעט־געגאַלטן קאַפּ און מיט די העלע, ווי נאַקעט־געגאַלטע אויגן, ס'האַט זיך געהערט, ווי ער קלינגט דאָרט מיט די טשייניקלעך און ווי ער שרייט אַריין צו היציק־קראַנקע אין די אויערן:

— פּעי, פּעי . . . באַשקאַ־טאַ? . . . טרעשטשיט? . . .

דוד בערגעלסאָן

צוויי רוצחים

אויף קאָטבוסער־דאָם, ביי דער פרוי הילדע גינטער אין קיך, ליגט אויף אַ קליינעם געשטרעקטן טעפּיכל דער האַריקער טעל — אַ גרויסער וואַלפּישער הונט מיט אַ שאַרפן פאַרשפיצטן פּיסק, און האַלט דעם קאָפּ פעסט אויף זיך פּעדערשטע אויסגעצויגענע לאַפּעס. טעל מאַכט זיך, ווי ער דרעמלט. אין דער אמתן איז ער וואַך. זיינע קליינע, כמעט מענטשלעכע אויגן שליסן זיך מיט ברוגזער און פּוילער פאַרגלאַצטקייט אַלעמאַל, ווען עמעצער וויל אין זיי אַרייַן־קוקן.

און אויף אַרייַנקוקן אין טעלס אויגן זיינען געווען בעלנים אַ סך, אַ סך — טעל איז דער סאַמע באַרימטער צווישן אַלע זעקס הונדערט טויזנט הינט, וואָס די שטאַט בערלין פאַרמאַגט; וועגן אים האָט מען איינמאַל געשריבן אין די צייטונגען און פּאַנאַנדערגעשיקט דעפּעשן אין אַלע לענדער; וועגן אים האָט געזאָלט פאַר־קומען אַ פּראָצעס מיט אַן אויספאַרשער, מיט אַ באַשולדיקער און מיט אַ פאַר־טיידיקער. אויב דער פּראָצעס איז ניט פאַרגעקומען, איז דאָס בלויז דערפאַר, וואָס דער מערדער און רוצח טעל איז סוף־כל־סוף ניט מער ווי אַ הונט — פון זיין רציחה האָט ער נאָר באַקומען אַ נאַמען אויף דער גאַנצער וועלט, און מער גאָר. די פרוי הילדע גינטער, צו וועמען טעל קער, איז אַ קריגס־אלמנה. איר מאַן, דער פּאַטאַגראַף הערבערט גינטער, איז אומגעקומען אין וועלט־קריג. קאַן מען זאָגן, העלדיש, ווי אַ בין ביים מאַכן האַניק. די פרוי הילדע גינטער איז אַ מיטל־וואוקסיקע, פּעט־געוואָרענע דייטשקע מיט פאַרשוואומענע שוואַרצע אייגעלעך, מיט אַ בכבודיקן בוזעם און מיט אַ סך גוידערס אונטערן מויל. זי איז אַ גוט־מוטיקע, ווי אַ זאַטע גבירישע קעכין איז גוטמוטיק אין דער צייט, ווען אירע באַלעבאַטים זיינען אויף לאַנג אַוועקגעפאַרן און האָבן איר קיין אַרבעט ניט געלאָזט. זי זאָגט „יוט“ אַנשטאַט „גוט“, און נאָך יעדע פאַר ווערטער, וואָס זי רעדט אויס, גיט זי צו מיט אַזאַ מינע, ווי זי וואַלט זיך באמת געוואַלט מיט אייך אַן עצה האַלטן:

— ניכט ?

— ניכט וואָר ?

זי לעבט פון דער פענסיע, וואָס זי באַקומט ווי אַ פרוי פון אַן אומגעקומענעם לייטענאַנט, און אויסער דעם פאַרדינגט זי דאָס גרעסטע און טונקלסטע פון אירע דריי צימערן; קיין קינדער האָט זי ניט.

איצט וואוינט ביי איר אין צימער דער אוקראַינישער עמיגראַנט אַנטאָן זאַרעמבאַ — אַ געוועזענער וואַלאַסט־שרייבער, אַן אַנטלאַפּענער אַטאַמאַן פון אַ קליינער באַנדע, וואָס האָט באַראַבעוועט און געקוילעט יידישע שטעטלעך אין

אוקראינע. זאָרעמבאָ איז תמיד אויסגעפּוצט אין פּאַרביקע אויסגענייטע קליידער, ווייל ער געהערט צו אַ קאַמפּאַניע וויסגוואַרדייאישע באַלאַיאַיקע-שפּילער, וואָס שפּילן אַ גאַנצע נאַכט שיכורעהייט ערגעץ אין אַ ביינאַכטיקן רעסטאָראַן-קאַבאַרעט. זיין געשטופלט פנים איז פול מיט דרעמל, ווייל ער איז די פריערדיקע נאַכט ניט געשלאָפּן און ווייל אויך אין דער היינטיקער נאַכט שטייט אים פאַר צו זיין וואָך און מיט זיין שיכורן הוליען אַנשטעקן אין רעסטאָראַן די געסט. אין בערלין געפינט ער זיך שוין אַ יאָר פינף און זיך אויסגעלערנט קוים-קוים צו פאַרשטיין און צו באַלעמעטשען אַביסל דייטש. ביי דער פרוי גינטער וואוינט ער ערשט דעם דריטן טאָג. איצט זיצט ער אַ שפּעט-אויפגעשטאַנענער ביי דער דייטשקע אין קיך, און די דייטשקע טוט מיט אים דאָס, וואָס זי טוט אין דער ערשטער צייט מיט אַלע אירע נייע קוואַרטיראַנטן — זי פאַיעט אים דערווייל נאָך מיט אמתער קאַווע און דערציילט אים די געשיכטע פון איר וועלט-באַרימטן, קלוגן און פאַרברעכערישן הונט :

— אַ הונט, — זאָגט פרוי גינטער, — איז ווי אַ מענטש, ניכט? דאָס ווייסן אַלע, ניכט וואָר? נאָר אַז אַ הונט זאָל זיין אייפערזיכטיק, ווי אַ פאַרשטענדיקער מענטש, זאָגן מיר, ווי אַ מאַן און נאָך מער ווי אַ מאַן — וועגן דעם האָט זיך קיינעם אַפילו קיינמאַל ניט געהלומט, ניכט וואָר?

זי קוקט אויף טעלן מיט אַזעלכע אויגן, ווי זי וואַלט וועלן דעם הונט זאָגן : „ביסטו אַ ממזר!“ און פאַרשנורעוועט דעם פעטן פּיסק, ווי אויף אַ קוש צו טאָן : — און אייפערזיכטיק איז טעל בלויז צו מיר, נאָר צו מיר און ווייטער צו קיינעם ניט.

זי שטרעקט אויס זאָרעמבאָן אַ קורצע ריטע האַנט מיט אַ ווייך-פאַרשוואומען פּויסטל, ווי ביי אַ קצבטע, און זאָגט צו אים, אַוועקקונדיק כלומרשט אַן אַ זייט : — אַנו, פּרוואוט, ווילט מיך אַננעמען ביי דער האַנט...

דער געשטופלטער זאָרעמבאָ טוט עס זייער פאַמעלעך, זייער פּויל, נאָר מיט פאַרגעניגן. אים געפעלט די ווייכע זעקס-פּודיקע און גוטמוטיקע באַלעבאַסטע. איר טשיקאַווער אַרט גראַגערן אויף דייטש דערמאָנט אים אַן דעם היימישן אַרט גראַגערן פון די יידישע ווייבער אין יענע קליינע אוקראַינישע שטעטלעך, וועלכע ער האָט צוזאַמען מיט זיינע באַנדע געראַבעוועט און געקוילעט : עס רופט אַרויס אין אים אַ בענקשאַפט צו זיין אייגן דאָרף.

נאָר איידער ער באַווייזט נאָך ווי געהעריק אַננעמען פרוי גינטער פאַר דער האַנט, מאַכט טעל אויף די דרעמליקע אויגן. די ווייכע ליפּן וואָס אַרום זיין שאַרפּן פּיסק, באַווייזן זייער אינעווייניקסטע בלוטיקע און פייכטע רויטקייט, און טיף פון זיין גאַרגל און פון זיינע געדערים דערהערט זיך אַזאַ בייזער כאַרכל, ווי אַ גאַנצער מנין מענטשן וואַלטן מיטאַמאַל גענומען שווענקען די העלדזער :

— בעררררר... בעררררר, — בייזערט ער זיך, ניט אויפהייבנדיק דעם קאַפּ פון זיינע פאַדערשטע אויסגעצויגענע לאַפעס, און קוקט מיט פאַרגלאַצטע רציחהדיקע אויגן אויף זאָרעמבאָן, — בעררררר...

— איר זעט? — זאָגט די גראַבע דייטשקע, — איר זעט, צי ניין?...

און אין דעם, ווי אזוי אירע שוואַרצע, פאַרשוואומענע אייגעלעך שמייכלען, איז צו זען, אַז זי איז שטאַרק צופרידן, וואָס דער הונט איז אין איר פאַרליבט און איז צו איר אַזוי שטאַרק אייפערזיכטיק.

— ער וועט צו מיר ניט צולאָזן, — זאָגט זי, — אין קיין פּאַל.

זאַרעמבאַן איז אַ שאַד, וואָס דער הונט שטערט אים די געלעגנהייט צו ווערן מיט דער באַלעבאַסטע היימיש. ער מוז זיך אָפּזאָגן פון אָננעמען זי ביי דער האַנט. פון זיין אַלטער, יאָרנלאַנגער פּראַקטיק געדעקט ער, אַז אַלע גוטע זאַכן הייבן זיך אָן פון „אָננעמען ביי דער האַנט“.

דער גרויסער און האַריקער וואַלפישער הונט וואַרפט אָן אויף אים אַ שרעק. דערצו נאָך האָט ביי זיך פרוי גינטער אַ גאַנצן פּאַק צייטונג-אויסשניטן — גאַנצע פּעק מיט באַווייזן, אַז די שרעקלעכע זאַך, וואָס זי דערציילט וועגן איר פאַר-ברעכערישן הונט, איז אָן אמת; קורץ: פון אייפערזיכטיקייט צו דער פרוי גינטער האָט טעל איבערגעריסן דעם האַלדז פון אַן אַכט-חדשימדיקן קינד.

דער פרוי גינטער האָט שוין איינמאַל אַפילו שיער ניט געהאַט דערעסן צו דערציילן דאָס יעדערן באַזונדער. צו איר פלעגן דאָן פון פרימאַרגן ביז נאָכט לויפן צייטונגס-לייט און פאַר יעדן פון זיי פלעגט זי מוזן אויסלייגן די מעשה פונעם אָנהויב ביזן סוף. אַלע פלעגן שלינגען אירע ווערטער און זיי פאַרשרייבן אין גרויס כאַפּעניש.

נאָר פון דאָן אָן זיינען שוין אַריבער פיל טעג. אָן טעלן, וועלכן מען האָט דענסטמאַל געמאַלט און פּאַטאַגראַפירט אין פאַרשיידענע פּאָזעס, האָבן אומדאַנק-באַרע מענטשן פאַרגעסן, ווי זיי פאַרגעסן בכלל אָן אַלערליי ענלעכע גרויסע זעלטנהייטן.

טעל, זעט אויס, איז אויף אַט די מענטשן באַליידיקט, פרוי גינטער — אויך, און מיט אַ באַזונדערער הנאה דערציילט זי איצט באַנייס די געשיכטע איר נייעם קוואַרטיראַנט. ווער איז טעל געווען, בשעת ער איז אַריינגעפאַלן צו איר אין די הענט? — אַ גאַרנישט איז ער געווען; אַ באַשעפּעניש, וואָס איז קוים אַלט אַ יאָר און צייכנט זיך אויס בלויז מיט דעם, וואָס ער איז אַ קלוג נייעריק הינטל — אַ קאַמיקער. ער האָט ליב געהאַט אומעטום אַריינצושטעקן זיין נאָז, זיך שאַרן אַרום איר, דער פרוי גינטער, און אָן אויפהער לעקן, לעקן אירע הענט.

געקויפט האָט זי אים אין יענער צייט, ווען איר מאַן איז געפאַלן אין קריג און זי איז געבליבן איינע אַליין. אַלעמאַל, ווען זי פלעגט טעלן איבערלאָזן אַליין אין דער געשלאַסענער וואוינונג און נאָכדעם זיך אומקערן, פלעגט ער זיך וואַרפן אויף איר מיט גרויס פרייד, און דאָס קאָן בלויז פאַרשאַפן פיל שפּאַס, ניכט וואָר? אַט אזוי איז טעל ביי איר אין וואוינונג אָפּגעווען גאַנצע דריי יאָר. נאָר איינמאַל אין אַ זונטיק איז פרוי גינטער געגאַנגען מיט אירע שכנות אַנקוקן אַ יתומים-הויז און האָט דאָרט דערזען אייניקע נייע-געבוירענע קינדער, וואָס האָבן אויך פאַרשאַפט פיל שפּאַס, ניכט וואָר?... איבערהויפט איז איר דאָרט געפעלן איינס אַ קלייניקס פון אַ חדשים זיבן. דאָס קליינע האָט, ליגנדיק אין די קישלעלעך,

געסליונעט, געשטופט אַ פויסטל אין מיילעכל און האָט גערעדט אַזוי פריילעך, אַז די שכנים האָבן זי אָנגעהויבן זייער שטאַרק צוצורעדן, זי זאָל עס נעמען אויף אויפציען צו זיך אַהיים. זי האָט דעמאָלט אָפילו צו אירע שכנות געזאָגט, אַז זי האָט שוין טעלן, נאָר די שכנות האָבן זי דאָך צוגערעדט צו דעם קליינעם, ווייל עס איז זייער „קנאַרקע“ (טשיקאַווע), ניכט וואָר? ... אויסער דעם האָט זי זיך דערוואוסט, אַז אויב מע נעמט פון יתומים-הויז אַ קליין קינד צו זיך אַהיים, באַ-קומט מען נאָך דערפאַר צוגעצאָלט פאַר אַלע אויסגאַבן. זי האָט דעריבער דאָס קינד צו זיך גענומען. זי האָט עס געבראַכט צו זיך אַהיים אין די קישעלעך און האָט עס באַוויזן טעלן. פון אָנהויב האָט עס טעל מער אַדער ווייניקער רואיק אַרומגעשמעקט, נאָר נאָכדעם, אַז ער האָט צווישן די פאַנאָדעריגעוויילטע קישעלעך דערזען אַ לעבעדיק קינדעלע, האָט ער אָנגעהויבן דערויף זייער שטאַרק צו בילן, בילן און שפּרינגען, אַזוי אַז זי האָט געמוזט אויף טעלן זיך אָנבייזערן, טופּען אויף אים מיט די פיס און שרייען:

— פוי! ... פוי! ...

נאָר עס האָט ניט געהאַלפּן. טעל האָט זיך באַרואיקט, ווען זי האָט דאָס קינד אַוועקגעלייגט, און האָט איבעראַנייט געשפרונגען און געמאַכט גרויסע געוואָלן אַלעמאַל, ווען זי האָט דאָס קינד צוריקגענומען אויף אירע הענט.

אַט אַזוי איז אַוועק אַ וואָך און מער — אַ וואָך פון גרויסע געוואָלדן, אַזוי אַז די שכנים פון די נאָענטע וואוינונגען האָבן זיך אָנגעהויבן קלאַגן אויף איר אין פּאַליציי. דענסטמאַל איז איר, פרוי גינטער, געבליבן ניט מער, ווי קויפן צו טעלן אַ רעכטע לעדערן-געפלאַכטענע בייטש, ווייל אין יתומים-הויז האָט זי זיך פאַנאָדערגעשריבן, אַז פריער, איידער דאָס קינד וועט אַלט ווערן צוויי יאָר, וועט זי עס ניט אָפּברענגען, און אַז מע שרייבט זיך פאַנאָדער, דאַרף מען אויס-פילן, ניכט? ניכט וואָר? ... מיט דער בייטש האָט זי אָנגעהויבן שלאָגן טעלן יעדעס מאָל, וואָס ער הויבט אויף אַ געוואָלד, פאַרוואָס זי נעמט דאָס קינד אויף די הענט. פון אָנהויב האָט זי אים געשלאָגן זייער לייכט, נאָר וואָס מער טעל האָט געבילט, אַלץ מער איז אין איר געוואַקסן די איינגעשפאַרטקייט אים אויס-צולערנען, אַז אים זאָל ניט אַרן, וואָס זי האַלט דאָס קינד אויף די הענט. זי האָט אים וואָס אַ מאָל אַלץ שטאַרקער מיט דער בייטש געשלאָגן, ביז זי האָט אים אויסגעלערנט: בעת זי נעמט דאָס קינד אויף די הענט, זאָל ער וויסן, אַז ער דאַרף אַוועקגיין אין קיך און זיך דאַרט אַוועקלייגן אונטערן טיש אויפן טעפּיכל. די ערשטע צייט האָט ער, ליגנדיק דאַרט אויפן טעפּיכל, איר נאָך אַלץ נאָכגעקוקט מיט די אויגן און אַלעמאַל, ווען זי האָט גענומען דאָס קינד אויף די הענט, האָט ער דאַרט געמאַכט: בעררררר... בעררררר... ווי ער האָט עס געמאַכט איצט, ווען ער — זאָרעמבאָ — האָט זי געוואַלט אָננעמען פאַר דער האַנט. נאָר ביסלעכ-ווייז האָט ער אויך דאָס אויפגעהערט צו מאַכן. ער איז געוואָרן אַ נאָכלעסיקער, שטילער הונט. ער איז שטענדיק געלעגן אין קיך אונטערן טיש מיט אַן אַוועק-געלייגטן קאַפּ אויף די אויסגעצויגענע פאַדערשטע לאַפּעס און מיט צוגעשלאָסענע דרעמדענדיקע אויגן, אַזוי אַז אַלע שכנים האָבן דאָס באַמערקט. אַלע שכנים האָבן

אויף אים געזאָגט, אַז ער איז געוואָרן אַ פּוילער. „פּויל, טעל“ — פּלעגן זיי צו אים זאָגן, — „פּאָל-פעליך“. טעל פּלעגט זיך צו זיי ניט אומקוקן. נאָר אַמאָל פּלעגט זי פּרוי גינטער, אין דעם שאַקלען פּוּן זיין לאַנגן עק באַמערקן, אַז ער בענקט... ער בענקט זייער שטאַרק... זי האָט געמיינט, אַז זי איז שוין מיט אים פּאַרטיק. נאָר איינמאָל, אין אַ זונטיקדיקן פּרימאַרגן . . .

איינמאָל אין אַ פּרימאַרגן איז דאָס קינד געלעגן אויפן בעט אין די קישעלעך און געשפּילט זיך מיט זיין אייגענעם פּויסטל, געשטופּט דאָס פּויסטל צו זיך אין סלינגעוודיקן מיילעכל. זי, די פּרוי גינטער, האָט זיך דערמאַנט, אַז עס פעלן איר נאָך אייניקע זאַכן צום מיטיק און אַז עס איז שוין באַלד צען אַזיגער, באַלד וועט מען שפּיי-קראַמען שליסן. זי האָט צוגעמאַכט די טיר פּוּן שלאַפּצימער, וואו דאָס קינד איז געלעגן, און אַליין איז זי געשווינד אַראַפּגעלאָפּן אין קרעמל.

איז אַט . . . דענסטמאַל איז עס געשען. מיט עטלעכע מינוט שפּעטער, ווען זי האָט זיך אומגעקערט, איז שוין געווען נאָך אַלעמען: טעל איז געלעגן ווי תּמיד, אויפן טעפּיכל, וואָס אונטערן קיך-טיש, נאָר די טיר אין שלאַף-צימער איז געווען אָפּן, און אויפן דיל איז געלעגן דאָס קינד טויט, פּאַרבלוטיקט, מיט אַן איבערגעביסן העלדול... זי האָט אויפּגעהויבן אַ געוואַלד. עס זיינען זיך צונויפֿ-געלאָפּן די שכנים. די פּאַליציי איז, פּאַרשטייט זיך, אויך באַלד געקומען. מע האָט געמאַכט אַ פּראַטאַקאָל. דער אויספּאַרשונגס-ריכטער איז, פּאַרשטייט זיך, אויך באַלד געקומען. ער האָט אויך געמאַכט אַ פּראַטאַקאָל. טעלן האָט מען אויף אַ פּאַר טעג צוגענומען אין פּאַליציי, נאָר נאָכדעם האָט מען אים אָפּגעבראַכט צוריק — דער וועטערינאַר האָט אויסגעפּונען, אַז טעל איז אַ געזונטער הונט — ער איז ניט משוגע.

די פּרוי גינטער דערציילט, ווי זי האָט געוואַרט, עס זאָל זיין אַ פּראַצעס; זי וואַרט נאָך איצט אויך — זי קלאַגט זיך: — קיין פּראַצעס איז ניט געווען...

אַנטאָן זאַרעמבאַס געשטופּלט פּנים איז פּויל מיט אומעט און מיט בענקשאַפט — אומעט פּוּן די פּיל פּאַרגאַנגענע שיכורע נעכט, אומעט פּוּן די שיכורע נעכט, וואָס שטייען אים פּאַר. זיינע אויגן האָבן אַרום זיך געשוואַלענע זעקעלעך און קוקן אויף טעלן. די געשיכטע מיטן פּאַרבלוטיקטן קינד, וואָס איז דאָ אין צימער געלעגן אויף דער פּאַדלאַגע מיט אַן איבערגעביסן העלדול, דערמאַנט אים אין פּיל ענלעכע געשיכטעס אין יענע יידישע שטעטלעך אויף אוקראַינע, וואו ער מיט זיין באַנדע האָבן געקוילעט און געראַבעוועט. בלוט . . . בלוט אין אַלע יידישע הייזער געדענקט זיך אים, בלוט אויף דער גאַס, וואו צווישן צעבראַכן גלאַז און צווישן אַלערליי אַנדערע שמאַטעס און יידישע בעבעכעס וואַלגערן זיך פּאַרבלוטיקטע קערפּערס מיט עפעס אַן אָפּגעהאַקטן קאַפּ — אַ קאַפּ מיט אַ גראַלעך-שוואַרצער באַרד, און אַליין איז מען אַלע צוואַמען שיכור אַדער ניקטער — ער מיט זיין גאַנצער קאַמפּאַניע, און סיי ווען מע איז ניקטער, סיי ווען מע איז

שיכור, הערט מען ניט אויף צו זינגען דאָס דעמאלטיק ניי-מאָדנע לידל:
 „עפעלע, עפעלע!
 וואוהינ דו קול-ליעסט זיך . . .“

פון גרויס אומעט און בענקשאַפט פאַרגלוסט זיך אים דערציילן דער באַ-
 ריידעוודיקער באַלעבאַסטע, ווי אַזוי די געשיכטע איז געווען:
 — ניכט? — פּרעגט ער ביי איר אַלעמאַל איבער, צופאַסנדיק זיך צו איר
 אַרט רעדן, — ניכט וואָר?

די גוטמוטיקע און פּייסיקע דייטשקע פאַרשטייט זייער שלעכט זיין צע-
 בראַכענעם דייטש. איר זייגען אַ סך זאַכן ניט פאַרשטענדלעך, איבערהויפט איז
 איר ניט פאַרשטענדלעך, ווער איז שולדיק און פאַרוואָס האָט מען פאַרגאַסן בלוט.
 קלאַר איז פאַר איר בלויז איין זאַך: אויך אַרום אָט דעם קוואַרטיראַנט אירן האַבן
 זיך אויף דער פּאָדלאַגע געוואַלגערט פאַרבלוטיקטע קינדער — אַ סך, אַ סך פאַר-
 בלוטיקטע קינדער מיט איבערגעריסענע העלדולעך.

— נו, און אַ פּראַצעס? — פּרעגט זי מיט גרויס אינטערעס ביי זאַרעמבאַן, —
 אַ פּראַצעס איז געווען?
 זאַרעמבאַן שווייגט.

פּרוי גינטער קוקט זיך איין אין זיין געשטופלטן פנים, פאַרטראַכט זיך, און
 איר איז דאָ באַנייס עפעס זייער ניט קלאַר. זי כאַפט זיך ערגעץ אַוועקגיין.
 איצט בלייבן די ביידע אַליין אין קיך — זאַרעמבאַן און טעל. איינער זיצט
 אויף אַ שטול לעבן טיש, דער צווייטער ליגט אויפן קורצן טעפיכל און האַלט
 דעם קאַפּ אויף די אויסגעצויגענע פּאָדערשטע לאַפעס. אַרום איז שטיל. ביידע
 קוקן זיך אין די אויגן מיט גרויס אומעט, מיט בענקשאַפט.

אַקטאַבער

אַקטאַבער!

אַן אַנהויב אַ „אַ“.

אַ ברעג פון אומענדלעכן רונד,

אַ זוים פון אַ זונראָד —

און אותיות אַלע

פון האַנט פון דער גרויסער

און גראַבער:

„אַקטאַבער“.

עס וועלן

חדשים זיך צוועלפן,

זיך קייטלען אין יאָרן, —

דיין נאַמען וועט העלן,

דיין נאַמען וועט קלאַרן!

וואו איז ער, דער גאַרנישט,

וואָס ווייסט ניט דיין נאַמען?

וואו איז ער, דער בלינדער,

וואָס וואָגט נאָך אַצינדער

מיט לייקעניש וואָרנען?

און פיינט?

און פיינט אַזוינע,

מיט אַלטע קרוינען

אויף קיילעכיקע קעפּ. געקעבלטע פון דורות.

מיט הוסטן גאַלדענע

פון מילדע ברוסטן,

מיט הערשערישע וואונקען,

מיט איידעלע הענט אין ווייכע הענטשן,

וואָס האַלטן צאָרט

(מיט אַפּגעשטעלטן קליינעם פינגער)

די דראַטן,

וואָס שיקן פונקען

אויף אויפרייסן פון וועלטן!...

אַזוי פיל פיינט!

געבענטשט איז דער, וואָס קאָן עס זיך פאַרגינען
אָזוי פיל פיינט,
און פיינט אָזוינע
ערלעך־שוידערלעך פאַרדינען!

עס וועלן חדשים זיך צוועלפן,
זיך קייטלען אין יאָרן —
און אַלע זיי וועלן זיך קערעווען פאַרוואונדערט
אויף דיר,
אויף אָקטאָבער
פון זיבעצטן יאָר
פון צוואַנציקסטן פייער־געשמידטן יאָרהונדערט!

וואו זיינט איר, חדשימלעך דריבנע,
מיט פאַלשגאַלד באַצירטע,
וואָס האָבן מיט חוצפה אָט דאָ געשפּאַצירט
איבער לאַנד איבער גרויסן און גרויען?
אילט גיכער פאַרשווינדן!
וואָס קוקט איר פון שפעלטעלעך אַרויסעט,
וואָס באַמקעט אייך אונטער
פון קלויסטערשע גלעקלעך?
וואָס רירט זיך דאָרט ווערמיש אין שטויבן,
אין שטויבן אויף פאַלשינקע צעטלעך,
וואָס קנעכטישע רומער אויף שטערנס גענויגטע
דאָ האָבן צעטראָגן!

אָקטאָבער!

אַנצאַליקע סטויפעס,
צעשטעלטע
אין לאַנד אין דעם גרויסן און גרויען
אויף שיידונגען יונגע
פון זיינע אומענדלעכע וועגן —
זיי לויפן,
זיי בייגן די קעפּ אָן,
זיי קניען,
זיי בעטן:

אַ זכיה צו האָבן,
אַ שפענדל צו ווערן
פון וועלטישן מאַסט־שטאַנג,
וואָס וועט אויף דער שיידונג פון תקופות

דערהייבן דיין אויפשריפט
און וועט זיי, די תקופות,
דורך וואַלקנס באַווייזן:

„אַקטאַבער“.

אַן אָנהויב אַ „אַ“.
אַ ברעג פון אומענדלעכן רונד,
אַ זויס פון אַ זונראָד, —
און אותיות אַלע
פון האַנט פון דער גרויסער
און גראַבער:

אַקטאַבער!

1919

איציק פעפער

איבער שטעט און דערפער גייען שוואַרצע וואַלקנס

1

איבער שטעט און דערפער גייען שוואַרצע וואַלקנס —
פאַרן אויף די פראַנטן בלאַנדע קאַמסאַמאַלקעס.

אַ ציגאַר אין ליפן — אויף דער זייט דאָס היטל —
בלאַנדע קאַמסאַמאַלקעס פון דערפל און פון שטעטל.

פון דערפל און פון שטעטל, פון נאַקעט און פון חורבות,
בלאַנדע קאַמסאַמאַלקעס — הונגעריק און באַרוועס.

פון אַלע זייטן שפאַרט דעניקין און פעטליורע —
זיינען קאַמסאַמאַלקעס אויפן פראַנט געפאַרן.

וואַרעם זיינען הערצער, וואַרעם זיינען אויגן —
זיינען קאַמסאַמאַלקעס אויפן פראַנט געפלוויגן.

וואָס אַ טאַג איז שווערער, וואָס אַ טאַג איז ליבער —
ליגן אויסגעוואַרפן יאַטן איבער גריבער.

ליגן אויסגעוואַרפן יאַטן, קאַמסאַמאַלקעס.
ערגעץ גייען פאַלקן, ערגעץ שיסן פאַלקן.

איז אַ יאָט געפאַלן, ליגט אַ יאָט אין וואונדן —
מיט אַ ווייסן פאַרטעך וואונדן צוגעבונדן.

אויפן פראַנט געגאַנגען, פונעם פראַנט געקומען
וויפל יאָטן הייסע, וויפל ליבע נעמען...

איבער שטעט און דערפער שווימען ניט קיין וואַלקנס —
פאַרן פון די פראַנטן בלאַנדע קאַמסאַמאַלקעס.

2

שטייט אַ צוג, וואַגאַנען און וואַגאַנען.
ביים אַריינגאַנג ליגט אַ מידע נאַכט.
חברה. מיידלעך. רייען. פאַנען.
קאַמיוגיסטן פאַרן אָפּ אין שלאַכט.

קומט מען. שטייט מען. ביו מע וועט באַלייטן
אויף די פראַנטן חברה פון קאַמיוג;
נאַכדעם וועט אין סטעפּ אין קאַלטן און פאַרשנייטן
יאָגן ערגעץ ווייט אַ שוואַרצער צוג.

גוט איז דאָרט, וואו ס'איז ניטאָ קיין שוועלן,
גוט און פריי איז נאָר אין ווייסן סטעפּ.
קאַמיוגיסטן, ביקסן און שינעלן
מיט בודיאַניס היטלען אויף די קעפּ.

לויפט אַ צוג, וואַגאַנען און וואַגאַנען.
נאָכן צוג לויפט נאָך אַ מידע נאַכט.
שרייען יאָטן, זינגען יאָטן, ווייען פאַנען.
קאַמיוגיסטן פאַרן אָפּ אין שלאַכט.

ר א ט י א

ווער וועט אונדז דערציילן, ווער וועט אונדז באוואוסטיקן
פון געשעעניש און פון געזעענעם...

יא; ראסיא, קויטיקע און מיסטיקע.

ס'האבן ניט פארשארט דין

וועלטס פארשטויבטע בעזעמער.

ניט פארשארט דין, נאר די הארטע ריטעלעך

אויסגעריבן און צעזייט אויף דיר בייזווילנדיק...

אי, געדיכט צעזייט און אויפגעגאנגען שיטערלעך —

ניט דין בייגעקומען, ניט פארטיליקט דין.

מעג זיך וועלט נאך עקשבען,

מעג זיך וועלט ניט רעכענען

ניט מיט דינע אמתן, ניט מיט דינע לידן, —

רויכיק, אבער ליכטיק ברענען פעסער פעכענען,

וואס דו האסט אָנגעצונדן אויף דיין גרויסן שייד-וועג.

ניט דער גיבור שמשון אין זיין לעצטן ראנגל

טרייסלט אויף די זיילן פון זיין פיינטס פעסטונג —

דאס האסטו, מיין לאַנד,

די וועלט באַראַשט מיט קלאַנגען,

וועלכע שטייגן היינט פון דינע גלאַקן-נעסטן.

אונטער הויכע הימלען, איבער וועלטנס ענדן,

ניט קיין כמאַרעס רינגלען, ניט קיין ווינטן רעדערן...

אי, דאָס פליען אויף

און וויכערן אויף לענדער

פון דיין שוואַרצן אַדלער אויסגעפליקטע פעדערן.

און פון פייער-בליצן שנעלער נאָך און פלוצלינגער,

ליכטיקער און פאַרביקער פון מענטשישע באַגערן.

האַט אויף ערדן אויפגעשיינט

דיין פינפּשפיציקער,

דיין נצחונדיקער פייערדיקער שטערן.

שמואל גאָדינער

אַריבער די דאַרפישע פאַרקאַנעס

(פונעם ראַמאַן „דער מענטש מיט דער ביקס“)

צו בידאָועכאַטקע צו איז דער אַטריאַד געקומען אין איינעם אַ שפּעטן אָונט, אינמיטן ווינטער.

פאַרנאַכט האָט דער פּראָסט זיך געשטאַרקט, דער הימל האָט זיך ווינטערדיק גערויטלט און געגליט — עמעצער האָט אויף נאַענטן מערב דעם גאַנצן הימל-געוועלב אונטערגעצונדן און באַשאַטן אים מיט רויטלעך-גליענדיקן גרויען אַש. — דער שניי, וואָס איז אַ גאַנצן טאַג געפאַלן, איז ניט געוואָרן, און אין די אייזיקע הינטער-קעלערס פונעם צפון האָבן זיך שאַרפע ווינטן אין לופטיקע רייטער-מחנות אויסגעשטעלט און געקליבן זיך אין מאַרש אַריין — הערשט אַטריאַד דעריאָגן.

דאָס דערפל בידאָועכאַטקע איז געלעגן צעוואָרפן אויף אַ בערגל, און פונ-דערווייטנס האָט עס אויסגעזען, ווי אַ טונקל היטל מיט בלישמענדיקע רויטע קנעפלעך-פּיערלעך האָבן פון דערווייטנס געשיינט און ווייניג-ווייניג אַ טראָפן געוואָרעמט די פאַרגליווערטע גלידער פון די רייטער.

אַבער ווען די רייטער זיינען געענטער צו דער ראַגאַטקע פונעם דערפל צוגעקומען, האָבן זיי געטראָפן דאָרטן ניט מער ווי איין האַלב-דערפרוירן הינטל אויפן ברייטן אַריינפאַרוועג.

דאָס הינטל האָט זיך לכתחילה שטאַרק פאַרחידושט: עס האָט קיין שום רייטער-אַטריאַד דאָ אין דעם פּראָסטיקן אָונט ניט דערוואָרט. עס איז צוגעלאָפן צום אַטריאַד, אַ דריי געטאָן מיטן ווידל, פון אַ פּערדס צופעליקן כראַפּע מיט דער נאַז אַן אַ זייט זיך אַ וואָרף געטאָן, באַרואיקט זיך, ווידער צוגעלאָפן צו די רייטער, אַ וויילע געקוקט פאַרלעגן אויפן נאַענטסטן רייטער, און, ווען דעם הינטל האָט זיך אויסגעדוכט, אַז דער רייטער האָט צו אים אַ פּריילעכן וואונק געטאָן, האָט עס אַ פּריילעכן וואַיע געטאָן. אויפן וואַיען האָט אומזיכער געענטפערט מיט אַ צוויי-דריי אָפּגעהאַקטע געבילן אַ הונט אויף דער קייט אין אַ הויף אין עק דאָרף. דאָס פאַרוואָרלאָזטע הינטל האָט זיך דערמיט דערפרייט און צעשאַטן אין דער פּראָסטיקער לופט אַ שנירעלע פּריילעכע געבילערייען, ווי טרוקענע אַרבעסלעך אויף אַ בלעך. די שכנישע הינט האָבן דערויף געענטפערט אייליק און ביי.

איצט האָט שוין דער גאַנצער עק דאָרף הינט געבילט פאַרשיידנשטימיק און הילכיק, און דאָס הינטל לעבן דער מחנה האָט זיך ווידער פאַרלאָרן. עס איז געשטאַנען, געטאַנצט אויף די הינטערשטע פּיסלעך, געדרייט מיטן ווידל, גע-קוקט אויף די רייטער, געקוויטשעט און פאַרגאַנגען זיך אין זיין הינטישן געוואַי.

דער קוויטש זיינער איז נאך אלץ געווען א פריילעכער, א גליקלעכער דערפון, וואס דער שארפויגטיקער אונט האט מיטאמאל און אומגעריכט געבראכט צו אים אין זיין היימלאז אַוויפיל וואַרעמע לייבער פון מענטשן און פערד — אזש די לופט האט זיך אַרום מיט אַ דאַמף אַנגעפילט.

דער געביל פון די דאַרפישע הינט איז געוואקסן אלץ העכער און בייזער, אלץ טיפער אין דאַרף אַריין. דאָס גאַנצע דאַרף הינט איז אויף די פיס אויפֿ-געשפרונגען און די מיילער זייערע אין האַקנדיקן, הינטישן געביל אויפגעריסן. דעמאלט האָט דאָס הינטל, וואָס איז אויפן וועג געווען, זיך אַ לאַז געטאָן פאַראויס די רייטער מיט אַן אַנאויפהערלעכן הילכיקן געביל אַנטקעגן די דאַרפישע הינט און צוזאַמען מיט זיי זיך אַ לאַז געטאָן צוריק אויף הערשט אַטריאַד.

ווייזט אויס, אַז צו דער געהעריקער מינוט האָבן פויערשע הענט די הינטישע העלדזער פון די קייטן באַפרייט און די הינטישע פיס זיינען שוין איצט ניט געצאַמט געווען צווישן די פאַרקאַנעס פון די דאַרפישע הויפן. אַ ריזיקע מחנה הינט האָט זיך איצט געדרייט און געוירבלט מיט אויפגעריסענע האַקנדיק־האַווקענדיקע מיילער אַנטקעגן דעם אַטריאַד. אַלע פייערלעך אין די פענצטערלעך האָבן זיך איינס נאָך איינס מיטאמאל אויסגעלאָשן און אַלע שייבעלעך זיינען בלינד געוואָרן.

אַט אזוי האָט בידאַוועכאַטקע באַגעגנט הערשט אַטריאַד.

הערש איז צו אַזאַ מין באַגעגעניש ניט צוגעגרייט געווען און אין דער ערשטער רגע זיך אַפילו פאַרלאָרן אַ טראַפּעלע.
— מוזיק... מיט מוזיק באַגעגנט מען אונדז! — האָט ער צו אַקונען אַ זאַג געטאָן.

— יאָ, — האָט אַקון קאַלט געענטפערט. — עפעס מוז באַטייטן די דאָזיקע מוזיק.

— וואַסיוטקע! — האָט הערש אַ רוף געטאָן, — וואַסיוטקע! שמיים אַלס קוואַרטירער אין דאַרף אַריין!

— פאַראַן! — האָט וואַסיוטקע פריילעך אויסגעשריען אויפן מאַטראַסישן שטייגער (אויף מיטינגען דאָס וואָרט געפאַקט). — נאַסטינקע, — האָט ער צום פערד אַ זאַג געטאָן, — הידאָ!

נאַסטינקע האָט זיך מיט דער ברוסט און מיט די פאַדערשטע פיס פאַראויס אַ ריס געטאָן, אַ פאַך געטאָן מיט די אויערן און מיטן עק אויפן הינטישן געביל און אַוועקגעטראַגן זיך. די הינט האָבן זיך נאָך נאַסטישן מיט איר רייטער אַוועק־געלאָזט. זייער געביל האָט זיך איצט נאָך שטאַרקער צעפלאַקערט. זייער געביל האָט זיך איצט געטראַגן צום דאַרף ווי אַ געפאַר־געשריי.

אַנטקעגן וואַסיוטקען איז פון דער דאַרף־פינצטערניש אַרויסגעריסן אַ רייטער מיט אַ ברענענדיקן שטורקאַטש אין די הענט. וואַסיוטקע האָט דעם רייטער מיטן שטורקאַטש נאָך פון דערווייטנס באַמערקט און איז געבליבן שטיין אינמיטן געלאָף אַ געפלעפטער.

— וואָס איז עס פאַר אַן אַנשיקעניש? — האָט ער ביי זיך אַליין אין דער

פאַרהאַמערטער רגע אַ פּרעג געטאָן און גלייך אַ לאָז געטאָן זיך אויפן רייטער.

אויפן פּערד איז געזעסן אַן אַלטער מאַן מיט אַ לאַנגער ווייסער באָרד.
— היי, זיידע! — האָט וואַסיוטקע צום רייטער אויסגעשריען, — וואָס האָט

דאָ פּאַסירט ביי אייך?

דער רייטער האָט זיך וואַסיוטקען פּאַפּערעק אין וועג געשטעלט און גאַרנישט
ניט געענטפּערט. די הינט זיינען פון וואַסיוטקען נאָך פּריער אָפּגעשטאַנען און
ווען זיי האָבן דערזען דעם רייטער מיטן ברענענדיקן שטורקאַטש אין די הענט,
האָבן זיי זיך צוריק צו דער מחנה אַ לאָז געטאָן און איצט האָט זיך פון דאָרטן
זייער שאַרפּער געביל דערטראָגן, ווי דער אָפהילך פון אַ ווייטער שלאַכט.

אויף אַ וויסן פּערד איז געזעסן אַן אַלטער פּויער. זיין ווייסע באָרד האָט
זיך געבלייבט ווי אַ צעשמאַלצענע און צערווענע לבנה. ער איז געווען אָנגעטאָן
אין אַ ריזיק־ברייטן פעלק. אויפן קאָפּ האָט ער געטראָגן אַ שאַפּן היטל מיט
לאַנגע, שוואַרצע שאַפּן־קודלעס. ווי אַ געניטער רייטער האָט ער געהאַלטן דאָס
ציימל אונטער צוויי פינגער פון דער לינקער האַנט. אין דער רעכטער האַנט
האָט ער געהאַלטן אַ שטעקן. אויפן שטעקן איז געווען אָנגעבונדן אַ רעדנע,
אויסגעווייקט, אָפּנים, אין באַפּט. די רעדנע האָט געפּלאַמט און געטריפּט מיט
טראַפּנס פייער און פּיצלעך האַלב־פאַרברענטן שטאַף. די טראַפּנס פייער זיינען
געפּאַלן אויפן שניי, עטוואָס קירצער פון אַ וויילע בלוי געגליט דאָרט און געלאָשן
זיך.

דאָס בילד איז געווען גאַנץ אַנציענד, און וואַסיוטקע האָט זיך אויפן אַלטן
פּאַרקוט אַ טראַפּעלע לענגער ווי געוויינלעך. אָבער גלייך האָט ער זיך דערויף
געכאַפּט, אָפּגעמאַכט ביי זיך, אַז קיין שום אויסטערלישעס איז דאָ ניטאָ — אַ
פּויער אויף אַ פּערד — און גאָר! — און אויסגעשריען צום אַלטן:

— וואָס קומט דאָ פּאַר? ווער וואוינט דאָ אין דאָרף? אַנטיקריסטן צי געצנ־

דינער?

— זון, האָט דער אַלטער טאַטיש געענטפּערט, — דאָ וואוינען קריסטן...

פּאַרקערעווע פּונדאַנען...

— זיידע, — האָט אים וואַסיוטקע דערויף פּריילעך געענטפּערט, — און

נעכטיקן וואו זאָלן מיר? דרויסן? און צודעקן מיט וואָס זאָלן מיר זיך... מיטן
ווינט? האָ?

— צי איר מיטן ווינט, צי דער ווינט מיט אייך, דאָס גייט אונדז ניט אָן...

אונדז... לאַזט צורו... אַזוי האָט קהל באַשלאָסן!...

— נו, איז אַט וואָס, זיידע...

וואַסיוטקע איז נעענטער צוגעריטן צום אַלטן, אָנגעבויגן זיך צו אים און

לויט זיין רגילות נאָך געוואַלט אַ גלעט טאָן דעם אַלטן איבער דער ברוסט (אַט
ווי ער האָט געגלעט דעם שעף פון דער סטאַנציע סטאַס: „שיסן — דאָס איז

ווערט אַ שפּיי...“) און אָנגעטאַפּט דאָרטן אַ רימען. וואַסיוטקע האָט דעם רימען
אַ צי געטאָן און דערהערט דעם ווייכן קלאַפּ פון אַ ביקס אָן דעם אַלטנס פּלייצע.

וואַסיוטקע האָט אָפּגעלאָזט דעם אַלטן און אַ פּלינקן קערעווע געטאָן זיך אויף

זיין פערד. אויפן אלטנס פלייצע איז ווירקלעך אַ ביקס געהאנגען. דאָס האָט וואַסוטקען אַריינגעוואָרפן אין אַן אויסערגעוויינלעכן אַגיטאַטערישן קורזאַש.

— האָ-האָ! — האָט וואַסוטקע אויסגעשריען. — דו באַנעם אַקאַרשט וואָס דו טוסט, זיידע. אייל זיך ניט... איך וועל צוואוואַרטן... באַנעם... מענטשן... סאַלדאַטן... קאָזאַקן... גייען... פון דער מלחמה אַהיים... דער פראַסט מיטן ווינט איז אַזאַ, ווי דער אַנטיקריסט אַליין וואַלט זיי ספּעציאַלנע ביי יעזוסן באַשטעלט, ספּעציאַלנע פאַרן אַרעמען און נאַקעטן פאַלק, וואָס האָט זיך דריי יאָר מיט אַ סמיטשעק אין די אַקאַפּעס געוואַלגערט... אַצינד באַנעם, וואָס דו טוסט, און הער מיך אויס מיט קאַפּ... אַרום און אַרום איז נאַענט קיין ישוב ניטא... מענטשן און פּערד דאַרפן זיך אַפּרוען? דאַרפן... און דווקא אומבאַדינגט באַדאַרפן זיי עסן... איז וואו נעמט מען אַ וואַרעמען אַפּרו, אויב ניט אין אַ דאַרף? האָ? איז אַנשטאַט אונדז מיט ברויט און זאַלץ באַגעגענען, מיט אַפּענער טיר — „קומט, ברידערלעך, זינעלעך, אויסגעמאַטערט האָט איר זיך, קומט, וואַרעמט זיך אַן!“ אַנשטאַט דעם — וואָס טוסטו? האָ? דו לאַזסט אַרויס די הינט אויף אונדז — איינס! דו לויפסט אַנטקעגן אונדז מיט אַ שטורקאַטש אין די הענט — צוויי! דו האַסט אויפגעהאַנגען אויף דיין אַלטער פלייצע אַ ביקס קעגן אונדז — דריי! דו באַנעם: צו אַ ישוב איז פונדאַנען גאַנץ ווייטלעך... איז וואָס זאַלן מיר איצט מיט דיר טאָן? אַ מלחמה פאַרפירן? איז גאַנץ פשוט, זאָג אַפּן! עפענען מיר באַלד אַ פייער און... אדרבא... מירן זען, ווער ס'עט צו וועמען שלום-שלוחים שיקן... האָ? — שוין? אַפּגערעדט? — האָט דער אַלטער רואיק געענטפערט, — איז הער-זשע, זון, מיט דער גאַנצער באַלבעריי דיינער וועסטו קיין איין טיר דאָ ניט עפענען. האַסטו עס באַנומען? איז פאַרקערעווע.

— און אויב ניט?

— וועסטו שפּעטער זען!

— נו, מילא... גוט... — האָט וואַסוטקע שטיפּעריש אַ זאָג געטאָן, — מיט גוואַלד וועסטו זיך אין ליבע ניט איינקויפן. נאָ — האָט ער מיט אַ האַנט אינ-דערלופטן אַ פאַכע געטאָן, — אַדיע דערוויילע ביז וואָס ווען... — און פאַר-קערעוועט צום אַטריאַד.

דער אַלטער איז זיכער געווען, אַז זיין ביקס מיטן שטורקאַטש, און, איבער-הויפט זיין שטרענגער קול פון אַן אַלטן אונטער, האָבן ווירקלעך אַפּגעשלאָגן דעם השק ביים סאַלדאַט צו אַריין אַהער קיין בידאוועכאַטקע אויף נאַכטלעגער. דער אַלטער האָט דעריבער שוין געהאַלטן די היינטיקע נאַכט פאַר אַ זיכערע און רואיקע — בידאוועכאַטקע וועט באַלד שלאָפן גיין, אַ פאַר דאָזאַרעס נאָר וועט מען שפּעטער אַביסל דאַרפן אויסשטעלן אויף די צוויי ראַגן פון דער דאַרפישער גאַס. דער אַלטער האָט דעריבער פאַרקוועטשט זיין שטורקאַטש אונטערן אַרעם, אַראַפּגענומען זיין שאָפן היטל און דריי מאָל ברייט און מיט גוטער כוונה זיך איבערגעצלמט. צווישן דעם צווייטן און דריטן צלם איז אים פּלוצים איינגעפאַלן, אַז דער געביל פון די הינט לעשט זיך. ער האָט זיך צוגעהערט אַ וויילע, ווירק-לעך: דער געביל פון די הינט האָט זיך געלאָשן און איז געפאַלן, ווייזט אויס

דער שונא איז אָפּגעטראָטן אָדער געבליבן שטיין! דער אַלטער האָט זיך צום דריטן מָאָל נאָך ברייטער איבערגעצלמט און פריילעך און שטרענג אַ הוקע געטאָן:
 — אָפּאַלטשענצעס בידאָוועכאַטקער! — האָט ער הויך אויסגעשריען.
 פון הינטער דער אָונט־טונקלקייט, פון הינטער דער ראָגאַטקע, פון הינטער די ביי־ראָגאַטקישע פּאַרקאַנעס, פון הינטער די נאַענטסטע דאָרפֿישע שטיבער, שטאַלן, שפייכלער, פון הינטער די סקירדעס היי און דאָרפֿישע ווינטמילן האָבן זיך אָפּגעקלעפט אַנגעפעלצטע טונקעלע פּויערשע פיגורן. די פיגורן האָבן גע־שפּאַנט אַהער אומזיכערע און וואַקלדיקע, געהויקערטע אין פּחד און ציטער פּאַר יענער זייט וועג, פּונוואַנען עס קאַנען מיטאַמאָל קומען צו לויפּן, מיט מערדערישע צורות, מיט שווערע רימענע נאַהייקעס און צום צענטן מָאָל איבערקערן דאָס דאָרף מיט די שטרויענע דעכער־קאַפּיר און צום הונדערטסטן מָאָל צונעמען די לעצטע הון, דעם לעצטן חזיר, דאָס לעצטע ביסן פון מויל און אַ פּאַר צענדליק יונגע פּויערים, נאָר־וואָס פון דער מלחמה געקומענע, פּאַר דעזערטירסטווע — „די מלחמה האָט זיך נאָך ניט געענדיקט, פּאַרעטער!“ — פּאַרן רויטן האָן, וואָס האָט זיך אין די פריילעכע טעג דורכשפּאַצירט אין דערנעבנדיקן פּריצישן פּאַל־וואַרעק.

— פּאַליקאַרפּיטש, — האָבן די פיגורן הייזעריק געכריפעט, — פּאַרלעש דעם שטורקאַטש! זאָל דער שונא ניט זען אונדזער כּוח, וואָס מיר פּאַרמאַגן!
 — פּאַרלעש!

— ר'זאָל זיך ניט דערוויסן...

— ניט קאַנען אויסשפּירן...

זיי זיינען געקראַכן אַהער, די פיגורן, צו פּאַליקאַרפּיטשן, וואָס איז אויפן ווייסן פּערד געזעסן, צו דער ראָגאַטקע, צו די פּאַרקאַנעס ביי דער ראָגאַטקע. זיי האָבן געוואַלט ניט מער ווי פּאַרהיטן די שוועל פון זייערע זויערע, פּאַרמיסטיקטע, דאָרפֿישע נעסטן. זיי זיינען געווען באַוואַפּנט מיט העק, מיט קאַסעס, מיט היי־גאַפּלען, מיט אייזערנע און הילצערנע דרענגער, מיט לאַנגע לייכטע רייטער־שפּיזן, אייניקע פון זיי האָבן געהאַט ביקסן.

— פּאַליקאַרפּיטש! פּאַרלעש... פּאַרלעש... — האָבן זיי הייזעריק געכריפעט. נאָר פּאַליקאַרפּיטש האָט איצט אויף זיי בלויז איין בליק געוואַרפּן. ער האָט פּלוצלונג פּאַרלאָרן די זיכערקייט זיינע דערין, אַז די סאָלדאַטן וועלן אַהער אויף נאַכטלעגער ניט קומען. צו פריילעך איז דער סאָלדאַט פון אים אַוועק... עפעס ניט ענלעך איז ער גאָר אויף די אַלע סאָלדאַטן, וואָס זיינען ביז איצט דורך בידאָוועכאַטקע אַדורך... יענע האָבן אים פּאַר דער באַרד געשלעפט, און דער האָט... אַ רעדע אָפּגעבאַלבעט און איז אַוועק... עפעס איז עס ניט גלאַט... אַ כּוח מוזן זיי פּאַרמאַגן אַ גרויסן... ניין... דעם מאַניפעסט וועגן שלאָפּן גיין וועט ער איצט ניט אַרויסלאָזן... אַ פייער, זאַגסטו, וועסטו עפענען, — האָט דער אַלטער זיין בליק אין דער טונקל פון דער פּראַסטיקער נאַכט פּאַרוואַרפּן, — עפּן... מיר זיינען אַלטע מלחמה־לייט... און... דער אמת... דער גערעכטער... געווינט... ניט געווען נאָך קיין מלחמה אין וועלכער דער ניט־גערעכטער זאָל אַ נצחון אָפהאַלטן...

... אַ

און אַנשטאַט צו שיקן זיינע אַפּאַלטשענצעס שלאָפּן גיין, האָט ער צו זיי גאָר אויסגעשריען:

— ציין!... וואָס זייט איר אַרויסגעקראַכן פון אייערע פּאַזיציעס? ווער האָט באַפוילן? לייגט זיך אויס אַלע אַט-אַ-דאָ... ביים שלאַגבוים... פּאָזע די פּאַר-קאַנעס... מאַכט זיך גרייט... אפשר וועלן מיר גאָר באַלד דאַרפן אין אַטאַקע אַרויס... נו!...

אויפן הימל האָבן זיך שטערן געצינדן און געלאָשן. דער ווינט האָט זיי געלאָשן. קיין שום מיסטישעס און איבערנאַטירלעכס איז דאָ ניטאָ. איינפּאַך: דער ווינט האָט הורדעס וואַלקנס געטריבן אויף די שטערן און פּאַרדעקט זיי, און אויף דער ערד האָט זיך אויסגעוויזן, אַז די שטערן לעשן זיך — דער ווינט לעשט זיי. דער געביל פון די הינט איז געוואָרן אַליץ שטילער און שטילער און — דוכט זיך — ווייטער. די פּויערים האָבן אומרואיק, ווי זיי וואַלטן ווירקלעך פאַר אַ שפּאַכט געהאַלטן, ביים שלאַגבוים אַרומגעשמאַיעט, ביי די דערנעבנדיקע פּאַרקאַנעס אויסגעלייגט זיך, צו דער ערד זיך צוגעקלעפט, מיט טונקל פון נאַכט זיך צוגעדעקט, ניט געוואָרן, פּאַרטייעט זיך און געמאַטערט זיך צו אַטעמען ניט הילכיקער פאַר דער ערד, פאַר דער נאַכט, פאַרן פּראַסט. דער אַלטער איז פון זיין פּערד אַראָפּגעקראַכן, אַליין אַנגעפירט מיט פּאַרנעמען די פּאַזיציעס, געשלעפט די פּויערים פאַר די אַקסלען: — אַהער! אַהער! — אַנדערע מיט די פיס גע-שטורכעט, קיין אַרט פאַר זיי ניט געקאַנט געפינען און ביסלעכוויי, אין געטומל, אין געזידל, קלאָר געמאַכט פאַר זיך אַליין ווער וואו עס דאַרף ליגן און שטיין.

די אַכט מאָן, וואָס זיינען מיט ביקסן באַוואָפנט געווען, האָט ער אויסגעשטעלט אין דער ערשטער ליניע: — „ווי נאָר עס וועט זיך דערהערן פון שונאס זייט דער ערשטער שאָס — עפנט גלייך אַן אוראַגאַן — פייער!...“ — אין דער צווייטער ליניע האָט ער אויסגעשטעלט די עטלעכע פּויערים מיט די קאַזאַקישע פיקעס, אין דער דריטער — די פּויערים מיט די העק, מיט די אייזערנע דרענגער; רעכטס און לינקס האָט ער אויסשפירער אַרויסגעשיקט און אַליין האָט ער אַוועק-געשפּאַנט הין און צוריק איבער זיינע פּאַזיציעס, אַפּגעשטעלט זיך, אַרויסגעוואָרפן פאַראויס זיין שטורקאַטש, צוגעשטעלט דעם הויפּן צום שטערן — אַ דעכעלע זיך געמאַכט צו קאַנען גוט פּאַנאַדערקוקן און זען, וואָס עס טוט דער שונא.

און דער „שונא“ איז געזעסן אויף די פּערד און קורצע, אומגעדולדיקע שמועסן געפירט וועגן אַוונטברויט און נאַכטלעגערי.

אויפן האַלבן וועג פון דער ראַגאַטקע צו דער רייטער-מחנה האָט זיך וואַסיוטקע פּלוצלונג געגעבן אַ הויב אונטער אויף זיין זאַטל:

— אַט האַסטו דיר! — האָט ער זיך אַליין אין געזאַנק אַ זידל געטאַן. — דו ביסט שוין פּאַרטיק... אַפּגעהאַלטן אַ רעדע פאַר איינעם עפעס אַ מטורפן אַלטן און טראַגסט זיך צוריק צו די רייטער-לייט... און נעכטיקן וואו וועלן זיי, דו הונט מיט אויערן איינער, האָ?...

ער איז אַזש רויט געוואָרן פון בושה פאַר זיך אַליין, וואָס ער האָט זיך אַזוי שטאַרק אויפן אַלטן געקאַנט פּאַרטראַכטן, אַז ער האָט גאָר פּאַרגעסן אַז זיין

אויפגאַבע. עס איז אים איצט נייַנג און פריילעך געוואָרן פונעם געדאַנק, אַז ער איז ניט געקומען קיין ליידיקער צוריק אין אַטריאַד, אַט וועט ער באַלד אויסקערעווען זיין נאַסטינקע און געפינען שוין אַ וועג אין דאָרף אַריין... זאָלן זיי פראוון אַ פּיפּס טאָן דעמאָלט...

ער האָט זיך פאַרקערעוועט אויף לינקס, אַוועקגעשפרונגען ווייט אין פעלד, אויסגעזוכט עפעס אַ שטעגעלע און מיט דעם שטעגעלע אַוועקגעריטן. דאָס שטעגעלע האָט אַרומגערינגלט בידאַוועכאַטקע ווי מיט אַ שליף. וואַסיוטקע איז געקומען צו זיין רייטער־אַטריאַד פון דער צווייטער זייט, פון הינטן. דער אַטריאַד איז אומגעדולדיק געשטאַנען אויף איין אָרט. די רייטער זיינען שוין לאַנג געהאַט אַראָפּגעקראַכן פון זייערע פּערד, אומגעטאַנצט מיט די ציימלעך אין די הענט, זיך געשטייטן פלייצע אָן פלייצע, און פאַשקע פעטושקין האָט מיט אַ קליין שליכט־פייכל אין דער ליכט פון די שטערן געפיילט דעם שאַרפן טשוואַק, וואָס איז אונטער אַ גלייכן ווינקל אין שפיץ פון זיין פיקע געווען אַריינגעזעצט. דער טשוואַק איז געווען גענוג לאַנג און דיין און איז געווען זיין אייגענע, פאַשקעס, דערפּינדונג. אין יעדן דערפּל פּלעגט זיך פאַשקע געבן אַ יאָג נאָך אַז עוף מיט אַט דער פיקע, פלינג פּלעגט ער מיט איין מאַך אַריינזעצן דעם לאַנגן טשוואַק דעם עוף אין רוקן אַריין. דאָס עוף פּלעגט זיך אַ צאַפּל טאָן, אַ פאָך טאָן מיט די פליגלען און פאַשקע פּלעגט עס אויפהויבן איבער זיין קאַפּ ווי אַ פּאַן. אין אַ פּאַר שעה אַרום פּלעגט פאַשקע מיט זיינע האַרצנס־געליבטע חברים הריזען און זויגן די ביינדעלעך פון דעם עוף און ווייזן דאָס לעכל אין רוקן־ביינדל, וואָס דער האַטשיקל פּלעגט אויסדרעלעווען כמעט שטענדיק אין איין און דעם זעלבן אָרט. אַראָפּקריכן פון די פּערד האָט הערש באַפוילן, ווען ער האָט באַמערקט, ווי עפעס אַ פייערל טאַנצט אַרום לעבן דער ראַגאַטקע.

איצט, ווען וואַסיוטקע איז צוריקגעקומען פון דער קאַפּויערדיקער זייט, זיינען אים די רייטער מיט פּראַגעס באַפּאַלן. ער האָט קיינעם גאַרנישט ניט געענטפּערט. דורכגעשלאָגן זיך גלייך צו הערשן, דערציילט אים וועגן זיין געשפּרעך מיטן אַלטן, אַפּגעמאַלט דעם אַלטן פון קאַפּ ביז די פּיס, איבערגעחזרט די גאַנצע רעדע זיינע, וואָס ער האָט פאַרן אַלטן געהאַלטן. און פון דעם אַלעמען האָט הערש קיין שום קלאַרע פאַרשטעלונג דאָך ניט באַקומען.

— ווער־זשע איז אין דאָרף? — האָט ער אַביסל צערייצט אַ פּרעג געטאַן. וואַסיוטקע האָט געשוויגן און געביסן זיך מיט דעם מאַרד זיינעם: „נאָ דיר!! אַט האַסטו דיר!!... דאָס... דעם עיקר האָט ער זיך ניט דערוואוסט...“ אַלץ־איינס, — האָט וואַסיוטקע געענטפּערט, — אַ וועג אין דאָרף אַריין איז פאַראַן...

— וואַרט צו, — האָט הערש אומגעדולדיק צו וואַסיוטקע אַ זאָג געטאַן. — אַקון, ווען זיינען בעקס קאַוואַלערלעך פון דאַנען דורכגעגאַנגען? — מיט אַ וואַך צוריק. — זיי האָבן זיך דאָ ניט געקאַנט פאַרהאַלטן, ווי מיינסטו?

— אַלץ־איינס, — האָט אַקון מעכאַניש געענטפערט, — אין פעלד קאָנען מיר ניט נעכטיקן.

— אַלץ־איינס... אַלץ־איינס... — האָט הערש נאָך מער זיך אויפגערייצט. — וואָס הייסט — אַלץ־איינס? קיין געשלעג טאָרן מיר דאָך ניט איצט פאַרפירן. — געוויס ניט.

— און אויב בעק שטייט אין דאָרף?

— וועלן מיר אים בעטן אַפרייניקן אַ צענדליק הייזער.

— אין וועמענס נאָמען?

— אין אונדזער אייגענעם.

— און אויב ער וועט ניט וועלן?

— וועלן מיר אים צווינגען.

— הייסט דאָס — אַ קלאַפּ טאָן. — מעגלעך...

הערש האָט געוואַלט אויסזידלען אַקונען פאַר אַזאָ מין פּלאַנטערן מיט דער צונג. — אַט איז יאָ אַ קלאַפּ טאָן און אַט איז ניט אַ קלאַפּ טאָן. — נאָר אַקון האָט זיך פּלוצלונג אַ שאַרפּן קערעווע געטאָן צו וואַסיוטקען:

— ווי מיינסטו, וואַסיוטקע, דער רייטער, וואָס האָט דיך באַגעגנט, איז פון די בידאַוועכאַטקער?

— אומבאַדינגט און קיין שום ספק...

— הערש! — האָט זיך אַקון אַ מאַדנעם פּלינקו קער געטאָן. — ווי האָבן מיר עס זיך ניט געכאַפט? בעקס אַטריאַד האָט אין בידאַוועכאַטקע אַ שטיקל אַרבעט אָפּגעטאָן... אַט פאַרוואָס מען באַגעגנט אונדו אַזוי...

— אַ שטיקל אַרבעט? וואָס פאַר אַ שטיקל אַרבעט?

— דער טייוול ווייסט אים! אַבער אָפּגעטאָן האָט ער עפעס זיכער. אַנדערש וואַלט בידאַוועכאַטקע איצט... געכראַפּעט. פאַרשטייסט?

— אַ! — האָט זיך הערש אָנגעצונדן, אַזש אונטערגעטאַנצט אויף זיין זאַטל. — אַקוניאַק! (שטענדיק רופט ער אים אַזוי אין הייסע מינוטן) אַקוניאַק! דו ביזט דאָך גערעכט... אוי, ווי גערעכט, אַקוניאַק... מע דאָרף עס אויף דער הייסער מינוט אויסנוצן...

— געוויס, — האָט אַקון ווידער שוין קאַלט געענטפערט.

— איך האָב אַ הינטערוועגל צום דאָרף אויסגעפונען. — האָט וואַסיוטקע אין געשפּרעך זיך אַריינגעמישט (געפאַקט די פאַסיקע מינוט) — אַ פאַר פאַרקאַנדלעך וועלן מיר נאָר דאַרפן בייקומען.

— וועלן מיר בייקומען! — האָט הערש הילכיק און פּריילעך אַ זאָג געטאָן.

— וואָרט אויס... מירן בעקס וויזטל אויסגעצייכנט דאָ אויסנוצן! אויף די פּערד!

— האָט ער אַ קאַמאַנדעווע געטאָן. — וואַסיוטקע, בלייב דאָ, דו וועסט פירן.

— די פאַרקאַנעס וועלן מיר לייכט קאָנען בייקומען. אַבער די אַרטילעריע מיטן אַבאַז?...

— ביסט אַ נאַר, וואַסיוטקע! וועלן מיר צעוואַלגערן די פאַרקאַנעס... אין וואָס גייט עס דאָ? פיר!

די רייטער האָבן זיך אויסגעזעצט אויף זייערע פּערד. אַ טייל פון זיי האָבן געהערט הערשס געשפּרעך מיט אַקונען. אַ טייל פון זיי האָבן געזען, ווי הערש האָט זיך אין דער שטימונג געביטן, ווי ער איז פּלוצלונג אויפגעלעבט געוואָרן, אַנגעצונדן זיך. זיי האָבן זייער קאַמאַדיר געקאַנט און געוואוסט, אַז דאָס איז צום גוטן, צום פּריילעכן, און זיי זיינען דעריבער אַליין אויך געוואָרן מונטערער און לעבעדיקער.

— אויף די פּערד! — האָט זיך הילכיק אין אַלע זייטן געטראָגן און די רייטער זיינען פּלינג אויף זייערע פּערד געשפרונגען.
הערש האָט אַ צי געטאַן זיין ציימל אויף לינקס. אויסגעדרייט זיך צו זיינע רייטער:

— היי... ברודערלעך! אַזיגער ניין איז איצט מיסטאַמע.. סאַמע צו וועטשערע זיינען מיר געקומען... און... איר זעט דאָך... מיט מוזיק באַגעגנט אונדו בידאָ-וועכאַטקע.

ער האָט פּאַרקערעוועט זיין פּערד, אַוועקגעריטן צו דער מיט פון דער מחנה, אַריינגעריסן אין סאַמע מיטן פון די רייען, אומישנע איינעם מיט אַ קני פּאַר-משעפּעט, דעם אַנדערן — מיט אַ זייט, דעם דריטן — מיט אַן עלנבויגן, און יעדן איינעם פון זיי יינגליש-שטיפּעריש געזידלט:

— היי ברודערל... רייטערל... קאַ-וואַלע-ריסט!... ווער אויף וועמען רייט? דו אויף דער קליאַטשקעלע... צי די קליאַטשע אויף דיר? האָ? זעך זיך, ווי עס באַדאַרף צו זיין! עד-מאָ! נו מילאַ... אַט וואָס... ס'עט אויסקומען באַלד אַ פּאַר פּאַרקאַנדלעך צו נעמען, און... אפשר... נאָך עפעס אָפּטאַן... איז ניט גע-דרעמלט! ריין זאל מיר די אַרבעט אָפּגעטאַן ווערן! און אַט וואָס, ברודערלעך... היי... איר, דאַרטן... גענוג געטומלט! הערט! דאָ זיינען בעקס רייטערלעך גע-ווען... האָבן זיי דאָ עפעס איבערגעלאָזט מיסטאַמע... אַ היפש ביסל טריפּערס... איז היט זיך... און ווי זיי האָבן דאָ אַן אַרבעט געטאַן, וועלן מיר שוין שפּעטער זען, אָבער איר וועט אַרבעטן נאָר אַזוי, ווי איך וועל אייך באַפעלן... איז אַט געהערט, בראַטוואַ! — האָט ער פּלוצלונג מאַדנע הילכיק אויסגעשריען, און אין זיין שטים איז געווען אי באַפעל, אי דראַאונג, אי חברישע וואַרענונג צו פּאַר-היטן זיך פון אַ צרה. — און פּאַשקע וועט דעם האַטשיקל פון זיין פּיקע דערוויל אַראָפּנעמען... געהערט, פּאַשקע? נו, איז גוט... און איצט... מאַרש — מאַרש! דער אַטריאַד האָט זיך אַ לאַז געטאַן. די הינט נאָך זיי. די קעלט האָט ווי פּריער געברענט, נאָר איצט איז אין יעדן רייטערס נשמה פּלוצלונג אַ טראַפּעלע וואַרעמער געוואָרן. די טשאַטע הינט האָבן פּונדאָסניי זייערע מיילער צעעפּנט, פּונדאָסניי זייער געביל צעבלאַזן. די בילנדיקע הינט האָבן זיך אַקעגן דער מחנה געטראָגן, געשפרונגען אויף די פּערד, פּאַראַויסגעלאָפּן, צוריק זיך געקערט, מיטן שוים פון זייערע מיילער אויף די פּערדישע פּיס געשפּריצט. און דער אַטריאַד האָט זיך גאַלאַפּ געטראָגן מלִטן זייטיקן שטעגעלע.

ווען דער אַטריאַד האָט זיך אויסגעגלייכט מיט דער ראַגאַטקע האָט פּאַלי-קאַרפּיטש אין דער שטיל געכריפּעט צו זיינע אַפּאַלטשענצעס:

— מאַכט זיך גרייט! נאָר געדענקט... וועט עמעצער אויסשיסן אָן מיין באַפעל, טאָ זאל ער שוין פאַראיניגן זיך אליין אויך פאַרטיק מאַכן... אזוי באַפעל איך!...

ווען דער אַטריאַד איז אין דאָרף ניט אַריין, נאָר מיט געהוק און געשריי פאַרבייגעטראָגן זיך, זיינען די אַפאַלטשענצעס אַ וויילע אָפהענטיק געבליבן און האָבן דערנאָך אַלע מיטאַמאַל אויסגעשריען:

— פאַרביי!...

— געמיטן!...

— ניט געפעלן געוואָרן אונדזער בידאָוועכאַטקע...

— אַוועק... אַ ליכטיקן גן־עדן זיי...

— הוראַ, פאַליקאַרפיטש!

און ווען די ווייכע טופעניש פון הערשס רייטער־אַטריאַד האָט זיך אַלץ שוואַכער און שוואַכער געהערט, האָבן די פּויערים אָנגעהויבן רופן זייערע הינט צוריק. און די הינט זיינען בילנדיקע, פאַרמאַטערטע, אינציקווייז און טיטשקעס־ווייז צוריק געקומען צו לויפן.

נאָר פּלוצלונג האָט זיך אַ טופעניש דערהערט גאָר פון דער קאַפּוירעדיקער זייט, פון הינטער דעם צווינטער, און איידער פאַליקאַרפיטש מיט זיינע אַפאַל־טשענצעס האָבן באַוויזן. צו באַנעמען, וואָס דאָ קומט פאַר, האָט זיך דערהערט אַ פּריילעכע און הילכיקע קאַמאַנדע:

— אַריבער די פאַרקאַנעס — מאַרש — מאַרש!

שטערן האָבן זיך אין הימל געצונדן און געלאָשן. דער ווינט האָט זיי געלאָשן. הערשס אַטריאַד איז אַריבער די דאָרפישע פאַרקאַנעס. די רייטער האָבן מיט אַ פּריילעכן געטוק לייכט די פאַרקאַנדלעך גענומען. די אַרטילעריע־רייטוואָגנס האָבן די פאַרקאַנעס איינגעוואַלגערט און צעבראַכן, און הערש, און דער אַטריאַד הינטער הערשן איז געבליבן שטיין אין מיטן דאָרף אַנטקעגן דעם אַלטן צעטומלטן פאַליקאַרפיטש, וואָס איז מיט זיין פּויערישער מחנה אָהער געקומען צו לויפן.

— אַ גוטן אָונט! — האָט הערש פּריילעך צו פאַליקאַרפיטשן אויסגעשריען.

— אר-ארויך, סאַראַ קעלט! וואָס זיצט איר ניט אין די שטיבער?

— ווער ביזנו? — האָט הערש פּיערלעך־שטרענג אַ זאָג געטאָן.

פאַליקאַרפיטש האָט אַראַפּגענומען זיין ביקס פון די אַקסלען און טעאַטראַל־פּיערלעך איבערגעגעבן עס הערשן.

— וואָסי, אַלטער? — האָט הערש ניט באַנומען און אַ וואָג געטאָן די ביקס

אין זיינע הענט (אַ פאַרצייטיקע ביקס!).

— איך בין קאַמאַנדיר פון די היגע אַפאַלטשענצעס, און דו האָסט אונדז

אַרומגערינגלט און... געפאַנגען... קומט דיר מיין געווער...

— דריי ניט קיין היטל, אַלטער, — האָט הערש נאָך פּריילעכער אַ זאָג געטאָן

און אומגעקערט אים די ביקס, — האַלט עס ביי זיך... הייס בעסער די שטיבער

עפענען, פּיער אַנצינדן... זאָלן זיך מענטשן אַנוואַרעמען... נעם אויף געסט,

אַלטער!

— געסט? ... וואַרט אַקאַרשט אויס, — האָט פּאַליקאַרפּיטש ניט באַנומען, — ווער-זשע זייט איר, וואָס איר בעט זיך אַלס געסט אָן? אפשר זייט איר פון סאַמע יענע? ...

— פון סאַמע יענע...

— פון די רויטע?

— פון די רויטע...

— פון די רויטע? ... — האָט פּאַליקאַרפּיטש איבערגעזחורט. — דאָ זיינען דען נאַענט די רויטע געווען? איז... וואו זייט איר געווען, ווען מע האָט אונדו די רוקנס געבראַכן? האָ?

— ווער האָט געבראַכן?

— בעק! — האָט דער אַלטער קורץ און מיט כעס אַ זאָג געטאָן.

— בעק? ... גוט, אַלטער... דיין בעק איז ניט ווייט אַוועק... הייס געסט

אויפנעמען!

— ניט ווייט אַוועק, זאָגסטו? ניט ווייט? ... דו וועסט אים אַניאַגן? פּאַלק!
— האָט פּאַליקאַרפּיטש פייערלעך צו זיינע אַפּאַלטשענצעס אַ געשריי געטאָן, און אין דעם דאָזיקן געשריי האָט זיך אַ שלענגל געטאָן אַ פייערדיקע נקמה-האַפענונג, — פּאַלק! ... די סאַמע יענע... די רויטע... אונדזערע זיינען געקומען... עפנט ברייט די טירן... נעמט אויף געסט... בעק איז ניט ווייט אַוועק, זאָגט דער חבר גלאַווקאַווערך!

דער אַטריאַד האָט זיך צעשאַטן איבער בידאַוועכאַטקע.

שטערן אין הימל האָבן זיך געצונדן און געלאָשן. דער ווינט האָט זיי געלאָשן.

לעמפעלעך אין די שטיבעלעך האָבן זיך געצונדן און באַלויכטן די פּאַר-

טונקלע, פּאַרזויערטע, פּויערשע ווענט.

הערשט רייטער האָבן זיך געוואַרעמט, געגעסן, די פּערד אויפגעפאַסט, אויס-

שפירער אויף די וועגן אַרויסגעשיקט, פּאַטרולן אַרום דערפּל אויסגעשטעלט, און

די פרייע האָבן ווי די שטיינער אַוועקגעוואַלגערט אין טיפּן אַפּפּרישנדיקן שלאָף.

ביז אין דער טיפּסטער נאַכט אַריין איז פּאַליקאַרפּיטש אַנטקעגן הערשן און

אַקונען אַפּגעזעסן און דערציילט זיי, ווי בעק האָט מיט אַ וואַך צוריק אין בידאַווע-

כאַטקע אַ הוליע געטאָן איבער די פּויערשע רוקנס, און איידער פּאַליקאַרפּיטש

האָט נאָך באַוויזן זיין דערציילונג צו פּאַרענדיקן, האָבן דריי קורצע, אַפּגעהאַקטע

שאַסן איינס נאָך אַנדערן הינטער דער וואַנט אַ קנאַק געטאָן, דריי שייבעלעך פון

פענצטער, לעבן וועלכן זיי זיינען אין דרייען געזעסן, האָבן מיטאַמאַל אַ פּלאַץ

געטאָן, אַ פּראַסט מיט אַ ווינט מיט דריי קוילן האָבן זיך אין שטוב אַריינגעריסן,

און ווי אונטערגעשאַסענע זיינען פון זייערע ערטער אַקון מיט הערשן אויפ-

געשפּרונגען, פּאַר די נאַגאַנען זיך אַ כאַפּ געטאָן און פון שטוב אַרויסגעלאָפּן.

נאָר אין געלאָף האָבן זיי פּונדעסטוועגן באַוויזן צו באַמערקן, ווי דער אַלטער

פּאַליקאַרפּיטש האָט זיך פּאַמעלעך פון דער באַנק אַראַפּגעגליטשט און אויסגעצויגן

זיך אויפן דיל מיט דער באַרד אַראַפּ.

דער געביל פון די דאַרפישע הינט האָט זיך ווידער הילכיק צעפּלאַקערט.

משה כאַטמטעוואַצקי

לענינס אַנקום אין פעטראַגראַד

(פון דער פּאָעמע „לענין“)

די טייגאָ	ניט קיין ימ'ען —
האַט מענגעס ביימער,	אַקעאַנען.
אין דער טונדרע —	ניט קיין זונען
פלאַסטן מאַכן —	זיך צערונען —
פעטראַגראַד	צו אַ פעטראַגראַדער
איז גרויס און שוימיק,	באַנהויף
און דאָס לאַנד	איז אַ שנעלצוג
איז גרעסער נאַכמער.	צוגעקומען.
צאַפלענדיקע	אַפגעשטעלט זיך
מיליאָנען —	עטוואַס ווייטער,
אין די שווצגראַבנס	ניט אַט דאָרטן.
געלעגן —	ניט וואו שטענדיק
מענטשן-פריי	(אַ פאַראַרדענונג באַצייטנס,
און ברויז פון פנים	עס זאָל עפעס
האַט לענינען באַגעגנט.	ניט געשען דאָרט).
קיין הודאָק	ניט אַ ווינט לויפט
האַט ניט גערופן,	איבער סטעפעס,
ניט געשריען	טרייסלט גראַזן,
קיין סירענע, —	רייסט די שטענגלעך —
היט און היטלען —	קעפ אין היטלען,
אינדערלופטן:	קעפ אין קעפקעס,
לענין!	און מאַטראַסן-היט
לענין!	מיט סטענגעס.
לענין!	
לענין!	
אין דער רוף	ניט קיין קינדער-מעשה
ער וואַקסט און שטאַרקט זיך,	איז עס
ברענט אין האַרץ,	וועגן ריזן
אין די געהירן, —	און גיגאַנטן —
איבער שוימענדיקע	אין וואַגאַן-טיר
אַקסל	זיך באַוויזן
דורכגעשוואומען	האַט אַ מענטש
איז דער פירער.	אין ווינטער-מאַנטל.

זיי צעטרייסלען	וויגן קעפ זיך,
די נשמה,	פיס זיך שאַקלען,
צינדן פייער אָן	ווי באַרוישט
אין זינען.	פון לייכטער שיכרות, —
און אַ פעלדן	שטייען
איז אומגעפאַלן,	שטומענדיקע שטאַקן —
און אַ קראַך געטאַן	לענין
האַט פּלוצים :	פונעם באַנעוויק רעדט.
— לעבן זאָל די סאַציאַלע	פּרילינג-ווינט
רעוואָלוציע !	מיט פּאַנען בלאַזט דאָרט,
קיין הודאָק	בונטעווען
האַט ניט גערופן,	ווי פּאַנען — הערצער,
ניט געפייסט	און עס האָבן ווערטער פּראַסטע
האַט קיין סירענע —	אין דער שטילקייט
שטורעם-רופן	הויך דערהערט זיך.
אינדערלופטן :	
לענין !	ניין, ניט ווערטער —
לענין !	הויכבערג-שטראַמען,
לענין !	ניין, ניט ווערטער —
לענין !	אַ לאַווינע,

ע . פ י נ י ב ע ר ג

ב י י ם ד נ י ע פ ע ר

געקומען מיט שווערדן מיט בלויזע טשעטשענצעס * מאה צום שטיבל, וואָס לעבן דעם דניעפער, צום פישער פון דניעפער אַלעקסייעוו. סע האָבן טשעטשענצעס געשלאָגן, אַזש טאַפּליעלעך האָבן געקלונגען : — „אַלטער, וואו זיינען די יונגען ? ביי רויטע געווען זיינע יונגען ! געגאַן זיינע בנים מיט פּאַנען אויף גאַסן פון קיעוו ! גיב זיי אונדו, אַלטער, די בנים, אויף שפיז און אויף תליה !...“ געוויינט האָט דער אַלטער : — „צו מיר אַלעקסייעוו, דעם פישער, צום הילצערנעם שטיבל ביים דניעפער, ביי וואַסערן פּרישע, וואָס זייט איר, טשעטשענצעס, געקומען ? וואָס ווילט איר, נאַראַנים ? האָב איך דען, אַלטער, צו שאַפן אויף יונגען, אויף בנים ? קאַן איך דען וויסן, וואו בלאַנקען זיי ערגעץ, די רוחות ?

ס'איז דאך ווי ווינט אין א פעלד: גיי פאק עס, גיי זוך עס!
 מיט פויסטן מיט אייזערנע, קאנטשיקעס בלייערנע, שאמפאלן שווערע
 האבן טשעטשענצעס דעם פישער דעם אלטן צענהרגט.
 סע האבן טשעטשענצעס דאס הילצערנע שטיבל צעבראכן,
 אַוועקגעפירט האָט זיי נאָך בנים דעם פישערס אַ שכן:
 — „ער וועט זיי, דער שכן, געפינען, ער וועט זיי דעקאָנען.“ —
 און — ר'האַט זיי געפונען און — מ'האַט זיי געפאַנגען, די בנים...
 אין זייטיקער קאַמער, אין הייפל אין שטילן, אין אַרבעטער-געסל —
 ביי אויפרופן, פולווער און באַמבעס דאַרט זיינען די בנים געזעסן.
 קריכט אַן טשעטשענצען, פאַרלאַקערט און פליט ווי אַ וואַלף אַן.
 סע האָבן די בנים געשאָסן, נאָר ס'האַט ניט געהאַלפן.
 זיי זיינען געבליבן פאַרחלשט, אין בלוט און אין וואונדן
 און מע האָט אַלע דריי זיי געכאַפט און פאַרקניפט און פאַרבונדן...
 געזעען האָט ווינטער-פרימאַרגן, געזעען דער באַרג האָט,
 ווי מ'האַט אַלעקסייעווס דריי בנים, דריי רויטע געהרגעט.
 אין בלאַטע צופוסנס דעם באַרג ביזן טאַג ביזן מיטן,
 זיינען די בנים געלעגן צעבראַקט און צעשניטן.
 ווען זון קוים דערוואַרעמט די שטאַט און דעם באַרג און דעם סטעפּ האָט —
 האָט מען די בנים צו וויידלען פון פערד צוגעטשעפּעט.
 „פליט, פערדעלעך, פליט“ — און אַוועק זיינען פערד מיט דער מאַסע,
 אַוועק איבער קיעוו דער שטאַט, איבער גאַס, איבער גאַסן,
 געוואַשן און אויפגעראַמט, ציכטיק און גלאַנציק און גלאַטיק,
 אַ ליכטיק-קרישטאַלענער שפיגל דער קיעווער קרעטששאַטיק,
 אויף קיעווער קרעטששאַטיק אַ ראַש, אַ געלויף און אַ היץ איז:
 גאַלד-עפאַלעטן און שווערדן און פריצים און פריצות,
 אַרויס זיינען איידעלע טעכטערלעך, פריצישע מיידלעך:
 — „סע שלעפּן דריי רויטע, פאַרשאַלטענע רויטע, דריי פערדישע וויידלען!...“
 אויף קיעווער קרעטששאַטיק אין מיטן המון, אין אַ צוקוקער-דייע
 געשטאַנען ביי סלופ איז דער פישער פון דניעפער — אַלעקסייעוו,
 געקוקט אויף די פערד, אויף די זין, אויף המון און אויף שטאַקן,
 זיין גרייז-גרויע באַרד האָט זיך קוים-קוים געטרייסלט, געשאַקלט:
 — ער דאַרף ערגעץ גיין, ער דאַרף עפּעס אויפפאַן, ער מוז ערגעץ מאַנען
 דער פישער פון דניעפער — אַלעקסייעוו, דאָס בלוט פון די בנים!

*

דער דניעפער איז נאָך אַלץ ניט פאַרפּוירן... אויף יענער זייט בריקן
 שטייען אין מעכטיקע מחנות די זין פונעם פאַלק — באַלשעוויקעס.
 — „וואָס דאַרפסטו?“ — „דו, פריינט רויטאַרמייער, דו פיר מיך,
 דו פיר מיך צום עלצטן, אַריינברענג צו דיין קאַמאַנדר מיך,

זאג אים: פון קיעוו דער שטאָט איז אַ פישער אַנטרווען
און זען אים וויל ער און שמועסן דאַרף ער פון וויכטיקסטן ענין.
דער דניעפער איז נאָך אַלץ ניט פאַרפרוירן... מע וואַרט, קאַמאַנדירן,
ס'זאָל אַנקומען פראָסט און זאָל נעמען דאָס וואַסער פאַרפריירן.
דאָן וועט מען דעם באַרגיקן קיעוו מיט באַמבעס צעבויען.
דאָן וועט מען צעשפרייטן אויף קיעוו די פאַנען די רויטע.
נאָר דניעפער ווערט נאָך אַלץ ניט פאַרפרוירן... ס'פאַרצייט זיך און ס'דויערט...
קוקט קאַמאַנדיר אויפן פישער: — „וואָס ווילסטו דאָ, פויער?“
— „איך בין אַ פישער פון קיעוו. זיי האָבן, טייוולאַנים,
זיי האָבן אין קיעוו געהרגעט, געשענדט מיינע בנים.
איך בין אַ פישער פון דניעפער, אַלעקסייעוו מיינ נאָמען.
בלויז איינס איז מיר איצטער פאַרבליבן: בלויז נעמען נקמה.
איז וויסן זיי איצט, קאַמאַנדיר, סע זאָגט דיר דער פישער:
פאַראַן איז, פאַראַן אויפן טייך איז אַן אַרט אַ געוויסער,
וואו לייכט שוין באַדעקט איז דאָס וואַסער מיט הייטל פון קריעה,
איך, פישער, איך נעם זיך קיין קיעוו איך איבערצופירן...“
קוקט קאַמאַנדיר אויפן פישער. דער בליק זיינער בוערט:
— „דו זאָג אויס דעם אמת דעם ריינעם, דו נאָרסט אונדו ניט, פויער?“
— „ביי בלוט פון די יונגען, געקוילעטע יונגען, דאָ שווער איך.
גלויבסטו נאָך אַלץ ניט? דו דאַרפסט, קאַמאַנדיר, דען נאָך מערער?“
האָבן געלאָזן דעם פישער דעם אַלטן די „גרויסע“
ביז אויפן טייך וועט אַראַפפאַלן נאַכטישער הושך.
אַז אין דער הויך אויפן טייך וועט זיך אויסלעשן שקיעה,
וועט ער, דער פישער, דער אַלטער, זיי פירן קיין קיעוו...!

*

... האָט אָפגעברענט שקיעה אין ווייטן, איז פינצטער געוואָרן.
שטעלט זיך אַ מחנה אין רייען. ס'שטייט אַלעקסייעוו פון פאַרנט.
גיט מען. מע קומט אָן צום אַרט. דאָס אַרט איז דאָ קוים-קוים פאַרפרוירן.
— „פריינט רויטאַרמיער, אַט דאָ און מיר וועלן אַריבער, אָן מורא!...“
ציטערן לייבער ביים טייך: — אַ שפּאַן און דערטרונקען דאָ ווערסטו!...
לאַזט זיך דער פישער דער אַלטער אויף אייז, קוים פאַרשטייפט, דער ערשטער.
גיט מען. אַ מענטש נאָך אַ מענטש. מע צעצייט זיך אין קייטן.
סע פלאַטערט דאָס אייז, נאָר מע גייט, נאָר מע גייט צו דעם ברעג צו דעם צווייטן.
סע ברעקלט דאָס אייז זיך. אַ רגע און — ס'וועט זיך צערייסן,
נאָר מ'רוקט זיך און מ'רוקט זיך צו קיעוו דער שטאָט, אויף די ווייסע!
מיט ביקס אין דער האַנט און מיט האַרטן, פאַרגליווערטן צאָרן,
דער פישער דער אַלטער פון דניעפער — אַלעקסייעוו — פון פאַרנט.
ס'צעפאַלט זיך דאָס אייז, נאָר מע גייט, מ'האַט דעם אַטעם פאַרטאַיעט:

אין פינצטער, אַקעגן, אויף בערג דאַרטן דרימלט די חיה.
 אַ שאַרף ט'זי דערהערן — מיט הילכיקע באַמבעס פאַרשפייט זי —
 ציט זיך אַ מחנה אין פינצטער... דער ברעג איז ניט ווייט שוין!
 ס'צעשיט זיך דאָס אייז אונטער פיס. מ'הערט די וואַסערן רינגען.
 אויף פינצטערע בערג אַרום קיעוו ווערט גרוי אויף באַגינגען.
 ס'כליופעט דאָס וואַסער... צום ברעג נאָך אַ וויילע, אַ וויילע...
 דער ברעג... און אויף שומרים אַרויף!... און פאַרשטאַפט זיי די מיילער!...
 פון פינצטערע בערג, וועלכע האָבן דעם אומגליק פאַרשלאָפן,
 אַרויס איז אַ קוויטשיקע באַמבע, אין אייז, וואָס פאַרביי מ'איז, געטראָפן.
 אויף אייז, וואָס פאַרביי מ'איז, צעגיסט זיך, צעשטראָמט זיך דאָס וואַסער.
 נאָר ס'פילט שוין אויף פינצטערע בערג אַן אין פריי-שיין אין בלאַסער,
 סע פליט שוין אויף פינצטערע בערג מיט נצחון-געשרייען
 אַ מחנה מיט פּאַנען, אַ וואַלקן מיט יונגען, אַ פּאַלק דויטאַרמייער,
 סע שטורמען שוין ברודערשע פּאַלקן די אייזערנע בריקן:
 — „הוראַ“ און „הוראַ“ און „הוראַ“ און „פאַרנעם זיך, דעניקיין!...“
 אין גרויסער בהלה, אין וויסטער מפלה, אין פּאַלקן צעזייטע
 די גאַלד-עפּאַלעטן פון בערג אַרום קיעוו שוין מאַכן די פליטה...

*

ווייען די פּאַנען די רויטע אויף קיעווער קרעשטשאַטיק,
 רוען אויף שטיינער פון גאַסן די זיגער די מאַטע.
 אין מיטן די גאַסן קאַנאַנען — פאַרבלוטיקטע שטייען,
 אין ראַד דויטאַרמייער אויף שטיינער פון גאַס — אַלעקסייעוו.
 דעם קאַפּ צוגעטוליעט צו אייזערנער וואַנט פון קאַנאַנע:
 — ניטאָ שוין קיין הילצערן שטיבל, ניטאָ שוין קיין בנים.
 נאָר אויף שטרעקעס אויף גרויסע צום קרעמל זיך טראַגט אַ ידיעה:
 קרעמל, זיי וויסן, גענומען איז קיעוו!

הירש קאמענעצקי

אָפּשײַד

פאַרסט אַוועק? — נו איז פאַר,
 נאָר געדענק יענעם יאָר,
 נאָר געדענק יענע שעה,
 כ'בין געלעגן אַט-דאָ,
 כ'האָב געזשמורעט דעם בליק
 און געשאַסן פון בריק
 אויף אַ נאָענטן באַן,
 אויף אַ שטאַבס-באַן.

אין אַ וויילע אַרום
 האַסטו מוטיק געגעבן אַ וואָרף מיטן קאַפּ.
 האַסט פאַרפלאַכטן דעם צאַפּ
 און ביסט ערגעץ אַוועק —
 ביסט אַוועק
 אין דער נאַכט
 און געבראַכט
 דינאַמיט.

און דערנאָך האָב איך מער ניט געזשמורעט דעם בליק, —
 אויפן טייך,
 אינדערמיט

איז געלעגן צעפליקט און צעריסן דער בריק.
 און מיר זיינען אַוועק
 דורכן וואַלד מיטן וועג
 און געלאַכט און געלאַכט
 אין דער לופטיקער נאַכט.

אין דער זעלבער מינוט
 ערגעץ ווייט,
 ערגעץ ווייט,
 לעם אַ פינצטערן שליאַך,
 אונטער איינעם אַ דאָך

(ס'איז נאָך דעמאָלט אַ שטעטעלע דאָרטן געווען)
 האַט דיין אַלטינקע מאַמע אין חלום געזען:

ווי דו פאַרסט, ווי דו פאַרסט איבער טאָלן און בערג
 און פאַראויס גייט געשפּאַנט אַ גרויסאַרטיקער פּערד.

יעדעס אָקס, יעדער ראָד איז געפאַרבט, געליאַקירט
און מיט זילבער און גאָלד איז די פּור געליאַדירט.
אונטער בויד זיצט דיין חתן און קוקט אינדערווייט,
זיצט דיין חתן פאַרקלערט אין אַ בגד פון זייד.
און דו זיצסט אַזא קלאַרע אין ליכטיקער פרייד,
אין אַ לאַנגער און טייערער שניי־ווייסער קלייד.
און סיי טאַג און סיי נאַכט איבער טאַלן און בערג
פירט אייך ביידן אַהיים דער גרויסאַרטיקער פּערד.

נאָר די נאַכט אַזוי בלוי
איז געלעגן אין טוי,
און מיר האָבן זיך ביידע געזעצט לעם אַ פּלויט,
און מיר האָבן געגעסן אַ הערינג מיט ברויט.
איז געוואָרן אונדז לינד,
איז געוואָרן אונדז גרינג
און מיר זיינען אַוועק
אויפּדאַסניי מיטן וועג.
ערגעץ ווייט האָט אַ סאַווע געקלאַגט אין אַ יאַר,
האַטט פאַרדרייט פון מאַכאַרקע אַ גראַבן ציגאַר
און מיר האָבן געלאַכט
און געלאַכט אין דער נאַכט.

פאַרסט אַוועק, גייסט אַוועק ? —

נו, איז גיי, נו, איז פאַר,

נאָר געדענק יענע טעג,

נאָר געדענק יענעם יאַר.

מ. ד. נ. י. ע. ל.
(דניאל מיינער־אויטש)

אויף דער זיבעטער ליניע

— ווער קויפט וואַליטע ?
 — ענגלישע פונטן ?
 — דאָלאַרן, דאָלאַרן — ווער בייט ?
 אַ האַנדל מיט וואַליטע איז אַנגעגאַנגען אין באַנק־קאַנטאַרן, אין טויערן, אין פינצטערע דורכגאַנגען און אינמיטן גאַס.
 געהאַנדלט האָבן אַלע :

אַלטע ווייבער, יונגע מיידלעך, געוועזענע שילער פון געוועזענע גימנאַזיעס, פאַראַרעמטע אַריסטאָקראַטן און אויפגעקומענע ספּעקולאַנטן.
 די וואַליטשיקעס זיינען געווען צו שטאַרק פאַרנומען מיט בייטן געלט הינטער די טויערן, האָבן זיי ניט באַמערקט, ווי אַ קליין יינגל איז לאַנג אַרומ־געקראַכן אַרום אַ גרויסן טויער, דעם טויער פון אַלע זייטן, ווי אַ הונגעריק הינטל באַשמעקט און גענומען לייענען אַן אַלטע פאַרראַסטעטע שילד.
 אויף דער דאָזיקער פאַרזשאַווערטער שילד איז אַמאָל, מיט יאָרן צוריק, געווען אַנגעשריבן מיט גרויסע ווערטער : „יעווראַפּעיסקי באַר“.
 אָבער פון אַלטקייט און פון לאַנג הענגען אַן תכלית אויף דער ציגלנער וואַנט זיינען די רוסישע ווערטער אָפּגעקראַכן און מער דעם נאָמען פון זייער באַלעבאַס ניט געדענקט. איצט האָבן אים די געלט־ספּעקולאַנטן גערופן פּשוט : „אַפּע־באַרעטער איראַפּיער“.
 אַ גאַנצן פּרימאַרגן איז דאָס קליינע יינגל אָפּגעשטאַנען ביים „אַפּעבאַרעטן איראַפּיער“, געקוקט גלייכגילטיק, ווי פאַרשוויצטע הענדלעך קויפּן און בייטן געלט־פּאַפּירן, געוואַרט מיט אומגעדולד, די טיר פון רעסטאָראַן זאָל זיך עפּענען. דאָס יינגל איז געווען געקליידט זייער מאַדנע : אויפן קאַפּ האָט ער געטראָגן אַ ברייטע געוואַנטענע פּאַנאַמע, אויף די פליצעס — אַ קורצע וואַרעמע קורטקע, די דאַרע בייגעוודיקע קני זיינען ביי אים אַרויסגעקראַכן פון צעריסענע קאַרטענע הויזן, און אַ פאַר געלע שיד מיט שאַרפע נעזער האָבן נאָך מער אויסגעזאָגט דעם סוד, אַז ער האָט קיין שייכות ניט צום געלט־האַנדל אויף דער טומלדיקער גאַס. ווען די טיר פון פאַרשפּאַרטן רעסטאָראַן האָט זיך פּלוצים און מיטאַמאָל געעפּנט, איז דאָס יינגל אויפן צווייטן טראַטוואַר אַריבער, געקוקט מיט דער־שראַקענע אויגן ווי די געלט־ספּעקולאַנטן האָבן זייער דרויסנדיקן האַנדל אין רעסטאָראַן אַריבערגעטראָגן און איז אויך אַהין אַריין.
 צו די געדיכט־באַזעצטע טישלעך האָבן זיי קעלנער געטראָגן אויף ניקלנע טאַצן שטיקער געבראַטענע גאַנדז, הינער, פעטע סופּן. דאָס קלאַפּעריי פון גאַפּל־מעסער האָט זיך אויסגעמישט מיט אָפּגעריסענע פּראָגן פון געלט־ספּעקולאַנטן :

— מע דאַרף פטור ווערן פון דער סאַוועטסקער נבלה...
 — אַז די דייטשישע מאַרקן זיינען ניט בעסער.
 — ווער ווייט, וואָס איז בעסער? — מע זאָגט, אַז די „גדולים“ שטייען
 הינטער ראַקייטנע.
 אַ יונגער וואַליוטשיק האָט מיט אַריינגעשטעלטע גאַלדענע ציין געקייט אַ
 האַרט שטיק פלייש, אינאיינעם מיטן פלייש אַ פּראָזע צעקייט:
 — ס'איז נאָך ווייט צום געלעכטער... זיי האָבן דאָרט געכאַפט דעם אמתן
 טערעבענץ, דיינע „גדולים“...
 — איך שענק זיי דיר אַוועק אויף קרן — „מיינע גדולים“, — האָט זיך דער
 צווייטער אָפּגעטרייסלט.
 דאָס יינגל איז געזעסן פאַררוקט אין אַ ווינקל, פויל געזופט דעם דערלאַנגטן
 סופ און אַנגעשטרענגט געקוקט אויף צוויי מיידלעך ביים בופעט.
 די מיידלעך ביים בופעט האָבן גיך און געניט געווישט שמוציקע ביר-
 גלעזער. איינע האָט דעם יינגלס אַנגעשטרענגטן קוק באַמערקט, אויפגעהערט
 ווישן די שמוציקע גלעזער:
 — רבקה, כאַפ אַ זייטיקן קוק אַהין צום לעצטן טישל... מיר געפעלט ניט
 דאָס יינגל אין ברייטן קאַפּעליוש.
 — וואָס דיר פאַלט איין! אַ יינגל פון צירק, אַדער גלאַט אַ שלעפּער, פאַראַן
 אויף וועמען צו קוקן...
 — ער איז אַ גאַנצן טאָג אומגעגאַנגען הינטער די פענצטער. מע דאַרף זאָגן
 בערן, ער זאָל פונדאָנען אַוועקגיין.
 ביי איינעם פון די סך טישלעך איז געזעסן אַ יונגער בחור, זייער שיין
 געקליידט. ער איז געווען אויפגערעגט און צעטראָגן, זיינע גרויע אויגן האָבן
 אומגעבלאָנדושעט איבער שפּאַלטן פון אַ פוילישער צייטונג. קענטיק, די טעלע-
 גראַמעס פון פּראַנט האָבן געהאַט צו אים זייער אַ שטאַרקע שייכות. ער האָט
 זיי געלייענט גיך, ווי ער וואַלט אונטער די שוואַרצע פוילישע אותיות זוכן אַ
 באַהאַלטענעם אמת, אַן אמת, וועלכן די צייטונג האָט מורא אויסצוזאָגן. ער איז
 מיט גיכע טריט צוגעגאַנגען שטיל.
 — רבקה, מיך האָט קיינער ניט געזוכט?
 — ניין.
 רבקה האָט זיך נידעריק צום צוגעגאַנגענעם בחור אַראַפּגעבויגן, שטיל
 פאַרטרויט:
 — בער, דאָרט זיצט אַ פאַרשוין אין אַ קאַפּעליוש, ער געפעלט מיר ניט.
 בער איז צוריק צו זיין טישל אַוועק, ווידער געלייענט זיין פוילישע צייטונג
 און פאַרזיכטיק גענומען באַקוקן דעם יינגל אין ברייטן קאַפּעליוש און געלע שיד.
 און וואָס לענגער בער האָט אויפן יינגל געקוקט, אַלץ ערנסטער און פאַר-
 וואונדערטער איז זיין פנים געוואָרן. ער איז צוריק פון זיין זיצן אויפגעשטאַנען.
 מיט גיכע טריט צום בופעט צוגעגאַנגען:
 — דאָס איז דאָך זיאַמקע קאַפּאַטש.

דאס מיידל האָט אַ פאַר גרויסע אויגן געעפנט, די ביר-גלאַז אויפגעהערט
ווישן און פאַרוואנדערט איבערגעפרעגט :

— וועלכער זיאַמקע ? — פון באַראַק ?

בער האָט איר פאַרוואנדערונג צעשלאָגן :

— הייס אים דאָ וואַרטן ביז זעקס. זעקס וועל איך דאָ זיין.

אין רעסטאָראַן זיינען עסער און אַריינגייער געוואָרן אַלץ ווייניקער און
ווייניקער. דער טומליקער דרויסן האָט דורכן רעסטאָראַן-פענצטער געוואָרפן
לעצטע פּאַסן זון. פון אַ טאָג אַרומשלעפן זיך איבער אַספּאַלטענע טראַטוואַרן און
בלעכענע דעכער זיינען זון-פלעקן געווען פאַרמאַטערט און אויסגעבלייכט, זיך
אויסגעלייגט, ווי מידע סאַלדאַטן, אויף די ליידיקע טישלעך און שטום, אָן
ווערטער, דערציילט, אָן דער זומערדיקער טאָג איז שוין אַוועק.

די צוויי מיידלעך ביים בופעט האָבן די ערשטע באַמערקט, אָן אַחוּצן יינגל
אין ווינקל און לעצטע פּאַסן זון אויף די טישלעך איז אין רעסטאָראַן קיינער ניט
געבליבן. זיי האָבן גיך די גאַסיקע טיר פאַרשפּאַרט און פריילעך אויסגערוּפּן :

— חברה, אַהער ! זיאַמקע איז דאָ !

פון הינטער דער אייזערנער קאַסע, פון קיך, פון די זייטיקע צימערן האָבן
זיך איינציקווייז גענומען אַרויסרוקן חברים, דערזען אין ווינקל צימער זיאַמקען
און פריידיק גענומען שרייען :

— זע, דאָס איז דאָך זיאַמקע !

— ווי קומט ער אַהער ?

— שלאָג מיך ביז טויט, אויב איך וואַלט אים אין קאַפעליוש דערקענט.

מיט עטלעכע מינוט שפעטער איז שוין זיאַמקע געזעסן צווישן אַ גרופע
חברים, גענוי דערציילט, ווי ער איז אַנטלאָפן פון געפענגעניש. איצט, ווען ער
האָט פון זיך אַראַפּגעוואָרפן דעם ברייטן קאַפעליוש און די ווינטערדיקע קורטקע,
האָבן די חברים באַמערקט, אָן דאָס פנים איז ביי אים שטאַרק פאַרבּרענט און
אויסגעמאַטערט, די אויגן—רויט און אויפגערעגט און פינקלען מיט באַהאַלטענער
שרעק, וואָס לענגער זיאַמקע האָט דערציילט, אַלץ נעענטער האָבן זיך די חברים
צו אים צוגערוקט, מיט פאַרשפיצטע אויערן געהערט, ווי ער איז מיט צוויי טעג
צוריק פון באַראַק אַנטלאָפן, און ניט געוואַלט גלויבן, אָן דעם גאַנצן זיאַמקען
איז נאָך קיין פּולע זעכצן יאָר ניטאָ.

אין גרויסן רעסטאָראַן-צימער איז געוואָרן טונקל. אין דער אַנגעפּאַלענער
טונקלקייט האָט קיינער ניט באַמערקט, ווי בער איז דורך דער הינטער-טיר
אַריין, מיט שטילע טריט זיך דערנעענטערט צו דער גרופע חברים און זיאַמקעס
דערציילונג מיט אַ ניס איבערגעריסן :

— אין דרויסן דרייען זיך אַרום פּוילישע „שמעקער“ !

אַ וויילע זיינען אַלע געזעסן שטיל און זיי פאַרגליווערט, מיט צעטומלטע
אויגן געקוקט, ווי זיאַמקע טוט גיך אויף זיך אָן זיין ווינטערדיקע רעקל און
ברייטע פּאַנאַמע.

— צוריק צו דער אַרבעט, — האָט בער קורץ באַפוילן, — און זיאַמקע דאַרף גלייך ווערן לינק...

די חברה זיינען גיך פון די ערטער אונטערגעשפרונגען, פלינק אָנגעצויגן אויף זיך די ווייסע קעלנערשע שירצן און רונדע הייבן. ביים בופעט זיינען שוין ווי פריער געשטאַנען די צוויי מיידלעך, געניט און ווי שטענדיק געוואָסן די שמוציקע גלעזער און אומרואיק געקוקט אויף דער גאַסיקער טיר. בער האָט זיאַמקע צו דער הינטער-טיר צוגעפירט, אים באַוויזן, ווי אַזוי אין אַ זייטיק געסל אַרויסגיין:

— אויב מיר וועלן אַפּקומען מיט שרעק, וואַרט איך אויף דיר צוועלף ביי-נאַכט דאָ... איצט טראָג גיכער אָפּ די ביינער.

וואהין גייט מען, אָז די שטאַט איז צעשניטן אין גאַסן און געסלעך, אין פלעצער און פאַרשטעט, אָז דאָס איינציקע אַרט, אויף וואָס ער האָט געהאַפּט, איז געווען דער אומלעגאַלער רעסטאָראַן, און די איינציקע פריינט — די פאַרטיי-חברים.

אַ וויילע איז ער געשטאַנען אינמיטן הויף, געקוקט, ווי דער אַוונט שפרייט אויס נאַכטיקע טונקליקייט אויף הייזער און מויערן, מעקט אָפּ די שאַרפע ווינקלען פון מענטשן און זאַכן, פאַרוועבט די שטאַט אין אָנהויב נאַכט. ער האָט שלעכט געדענקט, ווי אַזוי ער איז פון די צעדרייטע הויפן אין געסל אַרויס. אַ שטאַרקע מידיקייט האָט שווער געמאַכט די טריט, אַ שלעפּעריקייט האָט די רויטע, ניט-געשלאַפענע וויעס גענומען קלעפן. אָבער אַ שרעק האָט אים געטריבן פון געסל צו געסל, פון איין עק שטאַט צו דער צווייטער — איצט צום וואַקזאַל געבראַכט. דעם דאָזיקן וואַקזאַל האָט זיאַמקע גוט געוואוסט און שטאַרק פיינט געהאַט. מיט דריי חדשים צוריק האָט ער ביי דעם דאָזיקן וואַקזאַל אַ פאַרשטעמפלטע טעפלושקע געהיט. די שטאַט האָט זיך דעמאַלט משונה-גיך עוואַקואירט. די גאַנצע אומגעגנט האָט זיך שוין געפונען אין די הענט פון די פוילישע מחנות. קליינע פאַרטיאָנישע טיילן זיינען געווען צו שוואַך, זיי זאלן קאַנען די שטאַט איינהאַלטן. שוין עטלעכע טעג, ווי די פאַבריק-קוימענס זיינען געשטאַנען קאַלט און טויט — ניט געלאָזט פון זיך קיין רויך. דורך טאָג און דורך נאַכט האָבן לעצטע לאַקאַמאַטיוון געשלעפט פון וואַקזאַל לאַנגע עשעלאָנגען מענטשן און זאַכן. אין שטאַט האָבן זיך גענומען שפרייטן קלאַנגען, אַז די פוילישע מחנות שטייען עטלעכע מייל פונדאַנען, אַז נאָך היינטיקע נאַכט וועלן זיי די שטאַט פאַרנעמען. זיאַמקע איז דאָן אַ גאַנצן טאָג אָפּגעווען אין שטאַב — אַלץ געוואַרט אויף אַ באַשטימונג. אין שטאַב איז אין יענעם טאָג געווען צו טומלדיק, און קיינער האָט זיאַמקען און זיין וואַרטן ניט באַמערקט. שוין שפעט נאָך האַלבן טאָג, ווען אַלע סאָוועטן-אַנשטאַלטן זיינען שוין געווען אַרויסגעפירט, ווען דערשראַקענע איינוואוינער האָבן שטיל פאַרטאַיעט דעם אַטעם הינטער פאַרשפאַרטע טירן און לאַדן, מיט שרעק געוואַרט אויפן קומענדיקן טאָג. ערשט דאָן האָט זיאַמקע באַקומען אַ מאַדנע אויפגאַבע:

— היטן אַ פאַרשטעמפלטע טעפלושקע אויף דער זיבעטער ליניע.

דריי שעה האָט זיאַמקע געדאַרפֿט די טעפּלִושקע היטן. דערנאָך האָט אים אַ צווייטער געדאַרפֿט פֿאַרבייטן. אָבער שעהען זיינען אַוועק דריי, פיר, פינף, און קיינער איז אים ניט געקומען פֿאַרבייטן: אַ געשריי פֿון וואַקזאַל איז אָהער, צו דער זיבעטער ליניע, געקומען צעריסן זון טעמפּ. אַ נאַכט איז אָנגעפֿאַלן אַ פינצטערע, אַ קאַלטע, אָנשטערנדיקע. אַ טרוקענער ווינט האָט געווייט פֿון פֿאַר-גליווערטן, פֿאַרפרוירענעם טיך, פֿון הויכע שפיציקע בערג, אַרומגעטריבן איבער די פֿאַרדרייטע אייזערנע ליניעס הויפּנס שניי. זעלטן-ווען פּלעגן אייזנבאַנער פֿאַר-גיין אויף דער זיבעטער ליניע, קוקן מיט פֿאַרוואַנדערטע אויגן אויף דער איינ-זאַמער, פֿאַרגעסענער טעפּלִושקע, אויפֿן קליינעם יינגל מיט דער ביקס אין האַנט, און ביי לאַכן:

— קוק נאָר אַן דעם העלד! ... דאַטעווע די ביינער, כּניאַק!

נאָך אַזוינע שפּאַטישע אויסגעשריייען פּלעגט זיאַמקע ענגער דעם גורט אויפֿן שינעל פֿאַרציען, דאָס קורצע יאַפּאַנישע ביקסל פֿון איין פּלייצע אויף דער אַנדערער פֿאַרוואַרפֿן און וואַרטן אויף אַן אומבייט.

אָבער די נאַכט איז געוואָרן אַלץ פינצטערער און קעלטער, דער ווינט האָט געשינטן אין די אויגן, אין פנים, זיך פֿאַרקליבן אונטערן שינעל. אויף דער זיבעטער ליניע איז געוואָרן אַלץ ליידיקער, אומעטיקער. פּונזוויטף האָט זיך די סטאַנציע געצונדן אין ווייסע, גרינע, געלע, רויטע פייערלעך. די פֿאַרביקע פייערלעך האָבן אין דער פינצטערער קאַלטער נאַכט ווי מאַמישע אויגן געשיינט, גערופֿן, געשלעפט צו זיך, די פייעריי פֿון אַפּפֿאַרנדיקע עשעלאַנען איז געוואָרן אַלץ העכער, שרייענדיקער, אַפּגעריסענער. אין דער שטילקייט האָט זיך בוילעטער געהערט, ווי דער ווינט באַלעבאַטעוועט אויף די פֿאַרשנייטע ליניעס, ווי די קלאַפּעריי פֿון אַפּפֿאַרנדיקע באַנען ווערט שטילער, ווייטער און שטאַרבט אַפּ ערגעץ ווייט אין דער נאַכט-פינצטערניש. זיאַמקע האָט זיך דערשראַקן פֿאַר דער אַרומיקער שטילקייט, געמאַכט עטלעכע טריט אַוועקצוגיין, אָבער גלייך זיך דער-מאַנט, ווי דער שטאַב-נאַטשאַלניק האָט מיט אַ שטאַרק ערנסטן פנים אין אים אַריינגערעדט:

— זיאַמקע, אויף דיר פֿאַרלאַז איך זיך, וואָס עס זאָל ניט טרעפֿן — פֿון דער טעפּלִושקע טרעט ניט אָפּ.

ער איז מיט גיכע טריט צוריק אויף זיין פּאַסטן געקומען. אַ ווילע געטראַכט, אַז עס איז זייער גוט, וואָס גראַד אים האָט מען אָנגעטרויט אַזאַ פֿאַראַנטוואַרט-לעכע אויפגאַבע, אַז ער וועט גיכער שטאַרבן דאָ ביי דער טעפּלִושקע, איידער פֿון פּאַסטן אַוועקגיין — און נאָך וועגן אַ סך זאַכן האָט ער געטראַכט אין דער אָנגעפֿאַלענער שטילקייט.

דערנאָך איז ער געזעסן אויף אַ טרעפּל פֿון דער פֿאַרלאַזענער טעפּלִושקע. די אויגן האָבן זיך אים גענומען קלעפֿן. די ברעמען און וויעס זיינען געוואָרן שנייאיקע און ווייסע. כּדי ניט איינשלאַפֿן, האָט ער דעם קאַפּ פֿון שינעל אַרויס-גערוקט, גענומען מיט פֿאַרשלאַפּענע אויגן קוקן צום הימל. אָבער אויף וואָס צו קוקן איז ניט געווען. שוואַרצע כּמאַרעס זיינען געהאַנגען נידעריק און צע-

פלאַנטערט. פון צווישן די שוואַרצע כמאַרעס האָט אַרויסגעקוקט אַ ברעקל לבנה, אויסגעזען ווי אַן אויסגערונען אויג פון אַ בלינדן. זיאַמקע איז פון טרעפל אויפֿ-געשטאַנען, גענומען אַרומשפּאַנען אַרום זיין טעפּלושקע, געקלאַפט אַ פּוס אָן אַ פּוס, אַ האַנט אָן אַ האַנט, כדי זיך צו דערוואַרעמען. דער וואַקזאַל האָט ווידער גענומען שליידערן אַהער, צו דער זיבעטער ליניע, אַפּגעריסענע קולות. די סטאַנציע האָט זיך ווידער געצונדן אין ווייסע, גרינע, געלע, רויטע פּייערלעך. מענטשישע טריט האָבן זיך גענומען דערנענטערן, אַבער ביז דער זיבעטער ליניע זיינען זיי ניט דערגאַנגען. זיי זיינען געבליבן שטיין אויף דער דריטער ליניע, דאָרט לאַנג אַרומגעקראַכן מיט האַנט־לאַמטערנעס אַרום די לאַנגע גע־ליימטע עשעלאַנען, געשלעפט הילצערנע קעסטלעך איינע צו די אַנדערע און צוריק גענומען אַוועקגיין. זיאַמקע האָט צונויפּגעקליבן די לעצטע כוחות און פּונדאַנען, פון דער זיבעטער ליניע, גענומען שרייען צו די אַוועקגייענדיקע זיינע קולות האָט דער ווינט פאַרטראַגן אָן אַ זייט, צעשאַטן אַ טעמפּן אַפּהילך אויף די צעדרייטע ליניעס און צו קיין מענטשלעכן אויער ניט געבראַכט זיי. זיאַמקע האָט זיך צוריק אַראַפּגעזעצט אויפּן טרעפל פון דער פאַרשטעמפלטער טעפּלושקע, דעם קאַפּ אין קאַלנער איינגענורעט און גענומען דרעמלען...

— שטיי אויף, פּאַדלע!
 — אַזאַ שנעק, און קריכט אויף מלחמה...
 — ער מוז זיין מאַרקס' אָן אייניקל!
 — דערלאַנג אַ קוק, ציצות טראַגט ער...
 — נו, הייב זיך, הייב זיך, ס'ווערט קאַלט דיין גלאַז קאַווע מיט די צוקער־זעמעלעך...

די צוויי לעגיאַנערן האָבן זיך פּאַנאָדערגעלאַכט, אַוועק וועקן זיאַמקעס שכנים. זיאַמקע האָט אַ שווערן קאַפּ פון האַרטער נאַרע, פון בערגל זאַכן אויפֿ־געהויבן, באַקוקט מיט אויסגעמאַטערטע אויגן דעם גרויסן הילצערנעם באַראַק און גענומען זיך אַנטאָן.

ער איז שוין געווען געוואוינט, אַז פאַרטאַג, ווען נאַכט וויקלט אויס אין עק הימל אַ גראַע העלקייט, ווען אינדרויסן איז קאַלט און פּייכט, זאָל מען אים אויפרייסן פון שלאַף און טרייבן אויף אַרבעט. שוין דריי חדשים, ווי פּוילישע לעגיאַנערן חזרן איבער איינע און די זעלבע חכמות.

שוין דריי חדשים, ווי זיאַמקע מיט נאָך צוויי הונדערט געפּאַנגענע רויט־אַרמייער האַלטן זיך אויף דאָ אין באַראַק.

דער באַראַק איז אַ גרויסער, הילצערנער און געפּינט זיך עטלעכע מייל פון שטאָט. דערפאַר אפּשר איז ער אַזאַ שוואַרצע, דורכגעפרעסענער פון קאַרבאַל. זיאַמקען האָט מען אַהער געבראַכט אַ פאַרקאַלייעטן פון דער זיבעטער ליניע.

די ערשטע דריי נעכט איז קיינער פון די געפּאַנגענע רויטאַרמייער ניט גע־שלאַפּן. זיי זיינען געזעסן אַנגעטאַנענע אויף די הילצערנע שוואַרצע נאַרעס. מיט שטאַרע אויגן געקוקט דורך די שיטערע ברעטער אין דרויסן און געוואַרט, מע

זאל זיי דערשיסן. נעכט האָבן זיך געצויגן לאַנגע און גרויליקע. אַלע נעכט פלעגט מען אָן אַנדער פּאַרטיע רויטאַרמייער אַרויספירן פון באַראַק און צוריק ניט ברענגען. דערשיסן פלעגט מען זיי ניט ווייט פון באַראַק, ביי די שוין-גריבער, וואָס די רויטע פּאַרטיזאַנער האָבן אויסגעראָבן, איידער זיי זיינען פון שטאַט אַוועק.

פּערציק געפּאַנגענע האָט מען די ערשטע דריי נעכט דערשאַסן און אויפֿ-געהאַנגען. דערציילט האָבן עלטערע רויטאַרמייער, אַז דער אינטערנאַציאָנאַלער „רויטער קרייץ“ האָט זיך אַריינגעמישט און פּאַרבאַטן. אָבער אין דער אמתן איז דאָס געווען ניט אַזוי.

דערנאָך האָט מען זיך דערוואוסט, אַז דער שטאַב פון די פּוילישע מחנות האָט באַשטימט די רויטאַרמייער לעבעדיק לאָזן, כדי זיי קאָנען אויסבייטן אויף די געפּאַנגענע פּוילישע לעגיאָנערן.

אַזוי ניט באַמערקט און פּלוצלונג איז דעם שוואַרצן באַראַק באַפּאַלן פּרילינג, באַפּאַלן פון אַלע זייטן מיט לינדע, ווייכע ווינטן אין סוף-ווינטערדיקע נעכט, מיט ריטשקעס פון צעגאַנגענעם שניי אין די אויפגעזונטע טעג. און שניי אונטער די פיס איז שוואַרץ און ברודיק געוואָרן, מער אין בערג און קופּעס ניט געוואַלט ליגן, אַוועק אין שמאַלע טייכלעך איבער אַלע וועגן און טראַקטן.

די פּוילישע לעגיאָנערן, וואָס האָבן דעם באַראַק געהיט, האָבן שוין דאָס געלט, וואָס זיי האָבן באַקומען פאַר די פּאַרקויפטע רויטאַרמיאישע שטיוול, לאַנג פּאַרטורונקען. איצט זיינען זיי געזעסן גאַנצע טעג אין דרויסן, געקוקט אויף צע-גאַנגענעם שניי, אויף דער פּריילעכער זון און געטראַכט, וואו צו נעמען פּריש געלט. ווער ווייסט, ווי לאַנג זיי וואַלטן געטראַכט, ווען זיאַמקע וואַלט אין איינעם אַ פּרימאַרגן ניט אַריין צו זיי אין בידל און ניט אַוועקגעלייגט אַזאַ פינ-פּלאַן: — אין לאַגער געפינען זיך ביי פּופּצן יידישע געפּאַנגענע, און די שטאַט איז אינגאַנצן אַ יידישע... ווען מיר גייען זיך דורך אין שטאַט, וואַלטן מיר שוין געבראַכט אַביסל געלט.

די פּוילישע לעגיאָנערן האָבן געגלעט זייערע קורץ-אונטערגעשוירענע וואַנצעס, מיט פּאַרדאַכט געקוקט אויפן יידישן יינגל און געהייסן אים קומען מאַרגן. אויף מאַרגן איז שוין זיאַמקע מיט עטלעכע יידישע רויטאַרמייער אומ-געגאַנגען איבער די סך יידישע גאַסן פון שטאַט.

זיאַמקע האָט קיין טעות ניט געהאַט. די יידישע אַרבעטער, באַלמעלאַכעס האָבן מיט צער געקוקט אויף זייער אַפּגעריסענעם הילוך, אויף זייערע אויס-געהונגערטע צורות, געשאַטן צו זיי אין די גרויסע טאַרבעס עסנוואַרג און קלייב-געלט. די פּוילישע פּאַטרוולן האָבן זיך געמאַכט ניט-זענענדיק, כלומרשט, איינע מיט די אַנדערע געפירט זייער טיפע שמועסן, און ניט געשטערט די רויט-אַרמייער רעדן און באַקומען די נדבות.

שוין אויפן צווייטן טאָג האָט זיאַמקע געוואוסט, וואו עס געפינט זיך דער אונטערערדישער פּאַרטיי-קאַמיטעט, און אויפן דריטן טאָג האָט ער אינאיינעם מיטן קליינגעלט און שטיקער פּאַרדאַרט ברויט געבראַכט אין לאַגער אַ נומער „פּראַוודאַ“.

די צייטונג האָט מען אַ גאַנצן טאָג פאַרזיכטיק אויסבאַהאַלטן. ערשט שפעט ביינאַכט, ווען פון לעגיאַנערישן ביידל זיינען צום באַראַק געקומען אָפגעריסענע שיכורע קולות, ווען אַ שווער פאַרפלאַנטערט טופען פון שיכורע פיס האָט אָפגע-הילכט אין דער שטילער פּרילינג-נאַכט. — ערשט דאָן האָבן זיך די רויט-אַרמייער צונויפגערוקט אויף דער אויבערשטער נאַרע, דאָס לעמפל פון וואַנט אין דער מיט אַוועקגעשטעלט און גענומען לייענען די געבראַכטע צייטונג. אין גרויסן הילצערנעם באַראַק איז געוואָרן טויט-שטיל, עס האָט גענומען פינקלען מיט פרייד און דערוואַרטונג, און וואָס מער דער פאַרלייענער האָט רויסשע ווער-טער פון דער צייטונג אַרויסגעלייענט, אַלץ נעענטער, ענגער האָבן זיי זיך איינע צו די אַנדערע גערוקט. אויף די הוילע ווענט פון שוואַרצן באַראַק, אויף די האַרטע נאַרעס איז פלוצים אויסגעוואַקסן סאַוועטן-רוסלאַנד מיט געראַנגל אויף די פּראַנטן, הונגער, צוזאַמענפאַרן, רעדעס פון לענינען. די דאַרע צורות פון די רויטאַרמייער זיינען פּריללעך און אויפגעלעבט געוואָרן, אויף אַ וויילע האָט מען פאַרגעסן אַן די שיכורע קולות פון די פּוילישע לעגיאַנערן, אַן קעלט און דחקות, אַן קלעפּ און באַליידיקונג. און שטיל, מיט פאַרקריצטע ציינ, אין הוילן באַראַק גענומען זיינען נאַענטע רויטאַרמייאישע לידער. די שוואַרצע ווענט פון באַראַק האָבן פאַרנומען מאַדנע קלאַנגען, וועלכע זיי האָבן קיינמאַל ניט געהערט. דורך די אָפענע שפּאַלטן געשאַטן פאַסן לבנה-שיין, צעמישט מיט אַ שיכורן געשריי פון די פּוילישע לעגיאַנערן, און שטום צוגעזאַגט קיינעם ניט אַרויסגעבן.

אַלע טאָג פלעגן די פּוילישע לעגיאַנערן אַרויסטרייבן זיאַמקען מיט זיינע חברים איבער די יידישע גאַסן פון שטאָט, און אַלע נאַכט פלעגן די רויטאַרמייער אויף דער אויבערשטער נאַרע ביים שיין פון אַ קליין גאַז-לעמפל לייענען צייטונגען, אויפּרופּן, בריוו פון דער אונטערערדישער אַרגאַניזאַציע.

די לעגיאַנערן האָבן גענומען באַמערקן, אַז זיאַמקע גייט צו אָפט אין שטאָט, און אים אויפגעהערט נעמען. איצט האָבן זיי אים טאָג נאָך טאָג געטריבן אויף שווערע אומנוצלעכע אַרבעט. פון פאַרטאָג ביז שפעטער נאַכט איז ער געשטאַנען מיילן-ווייט פונעם באַראַק, גערייניקט פּויערשע טראַקטן פון שטיינער און מיסט. אַבער לאַנג האָט זיאַמקע די דאָזיקע אַרבעט ניט געטאָן. אין איינער אַ פינצטערער, רעגנדיקער נאַכט, ווען וואַלקנס זיינען גידעריק און געדיכט, ווען זאַמד אונטער די פיס איז ליימיק און קלעפיק, איז זיאַמקע פון באַראַק אַנטלאָפּן. איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבן, אַכט, ניין, צען, עלף, — עלף אַזויגער. זיאַמקע האָט זיך דערשראַקן אַרומגעקוקט, דערזען, אַז מענטשן אויפן וואַקזאַל זיינען געבליבן זיער ווייניק. לעגיאַנערן אין לאַנגע, בלויע שינעלן, גרינע היטלען און בלאַנקע שטייול האָבן זיך פּוּסט-און-פאַס אַרומגעדרייט אויף דער ליידיקער פלאַטפּאַרמע, מיט בייזע אויגן אַריינגעקוקט יעדערן אין פנים און שטאַרק געזוכט, ביי וועמען עטלעכע מאַרק פאַרדינען. זיאַמקע האָט פאַר-שטאַנען, אַז ער האָט זיך צו לאַנג אויפן וואַקזאַל פאַרהאַלטן, אַז מע דאַרף וואָס גיכער אָפּטראַגן די ביינער פונדאַנען. ער האָט זיין שוואַרצן קאַפעליוש טיף אויף די אויגן אַראָפּגערוקט, דורך דער זיבעטער ליניע צום רעסטאַראַן אַוועקגעשפּאַנט.

בערל איז ביי דער הינטער-טיר פון רעסטאראן ניט געווען.
 זיאמקע האָט לאַנג געקוקט, ווי פּאַסן לבנה-שיין שפּילן זיך אויף די גע-
 קאַלכטע, ווייסע ווענט פון רעסטאראָן, לויפן איבער פון ווינקל צו ווינקל און
 ווייזן, אַז אינעווייניק, פון דער אַנדערער זייט גלעזערנער טיר, איז פּוסט און
 ליידיק, שטום און פאַרגליווערט. זיאמקע איז פון דער גלעזערנער טיר, פון
 שמוציקן הויף אַוועק צום זעלביקן אָרט, וואו ער איז אַ גאַנצן טאַג אַרומגעקראַכן,
 געבליבן שטיין אַ פאַרמאַטערטער און הונגעריקער ביי דער אַלטער פאַרראַסטע-
 טער שילד. דער גרויסער שטאַט-זייגער האָט ביז און ווייט אָפּגעקלאַפט צוועלף
 שעה און געלאָזן זיי הענגען אין דער איינגעדרימלטער שטילקייט. זיאמקע האָט
 ענגער זיין קורטקע אַרום זיין דאַרן גוף אַרומגעוויקלט, די הענט אין די אַרבל
 פאַררוקט, מיט שוין מידע טריט צוריק צו דער הינטער-טיר אַוועק.
 בערל איז אַלץ ניט געווען.

זיאמקע האָט זיך מיט די לעצטע כוחות אַנגעשפּאַרט אויף דער טיר. זיי טיר
 האָט זיך שווער געעפנט, זיאמקען אַלץ טיפּער, ווייטער אין רעסטאראָן אַרייַן-
 געצויגן. אַ ווייכע וואַרעמקייט האָט פאַרשיכורט זיין מידן ניט-אויסגעשלאַפענעם
 קאַפּ, געטריבן אים דורך שמאַלע פינצטערע צימערן, איבער אַנגעשטעלטע טעפּ,
 עמער, קעסטלעך, ביז ער איז אין גרויסן עס-צימער געקומען.
 זיאמקע האָט דאָס בייטאַג-געזעענע צימער ניט דערקענט:
 ווייסע מירמל-טישלעך זיינען געלעגן אַנגעוואַרפן איינע אויף די אַנדערע,
 זיך צעמישט מיט שטיקער צעבראַכענע טעלער, גלעזער, שטיקער ציגל. די
 דרויסנדיקע וואַנט איז געווען צעלעכערט פון רונדע גריבלעך און דער גרויסער
 הילצערנער בופעט איז געשטאַנען אינמיטן צימער צעבראַכן און רואינירט.
 זיאמקע איז מיט גיכע טריט אַוועק צוריק צו דער טיר, אָבער אַנטקעגן און
 פון אַלע זייטן איז אויף אים אַנגעקראַכן אַ געדיכטע פינצטערניש, געווייט מיט
 שרעק און גרויל, צעפלאַנטערט זיינע מידע טריט און ווייטער ניט געלאָזט גיין.
 אין שטילן דרויסן האָבן זיך שווערע זיכערע טריט דערהערט. די טיר
 האָט זיך האַסטיק געעפנט און אַ מענטש האָט זיך גענומען דערנעענטערן. אַ געשריי
 איז אין דער פינצטערניש פון צימער געפאַלן:

— בערל, דו? ...

קיין ענטפער איז ניט געווען.

אַנשטאַט אַן ענטפער האָט זיאמקע אויפן האַלדז דערפילט קאַלטע פרעמדע
 פינגער, און אַ הייזעריקע שטים האָט ביז געכיכיקעט:

— אַהא, געפאַקט...

פון יענעם זומערדיקן טאַג זיינען שוין אַוועק אַ סך טעג, אַוועק חדשים,
 יאָרן. איך בין שוין אויסגעווען פאַר דער צייט אין אַ סך שטעט, געגנטן, קאַנטן,
 און זיאמקען איבערגעץ ניט באַגעגנט.

אַ סך דערציילן, אַז זיאמקע געפינט זיך איצט אין מאַסקווע, לערנט זיך אין
 איינעם פון די אַרבפאַקן, און מיט דער צייט וועט פון אים אַרויסקומען אַ גוטער
 פאַרטייטווער. אַנדערע ווידער דערציילן, אַז מע האָט אים אין יענער זומערדיקער
 לבנה-נאַכט אינאיינעם מיט נאָך קאַמוניסטן אויף דער זיבעטער ליניע דערשאַסן.

פּרץ מאַרקיש

שלמה־בערס טויט

(פון דער פּאַנעמע „ברידער“)

שוין דער צוועלפטער טאָג, שוין די צוועלפטע נאַכט,
 דער באַגינען — אין קרעפּ, און די שקיעה — אין קרעפּ.
 ערגעץ לויפט, ערגעץ פּאַלט, ערגעץ שטייגט שלמה־בער, —
 און די לעצטינקע מייל און דער דרייצנטער שלאַכט,
 און עס גייט אינדערהיין אַזאַ בליציק געשטעפּ
 פון צעפּיבערטן טאַל אויף צעפּיבערטע בערג...

ס'שוין דער טאַל מיט געביין פון דיוויזיעס געבעט,
 און עס וועקט די קאַנאָנאַדע די ווייט און די סטעפּ:
 אַז אויפן פּערד מיטן ווינט זאָלן אַנקומען נאָך, —
 און עס ברענט שלמה־בער: ס'איז נאָך צייט! נאָך ניט שפּעט!
 און אַ פּאַל נאָך אַ פּאַל, און אַ בראַך נאָך אַ בראַך —
 און עס פליען פון פּערד און פון רייטער די קעפּ!

— אוראַ! — און די לעצטע באַשקירער אַ שלעפּ!
 — אוראַ! — און מיט לעצטע באַשקירער אַ פּלי!
 איינס אויף איינס! איינס אויף איינס! — אין געשעכט! אין געשעכט!
 און עס הירזשען די פּערד, און מע בראַקט, און מע קעפּט,
 און די שפּיזן פון טויט, און די שפּיזן פון לעכט,
 און עס ברענט און עס גליט שלמה־בער אינדערמיט.

אַט דערשטעכט דאָרט זיין פּערד שלמה־בער און — צופּוס!
 ס'ליגט קיטאַיעץ פּאַרדעקט מיט אַ בויך פון אַ פּערד
 אין אַ קאַליוזשע בלוט, אין אַ קאַליוזשע פעטס, —
 נאָך אַ קויל, נאָך אַ קויל פון געלעכערטע בריסט.
 שלמה־בער אויף די קני — מיט געפּאַך אין געפּעכט,
 און אַ ריס זיך אין פּלאַם שוין צום לעצט, שוין צום לעצט...

ס'זעצט שוין בלוט פון זיין מויל, ס'זעצט שוין בלוט פון זיין הוט,
 נאָר עס רייטן די דיוויזיעס פון ראַנד האַריזאָנט,
 און מע יאַגט זיך מיט סטעפּ, און מע יאַגט זיך מיט ווינט.
 — ברידער, איילט! ברידער, איילט! — ס'זעט ניט קלעקן קיין בלוט.
 איילט זיך, רייטער פון סטעפּ, איילט זיך, רייטער, געשווינט,
 און דער ראַנד ווערט פּאַרפלייצט און פּאַרוואַקסן און נאָנט!
 און ער פּאַכט, און ער בראַקט, שלמה־בער, מיט דער שווערד,
 און זיין שפּיז איז ווי פּלאַמיקע רער אין דער הוטע

ביי דעם שמעלציקן מויל, ביי דער בלוטיקן בראַנד,
און ער פאַכעט דעם אַטעם שוין אויס, שלמה-בער,
און עס פאַכעט אים אויס זיך דאָס לעצטע קאַפּ בלוט,
און עס לאָזט זיך אים אָפּ שוין אַ האַנט נאָך אַ האַנט...

אַלע וויילע — אַ פּאַל! אַלע וויילע — אַ בראַך!
און מע שניידט, און מע בראַקט, און מע פעכט, און מע פאַכט.
ס'איז שוין קיינער — פון לינקס, ס'איז שוין קיינער — פון רעכטס,
נאָר סע קייקלט זיך וואָ, און סע קייקלט זיך קרעכץ,
שוין ניטאָ ווער ס'זאָל פּאַלן, ניטאָ ווער ס'זאָל גיין,
און אַט איז שלמה-בער אויפן באַרג שוין אַליין!...

נאָר אַ קרייץ אויף אים פּלוצים פון בליץ און פון שווערד,
און באַרינגלט איז ער שוין אַרום און אַרום,
און סע רייסן אויף אים זיך דעם פיינטס אַלע פּערד,
און איידער עס קוקט שלמה-בער זיך נאָך אום,
דערלאַנגט מיט דער שווערד אים דער עלצטער אַליין:
— „נו, זאָג, קאַמיסאַר, דו — אַ ייד ביסט צי גיין?“

ניט געטאָן זיך קיין קער, ניט געטאָן זיך קיין וויג —
שלמה-בער ט'זיך געשטאַרקט און געענטפּערט אין דר'הויך:
— „כ'בין אַ הוטניק אַליין, — פון דער הוטנער פאַבריק,
און פון לעבנס-פאַרשטאַנד כ'בין אַ באַלשעוויק,
און איך גיי פאַר סאַוועטן פון אַרבעטער, פויער —
און וועל גיין ביז מיין לעצטן אַטעם און כוח!“

האַט דער עלצטער פון באַנדע באַפעלט אַ געשריי:
— „אויב אַזוי, ז'ער קיין קריסט ניט און אויך ניט קיין ייד.
זאָר מען אַפּשניידן באַדד אויף אַן איל אים דעם גליד
אַט אַזוי ווי סע קומט לויטן יידישן דין,
און אויסשניידן אויך אויף זיין רוקן אַ קרייץ —
— דריי אַיילן די לענג און אַ פינגער די טיף!“

און אַנידערגעוואַלגערט מ'האַט אים אויף דער ערד
און געשניטן זיין פלייש אויף אַ פינגער די טיף.
און בלוט האָט אויף הענט און אויף שטיוול געטריפּט.
און געשריגן מיט כוחות מיט לעצטע האָט ער:
— „באַשקירער דיוויזיע!“ — ׳ןמיט בלוט פונעם מויל: —
„זאָל לעבן דער זיג פון דער רויטער אַרמיי!...“

נאָך אַ קרעכץ האָט ער „ברידער!“ צום לעצטן געלאָזט,
נאָך אַ בלוטיקן רוף אונטער טלאָען פון פּערד,

נאך איין שטרעק מיט דער האַנט — צווישן בלוטיקן ראַסן.
 דאַכט זיך, ס'גייט דאָרט זיין מאַמע, און סערקע, ן'עזריאל...
 און אַ קוש מיטן מויל מיטן בלוטיקס די ערד,
 און געוואָרן איז לייכט שלמה-בערן און שטיל...

און אַט איז שוין די סטעפּ מיט געזאַנג ביי די בערג,
 און מיט רייטערשן טראַט זיך אַ הייב און אַ ריס,
 און מיט הילך און אוראַ, און מיט פּלאַנג און מיט רינג —
 אַזאַ הייב געטאַן בערג אויף שיבעליקע בריסט,
 אַזאַ וויג, אַזאַ וועק — אַזוי לייכט, אַזוי גרינג, —
 נאָר עס שלאַפּט קעגן הימל אויף באַרג שלמה-בער.

ןאונטער דר'האַרגעטן פּערד — דער קיטאַיעץ דערוואַכט,
 כאַפּט זיך אויף און דערזעט: — עפּעס טיף איז דער טאַל
 און פאַרשטאַכן אין אים זיינען רייטער און פּערד,
 ס'איז פאַרטאַג, און די זון קריכט אַרום אויפן שלאַכט,
 עפּעס הערט ער פון ווייט און פון נאַענט אַ קול:
 — נו, און וואו — שלמה-בער? און נישטאַ שלמה-בער!...

הירשלאנד

אויף פאליעטיער זומפן

(קאפיטלען פונעם ראמאן „הרעבליעס“)

אויף לומשינקער בלאַטעס האָבן זיך ערשט צעפּוקעט די קראַן־קריגעלעך; ווייסע, ציטערדיקע קיילעכלעך האָבן אַרויסגעקוקט פּונעם געפּנטן גרינעם גע־בלעטער, ווי ליינענע פּאָליעסישע קינדער וואָלטן אַהינצו אַריינגעלייגט זשמעניעס ריינעם שניי. אין ווינטיקן טאָג האָבן קרומעוואַזע ווערבעס אָפּגעשיט פּון זיך סאַמעטענע „בערעלעך“ און געלאָזט זיי מיטן פּליסיקן טייכל צום אַלטן מילכנדל. טליאַך... טליאַך...

טאָג ווי נאַכט האָט אַזוי דאָס וואַסער גערעדט, איז געגאַנגען אַזוי דאָס וואַסער פּון אַזעראַן קיין לומשינקי — צו דער הרעבליע, צו די גריין־פאַרשימלטע דעמבענע לעזשענעס — און געטריבן די געליימטע הילצערנע מיל־ראַד. דער גאַנצער כּוטר האָט זיך אויסגעדרייט מיט די קלוניעס צו די בלאַטעס, זיך געטריקנט פּונעם פּרילינגדיקן געוויטער און געשמעקט מיט שפּייגלאַר און מיט ווערעמדיקע שוואַמען.

אויפן גראַזיקן פּלאַץ, אַרום אַלטן בערעזעוון צלם מיטן בלעכענעם האָן אויפן שפּייץ, וואָס דאַרף היטן דעם ישובּ פּון פייער, האָבן פּאָלישקעס געוואַלדעוועט און געקריגט זיך מיט גאַרנען פאַרן טייכל, פאַר דער וואַסער. אַז ווער האָט זיך געקאַנט ריכטן? —

פאַראַיאַרן האָט אַ פאַרטיע אינזשעניערן אין הויכע גומענע שטייול געצאָלט אין לומשינקי זילבערנע גריווינקעס פאַר איינגעשטאַנענע טעפּלעך מילך און געמאַסטן מיט שטאַלענע סטענגעס די אַרומיקע בלאַטעס. זיי האָבן אויסגעשטעלט אויף די לאַנקעס אַזש ביז ראַדאָוויל, אַזש ביזן אַלעווסקער טראַקט, הויכע סאַסנע־שטאַנגען מיט רויטע פענדלעך אויף די שפיצן און צוגעזאַגט קומען היינטיקס יאָר טריקענען די גוואַזדן... איז טראַגט אַן דער רוח אַן אינזשעניער אַ שלאַק, דריי טעג נאַכאַנאַנד געבלאַנקעט, מיט אַ הויכן שוואַרצן ניט־גוטן געטאַפּטשעט די בלאַטעס, און היינט גיט ער צו וויסן דעם כּוטר:

— מאַרגן טרייבט ניט די טשערעדע אויף ראַדאָווילער זייט. מאַרגן, זאַגט ער, וועלן מיר צענעמען די הרעבליע, די דעמבענע לעזשענעס, און אָפּציען דאָס וואַסער פּונעם אייבערשטן טייכל. מאַרגן, זאַגט ער, הייבן מיר אַן גראַבן די קאַנאַלן... איך וועל נאַכדעם (גיי גלויב אים!) איבערוואַרפּן אַ בריקל איבער די קאַנאַלן...

— נו, און די מיל? פירן צו די שינדערס אין די ווינטמילן?
— און די טשערעדעס זאָלן דערווייל קרענקען אין די קלוניעס? פּון דער זייט זיינען קיין לאַנקעס ניטאָ.

— און קיין אַלעווסק, אז מע וועט דאַרפן ?

— פרייטיק שטעלט זיך דאַרטן אַ יאָרד...

אַן אַלטער פּאָלישוק, אין אַ גריער סוויטקע, אין אַ שמויסן היטל און מיט קאַליע אויגן, האָט גאַרנען געשלעפט פאַר אַן אַרבל — נאָר ער זאָל גיין מיט אים אין קלוניע און אַ קוק טאָן מיט די אייגענע אויגן, ווי די טעלעצע זיינע האָט זיך אויסגעמאַגערט פאַרן ווינטער...

ניאַכע, אַ פאַרמעליקטער ייד, וואָס ס'האַט זיך געהערט פון אים דאָרף פאַר אַ מייל, מיט אַ שיטער בערדל און אַן אויסגעפאַשעט ביכל, דער רענדאַר פונעם היגן מילכנדל, איז ניט אָפּגעטראָטן פון זלאַטאַון — דעם עלטסטן פון די טשער-נאַבילער גראַבערס, מיט וועמען גאַרן האָט די לעצטע טעג די בלאַטעס גע-טאַפטשעט :

— דער וואָלד וועט אָנהויבן דאַרן... איך זע, איר זייט אַ מענטש אַ פאַר-שטאַנדיקער...

ס'זיינען דורכגעגאַנגען די קאַראַסטענער יונגען, יעדערער מיט אַ פאַר פריש-אויסגעפלאַכטענע לאַפטיעס אין די הענט. ניאַכע האָט זיי אָפּגעשטעלט מיט אַ זיס שמייכלע :

— האַ, איר האָט זיך אַוודאי ניט געריכט, אַז ס'דאָ הי זיצט אַ ייד אין דאָרף? — ער האָט אַ ברייטן זיפץ געטאָן, — אַט אזוי איז מען אַלע יאָרן פאַר-פרעמדט און צווישן פּאָלישוקעס...

די יונגען האָבן אים באַקוקט פון אויבן אַראָפּ :

— דרייטט אַ לירע, פעטער...

ניאַכע איז נאָכגעגאַנגען די יונגען און געפרעגט טאַמעוואַטע :

— יאָ, פאַר אַ ציקאַוועס, וואָס זאָגט אייער פריץ מכוח מיין מי-על?...

גאַרן האָט ביז הייערדיק-ווערן איינגעטענהט מיט די פּאָלישוקעס און אין איינוועגס געוואָרפן אויגן אויף ניאַכעס בויך, וואָס האָט זיך גרינג געהויבן אונטערן בורנעס, און ניט געגלויבט, אַז זיין מיל האַרט ביי ווערן אויס מיל...

— פעטער, פירט אַראָפּ די מיל, וואָרים מיר וועלן זי צענעמען.

דורכגעקומען מיטן כוטער איז ער ערשט פאַרנאַכט.

די לעצטע שאָף איז אַריבערגעגאַנגען די הרעבליע. אין קלוניעס האָט מילך געציווקעט אין הילצערנע עמער. פייער אין אויוונס האָט פריילעך געטוקט זיך און געלעקט צוגעשטעלטע טעפ קאַרטאַפליעס. די פּאָלישוקעס האָבן נאָך אַלץ געטומלט אויפן פלאַץ, און גאַרן האָט דאָס וויפלסטע מאָל זיי צוגעזאָגט און איבערגעזחזרט :

— מאָרגן גאַנץ פרי שטעלט ער זיינע אַרבעטער און רירט אויף די הרעבליע.

צוויי טעג וועט נעמען, ביז דאָס וואַסער וועט אַפלויפן, נאָכדעם שטעלט ער ווידער אַלע אַרבעטער אויף פיקעט נומער איינס — פון דער הרעבליע ביז צו דער ערשטער ווערבע — וועט דורכשניידן דעם קאַנאַל, אים אַרומאַרבעטן און גלייך אַרויפציען אַ בריק, אַ פעסטן בריק. לוטשינקי דאָרף נאָר צוגרייטן געהילף.

— איז היינטיקן פרייטיק ווערן מיר אַן דעם יאָרד ?

— געהילף איז ביי אונדז א קלייניקייט...
 און גארן האָט געמוזט אויסטרינקען מיטן עולם אַ געגלעזט קריגעלע סאַמאַ-
 האָן — שלום מיט די פּאָלישקעס. אַזוי איז מען דורכגעקומען. און קיין אַזעראַן
 אין דער דאַמפּמיל מוז „זו“ געבן אַ פּאַפּיר, אַז לומשינקער פּויערים זאַל מען
 מאַלן אין דער ערשטער ריי.
 — גאַרניו, נאָך אַ קריגעלע, פאַר די נייע דעסיאַטינעס! אַ קלאַג צו דער
 בלאַטע!

— אויס זינקעניש!
 — אוי, האָט אונדז ניאַכע אַ פּאַס געשוונדן! איצטער מעג מען שוין זאָגן
 דעם אמת...
 — גאַרניו, נאָך אַ גלעזעלע.

— האָב קיין פּאַראיבל ניט, גאַרניו. אַ פּאָלישוק קאָן אַנדערש ניט, קאָן ניט
 אָן קיין בייזער... אין אונדזער לעבן איז מען אונדז גענוג די יאָרן דערגאַנגען.
 — מירן אין אַלעווסק, אין אויספירקאַם דערציילן, ס'אַראַ מענטש דו ביסט.
 — שיינע רייד, אַ פּאָלישוק איז ער... .

... ביים ראָבן מיכילען (אַ שטוב אונטער נייעם טשערעט), וואו ער איז
 איינגעשטאַנען, האָט גארן געטראָפּן אַוורוצקי, דעם רויטן בחור (זאָווערוכען)
 און אַנדרייען — פון די טשערנאַבילער. איבערגעגעבן האָבן זיי אים, אַז פאַר די
 לעצטע דריי טעג האָט מען אויסגעקאַרטשעוועט די ביימער פון די ערשטע פיר
 פיקעטן קאַנאַל-ליניע.

אַוורוצקי איז שוין ניט געווען צו דערקענען. די זון האָט אויסגעטריקנט זיינע
 האָר, אַ טונקעלע פּאַטליע האָט זיך צעשיט אויפן שטערן און אונטערגעהויבן
 זיך ביי יעדן הויכן רייד.
 — גאַרן, מע דאַרף איבערבייטן דאָס עסן פאַר מיינע חברה. זיי האָבן זיך
 צוגעכאַפט צום פעטס און ס'האָט זיי אַפּנים, פאַרשאַדט...
 אַנדריי האָט געדרייט די קליינע וואַנצעלעך און געשמוכט מיט איין זייט
 פנים צו זאָווערוכען.

— גאַרן, נאָך אַ זאָך, — אַוורוצקי האָט גערעדט געצויגן, צוגעקליבן ווערטער,
 — קיין רכילות פיר איך ניט, און האָב זיך ניט איין מאַל איבערגעלייגט, ביז איך
 האָב ביי זיך געפועלט עס זאָגן, — די טשערנאַבילער פירן זיך ניט חבריש...
 אַנדרייס פנים איז געוואָרן אַפּגעצויגן. ער האָט אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ
 צו זאָווערוכען:

— זאָווערוכע, וואָס פאַר אַ שטיק? וואָס טשעפעט ער זיך, דער אַוורוצקי?
 — אַנדרייקע, וועסט אפשר זאָגן, אַז ס'איז ניט קיין געוועט? — אַוורוצקי
 האָט זיך אויסגעדרייט צו גאַרנען: — חבר גאַרן, ס'איז אַ פּאַקט, די טשערנאַבילער
 האָבן זיך פאַרוועט מיט אונדזערע קאַראַסטענער יונגען, ווער וועט פלינקער
 אַרבעטן, מיינע חברה זיינען נאָך ניט געניט אין דער אַרבעט. דאָס ווילן די
 טשערנאַבילער ניט וויסן... מע איז אַריין אין אַזאַרט און מע רייסט זיך אונטער

די קישקעס... די עלטערע אונדזערע האָבן זיך שוין אונטערגעגעבן, מאַכט מען זיי צום געלעכטער.

זאָווערנע האָט זיך צעלאַכט :

— זיי ווילן זיך גלייכן צו די טשערנאָבילער! אָז די טשערנאָבילער זיינען דעמבעס... נאָר איך איינער שטיי ניט אָפּ, איך האָלט פּאַסאָן, — זאָל אַנדריי זאָגן. גאַרן האָט באַפוילן איבערצופירן מאָרגן אַלע אַרבעטער צו דער הרעבליע. — מאָרגן וועט שוין די אַרבעט גיין אונטער מיין קאָנטראָל. אַוורוצקי, ניט געזאָרגט.

דער קאַפּ האָט זיך געררייט ביי גאַרנען («הונדערט פינף און אַכציק אַרבעטער פּליוס צוואַנציק פּאַלישוקעס, פּליוס...»). ער האָט צוריק אַוועקגעזעצט אַוורוצקין אויף דער באַנק און אים געקלאַפט אין פּלייצע :

— מיר וועלן אונטערפּאַסען דיינע קאַראַסטענער, וועט עס גיין אַ גאַנג. מאָרגן קומט אַן אַנגעשטעלטער און ברענגט שפּייז פון קאַראַסטען. עך, חבּרימלעך, וועט עס אַ זאָט טאָן ביי אונדז...

אין הויף אויפן סטויג היי האָט גאַרן נאָך לאַנג זיך געדרייט פון זייט אויף זייט און קיין שלאָף האָט אים ניט גענומען. אין דער שכונתדיקער ניאַכעס שטוב האָט זלאַטאָוו געטרומייטערט און געצויגן שיכור און ברייט :

Тула, д'Тула, д'Тула — я...

„מיט אַזאַ זלאַטאָוו איז ראַדאָויל אויך ניט שרעקלעך... מירן ווייזן „זו“ וואָס מיר קאָנען...“ — איצט זיינען גאַרנען די קאָנאַל אַ שפּיי...

פון ערגעץ, פונעם וואַסער, פון יענער זייט וואַסער, האָט געבויערט די פּאַליעסישע נאַכט אַ שטילע בענקענדיקע ליד פון לוטשינקער טונקעלע מיידלעך :

Дуб на дуба нахилився,
а - а - а - а,
Шо ти, хлопче, зажурился,
а - а - а - а...

מאַרקאַ, מיכילעס מיידל, איז שלאַנק און רייצט, איז פרעמד און ציט, ווי אַ בערעזקע אויף אַ ווילדער דעליאַנקע אין וואַלד...

אַזוי ווערט טאָג אין כּוּטער : אַ הינקענדיקער וואַלף, וואָס האָט געהיט אַ גאַנצע נאַכט אַ רוקן פון אַ קלוניע, וואָס האָט אַ גאַנצע נאַכט געגראַבלט מיט די געזונטע צוויי פעדערשטע פּיס דאָס פעסטע צווייגן-געפלעכט פון אַ כּוּטערשן פּלויט, ווערט פּלוצים אומרויאיק... דער וואַלף דרייט אויס דעם קאַפּ צום וואַלד. ס'איז נאָך פינצטער. קאַלטע שיין פון שאַרפּן וואַלפּן-אויג קאָן נאָך ניט כאַפּן דעם שניט — וואו איז בוים און וואו איז נאַכט. אַ שטערן האָט געפינקלט — פינקלט נאָך דער שטערן, אַ ווינטל האָט געבלאַזן — בלאַזט נאָך דער ווינטל. סע שלאַפט נאָך די שאָף אויף וואַרעמער שטרוי אין דער קלוניע... נאָר אַ האָן האָט שוין געגעבן אַ קריי אויף אַ בוידעם... דער וואַלף בויגט אונטער זיין צע-בראַכענעם פּוס און לאַזט זיך צו דער הרעבליע, און מיט דער הרעבליע — אין וואַלד. שוין נאָך דער נאַכט...

גאַרנען האָט דורכגענומען די סוף-נאַכטיקע קעלט אויף זיין געלעגער אין

הויף. ער האָט זיך אויפגעכאַפּט. פאַר דער נאַכט האָט דאָס היי אונטער אים זיך איינגעלעגענערט — האָרט געוואָרן צו ליגן. אין דער שיטערער דרויסנדיקער בלאַזוקייט איז דער גאַנצער כוּטער נאָך געשלאָפּן. דער וואַלד האָט שוואַך גערוישט און איז ניט מיד געוואָרן.

טליאַך, טליאַך...

טליאַך...

גאַרן האָט אויף גיך זיך אָנגעטאַן און אַוועקגעלאָפּן צו דער הרעבליע.

איינס! צוויי!

אַנדריי, אַ לוסטיקער יונג מיט אַ לוסטיקן טיפּן שניט אויף אַ באַק, האָט שוין געקאַמאַנדעוועט מיט די טשערנאַבילער ביי דער הרעבליע. אין צוויי שערענגעס זיינען זיי געשטאַנען, געהאַלטן אין די אַדערדיק-פאַרהאַרטעוועטע הענט בע-רעזעווע פאַרשניטענע דרענגלעך און אונטערגעהויבן מיט זיי דעם אויבערשטן לעזשען.

— איינס!

— צוויי!

ביי „איינס“ — האָבן אַלע אַריינגעשטעקט די דרענגלעך אין דער נאַט צווישן ערשטן און צווייטן באַלקן. ביי „צוויי“ — זיך אַרויפגעלייגט מיט די בייכער אויף די דרענגלעך און געשפאַרט מיט אַלע קרעפטן אַראָפּצו, אין וואַסער. אַנדריי האָט צוגעוואַרט אַ וויילע, זיך אָנגענומען מיט אַטעם און מיטאַמאַל אויסגעשאַסן, באַגלייכן געוואַלט איבערשרעקן די אַרבעטער:

— מיידלעך גייען!...

די פּנימער ביי די אַרבעטער זיינען ביים לעצטן אַנדרייס אויסגעשריי גע-וואָרן צונטער-רויט פאַר אַנשטרענגונג — דער לעזשען האָט זיך גערירט און אַ שפּריץ געטאַן אין אַלע זייטן מיט שטיקלעך אויפגעריסענער ערד און אַנ-געבראַכענע צווייגן...

— איינס!

— צוויי!

איבערן גאַנצן טייכל האָבן געאַרבעט די קאַראַסטענער. געקאַמאַנדעוועט מיט זיי האָבן אַוורוצקי און זאַווערוכע. די קאַראַסטענער האָבן געגראָבן ריווטשיקעס און געטריבן דאָס וואַסער צום טייכל-שטראָם. אַלע האָבן געשוויגן, ערנסט פאַר-טאָן אין דער אַרבעט. קורצע לאַפעטעס, געטוקטע אין וואַסער, האָבן פּריילעך געבלאַנקט אויף דער זון.

— איינס! צוויי!

קורץ, שאַרף און מונטער האָט דער אַרבעט-רוף זיך געטראָגן פון דער הרעבליע צום וואַסער, צו די בלאַטעס. זלאַטאַו איז געשטאַנען לעבן גאַרנען און ניט אויפגעהערט צו טרומיטערן, אַז ס'איז אַן אויסברענגעריי פון מענטשן, — מע האָט ניט געטאַרט שטעלן די גאַנצע פאַרטיע אַרבעטער אויפן ערשטן פּיקעט. אַ קלייניקייט, וואָס מע האָט די פאַלישוקעס צוגעזאַגט, — מע דאַרף העלפט מענטשן אַראָפּנעמען און זיי אַוועקשיקן אויפן פּינפטן פּיקעט, קאַרטשעווען וויטער

די ביימער אויף דער ליניע פונעם קאַנאַל. גאַרנס אויג האָט פאַרבלענדט דער ווימל פון די אַרבעטער. „מיר ברענגען פריש פעלד און גערעטעניש אין אַן אַפגעשטאַנענעם סאַוועטישן קאַנט.“

— זלאַטאַוו, דיין מיינונג, — אויף אַוורוצקין קאָן מען פאַרגלייבן אַ פאַרטיע אַרבעטער און שיקן אים מיט זיי אויפן פינפטן פיקעט?

געפרייט האָט גאַרנען זלאַטאַווס גינסטיקער ענטפער וועגן אַוורוצקין און וועגן אַלע קאַראַסטענער גענומען:

— אַוורוצקי איז דער צווייטער אַנדריי, — ער האָט אַ געפיל אין דער אַרבעט. און מיט די קאַראַסטענער איז זיך ניטאָ וואָס צו שעמען, — זיי עסן די אַרבעט; זיי זאָלן זיך נאָר ניט איבערעסן...

ערשט דער פערטער לעזשען איז געלעגן נידעריקער פונעם וואַסער-פלאַך. אַז די טשערנאַבילער האָבן אים אויפגעריסן, האָט דאָס וואַסער אַ שפאַר געטאַן מיט קראַפט, מיט אַנצאַליקע זילבערנע שפּריצן, אויף דער אַלטער מיל-ראָד און זי אַראַפגעשווענקט, ווי אַ שפענדל. די גאַנצע מיל האָט זיך געהוידעט פון דעם רעווענדיקן וואַסער-פליין, די מיל און גיאַכעס בויך אונטערן צעשפיליעטן בור-נעס... ער איז געשטאַנען, גיאַכע, מיטן הוידענדיקן בויך און געדראַעט גאַרנען מיט אַ פעטן חלבנעם פינגער:

— אין קאַראַסטען איז דאָ אַ געריכט, און ער האָט פאַר אַרענדע באַצאַלט. און ווי פאַרגינט זיך עס אַ ייד אומגליקלעך מאַכן אַ יידן?
גאַרן האָט יינגלש-פאַרשייט געלאַכט, געלאַכט, וואָס דאָס וואַסער פלייצט אַזוי אַן אַפּשטעל, ווי מע וואַלט עס געטריבן מיט דרוקעס, און פון גיאַכען געלאַכט:

— אַ ייד זיינט איר? אַט שטייען יידן און טרייבן וואַסער אויף אייער מיל... ווי קומט עס, פאַניע אַרענדאַר?

דער גאַנצער טייך קאַראַסטענער האָט אויף אַ מינוטקעלע אַריינגעשטעקט די לאַפעטעס אין דער בלאַטע און געהערט מיט ברייט-שמיכלדיקע מיילער, ווי „זייער“ אינזשענער לייגט אַריין אַ חלק גיאַכען.

— ר' גיאַכע, איר קאַנט מיט אונדז דאָ האָבן אַרבעט אויף אַ גאַנצן זומער... ר' גיאַכע, גענוג שוין געזויגן די פאַלישוקעס.

— איינס! צוויי!

די טשערנאַבילער רייסן דעם פינפטן לעזשען. און פלוצים האָט לוטשינקער קליינוואַרג, וואָס האָט פון גאַנצפרי אַן גע-פלאַנטערט זיך אין וואַסער די אַרבעטער צווישן די פיס, זיך צעקוויטשעט, ווי חורימלעך:

— פיש!...

— העכט שווימען!...

— אַ שליען!...

— פֿי-ש!...

פון ערגעץ איז אַנגעלאַפּן דער אַלטער פאַלישוק, אין סוויטקעלע, אין שמויסן

היטל און מיט די קאליע אויגן. הינטער אים איז האלב לוטשינקי געשטאנען מיט קינד-און-קייט, און אלע האבן געהאלדערט צו גארנען:

— גארניו!

— גארניו, טו א טובה און הייס, מ'זאל ניט רייסן קיין לעזשענעס.

— גארניו, לאז אונדז פארהאטען מיט נעצן די לאך... וואס רעדט איר, אזויפיל פיש...

— גארניו, לאז אונדז פיש כאפן.

און דאס קליינווארג האט פארשריען, פארקוויטשעט אלעמען:

— העכט שווימען!

אויף דער זון-באגאלדעטער וואסער-פלאך האבן געגלאנצט און שעמערירט זילבערנע בייכער פון פיש.

— העכט שווימען!

די ארבעטער זיינען ארויס אויפן ברעג, אויף גיך ארומגעווארפן אויף זיך זייערע צעריסענע שמאטעס, וואס זיינען געהאנגען אויף נידעריקע ביימלעך, און צוריק אריין אין טייך. זיי האבן ביזן סוף ארבעט-טאג געטריבן דעם וואסער און זיך אָנגעלייגט פולע בוזעמער מיט זיך-וואַרפנדיקע פיש.

— איינס! צוויי!

אונטער בערעזעווע דרענגלעך האט שוין געקרעכצט דער זעקסטער לעזשען... די פאלישוקעס האבן זיך ארומגעזען, אז מיטן אינזשענער קאן מען גארניט מאכן, האבן זיי זיך אויסגעטאן נאקעט און אריין מיט געפילדער אין טייך נאך פיש... איין מאַרקא, מיכילעס מידל, איז געשטאנען אויפן באַרג און צום טייכל ניט אַראַפגעגאַנגען. אַ פאַרנאַכטיק ווינטל האָט געריסן איר העל קליידל און אַפֿ געדעקט ברוינע פיס ביז העכער די קני. די רויטע זון פון עק וואַלד האָט געלייגט גאַלדענע שיין-פלעקן אויף איר פנים און געסאַרפעט אָן אויער. גאַרן האָט געקוקט אויף מאַרקאָן פון דער נידער, געזען, ווי זי מיניעט זיך, קוקנדיק אויפן אַגלויפנדיקן וואַסער, און ניט געוואוסט, וואָס מיט איר קומט פאַר.

אין אַונטן זיינען אָנגעקומען די פורן מיט פראָדוקטן. יאָסי הויקער איז פאַרפאַרן מיט זיין פורל גלייך צו מיכילען אין הויף, — געבראַכט פון קאַראַסטען ברעזענטן פאַר די קאַנאַלן, אַ נייע רער צום ניוועליר און אַ גראָבן פאַקעט פונעם הויפט-אינזשענער פאַר גאַרנען.

— חבר אינזשענער, — דער הויקער האָט שוין גערעדט גאַר היימיש, ווי אַן אַלטער באַקאַנטער, — ווען איר ווילט, נעמט איר מיך אויך צו אויף דער אַרבעט, טאַקע מיט מיין בולאַנעם. איר קאַרטשעוועט ביימער, דערציילט מען, אין לוטשינקי — וואַלט איד, און דער בולאַנער טאַקע, זיי אָפגעשלעפט פונעם קאַנאַל. אַ ייד בין איד אַ קבצן, איר ווייסט, דאַכט זיך, גוט... איך וואַלט נאָך מיין זון גענומען צו זיך, דעם לערער, וואָס לערנט מיט ניאָכעס קינדער... ער האָט זיך עפעס דערמאַנט, און ווידער גענומען רעדן היימיש:

— הערט אַ מעשה, ביים קאַמסאַמאַלסקן קלוב בין איר אייערנעכטן דורכ-

געפאָרן (איר זיינט זיך געווען אין קאָראַסטען אויף קלאַדבישטשענסקע?) — איז דער גאַנצער קלוב אַרויסגעלאָפֿן, הוילע שנעקעס, און זיך אַנגעהויבן דער-פרעגן פֿון אייך און פֿון די קאַנאַלן. עפעס האָבן זיי מיר אַנגעדולט אַ קאַפּ מיט אַ 'נסטרוקטער' — זיי ווילן שיקן אַ 'נסטרוקטער, הייסט עס. פרעגט מיך בחרם וואָס . . .

גאָרן האָט אים געהערט מיט איין אויער. ער האָט געלייענט די פּאַפּיראַס-פּאַפּירלעך פֿונעם גראָבן פּאַקעט: פּאַרמען פֿון ראַפּאַרטן וועגן אַפּגעטאַנענער אַרבעט. פּאַרמען לאַנגע און שמאַלע, פּאַרמען ברייטע און קורצע. ער האָט זיך ערשט געכאַפּט, ווען דער הויקער האָט אַרויסגעפּאַנפּעט דאָס שווערע וואָרט — 'נסטרוקטער':

— וואָס פּאַר אַ אינסטרוקטער?

— דער קאַמסאַמאַל, הייסט עס, וויל אייך אַריינשיקן אַ 'נסטרוקטער, — די אַרבעטער, זאָגן זיי, זיינען שוואַך אויף דער עברי. און גאַזעטן און ביכלעך, שייך צו רעדן — זיי ווילן דאָ, אַפּנים, מאַכן אַ קלוב...

פּאַר גאַרנען אין געדאַנק האָבן זיך אַ צי-אויס געטאַן די לאַנגע בלאַטיקע פּיקעטן. 'יאַטן ווילן דאָ אַנהויבן פירן אַ פּאַליט-אויפקלער-אַרבעט, אַ פּאַראַיין-אַרבעט, זייער גוט. טאַקע אַ גענויטיקע זאַך.'

— נו, גוט, ר' יוסף, מאָרגן גאַנצפּרי, איידער מע צעשטעלט די אַרבעטער ביים קאַנאַל, זאָלט איר קומען צו זלאַטאַוו און אים זאָגן, אַז איך האָב אייך געהייסן פירן געוואַלגערטע סאַסנעס פֿון דער ליניע. זאָל ער אייך ווייזן וואו.

. . . דאָס וואָסער ביי דער הרעבליע האָט געהאַלטן אין איין רוישן. דער רויש האָט זיך צעטראַגן איבער די הויפּן און זיך געמישט מיטן הילכיקן גערייד פֿון די אַרבעטער; אין די הויפּן אויפֿן שליאַך, צווישן די צעוואַרפענע קלעצער אויף דער גאַס, האָבן די אַרבעטער געקאַכט פיש און קאַשעס, באַשמאַלצן מיט פּריש-געבראַכטן חויר. פֿונעם נאַענטן טאַל האָט זיך אַ האַרמאַשקע אַנגערופן און גענאַרט יונגן עולם אויף אַ ביינאַכטיקער שמחה.

גאָרן האָט געזוכט מאַרקאַן אין שטוב ביי מיכיליען, אַרום די סטויגן היי אין הויף, ביים וואָגן אין קלוניע — מאַרקאַ איז ניט געווען. פּאַרן טאַג האָט זיך אים אויסגעוויזן, זיינען איר די באַקן איינגעפּאַלן און אירע אויגן זיינען געוואָרן גרעסער און ווילדער: אַזאַ ווילדע און איבערגעאַנדערשטע איז זי ביים זון-פּאַרגאַנג געשטאַנען אויפֿן באַרג און געקוקט אַראָפּ צום טייכל.

מיט דריבנע טריטעלעך איז ווידער געקומען דער הויקער. ער האָט גע-פּיפּעט פּאַרקלערט זיין פּאַרלאַשענעם ציבעק און סודותדיק אַוועקגערופֿן גאַרנען אין אַ זייט:

— איך באַדאַרף אייך עפעס זאָגן.

גערעדט האָט דער הויקער פּאַמעלעך, ווי ער טוט אַ טובה. ער האָט איבער-געלייגט יעדעס וואָרט, געגעבן מיט דעם אַנצוהערן, אַז ער ווייסט נאָך, נאָר ניט אַלץ קאַן מען דערציילן.

— חבר אינזשענער, היט זיך פּאַר ניאַכען!

ער האָט זיך געכאַפּט, אָז דער ציבעק איז פאַרלאָזן, גענומען אויפקלאַפּן פייער מיט דער קרעסילע.

— פון זיך איז ניט שייך צו רעדן, — איך בין אַ האַרעפאַשנער מענטש, אַלע אייערע קאַראַסטענער אַרבעטער זיינען פון די הינטערגעסלעך, און איך בין אויך פון דאָרטן — האַרעפאַשנע חיוקיימס זיינען מיר.
— איז וואָס, ר' יוסף? — גאַרן האָט צוגעאיילט.

— חבר אינזשענער, אַ נאַש־בראַט איז אַ ווייסער טעלער — איר זעט, וואָס ס'טוט זיך אויפן דנאָ. און ניאָכע איז אַ נגיד, אַ שלאַנג. ניאָכע, חבר אינזשענער, וועט אייך ניט שענקען די מיל.

— וואָס, ער האָט געדראָעט, ניאָכע? איך לאַך פון אים, ר' יוסף. און גייט לייגט זיך שלאַפּן.

— איך זאָג אייך, אָז ער איז אַ שלאַנג, איז ווייס איך, וואָס איך זאָג. איך בין אַ האַרעפאַשנער מענטש און פאַרדין כשר מיין שטיקל ברויט, און ניאָכע איז אַ נגיד — אַלע פאַלישוקעס, פון אַלעווסק ביז מאַזיר (איר ווייסט, וואו מאַזיר שטעקט?) זיינען אים שולדיק געלט, ניאָכען. זאָגט ניאָכע, אָז ער וועט זיך מיט אייך אַפּרעכענען. אויף ניאָכען קאָן מען זיך ריכטן — שייך צו רעדן.
דער הויקער האָט זיך געלאָזט אַוועקגיין, און זיך אומגעקערט. פאַרריסן דעם קאַפּ צו גאַרנען און זיך אָנגענומען מיט האַרץ:

— איר זאָלט וויסן זיין, חבר אינזשענער, אָז ניאָכע גראַבט אויף אייך און אויף אונדזער גאַנצער אַרבעט. ער רייצט אָן די פאַלישוקעס. וואָס ער קאָן נאָר אויף אייך אויסטראַכטן, טראַכט ער אויס. אָז דער וואַלד וועט אויסטריקענען — האָט איר איינס. אָז די בהמות וועלן זיך אויפהערן מעלקן — האָט איר צוויי. אָז זומער וועלן זיך דאָ האַלטן שטאַרקע היצן, און אָז ווינטער וועלן דאָ זיין גרויסע פרעסט. — שייך צו רעדן.

דער הויקער האָט שוין געהאַלטן גאַרנען פאַר אַן אַרבל:

— ווייטער דאָרף איך אייך זאָגן, אָז ניאָכע האָט אַ מויד, אַ ווערעמדיקע מויד... האָט די דאָזיקע מויד אָנגערעדט מאַרקאָן, מיכילעס מיידל, אָז איר זייט אינגאַנצן שולדיק אין דעם... ווייסען... וואָס אַפילו קיין גראַז וועט ניט וואַקסן אין פאַליעסיע... פון קיין קווייטן איז שוין אַפּגערעדט... און אָז איר, כלומרשט, טרייבט רכילות אויף איר, אָז זי פירט זיך ניט שייך אויף... מאַרקאָן הייסט עס...

דער הויקער האָט גענומן רעדן אויף דער גיך:

— ניאָכעס שטוב און מיכילעס איז אַ שטוב לעבן אַ שטוב, איז אפשר האָט עמעצער געזען, צי געהערט. נאָר אַוודאי איז דאָס אַ באַצער... איר שפילט זיך מיט ניאָכען!

גאַרן האָט אַ טראַכט געטאָן, אַ קנייטש געגעבן מיט דער נאָז און געשיקט דעם הויקער שלאַפּן.

— אָז איך לאַך פון זיין טאַטן. און איר גייט אַרויס מאַרגן אויף דער אַרבעט.

• • •

קאַלטע נעכט האָבן זיך געשטעלט. מע שטייט אויף אינדערפרי, איז געל אין די אויגן פונעם בלעטערפאל. אין דער ברוינקייט פון די ווערבעס, וואָס בייגן זיך אין קאַנאַל אַריין, וואַרפט זיך אַמאָל דורך אַ גאַלדן בלעטל אַ דעמבנס און אַ רויטער בלוטטראָפּן פון אַ קאַלינע.

די קאַראַסטענער האָבן שוין אָנגעשפּאַרט מיטן קאַנאַל ביי די פאַרקוילטע לאַנקעס — איין טאַג אַרבעט איז געבליבן, און זיי קומען אונטער צו ראַדאָווילער הרעבליע, צו דער טשערנאַבילער דיסטאַנציע; הינטער אַזעראַן שטייען די טשערנאַבילער און דערשניידן די לעצטע פיקעטן ביי דער לאַנגער הרעבליע — שוין נאָכן זומער און נאָך דער אַרבעט.

האַרבסט.

פוילע ווינטן פּראָווען שטיק דורך די נעכט און רייסן פאַלעס פון די פאַר-בלאַטיקטע ברעזענטענע פאַלאַטקעס. ווען מע כאַפט זיך ניט אויף, איז נאָך בלאָז דער דרויסן; ווען מע וואַרפט ניט די אַרבעט, איז שוין העט אין אַוונט. אין די טראַנשייען שטייט מען אין וואַטאָוע לייבעקעס און אין האַרטע יוכטענע שטיוול. שווער גייט די אַרבעט, — מע קליגט זיך שטיין אויפן טרוקענעם אַנשיט און שאַרן איינגעבויגן די לויזע בלאַטע.

דרייסיק קאַראַסטענער, די עלטערע, זיינען שוין אינגאַנצן אַרויסגעקראַכן פון זייערע פיקעטן. זיי טומלען ביי יאַנקל ספּיוואַקס קורין און באַקוקן מביניש די אַקערס, וואָס לוטשינקער קאַמענזאַם האָט זיי געליען. מאַריינע האָט ערגעץ דערטאַפּט אַן אַלטע אויסגעריבענע סוויטע, זי אַנגעטאַן אויפן לייבעקע זיינעם און שטייף זי פאַרצויגן מיט אַ שוואַרצער קרייקע.

— גוטער ברודער, — שטעלט אַפּ מאַריינע אַלע מאַל אַן אַנדערן, — קריג אַ סוויטע צו דער פעלד-אַרבעט, אין אַ סוויטע אַרבעט זיך געשמאַקער... מע ווייסט נאָך אַלץ ניט, ווי וועט מען די ערד איינטיילן צווישן זיך. יאַנקל ספּיוואַק איז פאַר שותפות:

— וואָס גאַט גיט, זאָל זיין בשותפות. מע האָט שוין איינמאַל אָפּגעערעדט, דאַרף עס אַזוי בלייבן! — און דאָס דריטע מאַל היינטיקן פּרימאַרגן ברענגט ער דעם משל מיטן בעזעם: ס'איז אַ גרויסע נפּקא-מינה, צי דער בעזעם איז צעבונדן, צי דער בעזעם איז פאַרבונדן...

שעפטל גיט אַלעמען איין אין גן, אַז ער האָט אינדערהיים אַ שקאַפע, אַ געזונטע שקאַפע האָט ער אינדערהיים:

— מיר דאַרפן, — טענהט שעפטל, — דינגען פּערד צו די אַקערס, און איך האָב אַן אייגענע שקאַפע אויף מיין פאַרמעג, דאַרף מען זי פאַררעכענען פאַר אַ מענטשן... אי דאָס, — דערווייזט שעפטל, — וועט איר האַנדלען אַ גרויסע מציאה, — וואַרים איין פּערד וועט פאַרבייטן אייך דריי...

מאַריינע פאַרציט שאַרפּער די קרייקע און שטילט איין דעם עולם:
— איז אָפּגעערעדט! שותפות, יידן! אין אַ גוטער און מולדיקער שעה — שותפות, יידן!

יאָסי הויקער איז אַנגעקומען רייטנדיק פון לוטשינקי:

— שוין! מע האָט די ערד נאָך קיין דראַפּע ניט געטאָן, און מע געוואָלדעוועט שוין! זעקס פאַר אַקסן מיט גרויסע הערנער גיט אונדז לוטשינקי, און דער קאַמנעזאַם שיקט אונדז אַ אינסטרוקטאָר, אויסלעזנען אונדז די פּויערשע עברי — דער פאַרויצער פונעם קאַמנעזאַם גייט צו אונדז פאַר אַ לערער... און גיטליאַנסקי האָט מיר אָנגעזאָגט, אַז מע זאָל אַרבעטן בפּירוש קאַלעקטיוו, אחדות, הייסט עס, דעם גאַנצן קליין צעאַקערן אין איין גאַנג, און אימירטשעם נאָך פּסח וועלן מיר זען...

— אַוודאי מער שכל!

— יידן, וואָס האָב איך געזאָגט?

אין קאַלטן כּמורנעם האַרבסטיקן פּרימאַרגן זיינען די עלטערע קאַראַסטענער אַוועק גראָבן ״ווייזערלעך״ אויף די נייע פּאָלישוקישע פעלדער.

מאַריינע האָט אונטערגעטריבן די אָפּגעשטאַנענע:

— עולם, קומט אָפּגעבן אַ חוב, דעם ערשטן חוב, וואָס ס'קומט אונדזערע שכנים. מיר ווערן פּאָלישוקעס, און אַ פּאָלישוק פאַר אַ פּאָלישוק דאַרף אָפּגעבן דאָס לעצטע.

— חברים, — האָט לוי שלימעס דאָס ערשטע מאָל אין לעבן דאָס וואָרט ״חברים״ אויסגערעדט, — חברים, די פּאָלישוקעס שטייען איצטער הינטער לוטשינקי אין אונדזער קאַנאַל און פּוצן דעם דנאָ. און דאָס מיידל, די מאַרקאַ, האָט עס די גאַנצע חתונה אויסגעשטעלט... מע זאָגט, זיי האָבן דאָס אַנדערע וואָרט ניט געזאָגט, די פּאָלישוקעס: זיך אויפּגעהויבן גאַנצע הויפּן און אַרויס צום קאַנאַל.

— ר' לוי, איר וועט זיך נאָכדעם קוויקן, — קומט גראָבן די ווייזערלעך!

ביי דער שוועל פונעם קורין איז געבליבן רויכערן אַ שייטערל. יאַנקל ספּיוואַק האָט פאַרשאַרט יונגע קאַרטאָפּליעס אין פּריסעק, געגלעט דאָס קאַלטענע וואַטע בערדל, פּאַמעלעך אָנגעטאַפט די גוליע אויפּן נאַקן און ניט אָפּגעלאָזט פון זיך יאַסי הויקער:

— יאַסי, זיך דאָ אַביסל מיט דייע עמער וואַסער. ס'אָ קאַלטער טאָג, און וועמען גלוסט זיך איצט אַ טרונק? איי, יאַסי, יאַסי, אַז מע נעמט זיך באַטראַכטן... אַ ווינטל האָט אַ בלאָז געטאַן און פאַרשלאָגן יאַנקלען רויך אין פנים. ער האָט זיך צעטרערט פונעם רויך, געפינטלט מיט די אויגן און דערלאָנגט יאַסין אַ הייסע קאַרטאָפּליע.

— כאַפּ איבער, יאַסי, אַ קאַרטאָפּליע. אַז מיר וועלן די ווערט זיין, וועלן מיר איבעראַיאָר עסן אייגענע... נאָר דער עיקר, ס'זאָל קיין מחלוקת ניט זיין, און מע זאָל זיך פאַרגינגען... איי, יידן, יידן...

אויף די נאַענטע קאַנאַלן האָט דאָס יונגוואַרג געטיאַפּקעט מיט לאַפּעטעס אין דער בלאַטע. יאַסי הויקער האָט פאַררויכערט זיין ציבעק און פאַרזשמורעט אַן אויג. ער האָט געהערט יאַנקלען מיט איין אויג.

— כּ״האָב מיך דערמאַנט, יאַסי, פון די ירושלימער ברידער... נאָך פון פאַרן בית־המקדש... איין ברודער איז געווען אַ מטופּל, און דער צווייטער, ניט פאַר

אונדז געדאַכט. איז אַן עקר געווען... איז זאַלסטו געווען זען, יאַסי, ווי נאָך שניט פלעגן זיי ביינאַכט איבערטראַגן בגנבה גאַרבן תבואה יעדערער פון זיין פעלד אויפן ברודערס... דער האָט רחמנות געהאַט אויפן אַנקינדערדיקן, און דער האָט געוואָלט באַוואַרענען דעם ברודערס געזינד... יאַסי, ביסט אַ מבין — אַקאַרשט מע זעט ניט, ס'גייען איצטער יענע יאָרן, יאַסי...

דער הויקער האָט אַוועקגעלייגט דעם ציבעק און זיך גענומען צו דער קאַר-טאַפליע. ער איז געווען שטאַרק אין כעס:

— וואָס דערציילסטו מיר קאַזאַלעס, יאַנקל? אַז מע שמועסט איצטער — קאַלעקטיוו, איז שייך צו רעדן? היינטיקע וועלט איז אַ וועלט אַן קאַזאַלעס. ער האָט אַרויסגעשלעפט אַ פרישע קאַרטאַפליע פונעם פריסעק און אַפֿ-געזיפצט:

— נאָר מיט מיין בחור האָב איך ניט געטראַפֿן... איך ווייס גאַרניט אין וועמען מיין גאָדל איז געראַטן... נאָר ער מורמלט אויף גאַרנען און ס'אַרט אים, הלמאי די פּאַלישוקעס לעבן מיט אונדז גוט... איכ'ל דיר דערציילן בסוד, אַז ער איז געווען מיט ניאַכען אין אַלעווסקער געריכט. עפעס איז דאַרטן געלעגן אַ מסירהלע אויפן אינזשענער, האָט מען זיך פון זיי אויסגעלאַכט. פאַרקערט, מע וויל שוין נעמען ניאַכען אין דער אַרבעט פאַר דער מסירה, האָט אים גאָדל קוים אַפגעשריגן... וואָס, וואָס, — נאָר אַ צינגל האָט ער אַ גלאַטס, דער משומד.

יאָסי הויקער האָט אַפגעגאַסן האַלבע עמער וואָסער, ס'זאל אים זיין גרינגער צו טראַגן, און זיך אַראַפגעלאָזט פונעם בערגל צום שליאַך. ביים שליאַך האָט ער אַוועקגעשטעלט די עמער אויפן גראַז, באַטראַכט דעם הימל, וואָס האָט זיך געכמאַרעט, אויסגעגאַסן די איבעריקע וואָסער פון די עמער און זיך געלאָזט צוריק צום קורין.

— הערסטו, יאַנקל, — האָט דער הויקער געזאָגט געלאָסן און גענומען אַרויס-שאַרן מיט אַ צווייגל קאַרטאַפליעס פונעם פריסעק, — איך האָב זיך באַטראַכט! איך האָב זיך באַטראַכט — וואָס וועל איך לויפן צו די ווייזערלעך, אַז דער טאַג איז אַלצאיינס אַ כמאַרנער טאַג, און דעם עולם איז מסתמא קאַלט. וואָס פאַר אַ משוגענער טרינקט איצט וואָסער?

ער האָט איבערגעקערט אַן עמער, זיך צוגעזעצט אויף אים און גענומען שיילן קאַרטאַפליעס.

— ווייסטו, יאַנקל, וואָס איכ'ל דיר זאָגן? — דער הויקער האָט די אויס-געשאַרטע קאַרטאַפליעס צוריק אַריינגעלייגט אין פריסעק, — זיי זיינען נאָך ניט דערבאַקן, די קאַרטאַפליעס! — ער האָט זיך פאַרקלערט: — הלוואי לאַמיך ליגן זאָגן, פון מיין בענאַק וועט קיין גוטס ניט אַרויס: עס האָט זיך מיטן גאַנצן עולם צעקריגט, מיין גאָדל, און די חברה ווילן אים איצטער אין קאַן ניט אַריינ-נעמען. איי, שייך צו רעדן, מיר איז אַ גרויסער האַרצווייטיק — אַלע גייען קיין אַלעווסק אויפן זאָוואַד אַרבעטן, און נאָר ער איינער בלייבט אַפגעשמיסן. ער שמועסט שוין מיט ניאַכען, אַז ניאַכע זאָל אים ווידער צונעמען צו די קינדער... יאַנקל ספיוואַק האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ. מע האָט ניט געקאַנט וויסן, צי ס'געפעלט אים, צי ניין, יאַסי האָט ניט אויסגעהאַלטן:

— וואס שאַקלסטו זיך, ווי דעם רבס ציג? ס'עפעס אַ תכלית היינטיקע צייט בלייבן אַ מלמד? ער איז זיך אַ פאַרפאַלענער, מיין גאָדל! די חברה האָבן אים ניט ליב, נאָר ער האָט זיך אַ גאָלדענעם קאַפּ אויף זיך, אַ גאָלדענעם קאַפּ! יאַנקל האָט אים איבערגעשלאַגן. ער האָט געקראַצט די גוליע און געקוקט אין וואַלד אַריין.

— שאַ, יאַסי, שוין נאָכן טאָג, און עפעס ראַשט זיך אין וואַלד. איי, שאַ, שאַ — לאַז צורו מיט דיין פוסטעפּאַסניק, אונדזערע זיינען שוין מחויב באַלד צו קומען פון דער אַרבעט, און מיט דער וועטשערע האַלט איך נאָך פונפאַרנט. גיי בעסער, יאַסי, נאָך וואַסער...

פון ווייט האָט דער וואַלד געטראָגן אַ טויב געזאַנג, אַ צעצויגענע פּאַלי-שוקישע ליד. —

לוטשינקער כוטער, אַ וואַלד לאַפעטעס, איז געגאַנגען אַהיים פון דער אַרבעט, פונעם פאַרטיקן קאַנאַל, און געזונגען אויף פּאַליעטיע:

עך, פּאַליעטיע, גרינער בלאַט —

בליצן העלן דייע נעכט.

דונערס ברענען דאָ די קוילן,

שפינען וועבן בלאַווע צייג,

עך, פּאַליעטיע, גרינער בלאַט!

הינטערן כוטער האָבן זיך באַגעגנט מיט גאַרנען די פּאַלישוקעס.

— גאַרניאַ, מיר האָבן אונדזערס געטאַן, נאָר אויף דיר האָבן מיר זיך ניט געריכט — מע האָט אונדז דערציילט, אַז דו האָסט זיך געמאַרדעוועט...

— ניט געוואַלט, מיר זאָלן אַרבעטן...

דער עולם האָט גוטמוטיק געהאַלדערט אַרום גאַרנען און אים געשלעפט מיט זיך קיין לוטשינקי. מע האָט געבעטן דעם אינזשענער, ער זאָל קומען איבעראַיאָר אויך — זיי האָבן אַט דאָ נאָך איין בלאַטיק ערטעלע, און מע דאַרף דאַרטן אַ שטיקל קאַנאַל, ווי די נשמה.

— מיר ווייסן, מיר ווייסן, — האָט מען גאַרנען ניט געלאָזט רעדן, — מירן טאַקע שרייבן קיין אַלעווסק, אין אונדזער אויספירקאַם, נאָר דו דאַרפסט קומען צו אונדז אַרבעטן.

„איבעראַיאָר קום איך אויך אַהערצו — צו מיינע פּאַלישוקעס.“

גאַרן האָט געשפּאַנט מיטן גאַנצן כוטער אַרויף-באַרג און געזונגען מיט אַלעמען און פּאַרכלינעט זיך אין דעם מונטערן ליד:

עך, פּאַליעטיע, גרינער בלאַט!

גוט איז גאַרנען, וואָס פּרילינג קומט ער ווידער קיין פּאַליעטיע. ער וועט באַנייס אָנהויבן אַרבעטן, ער וועט קומען, ער וועט קומען!

בליצן העלן דייע נעכט.

אַ רעגן

פון אינדערפרי היינט גייט און גייט
אַ שטילער, אַ מחיהדיקער רעגן.

ס'איז טיף אין פּרילינג,

ס'איז ענדע מאַי,

איך בין אין שטאַט,

נאָר אַלע מיינע חושים שפּירן,

וואָס טוט זיך דאָרט —

אין דאָרף,

אין גרויסער וועלט

פון פעלד.

פון אינדערפרי היינט גייט און גייט

אַ שטילער, אַ מחיהדיקער רעגן —

ס'איז זיסע זאַפט,

ס'איז קראַפט

פאַר ווייטערדיקן וואוקס.

און אויך

איז אַזאָ רעגן פעך

און סם

פאַרן פרעכן ווירבלענדיקן ים

פון פליגעלעך און פליגן,

וואָס שעדיקן

די פעלדער און די סעדער...

ס'איז אַזאָ רעגן

אַ גרויסער כוח,

וואָס קאָן באַוועגן

שווערע רעדער!

אַ שטילער, אַ מחיהדיקער רעגן...

איך בין אין שטאַט,

איך הייב זיך אויף מיטן ערשטן פיף

פון אונדזערע פאַבריקן,

איך זאָפּ אין זיך דעם רויש

פון טלאַען און פון רעדער אויפן ברוק,

דעם רויש פון טויזנטער געצייגן און מאַשינעס.

נאַר איך געדענק,
 אָו ס'איז
 די שטאַט אַ ריז,
 אַ פעלז
 אין ים פון פעלד,
 וואו אַלץ איז איצט
 פאַרטיפט אין גרינען,
 וואו וואוקס זיך ריכטעט
 אין מילדער שטילקייט
 אין שויס פון ערד,
 אין באַדנדיקע אַנרוישיקע מאַשינעס.

כ'געדענק עס שטענדיק...
 און ערגעץ טיף אין מיר
 ווערט רייף די שטילקייט,
 וואָס שווימט אַרום פאַר שטורעם.
 און, ווי פון לאַנג
 פון שטענדיק,
 איז מיין צעשטרייטער בליק,
 וואָס וואַרפט זיך אָן אויף אַלץ,
 אַצינד אַהין, אַהין, אין טיף פון האַרץ,
 געווענדעט,
 און כ'הער ניט אויף ביי זיך צו פרעגן:
 ווען?

ווען קומט זי אָן, די רגע?
 די רגע, וואָס ברענגט דאָרט אין באַוועגונג
 די שווערע סודותדיקע קייט
 פון טיפן, דויערנדיקן שאַפן,
 די לאַנג-געגאַרטע ציטערדיקע רגע...
 פון אינדערפרי היינט גייט און גייט
 אַ שטילער, אַ מחיהדיקער רעגן.

ווי גריין, ווי ברייט
 די שטאַט זעט אויס פון מיין באַלקאָן,
 איז ווינציק מיר —
 און ענג איז מיר אין צימער.
 מיך ציט אין רעגנדיקער נעץ,
 אין פייכטע פאַרהאַנגען
 אויף שטאַטישע פראַנטאַנען,
 וואָס לאָזן גרינג מיך דורך.

וואָס לאָזן מיך פאַרביי
און הערן אַלץ ניט אויף צו הענגען...

אַט פאַרט אָן אַ טראַמוואַי...

פאַרקערעוועט ביים ראַג...

עס העלמעוועט דער רעלס פון אונטן,

פון אויבן טרייבט דאָס רעדעלע ביים דראַט,

און פון דער שפּיל,

וואָס „אַפּ“ און „צו“

דאַרט פּירט אין עלעקטרע-שטראָם,

גיט פּלוצים זיך אַ שאַט

אַ הויפּן פּונקען:

רויט און בלוי און געל און פּיאַלעט.

און איינער אַזאַ פּונק

דורך שפּיגל פון מיין אויג

פאַרקלייבט זיך ערגעץ טיף,

און ס'זוערט דאַרט פּלוצים קלאַר,

און ס'גיט אַ טרייב,

און ס'גיט אַ טאַרע,

און ס'גיט אַ גיי אין מיר

מיין צאַרטסטער, מיין קרעפּטיקסטער מאַטאַר...

אין פּולער ליכטיקייט, אין העלקייט

ער נעמט, ער נעמט, מיין מעכטיקער מאַטאַר,

אַ שנעלקייט נאָך אַ שנעלקייט,

און איך דערווע די שטאַט

פון העכסטן דאָך

ביון נידעריקסטן ציגל דאַרט אין קעלער,

און ס'דרינגט מיך דורך

דער גאַנצער גרויסער זיג

פון שטאַט,

פון איר געשפּאַנטער און געפּלאַנטער אַרבעט,

וואָס האָט אין זיך

אַ האַרץ פאַר יענער ברייטער וועלט,

פאַר יענער העלער הייך,

פאַר וועלט פון פעלד,

וואָס גרינט;

דער גאַנצער גרויסער זין

פון שטאַט,

וואָס דרינגט מיט איר געצייג און איר געדראַנג

אין יענער דרימלענדיקער שטילקייט.
 וואָס איז צעגאַסן רייך
 אויף לאַנגער פּלאַך פון טיך,
 אויף גראָז און אויף געשטרויך...
 כ׳באַגרייף דעם גאַנצן גרויסן זין
 פון שטאַט,
 וואָס דרינגט מיט איר געצייג און איר געדראַנג
 אין נאַגנדיקער שטילקייט.
 אין שלעפּערדיקן דאַרפישן געזאַנג,
 און טרייסלט און צעטרייסלט
 דאָס אַלטע שטרויענע פאַרמעגן...
 אַ שטילער, אַ מחיהדיקער רעגן...

דאַרט בליט שוין קאַרן

ס׳האַט היינט פון פעלד אַ פרישער ווינט
 אויף הייסע גאַסן זיך פאַרקליבן
 און ניט געוואוסט, ווי איין, ווי אויס,
 און שטיל געבליבן.
 פון טונקלען הויז בין איך אַרויס,
 דעם ווינט אַנטקעגן אַנגעקומען —
 און ס׳האַט דער ווינט מיך שטיל און לינד
 אַרומגענומען...
 איך האָב צעקושט זיך מיטן ווינט
 און אַן אַ וואָרט געוואָרן-געוואָרן,
 וואָס טוט אויף פעלדער זיך אַצינד —
 דאַרט בליט שוין קאַרן!
 עס וועט מיר קלינגען היינט ביז נאַכט
 דער שטילער שאַל פון ווייטן האָרן:
 עס בליט שוין קאַרן!...

ש . ה א ל ק י ן

ג ע ר ע ט ע נ י ש

זיך מיינע — גליקלעכער שוידער — גוט איז פון האַרצן באַגריסן
 פאַר נאַענט, פאַר ווייט און פאַר פרעמד. אַ פויער פון אייגענעם לאַנד
 גאַלדענע זאַנגען זיך הוידען — מיט גאַלדענעם ברויט און מיט גרינסן
 מידיקייט פון אייגענע הענט. פון פולער, פון אַפענער האַנט.

זאלן געשארענע וואָלן קלאָר זיין און ווייס און געדיכט.
 זאלן זיך זאָפטיקע טאָלן זאלן זיך ביימער צעוואַקסן
 בענטשן מיט אַקסן און פיך. מיט פרוכטבאַרער צווייג און מיט בלאַט.

זאלן שוין קינדער זיין ניכטער
 פון גיפטיקן ביטער־געטראַנק. —
 זאלן שוין שרעק און פאַרניכטונג
 אויסגעמעקט זיין פון געדאַנק.

1924

ל י י ב ק ו ו י ט ק אַ

ד ע ר ר ע ג נ ב ו י ג ן

איך האָב אייך אין קאַלינינדאָרף געזען, מייע פריינט,
 און שטאַלץ מיט אייך, מיט אייער ווערק, איך וועל אייך פאַרגעדענקען.
 וואָס האָט איר דען געטאָן אַזוינס דער ערד, וואָס זי צעשיינט,
 וואָס זי האָט זיך צעלאָזט אַזוי איר גאַנצע גוטס אייך. שענקען ? !

מיין מאַמען כ'האָב באַגעגנט דאָ אין פריידאָרפער קאָלוירט,
 לוקעריע גאַנטאָ רופט מען זי, אַ געזונט אין איר געביין.
 איר זון בין איך, און טיער איר, כאַטש ניט פון איר געבירט,
 און זי איז נאָענט, טיער מיר צום האַרצן ביז געוויין.

מיין שוועסטער, לאה קאַגאַן, כ'האָב אין ווינגאַרטן געטראַפן,
 איך האָב מיט איר באַקענט זיך, און איר מי געזען אין בליט.
 ווי מוטיק איז די פרוי ביי אונדז ! איר האַרץ איז שטאַלץ און אָפן,
 פון זינט איך האָב גערעדט מיט איר, איז שטאַלצער קלינגט מיין ליד.

אַ רעגן איז אַראָפגעפאַלן שווער, ווי מיט אַ ראָד,
 און דורכגעיאָגט, אַריינגעקנאַקט, וואוהין מע קאָן נאָר קריכן.
 סע אַטעמט אָפּ די ערד, אַזוי צעפאַרעט פון דער באַד,
 צעלייגט זי זיך און טרינקט זיך די הייס־צעשווענקטע דיכן.

און באַלד די ערד אַ כאַפּ זיך אויף און אויפגעקלאַפט די אויגן,
 ביי ביידע עקן רעגנבויען נעמט די ערד זיך אָן.
 און וויגט זיך, און פון וויגן זיך צעשמעקן זיך די סטויגן,
 די ריוון און די רחבותן מיט מיאַטע און מיט מאָן.

די מעלקערין לוקעריע אַ רגע שטייט און קלערט.
 שוין אַלע וואַלקנס אָפגעגאַן — אַלץ פרייער ווערט און קלערער.
 ביי ביידע עקן רעגנבויען האַלט זיך אָן די ערד
 און הוידעט זיך, און איר מיט איר, און איך מיט אייך, חברים.

נאָטע לוריע

דער סטעפ רופט

(פונעם ראַמאַן „דער סטעפ רופט“)

באַנציי, דער פאַרזיצער פונעם בוריאַנאווקער דאַרף-ראַט, איז ביינאַכט לעבן דער נידעריקער זעמליאַנקע אויפן ביסל שוואַרצן קוריי געלעגן, געוואַרפן זיך און ניט געקאַנט אַנטשלאָפן ווערן.

אין אַוונט, ווען באַנציי איז פון דאַרף-ראַט געקומען, האָט ער ביי דער זעמליאַנקע געטראָפן דעם פאַסטעך פונעם טאַבון. ער האָט זיך לאַנג אַרומגעדרייט, דער אַלטער מאַלדאַוואַנער, אַרום דער גרוילעכער זעמליאַנקע און נאַכדעם אים איבערגעגעבן:

— הערסט ווי די הינט וואַיען דאָרט, ניט צום גוטן, באַנציק, וואַיען די בוריאַנאווקער הינט... מע שאַרפט אויף דיר די צייך, באַנציק, זע, מיש זיך בעסער ווייניקער אין די קאַלעקטיוון, וועסט נאָך האָבן אַ מיאוסן סוף... אין מיטן נאַכט האָט זיך איבער בוריאַנאווקע אַנגעטראָגן אַ ווינטל און אויפן הימל האָט זיך פון ערגעץ, פון קאָוואַלעווסק און פון די הולאַיפּאַלער מאַהילקעס געקליבן שטיקער בלויע וואַלקנס.

דאָס דאַרף איז געלעגן אויסגעלאָשן, פאַרכמאַרעט און שטיל. נאָר פון די אַרומיקע פעלדער, וואָס ליגן הינטער דער אויסגעטריקנטער קאָוואַלעווסקער באַלקע, און פון הולאַיפּאַלער שליאַך, פון די אַרומיקע קאַלעקטיוון האָט זיך אין מיטן נאַכט געטראָגן אַהער, אין בוריאַנאווקע, אַן אומרואיקער גע-רודער פון ביינאַכטיקע טראַקטערס און אַ הייזעריקער זומערדיקער פלאַפל פון די שנייד-מאַשינעס.

דער ביינאַכטיקער טומל פון דעם ווייץ-שניט האָט זיך געטראָגן איבער די נאָך ניט געשניטענע בוריאַנאווקער פעלדער אין דעם נאַכטישן אויסגעלאָשענעם דערפל אַריין, וואָס ליגט צעוואַרפן אויפן בערגל, און אויפגערודערט, אויפגעוועקט און ניט געלאָזן איינשלאָפן די כוטעראַנצעס.

אלקנה האַנערמאַן האָט ערגעץ אין עק דערפל אינמיטן דער נאַכט מיט אַ הייזעריקער פאַרדראַסלעכער שטים דאָס ווייב אויפגעוועקט.

— דו הערסט, דו הערסט, העניע-ריווע, מע שניידט שוין דעם ווייץ. דער קאָוואַלעווסקער קאַלעקטיוו שניידט שוין דאָס ברויט, ביידערנאַכט גאָר קאַסיען זיי שוין אויך...

דאָרט, וואו עס האָבן די קאַלעקטיוון געאַרבעט, האָבן אַ גאַנצע נאַכט די טראַקטערס שווער גערודערט, גערוישט און געלויכטן פון דאָרט מיט אַנגע-צונדענע, צום ערשטן מאל פאַרן סטעפ דאָ, גרויסע עלעקטרישע לאַמפן, פון די קיילעכדיקע לאַמפן האָבן אַהער אין בוריאַנאווקע לאַנגע ווייסע פאַסן שייך גע-שלאָגן. די ליכט-פאַסן זיינען שיינענדיק איבער די פינצטערע רואיקע הויפן

געפאלן, איבער די קרומע און נידעריקע פענצטער און אויפגעהויבן שמחה קאבלונגאָוסקין פונעם געלעגער און אין גרעט אין טונקעלן דרויסן אַרויסגעטריבן. — אַט, אַ מיתה-משונה אויף זיי, פאַרסאַרפעט זאָלן זיי ווערן, איינשלאָפן לאָן זיי גאַרניט, די כאַלערע ווייס זייער מאַמען...

פונעם קוריי האָט באַנצי דערזען, ווי עמעצער אין ווייסן איז פון שמחה קאבלונגאָוסקיס הויף אַרויס, אַ היפשע וויילע געבליבן שטיין ביים טויער און באַלד צוריק ניט געוואָרן. אויף יענעם עק דאַרף איז פינצטערער געוואָרן. עס איז קאַנטיק געווען, אַז די טראַקטערס זיינען אויף נייע ווייץ-פאַסן איבערגעגאַנגען. דאָס ליכט פונעם טראַקטער איז עטלעכע הויפן איבערגעשפרונגען און געפאַלן אויף באַנציס זעמליאַנקע.

באַנצי האָט זיך פלוצלונג פון קוריי אַ כאַפּ געטאָן, ער האָט זיך אויפגעהויבן אויפן שטעכיקן קוריי און דערזען איצט, ווי צום ערשטן מאָל, זיין איינגעפאַלענע זעמליאַנקע. זי איז געשטאַנען, די זעמליאַנקע, אַ נידעריקע מיט קרומע דורכ-געפולטע ווענט, מיט שטרוי-פאַרשטאַפטע שויבן און מיט פאַרטריקנטן ווילדגראַז אויפן פלאַטשיקן ליימענעם דאָך.

— קאַוואַלעווסק רוישט... דער קאַלעקטיוו אַרבעט, עס רוישט דער סטעפּ — האָט ער אַ טראַכט געטאָן, — און דער וויהאַן שלאָפט... דאָס דאַרף איז גאַראַ וויסטע, זיי האָבן מורא, די כוּטאַראַנצעס, ווי די קוואַטשקעס פאַר זייערע הינער האָבן זיי מורא, אַז אַ פרעמדער זאָל זיי ניט אויפעסן!... אַט האָט מען זיך ווידער אַן אַוונט אָפּגעהאַליאַקעט מיט וועמען זאָל מען בויען דעם קאַלעקטיוו, מיט וואָס, אַז די כוּטאַראַנצעס האָבן ניט מיט וואָס צו אַרבעטן...

ער האָט פאַרקאַשערט די קאַלאַשעס פון די שלעכט-פאַרלאַטעטע הויזן, גענומען דאָס בייטש-שטעקל און אַרויס אין דאַרף.

בוריאַנאָוקע איז געלעגן אויסגעדרייט אַביסל. די שטאַרק ברייטע איין-און-איינציקע גאַס האָט זיך קרומערהייט אַרויפגעהויבן אויפן צאַמבער-באַרג, וואָס האָט, ווי אַ הויקער, פון הינטערן דערפל אַרויסגעשפאַרט און אַוועקגעשלענגלט זיך ערגעץ באַרג אַראַפּ.

באַנצי איז געגאַנגען איבערן דאַרף. דאָס העמדל האָט זיך פון ווינט אויף אים אויפגעבלאָזן, פאַרריסן און אַנטבליזט דאָס נאַקעטע לייב.

— אַ טראַקטער, אַט כלאַפּאַטשעט ער... די פיאַטעס אָפּגעריבן אַרומלויפנדיק, — האָט ער מיט פאַרדראָס געטראַכט. — וואָס קומט אַרויס... ווען ער קאָן, ווי אַמאָל ביי אַקסמאַנען, די פערד פון שטאַל נעמען, ווי אַמאָל, ווען ער, באַנצי, האָט אים פון שולץ אַראַפּגעוואָרפן, ביי אַקסמאַנען... און ביי קאַבלונגאָוסקין, וואָלט שוין געווען מיט וואָס דעם קאַלעקטיוו אונטערצהאַלטן. מיט וואָס זאָל ער זיי איצט נעמען, די כוּטאַראַנצעס... — האָט ער זיך פאַרטראַכט און פאַר-קערעוועט פאַרביי שעפּטל קאַביליצעס הויף.

פון דער רעכטער זייט גאַס, אויפן סאַמע ברעג, וואו עס שטייט די אַראַפּ-געטראַגענע ווינט-מיל, האָט צווישן די פאַרוואַקסענע און פּוסטע הויפן אַרויס-געקוקט באַלעבאַטיש ר' יעקב אַקסמאַנס פלאַץ. דער ברייטער און פולער הויף

איז קאָנטיק פּונדאָסניי געווען אַרומגעצאַמט מיט רויטע דינע ברעטער. פון פאַרנט, פאַר דער אויסגעקאַלכטער שטוב מיט די שטענדיק-פאַרהאַנגענע ווייסע שויבן, האָט שוין געהאַט אָפּגעצווויטעט אַ היפשער פּאַליסאַנדיק מיט נידעריקע פּאַנאַנדערגעוואַקסענע וויינש-ביימער.

אַ גאַנצע נאַכט האָט זיך יעקב אַקסמאַן אין ליינענע גרעט אין שלאָף-צימער אַרומגעדרייט און אַלע וויילע צעטומלט זיך צוגעזעצט צו כינענען, זיין נידעריקער, דאַרער יידענע, און געטענהע :

— וואָס איז איצטער שייך... אַז מיר האָבן זיך לכתחילה, כינענע, געבויט אויף אַ סטאַוואַק, אויף אַ ים, אויף אַ פאַרפּראָרענעם ים האָבן מיר זיך געבויט... — ער האָט זיך אויפּגעהויבן און מיט די בלוי-אַדערדיקע פּיס עטלעכע מאָל ציטערדיק דעם צימער דורכגעלאָפּן מיט די נאַכשלעפּנדיקע שנירלעך פון די אונטערהויזן.

— אַ פאַר בהמות קאַן מען נאָך דערווייל באַדאַצן, נאָר וואָס טוט מען מיטן סאַד, — נאָר עפעס, וועלן זיי דאָך ווי די היישעריקן אים באַפּאַלן, די נאַהייצעס... זיי בילן שוין וועגן קאַוואַלעווסקער קליין. זיי שאַרפּן שוין די ציין... פאַרדינגען פּריער, אַנגעזעברעוועט זיך מיט מיין בלוט... פאַרכעס...

ער איז אַלץ אַרומגעלאָפּן צעטומלט איבערן פינצטערן צימער און געטענהט :
— אוי, וורעדנע ווינטן, פּאַסקודנע ווינטן האָבן אַנגעהויבן בלאָזן. קאַוואַ-לעווסק האָט שוין אויפּגעריסן, פון קאַוואַלעווסק שמיסן די ווינטן אַהער... אַט איז שוין ווייטער געקומען אַ שלאַק, וואָס טוט מען, וואָס טוט מען? אַ וועלט מיט שונאים! וואָס האָב איך זיי געטאַן, דאַכט זיך, וואָס האָב איך זיי געטאַן, די שלעפּערס?... ברויט געגעבן... שונאים געהאַדעוועט... אוי, כינענע, אויף אַ ים האָבן מיר זיך געבויט, און דאָס אייז פּלאַצט, אוי, דאָס אייז שאַקלט זיך, — דו הערסט, דו הערסט, כינענע?...

די טראַקטערס די שטאַלענע האָבן אַלץ שווערער און נענעטער גערודערט, ווי זיי וואַלטן זיך אַהער אויף דריי-און-דרייסיק רעדער גערוקט און מיט צענדליקער מאַטאַרן גערוישט, און די דאָזיקע הודזשעריי האָט זיך מיט אימפעט צו יעקב אַקסמאַנס הויף דערטראַגן, און ווי אַ זאַווערוכע, וואָס צעברעכט אַן אָפּגעדאַרטן בוים, האָט ער ביזן אַריינגעשמיסן אין די פאַרהאַנגענע פענצטער און אַ קעלט און אַ צימער אַנגעוואַרפּן.

— זיי קריכן שוין באלד אַרויף אויף אונדזער ערד, אויפן סאַד... אויף אונדז וועלן זיי דאָך שוין באלד אַרויף, לעבעדיקע ווילן זיי אונדז דערשטיקן, דערשטיקט און דערוואַרגן זאָלן זיי ווערן, — האָט כינענע געזיפּצט...

זיי האָבן אַ וויילע צעטומלט געשוויגן.

כינענע האָט אים צוגערופן און אַוועקגעזעצט אויפן בעט.

— אַז דו אַליין ביסט שולדיק, אַז דו טוסט גאַרניט, אַז דו רעדסט מיט קיינעם ניט, קאַנסט גאַר באַנציען ניט נעמען אין דיינע הענט, נעבעך, שוואַכע הענט ביי דיר...

יעקב אַקסמאַן האָט ניט־ווילנדיק אויף די הענט אַ קוק געטאַן און אין דער פינצטער זיי דערזען בלייכע, קלייענדיקע.

— וואָס איז שייך, אָו ס'איז אַ סכנה מיט זיי. זיי זיינען דאָך ערגער פאַר די גוים. נאָר מיר וועלן נאָך זען, — האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאַן, — מיר וועלן זען, וועמעס פּאַסטראַמקעס זיינען שטאַרקער... פאַרברענט זאָלן זיי ווערן. זיי וועלן מיך שוין געדענקען, די הינט... די נאַהייצעס.

פאַרביי דעם הויף, אין גאַס האָבן זיך טריט דערהערט.

זיי האָבן אַביסל פאַרהויבן דעם פאַרהאַנג און דורך דער בלוילעכער שוין דערזען באַנציען.

— מיטן קאַפּ אין דר'ערד, וואוהין קריכט ער דאָס? — האָט כיענע אַ ציטער געטאַן.

יעקב אַקסמאַן איז בלאַס געוואָרן. ער האָט אין איילעניש די הויזן אַרויפ־געצויגן און איז אַרויסגעלאָפּן אין הויף.

אויפן גראַז איז שוין געהאַט צוגעפּאַלן אַ קילער, פייכטער טוי און געקיצלט באַנציען די נאַקעטע פיס... דאָס הודזשען פון די שנייד־מאַשינעס האָט אים גע־שלעפט און געצויגן צום עק גאַס, פון דאַרף אַרויס, אַהין, פּונוואַנען עס האָט זיך געטראָגן אַ מידער געזאַנג פון די קאָוואַלעווסקער פּויערים.

איבער די דעכער האָט באַנציען געיאָגט די גרינע לבנה. זי איז איבער־געשפרונגען פון הויף צו הויף און דעריאָגט אים לעבן כעמע טראַסקונס זעמ־ליאַנקע. די לבנה האָט זיך אויסגעגליטשט און אַריינגעפּאַלן צו אים, צו כעמע טראַסקונען, אין אַפענעם דורכגעפּוילטן שטרויענעם דאָך אַריין. פּונעם איינ־געפּאַלענעם קוימען איז מיט שרעק אַ גאַלקע אַ צעפּודזשעטע אַרויסגעפּלויגן, פאַרבייגעפּלויגן די לבנהדיקע נאַקעטע קראַקוועס און אוועקגעטראָגן זיך ערגעץ אויף אַ גאַרטן, צום סטאַוואַק.

לעבן דעם שטאַרק־ברייטן פאַרטריקנטן מולבער־בוים, אַנטקעגן כעמע טראַסקונס הויף, האָט באַנצי זיך אַפּגעשטעלט. ער האָט זיך פּלוצלונג דערמאַנט, ווי ער מיט כעמען האָבן דאָ, לעבן דער פאַרטריקנטער זייט פּונעם מולבער־בוים, אַ מאַכנאַוועץ דערשאַסן און אין איילעניש אַריינגעוואָרפּן אים, דאָ, ביי כעמע טראַסקונען, אין ברונעם אַריין.

איצט שטייט דער ברונעם אַ פאַרשאַטענער, און קיין סימן איז אַפילו פון אים און פּונעם מאַכנאַוועץ, וואָס ליגט דאָ, ניט געבליבן.

אַפּגערייניקט דעם בודזיאַק... אונטערגעקאַסיעט, אויסגעוואַרצלט, — האָט ער אַ טראַכט געטאַן און מיטאַמאַל זיך אויסגעגלייכט און אַ פּאָך געטאַן מיטן העלן בייטש־שטעקל... — נאָר ער איז נאָך אין בוריאַנאוועק אַ פאַרטיוואַן... אַן אַנדער בודזיאַק איז אויפן סטעפּ דאָ פאַרבליבן און צעבליט זיך מיט די שטעטיקע צווייגן... אַן אַנדער בודזיאַק, ער רוישט ניט מיטן ווינט, נאָר דער בודזיאַק איז זייער גיפטיק... די פּראַנטן נייע, — האָט ער צו זיך הויך אַ רוף געטאַן, — הערסט, כעמע. די פּראַנטן נייע, דער לעצטער אַנגריף... דאַרט אין קאָוואַלעווסק גייען אַרמייען, טראַקטערס ברעכן דעם בודזיאַק, און מיר זיינען דאָ נאָך פאַרבליבן

פארטיזאנער... כעמע, מיר האבן אט דא א מאכנאוועץ דערשאסן, איצט דארפן מיר דאס דארף איבעראקערן...

ער איז אוועק אלץ העכער איבערן דארף און גערעדט צו זיך אינדערשטגל... אקסמאן ציט זיי צו זיך, ער פארווארפט די נעצן, אקסמאן, מע דארף זיי איבער-שניידן, איבערהאקן דארף מען זיי... זי איז גערעכט, עלקע... אין שטורעם גיין... אין שטורעם אויף די מעזשעס... די פארטיי, דער סטעפ רופט...

1931

פ ר י מ א ר ק י ש

א י ן ס ט ע פ

(פון דער פאָעמע „ניט געדייגעט“)

<p>ס'זיינען פענצטער אָנגעזייט, פלעמלעך קליינע צאָנקען נאָך; ווייסע הענט אויף בלויער ווייט איז ווי גרעט צעהאַנגענער.</p>	<p>לאַנגע אָנגעמידטע טעג, און די נעכט פאַרקאוועטע; קומט באַגינען אויפן סטעפ זיך מיט אַ רו אַ כאַווע טאַן.</p>
<p>אַלע אייגענע — דערקענסט — שטיבעלעך צעשאַטענע, ווי אַ שורה ווייסע גענדז אויפן וועג אין שטאַט אַריין.</p>	<p>ראַזע בושעלעס אַ צוג בלויזע הויך באַשייטערן; לייגט זיך טאַג צו פענצטער צו און מיט ליכט ער שרייט אַריין.</p>
<p>צו דער ווייט זיך ראַנדעל שטרעקט, און דער גאַנג איז דרייטיקער; אַז אַרום איז פרייער סטעפ, און דאָס האַרץ זיך רייסט אַזוי.</p>	<p>און ער וועקט דאָרט און ער רופט: — ס'וואַרטן פערד און וועגענער! נאָר פון לאַנג איז מען שוין אויף, פאַרטיק, גרייט אין וועג אַריין.</p>
<p>קוקט ער אין דער ווייט אַזוי, קוקט ער, און סע טראַכט זיך אים; „ניט-געדייגעט“ — נאַקעט, הויל, „ניט-געדייגעט“, האַרציקער!</p>	<p>אָנגעשניטן ברויט צום טיש, איינגעהייצט די אויווענעס; און מ'איז קרעפטיק און מ'איז פריש, און מע קוקט אין הויף אַריין.</p>
<p>ברייט דער סטעפ איז, ברייט און קלאַר, האַרטע האַלדז-און-נאַקענער; — דאָ געטאַן אַ צעפאַלך וואַלט מען אַזוי פלאַקערדיק.</p>	<p>— ווער צום אַקער, ווער צום פי, ווער עס וואַרט אַ רגע נאָך, — נ'ראַנדעל איז אַרויס פאַרפרי דאָרט דעם טאַג באַגעגענען.</p>

קליין און קלענער, קלענער-קליין,
 אויסגעקלעפט אַ וואַנט-צייטונג:
 „אַלע שילערס, אַלע גיין
 אויפן טאָג פון פלאַנצונגען.“

קליינוואַרג טומלט, קליינוואַרג קוועלט,
 באַרוועסע, ווי פאַסטעכלעך;
 מ'איז אַרויסגעגאַן אין פעלד,
 אויף די פלייצעס — זאַסטעפלעך.

זאַלבעצווייט די פאַן מע טראַגט,
 איינער — מיטן פייקל גייט;
 און געאַרבעט מ'האַט דעם טאָג,
 — אַרבעט ניט-געדייגעטע!

הילכיק קלינגען קינדער-טריט,
 ניט געדייגעט, יום-טובדיק;
 — „ניט-געדייגעט!“ גרינס און צוויט
 איז שוין צייט צו אַנטאָן דיר!

און דער טאָג זיך שפּרייט און שטרעקט,
 און אין האַרץ אַריין גייט ער;
 — ס'וועלן וואַקסן אויפן סטעפּ
 קינדער, ברויט און ווינגערטנער!

הילכיק קלינגען זיינע טריט,
 ניט געדייגעט, יום-טובדיק;
 — „ניט-געדייגעט!“ גרינס און צוויט
 איז שוין צייט צו אַנטאָן דיר!

גייט ער, ראַנדעל, קוקט און טראַכט,
 ס'פינקלען טויען טראַפעלעך;
 — אַז אויף ביידע זייטן שליאַך
 אויפשטיין זאָלן טאַפּאַליעס!

אַז דער וועג איז ברייט און גייט
 גלייך אין האַריזאָנט אַריין;
 — זאָלן ביימער זיין צעשפּרייט,
 בלעטער, ווי די זאַנטיקעס!

נ'עפעס נאָנט זיין האַרץ און פיילט,
 אין דער טיף אַריינגעטאַן;
 און ער זאָגט זיך: — נו, דערווייל
 וועט מען פלאַנצן ווינגערטנער!

איז ער צוגעגאַן צו דער שול,
 קינדערלעך פאַרוואַמלטע, —
 ביים אַריינגאַנג איז שוין פול,
 און מיט פרייד זיי פלאַמען דאָרט.

ליפע רעזניק

זומער

שוין אויסגעלאַשן דער פאַרנאַכט. די ווייט איז טונקל.
 און אין דער טונקל זיינען ווייטן אַזוי נאָענט,
 און העכער איז די הויך. עס ווינקען גרינע פונקען
 פאַרטראַכט און שטיל. אַ שטילער זומער-דיקער אַוונט.

אין אָפגעשניטן פעלד פאַרלאַשן ס'גאַלד פון גאַרבן
 און ס'גרינס פון גראַז, פון איינציק ציטערדיקע זאַנגען.
 עס לעשן זיך אין גאַרטן ביסלעכווייז די פאַרבן,
 בלויז פלעמלעך מעטיאַל, נאָר וואָס צעשטראַלטע, צאַנקען.

עס צייטיקט זוניק בלוט אין אָוונטיקע פעלדער,
 אין אָדערן פון בלאַט, אין עפלדיקע זאַפּטן,
 און ס'וואַרטן יונגען ביי די פעלדישע געצעלטן,
 און אויגן מיידלשע, ווי מעטיאַל פאַרגאַפּטע.

אין יעדער בלאַט איז טראַפּנס זאַפּט און קראַפּט פון ברידער,
 אויף יעדער בייט גייט אויף די פרייד פון זון מיט רעגן.
 כ'וועל דאָ אויף זיין ביו פאַרטאָג און היטן
 זומערדיקע זעט,
 זוניקן פאַרמעג.

איך ווייס — ניט איינמאַל האָבן דיכטער שוין באַזונגען
 אַ גאַרטן מיד און מאַט פון אָוונטיקע וויינען,
 נאָר ניט געווען איז יוגנט קיינמאַל אַזאַ יונגע
 און ניט פון מיד און מאַט די ערד אין לאַנד אין מיינעם.

ס'איז די די ערד פון מי, און זון, און גלוסט, וואָס צייטיקט,
 איז אַנגעצויגן שטילער אָוונט, ווי אַ סטרווע,
 און באַלד וועט אויפפלאַצן און אַנציינדן די ווייטן
 מיט לויטערקייט פון אַלע איינגעזאַפּטע זונען.

ש נ י ט

מע שניידט — ס'איז גאַלד,
 אין גאַרטן — גאַלד! —
 בערעזעס זיינען ווייסע מיידלעך
 אינדערפרי אין פעלד.

פון גאַלד אין גרין,
 פון באַרג אין טאַל —
 יונגע מיידלעך פאַרן רייטנדיק
 אויף זומערדיקע פערד.

מיין גאַלדן לייב —
 אין שניט פון לאַנד, —
 ווייל אַלע זומער איז מיר דאָ,
 ווי ערשט געקומען פון דער פּרעמד.

וועגן אייזיק קארפן

.1

דאָ וועט דערציילט ווערן וועגן אייזיק קארפן, וואָס איז אין אַ כּמורנעם פּרימאָרגן אַרויסגעפּאַרן פּון דעם שטעטל ביביטשקע און איז אין אַ שיינעם פּרימאָרגן געקומען אין אַ גרויסער נייער שטאָט אויף אוראַל.

וועגן אַרויספּאַר וועט גאַנץ קנאַפּ געזאָגט ווערן. זאָל נאָר דערמאַנט ווערן, אַז אַלע מיידלעך האָבן אים צופּוס באַגלייט צו דער סטאַנציע. ביי אייניקע פּון זיי זיינען די אויגן געווען פּאַרוויקלט אין אַ שיינער פייכטקייט, ווי איידעלע פּרוכטן אין זילבער-פּאַפּיר. און זאָל קיינעם ניט איינפּאַלן, אַז ס'איז צו קלינגענדיק געזאָגט געוואָרן. ס'איז ריכטיק געזאָגט געוואָרן. אַזעלכע מיידלעך, ווי אין ביביטשקע — אויף אונדו אַלעמען געזאָגט געוואָרן. איר קענט זיי ניט. זיי האָבן געפּאַכעט מיט די זויבערע גאַזטיכלעך, און אַנדערע, זיכער, — אויך מיט די הערצער. ביז דער צוג איז אַוועקגעפּאַרן און איבערגעלאָזן, ווי מע זאָגט עס, נאָר אַ רויך...

און מיט אַן אַנדער וועג זיינען די מיידלעך צוריק אַוועק אין שטעטל... וועגן וועג וועט זייניק געזאָגט ווערן. נאָר ס'איז כּדאי צו באַמערקן, אַז אים, אייזיק קארפן, דעם בענקענדיקן, האָט זיך אין דער מינוט פּון זיין שוואַכקייט געדוכט, אַז פּון היינט אָן און ווייטער וועלן שוין אייביק-אייביק גיין איבער די געסלעך פּון דעם שטעטל ביביטשקע מיידלעך מיט אויגן פּאַרוויקלטע אין אַ שיינער פייכטקייט, ווי איידעלע פּרוכטן אין זילבער-פּאַפּיר. האָט ער לכתחילה אַביסל געבענקט... דערנאָך. האָט אַבער אַנגעפלייצט אויפן צוג די וואַלגע. אַ, די וואַלגע, זי איז געלעגן אים פּאַר די אויגן, ווי אַ גרויסער אַנשוילעכער לערנבוך פּון דיאַלעקטיק — און אירע כּוואַליעס האָבן געדינט פּאַר אים, ווי גרויסע בוכשטאַבן, וואָס אַלע צוזאַמען לייגן זיי צונויף דעם גרויסן דיאַלעקטישן געזעץ:

— אַלץ פליסט און ענדערט זיך. באַרואיק זיך, בחורל...

זי האָט פּאַרפלייצט אירע ברעגן, דעם האַריזאָנט, זיין מוח — און ס'זיינען אַנטרונען די בענקענישן.

נאָך דעם, ווי זיין מוח איז פּאַרפלייצט געוואָרן פונעם צויבער-וואַסער פּון דער וואַלגע, איז זיין האַרץ געפּאַנגען געוואָרן דורכן פּייער, דורך די אוראַלער פּייער-שטעט, וואָס שטייען אויף די בערג. ביינאַכט זעען אויס דאָזיקע פּייער-שטעט, ווי זיי וואַלטן געשטאַנען ניט אויף די בערג, נאָר ווי זיי וואַלטן אַריינ-געקראַכן אין די בערג. די בערג זעען אויס, ווי הויכע, פּאַרשפיצטע וואַלקן קראַצער מיט אַ סך, אַ סך פּייער-פּענצטערלעך. ביינאַכט קריכן אַריין די שטעט אין די בערג. אַזוי דוכט זיך אין אַט די שיינע, הויכע זומער-נעכט, ווען מע איז

אזוי ניכטער און ס'זיינען פארשיכורט נאָר די אויגן, און אויב ער האָט אויפן וועג נאָכאַמאָל אַ פיבער געטאָן — דאַרף מען אים ניט באַשולדיקן אין רעצידיווין, נאָר באַמערקן, אַז אין דער מינוט איז פאַרביי צוגעפּענצטער דורכגעפּלויגן אַ מעמאַריאַל-ברעטל: „איראַפּע—אַזיע“, אַז ער האָט איבערגעשפּאַנט פון איין מאַטעריק אויפן צווייטן.

דורכגעפּאַרן איין מאַטעריק, אַריינגעפּאַרן אין אַ צווייטן, און ס'איז נאָך לאַנג-לאַנג דער וועג, ווי דער מילך-וועג פון הימל, און דו פאַרסט נאָך אַלץ איבער דעם אייגענעם לאַנד.

2.

די הימל־אונטערצינדערס — די דאַמעס, די קאַקס־אוינוס מיט די פייער־זיילן, וואָס פּאַלן פון זיי אַרויס, דער בליומינג, וועלכער בלעטערט אייזן-בערג, די אייזן־געפּלאַכטענע עסטאַקאַדעס, וואָס עס דוכט, אַז זיי זיינען שוין מער גע-מאַכט געוואָרן פון גראַנדידעזער שיינקייט וועגן, אַז דאָס זיינען אַזעלכע איבן־דוסטריעלע באַפּוצונגען.

ווען אייזיק קאַרפּ קאַן אַנרופן ביים נאַמען די טיילן פון די דאָזיקע מאַשינעריעס, ווי ער קאַן אַנרופן יעדן שוועמל, וואָס שוועמלט אין וואַלד לעבן דעם שטעטל ביביטשקע, ווי ער קאַן אַנרופן ביים נאַמען אַלע מיידלעך, וואָס באַפעלקערן דאָס שטעטל ביביטשקע!

אַבער מירן אים בשום־אופן ניט פאַרגלייכן. צו אַ פּיש, וואָס האָט געטראָפּן אויפן ברעג. אַן אונדזעריקער יאַט רייסט פון זיך גלייך אַראָפּ אין אַזאַ פּאַל די זשאַברעס און גייט אַוועק אויף ביידע פּיס.

גוט. בויט ער דערווייל באַראַקעס, אַבער זעט, ווי דער דאָזיקער מענטש קוקט זיך צו אַלץ צו — מיט צעפּנטע צעבליטע אויגן, מיט אויגן, וואָס קאַנען לאַנג קוקן אויף דער זון, מיט אויגן, וואָס ברענען, ווען זיי זיינען אין דער פינצטער. און די מענטשן פאַרשטייט ער אויך דאָ, אייגנטלעך, אויפן קוק, פונקט ווי אינדערהיים. ווען דער נאַטשאַלניק פון דער בויאונג גייט צופּוס, איז אַ סימן, אַז אַלץ איז אין אַרדענונג. אַז ער פליט אויף אַן אויטאָמאַביל — איז אַ דורכרייס. אַז זיין עלטסטער סטאַליער איז פאַרכמורעט — איז אַלץ אין אַרדענונג, אַז ער נעמט אונטערשמיכלען — דאָן איז אַ דורכרייס.

און דער עיקר איז גוט, וואָס אים פאַרשטייט מען אויך. ער האָט אַזאַ שטיילן, היימישן, וואויל־שטעטלידיקן פנים מיט לויטערע אויגן, ווי מיט ריינעם בלויזן ספּירט איבערגעוואַשענע, און דערפאַר האָט מען געשמיכלט צו אים. אַז מע גיט אַ קוק אויף אַזאַ פנים, דוכט זיך, אַז מע האָט זיך אויסגערוט אַביסל. און די שטאַט איז זייער אַ פאַרהאַרעוועטע.

און דער סעקרעטאַר פון קאָמיגישן בוי־קעמערל ניבע געראַסימאָווע האָט צו אים איינמאַל אויך אַ שמיכל געטאָן. זי איז דורכגעגאַנגען פאַרביי, האָט זיך איר פאַרוואַלט אַ שמיכל טאָן. און זי — אַז זי גיט אַ שמיכל, איז עס פונקט ווי פרעמירט. און געפרעגט האָט זי אים:

— צי האסטו דאָ חברים?

— דערווייל ניט, — האָט ער געזאָגט.

— ס'איז ניט גוט, אַז אַ מענטש זאָל זיין אַליין, — האָט מיט אַ ביבלישן לשון געזאָגט אַט דאָס ווייט-ניט-ביבליש מיידל. — קום אַמאָל אַריין צו מיר, — האָט זי שוין גאָר פּראָסט געזאָגט, פאַרענדיקנדיק איר שמייכל און אַפּווישנדיק אים מיט אַ נאָזטיכל פון פנים.

זומער איז ער פון די באַראַקעס אַוועק אַרבעטן מיט אַ פּנעוומאַטישן עקבויער אויף לעכערן דעם אַרץ-באַרג, פון דאָרטן — אַריבער אויף אַנפירן מיט אַן עקס-קאַוואַטאַר, האָט איינגעשלונגען אַ סך ביכער וועגן מעטאָלורגיע, האָט אויס-געמעבלירט דאָס צימער מיט מעבל, מעבל אויף אויסצוצאָלן און מעבל — פּרעמיעס, וואָס ער האָט געקראָגן אויף זיינע פאַרשיידענע אַרבעטן, און ערשט ווינטער דערמאָנט זיך, אַז ער האָט צוגעזאָגט אַריינגיין צו נינע געדאַסימאָווע.

3.

ס'פאַלט דער הימל אויף דער ערד. אַ ווינטער-נאַכט. אַ וויכער. אַ מע-טעליצע. ס'קלאַפט אין פענצטער. דוכט זיך, עס קלאַפט אַ פריינט. ניין, עס קלאַפט די מעטעליצע.

אייזיק קאַרפּ זיצט אויפן דיוואַן און קוקט אין שפיגל אַריין. אין שפיגל דערזעט ער זיך — און ס'איז אומעטיק מיט זיך אַליין, ווען אויפן גאַס איז אַ מעטעליצע. ווען מיליאָנען שטיקלעך וויסקייט נידערן פון הימל און פאַראייניקן דעם הימל מיט דער ערד מיט אַזאַ גרויסן אַנגעלאַף, ווען צווישן הימל און ערד איז פאַרנומען די גאַנצע לופט און עס דרייט און עס וויכערט איין גרויסע באַ-וועגונג — איז ניט פריילעך אַנטקעגן דעם רואיקן שפיגל. זעצט ער זיך איבער אויף אַ ווייכן שטול. זיצט און טראַכט. און ס'איז שווער צו טראַכטן ווען אויפן גאַס איז אַ מעטעליצע. די געדאַנקען שיטן זיך איבער און דרייען זיך און וויכערן. ס'קלאַפט אין פענצטער. דאַכט זיך, עס קלאַפט אַ פריינט. ניין, עס קלאַפט די מעטעליצע. דער זייגער — אַ פּרעמיע — שלאָגט פונקט אַכט.

ס'קלאַפט ניט קיין פריינט. אייגנטלעך — כאַפט ער זיך — האָט ער אַפילו ניט קיין נאָענטן פריינט, ניט ווייל דאָ זיינען פּרעמדע מענטשן, נאָר ווייל ער, דער גיריקער, האָט אַלץ געיאָגט און געיאָגט, ווי אַ לויפער אויף אַ סטאַדיאָן, צי איז ער ניט איבערגעלאָפן דעם פיניש און געלאָזן ווייט הינטער זיך די מענטשן, וואָס אַפלאַדירן אים?

דערמאָנט ער זיך אין די מיידלעך פון דעם שטעטל ביביטשקע. דערמאָנט ער זיך, אַז ער האָט זיי פאַרגעסן, און מיט קיין אַנדערע האָט ער זיך דאָ גיט באַ-פריינדט. און ער דערמאָנט זיך אַן שמייכלען, וועלכע ער איז פאַרבייגעגאַנגען, אַן בליקן, אויף וועלכע ער האָט ניט געענטפערט.

און אויפן גאַס רוישט די מעטעליצע. פאַרוואָס קלאַפן זיי אויס, די דאָזיקע ווייסע שנייעלעך, אויף דער שוואַרצקייט פון פענצטער אַ טאַקט פון איינזאַמקייט?

און פארוואס וועקן זיי דערנאך אן אומרויאקייט, א דראנג צו א רויש טאן, צו פאנאנדערטרייסלען זיך, צו פארדרייט ווערן?
ער פארבענקט זיך נאך א פריינט.

אזוי האט ער זיך פארבענקט אין דער מינוט פון זיין שוואַכקייט, וואַרים מער האט עס ניט געדויערט, ווי א מינוט. פאַר אַזאַ יאָט איז איבערגענוג אַזאַ רעגלאַמענט. דער זייגער האָט טאַקע געוויון אַ מינוט נאָך אַכט.
און ער דערמאָנט זיך אַן נייע געראַסימאָוע, וואָס האָט איינמאַל אין אַ זומער-טאָג געשמייכלט צו אים, איידער די זון איז פאַרגאַנגען. עפעס אַזוי האָט ער זיך דערמאָנט: זי האָט צו אים געשמייכלט פונקט פאַר זון-פאַרגאַנג.
טוט ער זיך אַן און גייט, און נעמט אַ ביכל אונטערן אַרעם. צוליב וואָס איז דאָס ביכל? גלאַט אַזוי, אַ געוואוינשאַפט אַזאַ.

לעבן די לאַמטערנס דרייט זיך דער שנייטאַנץ, און יעדעס שנייעלע איז באַלויכטן פון אַלע זייטן, ניטאָ ביי זיי קיין שאַטן-זייט. פליט אַן אַ ווינט און וויל אויפהייבן דעם שניי צוריק צום הימל. שוואַרצע פייגל לאָזן דריי-שטריכל-דיקע צייכנס אויפן ווייסן שניי.

לעבן לאַמטערן דערזעט ער — דער גאַנצער מאַנטל איז באַדעקט מיט אַזעלכע העל-פּינקלענדיקע אויסערגעוויינלעך-שיינע קרישטאַלעכלעך, אַזעלכע שיינע, אַז, קוקנדיק אויף זיי, פאַרווילט זיך, אַז די מינוט, אַדער מיט אַ מינוט שפעטער, זאָל אויפן האַרצן ווערן זייער גוט.

און אַט איז דאָס פענצטער. נייע געראַסימאָועס פענצטער. קלאַפט ער אַן ציטעריק-באַשיידן, און די דאָזיקע ציטעריקע קלעפּ ווידערקולן ביי אים אין האַרצן.

כאָטש ער איז אין אַלגעמיין אַ דרייטער יונג.

4.

ער האָט פאַרמאַכט די טיר און געלאָזן הינטער איר די מעטעליצע. דער צימער איז אַנגעפּילט מיט מענטשן, אַ סך פון זיי רויכערן. און איינער מיט אַ גרויסן פריילעכן געלן טשוב אויפן קאַפּ טרייבט מיט אַ האַנטעך אַרויס דעם רויך פון צימער.

אַבי ער האָט געמיינט, אַז ער וועט זי טרעפן איינע אַליין.
יא, ווי האָט עס אים געקאַנט איינפאַלן! ער האָט איבער דעם פאַרלוירן אַ שמייכל געטאַן. זי האָט אים ניט דערקענט — האָט זי זייער היימיש צו אים אַ שמייכל געגעבן, ער זאָל זיך אַן דעם ניט אַנשטויסן. זי האָט זייער היימיש אַ שמייכל געטאַן — דערפאַר האָט ער זיך תיכף אַנגעשטויסן. אַבער ביז וואָס-ווען האָט זי אים אַנגענומען פאַר די אַקסל און אַ ווענד געטאַן צו אירע פריינט:
— באַקענט זיך!

כאָטש צו אַזאַ צערעמאַניעלן אופן פון באַקענען זיך איז מען דאָ אין צימער קיינמאַל ניט אַנגעקומען.

ער האָט אָנגערופן זיין פּאַמיליע און דערלאַנגט אַלעמען די האַנט. און ווי זי האָט דערהערט די פּאַמיליע, האָט זי זיך גלייך דערמאַנט.

און אַט דער, מיטן פּריילעכן געלן טשוב אויפן קאַפּ — אַט דער נאַטשאַלניק פון אַ צעך — האָט ווייטער גענומען דערציילן מיט היץ זיינע פּלענער. רעדנדיק, איז אים אַלץ געלעגן אין קאַפּ, אַז מע דאַרף זען, אַז דער ניי-אַריינגעקומענער זאָל זיך פּילן גוט, און דערפאַר האָט ער דערציילט פאַר אַלעמען זיינע פּלענער, נאָר זיין פנים איז געווען געווענדט צו קאַרפּן. ער האָט אים דאָ גלייך איינ-געבירגערט, ווייל גערעדט האָט ער הויפטזאַכלעך צו קאַרפּן, און די איבעריקע האָבן זיך נאָר צוגעהערט.

אַלע האָבן זיך געהיצט, און קאַרפּ האָט מער געשוויגן. ער האָט אָבער ניט אויסגעזען איבעריק, ווייל געשוויגן האָט ער אָנגענעם און זיכער: דער נאַטשאַלניק פון צעך פאַרטרויט אים זיינע פּלענער, מעג ער זיצן, האָרען און שווייגן.

זיצט ער מיט זיין שטילן, היימישן, וואויל-שטעטלדיקן פנים, מיט לויטערע אויגן, ווי מיט ריינעם בלויזן ספירט איבערגעוואַשענע, און דערפאַר האָט מען געשמייכלט צו אים. אַז מע גיט אַ קוק אויף אַזאַ פנים, דוכט זיך, אַז מען האָט זיך אויסגערוט אַביסל. און די דאָזיקע מענטשן זיינען זייער פאַרהאַרעוועטע.

און די, נינע, דער סעקרעטאַר פון קעמערל, איז אויך זייער אַ פאַרהאַרעוועטע. רוימט זי איין דעם נאַטשאַלניק פונעם צעך אין אויער:

— אַ סימפּאַטיש בחורל.

און גיט צו העכער:

— אָבער מע דאַרף, אַז די דעלעגאַציע פון סטאַלינסק זאָל גיכער קומען

צו פאַרן.

שמייכלט ער, דער גרויסער געלער מאַנספאַרשוין, דער גוטער אַרבעטער, וועלכער פאַרשטייט זייער אַ סך זאַכן אויסער זיין ספּעציאַליטעט.

פון די דאָזיקע מענטשן קאָן מען גאַרניט באַהאַלטן. די דאָזיקע רוישיקע, היציקע, אַפּטמאַל צעטראַגענע, בריוונדיקע מענטשן איז אַ וויילע געפּעלן געוואָרן זיין אויסערלעכע שטילקייט, די רואיקייט, וואָס האָט אַ ווייטן גערוך פון שטעטל, דאָס ביסל נאַאווקייט און קאַפּעלע באַשיידנקייט.

אין דער דאָזיקער רוישיקער פּלאַמיקער שטאַט האָט עס שוין אויסגעזען ווי אַביסל עקזאַטיש.

5.

פּרילינג, אַ פּריאיקער פּרילינג. מענטשן האָבן זיך שוין טאַקע צוגעוואוינט צום פּרילינג. ס'איז אַ יאַר-יערלעכע דערשיינונג, און מע פאַרליבט זיך אין אַלע פיר צייטן פון יאַר, אין די גרויסע פּרעסט איינשליסלעך.

אָבער אַזאַ פּרילינג איז נאָך קיינמאַל ניט געווען. די ביימער האָבן זיך אויסערטרמיניק צעבליט. און וואַרעמע ווינטעלעך, און דופּטיקע נעכט. אַלץ, וואָס דאָס האַרץ גלוסט און צו וואָס די נשמה גאַרט.

אומקערנדיק זיך פון דער אַרבעט, זיינען זיי געגאַנגען, קאַרפּ און געראַ-
סימאָווע, און וואָס? — און האָבן זיך געפּילט, דאַרף מען רעכענען, גוט. די
דאָזיקע צוויי מענטשן האָבן זיך געמוזט טרעפּן, וואָרים, קוקנדיק איינער אויפּן
אַנדערן, האָבן זיי ערשט געקאַנט באַמערקן, ווי שנעל זיי וואַקסן, אויף זיך אַליין
איז שווער צו באַמערקן.

לכתחילה איז ער געוואַקסן אַליין. ער געהער צו די שטאַרקע מענטשן-
געוויקסן, וואָס רייסן זיך אַליין אַריין מיט די וואַרצלען אין דער ערד און שטעלן
זיך אַוועק מיטן פנים צו דער זון.

אַבער איצט, אַז מע העלפט אים, וועט ער געוויס צעוואַקסן, און די גערט-
נערין — נינע געראַסימאָווע — איז זייער אַ טרייע.

פּרילינג, לאַמיר פאַרגעסן זיינע דופטיקע ווינטעלעך, לאַמיר זיך אַרויס-
שלאַגן פון קאַפּ זיינע לופטיקע נעכט. אַן די דאָזיקע פליטערלעך איז ער געווען
אויסערגעוויינלעך הערלעך, ווי קיינמאַל — פּרעכטיק.

אין איינעם אַ פּרילינג-טאָג האָט די ראַדיאָ געבראַכט די ידיעה:

— די לעצטע זעקס טשעליוסקינצעס זיינען אַראָפּגענומען געוואָרן פון איי. די
דאָס האָט אויפגערודערט דאָס לאַנד פון קליין ביז גרויס (זעט די צייטונגען
פון יענער צייט), און די דאָזיקע ידיעה האָבן זיי דאָן דערהערט פון דורכגייענדיקע
חברים. דאָן האָבן זיי דערפילט אַ גרויסע פּרייד, און כדי כאַטש אַביסל אויסלאַזן
זי, האָבן זיי זיך צעקושט. זיי זיינען געגאַנגען אין מיטן גאַס, האָבן זיי ניט
געוואַלט שטערן די גאַס-באַוועגונג, זיינען זיי אַרויף אויפן טראַטואַר און
צעקושט זיך.

און פּילנדיק נאָך אַלץ, אַז די פּרייד גרעסערט זיך, און האָבנדיק גרויסע
געראַמע הערצער, האָבן זיי זיך פאַרגינט, אַז זייער פּרייד זאל ווערן נאָך גרעסער.
דאָס האַרץ וועט אויסהאַלטן. ס'האַט זיך פאַרוואַלט, אַז אַלע פּריידן וואָס קאַנען
געבן אין לעבן, אַלע טרוימען און פאַרלאַנגען וואָס קאַנען פאַרווירקלעכט ווערן,
— זאָלן שוין נעמען און פאַרווירקלעכט ווערן היינט — באַלד, שוין.
געראַסימאָוועס רואיק פנים איז געווען אַזוי גליקלעך-רויט. אירע אויגן
האָבן אויסגעשטראַלט גרינלעכע פייער-פעדעמלעך, און דאָס מויל אירס האָט
געזאַגט:

— לאַמיר היינט באַשטימען, אַז מיר ווערן מאַן און ווייב.

און ביי אים האָט אינעווייניק גענומען שנעל אַפּלאַדירן דאָס האַרץ, כאַטש
אין אַלגעמיין קלאַפט עס ביי אים זייער רעגלמעסיק.

6.

ער האָט אַ פאַר טעג געוואַרט, אַז זי זאל קומען. געקויפט אַן אַש-טעצעלע.
אפשר רויכערט זי, זי איז געקומען. ניין, זי רויכערט ניט. מע דאַרף זיך ערנסט
דורכרעדן, און זיי האָבן זיך ערנסט דורכגערעדט. און זיין רואיק פנים איז
דאָסמאַל געווען אומרואיק, און איר אומרואיק פנים איז דאָסמאַל געווען רואיק.
נאָר ניט קיין צוויי אומרואיקע פּנימער פאַר אַ מאַל. נאָר אַן פּאַניק!

— אפשר וועלן מיר צואווארטן, — האָט זי געזאָגט, — מיר זיינען יונג. —
 דערביי האָבן זיי אַ שמייכל געטאָן. וואָרים גענומען רעדן האָט זי לכתחילה מיט
 אַ קול, וואָס איז אויף אַ פּאַר יאָר עלטער פאַר איר, ס'זאָל זיך באַקומען וואַגיקער,
 זיין פנים זאָל רואיקער ווערן. אַן עבירה זיין פנים.
 — יענער פּרילינג־טאָג, — האָט זי געזאָגט, — האָט אונדז דערנעענטערט,
 ווי אַ יאָר לעבן, אָבער מע דאַרף זיך ניט איילן. פאַרוואָס לויפט ביי דיר דער
 זייגער ?

ער האָט איבערגעשטעלט די ווייזערס פון זייגער.
 — אייגנטלעך, — האָט זי געזאָגט, — קאָנען מיר נאָך ווייניק איינער דעם
 אַנדערן. איך רויכער ניט, דו רויכערסט אויך ניט. פאַרוואָס האָסטו געקויפט אַן
 אַש־טעצעלע ? ...

ער האָט אַראָפּגענומען דאָס אַש־טעצעלע פון טיש.
 — און צוריק גערעדט, — האָט זי געזאָגט, — פאַרוואָס שווייגסטו, ווען איך
 רעד צו דיר ? אַ צייט איז עס מיר געפעלן געווען, אָבער איצטער ווילט זיך
 שוין מיר הערן עפעס פון דיר.
 ער האָט געשמייכלט און געשוויגן.

— איך ווייס, — האָט זי געזאָגט, — אַז דו ביסט אַ וואוילער, איך ווייס,
 אַז דו ביסט אַ גוטער. און ס'טראָגט פון דיר מיט אַ ווייטן גערוך פון שטעטל,
 און אַביסל באַאויקייט, און אַ קאַפעלע באַשיידנקייט. נאָר ס'קאָן זיין, אַז מע
 דאַרף עס ניט. זיכער, מע דאַרף עס ניט.
 דאָ האָט ער זיכער געזאָגט :
 — יא, מע דאַרף עס ניט.

דערנאָך האָבן זיי געטרונקען טיי. זי האָט געשוויגן, און ער האָט גערעדט.
 וועגן דעם, אַז ער ווערט אַן עלטסטער אַרבעטער ביי דער דאַמנע. וואו האָב איך
 געקויפט אַלע לענינס ווערק ? אַ פרעמיע. קום וואָס אַפּטער אַריין. איך בין די
 טעג אַרויסגעטראָטן אויף דער פּראָדוציר־באַראַטונג. מיין ניט, אַז דאָס מויל
 איז ביי מיר פאַרשטוקאַטורעוועט. צי האָב איך געדעקט ? פאַרשטייט זיך,
 געדעקט. מיינסט טאַקע.

7.

אַ גאַנצן זומער האָט זי געוואַרט אויף אים.
 פאַרן זומער האָט ער אַ סך, אַ סך געהאַרעוועט און איז געוואָרן געגליכן
 צו די פּילע, אין איינע יאָרן מיט אים, וואָס שפּרינגען כּסדר אַרויס פון זייער
 הויט — און אויף פּאַט־אַקאַרטלעך באַקומען זיי זיך יעדערע צוויי וואָכן אַנדערש,
 און אויפשטייענדיק אינדערפרי, זיינען זיי שוין אַביסל אַנדערש, ווי אין אָונט,
 און לייגנדיק זיך שלאָפן ביינאַכט — שטייען זיי אויף אַביסל געענדערטע אינ־
 דערפרי.

און פון טאָג צו טאָג ווערן זיי אַלץ מער באַרוישט, אַלץ מער צעברויזט, און
 ס'נעמט דוכטן, אַז זיי טראָגן צו עטלעכע לעבנס אין זיך.

און סוף זומער איז ער געקומען צו איר אַ רוישיקער, אַ היציקער, אַ
ברויזנדער, אַן דעם ווייטן גערוך פונעם שטעטל, אַן דער ביסעלע נאַאיווקייט,
נאַר ס'איז געבליבן אַ קאַפּעלע שטאַלצע באַשיידנִקייט.

וואַרים ער האָט איר באַשיידן און דאָך מיט אַ שטאַלצקייט אַנגעזאַגט די ניס :
— איך בין באַשטימט געוואָרן פאַר אַ גאַרנאַוואוי פון דער נייער קאַמיוגישער
דאַמנע.

ניט טראַכטנדיק אַפילו וועגן דעם, האָבן זיי זיך באַלד דערוען, אַרומ-
גענומען, און אפשר האָבן זיי אין דער הייסער מינוט צעקושט זיך אויך.
און פּילנדיק נאָך אַליץ, אַז די פּרייד גרעסערט זיך, און האַבנדיק גרויסע,
געראַמע הערצער, האָבן זיי זיך פאַרגינט, אַז זייער פּרייד זאַל ווערן נאָך גרעסער.
דאָס האַרץ וועט אויסהאַלטן. ס'האַט זיך פאַרוואַלט, אַז אַלע פּריידן וואָס קאַנען
געבן אין לעבן, אַלע טרוימען און פאַרלאַנגען וואָס קאַנען פאַרווירקלעכט ווערן,
זאַלן שוין געשען און פאַרווירקלעכט ווערן. היינט. די מינוט.
נאָר דערפּילנדיק, אַז עפעס חזרט זיך ווידער איבער ביי זיי אַ געשעעניש,
אַ שטימונג, וואָס האָט שוין איינמאַל פאַסירט, און ניט וועלנדיק איבערחזרן זיך,
האַט ער פאַרקוועטשט דאָס מויל, און ס'איז דאָרט דערוויל געבליבן פאַרשלאַסן
די פּראַזע :

— לאַמיר היינט באַשטימען, אַז מיר ווערן מאַן און ווייב.
די שוין איינמאַל אַרויסגעבראַכטע פּראַזע.
און זי האָט אַ גאַנצן זומער אויף אים געוואַרט.
וועט זי וואַרטן נאָך אַביסל. וואָס עס דאַרף געשען, געשעט דאָך, געוויינלעך.

8.

און אַז עס טרעפט אַ יום־טוב, אַז עס ווערט געלאָזן אין גאַנג אַ נייע דאַמנע,
אַז עס ווערט געעפנט אַ נייע קאַקס־כעמישע באַטאַרייע, אַז עס קומט אַן אַ בליוי-
מינג, פאַרזאַמלען זיך אַלע מעטאַלורגן און פאַרן אַרויס אין די בערג אויף דער
פּרייער לופט פייערן זייער יום־טוב, און עס ווערן פרעמירט אַלע שלאַגלער,
וואָס האָבן הייס און איינגעשפאַרט געאַרבעט. און פאַר דער יוגנט בלייבט עס,
ווי אַ בליענדיקער טרוים אויף ווייטער, און פאַר די אַלטע — ווי אַ העלע
דערינערונג — אויף דערציילן זייערע אייניקלעך, די פּיאַנערן.
עס שפּילן די אַרקעסטערס, און עס גלאַנצט זייער מעש אַנטקעגן דער זון.
און די יוגנט פאַרוועט זיך אין לויפן, און עס גלאַנצט דער בראַנדו פון זייער
לייב אַנטקעגן דער זון.

אויף אַן איינגעוואַלגערטן בוים זיצט אַט דער, וואָס זיין געלער קאַפּ האָר
ברענט אַנטקעגן דער זון — דער נאַטשאַלניק פון צעד, און לעבן אים זיצט דער
סעקרעטאַר פון צעכאַוון פאַרטייקאַלעקטיוו; קוקן זיי אויפן גאַנצן גלאַנץ, וואָס
שעמעריט פאַר זייערע אויגן.

און דערנאָך פאַלט איין דעם נאַטשאַלניק אַ זאַג אַז טאָן :
— איר זעט אַן געראַסימאַווען מיט קאַרפּן? ... אַ שיינע פאַר ?

אויף וואָס דער סעקרעטאַר שאַקלט צו מיטן קאַפּ.
 און דערנאָך פּאַלט איין דעם נאַטשאַלניק פון צעד צוצורופן זיי און אַ זאָג טאַן:
 — איר וויסט, פון אייך וואָלט געווען אַ שיינע פּאַר.
 שמייכלען זיי. און דער בראַנדז פון פנים ווערט נאָך מער אַנגעצונדן. און
 דערנאָך פּאַלט זיי איין צו דערלאַנגען איינע דעם צווייטן די האַנט, טאַקע קאַרפּן
 מיט געראַסימאָוען, פּאַרט זיי טאַקע איין שטאַרק אַ דריק צו טאַן זיך די הענט.
 און כאַטש גאַרניט איז ניט געזאַגט געוואָרן דערביי, האַבן דאָך די צוויי
 עלטערע חברים פּאַר זייער חוב צוגיין צום וועלדל, וואו עס וואַקסן בלימלעך,
 אַנרייסן אַ בוקעט און דערלאַנגען געראַסימאָוען און קאַרפּן.
 און נאָך אַ סך האַבן זיי דערזען, אַז מע רייסט בלומען און מע טראַגט צו
 געראַסימאָוען און קאַרפּן, האַבן זיי נאָכגעפּאַלגט אַט דעם ביישפּיל. אויף אַ שפּיץ
 בערגל זיינען זיי געזעסן, קאַרפּ מיט געראַסימאָוען, באַשאַטן מיט בלומען —
 באַלד ביזן האַלדז, ביזן שמייכל, וואָס אויפן פנים.
 אַזוי פיל פריינט האַבן געטאַנצט אויף זייער חתונה. פון דעם אַליין קאַן
 שוין פריילעך זיין אויפן גאַנצן לעבן.
 וואָס עס ווערט געוואונטשן אונדז אַלעמען, ליבע חברים.

א י צ י ק פ ע פ ע ר

א ליד וועגן פירער

ווען אין אלע ווייטסטע ווינקלען
צינדן אויגן זיך מיט פרייד,
ווען די פרייע פעלדער פינקלען
מיט דער שענסטער ליד פארזייט...

אייביק וועלן שטרעמען יאָגן,
אייביק גרינען וועט דאָס פעלד,
ווי די זון, וועט סטאַלינס נאַמען
שיינען אייביק אויף דער וועלט!

ביי די גרענעצן דער וועכטער
היט דאָס היימלאַנד און ער הערט,
ווי סע הילכן סטאַלינס ווערטער
אויף דער קיילעכדיקער ערד!

און אַט דאָרט, וואו בייטשן הוליען,
וואו ס'איז נידעריק דער דאָך,
רופט אים טאַטע — יעדער קולי,
רופט אים ברודער — דער פעלדאָך!

אייביק וועלן יאָגן שטרעמען,
אייביק גרינען וועט דאָס פעלד,
ווי די זון, וועט סטאַלינס נאַמען
שיינען אייביק אויף דער וועלט!

אייביק וועלן יאָגן שטרעמען,
אייביק גרינען וועט דאָס פעלד,
ווי די זון וועט סטאַלינס נאַמען
שיינען אייביק אויף דער וועלט.

ער איז טיפער פון די ימ'ען,
ער איז העכער פון די בערג,
נאָך אַזאַ איז נישט פאַראַנען
אויף דער קיילעכדיקער ערד!

איבער אלע ווייטסטע עקן
זינגען מיר די זעלבע ליד:
אוקראַינער און אוזבעקן,
דער אַרמענער און דער ייד.

אייביק וועלן יאָגן שטרעמען,
אייביק גרינען וועט דאָס פעלד,
ווי די זון וועט סטאַלינס נאַמען
שיינען אייביק אויף דער וועלט!

ווי די שטערן אויפן קרעמל,
לויכט אויף ערדן אונדזער רום,
זינגען פריילעך קאָן מען דעמלט,
ווען דאָס גליק איז אומעטום...

ליפמאן-לעווין

די קאנסטיטוציע אויסנווייניק

איר האָט אָפּגערעדט, חבר? איצט לאָזט מיך אָביסל. איר זייט נאָך אַ יונגער חבר, איר זייט געקומען אויף אַלעם גרייטן, אַז ס'איז שוין געווען אויס- געראַמט, צוגעקליבן, און אין אַלע ווינקעלעך — יום-טוב! איך פאַרגיין איך, וואָס איר האָט דאָס מיסט און די קרעץ אין די אויגן ניט אָנגעזען, ווי איך פאַרגיין מיינע אייגענע קינדער. איר זייט מיר אַלע טייער — אייגענע און פרעמדע, וואָס הייסט פרעמדע? ניטאָ גאַר היינט קיין פרעמדע, וואָס זאָלן איינער פונעם אַנדערן צופון און רייסן, ווי ס'איז, ניט היינט געדאַכט, געווען אַמאָל. פאַרקערט: היינט נעמט מען זיך פאַר די הענט איינע מיט די אַנדערע, ווי אין איין קייטעלע געקייטלט. מע גייט אין איינע קאַלאָנעס, און אַלע זינגען איינע לידער. איי, לידער! איך האָב זיי ליב, די היינטיקע לידער. עס הייבט מיך אינדערלופטן. איך ווער יונג, הערנדיק. איינגטלעך, בין איך ניט גאַר קיין אַלטער. אמתע יאָרן איז מיר ניט מער ווי צוואַנציק. אמת, אַהינטער די פלייצעס באַמבלען זיך ביי מיר ווי ביי אַ גלגול אַ פעקל יאָרן פון אַן אַנדער וועלט — אַ יאָר עטלעכע און פערציק פון דעם צאַריש-קאַפיטאַליסטישן כּף-הקל... יענעס פעקל יאָרן איז גראָד אַ צע- קאַרדאַשעטס, וואָרים די קאַפיטאַליסטישע וועלט האָט מענטשן אַריינגענומען ווי קאַרד-זאַנגען צווישן מיל-שטיינער און האָט זיי צעריבן, צעמאַל... אָבער איצט האָב איך זיך אָפּגעיונגערט. אַ יונגער און אַ שלאַגלער בין איך! מער נישט — אין קאַמסאַמאַל קאָן איך ניט גיין, ווייל דער קאַפּ איז ביי מיר אַ גרויער. איר מיינט אפשר, אַז גרויע האָר שטערן דעם קאַפּ יונג צו זיין?

זעצט זיך צו אָביסל, חבר, מיין סאַרקע וועט איך דערלאָנגען אַ גלאָז טיי. נישקשה, ביי אַ שלאַגלער אין דער היים מעגט איר אויסטרינקען אַ גלאָז טיי און צובייסן אַ זעמל. פאַראַן, פאַראַן! און איך וועל דערווייל אויסטאָן די פאַלטאָ און די ספּעצאַווקע מיינע און איך וועל אָביסל שמועסן. איר זייט געקומען אַהער פאַרטייטשן די קאָנסטיטוציע אונדזערע און דעם וואַל-געזעץ פאַר די שטוביקע באַלעבאַסטעס און פאַר אינוואַלידן. אַט, לאַמיר זאָגן, גרשון איז אַן אינוואַליד — ער האָט זיך אויסגעאַרעוועט ביי די קאַפיטאַליסטן, אָבער דאָס סאַציאַ- ליסטישע היימלאַנד זיכערט אים אַ גוטע עלטער. ביי אונדז איז ער אַ חשובער מענטש, אַן אינוואַליד פון אַרבעט! דאָס איז אַ חשובער טיטל, וואָס באַווייזט, אַז ער האָט אויף זיין לעבן געאַרבעט פאַר דער געזעלשאַפט. באַקומט ער איצט דערפאַר שכירות פון דער מלוכה, וואָס רופט זיך פענסיע, און מע טראַגט עס אים אַריין אַהיים מאַנאַטלעך אין אַ באַשטימטן טאָג.

איז דאָס פאַרשריבן אין דער קאָנסטיטוציע? פאַרשריבן: „פאַרזיכערונג אויף דער עלטער“!

און אמאל . . . האט מען דאך אויסגעזויגן און ארויסגעוואָרפֿן. פֿריער — בעת דו האָסט נאָך געאַרבעט, ביסטו געווען אַן אַרעמאַן, און אויף דער עלטער אָן כוחות — אַ קבצן, אַ בעטלער. גיי קלאַפֿן אין די טירן ביי דער קהלשער צדקה נאָך אַ פֿיטאַקל אויף שבת אַדער איינבעטן זיך אין שמוציקן הקדש צו־זאַמען מיט שטילע משוגעים און חולי־נופֿלים. און די רייכע גבאים פֿלעגן זיך נאָך פֿאַראויס באַזאָרגן מיט אַ באַצאַלטן שמש ביי דער טיר, אַ גרויסן, אַ געזונטן, וואָס זאָל קאַנען אַנכאַפֿן אַ צען אַרעמעלייט מיטאַמאַל און אַרויסוואַרפֿן זיי אויף יענער זייט טיר ביי דעם ערשטן געמורמל... מע האָט דאָך ניט געטאַרט אַ פֿיפֿט טאָג... פֿאַרבייס די ליפֿן און שאַ־שטיל.

חבר, איך בעט אייך נאָכאַמאַל: איר טרינקט טיי, און איך וועל רעדן. איר זייט ניט מיט אַ סך עלטער פֿון מיין מיזניקל, פֿון מיין הירשלען — אים איז אַכצן יאָר. ווי זאַגסטו, שרה, אַכצן דאַרף אים ערשט ווערן אין יענעם יאָר? ער איז אויך אַ חשובֿער מענטש. פֿון קינדווייז אָן אַ חשובֿער — מע האָט זיך מיט אים געצאַצקעט, גענומען אין די קלאַסן, געלערנט, געפֿירט אין די קאַלאַניעס, אין זומער־לאַגערן, געהאַדעוועט, געפֿעסטשעט, און ס'איז אויסגעוואַקסן אַ יאָט — געזונט און שטאַרק, מיט געענדיקטע צען קלאַסן, מיט אַ קוטשמע האָר אויפֿן קאַפֿ, וואָס נויטיקן זיך קיינמאַל ניט אין אַ היטל, מיט אַן אָפֿענער ברוינער ברוסט אַפֿילו אין ווינטערדיקע פרעסט.

איז דאָס פֿאַרשריבן אין דער קאָנסטיטוציע? פֿאַרשריבן: „רעכט אויף בילדונג!“ דאָס איז שוין ביי מיר אין דער היים, ביי מיין הירשלען אין קאַפֿ, גאַנצע צען קלאַסן מיט אומזיסטער לער.

איך אין זיינע יאָרן האָב ניט געהאַט אַזאַ קאָנסטיטוציע, פֿאַר מיר איז געווען אַ פינצטערער, אַ הרובֿע תלמוד־תורה מיט אַ הינקענדיקן רבֿין — דעם שלימסטן פֿלעגט מען אָפֿגעבן פֿאַר די אַרעמע קינדער. פֿלעגן מיר מיט אים מלחמה האַלטן, מיטן רבֿין, אַ יאָר, צוויי. ער — אונדז מיט דער קוליע, און מיר — אים מיט נאַסע טיכער. ער פֿלעגט כסדר דרימלען, נעצן מיר אַן טיכער און וואַרפֿן אין אים פֿונדערווייטן. דערעסט עס אונדז, און מיר גייען אוועק צו אַ באַלמעלאַכע. צו־ערשט מיט די שוואַכע קינדערשע ווענטלעך טראָגן פֿאַמויניצעס פֿון שטוב, האַלץ און וואַסער, לויפֿן אַ גאַנג, פֿאַרשפֿאַרן יעדערן אַ טירחה און כאַפֿן קלעפֿ דערביי. אָבער אַ מאַגער ריטעלע אויף אַ פֿייכטן באַדן, אָן בלעטלעך אַפֿילו, ציט זיך אויך אין דער הויך, — כלומרשט אויסגעוואַקסן, אויסגעלערנט זיך אַ מלאכה, און מע קאָן שוין אָנהויבן צו באַקומען געצאַלט פֿאַר דער אַרבעט — איז קיין אַרבעט ניטאַ. באַלעבאַטיים נעמען לערן־יינגלעך, און געוועלן זוכן אַרבעט. איר זייט אַ יונגער חבר, און איר ווייסט גאָר ניט, וואָס עס באַטייט זוכן אַרבעט. מע פֿאַרט אויס שטעט, מע גייט אויס צופֿוס גרויסע מהלכס, מע קלאַפֿט אין אַלע טירן: אַרבעט! אַרבעט! מע וואַרפט מקה, מע וואַרפט זיך אַליין, מע מאַכט זיך דערנידערט, געשלאַגן, אַבי נעם אויף אַרבעט...

מיין הערשל אָבער ווייסט ניט דערפֿון, פֿון זוכן אַרבעט. ער האָט געענדיקט די קלאַסן און האָט ערשטנס צוויי מאַנאַטן אָפֿגערוט. ס'קומט אים דאָך רו, און

אַן אַפּר־הויז איז פאַראַן. אַן אַפּגערוטער, אַן אויסגעפעסטשעטער, האָט ער אויס־געקליבן אַ פּאַבריק דווקא אַזאַ, וואָס געפעלט אים — ער האָט אַ גוסט צו מאַשינעריי, און מע האָט אים גלייך אַנגענומען און מע צאָלט שוין, און מע צאָלט גוט... און דאָרטן טאַקע איז ער מיט זיינע צען קלאַסן גלייך אַנגעקומען אויף די אַונט־קורסן לערנען זיך אַלס מעכאַניקער.

איז דאָס פאַרשריבן אין דער קאַנסטיטוציע? פאַרשריבן: „רעכט אויף אַרבעט!“ גאַראַנטירטע אַרבעט פאַר יעדערן. אַרבעט מיט כבוד און ערע.

און אַ זאָוואָד פאַרמאַגט ביי זיך קורסן, אַ ביבליאָטעק, אַ קלוב, אַ לייען־זאַל — ס'איז אַ גאַנצער אוניווערסיטעט! אַרבעטער לערנען זיך און יאָגן אַן זייערע אינזשענערן: זיי גלייכן זיך אויס באַלד.

און הערשן איז אַ יאָט — ער איז אויך ניט הינטערשטעליק. ער האָט זיך שוין באַקענט מיט דער מאַשינעריי און גענומען יאָגן נאָרמעס, און די אַרבעט איז ביי אים דווקא פון הויכער קוואַליטעט. איז אדרבא! אַרבעט קלעקט. פאַרדיין געלט, ביסטו נאָך אַ לייט!

האַט קיין פאַראיבל ניט, יונגער חבר, וואָס איך פאַרהאַלט אייך. איר האָט שוין אַפילו פאַרענדיקט אייער געשפרעך מיט די באַלעבאַסטעס — מיט די ווייבער. די ווייבער — אַרבעטערינס און שטוב־באַלעבאַסטעס — האָבן ביי אונדז אַ דעה אין לאַנד גלייך מיט אַלעמען. יעדער מענטש איז ביי אונדז דערהויבן. זייער אַנגעלייגט, וואָס איר זייט צו אונדז געקומען. מיין סאַרקע וואָלט איך אויך געקאַנט אַ סך דערציילן, נאָר זי איז אַ שווייגנדיקע... זי איז געווען אַ יתומה, דאָס ווייב מיינס. דער טאַטע אירער, אַ שוסטער, איז פרי פון דער וועלט אַוועק. ניט געווען דעמלט וואָס צו זשאַלעווען. איצטער, דעם אמת זאָגנדיק, ווילט זיך זייער לעבן, איי, לעבן! אַז ס'ווערט כסדר פריידיקער דאָס לעבן! איז זי דעמלט, מיין ווייב, זאָג איך, אַ יונג קינד, אַ יתומה, אַוועק אויף אַן „אַרט“, דינען ביי פרעמדע לייט. דאָס ערשטע אַרט אירס איז געווען ביי דעם שוחט פון שטעטל. אַפּגערעדט: דאָס ערשטע יאָר דינען גאָר אַן געלט, בלויז פאַרן עסן, און אויפן צווייטן יאָר באַקומט זי אַ רובל אַ חודש, אַזוי, סאַרקע? איך לייג ניט? אַרבעט זי שווער, האַדעוועט פרעמדע קינדער, טוט אין שטוב און העלפט נאָך אין דער שחיטה. די פעדערן פון די געקוילעטע עופות האָבן דאָרט אין שטעטל געהערט צום שוחט — אַזאַ אַפּמאַך איז געווען — ווייל דאָס מזומן געלט פאַרן קוילען האָט געהערט צו דער „קאַראַבקע“, וואָרים דאָס שטעטל איז אַרעם, עסט ווייניק פלייש, האָט מען באַשטייערט אויך עופות, און פאַרן שוחט איבערגעלאָזט די פעדערן. האָט דאָס קליינע סאַרקעלע זיי באַדאַרפט פליקן. אַ שווערע אַרבעט. קוים אויסגעהאַלטן אַ יאָר, איז זי אַוועק פון דעם אַרט און איז אַנגעקומען צו אַ קצב. איז דער שוחט געלאָפן צום רב מיט אַ טענה, ער זאָל פסקענען, אַז די יתומה דאַרף זיך אומקערן צוריק צו אים, ווייל זי איז אים שולדיק געבליבן. דאָס ערשטע יאָר איז זי דאָס עסן אויך ניט ווערט געווען... דאַרף זי נאָך ביי אים אַפּדינען פאַר דאָס פריערדיקע... וועט איר פרעגן, און ווי איז איר דערנאָך געווען ביים קצב? פון דעם קצב איז זי אַמאָל אינמיטן נאַכט אַנטלאָפן, אַז ער

האָט גענומען צו איר צושטיין... איז זי געבליבן אויף דער גאָס אַ צייט, הונגעריק און עלנט...

אַזוי, חבר, איז געווען אַמאָל...

און היינט זיינען אַלע קינדער באַזאָרגט: קינדער בליען ביי אונדז ווי בלומען אין פעלד. און אַ מיידל איז אַ מענטש! און דער מענטש איז דער גרעסטער קאָפיטאַל ביי אונדז אין לאַנד, און מע היט עס אָפּ, ווי אַ גוטער סעדער אַ פּרוכט-בויס.

מיין ריזעלע, מיינע אַ טאַכטער, האָט גאָר אַן אַנדער לעבן, אויך אַ מיידל, און פון עלטערן אַרבעטער, און ס'איז גאָר אַנדערש. זי האָט געענדיקט פּריער די שול, און איז דערנאָך ערשט אַוועק אַרבעטן, אַ דערוואַקסענע שוין. און איצט — פּליט זי. זי פּליט, אינדערלופטן טאַקע, און הויך, און ווייט — אויף אַ מאַשין. זי האָט דערצו חשק געהאַט, האָט זי זיך אויסגעלערנט פּליען. און פּאַרוואָס זאָל זי ניט פּליען? אַז מ'איז אַ פּרייער פּויגל, אַן זאָרגן, אַן קלעמעניש. און פּליען איז ביי איר אַן אַפרו, אַ פּאַרוויילונג נאָך דער אַרבעט. ביי ריזעלען איז אַ גרינג לעבן, אַ פּריידיקס — פּליט זי. און ס'איז איר אויך אַ כּבוד, זי וויל אַפהיטן און שיצן איר פּריידיק לעבן און איז גרייט זיך אַ לאַז טאָן אויף איר מאַשין אַנטקעגן דעם שונא, וואָס וועט נאָר וואַגן לאַזן זיך צו אונדזערע גרענעצן.

מיין וועלוול, דער עלטערער זון, איז שוין לייטענאַנט אין דער רויטער אַרמיי ביי טאַנקען. אַט ערשט געווען אַ רויטאַרמיער, און מיר פּלעגן אין אַ רוטאַג גיין צו אים צוגאַסט. דער גרעסטער פּאַרגעניגן איז געווען ביי אונדז צו פּאַרברענגען דאַרטן ביי אים. אַ גרויסער זאָל צו אויפנעמען געסט. דער שענסטער קלוב, מיט געזאַנג, מוזיק און טענץ. צייטונגען און ביכער. וואָס פּאַר אַ קלוג און שיינ לעבן ס'איז ביי אונדזערע רויטאַרמיער!

חבר, איך האָב אויף אייך פּאַראיבל. וואָס עסט איר ניט?... עסט, עסט, און איך וועל אייך דערציילן, ווי איך בין געווען אַ סאָלדאַט, אין קאַזאַרמע. מילא, פון מיר איז ניטאָ וואָס צו רעדן: אַ ייד איז — „זשיד“ אין איין באַק, און „זשיד“ — אין דער אַנדערער באַק. די באַקן האָבן געפּלאַמט פון פעטש ווי פּאַמפעשקעס. און פּויערים פון דאַרף, און אַרבעטער פון שטאַט, ניט-יידישע, וואָס שרייען די „מאַליטווע“, אַז זיי צערייסן זיך די גאַרגלען, — אַזוי האָט דער פעלדפעבל גע-פּאַדערט, — האָט מען זיי אויך אַריינגעשטאָטן אין באַק פעטש, מער ווי גרויפן אין דער קאַשע. געווען ביי אונדז אַ סאָלדאַט אַ פּויער, וואָס האָט ניט באַנומען די צוויי ניקאַלאַיען מיטאַמאָל — איינעם מיט אַ „וועליטשעסטוואָ“ און דעם אַנדערן מיט אַ „וויסאַטשעסטוואָ“, און ער פּלעגט זיי צעפּלאַנטערן, דעם פעטער מיט דעם פּלימעניק... האָט דער פעלדפעבל זיך געמאַכט אַ חוק-שפּיל איבער אים און מאַנאַטן לאַנג פּלעגט ער צוויי מאָל אין טאַג אים טראַסקען איבערן גאַנצן פנים איינס נאָכן אַנדערן: אַ פּאַטש פּאַר „וועליטשעסטוואָ“ און אַ פּאַטש פּאַר „וויסאַטשעסטוואָ“.

אַזוי איז געווען אַמאָל אַ סאָלדאַט אין קאַזאַרמע.

ביי אונדז איז די רויטע אַרמיי אַ באַשיצער פון אונדזער גליקלעך לאַנד און

אַ בויער פון אונדזער פריידיק לעבן. ס'איז אַ כבוד צו שיצן דאָס טייערע לאַנד. דאָס איז פאַרשריבן אין דער קאָנסטיטוציע? — פאַרשריבן! און דער כבוד איז אָנגעקומען מיר אויך — מיין פאַמיליע. מיין וועלוול איז לייטענאַנט ביי טאַנקען, און מיין ריזעלע פליט שוין דאָס צווייטע יאָר אויף אַן עראָפלאַן.

און די עלטערע טאָכטער מיינע מיטן מאַן, מיט מיין איידעם הייסט עס, קלייבט זיך, זיינען שוין גרייט צו פאַרן — טרעפט וואוהיין? אין דער יידישער אויטאָנאָמער געגנט, אַרבעטן דאָרט, בויען דאָרט.

די יידישע אויטאָנאָמע געגנט איז פאַרשריבן אין דער קאָנסטיטוציע? — פאַרשריבן! אין וואַל-געזעץ — פאַרשריבן. מיר ווילן געהעריקע דעפוטאַטן אין אויבער-ראַט פון פּס"ר, און אין די אויבער-ראַטן פון די פאַרבאַנדיקע רעפּובליקן און אין די אַרטיקע ראַטן! אין דאָרף-ראַט, אין ישוב-ראַט, אין שטאָט-ראַט און אין געגנט-ראַט.

אַט דאָס איז טאַקע די סטאַלינישע קאָנסטיטוציע פון סאַציאַליזם אין אונדזער נייעם לעבן: מענטשן זיינען דעהויבן געוואָרן און פעלקער זיינען דעהויבן געוואָרן, אַלע גלייך, און אַלע — חשובע. מענטשן זיינען חברים. און פעלקער — ברידער, און אַמאָל, אוי, אַמאָל! איך וויל גאָר ניט דערמאָנען יענע פינצטערע יאָרן, ווען מע האָט אַלע האַרעפאַשניקעס געטרייבערט, פעלקער געמאַטערט, געפייניקט, און אָנגערייצט נאָך איינע אויף די אַנדערע, אויף הריגות און פאַ-גראַמען, איצט אָבער זיינען אַלע פעלקער גלייך — אַלע אָן אונטערשייד, ווי אין דער קאָנסטיטוציע איז פאַרשריבן, און פעלקער צווישנאַנאָד זיינען פריינט, העלפן איינע די אַנדערע, אַז יעדער איינער פון זיי זאָל שטייגן וואָס העכער. געבענטשט זאָל זיין די פריינטשאַפט צווישן פעלקער! סאַציאַליזם האָט באַפרייט יעדן מענטשן, ווי דעם מאַנצביל, אַזוי די פרוי, ווי די עלטערן, אַזוי די קינדער. סאַציאַליזם האָט באַפרייט יעדעס פאַלק, יעדע נאַציע, ווי גרעסערע — אַזוי קלענערע. סאַציאַליזם — איז אויס עקספּלואַטאַציע פון אַ מענטש און אויס אונטערדריקונג פון אַ פאַלק. סאַציאַליזם איז דער פונדאַמענט פון אונדזער סטאַלינישער קאָנסטיטוציע, און אַזאַ פונדאַמענט איז אייזן-פעסט! דאָס איז אַן אייזערנער בריק אויף איבערצוגיין צו קאָמוניזם.

איך ווייס, איך פאַרשטיי, איך זע, איך הער, איך ליינען ביכער, צייטונגען ביי אונדז אין קלוב, אין לייען-זאַל. אַז איך קום אַהיים פון דער אַרבעט, טו איך אָן די שפאַקולן און ליינען צייטונגען, ביכער, און די קינדער ליינענען מיר. אויך פאַרשטיי איך און איך ווייס, אַז מיר האָבן נאָך אייניקע שוועריקייטן, אָבער מיר אַלע זיינען זיכער, אַז זיי זיינען צייטווייליקע.

גו, מער וועל איך אייך היינט ניט פאַרהאַלטן, נאָר איך וויל אייך בעטן, יונגער חבר, קומט טאַקע צו אונדז צוגאַסט אין אַ רו-טאַג, צו אַ יום-טובדיקן מיטאַג מיט אַלע מיינע קינדער, וועט איר זיך באַקענען מיט זיי. אדרבא, קומט אַריין.

אַז איר וועט זיך באַקענען מיט מיינע קינדער, וועט איר זען, וואָס פאַר אַ געבענטשטער טאַטע איך בין — לייבע דער שלאַגלער. געבענטשט איז אַ טאַטע

פון אַזעלכע קינדער. און געבענטשט זיינען קינדער מיט אַזאַ געבענטשטן טאַטן, וואָס איז פאַרשריבן אין פּאַס איבער זעכציק יאָר, און איז אמתע יאָרן אומגעפער נאָר צוואַנציק, און איז פון די ערשטע שלאָגלער אין דער פּאַבריק, און האָט אין די אַמאָליקע יאָרן אויך אַ קלאַפּ געכאַפּט פון אַ זשאַנדאַר, בעת די עלטערע טאַכטער איז נאָך אויף דער וועלט ניט געווען. איך האָב וואָס צו דערציילן, אדרבא, יונגער חבר, קומט אַריין צו מיר צוגאַסט...

זייט אַזוי גוט, חבר, נאָך איין וויילע נאָר, איך וועל אייך ניט פאַרהאַלטן לאַנג. אַט זעט, אדרבא: טוט אַ קוק ביי מיר אין מויל, זעט איר — אין דער אונטערשטער ריי פעלן ביי מיר דריי ציין... יענע, די זייטיקע און עטלעכע אויבערשטע ציין, זיינען אויך אַריינגעשטעלטע, שטאַלענע ציין, גאַלדענע ציין, נאָר די דריי לאַזט מיך ניט דאָס האַרץ אַריינצושטעלן... איך וויל ניט פאַרשטעלן מיין יוגנט... אין דער יוגנט אַמאָל אויף אַ דעמאָנסטראַציע האָט אַ זשאַנדאַר זיי מיר אויסגעשלאָגן. איז זאָל זיין אַן אַנדענק: אין גוטע יאָרן דאַרף מען ניט פאַרגעסן די שלעכטע... אַז ניט אומזיסט בלויז פאַרגאַסן! פאַרנעם איך נאָך מער נחת, פרייד, פאַרגעניגן פון דעם איצטיקן ליכטיקן און פריילעכן לעבן אונטער דער שיין פון דער סטאַלינישער קאָנסטיטוציע!

י. זעלדין

אַ ניי הויז

גאָסן פליסן מיר אַנטקעגן,
 הייזער הייערן פאַר מיר —
 איך האָב שליסלעך צוויי געקראָגן,
 צו אַ טויער, צו אַ טיר.

ווילט זיך טומלען און באַרימען
 און דערציילן קליין און גרויס;
 כ'האָב באַקומען היינט אַ צימער
 אין אַ שפּאַגל־נייעם הויז.

איצטער לויף איך, ווי אַ זיגער,
 גאָס אַרויס און גאָס אַריין, —
 כ'בין אַ היגער, כ'בין אַ היגער,
 שטאַט איז מיין און אַלץ איז מיין!

יאָג ניט, טראַג זיך ניט, קאַנדוקטער,
 שטעל מיר אַפעט דיין טראַמוואַי,
 בירגער ווירדיקע, וואָס קוקט איר?
 מאַכט אַן ערטעלע מיר פריי!

„רוקט זיך, האָט ניט קיין פאַראיבל,
 ס'איז פונפאַרנט נאָך גערוים, —
 בירגער ווירדיקע און ליבע,
 לאַזט, איך פאַר צו זיך אַהיים.“

ש פ ר ה כ א ל א ד ע נ ק א

צום צפון-ברעג

נאָר איין דריטל פון דער ערד איז טרוקן.
 אויף די איבעריקע דריטלען צוויי
 הוידעט זיך דער ים.
 האָב איך היינט אַוועקגעוואָרפן אַלע מיינע גליקן —
 און פאַר צום צפון-ברעג, צום קאַלטן אַקעאַן.
 אַזאַ מין שטילער וועטער...
 דורך יונגוואַלד שלענגלט זיך דער באָן,
 מיט יעדער מייל איז ווייטער דער עקוואַטער,
 מיט יעדער מייל איז נעענטער מורמאַן.
 מיט שלאַנקע פעסטע שטאַמען,
 מיט נאָדל-בלעטער דינע
 אַט שטייען הויכע טאַנען,
 די אייביק יונגע, אייביק גרינע.
 דעם ווייכן וואונק פון בלעטערדיקע צווייגן
 פאַרביטן האָבן שניטן קרעפטיקע פון נאָדלען,
 און מאַך, ווי פוטער, רייך די ערד באַדעקט,
 און שפייזט דעם הירש, דעם צפונדיקן וואַגלער.
 עס וואָרפן דורך זיך איינציקע בערעזעס,
 מיט צווייגן איינגעהויקערטע
 פאַרלאַזטע שטיף-קינדער פון קאַלטן צפון,
 ווער קאָן דען זאָגן,
 אַז דאָס זיינען די קרובים
 פון יענע שלאַנקע ביימער
 אין ציכטיקן בערעזע-וואַלד,
 וואָס שיינט מיט זיינע שטאַמען
 אין אונדזעריקע ברייטן? ...
 די זון, וואָס הענגט דאָ לעבן האַריזאָנט,
 זי טוט שוין לאַנג, וואָס זי פאַרשטייט,
 וואָס זי האָט איינמאַל איבער אַלעמאַל פאַרשטאַנען...
 אין מיין מאַסקווער צימער איז פון לאַנג שוין פינצטער,
 און מיין מאַסקווער זייגער ווייזט שוין צוועלף,
 נאָר עס פאַלגט אים ניט דער העלער טאַג,
 און כלייען איבער דייטלעך דורכן פענצטער:
 „סטאַנציאַ: פּאָליאַרני קרוג.“

עליע גארדאן

אין אַ גוסדרעגן

שוין גאַנצע דריי וואָכן, ווי מיכל האַלט די אויגן אַרויפצו צום הימל, און אין זיי, אין די אויגן, ברענט אַפט אַ פייערל פון זוכן, און אַפט זיינען זיי רחמנות־דיקע, ווי בעטלערישע, און האַלטן אין איין בעטן — גיב אַ רעגן, גיב אַ רעגן, ס'ווערט פאַרברענט אַ פעלד מיט תבואה... גיב אַ רעגן... און אַלע טאָג זעט אים אויס דער הימל ריינער, בלוינער און אָן אַ ברעקעלע וואַלקן.

— אַ טרוקענער הימל, אַ טרוקענער אָט ווי די ערד. ער האָט זיך פאַרלאָזט, דער הימל. אַ יאָלאָווער הימל, און גיי מעלק אים אויס...

מיכלס אויגן קריכן אַראָפּ פונעם בלוינען הימל און בלאַנדזשען אַרום איבערן פעלד, און דאָס פעלד ברענט, ווערט געל און סאַרפעט איצט.

וואָס אַ רגע, דוכט זיך אים אויס, אָז ער איז געלער, פאַרסאַרפעטער געוואָרן, דער טעפּ, אפשר ווייזט זיך עס אים נאָר פונווייטנס אויס אַזוי.

— כיענע, כיענע, קום נאָר אַהער, — צעשרייט זיך אַלע וויילע מיכל, — ווי קומט דיר אויס, ער איז טאַקע פאַרברענטער געוואָרן, דער טעפּ, ער איז

טאַקע געלער געוואָרן, — אַ, כיענע, ווי מיינסטו?! גיב נאָר גוט אַ קוק, קום נעענטער אַביסל, אפשר ווייזט זיך עס נאָר אויס פונווייטן אַזוי?...

ער פילט איצט, מיכל, ווי אָט די דאָזיקע טויזנטער תבואה־גרעזלעך וויגן אויס פון דער ערד דעם לעצטן טראָפּן וואַסער, און מאַרגן וועלן זיי פאַרשמאַכטע

און פאַרחלשטע זיך לייגן צו דער ערד. ווער איז עס אַזוי שלעכט, אָז עס חלשט אַ פעלד מיט תבואה, ניט צו שענקען אַ ביסעלע וואַסער? איין שפּריץ וואַסער, וואַלט כאַטש אויף זיי אַביסל טוי אַרויסגעפאַלן. זיינען אינדערפריען טרוקענע, ווי

די טעג, אָן אַ טראָפּן טוי און אָן אַביסל ראַסע.

ער וויל זיך לאָזן גיין אין טעפּ, אַ ראַיע טאָגן די ערד, ווי טיף האָט שוין אויסגעטריקנט. מיטאַמאַל בלייבט ער שטיין, פאַרזשמורעט די אויגן. ניין, ער

וועט ניט גיין, ס'וועט אים נאָך מער אויסרייסן דאָס האַרץ. וואָס וועט ער זיי העלפּן, ער וועט זיי אַ רעגן ברענגען, צי וואָס?

ער לאָזט זיך גיין ווייטער, מיכל. דער קאַפּ איז ביי אים אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד. ברודגן איז ער אויף דער זון, וואָס זי סמאַליעט אַזויפיל, און אויפן

הימל, פאַרוואָס ער גיט קיין רעגן ניט.

— ס'וועט זיין היינט אַ רעגן, אַ ווי מיינסטו, מיכל?—שרייט צו אים עמעצער

פון אַ רעדל, וואָס שטייט אין גאַס.

— שטיינער, הייסע שטיינער וועט מען זיך גיכער פון הימל דערוואַרטן,

איידער אַ רעגן.

ער שטעלט זיך אָפּ אַ וויילע, פאַרקעט מיט די באַרוועסע פינגער די ערד,

ווי ער וואַלט ערגעץ אינעווייניק אין דער ערד וועלן וואַסער געפינען, צופט זיין

געל בערדל און פילט איצט, פאר די דריי וואָכן זינט ס'איז קיין רעגן ניטאָ, מער ווי פאַר זיין גאַנץ לעבן, אַז ער האָט אַ בערדל, און ווען ער האָט גרויסע זאַרג, קאָן ער עס צופֿן און מאַנען ביי דעם טרייסט און הילף. אויסגעווען איז ער היינט, וואו זיין קליין קאַלאַניעלע האָט אַ ווינקל. אויפֿן גאַרטן געווען, די קאַרטאָפֿליעס געראַיעט, געוואַלט אַ סימן כּוון אַ קאַרטאָפֿליעטשקע געפינען, און געפֿונען האָט ער דאָרט קליינע קאַרטאָפֿליעטשקעס, ווי אַרבעסלעך, צוגעבונדענע מיט לאַנגע פעדעס צו דער ערד.

— עך, אַ רעגן, איין גוטער רעגן, און זיי וואַלטן אַ וואַקס געטאָן, ווי די קניידלעך!

— וואַקסט אייך, וואַקסט געזונטערהייט, — האָט ער געזאָגט שטיל און פול מיט געבעט אויף אַ רעגן, פאַרשיטנדיק דעם קוסט.

אַזוי איז אַוועק אַ הייסער און אַ ברענענדיקער טאָג.

ווען מיכל איז געקומען צו זיך אויפֿן הויף, איז שוין כּמעט געווען טונקל. ער האָט געפֿילט, ווי אין דרויסן גיסט זיך אָן אַ שווערער זומערדיקער אַוונט, אַ געדיכטער ווי קלעי.

— פו, פו, וואָס זאָנסטו, ווי עס פאַרעט? — האָט ער אַ זאָג געטאָן צו נחומקען זיינעם, וואָס איז געלעגן און געשלאָפֿן דערביי אונטערן וואַגן.

— איי פאַרעט עס, איי פאַרעט! — האָט ער איבערגעזחזרט, לייגנדיק זיך.

מיכל באַמערקט אינעם כּראַפֿען, אַז ער שלאָפט איצט געשמאַק, נחומקע. ער האָט זיך אָנגעהאַרעוועט דעם טאָג. ער וואַלט אים וועלן עפעס פרעגן, נחומקען, איז אָן עבירה אויפוועקן אים פון שלאָפֿן.

מע זאָגט, אַז די ערד איז אַ גרויסע, גאָר אַ גרויסע איז זי, די ערד. ער האָט עס אַליין געזען אויפֿן סטעפֿ. וואו ער גייט אַרויס, טרעפט ער ערד. אָן אָן עק און אָן אַ ברעג ציט זי זיך, אַט די ערד. און דער הימל, זאָגט מען, איז דאָך גרעסער פאַר דער ערד, — פאַרוואָס־זשע קלעקן ניט קיין וואַלקנס פאַר דער גאַנצער ערד, פאַרוואָס איז דאָס אַזוי?

פאַרוואָס איז — אַרום גייען רעגנס, און צו זיין קאַלאַניע דערגייען זיי ניט? זיי בלייבן ערגעץ שטעקן, ווייסט דער רוח וואו! ער מוז עס וויסן, זיין זון, ער האָט דאָך געלערנט אַמאָל אין אַ שול.

אין פעטרעקאָווע, אין יאַניסעל, אַרום און אַרום האָט געגאַסן ווי פון אָן עמער. דאָרט שטייען שוין תּבּואות ביון גאַרטל, און דאָ דאָרט און וויאַנעט אַלין. דער געדיכטער זומערדיקער אַוונט שלאָגט מיט דאַמף און מיט היץ פון דער ערד, און עס איז אים ענג, דעם אַוונט, אונטערן הימל, ס'איז אים ענג אויף דער ערד, שפאַרט ער ערגעץ ווייט אַהין אין סטעפֿ אַריין.

נאָך קיינמאָל ניט געווען אַזאַ שווערע נאַכט. אַט די דאָזיקע נאַכט טראַגט מיט זיך געוויס אַ רעגן, אַ גרויסן רעגן, אפשר וועט ער נאָך היינט אַרויספאַלן, דער רעגן.

ער צעעפנט די נאָזלעכער, — אים דוכט זיך, אַז עס שמעקט מיט רעגן. עפעס איז קילער געוואָרן, דאַכט זיך. ס'האָט אַ שורשע געטאָן דאָס גראַן. אַלע־

מאל פאר א רעגן גיט א שורשע דאס גראָז. ס'איז טאָקע קילער געוואָרן, ס'האָט אַ ווינטל אַ ווייע געטאָן, ווי ערב אַ רעגן.

ער האָט זיך אויפגעכאַפט און איז אַוועקגעגאַנגען אַנטאַפן דאָס גראָז. ער האָט דערפילט, אַז זיי זיינען קעלטער געוואָרן, די גראָזן, זיי האָבן אַנגעצויגן די בלעטער און זיי שפירן רעגן, וואָס קומט, וואָס איז שוין נאָענט און וועט באַלד אַרויספאַלן.

— יא, ס'וועט זיין אַ רעגן, געוויס וועט זיין, — האָט ער צו זיך אַליין געטענהט, גייענדיק צוריק פון דעם גראָז.

מיט אַנגעגאַסענער האַפענונג אין האַרצן און מיט קראַפט אין די הענט וואַלט ער וועלן מיט אַ יונגן אימפעט געבן אַ וועק נחומקען אַזוי, אַז אַלע זאָלן דערהערן, זאָל דאָס גאַנצע דאַרף דערהערן, אַז ער און דאָס גראָז האָבן די ערשטע דערשפירט דעם רעגן, וואָס גייט, וואָס קומט אָן און וועט באַלד אַ גאַס טאָן אויף דער פאַרחלשטער און דורשטיקער ערד, און די ערד וועט געבן אַ שלאַג אַרויס מיט הייסן אַטעם און וועט זיך פאַרגיין מיט אַ לאַנגן פאַרצויגענעם חיות (כיעס) — אויסגעשריי:

— אַ-ה-אָ-ה-אָ-ה... אַ-ה-אָ-ה-אָ-ה...

זי וועט אַ זשליאַקע טאָן, די ערד, וועט אַנגיסן אַ פולן ערדענעם בויד. ער דריקט זיך צו צו נחומקען פול מיט האַפענונג, אַז דער רעגן וועט אַרויס און מאַרגן וועלן אַנוואַקסן אויבערקעלעך פרישינקע, לאַנגע, אַזוינע ווי זיינע פינגער, קאָרטאַפליעטשקעס קיילעכדיקע, ווייסינקע, מיט ברוינע הייטעלעך, און ווייצעלעך געלינקע, גאַלדענע ווייצעלעך וועלן זיך אַנגיסן אין דער נעסט פונעם זאַנג.

— נחומקע, נחומקע, — הויבט ער אים אָן וועקן מיט פאַרטאַיעטן אַטעם, — נחומל, גיב אַ קוק, דער הימל איז, דוכט זיך, שוואַרצער געוואָרן; דוכט זיך, עס קומען אָן וואַלקנס. באַלד וועט אַרויס אַ רעגן.

— נחומקע, טשוכע זיך אויס, דוכט זיך, עס האָט געשפּריצט... גיב נאָר אַ שמעק, דוכט זיך, עס שמעקט רעגן... טשוכע זיך אויס, נחומקע! נחומקע האָט זיך איבערגעקערט און בלויז אַ הייסן פאַרמאַטערטן אַטעם אַרויסגעלאָזט פון דער נאָז.

מיכל איז אַלץ געלעגן, גלייך מיטן גראָז געשפירט דעם רעגן, גלייך ווי ער אַליין וואַלט זיין אַ שטיק גראָז און געדאַרפט וואַקסן פון דעם רעגן. ווען-ניט-ווען האָט עפעס אַ בלאַז געגעבן אַ ווינטל, וואָס האָט קוים-קוים אַנגערירט אַ בלעטעלע פון אַ גרעזל און איז פאַרשוואַנדן געוואָרן, איבערלאָזנדיק אַ הייסע נאַכט, אַ שווערע נאַכט, וואָס טראַגט ערגעץ אין איר טיפער פינצטערניש אַ סוד פון אַ רעגן.

אַ פאַר שעה איז מיכל אַזוי געלעגן, ער האָט אַלץ געקוקט אויפן הימל און געוואַלט באַשטימען, צי עס קומען טאָקע צו וואַלקנס, צי דאָס זיינען פשוט אפשר נאָר שטיקלעך נאַכט-חושך.

מיטאַמאַל האָט ער זיך אויפגעכאַפט און זיך געלאָזט גיין איבערן הויף. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז אין קאַסטן, דאַרט אין שטוב, ליגט אַ לוח. אין גאַס האָט

מען די טעג דערציילט, אָז דער לוח שרייבט אויף רעגן, דעם חודש, שרייבט ער, דאַרף זיין גרויסע רעגנס, נאָר ער ווייסט ניט, וועלכער חודש איז איצט. ער ווייסט, אָז פסח איז „ניסן“, און וויפל איז שוין פון פסח, ווייסט ער ניט.

ער איז געשטאַנען אַ וויילע אין הויף און האָט פּלוצים דערהערט, אָז די פּערד אויפן שכנישן אַרטעל-הויף טופּען און טפּרוסקען צופּיל. איז ער צו-געאַנגען, אַ גלעט געגעבן דאָס בורע פּערדל און דערפּילט, אָז עס איז אינגאַנצן אַן אויסגעבאַדנס אין שווייס.

— סט'געזען אַמאַל אַ שוויצן! שוין איינמאַל אויסגעבאַדן, — האָט מיכל געבורטשעט צו זיך. — אַ גאַנצן טאָג האָבן זיי היינט די פּליגן געביסן. זיי האָבן נאָך קיינמאַל אַזוי ניט געשוויצט. אָז די פּערד שוויצן, מוז גיין אַ רעגן. די פּערד ווייסן בעסער פּונעם לוח.

מיכל האָט געגלעט אַ וויילע די פּערד, עפּעס געטראַכט, אַוועקגעאַנגען צוריק שלאָפן און איז אַנטשלאָפן געוואָרן.

געשלאָפן איז מיכל געשמאַק און רואיק, ווי ער וואָלט זיכער זיין, ער מעג שוין דל נאַכט שלאָפן רואיק, אָז דער רעגן וועט אויספאַלן, און ס'וועט אויפלעבן דאָס פעלד. אַ גרינס וועט ער דאָס טרעפן, דאָס פעלד, אַ באַפּרישטס און אויפ־געלעבטס, אַ פּולס מיט האַפּענונג איף וואַקסן און אויפּוואַקסן... אַ געראַטנס, אַ באַגליקטס מיט אַ סך פּרוכט.

מיכל האָט גאַרנישט געפּילט ווי די נאַכט איז אַוועקגעקראַכן און האָט הינטער זיך איבערגעלאָזט אַ שווערן טאָג, אַ פּולע מיט היץ און מיט זון.

ער האָט דערפּילט, מיכל, אָז די זון-שטראַלן שטעכן אים אין די אויגן, פּונקט ווי אויף זיינע אויגן וואָלט עמעצער אַרויפגעלייגט אַ בודיאַק מיט שטעכלקעס. ער האָט זיך אויפגעכאַפּט, געבליבן שטיין אַ וויילע צעטומלט.

— טאַקע ניט געווען קיין רעגן? — ס'ברענט שוין ווייטער... פאַרפאַלן, ס'וועט אַלץ אויסברענען, ביז אַ שטרויעלע וועט אויסברענען דער סטעפּ... פאַר-פאַלן, מע וועט בלייבן אָן אַ ברעקל ברויט און אָן אַ ביסל פּאַשע... ניקאַי וואָלט כאַטש די זון פאַרגאַנגען אויף אַ וויילע! שטייט, ווי אַ גזלן, און וויל ניט אַוועק און סמאַליעט און סמאַליעט. ווען ער קאָן, מיכל, וואָלט ער זי איצט פאַרטריבן, די זון, פאַריאַגט מיט אַ ווילע, ווי ער יאַגט אַראַפּ אַ קעלבל, וואָס איז אַרויף אויף זיין ברויט און צעשטערט און צעשעדיקט עס.

ער שטעלט אָן זיין האַנט אַ פאַרמאַסטענע.

— גיי אַוועק ערגעץ, זון, פאַרקריך! ניט ווער אַ וויילע! ברענסט אויס

דעם סטעפּ, פאַרקריך, ניט ווער!

אים הויבט אָן איצט באַנג טאָן, ס'כאַפּט אים אָן אַ חרטה אויף זיין גאַנץ פּריערדיקן לעבן, פאַרוואָס ער איז אַ הענדלער געווען. עס פאַרדריסט אים איצט, הלמאי ער האָט שטענדיק געוואָלט, די זון זאָל, ניט פאַרגיין. ווען ער פּלעגט פירן סחורות ערגעץ דאָרט ביי זיך אין וואָלן, פאַרביי די גרויסע פּאַליעסיער וועלדער, האָט ער שטענדיק מורא געהאַט, אָז אַט-אַט וועט די זון פאַרגיין, און די וועלדער וועלן בלייבן שטיין און וועלן שרעקפּול רוישן... די לעצטע בלוט-רויטע פּיערלעך

פון דער פארגייענדיקער זון און די רוישיקע וועלדער האבן אים געשראקן פאר גולנים, וואָס קאָנען אָנפאלן אויף אים, צונעמען זיין סחורה און אים הרגענען. אַ גאַנץ לעבן האָט ער מורא געהאַט, די זון זאל פאָרגיין. ער האָט געוואָלט, זי זאל אים היטן, זי זאל מאַכן היימלעכער און פריילעכער זיין וועג. און איצט וויל ער זי פאָרטייבן. איצט ברענט זי אויס זיין ברויט, איצט זויגט זי אויס זיין בלוט. שרייט ער אַלע וויילע אויס:

— פאָרגי, זון, ניט ווער! זויג ניט מיין בלוט פון דער ערד... פאָרגי, ניט ווער!...

אינדערפרי, ווען מיכל האָט זיך אויפגעכאַפט, איז שוין זיין נחומקע לאַנג ניט געווען. באַגינען האָט ער זיך אויפגעכאַפט, אַוועק אין אַרטעל-הויף, גענומען ביים בריגאָדיר אַ פאַר פערד, איינגעשפאַנט זיי, אַריינגעלייגט אין וואָגן אַ לאַפעטע און זיך געלאָזט פאַרן נאָך זאַמד. כיענע, נחומקעס מאַמע, איז שוין געווען אויף די פיס, זי האָט אויסגעמאַלקן די בהמה, זיך געפאַרעט אין הויף, און ווען נחומקע איז שוין אַרויסגעפאַרן, איז זי אים נאָכגעלאָפן ביזן טויער און אים אָנגעזאָגט, ער זאל ניט פאַרן האַסטיק אַראָפּ באַלקע, ווייל די פערד קאָנען אים צעטראָגן; ער זאל ניט קריכן טיף אין די גריבער, אַ שטיק זאַמד זאל ניט פאַלן אויף אים, און ער זאל למען-השם ניט פאַרגעסן אָנשיטן רויטע ליים אויף אונטערשמירן די ווענט.

נחומקע האָט אַ שמיץ געגעבן די פערד, אַ צופרידענער, וואָס ער פאַרט אַליין נאָך זאַמד, און זיך געלאָזט פאַרן.

— פאַרטאָג האָט אים שוין דער רוח אויפגעטראָגן, ער האָט קיין צייט ניט געהאַט מיטן זאַמד, — האָט מיכל אַ בורטשע געטאָן, ווען ער איז צו זיך אָביסל געקומען. — מע וועט שוין, דוכט זיך, פאַרשפאַרן שמידן. אַז קיין רעגן איז ניטאָ, צירוואָס נאָך מאַטערן אומזיסט די פערד. סיי-וויסי וועט אַלץ פאַרפאַלן ווערן.

מיכל איז אַרומגעגאַנגען איבערן הויף, לאַנג געפאַרקעט ערגעץ די קופקעלעך מיסט. ער האָט געזען, ווי זיי פאַרען זיך איצט קעגן דער זון, ווי ערשט אַרויס-גענומענע לאַבנס ברויט פונעם אויוון.

— ס'ברענט, ס'פאַרעט, — האָט מיכל אַ ברום געטאָן.

פלוצים איז די זון ניט געוואָרן, פונקט ווי זי וואָלט אויף אַן אמתן זיך דערשראָקן דערפאַר, וואָס מיכל האָט זי געוואָלט פאַרטייבן, און דער הימל איז געוואָרן אַן אומעטיקער, ווי אַ ברוגזער.

פון ערגעץ האָבן זיך גענומען אַנטראָגן וואַלקנס. אַרום איז געווען שטיל, די גראָזן האָבן זיך גענומען שאַקלען פרום און מיט געבעט.

— גיב אַ רעגן, גיב אַ רעגן... ראַטעווע אונדז, גיב אַ רעגן.

דער הימל איז אומעטיק, פאַרטראַכט און הערט דאָס געבעט פון דער ערד און פון די געוויקסן.

— גיב אַ רעגן... גיב אַ רעגן... — זיי ווערן געדיכטער, די וואַלקנס אין

הימל, זיי גיסן זיך אן פולער. ער לאזט זיך אראפ, דער הימל, נעענטער צו דער ערד, ווי ער וואלט זי וועלן ארומנעמען, מיט ליבע אפליעקן אירע טריקעניש-שמערצן... וואס א רגע, שאקלען זיך אלץ נער די גראזן, זיי פלאפלען שטארקער און פריילעכער :

— א רעגן... א רעגן... א רעגן...

און דאס פעלד און מיכל האבן אויסגעבעטן א רעגן.

דער מיט-וואלקנס-פארוויקלטער הימל האט מיטאמאל ווי געפלאצט, און מיליאנען טראפנס האבן זיך א ריס געגעבן האסטיק, צעיאגט און ראשיק, ווי זיי וואלטן מיט זייער ראשיקן קומען וועלן אויף גיך אנוואגן דער ערד די פריידיקע בשורה פון אנטרינקען זיך, דער תבואה — פון וואקסן און אנגיסן זיך, און אים, מיכלען, די בשורה פון א גוט, גערעטן יאר.

מיכל האט זיך געלאזט לויפן אין שטוב אריין.

— אר, א רעגן.. אר, א רעגן, אר... א טייערער רעגן, א-א-ה-אה-אר, גיסט עס... איי, גיסט עס... א-ה-ה-ה-ה-אר...

ער איז אריינגעלאפן אין שטוב, א שלעפ געגעבן מיט א יונגן אימפעט כיענען צום פענצטער.

— א, וואס זאגסטו, א רעגן, קיין עין-הרע, וואס זאגסטו, ווי עס גיסט ! איי, גיסט עס ! אין סטעפ גיסט אויך אזוי, כיענע, זעסט ניט ?

אים דוכט זיך, מיכלען, אז ער פילט איצט די גאנצע פרייד פון דער ערד ביי זיך אין הארצן, די גאנצע פרייד פון דעם, וואס עס טראגט מיט זיך דער ראשיקער רעגן.

זי בולבעט זיך ביי אים אין הארצן, אט די פרייד, פונקט ווי דאס ערשט-אנגערעגנטע וואסער.

אים ווערט ענג אין הארצן, שרייט ער אלץ :

— איי, א רעגן, כיענע, איי, א רעגן, נו, א רעגן !

ער הויבט אן קלאפן אין די פענצטער, אין די שויבן, אויפן פענצטער-ברעטל, ווי ער וואלט וועלן מיטפויקן דעם פריילעכן טאנץ פון די מיליאנען טראפנס, וואס פאלן אויף דער ערד, ווי פריילעכע בשורות פון א גוט גערעטן יאר, און גיסן זיך צונויף אין ריטשקעס און טראגן זיך שוימיקע, פלאפלענדיקע, פול מיט פרייד.

— א, כיענע, ס'בולבעט זיך, ס'בולבעט זיך, ס'וועט נאך רעגענען, ביז נאכט וועט היינט רעגענען. ביז נאכט וועט היינט גיסן.

ערגעץ ווייט אויפן סטעפ איז א האלבער הימל רויט געווארן פון א בליץ, וואס איז דורכגעלאפן א רויטער, א בייזער, א פולער מיט רציחה, ווי א שלאנג, און דערנאכדעם האט פון ערגעץ זיך דעהערט א טויבער דונער.

דער דאזיקער דונער האט כיענען ווי געבראכט א גרוס פונעם ווייטן סטעפ. זי האט זיך דערמאנט, אז נחומקע איז דאך אוועקגעפארן צו די זאמד-גריבער, און די זאמד-גריבער מיט די ריוון, קאנאוועס און באלקעס קערן שוין זיין פאר-טרונקען, און איר נחומקע טרינקט זיך דארטן ערגעץ.

— א דונער האט מיך דערשלאָגן, טאטע האַרציקער! דאָס קינד איז דאָך איצט אין סטעפּ, ער וועט דאָך דאָרט דערטרונקען ווערן. וויי צו מיר און וויי צו מייען יאָרן, קינד מיין טייערס!

כיענע האָט זיך ציעיאַמערט, צוגעפאַלן צום פענצטער און מיט אַ שטילן תחינה־געבעט אָנגעהויבן בעטן:

— טאַטע־פאַטער, ליבהאַרציקער, טו טאָן גרויס חסד פון דיין לייטזעליקן נאַמען און שטעל אַפּ דעם רעגן, זאָל אויפהערן רעגענען און קער מיר אום צוריק מיין קינד!

מיכל איז געשטאַנען און איז פאַרטיפט געווען אינעם רעגן. ער האָט גאַרניט געפילט. ער האָט נאָר עפעס דערהערט, ווי כיענע וויל אַפּשטעלן דעם רעגן, האָבן זיך ביי אים אָנגעגאַסן די אויגן מיט כעס. ער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן אויף איר.

— וואָס, דער רעגן זאָל אויפהערן! אַ? דער רעגן זאָל אויפהערן? ביסט משוגע? דער סטעפּ זאָל פאַרטריקנט ווערן, ווילסטו?
כיענע האָט נאָך שטאַרקער אָנגעהויבן יאַמערן.

— נחומקע איז דאָך אין סטעפּ. נחומקע איז דאָך אַרום די זאַמד־גריבער... גיי זע, וואָס איז מיט אים, גיי, נו, טו אָן אַ זאַק אויפן קאַפּ און גיי.

מיכל איז געשטאַנען און האָט געזען, ווי אין גאַס האָט זיך געטראָגן אַ גרויס וואַסער. „טאַקע גרויסע גריבער זיינען דאָרטן, גאַר גרויסע,“ — האָט מיכל גע־טראַכט. — „ווער ווייסט, וואָס איז טאַקע מיט אים.“

ער איז אַוועק פונעם פענצטער, ווידער זיך אומגעקערט, געשטאַנען און געקוקט אויפן רעגן, ווי ער וואַלט אינעם גייענדיקן רעגן וועלן געפינען אַ טרייטט פאַר זיין נחומקען, וואָס טרינקט זיך דאָרט אפּשר ערגעץ אינעם רעגן. דער רעגן איז אַביסל שטילער געוואָרן.

מיכל האָט אויף זיך אָנגעטאָן אַן אַלטן זאַק, און אַ באַרוועסער, מיט ביז אַרויף פאַרקאַטשעטע הויזן, זיך געלאָזט גיין צו די זאַמד־גריבער. ער האָט גע־טיאַפּקעט אין בלאַטע. די ערד האָט נאָך אַלץ געהאַלטן אין איין זויגן דאָס וואַסער. זי האָט עפעס געבורטשעט, געבאַבלט, די ערד, ווי אַ בויך, וואָס האָט נאָך אַ לאַנגן הונגער מיטאַמאַל זיך אָנגעגאַסן. אינמיטן סטעפּ האָט מיכל זיך געוואַלט צעשרייען, אפּשר וועט אים עמעצער פונווייטן ענטפערן.

נאָר די לופט איז געווען פייכט און טויב און האָט ניט געוואַלט טראָגן קיין געשריי. ער איז געצאָנגען ווייטער, מיכל, אויף דער פרייד, וואָס איז אים אָנגעוואַקסן אין האַרצן פונעם רעגן, איז געלעגן אַ לאַסט, ווי ס'זייגט זיך אַרויף אַ לאַסט, אַ שטיין אויף גרעזלעך־שפּראַצונגען, וואָס קריכן פון אונטער דעם שטיקל ערד, וואו ער ליגט, און ער לאָזט זיי ניט וואַקסן.

די זון איז אַרויס אויפן בלויען, פרישן נאָך־רעגנדיקן הימל. און אַלץ, וואָס עס וואַקסט אויפן ברייטן פעלד, האָט זיך אויפגעהויבן מיט פרישע אָנגעגאַסענע כחות צו וואַקסן, צו בליען און איבערבליען אין פרוכטן.

מיכל האָט ביי די ווייטע זאַמד־גריבער געמאַנט:

— נחומקע, נחומקעלע, נחומקע.
 — ער האָט געוואָלט אַ קרבן, אַט דער רעגן, אַ קרבן האָט ער געוואָלט.
 אַנדערש האָט ער דעם סטעפּ קיין רעגן ניט געוואָלט שענקען, — האָט מיכל
 געטראַכט.
 דאָס וואָסער האָט אין דער באַלקע, וואָס ציט זיך לעבן די זאַמד־גריבער,
 גערוישט און האַסטיק געפלאָסן.
 — נחומקע! — האָט מיכל אויסגעשריען מיט די גאַנצע כוחות.
 — נאָ! נאָ! איי, נאָ! — האָט מיכל דערהערט אַ געשריי, ווי אַ ווייטן גרוס
 פון נחומקען.
 — נחומקע! נחומקע! — האָט מיכל גענומען ווידער שרייען.
 ער האָט זיך געלאָזט שטאַרקער לויפן און האָט מיטאַמאַל פון יענער זייט
 פאַרגאַסענער באַלקע דערזען נחומקען. ער איז געווען אינגאַנצן אַ דורכ־
 גענעצטער, ווי אַ סנאַפּ, וואָס האָט אין אַ רעגנדיקער נאַכט דורכגענעכטיקט אין
 סטעפּ. מיט די לעצטע כוחות האָט ער אויסגעשריען:
 — טאַטע, ער האָט דערלאַנגט, דער רעגן, ביז די קאַרטאַפליעס, אַ טאַטע?
 מיכלען האָט אַרומגעכאַפּט אַ צווייענדיקע פרייד — פאַר זיין נחומקען און
 פאַר דער פולער באַלקע וואָסער. ער האָט זיך געלאָזט לויפן און שרייען:
 — מע דאַרף עפענען אַ קאַנאַווע צו דער סאַזשעלקע, צום סטאַוואַק. טרייבט
 אַריין אין סטאַוואַק דאָס וואָסער, טרייבט דאָס וואָסער; אַן עבירה אַזויפיל וואָסער,
 טרייבט דאָס וואָסער... טרייבט... דאָס וואָסער וועט אַוועקלויפן, אַן עבירה
 אַזויפיל וואָסער...

ש מ ו א ל ר אָ ס י ן

אַפּענע פעלדער

אַ שטראַם אַ זודיקער
וועט נעמען אין דיר פלייצן,
מיט ליכט, מיט ראַדיאַ
אין יעדן טויבנשלאַק,
און אונטער הימלען דיינע ליכטיקע
וועט אויסגלייכן די פלייצעס
דער טויזנטיאַריקער באַטראַק.

אויף פעלדער אַפּענע,
אויף ברייטע טראַקטן —
אַ נייער אַקערער,
אַ נייער זייער,
און ס'וועט אַ לאַז טאַן זיך
מיט האַסט אַ טראַקטאָר
פון ברייטער האַנט
אַ הייב טאַן דאָ די רוייערד —

ס'זאָל אויפגיין הויך, —
ס'זאָל זיין געראַטן —
מיט זון,
מיט רעגן
דער פאַרזיי!
כ'וואַלט זיך אַליין
אַצינד פאַרקנאַטן
אַ קערנדל צווישן זיי.

שוין האַבן אויסגעשיילט זיך
שטיינערדיקע האַרטן
פון קאַלטן אייז,
פון טיפן שניי, —
און פעלדער אַפּגעדעקטע
וואַרטן שוין און וואַרטן
אויף ערשטן,
פרילינגדיקן זיי.

היי, פעלדער אַפּענע,
איר אַפּגעמעקטע צאַמען —
איין ברייטע גאַב,
איין גרויסע ערד —
עס וועט אויף אייך דער פויער שוין
אַן עלנטער ניט שפּאַנען
פון פרי ביז שפּעט
מיט אַקער נאַכן פּערד.

שוין זיינען אויסגעגלייכט
די קלינעס און די פליינען,
ווי ס'וואַלט די רחבות
ברייטער זיך צעשפּרייט,
און מיידל-לידער דאַרפישע
עס וועלן מער ניט וויינען
פון טיפער איינזאַמקייט
אין אייער לענג און ברייט.

ע ל י ע ש ע כ ט מ א ן

ערשטער אַרויספאָר

(פונעם ראַמאַן „פּאַראַקערטע מעזשענס“)

די לעצטע טעג האָט זיך דער טייך אַזוי צעשפּילט, אַז ער איז אַרויס פון די ווייכע ווייס־זאַמדיקע ברעגן, האָט פאַרטרונקען די אַלטע באָד, אַראָפּגעטראָגן דעם דורכגיין־בריקל, און דריי שוואַרצע סטויפטשיקלעך זיינען פאַרבליבן זיך ראַנגלען מיט די לעצטע קריהעס. גדליה פאַשינער מיט וואָוע צעלניקער, וואָס וואוינען פון יענער זייט טייך, זיינען לאַנג געשטאַנען ווייט פון די צעבושעוועטע וואָסערן, געהויבן די אַקסלען, זיך איינער מיטן אַנדערן איבערגעקוקט און געשאַקלט מיט די קעפּ:

— איז נאָ דיר, דאַכצעך אַזאַ שטילער טייך . . .

— אַזאַ אַנשיקעניש, — ענטפּערט גדליה, — גאָר די קלאַדקע אַראָפּגעטראָגן?

— אַז אײך בין ניט צוגעוואוינט, — וויינט אַזש וואָוע, — ס'איז מיר שווער

צו גיין מיט אַן אַנדער וועג...

— קומט, ר' וואָוע, קומט, די פורן וועלן וואַרטן! — און די צוויי יידן,

אומצופרידענע, שווייגנדיקע, האָבן זיך אַוועקגעלאָזט אין שטעטל אַריין. זיי זיינען אַוועק דורכן הילצערנעם בריק. זיי זיינען געגאַנגען פאַמעלעך, געפאַמקעט די ציגאַרלעך און אַלעמאַל זיך אומגעקוקט אויף צוריק: „נאָ דיר אַזאַ וועג...“ דער טאָג איז אויפגעגאַנגען אַזאַ וואַרעמער, פון די אַרומיקע פויערשע סעדער האָט אַזוי געטראָגן מיט ווייניקע ריחות פון די אַנגעקוואַלענע פּרילינגדיקע ביימער, אַזש וואָוע צעלניקער האָט זיך צעניסט.

— צו געזונט! ס'זאַל זיין צום גוטן...

— אַ דאַנק, ר' גדליה! קומט אַביסעלע גיכער!

ס'איז געווען זונטיק, ס'האַט זיך באַדאַרפט שטעלן אַ מאַרק. האָט מען פרי די קלייטן געעפנט, און דער טאָג איז אַנגעפילט געוואָרן מיט גערוכן פון אייל, לעדער, דזשעגעכץ און פון געזאַלצענע פיש. די בלאַטע איז אויסגעמישט געוואָרן מיט הירזש, מיט גראַבער שוואַרצער זאַלק, וואָס די פורן טרייסלען אַן דורך די לעכערדיקע, מיט שטרוי פאַרשטעקטע זעק. ווען די צוויי יידן זיינען פאַרביי־געגאַנגען דעם קאַפּעראַטיוו, האָט וואָוע ניט אויסגעהאַלטן:

— ר' גדליה, איר זעט כאַטש, ווי מע לייזט?

— וואָזשע, איר רעדט מיר נאָך אַלץ אין דער גאַל אַריין?

— חלילה, ר' גדליה, איר זאָג עס גלאַט אַזוי... קומט אַביסעלע גיכער!

די נייע וועגענער, אַנגעפאַקעוועטע ביז אַריבער די לאַנגע ווייסע דראַבינעס, האָבן שוין טאַקע געטראַסקעט איבערן שאַסעי. פון די הינטערגאַסלעך איז מען אַרויס באַגלייטן דעם קאַלעקטיוו אויף דער ערד. פּיווישקע פּולפּול איז נאָכ־געלאָפּן נאָך די פורן, געשלונגען הייסע געבאַקטע קאַרטאַפּליעס, ווי אַ קאַטשקע,

און געשריען: „אך־כאָ, יידן, אַ גרויסע מלחמה אויפן עסן...“ בעריש דער קאטע־רינשטיק האָט זיך אָנגעטאָן אין זיין פאַרביקן גאַרניטער, דאָס פלושענע גרינע היטל מיט די רויטע פעדערן אויף דער זייט, און זיך אַוועקגעשטעלט ביים שאַסעי, פריער ווי אַלעמאַד, שפילן אַ פרייעכס. דער פאַפּוגאַי איז געזעסן ביי בערישן אויף דער ליכטיקער לאַטע, וואָס אויפן אַקסל, געקנאַקט יאָדערן, ווי ער וואַלט געוואוסט, דער פאַפּוגאַי, אַז אויף אים שטעטט בעריש אויס דעם מאַרק.

אין שטעטל איז עפעס מיטאַמאַל שטיל געוואָרן. אַפילו די זון איז פאַרבליבן שטיין אָן אַ זייט: זי איז שוין אָן אַריינגייערין אין שטעטל ניט דאָס ערשטע יאָר, זי האָט שוין געזען אין שטעטל אַ סך זאַכן, וואָס קיינער געדענקט זיי אַפילו ניט, נאָר אַז יידן זאָלן פאַרן אויף ערד?... שטייט זי. די זון, אויפן באַרג, אויך אַביסל אַ פאַרטראַכטע, און רירט זיך ניט פונעם אַרט. יידן קלייבן זיך אין רעדלעך, קלייטניקעס זיינען אַרויסגעלאָפן אויף די גאַניקעס, צופן די בערד, פינטלען מיט די אויגן: „יא, זיי פאַרן טאַקע...“ דער קורצזיכטיקער בוכהאַלטער, דער איינ־ציקער מענטש אין שטעטל, וואָס טראַגט אַ שליאַפּע סיי זומער, סיי ווינטער, האָט אָנגעיאַגט וואָווען מיט גדליהן, וואָס זיינען געלאָפן פאַרסאַפּעטע נאָך די פּורן.

— וואוהין פאַרט איר, יידן? — האָט דער בוכהאַלטער זיי אָנגעכאַפּט פאַר די פאַלעס. — פאַלגט מיך, פאַרט בעסער קיין ארץ־ישראל...
— גייט געזונטערהייט! — רייסט זיך אַרויס וואָווע. — אַהין פאַרן אַלטע יידן שטאַרבן, איך פאַר לעבן!

— גערעכט, ר' וואָווע, — זאָגט גדליה, — מיר פאַרן לעבן...
— לאָז זיי אָפּ, — איז אונטערגעגאַנגען קלמן הויך, — זאָלן זיי פאַרן! זיי וועלן גיך קומען צו לויפן, ווי די מייז... לויפט, לויפט...
— ווער וועט קומען? — שפּרינגט אַזש אונטער וואָווע. — דאָ האָב איך ניט וואָס צו טאָן, דאָ בין איך אַ געשטאַרבּענער... איר האָט ניט געהערט וואָס ער האָט נעכטן געזאָגט אויף דער סאַבראַניע?
— ווער? — פּרעגט קלמן.

— טאַקע ער אַליין, דער סעקרעטאַר פון פאַרטייעם קאַמיטעט...
— וואָס־זשע האָט ער אייך אַזוינס געזאָגט?
— אַז אַלע יידן וועלן פאַרן אויף ערד, אַדער גיין אין די פאַבריקעס. ביי סאַוועצקע וואַסט, זאָגט ער, איז האַנדל אויסגעשלאָסן... נאָך אַ יאָר, נאָך צוויי... — וואָס ט'איר זיך געשטעלט מיט זיי רעדן, — שרייט גדליה, — די פּורן גייען אַוועק... אַז זיי פאַרשטייען אונדז סיי־ווי ניט... איך דערקען די פאַגאַדע לויטן טייטסטער... קומט גיכער, ר' וואָווע, זיי וועלן זיך נאָך קומען צו אונדז בעטן... — זיי וועלן קומען, — לויפט וואָווע נאָך גדליהן. — ער מיינט, דער הויך, אַז ער האָט צו טאָן מיט מיר... מיט סאַוועצקע וואַסט שפילט מען זיך ניט. אויב זי האָט געקאַנט דערלאַנגען באַצקין מיט אַ קני אין הינטן, — האָט וואָווע אָנגעיאַגט די פּורן, — האָ, ר' גדליה?

— קריכט אין וואָג, קריכט, ר' וואָווע, — שפאַרט אים גדליה אונטער, — זיי וועלן אַלע קומען...

- פּאַרט געזונט !
- בלייבט געזונט !
- מע טרייבט, נעבעך, יידן...
- וואָס רעדט איר, ר' קלמן, ווער טרייבט זיי חלילה ?
- ס'איז זיי שוין בעסער פון אונדז...
- אַז זיי וועלן האָרעווען, וועט זיי זיין גוט !
- קומט, יידן, זיי זיינען שוין אַוועקגעפאַרן !
- יא, אַוועקגעפאַרן... דוכט זיך וואָס, נאָר עפעס ווערט זשאַלקע...
- נו, וואָס ט'איר געוואַלט ? ס'איז פונדעסטוועגן אַ נסיון !
- יא, אַ גרויסער נסיון, יידן...

**

נאָך גאָר קאַיאָר האָבן שמחה דער קצב, לייבקע און זבולון דער מלמד אַוועק-געטריבן דאָס ביסל כּוּדאַבע מיטן ברייטן שליאַך. לייבקע איז גאָר ניט צופרידן געווען, וואָס אַשר דער לאַנגער האָט געשיקט דעם טאַטן זיינעם, דעם הינקענדיקן מלמד, אין אַזאָ בלאַטע טרייבן די בהמות. „ס'איז דען פאַר אים אַן אַרבעט, — האָט לייבקע געטראַכט, — אַז דער ייד שלעפט קוים די פיס אין דער בלאַטע... נאָר גיי, ער איז פּרעצעדאַטעל...“ דער עיקר איז לייבקע געווען אין כּעס אויף אַשרן פאַר דעם, וואָס אים, לייבקען, האָט אַשר ניט געוואַלט הערן און איז אייני-געגאַנגען, מ'זאל אַריינעמען דעם מיידענער אין קאַלעקטיוו אַריין. דערצו האָט נאָך דער מיידענער באַדאַרפט אַרױספאַרן אַנטקעגן, העלפן פאַרפירן די בהמות, און מ'האַט אים נאָך אַלץ ניט באַגעגנט. די בהמות זיינען געקראַכן פונעם וועג, פאַרלאָפן אויף אויפגייענדיקן קאַרן, און אַלעמאַל איז לייבקען אויסגעקומען זיי צו פאַרקערעווען, ווייל דער מלמד האָט שוין אַנגעהויבן צושטיין, און פון שמחהן האָט שוין אויך געשלאָגן אַ געדיכטע פאַרע. דער מלמד האָט זיך אַלעמאַל אַפּ-געשטעלט, זיך אומגעקוקט אויף צוריק און איבערגעפרעגט:

— ר' שמחה, ס'איז שוין ווייט פונדערהיים ?

— שוין ווייט, ניט ווייט, — האָט שמחה מיט כּעס אויסגעשריען, — וואָס פּרעגט איר זיך נאָך אַזוי ? די גרויסע געשעפטן, וואָס איר האָט דאַרטן איבער-געלאָזט ? — און אַליין האָט זיך דער קצב צוגעזעצט אויף אַ פּיען, וואָס ביים וועג, מיטן פנים צום שטעטל, צוגערופן לייבקען און אים אַ פּרעג געטאָן: „אַי, מ'זעט נאָך, דוכט זיך, אַרױס דעם צלם פונעם קלויסטער ? ס'איז דאָך אונדזער צלם...“ — לייבקע האָט זיך צעלאַכט. ווען לייבקעס געלעכטער וואַלט מען געקאַנט צעשניידן מיט אַ מעסער, וואַלט פונעם געלעכטער אַ שפּריץ געטאָן אַ ווייניקער זאַפט. דער קצב האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ, דערנאָך האָט ער אַנגענומען לייבקען פאַר אַ האַנט, אים צוגעשלעפט גאָר נאָענט צו זיך, אַז דער מלמד זאל ניט הערן. — „דו דאַכסט,“ — האָט דער קצב שטיל געזאָגט, — „אַפּגעלעבט דאַרטן אַלע יאָרן... טאַקע זייער שלעכטע יאָרן, מיין קינד, אָבער אַפּגעלעבט... אוי, די ראַבע איז ווידער אַוועק צום קאַרן, קודי, אַ בראַך צו דייע יאָרן!“ — און דער קצב איז אַוועקגעלאָפן מיט אַ פאַרביטערטן געשריי נאָך דער בהמה.

דער פּרילינגדיקער טאָג איבער די פעלדער איז געווען אזא וואַרעמער, און דער הימל אַזא ריינער, אַז וואר-ניט-וואו אויפן האַריוואַנט האָבן נאָר געבלאָנקעט אַ פאַר טונקעלע כּמאַרעלעך, און די זון איבער די קעפּ האָט אַזא בראַט געטאַן, אַז די ביימער זיינען געבליבן שטיין ווי פאַרכישופּטע, און דער ווינט האָט זיך פאַרטאַיעט אין די ראַגן. די שוואַלבן האָבן מיט אַ צוויטשעריי זיך געדרייט גידעריק איבער דער ערד, פון די סעדער האָבן זיך געטראַגן אַזעלכע ריחות, אַזש זיי האָבן פאַרכאַפט ביים אַטעם. ערגעץ ווייט פונעם וועג האָבן הינט געבילט, און ס'האַט געבוכקעט אַ באַראַבאַן. די בהמות זיינען שוין אויך פונעם וועג ניט געלאָפּן, געגאַנגען פאַמעלעך איבער די וואַרעמע בלאַטעס, נאָר די צוויי אַפּ-געקעלבטע קי האָבן זיך וואָס מער אַלץ שטאַרקער צעדעוועט, ווייל די אייטערס זיינען זיי אַזוי פול געוואָרן, אַז די מילך האָט זיי אַנגעהויבן רינען פון די דיקעס. שמחה מיט לייבקען האָבן זיי אויסגעמאַלקן אויפן שליאַך. דער מלמד האָט זיך אַזש אַפּגעקערעוועט. ער האָט ניט געקאַנט צוקוקן, ווי די מילך צעגיסט זיך איבער דער ערד, רינט אַראָפּ אין ראָוו אַריין און גייט אַוועק מיט די רוישיקע וואַסערן.

— פאַרוואָס האָבן זיי מיר ניט געזאַגט, — האָט דער מלמד זיך גענומען קראַצן אונטערן בערדל, — כּוואַלט געווען מיטנעמען אַ טעפּל... איי, איי, אַזויפיל מילך... ר' שמחה, אפשר קאָן מען זיי מעלקן שפּעטער אַביסל, מירן צוגיין צו אַ שטוב... ס'איז דאָך אַ ריס פונעם האַרצן...

— מע קאָן שוין מער ניט וואַרטן, ר' זבולון, — האָט דער קצב געזאַגט, — ס'איז אַ רחמנות אויף דער כּודאַבע, ס'טוט איר, נעבעך, וויי... איר הערט, ווי זי קרעכצט? אַ שטומער צונג, ר' זבולון, מירן שוין טרינקען מילך דאַרט...

דעם מיידענער האָט מען נאָך אַלץ ניט באַגעגנט. ערשט הינטערן סאַסנאַון וואַלד האָט זיי אַפּגעוואַרט אַ פּויער — דער מיידענער האָט אַרויסגעשיקט פאַר זיך אַ מענטשן. נאָר אַזוויי מ'האַט זיך צונגיפּערעדט, אַז ביים וואַלד זאָל מען וואַרטן אויף די פּורן, האָט לייבקע אַפּגעשיקט דעם פּויער אַהיים. דער פּויער האָט ניט געוואַלט אַוועקגיין — ער האָט געוואַלט אַפּקומען דעם מיידענער אַ שטיקל חוב, נאָר לייבקע האָט אים דערקלערט: זיי טרייבן ניט קיין כּודאַבע אויפן יאַריד, זיי פאַרן אויף ערד, אַליין וועלן זיי אַרבעטן... «אַ רוח אין זיין טאַטנס טאַטן אַריין», — האָט זיך אַזש שמחה צעשריען, ווען דער פּויער איז אַוועק, — «מענטשן שיקט ער. איך וועל טרייבן, און ער וועט זיצן אין שטוב? אויף אַזא אופן האָב איך אים געהאַט אין דר'ערד, ניט אין קאַלעקטיוו...»

— איך האָב דאָך געזאַגט, — האָט לייבקע זיך צוגעשפּאַרט צו אַ סאַסנע, — האָט מען זיך איינגעשפּאַרט: ישראל איז אַ דאַרפּסייד, ער קאָן זיך מיט דער ערד... אשר האָט מיך אויך ניט געוואַלט פּאַלגן...

— אַז ער איז אַ מענטש, וואָס פאַרשטייט אין כּאַזייסטווע, — האָט שמחה געזאַגט, — וועגן דעם איז ניטאָ וואָס צו רעדן; אַז ער האָט געגעבן אין קאַלעק-טיוו אַריין אַ פאַר גוטע פּערד, וועסטו דאָך ניט אַפּלייקענען. וואָס-זשע דען, מ'עט

אים דאַרפן הייסן נעמען דעם זאַסטעפּ אין האַנט אַרײַן... און װײטער װעלן מיר זען... נו, טרײַבט צונויף דעם סקאַט!

אינגיכן זײַנען אַנגעפאַרן די פּורן. בײַ אַלעמען זײַנען די נײַע שטײוול געװען בײַ די כאַלײעװעס אין בלאַטע, די קאַפּאַטעס אונטערגעשטעקט אונטער די גאַרטלעך, די הײטלעך פאַררוקט אױף די פּאַטיליצעס, די פּנימער פאַרפּאַלײטע, די בערד צעקאַשמעטע, נאָר די אױגן האָבן בײַ די יידן געברענט... זײ זײַנען אָנ־געפאַרן מיט אַ ראַש, גענומען אונטערפּאַשען די בהמות, די פּערד, אַראַפּגעשלעפט די זעק פּון די װעגענער, זײ אױסגעשפּרײט צװישן די סאַסנעס, און מ'האַט זיך אַװעקגעזעצט אונטערלענען די הערצער און אַפּרױען. אשׁר דער לאַנגער אײז אַרומגעלאָפּן צװישן דעם עולם, געזען, אַז קײנער זאָל זיך מיט גאַרניט פאַרנעמען, מ'זאָל נאָר עסן און זיך אַפּרױען.

— מיר האָבן נאָך אַ װערסט זעקס, האָ, ר' שמוּליע?

— מיט אַ סמײטשיק, — האָט דער באַלעגאַלע געענטפּערט.

— נו, אײז נאָך אַ שטיקל װעג...

— דאָס שטיקל אײז לענגער פּון די זעקס װערסט, — האָט שמוּליע געלאַכט.

— דער פּריץ האָט זיך פאַרקליבן אַביסל װײטלעך... אײז ער גאָר קראַנק געװען אַװעקשטעלן די אײמעניע אַביסל נעענטער. װאַס זאָגסטו, זלמן?

— װאַס זאָל אײך זאָגן? — ענטפּערט דער גלעזער, — װען מ'װאָלט אים

געװען זאָגן צוריק מיט אַ יאָר צען: הער זיך צו, פּאַניע, ס'װעט קומען סאַװעצקע װלאַסט, און דײן ערד װעלן פאַרנעמען יידן? װאַס זאָגסטו, שמואל?

— װען מ'װאָלט עס מיר געװען זאָגן, — קראַצט זיך װאַװע אונטער די

פּאַכװעס, — װאָלט אײך אױך געװען אַנגעשפּיגן אַ פּול פּנים... הערט אַ מעשה, װעמען װאָלט עס זיך געלייגט אױפּן שכל? װאַװע צעלניקער — ביים פּריץ

זעלינסקי אױף דער ערד... אַ סמײכת־הפּרשה!...

— אײך דאַרף אײך זאָגן, — מישט זיך אַרײַן גדליה, — אַז סע פּאַטופּעט זיך

מיר נאָך אײצט אױך ניט אין מות... עפּעס בין אײך, יידן, װי אין אַ חלום, זאָל

מיר גאָט אַזױ העלפּן באַמת... עפּעס װי אַ חלום, יידן. מיר פאַרן אױף ערד,

פאַרן פאַרביי דערפּער, די גױים װינטשעװען אונדז ז'באַהאַם... עצהנען, װאַס

מיר זאָלן פּרײער זײען... װי אַ שײנער חלום, יידן, זאָל מיר גאָט אַזױ העלפּן

באַמת!

— אַ שײנער חלום, — קראַצט זיך נאָך װאַװע אַלץ אונטער די פּאַכװעס, —

נאָר אַביסל אַ שװערער... אױ, אַ שװערער... װעסט באַלד װידער זאָגן, אַז אײך

בײן... װי הײסט עס בײַ דיר?

— אַ פּעסמײסט, — לאַכט אשׁר דער לאַנגער, װאַס ליגט אַנגעשפּאַרט אױף

ליבּקעס אַקסל, — ס'הײסט, אַ מרה־שחורחניק, ר' װאַװע! מירן מאַרגן, יידן,

זיך אַ נעם טאָן פאַר די אַקערס, אַז אַז די פּולע זעק װעלן מיר פאַרזײען... און

ס'זעט אױפּגיין ברויט מיט קױלעטש!

— אַמן!

— צוליב װאַס דען ברעכן מיר זיך?

— פון דיין מויל אין גאָטס אויערן...

— יידן, — האָט זיך פלוצים אויפגעהויבן זלמן דער גלעזער, — איך וויל, אַז אַשר זאָל ראַזרעשען דעם טאַטן זיינעם, ער זאָל מאַכן אַ מלאַ... — דער עולם האָט זיך פאַנאַנדערגעלאַכט, מ'האַט געמיינט, אַז דער גלעזער, וואָס האָט ליב זיך אַמאַל אַ ווערטל טאָן, חכמהט זיך איצט אויך, נאָר ביי זלמען האָט געציטערט די באַרד און אין איין אויג האָט ביים יידן געגלאַנצט אַנטקעגן דער זון אַ גרויסע טרער... — יידן, — האָט זלמן געזאָגט, — צוריק מיט זעקס יאָר איז דאָ מיין קינד געהרגעט געוואָרן... טאַקע ערגעץ אַט־אָ דאָ, וואו מיר זיצן, האָב איך אים געפונען צווישן אַ סך קראַנסאַרמייצעס... אַט דאָ ערגעץ איז פאַרגאַסן געוואָרן זיין יונג בלוט...

אשר דער לאַנגער, וואָס האָט ניט געקענט זלמנס זון — שמואליק, האָט איצט ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן. ער ווייסט טאַקע, אַז שמואליק איז געהרגעט געוואָרן ביים סאַסנאָון וואַלד, נאָר ווי אַזוי שטעלט מען זיך איצט אַוועק דער־קלערן דעם גלעזער, אַז באַלשעוויקעס מאַכט מען ניט קיין מלאַס... אשר האָט אַ קוק געטאָן אויף לייבקען, ווי ער וואַלט געזוכט ביי אים הילף, נאָר לייבקע איז געזעסן מיט ברייט־פאַנאַנדערגעפנטע אויגן. ער איז, ווי פאַרשטאַרט גע־וואָרן. מיטאַמאַל האָט ער זיך אויפגעכאַפט, צוגעלאָפן צו זלמען און אויס־געשריען:

— טאַטע, מ'דאַרף ניט... באַליידיק אים ניט...

— איך? — איז זלמן אויפגעציטערט געוואָרן, — איך באַליידיק אים? — אָבער לייבקע האָט גאַרניט געענטפערט. ס'האַט אים אַזוי אַנגענומען ביים האַרצן פונעם טאַטנס פולע אויגן, אַז ער איז אויף גיך אַפגעגאַנגען צו די פורן, אשר איז אים נאָכגעגאַנגען, און זיי האָבן ביידע שווינגנדיקערהייט אַנגעהויבן צונויפ־נעמען פון אונטער די פערד דאָס היי, שמואל דער באַלעגאַלע, וואָס איז דענסט־מאַל געפאַרן מיט זלמען ברענגען דעם זון, איז צוגעגאַנגען צום גלעזער, און אים אַנגענומען פאַרן אַרבל:

— קום, זלמן, ער דאַרף ניט די מלאַ דיינע... וועסט אים דערמיט ניט לעבעדיק מאַכן... קום, זלמן, מיר פאַרן, קום, קום, נאָ פאַרצוים די פערד... — זלמן האָט זיך גענומען פאַרצויםען די פערד, אָבער באַלד האָט ער ניט געסטאַיעט. מ'האַט דערהערט, ווי אַרויפצו אין וואַלד, צווישן די הויכע שטילע סאַסנעס, האָט דער מלמד אויסגעשריען: „את נשמת שמואל ברב זלמן“...

דער טאַג האָט דערוויל אַנגעהויבן פאַרלאָזן די פעלדער. ס'האַט אַ בלאַז געטאָן אַ ווינט. די יידן האָבן גענומען אַנטאָן די לייב־פוטערלעך, וואַרע האָט פונדעסטוועגן פאַרוויקלט אויפן האַלדז די פאַטשיילע, וואָס דאָס ווייב האָט אים מיט גוואַלד מיטגעגעבן; שמוליע, שמחה מיט לייבקען האָבן איבערגעקוקט, ווי מ'האַט פאַרצוימט די פערד. ס'איז צוגעקומען זלמן מיטן מלמד, זיי האָבן געהאַלפן צובינדן די בהמות צו די דראַבינעס, און די פורן האָבן זיך גערירט. די זון איז דערוויל פאַרגאַנגען איבער דעם שיטערן אַליכאַווע וועלדל. די רויטע ברוגע אַליכעס רינגלען אַרום די זון, שטופן די צווייגן אין דער זון אַריין, ווי

זיי וואָלטן זיך וועלן אַנזױגן אויף אַ גאַנצער נאַכט. די פּורן שלעפּן זיך פּאַוואַליע. די רעדער סקריפען אין דער בלאַטע. די וואַסערן רוישן אין די ראָועס ביים וועג. זייער געזאַנג פּאַרלויפט ביז צו דער יונגער לבנה, וואָס פּאַרעט זיך שוין אין דער צווייטער זייט פונעם טונקעלן בלויען הימל.

עמנואל קאזאקעוויטש

פון ראמאן „שלוס און חוה“

1

עס קלאפט אַ צוג אונטער די שטערן,
 און ס'קלאפט מיין האַרץ, און ס'קלאפט דיין האַרץ.
 די נאַכט איז טיף, די נאַכט איז שוואַרץ,
 און נאָר אַן איינזאַמער לאַמטערן
 פליט דורך אינמיטן נאַכט געשווינד,
 טוט קוים אַ בליץ דאָרט און פאַרשווינדט.
 פון טיפער נאַכט דעם צוג אַנטקעגן
 לויפט אַן אַ סטאַנציע צומאַל.
 די וועלט איז ברייט, דער צוג איז שמאַל,
 ער בויערט דורך די שטילע געגנט,
 ער טוט אַ רויש צעווישן ביימער,
 און אויף אַ בריק אַ קנאַל ער טוט,
 און פול מיט גבורה מיט געהיימער
 ער גייט זיין וועג, — און אים איז גוט.

2

וואַקזאַלן נעמען אים אין שוים,
 און זאָרגזאַם ווערן זיי געוואויר אים.
 די וועג-מייסטערס, ווי די דאַקטוירים,
 אים הערן אויס און קלאַפן אויס.
 אַן אַלטער סטרעלאַטשניק זיין בענטשונג
 אין גרינע פלעמלעך טראַגט אים צו.
 מיט זאָרג דעם צוג באַגלייטן מענטשן, —
 צום ווייטן מזרח גייט דער צוג!

3

אַט צינדט זיך אַן אַ טאַג אַ גייער
 ביים ווייטן בליכן האַריזאָנט.
 דער הימל שפילט מיט רויטן פייער,
 די פעלדער ווערן גאַלדיק-בלאַנד.
 עס טוט דער צוג אַ הויכן שאַל
 מיט ברייטן אַטעם פון אַ גיבור,
 ער יאַגט אַ צווייטן צוג אַריבער
 און שטעלט זיך אָפּ ביי אַ וואַקזאַל.

4

אין צוג איז טומלדיק און ליכטיק,
 און ס'קלינגט געלעכטער איבעראל.
 מע לאכט און מע דערציילט געשיכטעס,
 דער לייענט, דער שלאפט, דער פארט בכלל.
 מע ווארט אויף סטאנציעס אויף גרויסע,
 נאך פרישן אַקרעפּ לויפט מען אָפט.
 פון אויבן מאַכט מען גאָר אַ כּוּסֶה,
 פון אונטן שפּאַסט מען און מע שלאָפט.
 דאָ שפּילט מען שאַך, דאָ טרינקט מען קאַווע,
 מע פירט ראַמאַנען און מע רעדט :
 כאַבאַראַוּסק, סאַכאַלין, סאַווגאַוואַן,
 אימאַן, וולאַדיוואַסטאַק, פּאַסיעט.

5

אין ווייטן קאַנט מע פירט אַריבער
 דעם דראַנג צו אַלין, וואָס גרויס און ניי,
 די וואַרעם פון פאַרלאַזטע שטיבער,
 פון פּראַסטן זיין די טומלעריי.
 און אַט דאָס פאַרל פירט איר ליבע,
 און אַלע שמייכלען : „ס'איז כּדאי.“
 עס שמייכלט סאַכאַלין, סאַווגאַוואַן,
 פּאַסיעט, וולאַדיוואַסטאַק, אימאַן.
 מע ווייסט שוין אַלע : זי הייסט חוה.
 מע ווייסט, אַז שלום הייסט איר מאַן.

6

דער גאַנצער צוג באַטראַכט זיי צערטלעך
 און וואַרפט זיך איבער שוין מיט ווערטלעך,
 און יעדער טוט אויף זיי אַ וואונק —
 אַזוי זיך, גלאַט, אָן קיין שום סיבה,
 ווייל יעדער איז געוועזן יונג,
 און יעדן רירט די שטילע ליבע,
 וואָס אַטעמט שמעקעוודיק און קלאַר
 אין אַט דער יוגנטלעכער פאַר.
 אַזויפיל שטעטלדיקע תּמימות
 אין זייער האַלטן זיך באַצווייט,
 אין זייערע נייט־דרייסטע רייד
 וועגן די „פעטערס און די מימעס“.

די צוויי פאָר אויגן, ווי אין טשאַד
פון לעבן, וואָס ווערט איצט ערשט עכטער,
און דער קליינשטעטלדיקער חשד:
די שרעק פאָר לייטישן געלעכטער...
צום פענצטער צוגעטוליעט פעסט,
זיי קוקן אָן די וועלט די גאַרע,
ווי יונגע פיקסלעך פון אַ נאַרע,
ווי קליינע שוואַלבען פון אַ נעסט.

7

ביים פענצטער זיצט די יונגע פאָר
און קוקט, ווי בערג און פעלדער לויפן.
ער פילט דעם דופט פון אירע האַר,
זי הערט דעם קלאַפּ פון זיינע שלייפן.
עס זינגט דער צוג פאָר זיי אַ ליד,
מיט מיל-טריט קומען אָן אַנטקעגן
שלאַגבאַומס, שטיבלעך, סטויפן, וועגן.
די גאַנצע וועלט אַנטקעגן פליט
מיט איר צעשוּיבערטן פאַרמעגן.
אַ גאַנצן טאַג, אַ האַלבע נאַכט
געוועזן איז דאָס פעצטער אָפן.
און חוה האָט לעב אים געוואַכט,
און שטיל געלאַכט, און ניט געשלאָפן.
און איצטער שלאַפט זי, חוה, שטאַרק.
אַ הויכער באַרג איר קומט צו חלום,
און שייטערס ברענען אויפן באַרג,
און צווישן זיי איז זי און שלום.

8

מע ווערט געוואוינט. מע ווייסט — מע פאַרט.
פון אָנהויב טראַכט מען וועגן אַרט,
וואָס מע האָט הינטער זיך פאַרלאָזן,
און מע דערציילט אַלץ אויס פון דאַרט.
סיקומט נייער טאַג, געקליידט אין ראָזן.
ביי מענער וואַקסט שוין אָפּ די באַרד.
אַ נייער ווינט הויבט אָן צו בלאָזן.
מע טראַכט שוין וועגן יענעם אַרט,
וואוהין מע קומט, וואוהין מע פאַרט.

9

און וואָס אַ שעה, ווערט גענטער אַלץ
 די צייט פון שידונג מיט די מענטשן,
 וואָס מ'האַט דערוואוסט זיי און דערקענט שוין.
 מע שעמט זיך פאַלן אויפן האַלדו,
 נאָר ווען מע קלייבט די טשעמאַדאַנען
 און ווען מע טוט זיך אייליק אָן,
 ווערט שיער אַ שאַד אַוועק פונדאַנען,
 און חוה ווייסט ניט וואָס צו טאָן.

10

ס'איז שלום בלייך. ער קאָן ניט ריידן.
 געקומען. אָט. זאָל זיין אין פריידן.
 ער זעט, ווי ס'פלאַקערט חוהס בליק.
 געקומען. אָט. זאָל זיין מיט גליק.
 עס ווערט אַ פריילעכער קאַנווייער:
 די אינזשענערן, רויטאַרמייער
 די פעקלעך שלעפן צו דער טיר,
 און נחת ווינטשט מען אים און איר.
 עס ברומט דער צוג. מיט פונקען שפייט ער.
 און ס'ברענען שייטערס ביי דער באַן,
 און אויפן באַרג סע ברענען שייטערס
 אַט-אַ. אָט איז. אַביסל ווייטער
 עס ליגט די שטאַט ביראַבידזשאַן...

11

די שטאַט געלעגן איז אין טאַל,
 וואָס ביי דעם טייך דעם שטראַמיק-שנעלן.
 דער הימל ריין איז, ווי קרישטאַל,
 און זיך אַליין אַזוי געפעלן,
 אַז נאָר ער שפיגלט זיך מיט שטאַלץ
 אין טייך און אין די לוזשעס גרינע,
 און אין די ריטשקעס, וועלכע רינען
 פאַרביי פאַרגרייטע שטאַבלעס האַלץ...
 עס גלאַנצט די שטאַט מיט הימל-שטיקלעך,
 דו פאַלסט אַריין — ביסטו אומגליקלעך!

12

כאָטש אַלץ איז דאָ געווען אין פּלענער
און זייער ווייניק — אויף דער וואָר,
ט'מען זיך דערפון געפילט נאָך שענער,
ווייל יעדער איז געווען אַ בכור.
ער איז אָהער אין ווייט געקומען,
צעשיידט זיך מיט זיין אַלטער היים —
מיט פעטער קלמן, מומע פרומע, —
און האָט דערמיט שטאַלצירט געהיים.
ער איז געווען כמעט דער ערשטער,
דער איינגעמער און דער באַהערשער,
און שיער מיט תענוג דאָס געוואוסט:
בין מיר איז דאָ געוועזן פּוסט.
אַט דער־אָ גלותדיקער וויסן
פלעגט אים מיט אייפער טאָן אַ ברען.
און עס פלעגט אים כמעט פאַרדריסן,
וואָס מ'איז דאָ אויך בין אים געווען.

13

ס'איז שלום צו צו דעם פאַראַם,
צום שווערן וואַסערדיקן גייער,
און ס'האָט דער אַלטיטשקער קאַרייער
אָוועקגעפירט אים קעגן שטראַם.
אויף צווייטן ברעג, אין שטילן שווייגן
האָט שטרענג באַגעגנט אים די טייגע
מיט ווינטיקער, מיט ברייטער שטים.
אַ סאַפקע איז געווען פאַר אים.
ער האָט אויף איר גענומען שטייגן,
און פון דער הייך האָט אַט די וועלט, —
דער טייך מיט זיינע העלע אַרבל,
די ווייט אין רואיק־רייפּע פאַרבן —
פאַר זיינע אויגן זיך געשטעלט.

14

„דו, שלום, ביסט אָהער געקומען
און האָסט דערזען: ס'איז גוט און שיין.
פאַר חוזה וועסטו קלייבן בלומען,
צום ריינעם קוואַל נאָך וואַסער גיין.
אויף בערג, זוי ווייטע בערג פון כרמל,

וועסטו אַוועקגיין אין געיעג.
וועסט שיסן דאַרט אַ הערש, אַ האַרמל
און דורכלייגן דעם ערשטן שטעג.

15

„און זאָל זיך דוכטן זיר: ישראל
האַט די געצעלטן דאָ צעשטעלט
אויף שטרעקעס פּרילינגדיקע, בלאַע,
און אין דער מיט איז דיין געצעלט.
און פול מיט וויין וועט זיין דער לאַגל,
און פּרילינג וועט פאַרגיין אין שייך,
און חוה וועט פאַרגיין אין טראַגן,
און הייסער זומער-לעב וועט זיין,
און רויטער בלעטער-פאַל וועט יאָגן,
און ס'וועט פאַרשיטן אַלץ דער שניי.
און ווען אַראַפּגיין דאָ דער שניי וועט,
וועט דאָן פון דיר מיט איר באַצווייט
געזאַלבת ווערן אַ נייער שבט.
און ס'וועט אַ גינגאַלדענע פּאָווע
שטיין ביי דיין שוועל; און ס'וועט אַ הערש
מיט צווייגן-הערנער זאָגן: הערש,
דו שטאַם פון שלום און פון חוה!...“

1940-1934

דוד בערגעלסאן

צווישן שכנים

מיט משוגע-געוואָרענע קאלירן פון וועלקונג בלאַנדזשעט אַרום מיר אויף בערג און אין טאַלן דער הייס-זוניקער סוף פון אַקטאַבער. ריחות שאַרפע, ווי אינגבער, זיינען פֿול מיט ווילדקייט, ווי די באַוואַקסענע הויך-באַרגיקע גע-דיכטעניש, וואָס אונטער נאַענטע און ווייטע הימל-בלאַקייטן.

איך קער זיך אום צופוס פון דער „וואַרעמער אַזערע“ צוריק צום בערגיקן ישוב לאַנדאַקאָ, וואו מע ענדיקט בויען דעם גרויסן קאַלך-זאַוואַד. מיר דערגייט די יאָר די בייטאַגיקע היץ, און דער קאַפּ איז מיר פול מיט דער צוויי-אַ-האַלב-שעהדיקער לעקציע, וואָס איך האָב נאָר-וואָס אויסגעהערט דאָ אין ווילד-פאַר-וואַקסענעם הויכבאַרגיקן העק, וואוהין עס פאַרבלאַנדזשעט נאָך אַ מאָל אויך היינט צו טאָג דער אוסוריער טיגער — אַ לעקציע וועגן פיש-פאַרמערונג. שפאַן איך אַלץ מיט אויסבאהאַלטענע שטעגן באַרג-אַראַפּ, באַרג-אַרויף און ווער שיער ניט צעגאַנגען פון היץ. דערצו נאָך די אומבאַטראַטענע שטרעקעס, וואָס קוקן אויף מיר פון אַלע זייטן — זיי שוואַכן מיך אַפּ, ווי אַ פּסוק פון „בראשית“:

„און געווען איז אָונט, און געווען איז מאָרגן — דער טאָג דער ערשטער.“

געראַטעוועט האָט מיך פון דעם אַלעמען די פאַרוואַלטערין פון דער לאַג-דאַקאַער שול, וואָס איז דעמלט אויף איינעם פון יענע בערגיק-הייסע שטעגן מיר אַנגעקומען אַקעגן. שוין אַליין די שטייפֿקייט און די באַשלאַסנקייט פון אירע ברייטע טריט האָבן געווירקט אויף מיר, ווי אַ מין סאָרט חלשות-טראַפּן, מיך אויפגעטרייסלט און מיך אומגעקערט צום געפיל, אַז אויסער אומבאַאירטע שטרעקעס, וואָס דערמאַנען אין פּסוקים פון „בראשית“, הויבט נאָך דאָ אַן אַרויס-צושטראַמען פון צווישן די בערג אַ יונג, שווער און גליקלעך-ערנסט לעבן. אַ שטראַמעלע אין דעם לעבן איז די פאַרוואַלטערין, וואָס קומט מיר אַן אַקעגן. איר האָט געקלעקט ענערגיע אויף איינצוואַרדענען אינעם יונגן באַרגיקן ישוב לאַנדאַקאָ אַ זעלטן-גוטע שול. פריילעך און מוטיק, ווי אויגן פון גליקלעכע קינדער, קוקן דאָרט די שפּיגל-ריינע פענצטער פון איר שול אויפן נייעם וואַקסנדיקן שיינעם ישוב. און אַליין איז די פאַרוואַלטערין שוין ניט גאָר יונג, און רעדן רעדט זי גאַנץ פאַמעלעך, אַביסל זינגענדיק-צעצויגן, ווי מע רעדט אין זשיטאַמירער געגנט, פּונוואַנען זי שטאַמט. און זען זעט זי אויס איצט, בעת זי דערנענטערט זיך צו מיר, ווי איר מאַמע, וואָס האָט אַמאָל נאָך אין שטעטל געטראַגן אַ פאַריק. — אין אַזאַ היץ? — זאָג איך, אַפּשטעלנדיק זיך אַ שמועס טאָן מיט דער פאַרוואַלטערין, — וואוהין טראַגט עס אייך?

— טאַקע... עס טראַגט מיך, — ענטפערט זי, צושטעלנדיק אַ האַנט צום שטערן און איינקוקנדיק זיך אינעם נאַענטן רוסישן ישוב, וואָס ליגט אין אַ זייט

לעבן א נישקשהדיק-הויכן באַרג, — ניט עס טראַגט מיך, נאָר ממש עס צע-
טראַגט מיך!

זי קוקט זיך נאָך אַלץ איין אינעם רוסישן ישוב:
— דאָס גיי איך איצט אַהין, געמוזט אַוועקוואַרפן אַלע אַרבעטן. איך וועל,
דוכט זיך, אויסלאָזן צו זיי אַלץ, וואָס ביי מיר אויפן האַרצן.
— וואָס איז דען? — וואונדער איך זיך.
— פּרעגט ניט, — ענטפערט זי, — צרות איז גענוג. מיר האָבן אָפּגעטאָן אַ
חכמה... מיר האָבן אַנטליען דעם רוסישן ישוב אַ לערער... מיר זיינען דאָך מיט
זיי שכנים.

— וואָס — פּרעג איך, — האָט איר זיי אַנטליען?
— יאָ, — זאָגט זי, — מיר האָבן זיי אַנטליען אַ לערער אויף מאַטעמאַטיקע.
— אַ לערער?!...
— נו, יאָ, — ווערט זי ביזלעך, — אַן אמתן לערער, אַ לעבעדיקן. וואָס
וואונדערט איר זיך אַזוי?

— ניין, — זאָג איך, — גאַרניט. אַנטלייען, ווייס איך, קאָן מען יענעם אַ
טעפל, אַ לאַקשנברעט, אַ מולטער אויף ראַשטשינען. אַבער אַנטלייען אַ לערער?...
איך הער עס צום ערשטן מאָל.

— מסכים, — מאַכט זי, — ס'איז טאַקע געווען ווי אַנטלייען אַן אויג פונעם
קאַפּ. מיר באַדן זיך דאָ אין לערער? נאָר אַז יענע קומען אַלע טאַג און בעטן
און קליאַנטשען, און לעבן לעבן מיר מיט זיי זייער גוט. ביי יעדן יום-טוב און
ביי יעדער צרה — מיר ביי זיי, זיי ביי אונדז, איין גוף און איין נשמה. גיי קוק
צו, ווי יענע קאַנען ניט אַנהויבן דאָס לערן-יאָר. האָבן מיר זיי געליען אַ לערער
אויף געציילטע צען טעג. נו, זעט איר דאָך: האַלטן זיי אים שוין אַריבער דריי
וואָכן און גיבן אים אונדז נישט אָפּ. דאָס האָב איך אַוועקגעוואַרפן אַלע אַרבעטן
און גיי איצט צו זיי. איך וועל זיי דאַרט אָפּשפּילן אַ מיטוואָך, אַז זיי וועלן מיך
האַבן צו געדענקען אויף קינדס-קינדער.

— ניין, וואָרט, — זאָג איך צו דער פאַרוואַלטערין, — אויב אַזוי, גיי איך
אויך מיט אייך.

מיר איז דאָ באמת טשיקאָווע אַ קוק צו טאָן, ערשטנס, ווי אַזוי זעט אויס
אַ לערער, וואָס מע אַנטלייט אים. צווייטנס, ווי אַזוי וועט די פאַרוואַלטערין אים
אָפּנעמען, און, דריטנס, ווי אַזוי וועט זי פירן מיט זיך צוריק אַהיים אַט דאָס
לעבעדיקע שטיקל סחורה.

די איינוואוינער פונעם קליינעם רוסישן ישוב — דער עיקר די מאַנצבילן —
טרעפן מיר אין דרויסן ביי דער אַרבעט. מע איז אַלע אויסגעטאָן ביז צום העמד,
מע שוויצט, ווי אום תמוז און מע טעסעט זייער ערנסט גראַבע און דינע קלעצער.
טאַקע דאָ געפינען מיר דעם רויטלעכן פאַרזיצער פונעם ישוב-ראַט — זייער
אַ הויכן פּערציק-יאָריקן מאַן מיט אַן אויסגעמושטערטקייט פון אַ רויטאַרמייער
און מיט אַ טבע אַ טראַכט צו טאָן אַ קאַפעלע פריער, איידער ער ענטפערט אַ
מענטשן אַ וואָרט. ער איז אויך אויסגעטאָן ביז צום העמד, בייגט זיך מיט אַ

האָק אין האַנט איבער אַ גראַבן קלאַץ, וואָס ליגט צווישן זיינע לאַנגע פיס, טעסעט און שוויצט גלייך מיט אַלע.

— ווי איז דיר קיין בויון ניט, חבר אַלעקסאַנדראַוו, — טרעט באַד אָן אויף אים די פאַרוואַלטערין און שטעלט מיך גלייך פאַר אָן עדות. — אויפן אָונט פון דעם דאָזיקן אַ חבר ביי אונדז אין לאַנדאַקאַ האַסטו ערשט יענע וואָך זייער שייַן גערעדט, ווי אַזוי מע דאַרף העלפן איין ישוב דעם אַנדערן. זיס, ווי צוקער, האַסטו גערעדט, און אַליין טוסטו אונדז אַפּ אַזאַ זאַך. מיר האָב אייך אַנטליען אַ לערער אויף צען געציילטע טעג, האַלטסטו אים שוין די דריטע וואָך און קלערסט גאָר, אַפנים, ניט אים צוריק אונדז אַפּצוגעבן...

— וואַרט נאָר, — טוט דער פאַרזיצער פאַמעלעך אַ טרייסל אויף רעכטס און אויף לינקס מיטן קאַפּ, — כאַפּ ניט... וואָס הייסט „איר האָט אונדז אַנטליען“?... ער ווישט אַפּ מיט אַ האַנט דעם שווייס פון שטערן, טוט אַ קאַפעלע אַ טראַכט און שטעלט אָן זיינע אויגן אויף דער פאַרוואַלטערין:

— נו, און מיר? — פרעגט ער, — מיר פאַר אייך זאָרגן זיך ניט? און וואָס איז דאָס-אַ, אַ הונט?...?

דערביי וויינט ער אָן אויף די אַנגעגלעזטע פענצטער פון דער אַנטקעגנדיקער סאַמע שענסטער ישוב-געביידע — אַ געביידע, וואָס האָט ביים אַריינגאַנג אַ שילד מיט אָן אויפשריפט „קלוב“... שטעלט זיך אַרויס:

די פאַרוואַלטערין האָט געוואַלט באַוואַרענען די לאַנדאַקאַער שול מיט „פּאַדוואַינע“ פענצטער אויף ווינטער. פענצטער האָט זי געהאַט, נאָר גלאַז אויף שויבן איז איר נאָך ניט געהאַט אַנגעקומען. דער רוסישער ישוב האָט דענסטמאַל באַשלאָסן אַרויסצונעמען אויף דערווייל די שויבן פון די „פּאַדוואַינע“ פענצטער ביי זיך אין קלוב און זיי אַפּגעבן פאַר די „פּאַדוואַינע“ פענצטער פון דער לאַנדאַקאַער שול, כדי די קינהער זאָל דאַרט זיין וואַרעם; לאַנדאַקאַער שול האָט פון איר זייט אויסגעליען דער רוסישן ישוב אַ לערער אויף מאַטעמאַטיק — אַ טובה פאַר אַ טובה.

— נו, גוט! — איז אין דעם אַלץ מודה די פאַרוואַלטערין, — אַבער ס'איז געווען גערעדט אויף וויפל אַנטליען מיר אייך דעם לערער? ס'איז געווען געזאָגט קלאַר „אויף געציילטע צען טעג“, צי גיין?

— יאָ, ווער זאָגט דען, אַז גיין? — ענטפערט דערויף גאַנץ אַרנטלעך אַלעקסאַנדראַוו. — אַזוי איז געווען אַפּגערעדט: „אַ לערער אויף מאַטעמאַטיק אויף צען געציילטע טעג“. האָט איר אונדז דאָך אַבער געגעבן אַ לערער, וואָס האָט נאָר-וואָס איצט, אין 1931 יאָר, געענדיקט דעם טעכניקום... דאָס האָבן מיר געמוזט צו אים צושטעלן אונדזערע אַ יונגע לערערין, זי חורט מיט אים איין אַ טערמינאַלאַגיע אויף רוסיש. ווי נאָר ער וועט זיך אויסלערנען, וועלן מיר אים אַפהאַלטן צען געציילטע טעג און וועלן אים אייך אַפּגעבן גאַנצערהייט, קיין האָר וועט אויף אים ניט פעלן, וואָס-זשע? מיר וועלן אייך, חלילה, ראַכעווען? — ט'האַסטו דיר! — פליעסקעט אויס מיט די הענט די פאַרוואַלטערין, —

דריי וואָכן דאָרף ער אויף אויסלערנען די טערמינאָלאָגיע? וואו איז ער ערגעץ?
 על קען דען קיין רוסיש ניט?

— אָן דאָרט'אָ, — וויינט אָן אַלעקסאַנדראָוו אויף אַ הויז, וואָס זעט אויס
 פּוננױטנס ווי אַ שול, — אדרבא, זיי זיך אַהין מטריה, דו ביסט שוין אַ פּרוי
 אין די מיטעלע יאָרן, אפשר וועסטו טאַקע ביי אים פּוועלן, ער זאל עס מאַכן אַ
 קאַפּעלע גיכער...

אַליין נעמט ער שטייפּער די האַק אין די הענט און טעסעט שוין ווידער
 דעם קלאַץ צווישן זיינע לאַנגע פּאַנאָדערגעשטעלטע פיס.

אין שול, וואוהין מיר קומען אַריין, זעט אַלץ אויס ווי באַלד נאָכן ענדיקן
 די לימודים. אָן אויפּראַמערין קערט אויס די פּאַדלאַגעס און באַגיסט זיי פּון אַ
 טשייניק. די פענצטער זיינען זומערדיק צעעפנט. דער ריח פונעם אָפּגעזעצטן
 באַנעצטן שטויב מיט זיך אויס מיט די ווילדע אינגבער-גערוכן, וואָס ציען זיך
 אַהער פּון דער אַרומיקער בערגיקער ביימער-געידיכטעניש און דערמאָנען אין
 עפעס אַ נייעם ביז גאָר גרויסן ערב-יום-טוב. פון איינעם אַ קלאַס הערט זיך אַ
 פּריילעכער שמועס, איבערגעהאַקט פּון מאָל צו מאָל מיט אַ געלעכטער. דאָרט
 טרעפּן מיר דעם „אַנטליענעם לערער" — אַ יונג שוואַרץ בחורל. ער איז נישט
 אַליין. ניט ווייט פּון דער פּאַרטע, וואו ער זיצט, שטייט אָנגעשפּאַרט מיט די
 פּלייצעס אין אָפּענעם פענצטער אַ בלאַנד רוסיש מיידל פּון אַ יאָר ניינצן. זי
 איז אָפּגעשוירן כמעט ווי אַ יינגל, זי טראַגט אַ שמאַל בלוי לעדערן פּאַסיקל
 אויף דער זייער דינער טאַליע. זי האַט אַ שטיפּעריש נעזל און קוקט מיט דורכ-
 געטריבענע, ברייט-צעעפנטע אויגן — העלע אויגן, ווי גרויסע וויינטרויבן.

דערזעענדיק אונדז, די אַריינגעקומענע, ווערט דאָס פּאַרל פּאַרלירן. דאָס
 מיידל דרייט זיך אויס מיטן פנים צום פענצטער, און מיר זעען זי שוין נאָר אין
 די פּלייצעס. דאָס זיצנדיקע בחורל בלייבט אַ ווילע בלאַס. דערנאָך טוט ער זיך
 אַ כאַפּ צו אַ צעעפנטן העפט, וואָס ליגט לעבן אים אויף דער פּאַרטע, שפּאַרט
 זיך אונטער אויף ביידע עלנבויגנס און חזרט ווי אַ גרויסער מתמיד:

— טראַפּעציע איז אויף רוסיש: טראַפּעציע.

— קוואַדראַט — קוואַדראַט.

— פּיראַמידע איז אויף רוסיש: פּיראַמידע.

— קאַנוס איז אויף רוסיש: קאַנוס.

די פּאַרוואַלטערין, זע איך, קוקט זיך גוט איין אין דער רוסישער לערערין.
 פּאַמעלעך דרייט זי אויס צו מיר די אויגן, פּאַרבייסט די אונטערשטע ליפּ און
 טוט צו מיר זייער שטיל אַ זאָג וועגן דער לערערין:

— שיינ ווי די וועלט! אַזאַ שטיק גאַלד אויף מיר... זעט איר שוין, וואָס
 דאָ טוט זיך?

דערנאָך פירט זי איבער איר בליק אויף איר אייגענעם אומגליק, אויפן
 שוואַרצן בחורל הייסט עס. ערשט שפּעטער טוט זי ביי מיר באַנייט אַ פרעג:

— נו...? וואָס הויבט מען דאָ אָן צו טאָן?... אדרבא, זייט אַ קלוגער און
 גיט אָן עצה.

— ראָדיוס איז אויף רוסיש ראָדיוס, — חורט אַלץ זייער פליסיק דאָס
בחורל, — פאַראַלעל איז אויף רוסיש פאַראַלעל, דיאַגאָנאַל איז אויף רוסיש
דיאַגאָנאַל, פערפענדיקוליאַר איז אויף רוסיש פערפענדיקוליאַר.

פאַרוואַרגט, ווי אַמאַל די מאַמע, וואָס האָט נאָך געטראָגן אַ פאַריק, שטייט
אַ ווילע די פאַרוואַלטערין און טראַכט. זי איז געפאַלן אויף אַ שכל.

— הער אויס, — זאָגט זי צו איר מאַטעמאַטיק־לערער, — איך האָב באַשלאָסן
בלייבן דאָ אויף אַ פאַר טעג. איך אַליין וועל שוין אַ פּראַוואו טאָן איינחוזרן מיט
דיר די טערמינאַלאַגיע. מיט מיר, האָף איך, וועסטו זיך אויסלערנען אַ קאַפּעלע
גיכער... ווי מיינסטו?

— ווי? ...

אַ ווילע זיצט דאָס בחורל נישט טויט, נישט לעבעדיק. די יונגע לערערין
האַט זיך שוין צוריק אויסגעדרייט מיטן פנים פונעם פענצטער און קוקט אויפן
בחורל. זי איז בלאַס און וואַרט, וואָס וועט ער זאָגן. זי קוקט זיך מיט אים איבער.
— ניין, — כאַפּט זיך דאָס בחורל, — צו וואָס דאַרפט איר דאָ בלייבן?
איך... איך קען שוין, דוכט זיך.

דערשראַקענערהייט שטרעקט ער אונדז אויס דאָס העפט, מיר זאָלן אים
פאַרהערן.

— טראַפּעציע איז אויף רוסיש טראַפּעציע, פּיראַמידע — פּיראַמידאַ, קאַנוס
— קאַנוס, פערפענדיקוליאַר — פערפענדיקוליאַר.

— נו, יאָ, — זאָג איך צו דער פאַרוואַלטערין, — וואָס ווילט איר פון אים?
ער קען דאָך שוין אויסגעצייכנט... איצט וועט ער דאָ בלייבן ניט מער ווי אויף
צען געציילטע טעג און וועט קומען צוריק קיין לאַנדאַקאַ.

אַזוי ווערט טאַקע באַשלאָסן. ניט שפּעטער ווי אין צען טעג אַרום וועט דער
אַנטליענער לערער שוין געבן זיינע אונטערריכט־שעהען ווידער אין דער
לאַנדאַקאַער שול.

איצט גייען מיר ביידע צוריק קיין לאַנדאַקאַ, איך און די פאַרוואַלטערין. מיר
שווייגן. ס'הויבט אָן נאַכט ווערן. מיט משוגע־געוואַרענע קאַלירן פון וועלקונג
בלאַנדזשעט אַרום אונדז אויף בערג און אויף טאַלן דער הייס־זומערדיקער סוף
אַקטאַבער. מיר געדענקען זיך נאָך אַלץ די ווינטער־פענצטער, וואָס זיינען גע־
בליבן אָן שוויבן ביי דער סאַמע שענסטער געביידע אינמיטן רוסישן ישוב. און
אין די אויערן הערן מיר נאָך אַלץ ניט אויף צו קלינגען די ווערטער:

— פאַראַלעל איז אויף רוסיש: פאַראַלעל.

— דיאַגאָנאַל — דיאַגאָנאַל.

— פערפענדיקוליאַר — פערפענדיקוליאַר.

א ה ר ן ק ו ש נ י ר א ן ו

ו ו א ל ד ה י י ם

געקומען זיינען מיר פון זייער ווייט אהער,
א הייפעלע א קליינס, א צענדליק מאן, ניט מער,
מיט ערשטן פריילינג-ווינט, מיט ערשטע פריילינג-טעג,
דורך טייגע זומפיקער אן וועג, אן שטעג.

ארומגעקוקט זיך און זיך איבערגעקוקט שטום.
אזא מין גרויסע ווילדערניש ארום!
געדיכטעניש, פארוואקסנקייט און גנוס —
צי האט דא ווען-ניט-איז א מענטש געשטעלט א פוס?

נאר שייך איז דא געווען, אויב ווילדקייט קאן זיין שייך,
איז דאס געווען די שיינקייט און די פראכט אליין, —
א פרישע גרינע וועלט אין רינג פון סאפקע-בערג,
דער כאאס האט געמעגט זיין קאנטעט מיט זיין ווערק.

דער פריילינג האט נאר-וואס די ערד באהויכט,
דעם הימל אויסגעקלארט און אויסגעבלויט אזוי,
אז אלע סאפקעס האבן זיך געצויגן אין דער הויך
און דארט זיך אפגעשאטנט אין דער בלוי.

א וואלד אן אוראלטער האט זיך פאר אונדז געשפרייט;
פון זיין געדיכטעניש, און פון זיין טיף, און פון זיין ברייט
באנומען האבן מיר פון וואסערן דעם דראנג,
פון גראזן דעם געשפרעך, פון ביימער דעם געזאנג.

און איינער האט געזאגט: „איר ווייסט, ס'געפעלט מיר באלד!
ס'געפעלט מיר אט דאס לאנד, ס'געפעלט מיר אט דער וואלד!
אונטער אזא מין זון די ערד מוז זיין געבענטשט,
היינט שטעלט זיך פאר, אז דא וועט צוקומען א מענטש!“

האט נאך איינער געזאגט: „בפירוש ס'האט א גרונט
אט דא אין וואלד א היים צום לעבן און געזונט!“
באשלאסן האבן מיר: אט דא זאל זיין וואלדהיים!
דערווייל איז דא געווען א וואלד, נאר ניט געווען קיין היים.

און ס'ערשטע מאל האט דא דער וואלד דערוואכט
מיט ערשטן שייטער אנגעצונדענעם אין נאכט,
און צו באגינען האט דער וואלד געטאן א קנאק, —
דער ערשטער בוים געפאלן אונטער האק!

די ערשטע שטוב, וואָס מיר האָבן דאָ אויפגעשטעלט,
איז אויך געווען אַ פּרישע נייע וועלט.
פון ערשטן קוימען אונדזערן דער רויך
ווי פּריילעך האָט אַוועקגעצויגן זיך אין בלויער הויך.

ווי האַסטיק האָט גענומען שפּראַצן קעגן זון
דער שווייס, די מי, וואָס מיר האָבן דער ערד פּאַרטרויט.
און מיר האָבן צום ערשטן מאל פּאַרווכט דעם טעם דערפון
און מיר האָבן געגעסן דאָ געבענטשטע ברויט.

און מילך גענומען טריפן האָט פון גראַז און גרין,
און האַניק האָט גענומען טראַגן אונדז די בין.
אַ וועלט, וואָס איז געווען פּאַרשלאַסן און געהיים,
צעעפנט האָבן מיר : אַט דאָס איז היים !

געקומען זיינען מיר אַ הייפעלע, ניט מער,
ווי גרויס און רייך אין צאָל מיר האָבן זיך פּאַרמערט !
זאָל זיין געבענטשט פון קומען אונדזערן די שעה,
ווייל היים, און היימעכקייט, און היימלאַד איז איצט דאָ !

מ. אַלבערטאָן

טיכאָנקע - ביראָפּעלד

(פונעם בוך „ביראָבידזשאָן“)

כאַטש ס'איז שוין שפעט, לאָזן מיר זיך פונדעסטוועגן מיט משה פון טיכאָנקע אין בירער פּרוואוו-פעלד. איך רעד בפירוש אָפּ מיינע פּורמאָנעס פון פּאַרן היינט: דער מהלך איז אַ גרויסער — 60 ווערסט. מע פּאַרט מיט משה און דורכאויס וועלדער. כ'וויס, טאַמער באַגעגנט עמעצער, שטעלט אָפּ. ס'איז דאָך די שיינע וועגן. ניט כדאי.

נאָר זיי לאַכן מיך אויס, די פּורמאָנעט. אַבי נאָר קאָנען אַנטאַפּן דעם וועג. מע זאָל ניט בלאַנדזשען, קאָן מען פּאַרן די גאַנצע נאַכט. קיינער וועט ניט אַנרירן. שיינע יאָרן. אין ביראָבידזשאָן זאָל גאָר עמעצער טשעפען!...

אויב אַזוי — פּאַרן מיר. נאָר אַדאָ באַלד נאָך אונדז פּאַרן פּורן מיט בינען. זיי מוזן פּאַרן פּאַמעלעך... דאַרף מען זען זיך אויך ניט יאָגן. גלייכער זיך האַלטן אינאיינעם... אָבער די קליינע יינגלעך פון דער מינסקער „ווילדער דיוויזיע“ ווילן מיך אַפּילו ניט אויסהערן ביזן סוף.

— וואָש נאָך עפעש גוטש? אַז די „אוקראַינער זשאַבעס“ דאַרפן, לאָזן זיי מיט די בינען אויך לויפן.

. . . ביים פּאַראַם דערשלאָגן זיך מיינע פּורמאָנעס, מע זאָל זיי דורכלאָזן די ערשטע איבער דער ביראָ. זיי האָבן קיין צייט ניט. זיי אַיילן זיך. זיי ווילן זיך ניט שטעלן וואַרטן די „לעטשטע“. אין קיין פּאַל וועלן זיי ניט וואַרטן.

דעם גוטמוטיקן פּאַראַמשטיק מיטן קאַרייער בערדל געפעלט בפירוש דאָס יונגוואַרג זייער. ער איז אויך אַמאַל געווען אַ יונגער. איצט איז ער רואיק. ער האָט נאָר ליב צוקוקן, ווי יענער היצט זיך. ער בעט ביי מיר אַ „ראַסייער“ פּאַפּיראַס און דערציילט מיר דרך-אגב, אַז דער „אַזיעט“ קלייבט זיך מאַכן איבער דער ביראָ דעם גרויסן בריק, און אים וועט מען צונעמען פּאַר אַ וועכטער אויפן בריק. איז קומט אויס: אי ער וועט ניט דאַרפן ציען דעם פּאַראַם, אי ער וועט באַקומען צוויי מאַל אַזויפיל שכירות. בפירוש אַ גלייכע זאָך.

— זייער גוטע מענטשן, דער אַזיעט...

— . . . חברה, טאַקע אין דער אמתן, וואוהיין איז דאָס יאַגעניש? סייזוי וועט אויסקומען נעכטיקן אויפן צוועלפטן ווערסט. מעג מען זיך פּאַרן פּאַמעלעך. מע פּאַרט מיט משה, די פּערד זיינען ערשט היינט געקומען פונעם פּרוואוו-פעלד, זיינען זיי מיד. איז ניטאָ אַזוי וואָס צו אַיילן זיך...

נאָר לייבקע דעם שמידס קאָן ניט ליידן, אַז פּאַדלעס קאַראַבקען זיך. לייבקע האָט אין מינסק געדינט ביי אַ „קאַרעסניק“, האָט ער ליב, אַז פּערד שטעלן פּיס. לויפן טאַקע די פּערדלעך, ווען מע שמייסט זיי. דאָס אייזן אונטער אונדז אויף די וועגענער דרינזשעט און לאָזט ניט איינציגן. די פּערד אָבער ווישן אָפּ

מיט די עקן די שמיץ, מאכן זיך, ווי זיי האבן שוין פארגעסן און גייען ווייטער פאמעלעך. דאס אייזן באַראַויקט זיך אַביסל, לייגט זיך בעסער איין, און ס׳ווערט באַקוועמער צו זיצן.

. . . אַז לייבקע הויבט ווידער אַ מאָל אָן גיכער צו טרייבן, זעץ איד זיך איבער צו מוישקען אויפן וואָגן. דער פירט אַלע אינסטרומענטן פאַר אַ קוזניע. פאַרט ער דער לעצטער און לאַנגזאַם. מוישקע זאַגט, אַז דאָס איז די ערשטע קוזניע פאַר ביראַבידזשאַן, מוישקע איז אַ גאַנצער „פאַעטישער שרייבער“. ער רעדט אויף גיך און דערציילט, אַז ער וויל פאַרפירן די ערשטע קוזניע אין דער קינפטיקער רעפובליק אָן אַ שום פּגם.

. . . וואָס איז אַזוינס ערד, ווייסט שוין מוישקע גוט. ער אַרבעט אַלע יאַרן ביי ערד. זיין טאַטע איז געשטאַרבן אויף ערד, און ער אויך דאָס אייגענע. נאָר אַזוינס האָט ער נאָך ניט געזען. איצט האָט ער קיין צייט ניט. מע דאַרף עפּעס אַריבערפירן און „פאַרדינען עטלעכע גראַסן“. נאָר מיט דער ערשטער „וואָז-מאַנאַסט“ וועט ער באַשרייבן אַט די סאַפּקע, וואָס מיר זיינען נאָר-וואָס דורכ-געפאַרן, און עס צעשיקן אין די זשורנאַלן און אין די גאַזעטן.

— אַך, ווי זי איז סיין די סאַפּקע. „טיכאַנקאַיאַ“ הייסט זי, זי איז אַ סטילינקע, הייסט זי „טיכאַנקע“. און פון יענער זייט ביראַ איז דאָ נאָך אַ סאַפּקע, הייסט זי „בוניאַיאַ“. יענע איז ניט קיין סטילינקע, הייסט זי „בוניאַיאַ“.

נאָר די „טיכאַנקאַיאַ“ געפעלט „מייסקען“ בעסער. זי איז זייער גרויס. אפשר צוויי וואַרסט די הויך. און זי האָט אַ טרעפּ אינמיטן. און אַרום-און-אַרום איז זי באַוואַקסן מיט ביימער, גרויסע און קליינע ביימער.

— אַי, אַ קלאַג צו יענע יאַטן. זע נאָר, וויפל זיי זיינען שוין אַפּגעפאַרן. מע דאַרף זיי דעריאַגן. — דער וועג איז אַ גוטער. ביי מוישקען אויפן וועגעלע איז וואויל אויסגעבעט. קאָן מען אַ שטויס טאָן די פאַדלעס.

אַ. מע זעט זיי שוין אָן פּונווייטנס. נאָר גוט, וואָס אַרויף אַ באַרג יאַגן זיי ניט די פּערד. ווען, אַ שטייגער, לייזער דער קאַרעסינק זעט לייבקען אַזוי זיך יאַגן, וואָלט געווען אַ קלאַג צו זיינע יאַרן, און דאָ — אַז מע האָט אים אַליין געטרויט פּערד — ווייזט ער חפירותן.

מיר דעריאַגן יענע פּורלעך. אינדרויסן ווערט טונקל. נאָר גיך גייט אויף די לבנה מיט אַ ברייט-רונדיק פנים, ווי ביי אַ יונגער גאַלדיאַטשקע. דער שליאַך איז אַ גלייכער, אָן אויסגעריבענער, ווי דער שליאַך פון באַלטע קיין אַדעס. די פּערד זיינען צופרידן, וואָס די פליגעלעך ביסן ווייניקער, און זיי שפּאַנען מיט מער חשק. מיר רעדן אַפּ אונטערפאַשען די פּערד אויפן צוועלפטן ווערסט און אַליין איבערנעכטיקן דאַרטן אינעם הילצערנעם באַראַק.

. . . אין באַראַק געפינען זיך כּסדר אַרבעטער, וואָס פאַרריכטן דעם וועג. די ראַמען פון די פענצטער זיינען דאָ פאַרקלאַפט מיט ברעטלעך, און די טיר איז אָן אַפענע. שייך גייט אַריין דורך דער טיר און דורכן געלעכערטן הילצערנעם דאָך. אין אַוונט באַלויכט זיך דער באַראַק מיטן פייער פּונעם טשוהוונענעם אויוועלע. איצט ביינאַכט איז דאָס אויוועלע צוגעמאַכט, און ביי דער שייך פון אַ

שוועבעלע זעט מען, ווי איבער די נאַרעס ליגן צעלייגט אויסגעטאָנענע, פאַר-
האַרעוועטע מענטשן מיט ניט-זיכערע מאָנגאַלישע פּנימער. דאָס שוועבעלע באַ-
לייכט איינע אַ באַק אַדער עמעצנס אונטערשט האַלב פנים ביז דער נאַז. און
נאַכדעם, ווען דאָס שוועבעלע ווערט פאַרלאַשן, זעט מען שוין גאַר ניט. מע הערט
נאַר, ווי זיי אַטעמען שווער, זייער שווער. דאָס אַנטאָן זייערס ליגט אָפּ, ביט
באַהאַלטן. קיינער וועט גאַרנישט ניט צוגנבענען. פאַרקערט, אויב אַ פּרעמדער
וועט ביינאַכט אַריינגיין, וועט ער נאָך אונטערוואַרפּן עטלעכע שייטעלעך האַלץ
אינעם טשוהונגענעם אויוועלע, עס זאָל ווערן וואַרעמער...

אַהינצו, אַביסל ווייטער פון יענער זייט, האָבן זיך צוגעלייגט אינעם אַנטאָן
צוויי מאָנגאַלן מיט עטלעכע איינציקע הערעלעך אויף דער באַרד, און פון דער
זייט — אַ מאָנגאַל מיט אַ רונדיק צעפּלעטשט פנים.

ביינאַכט, אין דער פינצטער, האָבן אויף אַלע פרייע ערטער זיך גענומען
רוקן שפּעטע דורכפאַרער: רוסן, אוקראַינער, יידן. שפּעטער האָבן אָנגעיאָגט
יענע פּורלעך מיט די בינען. די ניי-אַנגעקומענע האָבן זיך אויך געשטופּט אין
באַראַק. אויף די נאַרעס איז געוואָרן ענגער. ענגער און וואַרעמער... נאַר גיין.
ס'איז גאַר ניט ענגער. קיינער פּיט דאָס ניט. אַלע זיינען גלייך מיד און אַזע
ווערן גלייך איינגעשלאָפּן. נאַר אַטעמס, נאַר פאַרשיידענע אַטעמס, כלערליי
כראַפּען הערן זיך יאָ...

און אינדרויסן אַרויס הערט מען גאַר ניט. אַ גרויסע ליכטיקע לבנה דרייט
זיך איינע אַליין אַרום, קוקט אַלעמאַל אַריין אין אַן אַנדער פּענצטער. נאַכדעם
דערהערט מען גאַר, ווי פּערד — פאַרשיידן געפּענטעטע — מאַכן משוגענע
שפּרינג צווישן איין הויכער פּעטער פּאַשע און כראַמטשען אַלע אַלצאיינס...

... דריי אַזייגער האָט שוין אָנגעהויבן טאַגן. אַ זון איז אויפגעגאַנגען אַ
ריינע, אַ פּרישע, אַ ציכטיקע. ביינאַכט איז געווען גאַנץ קאַלט און איצט איז
זייער אָנגענעם צו פאַרן. קיין זכר פון מידקייט געבליבן.

פונעם אַרט פאַרן אַרויס אַלע אינאיינעם. אַ קליינע שטרעקע פאַרן נאָך אַלץ
אַלע אינאיינעם. ווייטער צערייסט זיך אַ ציימל, ברעכט זיך איין אַ שפּיצע, דרייט
זיך אָפּ אַ מאַטערקע — און עס בילדן זיך אַפּגעשטאַנענע. נאַכדעם געפינען זיך
היציקע, אומגעדולדיקע, טרייבן אונטער די פּערד און עס ווערן פאַדערשטע.

אַט הויבן זיך שוין אַן באַגעגענען פּורלעך, וואָס פאַרן צוריק פון בירער
פּעלד. אַ! דער וועג "טיכאנקע—פּראוו-פּעלד" איז געוואָרן אַ גרויסער
טראַקט. כּסדר קאָן מען דאָ באַגעגענען דורכפאַרערס. וויפל איצטער פאַרן דורך
פּורלעך אין איין וואַך, זיינען פּריער ניט דורכגעפאַרן פאַר אַ יאָר.

— וואָס הערט זיך דאַרטן?

— גאַרניט. מע אַקערט, מע פירט געהילף.

— וויפל פּערד שלעפּן?

— ניט גלייך. ביי איינעם — זעקס. ביי אַן אַנדערן — פיר... נו, און וואָס

אין טיכאנקע?

— גארניט. ס'קומען נאך אן איבערוואנדערער. מע גיט ארויס פערד. מע קריגט זיך.

— ווען וועלן שוין אמאל זיין די מאסקעס?

— נאך ניט אזוי גיך. מע קווענקלט זיך נאך, צי זאל מען ארויסגעבן גרייטע מאסקעס, צי זאל מען יעדערן סחורה ארויסגעבן. און דערווייל ליגט די מארליע אין סקלאד.

— א שיינעם דאנק זיי פאר דעם אויך. איז כאטש דער סקלאד אפגעהיט פון די קאמארעס... נא, וויא!

אפגערעדט, געזעגנט זיך, און מע פארט ווייטער. מיט ווייטערדיקע פורלעך שטעלט מען זיך שוין ווייניקער אפ: דורכגעווארפן זיך נאר מיט א פאר פראגעס, אביסל נאך נאכגעשריען, און זיך צעפארן.

... איצט פארן מיר שוין ווידער א גאנצע כאפטע פורלעך. די הינטערשטע האבן אונדז אנגעיאגט. דערווייל איז דער וועג נאך א גלייכער, אן אויסגעריבענער. פון ביידע זייטן שליאך—טיפער, געדיכטער וואלד. אין אים—ביימער פון כלערליי מינים. דא און דארטן זיינען גרויסע שטיקער וואלד אויסגעברענט, אויף אייניקע ערטער טליען נאך אפגעברענטע ווארצלען, אן איבערגעבליבענער פארברענטער צווייג. הארט לעבן שליאך האט זיך א גראבער, הויכער בוים אפגעסמאלעט נאר פון אויבן. זיך אויסגעבויגן ווי א משונה-ווילדע בריאה מיט הערנער אין אלע זייטן. אלעמאל טוט ער פון ערגעץ א צי און לאזט אפ. נאך א פיפקע און רויכערט ווייטער.

די אפטע ריטשקעס, קיינע טיכלעך, ברייטע בלאטעס, וואס באגעגענען זיך, זיינען דערווייל נאך אויסגעריכטעט, איבערגעווארפן מיט בריקלעך, צוגעדעקט. נאר אהין ווייטער צום פרוואו-פעלד זיינען נאך ניט אלע בריקלעך צורעכט געמאכט. דא דארף מען זיין געהיט. מע מוז ארומגיין, צי אפשר אינגאנצן אויס-מיידן די בלאטעס, ווי נאר ס'איז מעגלעך. נאר לייבקע צעקנייטשט זיין ברייט, גרויס פנים און זאגט, אז ער איז ניט מחויב דאס אלץ אין זינען האבן. ער דארף פאר קיינעם ניט אפקומען, קיינער קאן אבער אים קיין דעות ניט זאגן און אלץ מיט אן אנדער.

נא! נא! וויא! נו, וויא! גענומען. שטארקער. אט אזוי, נו, וויא!... א, דער שד זאל אייך צוכאפן... נאט אייך, נאט אייך. א קלאג צו אייערע ביינער... נאט אייך נאך... איצט שטייט. און נאך... איצט שטייט, וועל איך כאטש וויסן פארוואס...

די פערד מאכן עטלעכע אנגעשטרענגטע פרואוון ארויסצושלעפן. בויגן אויס די קרייזשעס, פאכען מיט די נאזלעכער, אבער זיי טוען נאר עטלעכע טאפטשע מיט די פיס ארום זיך און בלייבן נאך מער מיד אויף דעם זעלבן ארט. דערפאר האט לייבקע איצט צו זיי קיין טענות ניט: ער האט זיי געשלאגן, ווילן זיי אויף צו-להכעיס ניט גיין...

שטייט ער, לייבקע, א בארוועסער מיט לאנגע צוויי אנגעגאלפעטע פיס אין דער בלאטע און בעט, מע זאל אים העלפן.

— אסא, וואס האב איך געזאגט? מע דארף אדוריימעט (דורך דאנען) ניט פארן. ביסט יא געפארן, ליג אין דער ערד אפילו פינף שעה. — רייצט זיך א יונגער מינסקער יאט אין אפגעריבענע כראמענע שטייול.

— אַוועק, דו שפעקוליאנט! פארמאך דיין זאק! גיי אויף דער בערוזע, אַניט וועל איך דיך שיקן...

— און דו ביסט אַ מיאוסער קאַרעסניק, אַ פּערדישער שמייסער. לייבקע דרייט זיך פאַמעלעך אויס, און מיט אים דרייען זיך די לאַנגע ברייטע פליגל פון די הויזן.

— גיי אַוועק. מער זאג איך גאַר ניט, און אַלץ מיט אַן אַנדער. אברהם קירושנער קאָן אַזעלכע מעשיות ניט פאַרליידן. ער קריכט אַראָפּ פון וואָגן. זיינע צוויי געדיכטע גרויע ברעמען זיינען אַנגערוקט נאָך פון פּריער איבער די טיפע אויגן, און ער קוקט שוין פאַר זיך.

וואָס פאַר אַ ריידעכצן? צוערשט דאַרף מען אַרויסשלעפּן דעם וואָגן פון דער בלאַטע און נאָכדעם אים קאַנסענען, ער זאָל ניט זיין קיין קונצנמאַכער.

— אַהער, יאַטן, קומט אַהער. אַלע אַהער. דו, לענינגראַדער תּכּשיט, וואָס האַסטו זיך אַנגעטאָן נאַקעט, ווי אַ טעלעגענט. קום אַהער, שטעל אונטער אַ נאַקעטע פּלייצע.

די פּערד האָבן אויפגעלעבט, ווען זיי האָבן געקאַנט דערווייזן, אַז זיי זיינען ניט אינגאַנצן שולדיק. אַבי דער וואָגן האָט זיך עטוואָס גערירט, האָבן זיי אים שוין ניט געלאָזט ווייטער זינקען. אין איילעגיש האָבן זיי זיך געסטאַרעט אַנ-צוטאַפּן האַרטע שטיקער קאַטשקע, וואו אַנצוהאַלטן די ציטערדיקע פּיס און אויך מיטהעלפּן אַרויסציען.

— איי, ס'אַ חיות, ווען אַלע נעמען זיך מיטאַמאַל! פּונעם טיפּסטן זומפּ קאָן מען אַרויסשלעפּן. — אברהם קירושנער האָט דאָס שוין לאַנג געזאָגט. איצט פאַרט מען ווידער אַלע נאַכאַנאַנד. די אַפּגעשטאַנענע פּורן מיט די בינען האָבן שוין אויך אַנגעיאָגט. אַלעמאַל לויפט אַוועק אַן אַנדערער זיך אַנ-טרינקען מיט קאַלטע וואַסער פון די אַפּטע פּרישע קוואַלן, און די פּורן פאַרן זיך אַליין. דער וועג איז ווידער אַ גלייכער, אַן אויסגעריבענער.

— היי, דו, וואָס האַסטו זיך אַפּגעשטעלט? . . . דאָס האָט דער ערשטער פּורמאַן זיך אַפּגעשטעלט און באַלד נאָך אים אַלע. איי, טשיקאַווע צו קוקן, ווי דער יעגער יאַגט זיך עס געשיקט נאָך אַ ווילדער קאַטשקע.

— פּויד! — ניט געטראָפּן. טראַך! — ניט געטראָפּן. בוך! — דאַכט זיך, אויך ניט געטראָפּן. ניין, דאָס הויכע גראַז באַוועגט זיך, שורשעט, קערעוועט אַפּ. דאָס לויפט דאָרטן דער הונט, זוכט, שמעקט, נישטערט און שוין צוריק.

— מאַלאַדיעץ, באַביק! אַ גאַלדענער הונט, — אַ קוליק טראַגט ער. אַ ווילדע קאַטשקע ביי אים אין די ציין. אַלע פּורמאַנעס רינגלען אַרום דעם יעגער מיטן הונט. אַלע הערן נייגעריק.

אַ, דאָ איז פאַראַן זייער פּיל ווילדע עופות. אויב זיך אַפּגעבן ספּעציעל

מיט געיעג, קאן מען זיך פיינ דורכלעבן. אין די אלע טייכלעך, וואָס מיר זיינען דורכגעפאָרן, פרוכפערן זיך אַן אַ שיעור געשמאַקע פיש. דאָ זיינען אַכט־און־צוואַנציקערליי פיש. פון די קלענסטע ביז גאָר גרויסע.

ברוך ריבאַקן פון טערנאָוקע געפעלט עס ביז גאָר. ער דאַרף האָבן די גאַנצע ערד אין דער ערד. כאָטש ס'געפעלט אים בפירוש דאָס גאַנצע אָרט. אַט, אַ שטייגער, אַ־דאָ, אַ: דער וואָלד מיט די נידעריקע ביימלעך זעט אויס ווי אַ גרויסער פריצישער סאָד אין אוקראַינע. אַט די קליינע, נידעריקע בערעזקעס מיט די זויבער־ווייסע קאָרעס אויסגעפוצט, ווי מיט פיינע באַלעבאַטישע הענט אויסגעפאַרבעט, און אַזוי בכלל... אים, ברוכה, אַ מענטשן, וואָס ער האָט שוין אויסגעזען אַלערליי טייכן אויף דער וועלט און כל המינים פיש אין זיי — זעט גאָר סך־הכל דער גאַנצער קאַנט נישט אויס פרעמד.

נאָך זיין מיינונג וואָלט מען דעם קאַנט אַנגערופן נישט „ווייטער מזרח“, נאָר „נאַענטער מזרח“...

און ברוך, שוין אַן עלטערער מענטש, פאַרדרייט זיין אויסגעהאַרעוועט פנים, מע זאָל עס נישט זען. ער פאַרשעמט זיך. טאַמער האָט ער געזאָגט אַ נאַרישקייט. שוין אויסגעזען אַ וועלט און שעמט זיך פאַר אַ נאַרישקייט. און אַלעמאָל, ווען ברוך זאָגט אַרויס אַ געדאַנק, מיינט ער — ס'אַ נאַרישקייט. פאַרדרייט ער ס'פנים און שעמט זיך...

נאָר ניין, ס'איז גאַרניט קיין נאַרישקייט. מוישקע מיינט אויך אַזוי. ס'איז דאָ אַזוי גרויסאַרטיק, אַזוי שייך, אַז ווען ער האָט איצט צייט, זעצט ער זיך אַוועק און צעשרייבט ביראַבידזשאַן אויף עטלעכע בויגן פאַפיר און צעשיקט עס איבער אַלע זשורנאַלן און איבער אַלע גאַזעטן. נאָר ער האָט קיין צייט נישט מוישקע. מע דאַרף עפעס פאַרדינען. איצט פירט ער אַ קונוינע. די ערשטע קונוינע אין ביראַבידזשאַן אַריין, איז דאַרף מען זען, ס'זאָל קיין שאַדן נישט זיין.

— נו, חברה, גענוג. נישט געראַשט. — אַ־דאָ דאַרף מען זיך אַביסל אַפּשטעלן מיט די פּערד, זיי זאָלן אַפּעטעמען. אַט זעט מען שוין די הייזער פון בירער פּראַוו־פעלד. פינקלשטיין דער אַגראַנאַם וועט זיי דערזען אַזוי נאַס, וועט ער מאַכן דעם שיינעם גוואָלד.

יא, ריכטיק. אַט־אָ דאַרמין לינקס זעען זיך עטלעכע ליכטיקע פּלעקן. וואָס ווייטער וואַקסן זיי אויס אין פירעקעדיקע פאַרמען. אַט זעט מען שוין אַרויס בלעכענע דעכער. מע זעט שוין אַפילו, אַז דאָס בלעך איז אַפּגעצינקעוועט און ס'איז געפאַלדעוועט. ס'איז דאָסעלבע בלעך, מיט וועלכן עס זיינען געדעקט כמעט אַלע הייזער אין קאַנט.

. . . אַט פאַרן מיר שוין איבער דעם לעצטן גרויסן בריק, וואָס דערבויט זיך. די פּורלעך גייען דאָ פאַמעלעך. רעכטס פון וועג שטרייטן די מינסקער „איקאַרצעס“ מיט זעקס פּערד, זיי זאָלן בעסער שלעפּן דעם אַקער. איבער דער צעאַקערטער ערד שטייען איינגעבויגענע מיידלעך און זעצן קאַרטאַפּליעס. דאַרט ביים שליאַך ליגן אַנגעוואַליעט זאַפּרענע קעדערעס — מאַטעריאַל פאַר זייער גרויס הויז.

לינקס פארפלען זיך ביי דער ערד פלייסיקע יונגע יאטן פון דער ראגא-
 טשאווער קאמונע. אלע וויילע פארשטעלן אונדז דעם וועג פון מיט לאנגע
 קלעצער. לייבקע, וואס פירט דער ערשטער אונדזער "שאלאן", צעשרייט זיך
 אלעמאל אויף אן אנדער פורמאן, פארוואס שלאגן זיי אונדז איבער דעם וועג
 מיט זייערע פורלעך און מיט די לאנגע קלעצער אויף זיי.
 אָט פארקערעווען מיר שוין ס'לעצטע מאָל. אויפן ווינקל שטייט אַ געצעלט
 מיט מאָנגאָלן באַלמעלאַכעס, וואָס העלפן בויען דעם וועג, מאַכן ברונעמס, און
 אָט זעט מען שוין גוט אלע געביידעס, דעם גרויסן, גרויסן הויף, ביידע טויערן,
 וואָס רוען קיינמאל ניט אָפּ: דער פּאַרט אַרײַן, יענער פּאַרט אַרויס.
 דורך איינעם אַ טויער פאַרן מיר אַרײַן. אין דרויסן איז שוין טונקל. דער
 ראַש איז דאָ אומגעהויער גרויס. איך באַווייז ניט זיך אַרומקוקן, באַקאַנטע און
 אומבאַקאַנטע באַפּאַלן אונדז, און ס'הויבן זיך אָן אויספרעגן.

אהרן ווערגעליס

דער קוואַל

ווען עס פאלט אַ טראַפּן אויף אַ שטויבל,
 מוטנע־גרוי דער טראַפּן דעמלט ווערט.
 קוואַל דו יונגער, זאָג, וואָס ביסטו זויבער?
 שלאַגסט אַרויס דאָך פון דער שוואַרצער ערד!

בויג איך אָן צום קוואַל זיך און איך הער:
 „כ׳בין דערפאַר אַ שניי־ווייסער, מיין טרייער,
 ווייל עס האָט מיך יאַרנלאַנג געשייערט
 די געדיכטע שוואַרצקייט פון דער ערד...“

ווען אין נאַכט פּרוואַוט נאַר אַ שטראַל זיך ווייזן,
 פון דער נאַכט פאַרשלונגען גלייך ער ווערט.
 זאָג מיר, קוואַל, פאַרוואָס האָט אַזוי פליסיק
 דיך געפּוצט די ניט־געפּוצטע ערד?

בויג איך אָן צום קוואַל זיך און איך הער
 פונעם ווידן וואַסערל דעם פּלוידער:
 „ס׳האַט די ערד געמאַכט מיך פּריש און זויבער —
 איך זאָל פּרישקייט ברענגען אויף דער ערד...“

משה גאלדשטיין

שניטער

(פונעם בוך „ביראבידזשאנער אויפן אָמור“)

מיט טאָג צוגלייך איז מען אויפגעשטאַנען נאָך אַ נאַכט ניט שלאָפן. וואָך זיינען די קאַמונאַרן אַ גאַנצע נאַכט געווען, ווייל די קאַמאַרעס זיינען זיי באַפאַלן ווי לאַנג-אויסגעקוקטע געסט. דאָך האָט ריווקין, דער בריגאַדיר, אַ געשריי געטאָן אינעם פרימאַרגן אַרײַן:

— חברה, צײַט אויפשטיין צו דער אַרבעט!

ס'האָט אים אַ ברען געטאָן צווישן די פינגער. די ערד האָט זיך אונטער זיינע פֿיס אַנגעצונדן. ער האָט געכאַפט אַ קאַסע און האָט זיך אַוועקגעלאָזט אין די הויכע גראָזן, אַפלייגן אַ וואַל היי. ער האָט אויסגעשניטן אַ סטעזשקע און נאָך אים האָבן זיך אַוועקגעלאָזט איינער נאָכן אַנדערן אַ גאַנצע רײ שניטער. די אַרבעט אויפן אָמור האָט זיך אַנגעהויבן.

צווישן די ערשטע שניטער איז געגאַנגען פייווקע. ער האָט אַראַפּגעוואָרפן פון זיך דאָס העמדל און אַוועקגעשיקט די צוויי געזונטע הענט זיינע אין דער אַרבעט אַרײַן, געשניטן ברייטע האַלבע קרייזן. ער איז נאָכגעגאַנגען צום טאַקט פון דער קאַסע און דער קערפּער האָט זיך גערוקט פון רעכטס אויף לינקס, פון לינקס אויף רעכטס.

הינטן, צווישן די סאַמע לעצטע, איז געגאַנגען מאיר רובין און געדויבעט מיט דער קאַסע אין דער ערד. ער האָט געהאַקט אין גראָז מיט דער קאַסע מיט אַלע כוחות. אַ שווייס האָט זיך באַוויזן אויף זײַן פנים, און די גראָזן, אַנשטאַט זיי זאָלן זיך אַוועקלייגן אַפּגעשניטענע, האָבן זיי זיך נאָר איינגעבוּיגן, ווי זיי וואַלטן מורא האָבן פאַר אַ קלאַפּ, און ווען ער האָט געמאַכט אַ טריט פאַראויס, האָבן זיי זיך צוריק אויסגעגלייכט און געבליבן שטיין, ווי זיי וואַלטן פון אים געחזוקט... ער איז געבליבן הינטערשטעליק, פאַר זיינע אויגן האָט זיך אַוועקגעצויגן אַ לאַנגע-לאַנגע רײ, וואָס איז אַוועק אין אַ זייער שיינעם טאַנץ. ער איז גע- בליבן שטיין און פאַרכאַפט געוואָרן פון דעם שיינעם בילד. דאָס ערשטע מאַל זעט ער אַזאַ שיינעם טאַנץ: דער טאַג איז אַ שיינער, די זון שיינט און ברענט די קערפּערס, וואָס באַוועגן זיך גראַציעז, צום טאַקט, איינער הינטערן אַנדערן. די הענט שלאָגן ריטמיש אין דער לופט און די קאַסעס שניידן די שטראַלן פון דער זון.

זייער אַ שיינער טאַנץ.

נאָר וואָס זשע שטייט ער אַזוי פאַרטראַכט און קוקט, ווי פייווקע טראַגט זיך אַוועק ווייט-ווייט, אַט פאַרגייט ער שוין אין האַלבן קרייז און באַלד וועט ער גיין אויף צוריק און זיי וועלן זיך באַגעגענען — פייווקע אויף צוריקוועגס און ער,

רובין, נאך אלץ אַרױפּוועגס — אַן אָפּגעשטאַנענער און פּאַרשעמטער. נעמט ער שאַרפּן די קאַסע, נאָר עפעס איז עס ניט דאָס. די קאַסע שאַקלט זיך אים אין די הענט און עס שאַרפט זיך ניט. מיט זיין רייבן דאָס שאַרפּשטיינדל אין דער קאַסע באַקומט זיך ניט דאָס, וואָס עס דאַרף זיך באַקומען נאָכן שאַרפּן אַ קאַסע. אָבער ער פּאַרלירט זיך ניט, רובין, ס'איז איצט אַן אָנהויב, דער ערשטער טאָג; פון שוין פּאַרגלייכן זיך מיט פייווקען קאָן קיין רייד ניט זיין, און טראַטווייז לאַזט ער זיך אַרױף פעלד מיטן ברייטן אויסגעשניטענעם וועג. דעם ערשטן טאָג האָט מען אָפּגעאַרבעט צעוואַרפּן, אַן רעכענונג. ס'איז געווען אַ מין פּראַוואו פון אַרבעט. פּאַרנאַכט, ווען די צווייטע גרופּע איז אָנגעקומען פון אַרלאַווקע, האָט מען פּאַרטיילט די פּלעצער פּאַר די בריגאַדעס און באַשטימט די נאָרמעס.

— דריי מענצן אויף אַ העקטאָר? מ'עט ניט מאַכן. דאָס זיינען דען סניטערס, דאָס זיינען דאָך סייטערס! — האָט בערקע דערווידערט ריווקינען.
— פּאַראַיאָרן האָט איין מענטש געמאַכט אַ האַלבן העקטאָר, ס'זיינען אויך ניט געווען אַזוינע וואַזשנע העלדן, — זאָגט פייווקע.
— אַנדערע גראַזן געווען, ניט געווען קיין פּאַרפליצונג, די זון האָט אַנדערס געסיינט, היינט וועט מען ניט מאַכן — האַלט זיך בערקע ביי דאָס זייניקע.
— דאָס וואָסער וועט אָפּפאַלן, וועט מען היינט אויך מאַכן צו האַלבן העקטאָר — זאָגט ריווקין און ער נעמט זיך אויסשניידן צייכנס אויף אַ שטעקן, אויף צו מעסטן דאָס וואָסער.
— דער אַמור הייבט זיך! — שרייט אויס דער אַלטער ברייטער. — ס'האָט זיך היינטיקע נאַכט אויפּגעהויבן אויף דריי זוערשקעס.
— אַ, נאָ! — ביי ברייטערן הייבט זיך שוין, — האָט זיך חברה צעלאַכט.
— לאַפּאַטין האָט געמאַסטן! איר ווילט ניט, גלויבט ניט. — ער האָט זיך אָפּגעקערט פון דער חברה אַ שטאַרק־טרויעריקער. ס'האָט אים געביסן און ער האָט זיך געקראַצט מיט סכּנות. וואָס מער ער האָט זיך געקראַצט, אלץ מער האָט אים געביסן.

טעג זיינען געשטאַנען שיינע, ליכטיקע און הייסע, די קאַסעס האָבן וואָס אַ טאָג ווייטער געקלונגען פּריילעכער און דרייסטער. די הענט ביי די ערשטלינגען האָבן זיך גענומען באַוועגן זיכערער. די ווייטיקן, וואָס זיינען אַריינגעקראַכן די ערשטע טעג, זיינען ביסלעכווייז אַרויס צוריק און די קאַסעס זיינען געוואָרן גרינגער און געהאַרזאָמער.

ווען ניט דאָס, וואָס די אויגן האָבן אַנדערש געשפּילט ווי ביי אַלע, וואַלט מען ניט געקאַנט אין גרונען דערקענען, אַז זי איז „גרוניע“. מע האָט זי געקאַנט אָננעמען פּאַר אַ „בחור“. אויסערלעך האָט זי זיך מיט גאַרניט ניט אונטערגעשיידט פון אַלע אַנדערע שניטער: אַ פּאַר הויזן האָט זי געטראָגן ווי אַלע, אַ העמדל ווי אַלע, אַ טיכל אויפן קאַפּ ווי אַלע און מיט דער קאַסע איז זי אויך ניט געווען פון די ערגסטע. זי איז דאָס ערשטע מאָל אויף היישיניט, די הענט האָבן די ערשטע טעג געבראַכן מיט סכּנות, אונטער די אַרעמס האָבן זיך

באזעצט צוויי קארטאפּל און האָבן געצויגן דעם גאַנצן קערפּער. נאָר גרוניע האָט באַהאַלטן דעם ווייטיק, אַ קרענק וועט זי אים אַרויסווייזן. זי בייסט די ליפּן ביז בלוט און פירט די קאָסע ווי נאָך אַ לאַנגיאַריקער געוואוינהייט. זי ענטפּערט ניט, ווען מע פּרעגט ביי איר: „וואָס מאַכן עפעס די קארטאפּל ביי דער חברטע גרוניע, און ווערן זיי שוין פאַרטיק?...” זי ענטפּערט ניט, זי ווייזט ניט אַרויס קיין ווייטיק. פאַרקערט, זי איז פּריילעך; אירע אויגן, וואָס זיינען ניט אויסגעשלאָפּן פון ווייטיק, וואָס זי פילט אין די נעכט שטאַרקער ווי אין די טעג, און פונעם בייסן פון די קאַמאַרעס, וואָס מאַטערן אין די נעכט ביז צום האַרץ-פאַרגיין, — די אויגן, די ניט-אויסגעשלאָפענע, שיסן מיט פּריילעכע גלאַנצעלעך און גיבן-צו מוט רובינען: „שנייד, שנייד, ברודערקע! אַט-אַט נאָך אַ טאָג און דו וועסט זיך אויסגלייכן מיט די בעסטע שניטער.”

זיי זיינען אין איין בריגאַדע, זי מיט רובינען. בערקע איז זייער בריגאַדיר. פייווקע איז אין דער צווייטער בריגאַדע. יעדן טאָג פּרעגט ער זיך נאָך, ווי סע האַלט מיט רובינען, צי קענען זיי שוין אַרויס אין פאַרמעסט. ער גלויבט ניט אין זיינע כוחות, פייווקע, פאַרמאַכט ער איין אויג און לאַכט. אין סאַצגעוועט גייען אויך ביידע בריגאַדעס — ריווקינס און בערקעס, פאַראויס גייט ריווקין מיט זיין בריגאַדע.

— זאָר ער סמאַיען אַ וועלט, — זאָגט בערקע, — איך האָב ניט וואָס צו לויפּן. נאָר פּריד, גרוניע און רובין, וואָס זיינען אין איין בריגאַדע, שלעפּן אים, דעם בריגאַדיר.

— אַדער געאַרבעט, אַדער געאַנגען צום טייטול! — זאָגט פּריד, פּילנדיק, אַז די קאָסע הויבט אָן גיין זיכערער אין זיינע הענט. אין די רויכער-מינוטן כאַפּן זיי אַ שטילן שמועס וועגן בערקען. ריווקין שניידט פּאַראויס. פאַרנאַכט, ווען ער קומט צו די ביידלעך, דערציילט ער, אַז זיין בריגאַדע וועט אינגליכן אַריינ-שניידן אין קיטאַי. זיי שטייען שוין נאָענט פון די בערג.

טעג שטייען שיינע, גראָזן שטייען שלאַנקע, אַנגעגאַסן מיט פולער צייטיקייט און גרינקייט. וואַרטן טאָר מען ניט. וועט די זון כסדר אַזוי שיינען, וועט דאָס גראָז ווערן געל, שניידט מען מיט געיעג. מען רוט ניט, מינוטן בלויז שטעלט מען זיך אָפּ אויף פאַרוויכערן און מען שניידט ווייטער. עס רינט דער שווייס פון די צעביסענע לייבער און מען שניידט מיט געזאַנג — מע פאַרציט אַ ליד און מע טראָגט עס פאַראויס, פאַראויס. מע איילט ווי אין אַ גאָר וויכטיקער שליחות. דאָס פעלד איז אויסגעלייגט מיט וואַלן היי, שוין צייט אויפצושטעלן קאַפּעס, מע דאַרף טראַכטן פון אויפשטעלן סטויגן און די פּערד מיט די מאַשינעס שטייען אין אַרלאַוקע אויף דער צווייטער זייט אַמור.

פּריד קריצט מיט די צייך, ווען ער דערמאַנט זיך בערקעס פאַרזיכערונג: „מע רופט אַרויס פון כאַבאַראַוסק אַ קאַטיער, פירט ער אַריבער די פּערד מיט די מאַשינעס, אין דריי-פיר סאַ קומט אַ קאַטיער, אַז מע רופט אַרויס.” — מיר זיינען ווערט פּעטש, פּעטש זיינען מיר ווערט, — זאָגט ער צו גרוניען. — ווי האָבן מיר עס געקאַנט דערלאָזן אַזאַ זאָך? קיין שום תּירוצים

קאָנען דאָך ניט זיין! — ער פילט, פריד, אַז ער וועט דאַרפן צאָלן, צאָלן מיט דערקלערונגען, מיט אַן ענטפער און . . . אפשר מיט נאָך עפעס גאָר וויכטיקס. פריד איז דאָך דער באַפולמעכטיקטער פון פאַרטייקעמערל פון קאַמונע, ער איז דאָך פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער גאַנצער אַרבעט, פאַר דער קוואַליטעט פון היי, פאַרן אויספילן דעם פלאַן. און דאָ שטייען די פערד מיט די מאַשינעס אויף דער צווייטער זייט אַמור און דאָס גראַז טריקנט אונטער דער זון.

דריי מאַל האָט מען געשיקט מענטשן אין כאַבאַראַזוסק צום אויספירקאַם וועגן אַ קאַטיער און קיין קאַטיער איז ניט געקומען. דער קאַטיער פון קאַמונע איז אַרויסגעשיקט געוואָרן, שטייט ער ערגעץ צווישן די וואַסערן פון דער טונגווקע אין אַמור און כריפּעט מיטן קאַליע-געוואָרענעם מאַטאַר.

טראַכט מען און מע קלערט. עס ברענען די מינוטן אויפן אַמור, רופט מען צונויף אַ פאַרוואַלונג, אַן עקסטערע פאַרוואַלונג.

עס פלאַקערן אויף שייטערס און ס'קנוילן אויף וואַלקנס רויך.

— איז אַט וואַס, חברו, פערד מוזן מיר האָבן צו דער אַרבעט, פערד מיט מאַשינעס. — אַלע זיצן אויסגעזעצט אַרום רויך און הערן ריווקינס רייד. — מיר וואַלטן דעם גאַנצן אינדזל אַרומגעגאַלט און מיר וואַלטן געהאַט אַ טייערן ווינטער. אַלע וואַלטן געווען באַזאַרגט, די פערד, די בהמות און די מענטשן. מיר האָבן באַשלאָסן שיקן נאָך אַ מענטשן. מיר האָבן באַשלאָסן שיקן פרידן מיט אַ בריוו צום אויספירקאַם, אַנשרייבן אַ בריוו מיט אַלע אונטערשריפטן, באַשרייבן די גאַנצע לאַגע, אַז מיר זיינען פערציק קאַמונאַרן אויפן טאַרעבאַרעווער אינדזל און די פערד מיט די מאַשינעס שטייען אויפן צווייטן ברעג ניט קיין אַריבערגעפירטע, אַז סע שטייט פאַר אַ געפאַר, מיר זאָלן זיך ניט פאַרגרייטן קיין היי צום ווינטער. ווי מיינט איר, יאַטן? זאָגט זיך אַרויס.

— וואַס איז דאָ אַרויסזאָגן? מע דאַרף שיקן און גאַר. מער ווי שיקן מענטשן, אַפרייסן זיי פון דער אַרבעט, קאָן מען דאָך ניט.

— אין צייטונג דאַרף מען אַנשרייבן!

— וועגן דער פאַרוואַלטונג דאַרף מען אַנשרייבן!

— וואַס איז שולדיק די פאַרוואַלטונג?

— זיי האָבן צוגעזאָגט אַלץ צו באַזאַרגן.

— זיי האָבן באַזאַרגט!

— און אַ קאַטיער האָבן זיי באַזאַרגט?!

— זיי האָבן באַזאַרגט! — האָט ריווקין אַ געשריי געטאָן מיט כעס. — דעם

קאַטיער האָט מען אוועקגעשיקט כדי . . . — ער האָט פאַרשלונגען אַ וואָרט און שטיל געבליבן. בערקע איז געלעגן, געצופט אַ ליפּ און געשמייכלט.

— שאַ! איך האָב אַ פּרעדלאָזשעניע.

— שטיל, יאַטן! פייווקע האָט אַ וואָרט.

אַט וואַס, מע דאַרף אַריבערפירן אַ פאַר פערד אַזוי, אַן אַ קאַטיער.

— אויף די מייטקעס?

— וויידל, וואַס קריכסטו!

— שטיל, יאטן, לאזט רעדן! זאג, פייווקע, וואס מיינסטו?
 — וואס כ'מיינ? פאראיאָרן האָט מען דאָ געשניטן פון קראַסנאַ-רעטשקע?
 געשניטן. זיי האָבן אַריבערגעפירט די פּערד מיט די מאַשינעס אויף לאַדקעס?
 אַריבערגעפירט. נו, איז וואָס-זשע גלאַצט איר ווי די גולמס? ביז מ'עט זיך
 דאַרטן אויסקלייבן צו שיקן אַ קאַטיער, קאָן מען אויפשטעלן אַ פאַר סטויגן.
 מע איז געבליבן שטיל. אַרום רויך האָבן געזונגען די קאַמאַרעס. דער אַמיר
 האָט שטיל געקלאַפט אין ברעג. מע האָט געקוקט אויף ריווקינען און געשוויגן.
 ריווקין האָט אַ מינוט אַ קנייטש געטאַן דעם שטערן און געזאַגט שטיל, ווי
 פאַר זיך אַליין:

— סאַקאַל וואַלט איבערגעשוואומען, אַ קלוגער פּערד איז ער.

— ס'א מורא ריזיקירן, — מיינט זלאַטקין.

— גיי שלאָפן, אַז דו האָסט מורא. איך פיר אַריבער צוויי פּערד, אַניט גיב

איך מיינ קאַפ!

— גוט, פייווקע, מע קאָן. גוט, איך פאַר מיט דיר, — האָט ריווקין איינ-
 געשטימט. — בלייבט עס אַזוי. מיר פאַרן נעמען סאַקאַל, פריד גייט אין שטאַט
 אַריין און דאָ וועט מען שטעלן קאַפּעס.

מע האָט צעשלעפט די שייטערס אין די ביידלעך, אין די קאַמאַרניקעס אַריין.
 מע האָט זיי אַנגעפילט מיט רויך און מע איז אַריינגעקראַכן אין די זעק שלאָפן.
 די קאַמאַרניקעס זיינען אויפגעצויגן אויף נידעריקע שטעקלעך, וואָס זיינען
 אַריינגעזעצט אין דער ערד. אַרום און אַרום זיינען זיי אַרומגעשיט מיט ערד.
 בלויז דורך איין אויפגעהויבענעם עק קריכט מען אַריין, מע נעמט מיט רויך אויף
 אַרויסצוטרייבן די קאַמאַרעס און מען שלאָפט איין. מע שלאָפט גוט, געשמאַק
 ביים ברעג פון אַמור. נאָך זייער אַ לאַנגן טאַג שווערער אַרבעט שלאָפט מען
 געשמאַק. נאָר לאַנג שלאָפט מען ניט. נאָך אַ פאַר שעה שלאָפן נעמען זיך
 רודערן די קאַמאַרניקעס און קללות שיטן זיך פון דאַרט אַרויס אַן אַ שיעור.

— דוכט זיך, גוט פאַרמאַכט דעם קאַמאַרניק, און אַנגעקראַכן.

— ביי מיר איז געווען אַ רויך — דערשטיקט צו ווערן, קיין איין קאַמאַר

איז ניט געבליבן.

— דער שוואַרץ יאַר ווייסט עס, ווי מע זאָל אומישנע אַנלאָזן אַהער די

קאַמאַרעס.

— קען זיין, אַז ס'איז עמעצנס אַ שטיקל אַרבעט.

— פאַקט מען — איז געשלאָגן צום הויט.

— „שור“¹ לאַזט מען אָן. ביי מיר איז געווען אונטערגעהויבן דער קאַמאַר-

ניק. מע דאַרף „וואַטשן“² — זאָגט מאַן, וואָס וואַרפט זיך ווי אַ וואַרעם און קאָן
 ניט שלאָפן.

לעבן אים אין אַ קאַמאַרניק ליגט דער אַלטער ברייטער, שטיל.

¹ זיכער. ² היטן.

— אַט, זעט איר, — שרייט אַרויס מאַן פון קאַמאַרניק, — דער אַלטער קרעכצער שלאָפט גאַר, אים בייסט גאַרניט, ער ליגט זיך רואיק.
 — זאַלסט אַזוי רואיק ליגן אין קבר, אַמעריקאַנען, גנב! — שרייט אַרויס מיט אַ וויינענדיקן טאָן דער אַלטער ברייטער און צעקרעכצט זיך.
 — קינדער, — זאָגט מאַן, — מע דאַרף „וואַטשן“, איך נעם זיך אונטער צו „וואַטשן“.

— קוואַטש, — ענטפערט ברייטער, — ווער דערוואַרגן!
 מ'איז געפאָרן ברענגען סאַקאַלן, אויף צוצוגעבן ריווקינען מוט, דערציילט פייווקע סאַקאַלס חכמות.

— געדענקסט, ריווקין, — הויבט ער אָן און לאַכט, קאַטשעט זיך מיט די וועסלעס אין די הענט, — געדענקסט מיט די וואַרעניקעס? אין אַ וויכאַדנאַי איז עס געווען, מע האָט געמאַכט וואַרעניקעס, מיר זיינען אַלע געלעגן אויפן גראַז ביי דער סטאַלאַווע, ווי הינט אַרום אַ יאַטקע. ביי די יאַטן רינט די סליווע פון די פּיסקעס און זעלדע קלעטראַק וויל ניט געבן פּריער, ביז אַלע וועלן ווערן פאַרטיק, כאַטש גיב איר טויזנט קרענק, וויל זי ניט געבן צו פאַרזוכן. און דאָ ליגט שוין אַ שייסל וואַרעניקעס פון אַ שטיק הונדערט — אין פּוטער ליגן זיי, פעטע. ליגן מיר און וואַרטן. צו יעדן וואַרעניק, וואָס זי לייגט אין שייסל אַריין, לייגט מען צו אַ קללה. נאָר פאַרפאַלן — זי וויל ניט געבן, וואַרט מען. יאַטן ליגן אַזוי לאַנג אויף די בייכער, ביז מע נעמט איינדרעמלען. איך, ווייסטו דאָך, האָב פיינט צו שלאָפן. ליג איך און קוק אויף די וואַרעניקעס און דאָ זע איך: פון פעלד קומט זיך אַן דער בחור, סאַקאַל. ער מאַכט אַ טריט און קוקט זיך אַרום, מאַכט אַ טריט און קוקט זיך אַרום. זעלדע שטייט ביים פייער פאַרפלאַמט און שוויצט. „אוי, — טראַכט איך, — דער בחור וועט פאַטערן די וואַרעניקעס.“ איך וויל אַ געשריי טאָן, נאָר עפעס לאַזט עס מיך ניט. ער מאַכט עס אַזוי קלוג, ווי אַ געניטער גנב. „עס, — טראַכט איך, — זאָל דיר וואויל באַקומען.“ גייט ער צו צום שייסל, גיט אַ שמעק, אַ לייכטן דריי מיטן וויידל און אַ קיי מיט די ליפן. ער האָט פאַרשלונגען אַלע וואַרעניקעס ביז איינעם. די גראַבע זעלדע האָט זיך אָנגעכאַפט ביים קאַפּ און געמאַכט אַ גוואַלד: „אוי, די וואַרעניקעס!“ נאָר סאַקאַל איז זיך אַוועק מיט אַן אויסגעשמירטער מאַרדע, כאַטש טראַג אים אונטער אַ האַנטעך אַפּצוואווישן. אַט אַ חכם אַ פּערד, — פאַרענדיקט פייווקע און שאַפּנט איין די הענט, וואָס האָבן זיך אַביסל נאָכגעלאָזט ביים דערציילן. דאָס שיפל גליטשט זיך איבערן אַמור און פייווקע פאַטשט מיט די וועסלעס, פּריילעך, לעבעדיק.

אַ קלוג פּערד, סאַקאַל, אַ שיינס, אַ — שטאַלטנע פאַרשוין: שוואַרצער סאַמעט, טיפע, קלוגע אויגן מיט ציטערדיקע גאַלעכער.

גאַנץ אַרלאַווקע איז זיך צונגיפגעלאָפן קוקן ווי סאַקאַל וויל ניט אַרויפגיין אויפן אַמור, ווי ער שטייט מיט אַ פאַר אַפּענע בעטנדיקע אויגן און ציטערט מיט די גאַלעכער. מע פירט אים אַריין אין וואַסער, טרינקט ער זיך אָן און ווייטער גיין וויל ער ניט, כאַטש דערהרגע אים. די בייטשן סווישטשען אין דער לופט.

די קולות פארהילכן און סאקאל רייסט דעם קאפ פון ציימל און ציט זיך אויף צוריק.

— סאקאל, — בעט זיך פייווקע, — סאקאל! — ער גלעט אים דעם האלדז, ער קושט אים אין דער מאַרדע.

סאקאל קוקט אויף אים זייטיק מיט בעטנדיקע אויגן און בלאַזט מיט די נאָזלעכער. ניין, אין וואַסער אַריין ווייטער וויל ער ניט. דאָס דאָרף שטייט ביים ברעג, טרייבט אונטער, לאַכט, האַלט אָפּ, ציט אויף צוריק און גיט צו חשק.

אַ פאַר שעה האָבן זיי זיך אָפּגעמאַטערט ביים ברעג, ביז פייווקע האָט אַ וואַרף־אַראָפּ געטאָן פון זיך די הויזן מיטן העמדל און האָט זיך אַ לאַז געטאָן רייטן ביים ברעג. ער איז אַזוי לאַנג אַרומגעריטן און אַרומגערייט זיך, ביז ער האָט סאקאלן דעם קאָפּ פאַרדרייט און אַ לאַז געטאָן זיך שווימען מיט אים. ווען סאקאל האָט פאַרלוירן דעם באַדן אונטער די פיס, איז פייווקע אַראָפּ־געשפרונגען פון אים. האַלטנדיק דאָס ציימל אין האַנט איז ער געשוואומען צום שיפל, וואָס ריווקין האָט געפירט ביים ברעג. ער איז אַריין אין שיפל, פעסט אַרומגעבונדן דאָס ציימל אַרום זיינע קורצע, פעסטע, ברוינע, פאַרהאַרעוועטע הענט, וואָס האָבן זיך אָנגעצויגן מיט בלויע שטריקלעך. ריווקין האָט אַ צי געטאָן מיט די וועסלעס און זיי האָבן אַ שניט געטאָן דעם אַמור.

גיך האָבן זיי געצויגן פון ברעג, גיך, גיך האָבן זיי גערודערט. זיי האָבן געפיבערט. פייווקע איז געלעגן אויסגעצויגן אין שיפל אויפן בויך, פעסט גע־האַלטן סאקאלן ביים ציימל, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אויף זיין אויפגעהויבענעם קאָפּ. סאקאל איז נאָכגעשוואומען מיט אומעטיקע אויגן, אַ שרעק איז געוואַקסן פון מינוט צו מינוט אין די צוויי קלוגע פערדישע פּיאַלעטעווע אויגן. ריווקין האָט גערודערט שטאַרק און גיך, זיין גאַנצער קערפער איז געווען געשפּאַנט. יעדעס אַדערל איז געווען אָנגעצויגן און האָט געאַרבעט. מיט די אויגן האָבן זיי געשלונגען סאקאלס קאָפּ, וואָס האָט זיך געהאַלטן העכער איבערן וואַסער.

ביים ברעג האָט מען זיי אויפגענומען מיט פאַטשעריי און מיט הוראַ־געשרייען. ס'איז שוין געווען נאָך דער אַרבעט. די נאַכט האָט זיך שוין געהאַט אַריבערגעגליטשט איבער די מאַנדזשורער בערג.

צום ברעג זיינען זיי צוגעקומען מידע, שווינגנדיקע, אָן אַטעם. זיי האָבן געקוקט אויף סאקאלן מיט שולדיקע בליקן, ווי זיי וואַלטן קעגן אים באַגאַנגען אַ גאַר גרויסע זינד. אַ פאַר שעה איז ער געשטאַנען, סאקאל, ביי אַ קופּע היי און האָט קיין שמעק ניט געטאָן צו דעם. פייווקע איז די גאַנצע צייט לעבן אים געשטאַנען און מיט ליבע געגלעט זיין האַלדז. בערקע איז צוגעקומען און אַ זאַג געטאָן:

— געפאַטערט דעם בעסטן פּערד. אַ מיתה־משונה אויף אייך!

האָט אים פייווקע אָפּגעמאַסטן מיט אַזאַ בליק, אַז ער האָט זיך גלייך אָפּגעטראָגן.

מיט סאקאלן איז גאַרנישט ניט געשען. ער האָט זיך אָפּגערוט און צוריק

געוואָרן אַ לייט... נאָר וועגן אַריבערפירן נאָך אַ פּערד איבערן אַמור, האָט שוין קיינער מער ניט גערעדט.

ביינאכט קאָן מען ניט שלאָפן. עס העלפט ניט דאָס אַנרויכערן ביו צום דערשטיקט ווערן אין די קאמאַרניקעס און אין די ביידלעך פאַרן שלאָפן גיין. אינמיטן נאכט כאַפט מען זיך אויף מיט קרעכצן און מיט קללות, וואָס מען שיקט אַוועק צו עמעצנס אַ קאַפּ. גענוי צו וועמען ווייסט מען ניט. מאַן האָט אַנגעהויבן היטן, איז ער פון מידקייט איינגעשלאָפן. פּרוואווט מען איבערוואַנדערן, מען גייט פון די ביידלעך אין די קאמאַרניקעס אַריין, פון די קאמאַרניקעס אין די ביידלעך אַריין, און אומעטום ווערט מען געביסן. אַנדערע וויקלען זיך אין די קאַלדרעס און לייגן זיך אַוועק אויף די שיפלעך, וואָס שטייען צוגעבונדן צום ברעג. אַנדערע גייען אַרום און קראַצן זיך. קיינער שלאַפט ניט. די לופט איז שטיל, אויסערן זשומען פון די קאמאַרעס הערט מען גאַרניט. דער אַמור ליגט אַ גלאַטינקער און די לבנה קריכט אַרום און פאַרבט אים אין אַ גרינעם קאַליר. כּמורנע און שטיל שטייען די מאַנדזשורער גרענעץ-בערג.

אין אַזוינע שלאַפּלאַצע נעכט, וואָס חזרין זיך איבער כמעט נאכט נאָך נאכט, קריכט מען סוף-כל-סוף פון די ביידלעך, מען פאַרקאַטשעט די קאמאַרניקעס און מען וועצט זיך אויס אַרום אַ גרויסן שייטער און מען דערציילט זיך מעשיות. אַ סך מעשיות הערט אויס דער ברעג פון אַמור און גאַר גייע, קיינמאַל ניט געהערטע מעשיות פון פאַריז, פון בוענאַס-איירעס, פון ניו-יאָרק און פון לאַס-אַנדזשעלעס.

דער אַמור איז געוואוינט צו הערן מעשיות פון די העלדנטאַטן פון די רויטע פאַרטיזאַנער, מעשיות, ווי מע האָט פאַרטריבן ווייסע באַנדיטן, מעשיות פון העלדישן אומקום, פון רויטע באַפרייער, מעשיות פון קאַמף און פון זיג. היינט הערט דער אַמור גאַנץ גייע מעשיות; מעשיות פון מענטשן, וואָס האָבן פאַרלאָזן די אַלטע היימען, פאַרלאָזן גרויסע שטעט אין ווייטע פרעמדע לענדער און מע איז געקומען דאָ צו די ווילדע אַמורער ברעגן קאַרטשעווען די טייגע, טריקענען זומפן, פאַרטרייבן דעם אייביקן איינוואוינער פון זומפ — דעם קאַמאַר — און בויען אַ ניי לעבן פאַר באַנייטע מענטשן.

פאַר די מענטשן, וואָס זיינען געלעגן אַרום שייטער און האָבן אויסגעהערט די טענות פון די געקומענע קיין ביראַבידזשאַן, איז אַלץ געווען קלאַר און פאַר-שטענדלעך. ס'איז זיי אַפילו קלאַר און פאַרשטענדלעך געווען די ניט-קלאַרע און אומפאַרשטענדלעכע מעשה פונעם אַלטן ברייטערן. ס'איז זיי אַלץ געווען קלאַר און פאַרשטענדלעך. נאָר עפעס האָבן זיי ניט געקאַנט איינבייסן מאַנס דער-ציילונג. אין אַ מין מאַדנער שטאַט האָט ער געוואוינט — לאַס-אַנדזשעלעס רופט מען די שטאַט. אַ גן-עדין דאָרט אַ גאַנצער, דערציילט ער. מאַראַנצן, וויינטרויבן — אונטער פענצטער. נעם, צי אויס די האַנט און לייג אין מויל, די מאַגאַזינען זיינען פול מיט אַלדאַס גוטס, נאָ דיר וויפל דו ווילסט, נאָר... גיי פּרוואוו, נעם עס... — ער, — זאָגט ער, — חברימלעך, איר זייט נאָך יונג, מיך פאַרשטיין קאַנט איר נאָך ניט, און די אַלטע קאַנען ניט און ווילן ניט פאַרשטיין. קושן

דארף מען דאך יעדעס ברעקעלע ערד — אט אפילו פון דער נאקעטער וויסטער טייגע. עס איז טאקע גארנישט ניטא דא, עס איז נאך רוי, נאר עס קאן דאך אזוי פיל זיין — עס וועט דאך אזוי פיל זיין! דארט ביסטו געשפאנט, געצוימט, געדריקט און געווארגן, דארט ווערגסטו זיך טיילמאל מיט וויסער בולקע מיט פוטער, דארט האסטו אפילו די מעגלעכקייט אויפצוהענגען זיך אויף זיידענע טיכער. און דא ביסטו פריי, נעם דאס בעסטע שטיק לאנד, אקער, ארבעט, בוי, שאף, בארייכער דיין לעבן. דא שטערט מען דיר ניט. פארקערט, מע העלפט דיר בארייכערן זיך, און דו בארייכערסט דיין לאנד. נעם די טייגע, בוי א נייע היים פאר יידן, א היים פון ערלעכער מי, פון ארבעט, א סאציאליסטישע היים.

— נו, וואו נאך קאן אזוינס מעגלעך זיין? — פרעגט ער, און דאס פנים פלאגט אויף, די אויגן גלאנצן, ער איז שטארק צעווארעמט און צעלויכטן.
— פארוואס איך בין געקומען פונעם צעבליטן גן-עדן לאס-אנדושעלעס, פונעם גן-עדן, וואס האט זיך שוין אזוי צעבליט, אז ער נעמט שוין אזש וועלען, פארוואס איך בין פון דארטן געקומען אהער אין דער טייגע, וואס הויבט איצט אן בליען — דאס איז אן ענין א פשוטער, נאר פארשטיין דארף מען אים און אויך דערפילן.

ער האט געענדיקט, אויסגעצויגן זיך ביים שייטער און געבלאנדזשעט מיט די בליקן איבער די רחבותדיקע ברייטן פון אָמור, איבער דער טונקעלער גרינ-קייט פונעם טארעבארעווער אינדזל און איבער די שטייע גרענעץ-בערג. די קאמונארן זיינען געבליבן ליגן שווייגנדיקע, פארטראכטע. מע האט זיך גע-סטארעט צו פארשטיין דעם גאנצן תוך פון מאַנס רייד און מען איז צוגלייך מיטן מאַרגן-בלוי איינגעשלאָפן אַרום שייטער, וואָס האָט געטליעט און געשפרייט העל-גרוע רויכלעך אַרום די קעפּ.

ווען די זון גיט דעם ערשטן וואַרעמען שמיר איבער די פנימער, שטייען שוין די שניטער אויף די פיס. יא, געשלאָפן, ניט געשלאָפן, יא געביסן, ניט געביסן, ווען דער טאָג אויפן אָמור צעקלינגט זיך, קלינגען אויך די קאָסעס אין די הענט.

פאַרביישווימענדיקע פישער האָבן אָנגעזאָגט שלעכטע ניס. עס פאַרנעמט זיך אויף אַ רעגן און לאַנג וועט דער רעגן גיסן. און נאָך האָבן זיי דערציילט ניס און נאָך טרויעריקער איז די צווייטע ניס געווען: אַ צווייטע פאַרפלייצונג וועט קומען נאָכן רעגן, דער טייך סונגאַרי איז אַרויס פון די ברעגן און ער רייסט זיך אין אָמור אַרײַן. די מעטערעאַלאָגישע סטאַנציע ווייזט אויך אויף אַ פאַר-פלייצונג — האָבן זיי געזאָגט. די ניס האָט מען אויפגענומען ביים ברעג פון אָמור, ווי אַ ניס אויף מלחמה, ערב אַ שלאַכט מיט אַ שונא, וועגן וועלכן מען האָט זיך דערוואוסט, אַז ער גרייט זיך גאָר שטאַרק. און אַז דער שונא גרייט זיך, מוז מען זיך גרייטן נאָך שטאַרקער, כדי דעם צוגעגרייטן שונא בייצוקומען. פּיבערט אויף אָמור. די קאָסעס אין די הענט גייען דרייסט און זיכער, און דער אַלטער ברייטער, ווי ער וואַלט זיך אונטערגעגעבן זיין גורל, גייט אויך, כאַטש אַ שווייגנדיקער, מיט דער קאָסע אין די הענט אין דער אַלגעמיינער ריי און פון

זיין ווי אַ ריבאייזן צעריבענעם פנים קרימט זיך אַמאָל אַ שמיכל, ווען די קאַסע אין זיינע הענט זינגט אין אַלגעמיינעם כאָר.

און אַזוי איבערן גאַנצן גרויסן טאַרעבאַרעווער אינדול באַוועגן זיך מענטשן מיט קאַסעס, מיט ווילעס און מיט גראַבליעס. גיך פיבערן די טעג. יעדער איינער פלייסט זיך אַרבעטן שנעל. יעדער איינער טרייבט אונטער מיט זיין שנעלער אַרבעט דעם שכן זיינעם. אַפילו סאַקאַל, אַט דאָס קלוגע, באַווע פּערד, דוכט זיך, פאַרשטייט אויך און פילט די ערנסטקייט פון דער לאַגע. אויך סאַקאַל אַרבעט פליסיק, ער ציט די אַדערן אויפן האַלדז און שלעפט די קאַפּעסעס היי צום ערשטן סטויג, וואָס ווערט היינט אויפגעשטעלט. ס'מאַכט ניט אויס, וואָס די זון איז שוין לאַנג פאַרגאַנגען, ס'מאַכט ניט אויס, וואָס די קאַמאַרעס ווילדעווען איצט מיטן אַנקומען פון נאַכט שטאַרקער, ס'מאַכט ניט אויס, וואָס דער איינ-געצויגענעם מאַגן פאַדערט עסן. דעם אַנדערע האַלבן-טויזנט-פּודיקן סטויג היי מוז מען היינט ענדיקן.

צוריק גייט מען פריילעכע, כאַטש שטאַרק אויסגעמאַטערטע, דער אינדול צעזינגט זיך מיט שטילע, געפרעסטע טענער. (די גרענעץ-בערג שטייען כּמורנע). מען גייט מיט פרייד, מען פילט ניט די מידקייט, מע פילט אויך ניט דעם הונגער. זעלדע די קעכין שטייט דאָרט ביים ברעג אין אַ וואַלקן רויך און קאַכט צוויי קעסלען עסן, ברויט ליגט שוין אַנגעשניטן, גרייט צום עסן, און באַלד וועט מען זיך אויסזעצן מיט אַראַפּגעהאַנגענע פּיס צום אַמור און מע וועט קייען געשמאַק, געזונט און מיט אַפעטיט. דערווייל גייט מען מיט געזאַנג. די טיכלעך אויף די קעפּ פלאַטערן, די קאַסעס אויף די אַקסלען גלאַנצן מיט מאַטע שייך אַנטקעגן דער אויפגייענדיקער לבנה. עס איז שוין נאַכט, עס איז שוין גוט נאַכט. נאָר קיינער ווייסט ניט פון קיין צייט, קיינער פרעגט ניט ווי שפעט ס'איז. מען ווייסט נאָר, אַז אַזויפיל און אַזויפיל האָט מען געמוזט שניידן, אַזויפיל און אַזוי-פיל קאַפּעסעס האָט מען געמוזט אויפשטעלן און דעם ערשטן אַנדערהאַלבן-טויזנט-פּודיקן סטויג האָט מען געמוזט פאַרענדיקן. גייט מען מיט געזאַנג. ס'קומען אַן שניטער, קאַפּעס-מאַכער און סטויגן-שטעלער, מען קומט פון אַלע זייטן. ס'קומען אַן רובין מיט פייווקען, וואָס האָבן היינט געמאַכט דעם ערשטן אַרויספאַר צו זייער געוועט. סקומט גרוניע, אַ לעבעדיקע, אַ ברוינע, אַ פרישע ווי אַ צייטיקע פּרוכט. זי זינגט מיט די צוויי שפיצן פון אירע גרינלעכע אויגן, זי האָט היינט אַלעמען איבערגעיאַגט ביים קאַפּעס-שטעלן. מיט אַ האַלבער נאַרמע מער האָט זי היינט געמאַכט. פון אַלע זייטן קומט מען אָן און מע באַגריסט מיט אויפ-געוויבענע קאַסעס און ווילעס דעם ערשטן סטויג, וואָס שטייט אויף אַ בערגל אינמיטן אינדול. אַלע זיינען פריילעך, מע וואַרפט פון זיך די הויזן און מע שפרינגט אינעם פרישן קילן אַמור.

עס לעבן אויף די ברעגן פון אַמור.

מיט אַנגעשפיצטע אויערן זיצט מען אויפן ברעג, מען קייט ברויט מיט שטיקער פלייש און מע הערט זיך צו, אפשר קלאַפט אַ מאַטאַר, אפשר קומט שוין אַ קאַטיער. ס'איז יעדנס גרעסטער פאַרלאַנג דאָס אַנקומען פון אַ קאַטיער מיט

די פערד און מיט די מאַשינעס. מע זאל עס קאַנען אָן אַרבעט טאָן גיך און גוט. זיצט מען און מע הערט זיך צו צו יעדן נייעם רויש, וואָס דערהערט זיך אויפן אַמור.

די ערשטע טעג האָט אָפגענאַרט דאָס מאַטאַר-שיפל פון דער גרענעץ-וואַך. פון וואַרסטן ווייט הערט מען דעם מאַטאַר קלאַפן און ווי אַ פינטל מיטן אויג פליט עס פאַרביי דעם ברעג. עס צעשניידט דעם אַמור אויף צוויי פאַסן, וואָס וואַרפן זיך געפאַלדעוועטע צום ברעג, און ס'לויפט גיך, גיך צו דער גרענעץ און פון דער גרענעץ. היינט דערקענט מען שוין דעם טומלדיקן רויש, וואָס עס מאַכט אַט דאָס שיפל אויפן אַמור. אַ פאַר מאָל אין טאָג לויפט עס פאַרביי דעם ברעג. ס'איז לעבעדיק אויפן אַמור, שיפן גייען, גרויסע שיפן, מיט ליכט און מיט געזאַנג גייען די שיפן אויפן אַמור. מע טאַנצט אויף די שיפן, מע שפילט און מע זינגט דאָרט. פון ברעג באַגריסט מען די פאַרבייגייענדיקע שיפן מיט אויפגעהויבענע קאָסעס און פון דאָרטן ענטפערט מען מיט ווייסע טיכלעך.

ב. אלעווסקי

ביראָבידזשאַנער לידער

א וועג

דער ערשטער — אַ וועווריק — פון צעדער, פון הויך
דעהערט האָט דעם אויפרייס, דערזען דעם רויך.

אין פינצטער, אין צווייגן — פאַרגליווערט פון שרעק,
באהאַלטן די מאָרדע אין פּוּכיקן עק,

דער וועווריק — פאַרציטערט — פון פּאַדערשטע פּיס
האַט דעמלט פאַרלאָרן די שישקע מיט ניס.

פון הייל — אונטער וואַרצלען — אין צאַרן דער בער
אַרויס איז אַ ברוינער, און טופּענדיק שווער

אויף די הינטערשטע לאַפּעס — זיך אונטערגעשטעלט,
געגעבן אַ רעווע אַזאָ אויף דער וועלט,

אַז ס'האַבן אַרום אים גענומען אַזש וואַיען
די אַלטע, די גרינע — צעפּאַטלטע כּוואַיע,

די כּוואַיע — די גרויע צעכויגענע ביימער
באַוואַקסן מיט ווייסע, מיט שליימיקע שוואַימען...

מיט אויטאָ-מאַשינעס, מיט לאַמען, מיט העק,
דורך טייגע און בלאַטעס, מע לייגט דורך אַ וועג.

מאַכט דער בער אַזאָ שרעקלעך געהויל...
אַ פּראַש פון דער בלאַטע — צערעפעט דאָס מויל,

אַ נאַסער, אַ גרינער פון גרוי און פון וויסט
שפּרינגט אויף די לאַנגע הינטערשטע פּיס.

פאַרבראַכן די פּאַדערשטע פּיסלעך די צוויי —
קוואַ — שרייט אין בלאַטע — און קוואַקעט פון וויי.

— קוואַ-אַ — שרייט אין פינצטער — געווען אַזוי וואויל,
שטיל אין דער בלאַטע, דאָס גראַז האָט געפּוילט,

קיינעם מע זעט ניט — מחיה. ס'איז שאַ.
מע ליגט אויפן בייכל — מע קוואַקעט זיך — קוואַ-אַ.

קוואַט — כאַפּן אונטער די פרעש מיך אַרום —
 ס'גראַז אין די בלאַטעס סע בולבעט זיך שטום...

גיט אזאָ הילעך אין וואַלד — אַ מאַנאַל,
 אַ קרעכץ און אַ דונער אַ בראַך און אַ פּאַל,

דעם ראַש כאַפּן אונטער פון ווייטן די בערג,
 קייקלען דעם ווידערקול איבער דער ערד.

פון נאַרעס אַרויס און פון ביימער אַראַפּ
 דער וועזוריק, דער וואַלף מיט דעם בולעווע־קאַפּ,

דער בער און קאַבאַן — מיטן שפיציקן שנוק,
 מע לויפט פון די וועלדער מיט וואַי און געהוק.

און ס'טראַגן די סאַוועס, די אַדלערס, די ראַבן
 די פּוּכיקע קינדער פאַרפרעסט אין די שנאַבלען,

זיי שרייען פון אומגליק — זיי לויפן פון שרעק...
 דורך טייגע און בלאַטעס מע לייגט דורך אַ וועג.

מע קאַרטשעט, מע פרייט זיך, מע גראַבט און מע לאַכט
 און שייטערס מע צינדט אין דער ליכטיקער נאַכט...

ש ט אַ ט

1

זון און שניי פון אומעטום
 אַזויפיל ליכט — און שיינ אַ ים.
 איך ווער פאַרטרונקען פון דער זון
 מיט אַלע פּופּצן טויזנט מאַן.

מע טאַסקעט שטיין און האַלץ מע טראַגט —
 און ווענט צעשפּאַרן שוין די ווייט.
 מיין קלייניגק מאַסקוועלע — סע יאַגט
 און קיינער האַט דאָ ניט קיין צייט.

סע וואַקסט אַ הויז — און נאָך אַ הויז —
 אין ברייטער באַרגיקייט אין ווייסער,
 דער ערשטער קוימען קריכט אַרויס
 און הייבט זיך אויף אַריבער הייזער.

און ווען פאַרנאַכט — סע נעמט פאַרגיין,
 און הימלען פלאַקערן אין פייער.

און מידע לאַזט מען זיך אַהיים —
צו פרישע הילצערנע געבייען.

אַזאַ מין שטילקייט אין געמיט!
אַזאַ מין רואיקייט אין בליק!
און ווען דעם ערשטן פיף סע גיט
די נייע הילצערנע פאַבריק.

סע ווערט פאַמעלעכער דער טראַט.
עס ווערן שטיל ביראַבידזשאַנער,
אַלע קוקן אויף דער שטאַט
און אַלע ווערן דאָ ווי מאַמעס —

מע הערט זיך איין — סע שרייט אין שניי,
ס'ווערט דער ערשטער פיף געגעבן —
דער ערשטער קינדערשער געשריי
פון אונדזער נייעגעבוירן לעבן.

2

עס טאַגט. קיילעכיק און שווער
וועט באַלד די זון אַ גרויסע זיך באַווייזן.
עס הויבט שוין אַן זיך אויסשילן די ערד
מיט ביימער און מיט קוימענער און הייזער.

עס ווערן רויט די גרויע דעכער־שפיצן.
מיט רויטן אויפגאַנג גיסט די וועלט זיך אַן.
מיד פון נאַכט, פאַרמאַטערט פון אַ זיצונג
גייט דער סעקרעטאַר פון געגנטקאַם.

ער גייט אַהיים. מע גריסט זיך, מע באַגעגנט . . .

ווייניק שלאָפן מענטשן אין דער געגנט! . . .

3

סע ליגט די ערד אין בלענדיקן פרימאַרגן
אַ באַגאַסענע מיט שיינענדיקע פלאַמען.
ליב ווערט מיר די לאַסט פון מיינע זאַרגן —
פון מיינע און פון אַלעמענס צוזאַמען.

האַרטער ווערן, נייער מיינע הויטן.
דאָס האַרץ ווערט פול — מיט ברייטקייט און מיט טאַגן.

ווי כ'וואלט א הימל איצט — א ליכטיקן
 ערגעץ טיף אין זיך געטראָגן...

א וואָרט

איך שטיי אויפן שוועל פונעם לייוונטן ביידל.
 מע צינדט אינעם אויטאָ שוין אָן די לאַמטערנס.
 סע קאָפעט די ראָסע. צענומען די צווייגן —
 סע וואַרטן די ביימער פאַרגליווערטע, שווערע.

א סאָווע מיט קיילעכיק־אָפענע אויגן
 דערזען אין וואַלד מיך — און יאָגט מיט געשרייען.
 מיט שרעק האָט דער שווערער דער פינצטערער פויגל
 גענומען זיך איבערן קאָפּ מיינעם דרייען
 און פאַטשן און שרייען...

מיט שטאַלענעם פערד־קראָפט
 סע ברעכט זיך אַריין די מאַשין אין די צווייגן,
 און ביידע לאַמטערנס — די אויגן פון אויטאָ
 נעמען די נאַכט אויף צוויי העלפטן צעשניידן.

ס'ווערט ראַשיק אין טייגע. פאַרלאָזן די ביידלעך,
 דורך וואַלגער געדיכטן — אַן שטעג אָן אַ וועג
 מיט פאַרטיעס מענטשן איך לאָז זיך אין טייגע,
 אויף פלייצעס פאַרוואַרפן די זעג און די העק.

מיר ווערן פאַרשוואונדן . . . אין ביימער אין גרינע,
 ווי פאַר אַ שטורעם — מע קאָן דאָ דערהערן —
 סע קאָפען די לויטערע זאָפטן און רינען,
 עס גיט זיך אַ וואַלגער אַ קיילעכיקער שטערן.

און נאַכדעם — אַ הילעך. עס בויגן זיך קרוינען,
 עס קלינגען די העק און עס הוילן די בערג,
 סע פליען די פייגל, סע קרעכצן די ביימער.
 און גליק איך דערזע אויף מיין ליכטיקער ערד —
 און פיל פון דער וועלט — ווי פון טויערן גרויסע —
 די שלעסער צעעפנט, די וועגן באַהעלט.
 מיר טראָגן אין גרויסן אין וואַלדיקן דרויסן
 די גאַלדענע שליסלען אַצינד פון דער וועלט.

כ י נ ג א ן

מיט נעפלען פארדעקט איז כינגאן — און מיט רויך.
 עס האָבן די בערג דאָ פארנומען דעם הימל.
 ט'איז קיינער ניטאָ . . . איך קרייך צו דער הייך.
 אַ רוקזאָק, אַ קאַמפּאַס, אַ ביקס אויפן רימען.

מיט פעלדזון מיך רינגלט אַרום דער כינגאן —
 אַמור ערגעץ אונטן — ער יאָגט זיך צום ים.
 עס רעש'ן די וועלדער. עס קלינגען די בערג —
 כ'האַב ליב דיך, מיין יונגע, מיין באַרגיקע ערד!

איך נורע זיך איין. איך באַהאַלט זיך אין כוואַיע.
 וואָס דאַרף איך דען איצטער? וואָס האָב איך געוואַלט?
 איך בין געקומען אויף בערג און אויף רוייערד,
 געזינטער און שענער זאָל ווערן מיין פּאַלק!

ב. מילער

א באגעטניש

(קאפיטלען פון דער דערציילונג „ביראבידזשאן“)

זינט גיטל האָט געלעבט אין ביראָבידזשאַן, איז איר נאָך דאָ קיין אין מאָל ניט געווען גענוג אויפגעלייגט אויפן האַרצן און דער קאָפּ איז איר ניט געלעגן דערביי, זי זאָל אַרויסנעמען פון קאַסטן, וועלכן זי האָט נאָך מיטגעבראַכט פון קיראַוואַגראַד, אירע יום-טובדיקע קליידער, וואָס זי האָט געמאַכט, ווען עזריאל האָט נאָך געלעבט. איצטער, אויף צו באַגעגענען איר גאַסט, אויף וועלכן זי האָט אַרויסגעקוקט, האָט זי אַט די קליידער צום ערשטן מאל אַנגעטאַן. היפש אַלט-מאָדיש, אָבער זייער יום-טובדיק, האָט זי אויסגעזען אינעם לאַנגן, ביז דער ערד, שוואַרצן זיידענעם קלייד, וואָס האָט געשמעקט מיטן אַלטן נאַפּטאַלין, מיט קאַסטן און מיט פאַרגאַנגענע יאָרן, אינעם שוואַרצן דינ-אַרומגעזוימטן טוך, פון אונטער וועלכן עס האָבן זיך אַרויסגעזיבלערט אירע האָר. נאָר די דערהויבענע יום-טובדיקייט איז איצט געווען צו זען ניט אַזוי אין די לאַנג-ניט-גענוצטע אַלטמאָדישע קליידער, ווי אין איר גאַנצן אויסזען, — אינעם פנים, וואָס האָט מיטאַמאָל אַנגעוואוירן אַ סך פון זיין אַלטער געלקייט און אויף וועלכן עס האָבן זיך, דאַכט זיך, אַפילו געמינערט די קנייטשן אין די אויגן, וואָס האָבן געשיינט ביי איר אַ קאַפל יינגער און גלאַנציקער, ווי געוויינלעך...

גיטל האָט צום לעצטן מאל מיט אויפגערעגט-ציטערנדיקע פינגער פאַרריכט דעם אַרומגעזוימטן טוך אויפן קאָפּ, אומרואיך — צי איז אַלץ אין אַרדענונג — האָט זי נאַכאַמאָל באַטראַכט די בלוילעך-אויסגעקאַלכטע ווענט פון איר צימער, זאַרגעוודיק פאַרריכט די בלאַנקענדיקע שפיציק-אויסגעהעפטע פאַרהענגלעך אויף אירע פענצטער, וואָס קוקן אַרויס צו דער גאַס, און נאַכאַמאָל פאַנגדערגעגלעט אויפן טיש דעם ווייסן געפרעסטן און פריש מיט קראַכמעל שמעקנדיקן טישטעך. אַ באַרואיקט-צופרידענע מיטן אויסזען פון איר ליכטיק-געוואַרענער וואוינונג, וואו אין יעדן ווינקעלע האָט געשמעקט מיט יום-טוב, האָט זי פאַרשלאָסן די טיר.

איידער זיך לאָזן צום וואַקזאַל, איז זי פאַמעלעך, מיט אַ קלאַפנדיק האַרץ, אַנהאַלטנדיק זיך מיט אַ האַנט פאַרן פאַרענטש פונעם קאַרידאַר-לייטער, אַרויפ-געאַנגען צו פעסיק, כדי צו בעטן מיטגיין צום וואַקזאַל. עס איז געווען זונטיק, און פעסי האָט ניט געאַרבעט.

גיטל איז שוין דעם דריטן טאָג געאַנגען צום וואַקזאַל באַגעגענען דאַניע זינגער. די ערשטע צוויי טעג האָט זי, ווי די שכנים האָבן איר דערקלערט, זיך צוגעאיילט. ביי איר איז דער צימער שוין געווען ציכטיק צוגעקליבן, אַלץ האָט געוואַרט אויפן גאַסט. איר אומגעדולד איז פון מינוט אויף מינוט געשטיגן, האָט זי ניט אויסגעהאַלטן און איז אַוועק צום צוג. וועדליק מענטשן אויפן וואַקזאַל האָבן איר געהאַלפן אויסרעכענען, האַלטנדיק אין האַנט די טעלעגראַמע, וואָס זי

האָט באַקומען וועגן דעם טאָג פון דאַניעס אַרויספאַרן, האָט ער נאָך נישט אייער־נעכטן, נישט נעכטן זיין נישט געקאָנט.

— בפרט, — האָט מען איר צוגעגעבן דערביי, — אויב דער צוג, ווי סע מאַכט זיך, וועט נאָך אַביסל פאַרשפעטיקן...

אַבער היינט, לויט אַלע אויסרעכענונגען און, אַפילו דערלאַזנדיק, אַז דער צוג וועט פאַרשפעטיקן, האָט ער שוין געמוזט קומען, וואָס עס זאָל נישט זיין. אַ פאַרגעפיל איז ביי גיטלען פון אינדערפרי אָן געווען אַזאָ, — און דערפאַר טאַקע האָט היינט אַזוי שטאַרק געקלאַפט ביי איר דאָס האַרץ, אַז דאָס מאָל וועט זי צום וואַקזאַל שוין מער אומזיסט נישט גיין...

— וועסט מיר טאַקע העלפן דערקענען מיין גאַסט, — האָט זי געזאָגט, שטייענדיק ביי פעסין אין צימער, מורא־האַבנדיק זיך צוועצן, כדי נישט פאַר־שפעטיקן, און האַלטנדיק אויך פעסין אין איין אונטעראַיילן. — וועסטו מיר העלפן דערקענען, איך קען דאָך אים נישט, פונקט ווי דו...

אין דער אמתן האָט גיטל דערביי געהאַט אַ צווייטן מיין. צום ערשטן מאָל פאַר אַ סך יאָרן האָט זי געפילט אין זיך אַזאָ אויפגעלייגטקייט, צו שטאַרק האָט געקלאַפט היינט ביי איר דאָס האַרץ, אַזוי אַז פאַר איר עלטער, — האָט זי געפילט, — וועט עס זיין צו שווער איבערצוטראַגן, אויב זי וועט נישט האָבן עמעצן לעבן זיך, וועמען זי זאָל קאָנען כאַטש מיט אַ וואַרט, מיט אַ בליק דערפון עפעס איבערגעבן.

שוין אַראָפּ מיט דער קורצינקער דיקלעכער פעסי פון די קאַרידאָר־טרעפּ און אַרויס אין ליכטיק־צעשיינטן ערב־מאַיאיקן דרויסן, האָט גיטל, אַ הויכע, אַ יום־טובדיקע אין אירע טונקעלע זיידענע מלבושים און אינעם יום־טובדיקן אַרומגעזוימטן טונקעלן טוד אויפן זילבער־גרויען קאַפּ, זיך פלוצים אָפּגעשטעלט און האָט מיט חידוש — ערשט איצט, אינדרויסן, האָט זיך עס איר געוואָרפן אין די אויגן — אַ ריר געטאָן פעסיס גרוי וואַכעדיק שאַלעכל, וואָס יענע האָט אין איילעניש אַרויפגעוואָרפן אויפן קאַפּ.

— פע, פעסי, כ'לעבן, איך בעט דיך, — האָט זי מיט אַ בעטנדיקער מינע צונויפגעקנייטשט דאָס פנים.

— וואָס איז? — האָט יענע נישט פאַרשטאַנען.

— איך מיין, דאָס טיכל, מיין איך, דיינס...

— וואָס־זשע, אַ שלעכט טיכל?

— טוט זיך אָן היינט אַביסל יום־טובדיקער...

— אַז איר האָט מיך געהאַלטן אין איין אונטעראַיילן — איר האָט מורא צו

פאַרשפעטיקן, האָב איך געכאַפט, וואָס עס האָט זיך געמאַכט אונטער דער האַנט...

— נישקשה, גייט אַרויף אויף אַ מינוט, איך וועל דאָ צוואַוואַרטן, נאָר גע־

דענק, זאָם זיך נישט.

אין עטלעכע וויילעס אַרום איז פעסי אַראָפּגעלאָפן פון די טרעפּ אין אַ

נייעם טיכל אויפן קורץ־אונטערגעשוירענעם גראַוולעכן קאַפּ און מיט אַזאָ מינע

אויפן קיילעכיקן שמייכלענדיקן פנים, ווי איינער רעדט: — מהיכא־תיתי, זי

וועט שוין איצט אויך מיט איר יום-טובדיק אויסזען, נישקשה, גיטעלען ניט פארשעמען...

גיטל האָט געוואָרפֿן אַ קורצן שאַצער־ישן בליק אויף פעסין — פֿון איר נייעם טיכל ביז די גלאַנציק־צוגעפּוצטע שוואַרצע טופּליעס מיטן נידעריקן נאָפּל, — צופּרידן געשאַקלט מיטן קאָפּ, און זיי זיינען ביידע אַוועקגעגאַנגען. פעסי — אַ נידעריקע און דיקלעכע אין אַ קאַלירטן ברייטן קאָפּטל און אין בלאַוון קורצלעכן קליידל, וואָס האָט זי געמאַכט נאָך קירצער, ווי זי איז געווען, און גיטל — אַ הויכע, אין די יום־טובדיק טונקעלע לאַנגע קליידער, וואָס האָבן זי געמאַכט נאָך העכער פֿון איר אמתן וואוקס.

אויפֿן וואַקזאַל האָבן זיי מיט די אַקאַרשט־געקויפטע פּעראַן־בילעטן זיך קוים דורכגעשטופּט אינעם באַוועגלעכן געדראַנג פֿון מענטשן מיט פּאַרשפּעלן, זעק, טשעמאַדאַנעס, וואָס האָבן זיך מיטאַמאַל אַ לאַז געטאַן אינעם דורכגאַנג. מע האָט נאָר־וואָס געגעבן צו וויסן, אַז דער צוג איז שוין אַרויסגעגאַנגען פֿונעם לעצטן ראַזיעזד...

אויפֿן פּעראַן איז געווען אַן אויפגעלעבטע האַוועניש פֿון אַן אַ שיעור מענטשן, וואָס דאַרפֿן פּאַרן אַדער באַגעגענען. היינט, ווייל עס איז זונטיק, איז דאָ געווען מער מענטשן, ווי אַלעמאַל. און די האַוועניש איז דאָ געווען ביז צו פּאַרלירן זיך גרויס, פּיל גרעסער, ווי נעכטן און אייערנעכטן, ווען גיטל איז אַליין אַהער געקומען. גיטל האָט אַפּילו צוליב מער זיכערקייט אַנגענומען פעסין אונטער דער האַנט, עס זאָל זי פֿון איר ניט אַוועקטראַגן מיטן גאַנצן היפשעלעכן מענטשן־שטראַם.

דער טאַג איז געווען אַ זוניק־פּרישער, אַ מחיהדיק־וואַרעמער, עס האָט געשמעקט מיט ערב־מאַי. די רעלסן האָבן געגלאַנצט קעגן דער זון, ווי שמאַלע שטיקער צעשמאַלצן זילבער. אויף יענער זייט ליניעס האָבן זיך געהויבן דאָך אויף דאָך סטאַנציע־געביידעס און אין דער לענג און אין דער ברייט צעוואַקסענער אייזנבאַן־ישוב.

גיטל שטעקן האָט האַרטלעך אַפּגעקלאַפט אינעם שטיינערנעם פּעראַן. אַרום האָט מען ראַשיק גערעדט, געלאַכט, אייזנבאַנער האָבן אויף לענגלעכע אייזערנע וועגעלעך, פּאַנאַנדערשטופּנדיק דעם עולם, דורכגעפירט באַגאַזש, בינטלעך צייטונגען און פּאַרשיידנערליי פּעקלעך, זיך געגרייט צום צוג, וועכער האָט אַט־אַט געדאַרפט אַנקומען.

וואָס נענטער עס איז געווען צום אַנקום פֿונעם צוג, אַלץ שטאַרקער האָט ביי גיטלען געקלאַפט דאָס האַרץ. כּדי זיך אַליין ווי עס איז צו באַרואיקן, האָט זיך איר איצט גראַד געוואַלט רעדן וועגן עפעס אַנדערש — ניט וועגן דעם צוג, אויף וועלכן זיי האָבן אַרויסגעקוקט...

— פעסי, איך בעט דיך, — האָט זי זיך אַנגערופֿן, — וואו איז דאָ דאָס שטאַלכל, דאָס וואַקזאַלכל, מיין איד, וואָס איז דאָ געשטאַנען, — דו געדענקסט כאַטש? — ווען מיר זיינען אַהער אַראַפּגעקומען צום ערשטן מאָל? — און זי האָט אַ נישטער געטאַן מיטן קורצזיכטיקן אַלטן בליק צווישן די פּילצאָליקע

גרויס-געוואקסענע וואקזאל-געביידעס און ניט געפונען דאס, וואס זי האט געזוכט. — אט דארט דארף עס ערגעץ זיין פארשטופט. — האט פעסי איר א ווייז געטאן מיט דער האנט צווישן די וואקזאל-געביידעס. — אויב מע האט עס נאך ניט אראפגעטראגן. נאר, מסתמא, איז עס שוין גיטאָ...

— איר געדענקט כאַטש די בלאַטע, וואָס מיר האָבן דאָ דעמלט געטראָפן ? — האָט פעסי פּלוצים בוילעט דערמאָנט זיך זייער אַנקומען אַהער, אַ זאָג געטאָן צו גיטלען. — די ערד, וואָס האָט זיך געוויגט, ווי אַ צעיוירענע ראַשטשינע ? אַ ? — זי האָט אַ קוק געטאָן אויפן האַרטן ערטער ווייז שוין אַפּגעקלאַפּטן פּעראַן אונטער די פּיס. — איר געדענקט כאַטש, וואָס דאָ איז דעמלט געווען ? — זי האָט אַ פיר געטאָן מיטן בליק איבערן ווימלענדיקן עולם, וואָס האָט שוואַרץ געמאַכט דעם וואַקזאל. — די קאַמאַרן... דאָס ווילדערניש דעמלט געדענקט איר כאַטש, גיטל, אַ ?...

— יאָ, — האָט גיטל געענטפּערט. — ווי זשע דען ?... ווען עמעצער זאָל מיר דעמלט, אינעם ערשטן טאָג, ווען מיר זיינען געקומען אַהער, געווען זאָגן, אַז אַט אויף דעם זעלבן אַרט וועל איך שטיין אויף אַט אַזאַ גרויסן און ראַשיקן וואַקזאל, וואָלט איך יענעם אַנגעקוקט ווי משוגע. וויפל יאָר איז שוין אין דעם, אַ פעסי, זינט מיר זיינען געקומען אַהער ? איך האָב שוין גאָר פאַרלאָרן דעם חשבון...

— אַט ווערט שוין פּאַוואַליע באַלד פּערצן יאָר, — האָט יענע, אַ רעכנ־טוענדיק אין געדאַנק, איר געענטפּערט.

— פּערצן, זאָגסטו ? — האָט גיטל מיט קענטיקן חידוש אַ פּרעג געטאָן. — יאָ, טאַקע פּערצן, ביסט גערעכט, פעסי, — און זי האָט אַ טיפּן זיפּץ געטאָן. — וויפּל-זשע איז שוין, אַז מיינ לייבל איז גיטאָ ? אַלע פּופּצן ? וויי איז מיר...

זי האָט נאָכאַמאָל טיף אַ זיפּץ געטאָן.

— דער צוג ! — האָט פעסי מיטאַמאָל אויסגערופּן.

כאַטש אַזע האָבן אויפן צוג שוין היפּש אַרויסגעקוקט, און ער האָט אַפּילו פאַרשפּעטיקט, איז ער דאָך זייער אומגעריכט אַרויסגעשפּרונגען פון הינטער דעם ווייטלעכן סעמאַפּאַר. שפּרייטנדיק אַ לאַנגן וויקלשנור גראַוויצעצויגענעם רויך, האָט ער, ווי אַזאַנאָנדיק אַ גוטע בשורה, זיך מיט אַ הייזעריק-לאַנגן פּייף אויס-געדרייט און מיט אַ שנעלן גערודער, איינגעהילט אין רויך און דאַמף, זיך דער-נעענטערט צום וואַקזאל.

דער עולם האָט זיך געטאָן אַ שאַט-אַראַפּ איבער די רעלסן, צו יענער ליניע, איבער וועלכער דער צוג איז צוגעגאַנגען, אַ באַשאַטענער מיט מענטשן—עלטערע מאַנצבילן, פּרויען, קינדער, מיליטערלייט. אין אַלע פּענצטער און אויף די אַראַפּאַנג-לייטערלעך איז מען געשטאַנען, ווער מיט אַ טשייניק, ווער מיט אַ פּלאַש, ווער מיט אַ גאַנצן האַק-און-פּאַק, גרייט באַלד אַראַפּטאַנצן, ווי נאָר דער צוג וועט זיך אַפּשטעלן. דער עולם האָט ראַשיק און גיך זיך אַ לאַז געטאָן צו אַלע וואַגאַנעס מיטאַמאָל, און עס איז געוואָרן אַ טומלדיקע אויסמישעניש פון

די, וואָס באַגעגענען, און די, וואָס זיינען אָנגעקומען, ניט דורכצושטופן זיך, ניט פּאַנאַנדערצוקלייבן גאַרניט אין די ערשטע רגעס.

גיטל און פעסי, מיטגעצויגן מיטן אַלגעמיינעם שטראַם, האָבן צוערשט זיך אויך אַ לאָז געטאָן מיט אַלעמען, נאָר באַלד זיינען זיי פּאַרלירענע געבליבן שטיין צווישן עולם. צו וועלכן וואַגאַן זאָלן זיי איילן? צו וועמען פון די פיל אַנ-געקומענע זיך אַ לאָז טאָן?

— ווען איך ווייס כאַטש, — האָט גיטל זיך אַ קלאַג געטאָן, — צי איז ער אַ נידעריקער, צי אַ הויכער...? אַ שוואַרצער, צי אַ בלאַנדער? און אין וואָס ער וועט זיין אָנגעטאָן?

— מסתמא מיליטעריש, — האָט פעסי איר אַ זאָג געטאָן און מיטאַמאָל זיך אַ כאַפּ געגעבן:

— אפשר, אָט יענער? האָ?

— וועלכער? — האָט גיטל זיך אומרואיק אַ וואַרף געטאָן אין דער זייט, וואו פעסי האָט געוויזן. פונעם וואַגאַן איז דאָרט אָנגעבויענערהייט פאַמעלעך אַראַפּגעגאַנגען אַ מיליטערמאַן מיט אַ קוליע.

— אַפנים ניט ער, — האָט גיטל זיך אָנגערופן זיכער. כאַטש דאַניע האָט איר ניט געשריבן, וואָס פאַר אַ וואונד ביי אים איז, נאָר צוליב עפעס איז זי דאָך זיכער געווען, אַז די פיס זיינען ביי אים גאַנצע.

— ניין, ניין, ס'איז ניט ער! — פעסי האָט אויך מיט איר מיטגעשטימט, דערנען, ווי אַ דערפרייט-וויינענדיקע נידעריקע פרוי נעמט שוין אַרום יענעם מיליטערמאַן מיט דער קוליע ביי די טרעפלעך פון וואַגאַן. לעבן זיי האָבן זיך אומגעדולדיק געשטופט דריי קינדערלעך פאַר אַמאָל — צוויי יינגלעך און אַ מיידעלע — מיט חידושידיק-דערפרייטע און עפעס אַביסל איבערגעשראַקענע פנימלעך. אָט האָט זיך דער געקומענער אַפגעריסן פון דער פרוי, און די קינדער זיינען אים באַפאַלן פון אַלע זייטן.

— אפשר דער? — האָט גיטל זיך אָנגערופן מיט האַרץ-ציטערניש צו פעסין, אַנוויינדיק אויף נאָך איינעם פון די אָנגעקומענע.

— וועלכער?

— וויי איז מיר, אָט גייט ער, דאַכט זיך, גלייך צו אונדז... — זי האָט מיט די אויגן אָנגעוויזן פעסין אַ גאַנץ-הויכן מיליטערמאַן מיט איין האַנט, אַן אונטער-געבונדענער צום האַלדז, מיט אַ ניט-גרויסן רענצל אין דער געזונטער האַנט. דער מיליטערמאַן האָט ברייט געשפאַנט צווישן עולם און האָט זיך נייגעריק איינגעקוקט אין פנים פון יעדן אַנטקעגנקומענדיקן.

— יא, ער גייט דאָך טאַקע גלייך צו אונדז! — האָט פעסי אַ זאָג געטאָן און דערפילט, ווי ביי איר וועט זיך באַלד אַפּשטעלן דאָס האַרץ. זי האָט פון אַ זייט קורץ אַ קוק געטאָן אויף גיטלען. יענע איז געשטאַנען אַן אויסגעשעפט-בלאַסע, נאָר די אויגן האָבן איר ברענענדיק געפינקלט שוואַרצע אונטער די ווייסע ברעמען. און זי האָט ניט אַראַפּגענומען אַ גיריקן בליק פונעם אַנטקעגנגייענדיקן.

גיטל האָט גאָר ניט געקאָנט ענטפערן, ווען דער הויכער מיליטערמאַן מיט דער אונטערגעבונדענער האָנט איז צו זיי באַמט צוגעגאַנגען. צו גיטלען איז פאַר איבערראַשטיקייט אַפילו צוערשט ניט דערגאַנגען, וואָס ער האָט אַ פּרעג געטאָן. זי האָט נאָר געפילט, ווי דאָס האַרץ איז ביי איר מיטאַמאַל גרויס געוואָרן און האָט אַ שפּרונג געטאָן צום האַלדז אױף אַט-באַלד צו דערשטיקן זי. עס האָט גענומען אַ לענגערע ווילע, ביז דאָס האַרץ אירס האָט זיך צוריקגעקערט אױף זיין אָרט. ערשט דעמלט איז צו איר מיט אַ פאַרשפּעטיקונג דערגאַנגען דער זין פון זיין זייער פשוטער פּראָגע:

— וואו איז דאָ דער אַרויסגאַנג אין שטאָט? — האָט ער ביי זיי געפרעגט.
 — איר זייט צו עמעצן געקומען? — האָט פעסי, אַנשטאַט ענטפערן, ביי אים אױך אַ פּרעג געטאָן. ניט אַראָפּנעמענדיק פון אים, פונקט ווי גיטל, בשעת-מעשה אַ פאַרשנדיקן בליק. גיטל האָט אַפילו אַ שטעל געטאָן פאַראויס דאָס שטעקל און געמאַכט אַ קליינעם שפּאַן אין דערוואַרטונג פון זיין ענטפער.
 — אַ? ...? וואָס האָט ער געפרעגט? — האָט גיטל, פאַרלוירן-שטאַמלענדיק, ווען דער מיליטערמאַן איז שוין אַוועקגעגאַנגען פון זיי, אַ פּרעג געטאָן ביי פעסין.
 — וואָס האָט ער געוואַלט, אַט-דער? אַ?

— ווייס איך! — האָט יענע מיט פאַרדרוס געענטפערט.
 — פאַרט? וואָס האָט ער געזאָגט?
 — כּווייס זייער! — האָט פעסי נאָך בייזער זיך אַנגערופן. — צי עס איז פונדאָנעט ווייט קיין ביראַפעלד, האָט ער זיך נאָכגעפרעגט.
 — קיין ביראַפעלד? — האָט גיטל אַן כּוח אַ שטאַמל געטאָן און איז געוואָרן נאָך בלאַסער ווי זי איז געווען.
 ווי אױף אַנצױיאַגן די צייט, וואָס זיי האָבן אומזיסט געפאַטערט ערשט, האָבן ביידע פּרויען פונעם אָרט, וואו זיי זיינען די גאַנצע צייט אומבאַוועגלעך געשטאַנען, זיך אַ לאַז געטאָן שיער ניט לויפן לענגאויס אַלע וואַגאַנעס.
 — אפשר אַט יענער? — פעסי האָט אַנגעוויזן גיטלען אױף זייער אַ שלאַנקן לייטענאַנט. זיין גאַלדיק-בלאַנדער קאַפּ האָט זיך שטאַלץ געוויגט איבערן גאַנצן עולם. דער איז אױך געגאַנגען אַזוי ווי גלייך אױף זיי. — דער מוז אַוודאי זיין פון פּראָנט, — האָט צוגעגעבן פעסי.

— פּונדאָנען נעמסטו עס? — האָט גיטל, גייענדיק, אַ פּרעג געטאָן.
 — איר זעט דען ניט די מעדאַלן אױף דער ברוסט ביי אים?
 — איך ווייס, לאַמיר צוואַרטן, — האָט גיטל שטיל, אַן האַפענונג אַ זאָג געטאָן און זיך אַפּגעשטעלט, איינקונדיק זיך אינעם אַנטקעגנגייענדיקן לייטער-באַנט.

ניט צו וויסן פּונדאָנען, האָט זיך צו אים מיטאַמאַל אונטערגעדרייט אַ יונג מיידל מיט לאַנגע געלאַקנטע האַר, אין טופּליעס מיט זייער הויכע קאַרקעס. זי האָט היימיש אַ נעם געטאָן דעם לייטענאַנט אונטערן אַרעם און, פאַרטרוילעך לאַכנדיק צו אים מיט געפערלטע ציין, גיך אַוועקגעפירט אים פאַרביי די פאַר-לירענע שטיין-געבליבענע גיטלען און פעסין.

— ניט דער, — האָט פעסי מיט אַ געפאלענער שטים זיך אָפגערוּפן, —

ניט דער...

גיטל האָט געשוויגן. זי האָט געפילט: דאָס לעצטע ביסל כוח ווערט זי באַלד אָן. אַלץ, וואָס זי האָט איבערגעקלערט פאַר דער קנאַפער האַלבער שעה אויפן טומלדיקן איבערגעפולטן פּעראָן און פאַר די עטלעכע מינוט, זינט דער צוג איז דאָ געשטאַנען, דאָס אומגעדולדיקע אַרויסקוקן, דאָס ניט וויסן, צי איז גע- קומען איר גאַסט און צי וועט זי זיך דאָ מיט אים טרעפן, דאָס מיינען אַלע מאָל אויף אַן אַנדערן אַז דאָס איז ער, און אַלע אומרויאיקע פאַרגעפילן, וואָס זיינען געווען פאַרבונדן מיט איר אַרויסקוקן אויפן ניט-באַקאַנטן גאַסט, האָבן זי אַפ- געשוואַכט ביז לעצט.

— ווייסטו גאָר וואָס? — האָט זי, קוים צו הערן, אַ זאָג געטאָן צו פעסין. — וואָס וועלן מיר זיך דאָ אַרומשטופן אינעם רעש און טומל? לאַמיר זיך אַט דאָרט אַוועקשטעלן, אין אַ זייט, מיר וועלן אַזוי אַנווען דעם גאַנצן צוג. אויב ער איז געקומען, וועט ער זיך אויך מסתמא נאַכפּרעגן... איך מיין, איך וועל אים, פונ- דעסטוועגן, דערקענען.

זיך עטוואָס צוריקגעקערט, האָבן זיי זיך אַוועקגעשטעלט נעענטער צו דעם אַרט, וואו מע גייט אַרויס פונעם וואַקזאַל אין שטאָט אַרײן.

— קוק זיך גוט איין, — האָט גיטל אַ בעט געטאָן די שכנה. — ווייסט דאָך,

— ביי מיר איז די ראייה געוואָרן זייער אָפגעשוואַכט.

דער רעש אַרום צוג האָט זיך צוביסלעך געשטילט. די פאַסאַזשירן זיינען שוין ווידער געווען אין זייערע וואַגאַנעס. אַן עלטערער געפאַקטער מאַנצביל האָט שטייענדיק אויפן אויבערשטן טרעפל, געזעגענענדיק זיך, געמאַכט מיט דער האַנט צו עמעצן, וואָס האָט אים באַגלייט. אַנלויפנדיק מיט אַ פולן זיך-איבערגיסנדיקן טשייניק און מיט אַ פריש-געקויפטער צייטונג, האָט אַ פאַרשפעטיקטער רויט- פלאַטלער מיט לאַנג-צעפּלויגענע גאַלדיק-שוואַרצע סטענגעס פונעם הויך-פאַר- רוקטן קיילעכדיקן היטעלע זיך נאָך באַוויזן אַרויפכאַפן אויף אַ טרעפּ פון וואַגאַן. אויפן פּעראָן איז געוואָרן גאָר שיטער. אייזנבאַנער האָבן אויף לאַנגע אייזערנע וועגעלעך אָפגעפירט נייע באַגאַזש-פּעקלעך, וואָס זיי האָבן, אַנשטאָט די אָפגעשיקטע, אַראַפגענומען פונעם אַוועקגעאַנגענעם צוג.

גיטל און פעסי זיינען נאָך אַלץ געשטאַנען און זיך איינגעקוקט אין יעדן דורכגייענדיקן. גיטל האָט ניט באַמערקט, ווי דער שוואַרצער יום-טובדיקער טוך איז איר פון די גראַווע צעפּלויגענע האָר אַראַפ אויף די אַקסל.

— אַפנים, ניט געקומען, — האָט ענדלעך שטיל אַ זאָג געטאָן פעסי, מורא-

האַבנדיק אויפצוהייבן די אויגן צו גיטלען.

— היינט אויך ניט? וואָס-זשע זאָל עס הייסן? — האָט גיטל פאַראומערט,

ניט קוקנדיק אויף פעסין, ביי זיך אַליין אַ פּרעג געטאָן. נאַכדעם האָט זי זיך שאַרף אַ קער געטאָן צו פעסין.

— ווי מיינסטו, מע זאָל אים נאָך סיידן געווען פאַרהאַלטן אין שפיטאַל

אויף אַ פאַר טעג?...

ווען זיי זיינען אראפ אויפן לעצטן פון די עטלעכע שטייערנע טרעפלעך, וואס פירן צום וואקזאל-פלאץ, האט גיטל זיך מיטאמאל אפגעשטעלט, א צי געטאן פעסין פארן אַרבל :

— און, אפשר זוכט ער אונדז נאך דא ערגעץ ארום, פעסי? — ביידע פרויען האבן זיך נאכאמאל צוריקגעקערט אויפן פּעראן, דא דורכגעזיפט מיטן בליק דעם רעשט עולם, וואס האט זיך שוין אינגאנצן געהאלטן ביים פּאנאנדער-גיין.

דער פּעראן איז געווען ליידיק, פון הינטער דער באַגאזש-קאָמער האט זיך באַוווּיזן אַן עלטער פרוי מיט אַ לאַנגן בעזעם. אויפהייבנדיק אַ שטויב, האט זי מיט ברייטע באַוועגונגען גענומען קערן די ציגאַר-שטיקלעך און פּאַפּירלעך, וואס זיינען געבליבן אויפן פּעראן.

די לעצטע, מיט אַראַפּגעלאָזטע קעפּ, זיינען גיטל און פעסי פּאַמעלעך אויך אַוועקגעגאַנגען.

אַראַפּגעקומען אויפן וואַקזאַל-פּלאַץ און זיך געלאָזט גיין צוריק אין שטאָט, האט גיטל זיך אַנגערופן צו איר שכנה :

— ניין, פעסי, זאָג מיר, וואָס דו ווילסט, איך האָב ניט קיין מזל...
ניט הערנדיק פעסי זאָל איר עפעס ענטפּערן דערויף, האט זי אין אַ וויילע אַרום צוגעגעבן :

— ניט צו קיין אייגענע זין, ניט צו קיין פרעמדע האָב איך, אַפּנים, קיין מזל ניט...

* * *

דאָס איז געווען אַ מעכטיקער רוקן פון זייער אַ הויכן און זייער אַ ברייט-פלייציקן פּאַרשוין. אַנגעטאָן איז דער פּאַרשוין געווען אין אַ גרויסן גלאַנציק-ברוינעם לעדערנעם מאַנטל, שטייף איינגעצויגן מיט אַ שמאַלן פּאַס אַרום די ברייטע לענדן. אויף אַ רימענדל איז ביי אַ זייט ביי אים אַראַפּגעהאַנגען אַ סאַליד-געפּאַקטער פּלאַנשעט. אויף די פּיס זיינען ביי אים געווען נידעריקע, פון גלענצנדיקן כראָם, בליאַסקענדיק-אויסגעפּוצטע שטיוול. די פּיס אין אַט די שטיוול האט ער געהאַלטן ברייטלעך-פּאַנאנדערגעשטעלט, ווי ער זאָל שטיין ניט אויף קיין שטאַטישן פּלאַץ, נאָר אויף אַ צעוויגטן שיף-דעק. דאָס מיליטערישע היטל איז אים, ווי עס איז צו זען געווען פון רוקן, געווען נידעריק אַראַפּגערוקט איבערן פּולבלעך-רויטלעכן קאַרק... ער איז שוין לאַנג, ווייזט אויס, אַזוי גע-שטאַנען, ניט גערירט, ווי אַ סטאַטוע, מיטן רוקן צום וואַקזאַל, און, ווייזט אויס, שטאַרק אויפּמערקזאַם עפעס דאָרט פאַר זיך אויסגעפּאַרשט, אַדער אין עפעס ווייט אין דער צעוואַרפענער שטאַט זיך איינגעקוקט.

אַט דעם רוקן פונעם פּאַרשוין האט די ערשטע דערזען פעסי, גיטלען האט זי גאַרניט געזאָגט וועגן דעם, מורא געהאַט צו פּאַרשאַפּן איר נייע עגמת-נפש. נאָר אַליין האט זי, פּאַמעלעך גייענדיק מיט גיטלען, שוין די גאַנצע צייט פונעם פּאַרשווינס רוקן קיין אויג ניט אַראַפּגענומען.

גיטל האט גאַרניט באַמערקט, ווייל זי האט זיך נאָך אַלץ געהאַלטן אין איין

אומקוקן צום וואַקזאַל, צי גייט פון דאָרט ניט קיינער... דערנאָך איז זיי אַנ-
געקומען אַנטקעגן רבקה מאַנדעל, פון זייער הויף, און האָט זיך לעבן זיי אַ וויילע
אַפגעשטעלט.

— ניט באַגעגנט? — האָט רבקה מיט חידוש אין די וואַסעריקלעכע אויגן,
וואָס האָבן, זינט זי האָט אַנגעוואוירן דעם זון, געהאַלטן אין איין טרערן, אַ פּרעג
געטאָן ביי גיטלען און ביי פעסין.

— זעט איר דאָך... — האָט גיטל געענטפערט.

— גיין, רבקה, איך האָב טאַקע ניט קיין מזל, — האָט זי נאָכדעם איבער-
געחזרט דאָס, וואָס זי האָט צוריק מיט אַ פאַר מינוט געזאָגט פעסין, — איך האָב
ניט קיין מזל צו קיין זין, — און זי האָט שווער אַ זיפּץ געטאָן, — ניט צו קיין
אייגענע, ניט צו קיין פּרעמדע...

אין דעם, וואָס רבקה מאַנדעל, און ניט עמעץ אַנדערש, איז איר אַט איצט,
ביים אַראַפּגיין פון די וואַקזאַל-טרעפּ, גראַד אַנטקעגנגעקומען, האָט גיטל אייני-
געזען אַ באַזונדער מין זין, טאַקע זי, רבקה, וואָס האָט אויך אַנגעוואוירן איר
אייגן קינד, און ניט די דיקלעכע פעסי, וואָס האָט קיינמאַל קיין קינדער ניט
געהאַט, וועט זי רעכט קאַנען פאַרשטיין אין איר איצטיקן צושטאַנד... זי, רבקה,
איז איר אמתער גלייכן, און פאַר איר וועט זי זיך איצט קאַנען אַביסל אויסרעדן
דאָס האַרץ... דעריבער איז, ווען פעסי האָט אַ זאָג געטאָן, אַז די פרויען זאָלן
אויף איר צוואוואַרטן, זי דאָרף אַ וויילע דאָ צוגיין ניט ווייט, האָט גיטל אָן רייה,
בלויז מיט אַ שאַקל פונעם קאַפּ, זי אַפגעלאָזט און, אַפילו ניט אומקונדיק זיך
רעכט, וואו יענע איז אַוועק, גענומען אויסרעדן פאַר רבקה איר גאַנץ ביטער
האַרץ, נאָר אזוי ווי דאָס קאָן טאָן איין אומגליקלעכע מוטער פאַר אַ צווייטער...
דער מיליטערמאַן אינעם לעדערנעם מאַנטל איז נאָך אַלץ, ווי פריער, גע-
שטאַנען מיטן רוקן צום וואַקזאַל. זעענדיק אים אַלץ בלויז אין רוקן, איז פעסי
הינטער-אַרום שוין געווען צוגעגאַנגען אזוי נאָענט, אַז צו איר איז דייטלעך דער-
פלוין דער גאַנצער געשפרעך, וואָס דער מיליטערמאַן האָט פאַרפירט מיט אַ
קליין יינגל, וועלכן ער האָט אַפגעשטעלט אינמיטן יענעם צעהיטן לויפן מיט
אַ צעכראַסטען קעלנערל און האָט אים אַ רוף געטאָן צו זיך מיט אַ פינגער.

— זאָג מיר נאָר, — האָט דער מיליטערמאַן אויף אַ ריינעם יידיש זיך
אַנגערופן צום יינגל, — ביסט שוין עפעס לאַנג אַ ביראַבידזשאַנער?
— וואָס הייסט? — האָט דאָס יינגל דערשווינט זיך אַפגעשטעלט, ניט

פאַרשטייענדיק וואָס אַט דער פּרעמדער מיליטערמאַן וויל פון אים.

— איך פּרעג, אין ביראַבידזשאַן לעבסטו שוין לאַנג?

— אין ביראַבידזשאַן? — האָט זיך דאָס יינגל נאָך מער פאַרחידושט. —

וואָס הייסט? זינט איך לעב, לעב איך אין ביראַבידזשאַן!...

— אַ— — האָט דער מיליטערמאַן זיך מיטאַמאַל פריילעך פאַנאָדערגעלאַכט.

— וויפיל'זשע לעבסטו שוין דאָ אַרום און אַרום?

דאָ האָט דאָס יינגל זיך באַשלאָסן אַ שפּיל טאָן מיטן אומבאַקאַנטן מיליטער-

מאַן.

— אָנו, טרעפט! — האָט ער געזאָגט.
 — אַוודאי אַ יאָר עלף? אַ?
 — דווקא ניט געטראָפן!
 — צען?
 — אויך ניט געטראָפן.
 — ניין?
 — יאָ. — האָט מיט גדלות געענטפערט דאָס יינגל און האָט זיך אויף גיך
 געלאָזט לויפן זיין וועג.
 — וואָרט נאָר, — האָט דער מיליטערמאַן אים אָפגעשטעלט, — זאָג מיר,
 וואָס געפינט זיך עס אין דער־אָ צוויי־שטאַקיקער געביידע אַנטקעגן? ...
 — אין דער־אָ, לינס? איז דאָך אונדזער שטאַט־ראַט! און אַנטקעגן —
 די אָפטייק...
 — און וואָס זעט זיך עס דאָרטן אַרויס פאַר אַ הויכער מויער, אַ? אָט
 דאָרט פון רעכטס?
 — דאָס איז דאָך אונדזער געגנט־אויספירקאַם! און אַנטקעגן — די שול.
 וואָס איז? — האָט דאָס יינגל מיטאַמאַל מיט נייגיר זיך אַ נעם געטאָן ערשט ווי
 עס באַדאָרף צו זיין באַטראַכטן דעם פרעגנדיקן און האָט אַזוי פאַרריסן צו אים
 דעם קאַפּ, אַז דאָס גאַנצע ווייסע העלדזל האָט זיך אים אַנטפלעקט אינעם
 פאַנאַנדערגעשפּילעטן טונקעלן קאַלנערל. — וואָס איז, איר זייט צום ערשטן
 מאָל אין ביראַבידזשאַן?
 — יאָ, צום ערשטן מאָל, — האָט געענטפערט דער מיליטערמאַן. ער האָט
 נאָך עפעס געוואָלט פּרעגן, נאָר דאָס יינגל, וואָס האָט, אָפנים, ערגעץ שטאַרק
 געאַיילט, איז שוין אַוועק זיין וועג. דעמלט האָט דער גבר מיטאַמאַל, זייער
 אומגעריכט פאַר פעסין, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון אים, זיך געטאָן אַ
 שאַרפן קער אויס נאָכן אַנטלויפנדיקן יינגל, אַזוי אַז די שטאַרק־איבערראַשטע
 פעסיע האָט פּלוצים דערזען דעם מיליטערמאַן גלייך אַנטקעגן זיך, פנים צו
 פנים. ווי פאַרלוירן זי האָט זיך ניט דערפילט דערפון אין דער ערשטער רגע,
 האָט זי דאָך דאָס ערשטע, ווי פריער דאָס יינגל, פאַרריסן דעם קאַפּ. זי האָט
 איצט געקאַנט באַטראַכטן דעם הויכן פאַרשוין אין זיין גאַנצער גרייס, פון אויבן
 ביז אַראָפּ.
 דאָס מיליטערישע היטל איז, מחמת גרויס אויפגעלייגטקייט ווייזט אויס,
 טאַקע געווען ביי אים גאַנץ הויך אַרויפגערוקט איבערן היפש־הויכן רוילעכען,
 טיף־ווינקלענדיקן שטערן, אַזוי אַז עס האָט זיך אַרויסגעזען פון פאַרנט אַ ניש־
 קשהדיקער טייל פון זיינע דריבנע געקרויזטע פעך־שוואַרצע האָר, וואָס ביי די
 ווינקלען זיינען זיי געווען עטוואָס צוגעכאַפט מיט גראַווקייט. די ברעמען, גראַב־
 לעכע און אויך פונקט אַזעלכע פעכיק־שוואַרצע, זיינען געווען שאַרף איינגעבראַכן
 איבער די זייער בויילעט אַרויסקוקנדיקע גרויסע אויגן, וואָס אויף זיין באַאָנד־
 אָפגעברוינט פנים האָבן זיי, אַפילו אין פאַרגלייך מיט זיינע האָר און ברעמען,

ערשט אויסגעזען אן אמת שוואַרץ. דער קוק זייערער איז געווען אזוי פלינק און שאַרף, אַז ווען זיי האָבן, בלויז פאַרבייגענדיק, אַ שוועב געטאַן איבער פעסין, האָט יענע גלייך אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ. ווען זי האָט אים נאָכדעם נאָכאַמאל אויפּגעהויבן, האָט זי זיך געסטאַרעט אויף גיך פאַרקריצן ביי זיך אין זכרון די פעסטע, ווי פון האַרטן שטיין געהאַקטע, שטריכן פּונעם מיליטערמאַנס שטאַרק-אַפּגעברענט פנים — די לאַנגע אַדלער-נאַז מיט די שמאַלע, אויפּגערעגט-צעבלאַזענע נאַזלעכער, דאָס ברייטע איינגעשפּאַרטע מויל מיט די פּולע האַרטע ליפּן און מיט דעם דייטלעכן שראַם, וואָס האָט צעטיילט אויף צווייען דעם קין זינעם ביי דער רעכטער זייט מויל. אַט דער שראַם האָט אים אי מיאוסער גע-מאַכט, אי צוגעגעבן עפעס אַ באַזונדער מין חן און ברען זיינע אזוי אויך זייער אויסדריקלעכע ענערגישע געזיכטצוגן. דער מיליטערמאַן האָט זיך מיטאַמאל צעלאַכט. דערביי האָט ער אַ בלענד געטאַן מיט אַזאַ איבערראַשנדיקן גלאַנץ פון אַ מויל געדיכט-צונויפּגעשטעלטע ציין, אַז דאָס גאַנצע טונקל-בראַונע פנים זיינס האָט זיך מיטאַמאל צעשיינט, ווי ווען מע זאָל אויף דעם אַ בלענד-טאַן מיט אַ זון-שטראַל פון אַ גרויסן שפיגל... ער האָט געלאַכט צום יינגל, צו וועלכן ער האָט זיך עס אזוי פּלוצים און אומגעריכט פאַר פעסין אַ קער געטאַן.

— וואוהין אַנטלויפסטו, נאַרויץ? כאַפּ! — מיט די ווערטער האָט ער אויף גיך אַרויסגענומען פון קעשענע אַ לענגלעך-שמאַלע זאַך, פאַרוויקלט אין גלאַנצן-דיקן זילבער-פאַפּיר, און, אַלץ נאָך לאַכנדיק, עס פלינק אַ וואַרף געטאַן, פאַר-לאַזנדיק זיך אויפן יינגלס בריהשקייט. יענער האָט זיך אויף גיך געגעבן אַ קער אויס און האָט מיט די שפּיץ-פינגער באַזוויזן אַ כאַפּ טאַן די אומגעריכטע מתנה.

— וואָס איז עס? — האָט דאָס יינגל מיט ניגיר אַ פרעג געטאַן.

— אַט דאָס? — האָט דער מיליטערמאַן געענטפערט. — דאָס פיר איך מיט זיך פון זייער ווייט, זייער פון ווייט, דאָס איז אַ וואַזשנע זאַך — אַ דייטשישער טראַפּעי.

— פאַרוואָס-זשע... פאַרוואָס האָט איר דאָס מיר געגעבן? — האָט דאָס יינגל זיך אַנגעפרעגט מיט חידוש און מיט מורא, מע זאָל עס ביי אים ניט אַפּ-נעמען. נאָר דער ניגיר צו וויסן, פאַרוואָס עס קומט אים, האָט איבערגעוואויגן. — ווען איך האָב דאָס גענומען דאָרט, וואו איך האָב עס גענומען, — האָט דער מיליטערמאַן אים גערן געענטפערט, — האָב איך זיך געשוואוירן — אַפּגעבן עס אַ מתנה דעם ערשטן ביראַבידזשאַנער יינגל, וואָס איך וועל דאָ באַגעגענען, ווען איך וועל אָהער קומען... דו ביסט מיר אַנטקעגן געקומען דער ערשטער... ביסט אַ וואויל יינגל! גיי, אויפּוויקלען וועסטו עס שוין אינדערהיים...

אַפילו פאַרגעסן אַפּצודאַנקען, האָט דאָס יינגל זיך געלאָזט לויפן אַן אַ קאַפּ פאַר איבערראַשטקייט, צודריקנדיק שטאַרק די אומגעריכטע מתנה צום האַרצן... ביי פעסין, וועלכע האָט דאָס אַלץ צוגעזען, איז דערווייל שוין אינגאַנצן פאַרטיק געוואָרן אַ באַשלוס וועגן דעם, ווער אַט דער געקומענער איז, און ער איז איר מיטאַמאל, פּונעם ערשטן אויגנבליק, געפעלן געוואָרן אי מיט זיין גבורה-דיקן אויסזען, אי מיט זיין פיינעם יידיש רעדן, אי מיט די פראַגן, וואָס ער האָט

געשטעלט דעם פארבייגעלאפענעם יינגל, אי מיט דער מתנה, וואָס ער האָט אים געשענקט...

פעסי האָט זיך אָנגענומען מיט מוט און האָט אַ שפּאַן געטאַן אַנטקעגן דעם אומבאַקאַנטן. ער האָט זיך אויך געלאָזט גיין. דערווען אויפן וועג די נידעריטשקע, דיקלעכע עלטערע פרוי, האָט ער איר צוערשט געהאַט אָפּגעטראָטן דעם וועג, נאָר מיטאַמאַל האָט ער באַמערקט אין איר עפעס אַזעלכעס, וואָס האָט אים שטאַרק אַ צי געטאַן צו איר. ער האָט זיך גלייך אָפּגעשטעלט און, קוקנדיק איר גלייך אין די אויגן, אַ פּרעג געטאַן:

— וואָס איז, מומע? מיר דוכט זיך, איר ווילט ביי מיר עפעס פּרעגן.

דאָס האָט שוין פעסין גאָר צוגעגעבן מוט. זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אַ ביז-גאָר אויפגעלייגטע און אַ שיינענדיקע...

— פאַרוואָס מיינט איר אַזוי?

מיטן גאַנצן פנים האָט ער זיך מיטאַמאַל היימיש צו איר צעשמייכלט.

— איך ווייס אַליין ניט, — האָט ער אַ זאַג געטאַן, — אפשר דערפאַר, וויל איך וויל עפעס פּרעגן ביי איך...

— פּרעגט. וואָס-זשע שווייגט איר?

זיין פנים איז געוואָרן אַ קאַפּל ערנסטער.

— איך פּרעג זיך דאָ נאָך אויף אַלטע ביראַבידזשאַנער, — האָט ער געזאָגט און זי אַ מעסט געטאַן פון קאַפּ ביז די פיס. — איר זייט ניט אַמאַל קיין אַלטע

ביראַבידזשאַנער? איר אַליין? אַ?

— וואָס איז שייך אַן אַלטע? — האָט פעסי זיך צעשמייכלט. — די גאַנצע שטאַט איז נאָך גאָר ניט אַזאַ אַלטע. ס'איז נאָך ניטאַ קיין פולע זעכצן יאָר, זינט

מע האָט זיך דאָ אָנגעהויבן באַזעצן...

— נו, און פון אַט די זעכצן יאָר זיינט איר דאָ שוין וויפל? — האָט ער ווייטער געפּרעגט.

— איך? — אַט האָבן מיר גראָד ערשט היינט מיט מיינער אַ שכנה אויס-גערעכנט: ס'איז פונקט, — איך געדענק שוין ניט איבער וואָס דאָס איז צו רייד

געקומען, — אין האַרבסט וועט שוין ווערן פּערצן יאָר, אַז מיר זיינען דאָ...

— פּערצן? — האָט ער זיך הייס אַ כאַפּ געטאַן, און זי האָט מיטאַמאַל זיינע גרויסע טונקעלע הענט דערפילט ליגן ביי זיך אויפן אַקסל. — דאַרף איך דאָך

טאַקע אייך האָבן?

שמייכלענדיק האָט זי זיך אַ קאַסע געטאַן אויף זיינע טונקעלע גרויסע הענט, וואָס זיינען געלעגן אויף אירע אַקסל. מיט אַ קינדערש-פאַרלוירענעם

שמייכל, וואָס האָט מאַדנע באַלויכטן זיין שטרענג-פאַרהאַרטעוועט געזיכט, האָט ער זיי אַראָפּגענומען.

— אַנטשולדיקט, — האָט ער געזאָגט, און ווידער ביז גאָר לוסטיק: — איז אייך, ליבניקע, דאַרף איך טאַקע האָבן!...

— ניין, אויב אַזוי, זייט איר מיר שוין מוחל, — האָט פעסי מיט פרייד

אים געענטפערט, — אויב אזוי, דארפט איר שוין טאקע דווקא האבן ניט מיד, נאָר אַן אַנדערע. נאָר עס מאַכט ניט אויס, זי איז מיינע אַ שכנה...
 דערין, ווער עס איז געשטאַנען פאַר איר, איז שוין ביי פעסין איצט מער קיין צווייפל ניט געווען.
 — ווער איז דען אייער שכנה? — האָט ער אויף איר אַ קוק געטאָן מיט חידוש.

— וואָס הייסט ווער? — זי האָט אַ וויילע געשוויגן און האָט מיטאַמאָל אויסגעשאָסן:

— גיטל טשערנאָוועצקע, אָט ווער! — און זי האָט דערביי גענומען איה קוקן גלייך אין די אויגן, כדי צו זען זיין איבערראַשונג. דאָס האָט דעם מיליטערמאַן טאקע איבערראַשט און, ווייזט אויס. נאָך מער, ווי פעסי האָט אויסגערעכנט. ער איז מיטאַמאָל געוואָרן שטאַרק בלאַס. "דערנאָך האָט אים דאָס גאַנצע בלוט געטאָן אַ יאָג צוריק אין פנים.

— וואָס... וואָס האָט איר געזאָגט? — האָט ער אויסער זיך אַ שטאַמל געטאָן.
 — גיטל טשערנאָוועצקע — האָב איד געזאָגט. וואָס איז? איר זייט דען ניט צו איר געקומען?... איר זייט דען ניט... .

— גיטל טשערנאָוועצקע? — האָט ער פאַמעלעך איבערגעפרעגט און איז אויף לאַנג אַנטשוויגן געוואָרן מיט אַ פאַרביסענער אונטערשטער ליפ. דערנאָך האָט ער זייער שטיל צוגעגעבן:

— יא, איד וואָלט אַוודאי זייער געוואָלט קומען צו גיטל טשערנאָוועצקע... פעסין האָט זיך דערביי אויסגעדאַכט, אַז ביי אים אויף די אויגן-ווייסלעך האָט עפעס פייכט אַ גלאַנץ געטאָן. נאָך אַ פאַזע האָט ער צוגעגעבן שטיל:

— וואו איז זי אָבער, גיטל טשערנאָוועצקע? אַ?
 — סטייטש, — האָט פעסי שיער ניט אויסגעשריען אויסער זיך, — אָט איז זי! — און זי האָט אַ ווייז געטאָן אַהין, אַ שפאַן פופציק פון זיי, ניט ווייט ביים אַראָפּגאַנג פון די וואַקזאַל-טרעפלעך, וואו גיטל האָט, שטייענדיק מיטן רוקן אַהער, געשמועסט מיט רבקה מאַנדעל.

— ווער? — האָט דער מיליטערמאַן זיך האַסטיק אַ כאַפּ געטאָן. — וואו? — נאָר אַנשטאַט ענטפערן, האָט פעסי הויך אויף אַ קול גענומען רופן:

— גיטל, גיטל! — אַהער גייט! גיכער, איד בעט אייך!...
 — אַ! — האָט דער מיליטערמאַן ברייט צעעפנט דאָס מויל, קוקנדיק אויף פעסין, און נאָכדעם האָט ער, ווי איר האָט זיך אויסגעדאַכט, מיט אַ מאַדנעם איבערשרעק אין די שוואַרצע אויגן אַ קער געטאָן דעם בליק אַהין, וואוהין זי האָט געשריען.

דערהערט, אַז פעסי רופט זי, האָט גיטל פאַמעלעך זיך אומגעקוקט, אַ שטעל געטאָן פאַראויס זיך דעם שטעקל. זי האָט ערשט איצטער דערזען דעם הויכן ברייטפלייציקן מיליטערמאַן אין דעם לעדערנעם מאַנטל, וואָס איז געשטאַנען באַנאַנד מיט דער נידעריקער, דיקלעכער פעסין. מיט זיין אויסזען האָט זיך ביי איר גלייך פאַרבונדן דאָס, וואָס פעסי האָט זי אזוי פריילעך גערופן צו זיך,

און גיטל האָט מיטאַמאַל דערפילט, אַז דאָס האַרץ האָט איר ווידער שטאַרק אַ קלאַפּ געטאַן מיטן קלאַרן פאַרגעפיל פון דערוואַרטונג, וואָס האָט זי די לעצטע טעג, און באַזונדערס היינט, ניט אַפּגעלאָזט פון גאַנץ־פרי אָן. דערפילנדיק אַ ברעכערישע שלאַבעריקייט אין די קני, האָט זי זיך פאַמעלעך געלאָזט גיין צו פעסין.

ניט אַראַפּנעמענדיק די ביז־גאַר דערשראַקענע, גרוי־געוואַרענע אויגן פון דער אַנטקעגנגעגיינדיקער יום־טובדיק אויסגעפּוצטער הויכער אַלטער, האָט דער מיליטערמאַן אַ כאַפּ געטאַן פעסין פאַר אַ האַנט, זיך נידעריק אַנגעבויגן און איר אַריינגעאַטעמט גלייך אין אויער:

— זאָגט, איך בעט איך, ווער איז דאָס?

פעסי האָט אים אַ לענגערע וויילע אַנגעקוקט שטום מיט שטאַרק לוסטיק־געוואַרענע אויגן.

— דאָס איז זי דאָך, — אַליין... גיטל טשערנאָוועצקע... שוין דעם דריטן טאָג היינט גייט זי איך צום וואַקזאַל באַגעגענען... מיר האָבן דאָך שוין געמיינט...

נאַר מער האָט ער פעסין ניט געהערט. ער האָט זיך גיך געלאָזט לויפן. וויפל אירע כוחות און דאָס קלאַפּנדיקע האַרץ האָבן איר דערלויבט, האָט גיטל אויך גיך געשטעלט אירע טריט, פּלאַנטערנדיק זיך אינעם לאַנגן יום־טובדיקן קלייד. מיטאַמאַל האָט זי אויסער זיך אַ געשריי געטאַן, דאָס שטעקל איז ביי איר אַרויסגעפּלויגן פון דער פאַרציטערטער האַנט, און ווי לאַנג זי איז, האָט זי זיך האַסטיק אַנגעבויגן אויף פאַראַויס... דערשראַקן־הילכיק, אַזוי אַז עס האָט אַפּגעקלונגען ווייט איבערן וואַקזאַל־פּלאַץ, האָט דער מיליטערמאַן, אויסשטרעקנדיק צו איר די הענט, אַ געשריי געטאַן:

— מאַמע! . . .

פּאַלנדיק אין חלשות, האָט גיטל באַוויזן אַ שטאַמל טאָן:

— זון מיינער! . . .

רבקה מאַנדעל און פעסי בערמאַן האָבן פון ביידע זייטן דערשראַקן זיך געלאָזט לויפן צו זי...

אי ציק פעפער

א חתונה אין ביראָבידזשאַן

שפילט אַ פריילעכס! שפילט אַ פריילעכס!
 אין דער ראָד אַריין געשווינד,
 אַלע פאַלעס און פאַטשיילעס,
 ווי די זעגלען אויפן ווינט!
 פידלען, פלייטן, קאַנטראַ-באַסן,
 זאָלן טאַנצן אַלע גאַסן,
 זאָלן דונערן טרומייטן,
 און די גרינסן אויף די בייטן,
 זאָלן זאַפטיק זיין און גוט,
 פידלען, פלייטן, ניט גערוט!
 ווי געשמאַקע הויכע זאַנגען,
 שפילט אַ פריילעכס!
 מיידלעך! יונגען!
 ס'איז אַ לעבן דאָ פאַרפלאַנצט,
 אויב געזונגען, איז געזונגען,
 אויב געטאַנצט, זאָל זיין געטאַנצט!

איבער בערג און איבער וועגן
 פאַרט אַ מונטערע די געגנט,
 מיט דער שיף און מיטן באַן,
 איבער הויכן פון כינגאַן,
 איבער טייכן, איבער קרוטשעס
 הילכן נעמען אויף דער וועלט,
 פאַשקאָוו, ראָדע און אַבלוטשיע,
 לאַנדאַקאָ און ביראַפעלד!

טאַנצן שניטער, טאַנצן זייער,
 פיאַנערן, רויט-אַרמייער;
 טאַנצט אַ מיידל פון וואַלין,
 מיט אַ בחור פון פאַלטאַווע;
 אַלע פעלדער זיינען גריין,
 אַלע וועלדער קוטשעראַווע!
 ראַהאַטשאַווער און אַדעסער!
 זאָל די ראָד נאָך ווערן גרעסער!
 ווען סע טאַנצן די טשערקאַסער,

הייבט אין בירע זיך די וואַסער
ווען סע טאַנצן די וואַלינער,
ווערן אלע סאַפקעס גרינער;
קומען אומאַנער אַריין,
שוימט אין פלעשעלעך דער וויין!

אויב געהוילעט, איז געהוילעט,
קאַוונע, נעמיראַוו, קאַפּוּליע,
און אַ יונג פון אוקראַינע,
און אַ יונג פון פּאַלעסטינע
און יונג פון אַרגענטינע,
שפּילט אַ פּריילעכס!
מיידלעך; יונגען!
ס'איז אַ לעבן דאָ פאַרפלאַנצט,
אויב געזונגען, איז געזונגען,
אויב געטאַנצט, זאָל זיין געטאַנצט!

איבער בערג און איבער טאָלן,
וואו די מזרח־ווינטן מאַלן,
וואַרטן רייכקייטן אעזייט,
וואַרטן רייכקייטן פאַרגרייט
ביי די ברעגן פון אַמור,
אין דעם וואַסער פון קוד־דור,
קוילן ווינקען פון קימקאַן,
מירמל זינגט אין ביראַקאַן,
און דאָס גאַלד אין בריקיטשאַנקע,
און דאָס פוטער אינעם וואַלד,
און די צעדערן די שלאַנקע,
און די ערד, וואָס ווערט ניט אַלט.

פאַלעס פאַכן, קליידער פאַכן,
העכער הייבן זיך די פּיס,
פלאַצן וועט דער שוואַרצער שכן
אויף די אינדזלען, וואו ער איז!

אונדזער זון אויף אַלע וועגן,
אונדזער רייכקייט אין די בערג,
אונדזער יום־טוב, אונדזער געגנט,
אונדזער סטאַלינישע ערד!

שפידט א פריידעכט!
 מיידלעך; יונגען!
 ס'איז א לעבן דא פארפלאנצט,
 אויב געזונגען, איז געזונגען,
 אויב געטאנצט, זאל זיין געטאנצט!

ל י י ב ט א ל א ל י י

מיט פולן ...

שיסן געגאנגען כ'בין נעכטן אין טיר (*).
 א מיידל מיט פולן באגעגנט זיך מיר.
 אוי ס'ארא שטיפערקע, מיידל, דו ביסט.
 דאס וואסער, דאס קלארע אין גאס דו פארגיסט.
 א מיידל מיט פולן אין וועג איז געקומען —
 אין קרענצע העט זי איר שמייכל געפונען.
 ליבע, שווארצאויגיקע, ווייסט וואס איך וויל?
 ווינטש מיר, כ'זאל טרעפן אין ציל.
 דערנאך האט די זון אונדז מיט פלאמען געבראָטן,
 דערנאך האט די ראָסע גערוט אין אַ שאַטן,
 דערנאך האָבן ווידער זיך פעלדער געצויגן,
 דאָס מיידל מיט פולן — ביי מיר פאַר די אויגן.
 אַ קויל האָט געטראָפן. אַ מענטש איז געפאַלן,
 ער דריקט צו דער ערד זיינע ליפן פאַרהלשט.
 עס וויגט זיך און וואַקלט דער וואַלד, ווי אַ דולער,
 און ווידער — דאָס ליכטיקע מיידל מיט פולן.
 אויב כ'וועל מיין קאַפּ אין די שלאַכטן דערטראָגן,
 אויב ס'וועט מיך מיידן דער בלייאַיקער האַגל,
 וועל איך דיר ברענגען מיין לעבן אַנטקעגן,
 ווייל דו האָסט מיט פולן מיך דעמלט באַגעגנט.

(* שיסער־פּאַליגאַן.

פייזול סיטאָ

דער אַסטראָנאָם און דער קעכער

אויב די לעזער וועלן גארניט האָבן קעגן, וועל איך זיי דערציילן אַ פריילעכע געשיכטע וועגן איינער אַ מיידל מיטן נאָמען טאַניע קאַפּוט, וועלכע האָט היינטיקן זומער געהאַט צו לייזן זייער אַ שווערע לעבנס-פּראָגע: פאַר וועמען זאַל זי חתונה האָבן, — פאַר אַן אַסטראָנאָם, צי פאַר אַ קעכער?

צום אָנהויב קאָן זיך די דאָזיקע געשיכטע, וואָס איך דערצייל איך דאָ, אויסווייזן אַפילו אַביסל מאַדנע, און, מעגלעך, אַז אייניקע פון איך, ליבע לעזערנס, איר זאָלט מיר מוחל זיין פאַרן אמת, ווען מע פרעגט איך אַשטייגער, פאַר וועמען, וואָלט איר זיכער געענטפערט — פאַרן אַסטראָנאָם. נאָר כדי איר זאָלט זיך איבערצייגן, אַז אונדזער טאַניען איז גאָר ניט אַזוי לייכט געווען ענד-גילטיק באַשליסן די פּראָגע, וועל איך איך מוזן אַביסל פאַרהאַלטן און דערציילן די געשיכטע מער אויספירלעך.

היינטיקן זומער, — אויף וויפל ס'איז געשיכטע, וועלן מיר זיין פינקטלעכער, — זומער 1936 יאָר, האָט טאַניע קאַפּוט, אַ שטעטלדיק מיידל פון דראָזשנע, אַ סעקרעטאַר פון אַ קוסטאַרן-אַרטעל, באַקומען אַן אומזיסטיקע פּוטיאָווקע קיין יאַלטע. איך וויל ניט אַפּציען אייער אויפּמערקזאַמקייט און נעמען איך באַשרייבן די שיינע קרימער בערג, וואָס זייערע שפיצן נעכטיקן תמיד אין די וואַלקנס; דעם רחבותדיקן שוואַרצן ים, וואָס איז זומער מילד און שטיל, ווי אַ טייבעלע, און די וואונדערלעכע קרימער קיפּאַריסן, וואָס צו זייער שלאַנקייט איז קיין גלייכן ניטאָ אויף דער וועלט. דאָס אַלץ וועלן מיר איבערלאָזן אויף אַן אַנדערש מאַל. איצטער וועלן מיר זיין קירצער: די קרימער נאַטור האָט אונדזער טאַניען פאַר-כישופּט.

דער כישוף איז אַבער געווען אַ צווייענדיקער. ווען דער צוג איז אָנגעקומען קיין סעוואַסטאָפּאָל, איז טאַניע, ווי אַלע פּאַסאַזשירן-קוראַרטיניקעס, אַוועק צום אויטאָ, וואָס פירט קיין יאַלטע. די טרעפלעך פון אויטאָ זיינען אַבער געווען אַביסל צו הויכע, און דאָס קליידל ביי טאַניען איז געווען, איר זאָלט מיר מוחל זיין פאַר דער פּראָצע, צו אַ שמאַלס, איז איר שווער געווען אַרויפקריכן אין אויטאָ. פאַר איר איז אַבער געשטאַנען אַ מאַנצביל. קענטיק אַן אינטעליגענטער מענטש, האָט ער איר אויסגעשטרעקט אַ האַנט. טאַניע האָט ניט דערווידערט. האָט ער זי אַ הייב געטאַן און כמעט אַריינגעוואַרפּן אין אויטאָ אַריין. אַז דער אויטאָ האָט זיך שוין גערירט, האָט דער מענטש אַ פרעג געטאַן וואוהיין פאַרט זי, ענטפערט טאַניע — אין דעם און אין דעם אַפּרו-הויז. זאָגט ער, אַז ער פאַרט אויך אַהיין. פרעגט אים שוין טאַניע, פּונדאָנען פאַרט ער. ענטפערט ער — פון לענינגראַד. וואו

אַרבעט ער ? ענטפערט ער — אין פולקאווער אַבסערוואַטאָריע. — אַלס וואָס ? — אַלס אַסטראָנאָם.

— זייט איר, הייסט עס, אַן אַסטראָנאָם ? — פּרעגט טאַניע איבער אַביסל פאַרחדשט.

— יאָ, אַן אַסטראָנאָם. — ענטפערט דער אַסטראָנאָם.
אַ רגע שווייגן זיי ביידע. דערנאָך האַלט טאַניע ניט אויס און טוט אַ זאַג :
— וועדליק איך שטעל מיר פאַר, דאַרף ביי אייך זיין זייער אַן אינטערעסאַנטע פּראָפעסיע.

— און איר האָט קיין טעות ניט. — ענטפערט דער אַסטראָנאָם.
— איך שטעל מיר גאַר ניט פאַר, — זאַגט טאַניע, — וואָס־זשע קאָנקרעט טוט אַ גאַנצן טאַג אַן אַסטראָנאָם ?

— וואָס זאָל מען טאָן ? — ענטפערט דער אַסטראָנאָם. — געאַלאָג, ווי באַ-
וואוסט, קוקן אין דער ערד, און מיר, אַסטראָנאָמען — אין הימל.
— דאָס ווייס איך, — זאַגט טאַניע, — אַז איר קוקט אין הימל, אָבער אַ
גאַנצן טאַג קוקט מען אין הימל ?

— אַמאָל אַ גאַנצן, אַמאָל אַ האַלבן טאַג און אַמאָל אינגאַנצן ניט. ווי סע
מאַכט זיך.

— דורך ספּעציעלע שפּאַקטיוון אַוודאי ?

— יאָ, דורך שפּאַקטיוון.

— וואָס־זשע זעט מען דאַרטן אין הימל ?

— וואָס זעט מען ? די לבנה זעט מען, די שטערן, און אַמאָל, אַז ס'אָ
ליקויר־חמה, זעט מען די זון אויך.

— נו, אינטערעסאַנט ?

— זייער ! אַז מיר וועלן זיך באַזעצן אין אַפּרו־הויז, וועל איך אייך אַביסל
באַקענען מיט אונדזער ענין, איך פיר מיט זיך אייניקע אַפּאַראַטן.

— אַ, איך וועל אייך זיין זייער דאַנקבאַר, — ענטפערט טאַניע.

מע איז געקומען אין אַפּרו־הויז, אַפּגעוואוינט אַ פאַר טעג, און אונדזער
אַסטראָנאָם האָט אַנגעהויבן פירן טאַניען אין די בערג. לאַזט זי קוקן דורך זיינע
לאַנגע שפּאַקטיוון אויף דער לבנה, אויף די שטערן, און טאַניע ווערט צעשמאַלצן
פון פרייד.

דאַרף זיך אָבער מאַכן, אַז אין איינעם אַ שיינעם אויפדערנאָכט זאָל אין
אַפּרו־הויז פאַרקומען אַ קאַנצערט, און אַזוי ווי טאַניע זיצט מיטן אַסטראָנאָם,
זאָל זיך לעבן איר רעכטס צוזעצן אַ בחור, און דער בחור האָט אַ קוק געטאָן
אויף טאַניען, און דאָס מיידל איז אים דווקא געפּעלן געוואָרן. פּראַוואַט ער אַפילו
מיט איר פאַרפירן אַ שטילן געשפּרעך, נאָר קיין געשפּרעך קלעפט זיך ניט.

אַ רגע זיצט מען שווייגנדיקערהייט, דערנאָך טוט דער בחור פּלוצים אַ זאַג :

— אַ שיינער אַוונט. אין זאַז אַוונט איז זייער גוט צו באַטראַכטן די שטערן.

— איר זייט דען אַן אַסטראָנאָם ? — קוקט זיך שוין טאַניע אום אויפן בחור.

— אַ שטיקל שייכות האָב איך זעצן, — ענטפערט דער בחור.

- אינטערעסאַנט! — ענטפערט טאַניע און ווענדט זיך צום אַסטראָנאָם:
 — נו, באַקענט זיך.
 — זייער אַנגענעם, — ענטפערט דער אַסטראָנאָם און שטרעקט אויס דעם
 בחור די האַנט, — מאַרטין פראַקאַפּיטש זאַזוליאָ. און ווי רופט מען אייך?
 — מישע גאַלובטשיק, — ענטפערט דער בחור.
 — אַטשען פריאַטנאָ, גאַלובטשיק.
 — אפשר וועלן מיר זיך גיין אַביסל דורכשפּאַצירן? — זאַגט שוין מער
 דרייַסטער דער בחור. — אין אַזאַ נאַכט דאַרף מען נאָר קוקן אויף די שטערן.
 ווען איך האָב די ספּעציעלע שפּאַקטיוון, וואָלט איך גאַנצע נעכט נאָר געקוקט אויף
 די שטערן...
 טאַניע האָט אַ קוק געטאָן אויף לינקס, אויפן אַסטראָנאָם, הייסט עס, דערנאָך
 אויף רעכטס, אויפן נייַעם אַסטראָנאָם, הייסט עס, און האָט אַ שמיכל געטאָן.
 — נו, קומט, וועלן מיר זיך אַביסל דורכשפּאַצירן.
 אַז מע איז אַרויסגעגאַנגען אין זרויסן, האָט דער אַסטראָנאָם זייער העפלעך
 אַ פּרעג געטאָן: „מע מעג?“ האָט טאַניע גענטפערט: „ביטע“, און דער
 אַסטראָנאָם האָט זי גענומען אונטערן אַרעם לינקס. דער בחור איז שוין געווען
 מער דרייַסטער און האָט זי גלייך, אָן שום פּראַגעס, גענומען אונטערן אַרעם
 רעכטס.
 — אַ וואונדערלעכע נאַכט! — זאַגט דער אַסטראָנאָם. — איר פילט, טאַניע—
 טשקע, ווי סע שמעקן די מאַגנאַליען?
 — וואָס מיר מאַגנאַליען! — רופט זיך אָן דער בחור, — זעט בעסער
 ס'אַראַ שטערן אין הימל!
 ווייסט טאַניע ניט, וועמען צו ענטפערן.
 נאָכן שפּאַציר געזעגענען זיי זיך ביידע מיט טאַניע און גייען אַהיים. גייען
 זיי. פּרעגט דער בחור:
 — פּונדאָנען זייט איר, אַנטשולדיקט פאַרן פּרעגן?
 — פון לעינגראַד, — ענטפערט דער אַסטראָנאָם.
 — וואו אַרבעט איר דאָרט?
 — אין פּולקאַווער אַבסערוואַטאָריע.
 — זייט איר טאַקע, באַקומט זיך, אָן אמתער אַסטראָנאָם?
 — יאָ, אָן אַסטראָנאָם.
 — זאַבאַוונאָ, — זאַגט דער בחור.
 — און איר ווער זייט? — פּרעגט דער אַסטראָנאָם.
 — איך אַרבעט לויט דער סיסטעם פון שפּייז־אינדוסטריע.
 — אַלס וואָס?
 — אַלס קעכער.
 — טאַזשע זאַבאַוונאָ, — ענטפערט דער אַסטראָנאָם. — זיינען מיר דאָך
 ווידער קאַלעגן.
 — וואָס הייסט?

— אַט דאָס הייסט, — ענטפערט דער אַסטראָנאָם. — פינף יאָר בין איך געווען אַ קעכער אין אַ גאַרקיד, דערנאָך האָט מען מיך געשיקט לערנען, און איצטער בין איך אַן אַסטראָנאָם.

— אַפֿיאַט זאַבאָונאַ! — ענטפערט דער קעכער. — איך אַרבעט שוין אויך פינף יאָר אַלס קעכער און טרוים אויך ווערן אַן אַסטראָנאָם.
— הייסט עס, אַז איר וועט ווערן. ביי דער ראַטנמאַכט קאָן מען יעדער טרוים פֿאַרווירקלעכן.

און זיי געזעגענען זיך און צעגייען זיך.

אויף מאַרגן נאָך דער וועטשערע, טאַניע גייט נאָר אַרויס פֿון עס־צימער, וואָרט שוין אויף איר דער אַסטראָנאָם מיט אַ שפּאַקטייווע אונטער דער האַנט.

— איר האָט חשק גיין אין די בערג קוקן אויף דער לבנה?

— קומט, — ענטפערט טאַניע.

זיי גייען אָפּ עטלעכע טריט, יאָגט זיי אַן דער קעכער.

— גוטן אָוונט, קאָן איך צושטיין צו אייער קאַמפּאַניע?

— ביטע, — ענטפערט טאַניע, — מיר גייען פֿונקט קוקן אויף דער לבנה.

איר ווילט גיין מיט אונדז?

— מיטן שענסטן פֿאַרגעניגן, — ענטפערט דער קעכער.

איצטער, אַזוי ווי זיי גייען זיך פֿאַוואָליע אינדריייען, וועלן מיר זיי אייך געבן

אויף גיין אַ מאָל אָפּ.

וואָס איז שייך דעם אַסטראָנאָם, מוז איך אייך אַפּריער אויסזאָגן אַ שטיקל סוד: דער אַסטראָנאָם איז נאָך געווען אַ בחור. ס'הייסט, פֿאַרהעלטניסמעסיק ניט קיין שטאַרק־אַלטער בחור — 37 יאָר סך־הכל — אַבער דאָך אַ בחור און דערצו נאָך אַ לאַנגער און אַ דאַרער. דאָס ביסל פעטס, וואָס ער האָט אַנגעזאַמלט אַמאָל אַלס קעכער, איז ווי פֿאַרשוואַנדן מיטן רויך. ער האָט גערטראָגן אַ שוואַרצן ווייכן קאַפעליוש און ברילן, אַזוי ווי ער פֿאַרנעמט זיך העכער צען יאָר מיט הימל־זאַכן, פֿאַרגעסט מען אַמאָל צובינדן ווי ס'דאַרף צו זיין אַ זאָק, פֿאַר־שנירעווען אַקוראַט אַ שוך און נאָך אַזעלכע קליינלעכע ערדישע זאַכן. דערפֿאַר איז דאָס אַבער געווען אַ מענטש זייער אַן אינטעליגענטער און שטאַרק אַ סימפּאַטישער, אַ דימענט.

דער קעכער, פֿאַרקערט, איז שוין אַ העלד גאָר פֿון אַן אַנדער אַפּערע. אויפֿן ערשטן אָרט שטייט נאָך דערווייל ביי אים די אכילה. דעריבער האָט ער טאַקע געהאַט לויטערע בעקלעך און האַרטע. אַלט איז ער געווען אַ יאָר צוואַנציק. פֿון פֿאַרנט אַ גלאַנציק טשוביקל, אַ פֿריילעך טשוביקל, וואָס גיט אייך אַנצוהערן, אַז קיין גרויסע וועלט־דאגות מאַטערן נאָך ניט דעם בחור. ס'נעזל אַביסל פֿאַר־ריסן. דאָס גענגעלע אַ רואיקס, ער האָט צייט. אויגן קליינינקע — קוים וואָס מע זעט זיי אַרויס פֿונעם גרויסן פעטן פֿנים.

נו, און טאַניע, אַ יידיש מיידל פֿון דראַזשנע, אַ מיידל פֿון 20 יאָר, אַ סעק־רעטאַר פֿון אַ קוסטאַרן־אַרטעל, אַ מיידל ניט קיין מיאוס — שוואַרצע ברענענדיקע האַר, קאַרע אויגן, אַ גלייכע געטאַקטע נאָז און וואוקסיק און פיין. אַבער קיין

וועלט האָט זי נאָך נישט געזען. איז פאַרוואָס זאָל זי נישט טראַכטן וועגן חתונה האָבן און וואוינען אין אַ גרויסער שטאָט און יאָ אַנקוקן אַ וועלט? חתונה-האַבן האָבן איר נאָך די נייע באַקאַנטע נישט פאַרגעלייגט. אמת, דער קעכער האָט איר איינמאַל אַ זאַג געטאָן אַביסל פאַרשטעלט, אַז ווען ער האָט חתונה מיט אַזאַ מיידל, ווי זי, וואָלט ער זי קודם-כל אַביסל פאַפּראַוועט.

— מיט מיין פּרנסה, באַרישניע, קאָן מען נישט פאַרפאַלן ווערן. אויב אַפילו אַ מלחמה, שטיי איך אויך ביים טאַפּ. און אויב נישט קיין מלחמה, — ווער איך אַן אַסטראָנאָם. דאָס איז מיין טרוים, און איכיל מיין טרוים פאַרווירקלעכן.

דער אַסטראָנאָם האָט גערעדט מער פאַרשטעלטער:

— לעינגראַד! פּולקאַווער אַבסערוואַטאָריע! גאַליילי! קאַפּערניק! איר ווייסט נישט, טאַניע, וויפּיל וואונדער עס איז פאַראַן אין אַסטראָנאָמיע!

און טאַניע האָט זיך ערנסט פאַרטראַכט. זי האָט אַפילו אָנגעשריבן אַהיים דער אַלטער מאַמען אַ בריוול, אַז זי פאַרברענגט דאָ זייער גוט די צייט און זי האָט זיך דאָ באַקענט מיט איינעם אַ וואוילן בחור, וואָס אליין איז ער אַ קעכער און ווילן וויל ער זיין אַן אַסטראָנאָם, און מיט אַן אַסטראָנאָם, וואָס פריער איז ער געווען אַ קעכער און אַדאַנק דער ראַטנמאַכט איז ער פון אַ קעכער געוואָרן אַן אַסטראָנאָם. האָט איר די מאַמע געענטפערט: „וואָס טויג מיר, טאַכטער-לעבן, דייע אַסטראָנאָמען-שנאַמען, וואָס אַמאַל זיינען זיי געווען קעכערס, און דייע קעכערס, וואָס דאַרפן ערשט ווערן סטראָנאָמען. סטראָנאָמען, וואָס איך ווייס אַפילו נישט מיט וואָס מע עסט עס. פּאָלג מיר, טאַכטער, און זוך זיך שענערע גליקן...“ נאָר וואָס ווייסט אַן אַלטע מאַמע? און אונדזער טאַניע האָט זיך ערנסט פאַרטראַכט. געטראַכט האָט זי אַזוי:

מיטן אַסטראָנאָם, אויב ער וועט איר אַפילו פאַרלייגן, וועט זי נישט חתונה האָבן — ווייל ער איז שוין אַביסל אַלט. כאַטש, צוריק גערעדט, ווען זי האָט חתונה מיטן אַסטראָנאָם, וואָלט דראַזשנע געגאַנגען כאַדאַראָם. „פאַר וועמען, ביידע,“ — וואָלט מען געפרעגט ביי איר מוטער, — „האַט עס חתונה געהאַט אייער טאַכטער? פאַר אַ סטראָנאָם?!“ „נאָ, וואָס-זשע ווילט איר, איר האָט דאָך אַזאַ איידעם, וואָס, אַז איר וועט וועלן, וועט ער אייך אַפילו דערלאַנגען דאָס טעלערל פון הימל...“

. . . נאָ, און דער קעכער? דער קעכער קאָן דאָך אויך ווערן אַן אַסטראָנאָם. נאָר ניין... זיין טשויבליק, אַט דאָס צו פּריילעכע טשויבליק געפעלט איר עפעס נישט גאָר איבעריק... און זי האָט באַשלאָסן נאָך אַביסל אַ טראַכט טאָן.

ס'איז געבליבן נאָך פינף טעג דאָ צו זיין. מע דאַרף שוין באַלד פאַרן אַהיים. דער אַסטראָנאָם איז געוואָרן מער שווייגנדיקער. און איינמאַל, ווען זיי זיינען געשטאַנען אין די בערג, האָט ער איר אַפילו געגעבן אַנצוהערן, אַז ער וועט קומען אַהיים און וועט קוקן אין הימל אַריין, וועט ער שוין דאַרט זוכן אַ נייעם שטערן — זי וועט ער זוכן...

— און טאַמער וועל איך גאָר זיין מיט אייך? — האָט טאַניע אַ זאַג געטאָן.

— וועל איך פאַרשפּאַרן זוכן, — און דער אַסטראָנאָם האָט צום ערשטן
מאַל פאַר זיין זיין דאָ אין אַפּרוֹ-הויז אַ שמיכל געטאַן...
— איר ווייסט וואָס? — האָט טאַניע אַ זאָג געטאַן, — לאַמיר זיך איבער-
שרייבן...

דער אַסטראָנאָם איז ווידער געוואָרן שטאַרק ערנסט.
— מירן זיך איבערשרייבן, — האָט טאַניע פאַרגעזעצט, — און דערנאָך...
— גוט, איך בין מסכים, — ענטפּערט דער אַסטראָנאָם.
— און דערנאָך וועלן מיר זען... — פאַרענדיקט טאַניע.
און דער אַסטראָנאָם איז אוועקגעפאַרן.
אַז דער אַסטראָנאָם איז אוועקגעפאַרן, האָט נאָך דער קעכער ביי זיך ערגעץ
טיף אין האַרצן געוואַרעמט אַ שטיקל האַפענונג. אין טאָג פאַרן אוועקפאַרן האָט
טאַניע געזאָגט צום קעכער:

— איר ווייסט, גאַלובטשיק... איך האָב באַשלאָסן.
דערהערט דאָס וואָרט „באַשלאָסן“, האָבן ביים קעכער אַזש אַנגעהויבן
פלאַמען די בעקלעך, און דאָס פריילעכע טשוביקל זיינס האָט זיך שיער ניט
געלאָזט אין אַ טענצל.

— גיט מיר אייער אַדרעס, טאַניע, — האָט געזאָגט דער קעכער.
— נאָט אייך מיין אַדרעס. נאָר ווייסט איר, וואָס איך האָב באַשלאָסן? איך
האָב באַשלאָסן, לאַמיר זיך פרייער אַביסל איבערשרייבן, און דערנאָך...
— גוט, — ענטפּערט דער קעכער, — זאַל זיין אַזוי, איך קאָן וואַרטן.
— און דערנאָך וועלן מיר זען, — האָט טאַניע פאַרענדיקט.

אויף מאַרגן האָט זי גאַלובטשיק דווקא באַגלייט צו דער שיף. און טאַניע
איז מיט אַ שווער האַרץ אוועקגעפאַרן אַהיים קיין דראַזשנע. און אַז זי איז שוין
געקומען צוריק אין שטעטל און האָט זיך דערמאַנט, ווי אַזוי זי האָט געקלעטערט
מיטן אַסטראָנאָם אויף די וואונדערלעכע קרימער בערג, און איר איז אויפגע-
שוואומען אין זכרון דאָס פריילעכע טשוביקל פונעם יונגן קעכער, האָט איר אַנ-
געכאַפט אַ גרויסע בענקעניש, אַבער אַזאַ בענקעניש, וואָס ס'איז שווער צו זאָגן,
נאָך וועמען פון די ביידע מער: צי נאָכן אַסטראָנאָם, צי נאָכן קעכער.
אַזוי, אַז, ליבע לעזער, מיינט ניט, אַז אַזוי גרינג ווערן געלייזט אַזעלכע
ערנסטע פראַגן...

T 2 1 1

פרי פארטאג, ווען פייגל לייטישע נאך שלאפן,
 פלעג איך גיין צום וואלד מיט א וויזט.
 אויג אויף אויג מיט אים א רעד טאן אפן
 וועגן אלע אומרוען פון מיין געמיט.

נאך דארטן איז שוין דא די קראָ,
 די מאַרקעלעכע שרייט פאַרשייט:
 שוין אָפּגענאַרט אַ צווייטע קראָ,
 און שטעקט איר פייגן
 און זעצט זיך גראָב, אָן אָפּשיי, אויף די צווייגן
 און אויפן ראַנדעוואו אויף מיינעם שפייט.
 האָבן מיר זיך אויסגעלאַכט
 און ווייטער זיך געשפּאַנט
 און אונדזערס זיך געטראַכט.
 פאַרביי די טריבע פּיל-משפּחהדיקע יאָדלעס
 די קנאַפע בריות טרעטן אָפּ די פּיס זיך
 איינס דאָס צווייט.
 איך קום צום וואונדערלעכן פּלאַץ,
 צו יענעם פּליין דעם העלן,
 וואו ס'האַט דער וואַלד באַמיט זיך
 זיינע שענסטע יאָדלעס: זוּיסצושטעלן,
 און צוגערוקט אַ בינטל קוועלעכלעך, וואָס קוועלן,
 און אַרום זיי — די שענסטע גראָזן אויסגעשפּרייט.

איז וואָס דאָט דעמלט מיך געקלעמט ביים האַרצן?
 אַ בערעזע-בוים, אַ יוגנט נאָך —
 געבראַכן און צעשטאַכן — הוילע לאַך,
 די דאַרע שטעקנס צו דעם הימל שטאַרצן.
 אַזאַ מין בוים האָב איך געזען,
 און דאָס איז מיר געלעגן אויפן האַרצן,
 פון דעם און ענלעכס נאָך
 האָב איך גערעדט.

אַזוי האָב איך אין וואַלד פאַרבראַכט
 אויך יענע שעה, ווען יונגע באַדן זיך אין קוואַלן-פּראַכט.
 געזען אין גרינעם גראָז.

ווי ראָזע לייבער לויכטן
דורך אַלע דורכלויכטן,

איז קאַלטן וואַסער טויכן,
און אויך דערפֿון איז אומרופֿול געווען מיין נאַכט.

און איצטער, וואַלד, ביסטו אַן אַנדער וואַלד געוואָרן,
אַ סך פֿאַרגלייבט איז דיר : דו ביסט דעם מענטש פֿון מוט
דאָך בייגעשטאַנען אין די שווערסטע יאָרן !

זיין גורל האָט דיר ניט געמיטן —

מיט אים האָסט זיך געבראַכן און געבלוט.

מיט אים האָסטו געשטורעמט און געליטן.

מיט סודות, וואַלד, מיט סודות ביסטו פֿול,

געווען ביסטו אין בונד מיט דער פֿאַרשווערונג.

ביי דיר אין קרוין פֿאַרבאַרגן האָט אַ שטערן

אויסגעקוקט דעם וועג און אויסגעהיט דיין גבול,

מיט דייענע קרייטעכצער דו האָסט געטאַן דערנערן

אויך די, וואָס זיינען שיער פֿון פיין געוואָרן דול.

דו ביסט זיי, וואַלד, געווען אויך פינצטער און געהיט
ווי זייער שווער געמיט.

דו האָסט באַהיט זיי און באַשיצט זיי, וואַלד,

און די געפֿלאַגטע איינגערוימט אי מוט אי רו —

ביז דער זוימ פֿונעם געגאַרטן האָט זיך ברייט צעשטראַלט.

און כאַטש איך וועל שוין דער אַמאַליקער ניט זיין,

און קומען וועט אַן אַנדערער אין דיין געבענטשטער דו,

דאָך טוט מיך האַרציק פֿרייען, וואָס דו ווערסט ווידער דו,

און מערסט פֿאַר אים די גאַב,

און קלייבסט פֿאַר אים די שיין,

און רייסן רייסט איר ביידע זיך פֿאַראויס

אין גבול פֿון ליכטיקייט אַריין !

ד ע ר ב ר ו נ ע ם

דעם ברונעם איז צום האַרצן, אַז מען שעפט אים.

אַז דער עמער דרינגט צום קאַלטן דעק,

און באַברעט מיט זיין לײַפֿ דעם גרונט און וועקט

די קוואַלן אונטער דר'ערד און מערט די קרעפטן.

עס שיינט דאָס ברונעם-פֿנים און עס קוועלט

פֿון קלינגעוודיקן פֿלאַפֿל פֿונעם עמער,

וואס טאנצט אראפ דאס וואסער נעמען
מיט א פארנייג, מיט להוט'ן שעפ!

און ווי דעם ברונעמס פנים ערשט באַלעבט זיך,
ווען חוה קומט, די עמער ריין געפוצט.
זי צייט געהיט ארויס דאס אַנגעשעפטע,
חלילה ניט צעפליעסקענען דאָס גוטס.

פונווייטן קומען רייטער צוגעריטן,
דאָס דאַרשטיק פערד באַקומט צו טרינקען דאָ,
עס הילכט אין ברונעם אַפּ דער קלאַפּ פון טלאָ,
דער פאַרגעניגנפולער פריסק פון טרינקערס ליפּן.

און אַט, געטראָפּן האָט, דער ברונעם איז דעם ווינטער
אַליין מיט זיך געבליבן ניט געשעפט.
האַט אים דער שטויב דאָס פנים גרוי פאַרקלעפט
מיט פוילס, מיט מאָך די חיותן פאַרשפינט אים.

אַ ברונעם איז צום האַרצן, אַז מע שעפט אים,
אַז דער עמער דרינגט צום קאַלטן דעק,
און באַברעט מיט זיין ליפּ דעם גרונט און וועקט
די קוואַלן אונטער דר'ערד און מערט די קרעפטן.

ד ע ר ק אַ כ ל ע פ ?

דרייט זיך דער קאַלעפל אום אינעם טאַפּ,
און מישט דאָרט, און נישטערט, דעם שוים שוימט אַראָפּ.
און הייבט פונעם דעק אויף, און וויגט זיך אין קאַך.
דאָ שרייט ער: גענוג! און דאָ פאַדערט ער: נאָך!
דאָ זידלט ער אויס, און דאָ שטעלט ער זיך איין,
און פסקנט און זעלצלט און שמעלצלט אַריין,
אַ שמיץ מיט די גרויפן, די ציבל אַ שטויס,
און פייער מיט וואַסער צעקריגט און גלייכט אויס.
דעם אַרבעט אַ שעפּ און דעם קרייטעכץ אַ שלעפּ,
און מישט זיך און קריכט אין די שכנישע טעפּ.
ער וואַלט אָן אַ סוף נאָר געדרייט זיך אין טאַפּ,
ווען ס'שטעלט אים זיין אייגענע גאוה ניט אַפּ: —
ער הייבט זיך און גיט צו פאַרזוכן אַ לעק —
און דעמלט איז פאַרטיק — מע לייגט אים אַוועק...

א ו מ ר ו

און ס'טרעפט ביינאכט, אין שלאָף, זי הערט.
 איך דריי זיך אַלץ און קאָן ניט שלאָפן,
 פון מאָל צו מאָל מיין בעטל קרעכצט,
 עס רעדט צו איר פון עפעס שלעכטס,
 מיט אומרו ווערט איר האַרץ פאַרלאָפן.

זי כאַפט זיך מיט איר שלאָף צו ראַנגלען,
 איר יונגער שלאָף איז קלעפיק־זיס,
 און קלעמט די אויגן, קלעפט די אַנגלען,
 נאָר ס'שטעלן זיך אַראָפּ די פיס
 אין בלאַנדזשעניש צו מיר דערלאַנגען.

„איך קאָן ניט שלאָפן“, — זאָגט זי קוים,
 פון שטאַרקן שלאָף נאָך טרוימענד־שיכור.
 זי שפּאַרט זיך צו אויף מיין געלעגער
 און גלעט מיין קאַפּ. און צו מיר רוימט
 און יאָגט פון זיך אויף מיר איר טרוים,
 און יונגן שלאָף, מיט רו דערקוויקטער,
 אין מיין געמיט זי הויכט אַריין. —
 און זי ווערט וואַך. און איך שלאָף איין.

אַ ח ת ו אַן אַ כ ל ה

זיינען מיר אַרויסגעפאַרן
 אויפן ערשטן שליטן,
 אויפן ערשטן שליטן,
 אַלע מחותנתעס —
 די כלה אינדערמיטן,
 די כלה אינדערמיטן.

— אוי־אוי, —

זינגען אַלע,

נאָר סע שווייגט אַליין די כלה.

— אוי ! —

זיינען מיר אַרויסגעפאַרן
 אויפן צווייטן שליטן,
 אויפן צווייטן שליטן,
 אַלע מחותנימלעך —

דער חתן אינדערמיטן,

דער חתן אינדערמיטן.

— אוי-אוי, —

זינגען אלע,

נאָר סע שווייגט אַזוי די כלה,

— אוי !

זיינען מיר אַרויסגעפאַרן

אויפן דריטן שליטן,

אויפן דריטן שליטן,

כלהס צד און חתנס צד —

די קלעזמער אינדערמיטן,

די קלעזמער אינדערמיטן.

— אוי-אוי, —

שפילן אלע,

וואָס־זשע שווייגט אַזוי די כלה ?

אוי !

ווי מיר זע'ן אַרויסגעפאַרן,

פליט פאַרביי אַ רייטער,

פליט פאַרביי אַ רייטער,

האַט די כלה אויפגעפלאַמט,

ווי אַ פייער־שייטער,

ווי אַ פייער־שייטער.

— אוי-אוי, —

שווייגן אלע,

נאָר סע זינגט אַליין די כלה...

— אוי !

שליטעלעך, איר שליטעלעך,

מעגט צוריק שוין פאַרן,

מעגט צוריק שוין פאַרן, —

חתן־לעב, אוי, חתן־לעב,

אַז וויי צו דיינע יאָרן,

אַז וויי צו דיינע יאָרן.

— אוי-אוי, —

אויקען אלע, —

זעט אַ חתן אָן אַ כלה,

אוי ! ...

א י ב י ן א ק א ז ע ק

בין איך געגאנגען יאָגעדעס רייסן,
טרעף איך אין וועג אַ שטיקעלע אייזן,
האַב איך דאָס שטיקעלע אייזן באַטראַכט —
און האָב עס געצויגן,
און האָב עס געבויגן,
און האָב פונדערפון זיך פֿידקאָוועס געמאַכט.
האַט שוין מיין פערדל פֿידקאָוועס.

בין איך געגאנגען זיך הוידען און וויגן,
טרעף איך אין גראַז אַ לעדערל ליגן,
האַב איך דאָס שטיקעלע לעדער באַטראַכט —
און האָב עס געשקראַבעט,
און האָב עס געשטשאַבעט,
און האָב פונדערפון זיך אַ זאָטל געמאַכט.
האַב איך שוין מיין פערדל אַ זאָטל.

בין איך געגאנגען פשוט שפּאַצירן,
טרעף איך אין וועג אַ פּליושענעם שנירל,
האַב איך דאָס פּליושענע שנירל באַטראַכט —
און האָב עס צעשוונדן,
צעקניפט און צעבונדן —
און האָב פונדערפון זיך אַ צוימל געמאַכט.
האַט שוין מיין פערדל אַ זאָטל.

פֿידקאָוועס איז דאָ, אַ זאָטל איז דאָ,
אַ צוימל איז דאָ, אַ שווערד און אַ קאָזעק
אַוודאי איז דאָ...

באַר קיין פערדל איז נישטאָ!
און דער קאָזעק שטייט אויף דר'ערד —
ווייל דעם קאָזעק פעלט דאָס פערד.

ווער וואָלט דעם קאָזעק אַ פערדל געבראַכט ?
איך בין אַ קאָזעק און רייס זיך אין שלאַכט !
ווי קאָן אַ רייטער זיין אָן אַ פערד ?
ווי זאָל ער פּליען פּאַראַויס מיט דער שווערד ?
איך בין אַ קאָזעק —
איז גיט מיר אַ פערד !

דוד בערגעלסאָן

אַן עדות

1

אין ברייטן אויסגעבראַכענעם אַריינגאַנג פון גאַנץ-געבליבן זייער אָפגעלופעט
 הויז שטייט אַ ייד פון אַ יאָר זעכציק. אַליק, אין וואָס ער איז אָנגעטאָן, בעט זיך,
 מע זאָל עס וואָס גיכער פאַרבייטן אויף עפעס אַנדערס. העכער פון זיין קאַפּ
 הענגט אָן אָפגעמעקטע שילד, אויף וועלכער מע קאָן איבערלייענען ניט מער, ווי
 דאָס וואָרט „מאַש“. דער ייד רירט ניט מיט קיין איין אבר, ווי עס רירט זיך
 ניט דאָס וואָרט „מאַש“. און פון דער זייט דאַכט זיך מינוטנווייז, אָז ער איז ניט
 קיין לעבעדיקער — ער איז בלויז אויסגעמאַלט אין דער טונקעלער פּוסטקייט
 פון דער פעלנדיקער טיר און צו זיין געזיכט פעלט עפעס, פונקט ווי ס'פעלט
 צום וואָרט „מאַש“ אויף דער שילד, וואָס איבער זיין קאַפּ.

אַרום-און-אַרום אים, אין דער ניט-לאַנג באַפרייטער רעפּובליקאַנישער
 הויפּט-שטאָט, איז אַליק נאָר-וואָס באַלויכטן געוואָרן מיט אַ ווינטערדיקער זון,
 וואָס האָט זיך באַוווּן מיט עטלעכע שעה שפעטער, ווי זי איז אויפגעגאַנגען.
 אונטער איר שיין ווערט פון רגע צו רגע אַליק ווייטער און ווייטער דער ביינאַכט-
 אויסגעפּאַלענער שניי, און זיינע פיל אַרויספינקלענדיקע אייז-קרישטאַלעלעך
 פאַרבלענדזשען ממש די אויגן ביי די דורכגייער. אָן אַרויסשטעקנדיקע ווייסע
 וואַנט אין אַנטקעגנדיקן הייזער-געוואָלגער איז זייער העל באַלויכטן מיט זון,
 און דעריבער דאַכט זיך, אָז שטאַרקער ווי תמיד שרייט היינט אַראָפּ פון אַט דער
 וואַנט דער פאַרבליבענער אומזיניקער אויפשריפט:

„חנא'ן האָט מען אַוועקגעפירט פון געטאָ דעם 27טן גאַנץ-פרי.“

ס'איז אַרום צוויי אַזויגער בייטאַג — די צייט פון מיטאַג-איבעררייס אין
 אַלע צענטראַלע אַנשטאַלטן. די גאַס ווערט וואָס אַמאָל לעבעדיקער, נאָר אויפן
 יידן אין ברייט-אויסגעבראַכענעם הויז-אַריינגאַנג איז נאָך אַליק ניט צו באַמערקן,
 ער זאָל קלערן זיך רירן פון אַרט. פון די פיל דורכגייער, וואָס איילן דאָ פאַרביי,
 בלייבט לעבן אים שטיין איינס אָן עלטער מיידל אין אַ לייכטן, כמעט זומערדיקן
 מאַנטל. זי טראַגט אויפן האַלדז אַ גאַרזשעטקע פון אַ ירושהדיק-אַלטן ברוינעם
 פוקס. און פון אונטער ווייס-וואַליטשקענעם בערעטל, וואָס אויף איר קאַפּ, זעען
 זיך אַרויס גלאַט-געקעמטע האָר, וואָס הויבן אָן גרוי ווערן.

— מיך? — פרעגט זי ביים יידן. — מיך דאַרפט איר?

איר דאַכט זיך, אָז דער ייד האָט זי נאָר-וואָס אַ רוף געטאָן. און טאַקע דאָ
 באַלד, ביים ערשטן קוק אויף אים, פאַלט איר איין, אָז ער איז אַ בלינדער —
 צי דאַרף ער ניט, מע זאָל אים אַריבערפירן אויפן אַנדערן טראַטוואָר?

— וואָס? — פרעגט קאַלטלעך דער ייד.

ניט געאיילט פירט ער אָפּ זיין פאַרשטאַרטן בליק פון דער וואַנט מיטן

אויפשריפט, וואָס אין אַנטקעגנדיקן הייזער-געוואָלגער, און פאַרהאַלט אים בלויז איין רגע אויפן מיידל.

— מעגלעך, אָו אייך דאַרף איך.

ער לייגט זיך עפעס איבער ביי זיך אין געדאַנק — דערביי אָבער קוקט ער שוין ווידער ניט צום מיידל, נאָר גאָר צו די משונהדיק-געקניפטע קרייקעס און צו די אויסגעקרימטע שקראַבעס, וואָס אויף זיינע פיס. גראַב, ווי שטרוי, געשניטן מיט אַ סערפ, שטעקן איינציקע ווייס-גרויע האָר אין זיין אויסגעפאַלענעם שיטערן בערדל, און דורך פיל קנייטשן, ווי דורך טיפע רינעוועלעך, פליסט אַ טויטע טונקל-קייט איבער זיין גאַנצן לענגלעכן פנים און גיסט זיך אַריין אין די שוואַרצע גריבער, וואָס אונטער זיינע פאַרשמאַלטע אויגן.

— אויב מכוח קליידער, — טוט זיך אַ כאַפּ דאָס מיידל, — איז קומט אַריין צו מיר אין שטאַט-ראַט. איך אַרבעט דאַרט. איר וועט פרעגן: דאָרע אַראַנסקי. און מיטאַמאַל דערפילט זי, אָו עפעס צו גיך פליען ביי איר די ווערטער פון מויל. דער ייד, זעט זי, שטייט נאָך מער קאַלט ווי פריער.

— ניין, — שאַקלט ער זיך סוף-כל-סוף אָפּ, — קליידער?

אַנגעוויזן פאַמעלעך אויף דער שילד, וואָס מיטן געבליבענעם וואָרט „מאַש“, גיט ער אומעטיקלעך צו:

— כ'האַב זיך דאָ נאָר-וואָס צונויפגערעדט מכוח אַרבעט. כ'בין אַ בלעכער... פֿון מערב-אוקראַינע קום איך.

ער רעדט אַלץ ניט-געכאַפט און אַפגעריסן.

— מע וועט מיר דאָ שוין געבן עפעס אַנצוטאָן.

ער טוט ווי ביי זיך אַליין אַ פרעג:

— אַ...?

און ווי זיך אַליין ענטפערט ער:

— מע האָט מיר צוגעזאַגט.

ער זיפצט אָפּ:

— ניט אין דעם גייט עס.

ערשט איצט טוט ער רעכט אַ קוק אויפן מיידל. פאַמעלעך-פאַמעלעך נעמען זיינע אויגן זיך פאַרשאַרן אונטער די ברעמען, וואָס טוען פון מאַל צו מאַל אַ ציטער, און ניט זיין מויל, נאָר עפעס גאָר זיינע באַקן טוען ביזלעך און פון זיך אַ וואָרף די ווערטער:

— כ'בין אַן עדות!

אַ פאַרזע.

— אַן עדות?

דאָס מיידל וויל תופס זיין, וואָס מיינט מיט דעם דער ייד. זוי פון ווייטיק אין די שליפן קנייטשן זיך אירע אויגן — בלוילעכע, שוין אַביסל אַפגעבליאַקעוועטע און צו וואוילע, מע זאָל קאַנען מיט זיי אַריינקריכן אַ מענטשן אין דער נשמה. לעבן די לעפלעך פון איר קורצער נאָז ווערן געדיכטער די רויטלעך-פאַרבלאַוטע קאַלירן, וואָס דערמאַנען אין איר אַפגעשפילטער יוגנט.

— דער איינציקער געבליבענער עדות, — דערהערט זי ווידער דעם יידנס קול, — אָט, ווי איר זעט...
 — אַך, דאָס מיינט איר? —
 דאָס מיידל רעכנט, אַז זי פאַרשטייט שוין בערך, וועגן וואָס גייען דאָ די רייד. — גאָט מיינער! — וויל זי אַ טרייסט טאָן דעם יידן צי זיך אַליין, — ווער איז דען היינט ניט קיין עדות? ... און ווער איז דען היינט ניט קיין געבליבענער? ... איך אויך — פון אַ פאַמיליע זאַלבעאַכט...
 — הערט, וואָס מע זאָגט אייך! — ווערט מיטאַמאַל ביז דער ייד. ער רעדט וועגן אַ טויטן-לאַגער ערגעץ-וואו אונטער לואוואו. ער מאַכט אַ פאַר טריט צום מיידל און כאַפט זי אָן פאַרן מאַנטל. ממש אויף אַ טרייסל צו טאָן מיט איר. ער איז, שטעלט זיך אַרויס, געבליבן איינער פון אַריבער אַ מיליאָן... מע דאַרף, מיינט ער, פאַרשרייבן אַליץ, וואָס ער האָט געזען.
 — און אַליין, — קלאַנגט ער זיך, — בין איך שוין גאָר שוואַך — אַ!... היינט וואָס בעבעט איר? איך פרעג ביי אייך: איר ווילט פאַרשרייבן. צי ניין?
 דערשטוינט, כמעט דערשראָקן שטייט אַקעגן אים דאָס מיידל, וואָס הייסט דאַרע אַראַנסקי און איילט זיך צו איר אַרבעט אין שטאַט-ראַט און געדענקט, אַז אין קאָרידאָר לעבן דער טיר פון איר צימערל וואָרט צו יענער צייט פיל מער עולם, ווי לעבן אַנדערע שכנישע טירן. זי הערט קוים, וואָס דער ייד רעדט צו איר. זי זעט בלויז, ווי אַקעגן אויף דער ווייסער אַרויסשטעקנדיקער וואַנט באַלייכט די זון אַליץ העלער דעם אומנוצלעכן אויפשריפט:
 „חנאין האָט מען אַוועקגעפירט פון געטאָ דעם 27טן גאַנץ-פרי.“
 און אַ געפיל איז ביי איר אַזאַ אַקוראַט ווי פון אומעטום, פון אַלע גאַנץ געבליבענע ווענט דאָ אין שטאַט שרייען איצט צו איר אַראַפּ אַן אַ שיעור אַזעלכע אומנוצלעכע און אומזיניקע אויפשריפטן:
 „חנאין האָט מען אַוועקגעפירט פון געטאָ דעם 27טן גאַנץ-פרי.“

2

פון דעמלט אָן קומט דער ייד אַלע אויפדערנאַכט צו דאַרע אַראַנסקי אַהיים. דער ייד דערציילט — דאַרע פאַרשרייבט.
 די וואוינונג פון די אַראַנסקיס — אַ וואוינונג פאַר אַ משפּחה זאַלבעאַכט אין האַלב-חרובן הויז פון „כימטרעסט“ — איז דורכאויס פאַרוואַלגערט מיט אַרומיקן געברוך. נישטאַ נאָך דערוויל, ווער עס זאל אַפּראַמען אַהין דעם וועג. פון דער גאַנצער משפּחה אַראַנסקי איז קיינער אַחוץ דאַרען ניט געבליבן לעבן, און אירע אַלע באַקאַנטע זינען אַדער אומגעקומען דאָ אין שטאַט אַדער זיי האָבן נאָך ניט באַוווּן צו אומצוקערן זיך פון דער עוואַקואַציע. דאָס מעבל פון אַלע צימערן האָט מען צעטראָגן. אַפּגעזוכט האָט זיך צום אַלעם ערשטן דער אַלטער קיילעכדיקער טיש — אַ טיש, אַרום וועלכן איז אַ משפּחה זאַלבעאַכט. ער איז געווען ביז לעצט צעפאַרן. שוין גאָר זיין כלי ניט. דאַרע האָט אַרום אים גענוג געשוויצט און אים געטאָן זיין רעכט אַזוי לאַנג, ביז ער האָט ווידער באַקומען אַ שטיקל חייוק אין לעבן.

איצט שטייט שוין דער טיש אויף זיין פריערדיק אָרט ביי די אַראַנסקיס אין גרויסן עס-צימער. דאָרע האָט אים צוגעדעקט מיטן איינציק-פאַרהיטן אָן אַלט געוועבט סערוועט מיט אַ טיפן אימבער-געלן אוואָר און מיט קורצע, נאָר זייער גראַבע טרעדלעך. דער שווערער קיילעכיקער טיש האָט דורך דעם ווידער-אַמאַל באַקומען זיין אַמאַליקע השיבות. און אַרום אים אויף די אָפגעלופעטע ווענט האָבן זיך ווי אויסגעלייטערט יענע ערטער, וואו די אייל-פאַרב „פאַד-דוב“ איז געבליבן גאַנץ. דאָס איז געווען אַ שטאַרקע אייל-פאַרב אין אַ פיינער וואוינונג — מיט איר האָט אַמאַל דער „כימטרעסט“ פרעמירט דעם אַלטן כימיקער מרדכי בענציאָנאוויטשן — דעם פאַטער פון דער משפּחה אַראַנסקי — אַ מונטערן, פולבלוטיקן זקן, וואָס אַז די דייטשן האָבן אים געפירט צו דער תליה אינאיינעם מיט זיין שכן דאָ אין הויז, דעם רוסישן פּראָפעסאָר ביריוקאָוו, האָט דער גאַנצער שטאַט זיך געדאַכט, אַז דאָס פירט מען צו דער תליה אַלע וויכטיקע אויפטועכצן פונעם גאַנצן אַרטיקן „כימטרעסט“.

פון דער אַלטער ליוסטער, וואָס איבערן קיילעכיקן טיש, איז געבליבן ניט מער ווי דער הוילער קאַרקאַס. דאָרע האָט אים פאַרדראַפירט מיט איר פאַרביקן זיידענעם האַלדז-טיכל. זי האָט אַוועקגעלייגט ניט ווייניק כוחות אויף צו דער-וואַשן די פאַדלעגע מיט הייס וואַסער און מיט זיף. און ווידער איז אין די ווינטערדיקע אָונטן געוואָרן היימלעך ביי די אַראַנסקיס אין וואוינונג.

אַרום דעם פאַרשפרייטן קיילעכיקן טיש פילט זיך אָן אויפהער אַ נאָנגדיקע וואַרטעניש. וואָס ריינער אין צימער, אַלץ נאָנגדיקער איז די וואַרטעניש. פון שטאַט-ראַט האָט מען דאָרען אַריינגעשטעלט אַהער אַ טעלעפאָן-אַפאַראַט. ער געפינט זיך אין ווייטן ווינקל פונעם גרויסן פוסטלעכן עס-צימער און האָט נאָך דערווייל ניט אָנגעהויבן צו אַרבעטן. דאָס איז אַ קאַלטער, שטענדיק-שוויינגנדיקער מעכאַניזם. פון אים, אַזוי דאַכט זיך, זעמט זיך די קאַלטקייט אין דער גאַנצער געוועזן-ראַשיקער וואוינונג, וואו פאַר זער מלחמה פלעגט דער טעלעפאָן כמעט קיין מינוט ניט רוען.

עס מאַכט זיך:

אינמיטן שטילן אָונט טוט זיך פלוצים אַ ריר דאָס טעלעפאָן-צינגלע צווישן די צוויי ניקלע דעכעלעך און ברענגט גרויס, ווי אומגערן, אָן אומקלאָרן ציטעריקן קלאַנג. דאָרע ווייסט, אַז דאָס פאַרעט מען זיך אַוודאי ערגעץ-וואו אויף דער צענטראַל-סטאַנציע מיט די טעלעפאָן-דראַטן. און דאָך בלייבט זי זיצן מיט אַ פאַרשטאַרבן האַרץ, ווי גלייך אַט-אַט וועט זיך דערהערן אַ רוף כאַטש פון אַ טייל געוועזענעם רוישיקן לעבן. זינט אָנהויב מלחמה איז ניטאָ קיין שום ידיעות פון אירע צוויי ייגנסטע ברידער גענאָדי און באָרע — אַ פאַרל, וואָס האָבן ביידע בשותפות געוואוינט דאָ אין וואוינונג אין איין צימער, און ביידע בשותפות זיך געגרייט צו די סטודענטישע עקזאַמענעס, אויף איין פאַקולטעט, און זיינען ביידע, ווי בשותפות, אַוועק אויפן פּראָנט. איז אַט: צי איז ניט געשען אַ נס כאַטש מיט איינעם פון זיי?

דאָרע טוט אַ ציטער, ווי גלייך אַט-אַט וועט זי דערהערן אין טעלעפאָן:
— ער לעבט!

איינמאל אין אָונט — דאָרע און דער ייד האָבן זיך נאָר-וואָס געהאַט צו-געזעצט צום טיש — האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ אין טיר, און אַריינגעקומען איז אַהער אַ יונגער מענטש — זייער אַ וואוקסיקער און זייער אַ דינער. אַ באַ-זונדער שלאַנקייט האָבן אים צוגעגעבן די אַפיצערישע קליידער אָן די פּאַגאַנעס און די פּאַרטופּיע, וואָס ער האָט פון צוגעוואוינטקייט נאָך אַלץ אויף זיך געטראָגן. אַוודאי אַ מינוט און מער זיינען דאָרע און דער אַריינגעקומענער געשטאַנען פּאַרגליווערט און פּלוצים אַרויפגעפּאַלן איינער דעם צווייטן אויף די העלדזער. דער ייד האָט צוגעקוקט, ווי עס געדויערט היפּשלעך, ביז דעם יונגן מענטשן גיט זיך איין באַרואיקן דאָרען. אַרויסגעוויזן האָט זיך, אַז דאָס האָט פון דער מלחמה זיך אומגעקערט דעם פּראָפעסאָר ביריוקאָווס יינגסטער זון קיריל — יענער, וואָס האָט ווי אַ וואונדער-קינד צו צוואַנציק יאָר געענדיקט איינציטיק דעם פּילאָלאָגישן און דעם פיזישן פּאַקולטעט. ער איז, הייסט עס, ניט דאָרעס ברודער און ניט אַפילו איר ווייטסטער אייגענער. מער ניט, וואָס דאָרעס פּאַטער, דעם אַלטן כימיקער מרדכי בענציאַנאָוויטשן, און קירילס פּאַטער, דעם פּראָ-פּעסאָר ביריוקאָוו, האָבן די דייטשן אויפגעהאַנגען דאָ אין שטאָט פּאַר איין זאַך און כמעט אויף איין תּליה — היינט גיי זאָג, אַז זיי קערן זיך ניט אָן אַזוי נאָענט, אַז נעענטער קאָן שוין ניט זיין.

3

דאָס פייערל פונעם איינציקן עלעקטרישן לעמפל זיפט זיך קוים-קוים דורכן שיטערן זידנס, און ביי אַט דער שיין, וואָס באַלייכט קנאַפּ די אַרומיקע קאַלטע פּוסטיקייט, זיצט דאָרע גאַנצע אָונטן אַקעגן דעם פרעמדן יידן, דעם בלעכער פון מערב-אוקראַינע, און פּאַרשרייבט אַלץ, וואָס ער דערציילט וועגן דעם טויטן לאַגער אונטער לואָוו.

דאָס, וואָס זי הערט פונעם יידן, איז אַ סך ערגער פון אומקום, פיל קרענק-לעכער ווי טויט. אַט צו וואָס דייטשן האָבן דערפירט אינעם לאַגער אונטער לואָוו: לויט זייער באַפעל האָבן פּריער-געבראַכטע יידן—דורכאויס צוגעקליבענע יידן און יידענעס מיט פייע פּנימער — געמוזט אויסגעפּוצטערהייט, ווי צו אַ חתונה, באַגענענען עשעלאַנען מיט ניי-געבראַכטע און זיי פּאַרזיכערן:

— „איצט מעגט איר שוין זיין רואיק.“

— „דאַנקט גאָט!“

— „דאָ וועט איר שוין בלייבן לעבן.“

— „זייט זיכער...“

— „דאָ וועט איך שוין זיין גוט.“

דאָרע פּאַרשרייבט געטריי און ניט געכאַפט, באַמיענדיק זיך, דער עיקר, אַז אינעם איבערגעבן אויף רוסיש דאָס, וואָס דער ייד דערציילט אויף יידיש, זאָל

ניט אריין קיין גרייזן פון דער רוסישער שפראך. אירע פלייצעס הויקערט זי די גאנצע שעהען מיט סבלנישער גרייטקייט, פונקט ווי זי הויקערט זיי גאנצע טעג ביי איר אַרבעט אין שטאָט־ראַט. איר פלייסיקייט איז אַן איינגעוואָרצלטע, אַ שטענדיקע, געירשנט פון אַ טאָטן אַ געלערנטן און פון זיידעס למדנים. אין תוך גענומען איז איר ניט אינגאָנצן קלאָר, ווער דאַרף אָט די מי אירע לעבן אָט דעם יידן און וואָס וועט דערפון אַרויסקומען. בלויז ערגעץ טיף אין זיך פילט זי, אַז דאָס אַלץ האָט אַ שייכות צו די פאַרשוואונדענע גענאַדין און באַרען, צום אומקומען פון איר פאַטער, פון איר גאַנצער משפּחה און פון אַלע אירע באַענטע דאָ אין שטאָט, פּונוואָנען בלויז איינציקע האָבן באַוויזן זיך ראַטעווען. מיט איר פאַטער, ווי מע דערציילט איר דאָ אין שטאָט, האָבן דאָך די דייטשן געטאָן כמעט דאָס אייגענע, וואָס מיט די יידן אין לאַגער אונטער לוואָוו: אינעם פרימאַרגן, איידער זיי האָבן אים אויפגעהאַנגען, האָבן זיי אים איינגעשפּאַנט אין אַ וועגעלע, ווי מען שפּאַנט איין אַ פּערד — מיט אַ כאַמוט און מיט אַ דוהע — און אים געצוואונגען שלעפּן אַ פּאַס וואָסער איבער דער הויפּט־גאַס.

פול מיט ערנסט איז דאָרעס פנים און איר קול, בעת זי לייענט איבער פאַרן יידן אייניקע פון זיינע ווערטער, איבערגעזעצט אין רוסיש, און וויל וויסן, צי האָט זי זיי ריכטיק פאַרטייטשט.

— יאָ, — טוט אומעטיק זיך אַ שאַקל דער ייד און טראַכט אַ וויילע, — אַזוי, אַפּנים, איז עס.

ער האָט איר איינמאַל אין אַזאַ פּאַל שוין געענטפּערט:

— מיך פּרעגט איר דאָ מבינות? ... וואָס קען איך אייך דערויף זאָגן? ... די צרות זיינען געווען אויף יידיש...

דעם יידנס פאַרשוואַרצט פנים דערמאַנט אין אַ האַלאַוועסקע, געראַטעוועט פון פּלאַמען און פון שריפות. עס פילט זיך פון אים, אַזוי דאַכט זיך, אַ ריח פון געסמאַליעטע ביינער. דאָרע האָט פון זיינעטוועגן צוגעמאַסטעט צום טיש אַ לאַנגע באַנק, ער זאָל קאָנען זיך צושפּאַרן און האַלב ליגן. קוים וואָס ער רעדט, אַזוי אַפּגעשוואַכט איז אַלץ, וואָס אין אים איז נאָך געבליבן לעבן; און דערציילן דערציילט ער דערווייל נאָך אַלץ וועגן איינער פון די ערשטע פאַרטייעס, וואָס מע האָט אַוועקגעפירט פונעם טויטן־לאַגער אויף אַפּצוסאַמען אין דער „קאַמערע“ און אויף צו פאַרברענען. און פאַרטייעס האָט מען פון דאָרט געפירט אַ סך, אַ סך גאָר אַן אַ שיעור. און אין יעדער פאַרטייע האָט ער אַ באַזונדער סימן, וואָס לאַזט ניט, ער זאָל זי פאַרפעלן.

— אין איין פאַרטייע, — דערציילט ער, — איז געווען אַ יונגע פרוי, זייער אַ גרויסע שיינהייט... אַ קראַסאָוויציע — גאָר ניט אויסצומאַלן — אויספאַרן וועלטן. און געווען איז אין יענער פאַרטייע איינער נאָך גאָר אַ יונגער מאַלער — אויך אַ ייד. פלעגן די דייטשן אים אַנידערזעצן, ער זאָל זי אַראַפּמאַלן, ווי די מאַמע האָט זי געהאַט, מיט אַלערליי פאַרבן. און ער פלעגט זי באַמאַלן און וויינען, באַמאַלן און וויינען, און זי האָט זיך אַלץ איינגערעדט, אַז מע וועט זי לאָזן לעבן — אַלץ איבער איר שייניקייט. און אויך דער יונגערמאַן, דער מאַלער, האָט

אזוי געגלויבט, און אויך אנדערע האבן געגלויבט. און נאכדעם, אז מע האט זי דאך גענומען פירן אינאיינעם מיט אלע אין דער קאמערע . . .

דארע פארשרייבט גיך-גיך, פארגעסנדיק שוין גאר אינגאנצן, אז זי דארף זיך היטן, עס זאלן זיך ניט אריינכאפן קיין גרייזן ביים איבערגעבן דעם יידנס יידישע ווערטער אויף רוסיש. דער ייד איז מיטאמאל אנטשוויגן געווארן — פון שוואכקייט, אפנים. דארע ווארט צו א וויילע, ניט אפרייסנדיק די אויגן פון די פריש-אנגעשריבענע שורות. און פלוצים הויבט אן דערגיין צו איר זייער א שטיל כליפעריי באגלייט מיט נאך שטילערע היכצן און קרעכצן. זי דערהערט א נאגנדיקן געיאמער, ווי א זשומעריי פון א פליג, וואס וואלט כסדר זיך קלאפן און קלאפן אין פענצטער און וואלט אומעטום זיך אגשטויסן אויף גלאז — אויף גלאז פון א שויב. דארען איז א וואונדער: וועגן אלע מערדערעיען האט דעם ייד געקלעקט שטארקייט צו דערציילן, און איצט וויינט ער. טרערן רינען איינע נאך איינע איבער זיין לענגלעך פנים דורך די פיל קנייטשן און בלייבן הענגען אויף די איינציקע האר, וואס שטעקן אין זיין אויסגעפאלענעם בערדל — גראבע ווי שטרוי, געשניטן מיט א סערפ.

— וואס איז מיט אייך? — פרעגט דארע ביים יידן. — איר וויינט?
 — יא, — כליפעט קוים ארויס דער ייד, — אויף אט דער שיינקייט אירער, וואס זיי האבן פארברענט... עס כאפט זייער אן ביים הארצן.

ווירקלעך, עס כאפט זייער אן ביים הארצן. דארע טוט פלוצים א נאָרף איר קאפ אויף די עלנבויגנס, וואס זי האלט אויפן טיש. און וואס מער זי באמיט זיך איינצוהאלטן אין זיך דאס געוויין, אלץ מער טרייסלען זיך אירע אקסלען. מיט אלע חושים פילט זי, אז זי באוויינט א בראך, וואס איז ברייט ווי א ים, זי באוויינט אומגעקומענע שיינקייט. גאט אין הימל!... וויפל שיינקייט זיי האבן אומגעבראכט!...

ווען דארע שטילט זיך איין, דערזעט זי, אז דער אויסגעמאטערטער ייד דרעמלט — אים האט איינגעשלעפערט זיין אפגעשוואכטקייט. מיט פארוויינטע אויגן קוקט זי זיך איין אין ווייטן צימער-ווינקל, ווי מע קוקט זיך איין אין א פוסטקייט. זי ווארט א מינוט פינף און מער, און אין איר מוח דרייען זיך פון זיך אליין די ווערטער, וואס זיינען אויפגעשריבן דא אין שטאט אויף א גאנץ-געבליבענער וואנט. מעכאניש פארשרייבט איר האנט אויף דער לינקער ריינער זייט פונעם לעצטן פארשריבענעם בלעטל:

„חנא'ן האט מען אָוועקגעפירט פון געמל דעם 27טן גאנץ-פרי“...

נאָר דער ייד דרעמלט נאָך אלץ האלב-ליגנדיק אויף דער באַנק, וואָס זי האָט דאָ פון זיינעטוועגן צוגעמאַסטעט צום טיש. דורך די פיל קנייטשן, ווי דורך טיפע רינוועלעך, פליסט אַ טויטע טונקלקייט צו די שוואַרצע שוואַרץ-גריבער, וואָס אונטער זיינע צוגעמאַסטע אויגן, און ביי דער שיינ פונעם איינציקן עלעקטרישן לעמפל, וואָס זיפט זיך פון אויבן דורך דעם שיטערן זיידנס, זעט אויס זיין פנים ווי דאָס וואַקסענע פנים פון אַ טויטן אין טרונע. דארע געדענקט איר פאַטערס פנים: ציגל-ראָוועווע באַקן פון אַ פעסטן, ברייט-אַקסלדיקן זקן —

פון יענע, וואָס בלייבן ענערגיש און פול מיט אימפעט ביז די לעצטע מינוטן פון זייער לעבן, — באַקן, וואָס זיינען אַנגעגאַסן מיט חכמה אין אַלע זייערע צעאָקערטע שפעלטיקלעך. אומגעריכט פאַר זיך אַליין, הויבט זי אָן פאַרשרייבן אויף דער לינקער ריינער זייט פונעם לעצטן בלעטל:

„ . . . און די מאַמע, וואָס האָט מיט אים דורכגעמאַכט אַ לאַנג לעבן, האָט שטענדיק געהיט זיין געזונט, ווי דאָס וואָלט זיין איר הויפט־באַרוף אין לעבן. געווען איז זי פון בעסאַראַביע — זייער אָן איבערגעגעבענע, אַ קרעפטיקע נאָך אויך אין אירע עלטערע יאָרן. קיינער פון די קינדער געדענקט ניט, מע זאָל ווען־ניט־איז אין איר לעבן האָבן גערופן צו איר אַ דאָקטער. און מיר דערציילט מען דאָ, אַז אין יענעם אינדערפרי, ווען זי האָט זיך דערוואוסט, אַז די דייטשן האָבן דעם טאַטן איינגעשפּאַנט אין וואַגן, ער זאָל שלעפּן איבער דער הויפט־גאַס אַ פּאַס וואָסער, האָט זי זיך אַרויסגעגנבעט פון געטאָ, פאַרבונדן איר קאַפּ און איר פנים אין אַ פּויעריש טיכל און איז אַוועק העלפן דעם טאַטן שלעפּן דעם וואַגן. די דייטשן האָבן זי אַלעמאַל אָפּגעטריבן, און זי האָט זיך אַלעמאַל באַנייט דורכגעריסן צום וואַגן און האָט אים אונטערגעשטופּט. די דייטשן האָבן גענומען זי שלאַגן און האָבן זי אומגעוואָלגערט. זי איז געבליבן ליגן אין אַ טייך בלוט, נאָר אין אַ וויילע אַרום האָט זי זיך אויפּגעהויבן און, צעשלאַגן, דורכאויס אין בלוט, וואָס האָט גערונען פון איר פנים און פאַרנעצט די צעשמיסענע האַר אויף איר קאַפּ, באַנייט גענומען אונטערשטופן דעם וואַגן. און דאָס איז געווען איר מלחמה מיט די דייטשן, ווייל ניט בלויז מיט ביקסן און מיט קוילן האָט מען מלחמה געהאַלטן און גובר געווען די דייטשן, נאָר אויך מיט שיינקייט, מיט געוויינלעכער מענטשלעכער שיינקייט.“

4

עס טרעפט:

ווען דאָרע פאַרויצט זיך שפעטלעך אין אַונט מיטן יידן, קומט אַהער אַריין קיריל. גיין איז אים נאָך אַלץ ניט גרינג — זיינער אַ פּוס איז פון נאָך אַ פאַר־וואונדונג אַביסל איינגעצויגן אין קני, און מע ווייסט נאָך דערווייל ניט, צי ער וועט זיך מיט דער צייט אויסגלייכן, צי ניין. קיריל איז גרייט די רגע אַוועקצוגיין צוריק, נאָר דאָרע פאַרזיכערט אים, אַז ער שטערט ניט, און פאַרהאַלט אים.

קיריל האָט, אייגנטלעך, ניט וואוהיין צו אַיילן. זיין גאַנצע משפּחה איז אומ־געקומען. זיין פּאַטערס וואוינונג — אויף איין עטאַזש מיט די אַראַנסקיס — האָט ער געטראָפּן פאַרקלאַפּט, פאַרצויגן מיט שפינוועבס, פּוסט און פּונקט אזוי פאַרוואַלגערט מיט שטוקאַטור־ברוך, ווי דאָרע האָט דאָ צוריק מיט אַ וואַכן דריי געטראָפּן אירע. שווייגנדיק ויצט ער דאָ ביים טיש. ער קוקט זיך איין אינעם יידן. קירילס יונג פנים אינאיינעם מיט די גרויע אויגן זיינען די גאַנצע צייט אַביסל אַנגעשטרענגט, ווי ער וואָלט וועלן גרינטלעך באַנעמען עפעס אַזוינס, וואָס אים איז ניט אינגאַנצן קלאָר. ניט מיט ווייניק יידן האָט ער פון קינדווייז אָן זיך אַנגעזען דאָ אין שטאַט. מיט אייניקע קען ער זיך מער נאָענט. אַנדערש פון זי

אַלע זעט אים אויס אַט דער ייד, וואָס איז, ווי אים האָט געזאָגט דאָרע, געבליבן איינער פון אַ מיליאָן — ער איז אויסגעמאַטערט, אָפגעשוואַכט, זינגט צו און שאַקלט זיך ביים רעדן. און טאַקע ווייל קיריל פאַרשטייט ניט קיין יידיש, קומט אים פאַר, אַז דעם יידנס ווערטער וועגן דעם טויטן-לאַגער אונטער לואָוו זיינען מסתם זייער טיפזיניקע און זייער שטאַרקע — ווערטער וועגן אַ מיליאָן אומ-געבראַכטע לעבנס. אַ קלייניקייט?!

אויף די באַשריבענע בלעטלעך, וואָס ליגן אויפן טיש לעבן דאָרען, קוקט ער דעריבער מיט באַזונדער אָפשיי. פון צוהיק מיט אַ יאָר צען געדענקט זיך אים אַן אַוונט, ווען זיין פאַטער, דער פּראָפּעסאָר ביריקאָוו, האָט צום ערשטן מאָל פאַרשלעפט פון ערגעץ צו זיך אַהיים מרדכי בענציאָנאוויטשן — אַפנים פון נאָך דער אַרבעט אין דער לאַבאָראַטאָריע פון „כימטרעסט“, וואו דער פּראָפּעסאָר ביריקאָוו האָט דענסטמאָל געמאַכט זיינע עקספערימענטן אויף צו פאַרוואַנדלען עפעס זייער שלעכט-שמעקעוודיקס אין זייער שמעקעוודיקס. ביים אַריינקומען פון גאַס האָבן זיי געהאַלטן אין סאַמע מיטן אַמפּערן זיך.

— איך ווייס איין זאַך, — האָט האַלב ווערטלענדיק זיך, האַלב ערנסט גע-טענהט מרדכי בענציאָנאוויטש, — דערווייל שטינקט מסוכן ניט בלויז אין דער גאַנצער לאַבאָראַטאָריע, נאָר אויך אַרום און אַרום אין אַלע קאָרידאָרן, איך קאָן דאָרט פשוט ניט איינזיצן ביי מיר אין קאַבינעט, און צי וועט דערפון אַמאָל אַנ-הויבן שמעקן, איז גאָר אַ גרויסע פּראָגע. איך גלויב ניט... און צו וואָס?... גענוג איז, אַז אין לעבן זאל מען ניט שטערן צו פאַרשפּרייטן גוטע ריחות אַלץ וואָס איז פון דער נאַטור שמעקעוודיק.

דערנאָך האָט דער פאַטער אים — קירילן — דעמלט נאָך אַ שול-יינגל, אַנגעוויזן אויף מרדכי בענציאָנאוויטשן:

— קוק זיך צו: אַ ייד! אַווינע, ווי ער, אַז מע איז זיי אַמאָל שטאַרק דער-גאַנגען די יאָרן, האָבן זיי באַשאַפן אַ בוך, וואָס האָט איבערגעלעבט גאָר אַן אַ צאָל אַנדערע ביכער — אַ בוך וועגן דעם גוטס און שלעכטס פון דער וועלט... דאָס אַלץ קומט איצט אַרויף אויפן זינען קירילן, בעת ער קוקט זיך איין אינעם יידנס פנים און הערט זיך איין אין זיין קול, — ווער ווייסט, צי וועלן זיי אויך איצט ניט באַשאַפן עפעס ענלעכס צו יענעם בוך — די יאָרן איז מען זיי יעדנפאַלס גענוג דערגאַנגען.

— דו ווייסט? — זאָגט ער שטיל צו דאָרען, ווען פון אָפגעשוואַכטקייט ווערט דער האַלב-לינגדיקער ייד אויף אַ וויילע איינגעשלעפּערט, — דו ווייסט, דאָרע, וואָס איך טראַכט?...

ער בלייבט אַ וויילע זיצן מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ, ווי שמיכלענדיק פאַראויס פון זיך אַליין און פון דעם, וואָס ער וועט באַלד זאָגן.

— אין אַט די בלעטלעך דיינע וואָלט מען, מעגלעך, געדאַרפט אַריינשרייבן אויך וועגן אונדזערע ביידע אַלטיטשקע — וועגן מיין פאַטער און וועגן דיינעם... דו פאַרשטייסט צי ניין — קאַמיוגיסטן... .

ער פאַרגעסט, אַז איין פוס איז ביי אים איינגעצויגן אין דער קני, און הויבט

אן אַרומצוהינקען היין־און־צוריק לעבן דאָרען. ער רעדט, ווי זיין טבע, מיט צו קורצע פראָזן און צו גרויסע אינטערוואַלן, בעת וועלכע זיינע דינע ליפן פאַרמאַכן זיך שטייף, ווי אויף ניט צו עפענען זיך שוין מער. און אַרום זיין יונג מויל, וואָס ווערט באַוואַקסן מיט אַ ווילד טונקל־בלאַנד בערדל, הויבט אָן אַרומצושוועבן אַ קינדערש־חנעוודיקע שעמעוודיקייט. ער רעדט אַזוי, אַקוראַט ווי נאָך יעדער פראָזע וואַלט אים עמעצער אונטערטרייבנדיק אַ שטויס געטאַן: „נו, ווייטער! ווייטער!“ ער דערמאָנט מיט זיין רעדן אין אַן איינגעשטילטן ים, וואָס מיט דעם ריטמיש־פאַמעלעכן אַנקלאַפן זיך אַן די ברעגעס זאָגט ער אָן, אַז ער קאָן זייער שטאַרק רוישן.

— יאָ — זאָגט ער — קאַמיוגיסטן... עטלעכע און זעכציק יאָריקע קאַמ־יוגיסטן.

און ער דערציילט דאָרען אַלץ, וואָס ער האָט זיך דאָ אין שטאַט דערוואוסט וועגן זיי — וועגן זיין פאַטער און וועגן איר פאַטער:

— וואַליען געדענקסטו?

— וואַליע? ... אין טעאָטער און אין קינאָ פלעג איך דיך זען מיט אַ מיידל, אַ שייניקע. נאָך גאָר אַ יונגע — אַ יאָר זעכצן — זיבעצן.
— נו יאָ...

וואַליע איז דאָס געקומען צו קירילס פאַטער אַהיים, צום פראָפעסאָר ביריו־קאָון, דאָס איז געווען נאָך אין די ערשטע טעג פון דייטשישער אַקופאַציע. וואַליע האָט אָפּגערופן דעם פראָפעסאָר אויף אַ סוד:

— מיר האָבן באַשלאָסן, אַז אין איינער אַ לאַבאָראַטאָריע פון „כימטרעסט“ זאָלן מיר אויספאַרטיקן האַנט־גראַנאַטן און מיר וועלן די גראַנאַטן צושטעלן די די פאַרטיאָנער.

— „מיר“? — האָט זיך געוואונדערט דער פראָפעסאָר, — ווער איז דער „מיר“?

— מיר — די אונטערערדישע קאַמיוגישע אַרגאַניזאַציע.

— מיט עלטערע האָט איר קאַנטאַקטיר?

— זייט רואיק...

דעמלט האָט דער פראָפעסאָר ביריוקאָוו זיך געהאַלטן אַן עצה מיט מרדכי בענציאַנאָוויטשן און... ביידע — ער און מרדכי בענציאַנאָוויטש — זיינען, אַזוי קומט אויס, אינעם זיבעטן יאָרצענדליק פון זייער לעבן אַריינגעטראָטן אין דער אַרטיקער קאַמיוגישער אַרגאַניזאַציע.

קיריל קנייטשט מיט די אַקסלען.

— ווי דו ווילסט דיר, — זאָגט ער דערנאָך צו דאָרען. — אויף צו מאַכן צוריק יונג דעם אַלטן פאַיסטן האָבן דייטשן געמוזט אַראָפּברענגען אַזאַ פינצטערן צינישן גייסט, ווי מעפיסטאָפּעלן, און ביי אונדז האָט עס דורכגעמאַכט דער לויכטיק־גלויבנדיקער גייסט פון דער קאַמיוגיסטן וואַליע. צי ליגט ניט אויך אין דעם דער אונטערשייד צווישן אונדזער מענטשן און זייערן?

דאָרע ענטפּערט דערויף גאַרניט. זי האָט ניט געענדיקט, ווי קיריל, קיין

שום פילאָלאָגישן פּאַקולטעט און מוז נאָך דאָ גוט אַ טראַכט טאָן, וואָס ער מיינט. זי קוקט אויף קירילן אָנגעשטרענגט, מיט אַזאַ אויסדרוק, ווי גלייך איר וואַלט פון רגע צו רגע אַליץ מער געשטאַכן אין די שלייפן.

5

צוגעקומען איינמאַל אין אַוונט צו דער טיר פון די אַראַנסקיס וואוינונג, האָט קיריל דערהערט פון דאָרט דאָרעס אַ האַרצרייסנדיקן געשריי, באַגלייך שיער ניט מיט אַ היסטערישן קוויטש:

— פּאַמאַגיטע!!!

אַזוי שרייט מען אינמיטן דער נאַכט, ווען מע ווערט פּלוצים באַפּאַלן אויף אַ פּוסטער גאַס. זיכער, אַז אין עס-צימער וועט ער טרעפן אַ גרויס איבער-קערעניש, האָט קיריל זיך זייער אייליק אַריינגעריסן אַהין אין טיר, נאָר צו זיין באַוואונדערונג דערזען דאָס זעלבע פּוסטלעך-צוגעקליבענע עס-צימער, וואָס תּמיד. מער ניט, וואָס אויף דער צוגעמאַסטער באַנק לעבן דעם קיילעכיקן פאַרשפּרייטן טיש איז דער ייד דאָס מאַל געלעגן מער אויסגעצויגן, ווי געוויינלעך. די הענט זיינען אים געווען צונויפגעלייגט אויף דער ברוסט, און ביי דער קנאַפּער שיין, וואָס זיפט זיך דורכן קאַלירטן זיידנס, האָבן די לעפלעך פון זיינע צוגעמאַכטע אויגן אָפּגעלויכטן מיט גלאַנץ. אַפּנים פון דעם, וואָס מע האָט דאָ אויף אים געגאַסן וואָסער. באַגייסנדיק זיך מיט טרערן, האָט דאָרע אַ לויף געגעבן צום טעלעפּאָן אין ווינקל און גענומען עפעס אַריינשרייען אין טרייבל. מבולבל האָט גלייך נאָך איר זיך אַ לאָז געטאָן קיריל און כמעט מיט גוואַלד זי אָפּגעשעלעפט פון דאָרט:

— דער טעלעפּאָן אַרבעט דאָך ניט.

— אַך, יאָ...

דאָרע האָט אָפּגעאַטעמט ווי נאָך אַ קאַשמאַר.

— גאַט מיינער!... ער גייט אויס, אַדער ער איז אפשר גאָר שוין אויס-געגאַנגען... וואָס-זשע טוט מען איצט?... גאַט מיינער!

און אַ כאַפּ געטאָן אויף זיך איר מאַנטל, האָט זי אַוועקגעיאַגט ערגעץ-וואוהין זוכן אַן אַרבעטנדיקן טעלעפּאָן, אַרויסרופן „גיכע הילף“, זיך אַריינכאַפן צו אירן אַ באַקאַנטן דאָקטער און אים אַהער ברענגען.

פונעם שטאַרקן קלאַפּ, וואָס דאָרע האָט ביים אַוועקלויפן געטאָן מיט דער טיר, האָט זיך אַ וויג געטאָן דער הענגענדיקער קאַרקאַס. און דאָס עלעקטרישע פייערל אונטערן זיידנס האָט אויף אַ רגע זיך אַ זעץ געטאָן, ווי אויף אויסגעלאָשן צו ווערן. דערנאָך איז אין עס-צימער מיטאַמאַל געוואָרן זייער שטיל, און אַט די שטילקייט האָט גענומען געבן קירילן אַליץ מער און מער צו פילן, אַז ער געפינט זיך דאָ אויף דער וואַך, איינער אַליין מיט אַ מענטשן, וואָס האַלט ביים אויסגיין. אָנגעשטרענגט און פאַרשפיצט איז געווען דעם יידנס נאָז מיט די געשלאָסענע אויגן און געשלאָסענע מויל. אַזוי אָנגעשטרענגט און פאַרשפיצט זעט אויס דאָס פנים פון אַ מענטשן, וואָס האָט לאַנג און ערנסט געצילט אין עפעס, נאָר געבליבן

אינמיטן — ניט דערציילט. דאָ אויפן טיש זיינען געלעגן די בלעטלעך מיט זיין ניט־פאַרענדיקטן דערציילן וועגן אַ מיליאָן מענטשן, וואָס ער האָט אָנגעוואוירן אינעם טויטן־לאַגער ערגעץ־וואו אונטער לווּאוּו — וועגן אַ גאַנצן מיליאָן! אין קירילס אויגן האָט דער ייד איצט יעדנפאַלס אויסגעזען, ווי איינער פון די גרעסטע בעלי־עדות אין דער וועלט.

קיריל האָט זיך צוגעזעצט צום טיש. גענומען צורוקן צו זיך און אויפמישן די בלעטלעך, האָט ער דערפילט צו זיי עפעס אומבאַקאַנטס, ווי עס טרעפט געוויינלעך, ווען מע זעט פאַר זיך די לעצטע אַרבעט, וואָס אַ מענטש האָט פאַרן טויט געטאָן, נאָר ניט דערטאָן. אויף אַט די בלעטלעך, האָט ער זיך פאַרגעשטעלט, וועט ער אַוואַדי געפינען עפעס זייער שטאַרקס, אַזוינס, וואָס איז נאָך פון קיינעם ביז איצט ניט אַרויסגעזאַגט געוואָרן. נאָר צו זיין באַוואונדערונג זיינען דאָרט אַלע ווערטער און פראַזן געווען זייער געוויינלעכע און פראַסטע. טרוקן, כמעט ווי אין אַ פראַטאַקאָל, איז אויף איינעם אַ בלעטל געווען געשריבן, ווי אַזוי אַ צו־קינד־גייענדיקע פרוי איז אומגעקומען לעבן אַ גרוב אינאיינעם מיט אַ גוואַלדיק־גרויסער מענגע נאַקעט־אויסגעטוענע און האַלב־נאַקעטע מענטשן פון פאַרשיידענעם עלטער און פאַרשיידענעם געשלעכט.

„און בעת איינע פון די פיל קוילן האָט געטראָפן די פרוי אין קאַפּ, האָט זי שוין געבוירן דאָס קינד. און ווען מע האָט זי אַריינגעשטויסן אין גרוב אַריין, האָט איר זיך אין שטויב נאָכגעשלעפט אַהין דאָס קינד, באַהעפט ביים נאַפּל צו דער מוטער.“

איבערגעלייענט וועגן דעם, פאַרקרימט ער זיין פנים, ווי נאָך האָבן געלאָזט זיך אַרויסרייסן אַ צאָן.

אויף דער לינקער זייט פון אַן אַנדער בלעטל געפינט ער די פרטים פון מרדכי בענציאָנאוויטשעס טויט, פאַרשריבן מיט דאָרעס האַנט. און שוין אַליין דער נאָמען „פראַפעסאָר ביריוקאָוו“, וואָס זי דערמאָנט דאָרט עטלעכע מאָל, הויבט אַן אַרויסצורופן אין קירילן אַן אומגעהייערע בענקשאַפט צום פאַטער — אַ שטאַרקע און קלעמענדיקע בענקשאַפט. דאָ אין דער נאָענטקייט פונעם יידן, לעבן וועלכן ער איז געבליבן אויף דער וואַך, שווימט אויף ביי אים אין זכרון איינער אַ מאַמענט פון זיינע יונגע קינדער־יאָרן, ווען ער אינאיינעם מיט אַנדערע עטלעכע קינדער אין הויף האָבן באַליידיקט אַ יידיש יינגלעך. גראַד דענסטמאַל איז פון דער גאַס אָנגעקומען זיין פאַטער און אייליק אים אַריינגערופן אין שטוב אַריין, אים אַריינגערופן זייער שטרענג, ווי אויף באַלד מקיים־פסק צו זיין, נאָר דאָך, אַריינקומענדיק אין קאַרידאָרל, זיך דערמאָנט, אַז ער האָט עפעס נייטיקס צו טאָן, און איז גלייך אַוועק צו זיך אין קאַבינעט. ערשט אין אַוונט האָט אים דער פאַטער אַריינגערופן צו זיך אין קאַבינעט, פאַרשלאָסן נאָך זיך די טיר און אים כלומרשט אויסגעזאַגט אַן ערנסטן סוד, אַז ער, דער פראַפעסאָר ביריוקאָוו, איז גאָר אין דער אמתן... נו יא... זיין פאַמיליע איז אין דער אמתן גאָר אַבראַמסאָן — גאָר אַ ייד, הייסט עס... אַ שטיק צייט האָט דער פאַטער נאָכדעם אים, קירילן, געלאָזט מיינען, אַז ער איז אַ ייד.

וואָס מער קיריל האָט זיך דערמאָנט אָנעם פּאָטער, אַלץ שטאַרקער האָט אים דורכגענומען זיין בענקשאַפט און געפּאָדערט, ער זאָל זי אין עפעס אויסגיסן. ער האָט ניט געדענקט, ווען האָט ער דאָ ביים קיילעכיקן פּאַרשפּרייטן טיש גע-
נומען די פען אין האַנט און ווען האָט ער גענומען פּאַרשרייבן אויף דער לינקער זייט פונעם לעצטן בלעטל זיינע לעצטע זכרונות וועגן זיין פּאָטער, דעם אומ-
געקומענעם פּראָפעסאָר ביריוקאָוו.

פּלוצים האָט קיריל דערפילט, אַז ער איז מער ניט דער איינציקער לעבעדיקער מענטש דאָ אין צימער. אַ קער געטאָן געשווינד דעם קאַפּ, האָט ער דערזען דעם יידן, ווי ער זיצט אָנגעשפּאַרט מיט ביידע הענט אויף דער צוגעמאַסטעטער באַנק ביים טיש, און דורך פיל קנייטשן, ווי דורך טיפע רינוועלעך, פליסט בענקשאַפט איבער זיין לענגלעכן טונקעלן פנים און גיסט זיך אים אַריין אין די שוואַרצע לעכער, וואָס אונטער זיינע האַלב-צוגעמאַכטע אויגן.

דערפילט לעבן זיך דעם צוגעלאַפענעם קירילן, טוט דער ייד אַ ציטער: — וואָס איז? — וואונדערט ער זיך, — מע האָט געמיינט, איך בין געשטאַרבן?

פּאַמעלעך נעמען זיינע אויגן זיך פּאַרשאַרן אונטער די אויפגעציטערטע ברעמען, און ניט זיין מויל, עפעס זיינע באַקן טוען אַ וואָרף אָפּ פון זיך די ווערטער:

— ווי קען איך שטאַרבן?... איך בין דאָך אַן עדות!

פ ר ין מ א ר ק י ש

דעם יידישן שלאכטמאן

1

איך ווייס: דו האסט געקושט די ביקס אין יענעם טאג,
וואָס האָט אויף וואָגשאַלן געלייגט פון פּאַלק דאָס לעבן,
און מיט אַיעדן שאַס, ווי מיט אַ דונערנדיקן גלאַק,
האַסטו געבענטשט דאָס לאַנד, וואָס האָט זי דיר געגעבן.

האַסט אַ דערקלערונג מאַכן פּייערלעך געהאַט
מיט פּייער און מיט בלוט דורך אויפשטייג און דורך ווייען —
דו! דער ייד! דער בירגער! דער כאַלדאַט!
דו! דער ייד! דער רויטאַרמיער!

געהאַט האָסט אַ דערקלערונג מאַכן מיט דער ביקס,
אַזאַ, וואָס ניט פּאַרוועלקן וועט זי ווי די שטערן —
דו ביסט געווען, וועסט זיין, דו ביסט
קעגן דער פינצטערניש און קנעכטשאַפט דער פּאַרשווערער!

דו האָסט אַמאַל פון בערג געבאַטן צען דערקלערט,
אַז ס'זאָל מיט זיי דאָס האַרץ פון וועלט זיך פּיטערן און פעסטען.
פּאַרפּאַלגטע, טראַגן מיר זיי שטאַלץ איבער דער ערד
דורך אַלע ארבע מיתות בית-דין —

פון פּאַלק צו פּאַלק — מיט דערנער אויף די הענט,
פון לאַנד צו לאַנד — מיט וואַגל-ווינט געפּאַרט דאַרט.
מיר מעלדן זיי אויך דאָן, ווען אונדזער מויל איז שוין פּאַרברענט!
מיר מעלדן זיי אויך דאָן, ווען אונדזער האַלדז איז שוין געשאַכטן!

אַצינדער טראַגט זיך דיין דערקלערונג צו דעם קאַט,
אַזאַ, וואָס נאָר מיט ביקס אין האַנט דערקלערן קאָן מען.
ס'באַוועגט זיך באַרג און טאַל, עס מורמלט גראַז און בלאַט,
און בלוט אויף אַלע וועגן שרייט: — נקמה!

איך ווייס: דו האָסט געקושט די ביקס אין יענעם טאָג,
וואָס האָט דיך אויג אויף אויג געשטעלט מיטן באַגרעבער,
און מיט אַיעדן שאַס, ווי מיט אַ דונערנדיקן גלאַק,
האַסטו געבענטשט דאָס לאַנד, וואָס האָט זי דיר געגעבן.

2

פון ניט פארוועלקנדיקן אוראלט איך פארנעם,
ווי א צוואה, דעם גערויש פון שלאכטן. איך פארגעס ניט,
ווי שמעון און זוי לוי האָבן אויסגעקוילעט שכם
פאר לעסטערן, פאר שענדן זייער שוועסטער.

אצינדערט איז קיין צאל אויף ציילן ניט פאראן,
קיין וואָרט אַצינד אויף וויינען איז ניטאָ מער.
זאל ווי א באַרג זיך איצט אַראָפּלאָזן דיין האַנט,
זאל דריי מאָל, ווי דער אומגליק, גרויס זיין די נקמה!

דער גלאַנץ פון זייער בלוט איז זיסער פון באַגין,
קיין פרייד אַזאָ אינערגעץ איז ניטאָ מער —
אַט שטייט ער קעגן דיר, דער דייטש, פונקט ווי אַ יאַשטשער גרין, —
רייס זיך אַריין אין גאַרגל, אין זיין טמאַן.

און ביזן לעצטן אַטעם ניט פאָרגעס
פון זויג-קינדער געשליידערטע, פון מאַמעס די געהוילן,
די ערד די וויינענדיקע פון דער שטאַט אַדעס
און דאָס געוויין פונעם פאַרבלוטיקטן לוקיאַנאווער בית-עולם.

איבער געשאַכטענע קהילות, איבער אַרעמקייט צעפליקטס
יאַרהונדערטער זיך קייקלען, פונקט ווי רייפן.
וועסט, יידישער סאַלדאַט, זיך ניט צעשיידן מיט דער ביקס,
ווי ס'האַבן דיינע זיידעס ניט צעשיידט זיך מיטן ספר.

דו וועסט זי ניט אַרויסלאָזן פון האַנט אַצינד,
ס'וועט אין דיין צאָרן איבערברענען יעדער פעסטונג.
— אַ שטאַט פאַר יעטווידן געשאַכטן קינד!
— אַ שטאַט — פאַר יעטווידער געשענדטער שוועסטער!

גיי, רויטאַרמייער יידישער, נקמה נעם,
זאל זיך ניט אויסשעפן פון האַרץ דיינעם דער צאָרן,
ביז ס'וועט בערלין ניט זיין צעבראַקט ווי שכם,
ביז ס'וועט דאָס בלוט ניט זיין באַצאַלט פון דיינע קברים!

3

איך ווייס: דו האַסט קיין ברויט ניט אַנגערירט אין יענעם טאַג,
ווען ס'האַט דער קאַט דאָס פאַלק צום אויסראַטן געמאַלדן.
נאַר ניט קיין תענית ס'איז געווען און ניט קיין פּלאַג,
געמאַלדן מ'האַט עס ניט צום ערשטן מאָל דיר...

דאָס וואָסער אויסגעטריקנט אין באַקלאַזשקע האָט,
געריסן קריעה אויפן לייב האָסטו פון צער און ווייטיק,
ווען זקנים האָט דער קאָט געיאָגט אויף מאָרד און שפּאַט,
ווען איבער קינדער האָט די האַק געטאַן זיך אַ צעגיי דאָרט.

נאָך ניט אַראָפּגעלאָזט אין פּיין האָט זיך דיין קאַפּ,
דיין ביקס, פּונקט ווי אַ רייניקייט, האָט זיך אין ד'רהייך געהויבן!
צוויי טויזנט גלות-יאָר זיינען פון דיר אַראָפּ,
און פינף און צוואַנציק פּרילינגס צערטלען דיך מיט צויבער,

אַ ווי אַ לייב אין שלאַכטן גיין זאַלסט גראָד,
דיין גייסט זאַל שטאַלץ קעגן דעם הענקער זיין פאַרמאַסטן.
— דו האָסט באַשטעטיקט דיין באַרוף ביי סטאַלינגראַד!
— דו האָסט דיין רעכט באַשטעטיקט אונטער מאַסקווע!

פאַראַוויס אונטער דער פּאַן — דער ברידערלעכער רוס,
מיט דיר דער אוקראַינער גייט צוזאַמען
און דער ווייסרוס, און נאָך, און אַלעמען איז גלייך באַוואוסט,
אַז נאָר איין היימלאַנד איז פאַראַן, ווי ס'איז פאַראַן איין מאַמע!

און שטאַרבנדיק אויף שלאַכטפעלד, בענטשן וועסט די שווערד,
און מיט אַ קוק זיך צולייגן צו דער באַפרייטער שוועל דאָ.
אויך מיט דיין לייב ז'פאַרקנאַטן רוסלאַנדס ערד,
אויך מיט דיין בלוט זיינען באַגאַסן אירע פעלדער!

איז נעם פון האַרץ מיינעם דאָס טיפּסטע קול,
עס שיידיט זיך ניט מיט טריט מיט דיינע ביי ד'ראַנדן!
דיך אין דער קייט דער גאַלדענער וועט איינשליסן דאָס פּאַלק,
אַ שטערן אַנטאַן וועט אַ גאַלדענעם דאָס לאַנד דיר!

א. קושניר און

פון בוך „מלחמה“

איך טראָג אין האַרץ טיף פאַרקריצט אַ נאַמען

„דאָס פּאַלק איז אומשטערבלעך“.

— סטאַלין

אויף אַלע וועגן, שטעגן פון מלחמה
איך טראָג אין האַרצן טיף פאַרקריצט אַ נאַמען.

א העכערן פון אלע מיינע הייכן,
 א טיפערן פון אלע מיינע תהומען,
 א ליכטיקן און זוניק זעלן נאָמען,
 וואָס שיינט און וואַרעמט מיך און טוט מיר לויכטן.
 ער ברענט אין קאָפּ ביי מיר און וואַכט אין זינען,
 ער נערט מיין ליבע, און ער נערט מיין שנאה.
 ער העלפט מיר, און ער ווייזט פאַראויס צו שפּאַנען,
 ער טרייבט מיך אונטער, ווען כ'בין אָפּגעשטאַנען,
 ער הייבט מיך און ער מונטערט מיך און מוטיקט,
 ווען כ'פאל מיט פנים צו דער ערד פאַרבלוטיקט,
 און שטייט מיר ביי אין אומגליק און אין נויטן,
 און פירט דערווייל מיך דורך דורך אלע טויטן.

אָך, ליבע מיינע, איינציקע דו איינע,
 אַנטשולדיק מיר, פאַרגיב מיר, ניט דיך מיין איך.
 איך מיין ניט אויך, אַנטשולדיק מיר, פאַרגיב מיר,
 די בליענדיקע צווייג פון אונדזער ליבע,
 וואָס איז מיט יוגנט־מוט אַוועקגעטראָטן
 נאָך מיר אויף וועגן־שטעגן פון מלחמה
 און האָט אין שלאַכט זיין יונגן רויש צעשאַטן.
 ניין, אויך ניט אים, איך מיין ניט אויך זיין נאָמען,
 כאַטש בלויז דערמאָנען אים — פאַרכאַפט דעם אַטעם,
 אַ טרער אויף וויעס, ווי אַ טראָפּן טוי, פאַלט,
 מיין לעבן איז געווען אויף זיינס געכפלט,
 אויף זיינס און דיינס, מיין טייערע, מיין ליבע...

אָך, וויפל ליבע נעמען כ'היפער איבער
 און נאָר צו איינעם כ'ווענד מיינע ווערטער,
 אַט די ביז איצט נאָך ניט אַרויסגערעדטע :
 ניט נאָר מיין לעבן, אַלע לעבנס מיינע
 דיר גיב איך אָפּ, דיר זאָלן זיי געהערן,
 מיין מוט און בלוט זאָל דיר פאַררעכנט ווערן,
 און אויב באַשערט מיר רום, זאָל דיר עס שיינען,
 דיר, וועמעס נאָמען כ'טראָג פאַרקריצט אין האַרצן,
 אין וועמעס לעבן כ'גלויב מיט פולן גלויבן,
 מיט וועמעס גליק איך וויל נאָך זיין דערהויבן,
 און וועמעס רוף איך פאַלג —
 מיין פאַלק!

פ א ט ע ר ק א מ א נ ד י ר

ביינאכט, פון אַסיענדיקע וועגן און פון בלאַטע
געקומען „פּאַפּאַלנעניע“ אין מיין ראַטע.
כ'בין דורך פאַרביי דער שיטערער שערענגע,
זיך איינגעקוקט אין פּנימער אין מידע,
אַפילו אין דער פינצטערניש דער ענגער
זיי זעען אַלע אויס אַזוי פאַרשידן.
אַזוי פאַרשידן יעדנס אויגן גלאַנצן —
אַלץ יוגנט פון געבורט — יאָר פינף-און-צוואַנציק.

אַ, יינגלעך אַכצניעריקע און צאַרטע,
ווי פרי אויף אייער גורל איז געפאַלן
דער שווערער עול פון מענער און סאַלדאַטן,
דער שטאַלצער חוב פון קריגער און באַשיצער.
ווי פרי עס מוז געפרוואוּט ווערן אין פייער
די רייפּקייט אייערע, דער כוח אייערער...
וואָס גיט אייך מוט און גרייטקייט צו באַנעמען
דעם רוף און דעם באַפעל פון אונדזער היימלאַנד:
צי יינגלשע נאָך נייגעריקע דרייסטקייט,
צי ליבע טיף באַזיניקטע און הייסע,
צו טרייהייט אייגעבוירענע פון וויגל?...

אַ, אַדלערס מיט קוים-קוים געשטאַרקטע פליגל,
פון נעסטן היימישע נאַר-וואָס אַרויסגעפלוּיגן.
איך קוק אַצינד זיך איין אייך אין די אויגן,
און וויל דערזען דאָרט שטאַרקייט, ניט קיין מורא.
מיר איז פאַרטרויט אַצינדערט אייער גורל,
דאָס לעבן אייערס, אייער הייסער אַטעם,
איך בין איצט אייער קאַמאַנדיר און פאַטער.

אַ, קינדער מייע, יונגע, צאַרטע לעבנס,
צי איז באַשערט מיר, צי איז מיר געגעבן
מיט אייך זיך נאַענט-נעענטער באַקענען,
ביז צו געדענקען אויסווייניק די נעמען,
דעם שמייכל יעדנס אויסווייניק געדענקען,
און וויסן יעדנס טרוים און יעדנס בענקען.
צי אפשר וועל איך מוזן, דאַרפן
נאָך היינט ביינאכט אין שלאַכט אייך וואַרפן.
און נאָכדעם. נאָך דער שלאַכט, נאָכן געוויטער,
אויב מיך וועט אויסמיידן אַ קויל אַדער אַ שפּליטער.

ווי ווייטיקלעך כ'וועל וועלן און ניט קענען
דערמאָנען ניט דעם שמייכל, ניט די בעמען
פון יענע, וועלכע וועלן דאָ שוין פעלן...

אָ, היימלאַנד, דיינע הייליקע באַפעלן,
כ'האָב אויסגעפילט מיט האַרבקייט און מיט ליבע.
ווער ווייסט, אויב ניט אין אַזאַ נאַכט אַ טריבער
פון אַסיענדיקע וועגן און פון בלאַטע
איז ערגעץ אין אַן אַנדער, אַנדער ראַטע,
אַן אַכצניאַריק און שוואַרץ־חניק יינגל,
אויף מיר אינגאַנצן ענלעך און געראַטן,
געקומען אין אַ ראַטע ניט קיין גרינגער,
געקומען אין אַ שווערער שעה . . . געקומען . . .
און כ'ווייס ניט, וואו איז ער אַהינגעקומען.

ליבע צו ווייב און צו קינד

ליבע צו ווייב און צו קינד —
אַ וואַרעמקייט טריפט אַזאַ רייפע,
זי מאַכט מיך אי מילדער אי שטייפער —
ליבע צו ווייב און צו קינד.

ווי קומסטו אין זיך מיר אַצינד,
ווי קומסטו אַצינד מיר אין האַרצן,
אויף ברענענדיק שלאַכט־פעלד אויף שוואַרצן,
ליבע צו ווייב און צו קינד.

צעבושעוועט פייער און ווינט
מיך דריקט צו דר'ערד, צו דער הייסער,
נאָר אויפשטיין באַפעלט מיר און הייסט מיך
ליבע צו ווייב און צו קינד.

אָ, שונא, צערין און פאַרשווינד,
איך גיי אויף דיר, כ'רוינער געוויטער,
מיט מוט און מיט כוח, וואָס גיט מיר
ליבע צו ווייב און צו קינד.

ליבע צו ווייב און צו קינד —
אַ קוואַל אַזאַ ריינער און פרייער,
אַ קראַפט אַזאַ פעסטע און טרייע
אין גרויסן מיין היימלאַנדס געזינד . . .
ליבע צו ווייב און צו קינד.

הירש דאָבין

אין אורלויב

אביגדור ראָדאָוו, דער פארטיזאַן פון דער מחנה אויף סוואוואַראָוס נאָמען, גייט זיך אין אורלויב אַהיים. מיט דער ביקס אויפן אַקסל און מיט אַ דייטשישער גראַנאַטע, פאַררוקט מיטן לאַנגן הילצערנעם הענטל אונטערן רימען פונעם פעצל, גייט ער זיך עטוואָס בגילופין פונעם טראָפן, וואָס ער האָט גענומען אין אַ באַקאַנט דאָרף. ער גייט און זינגט זיך :

И поет эту песню гармонь
Про улыбку твою и глаза...

ער איז שיכורלעך פונעם אויסגעטרונקענעם ביסל „סאַמאַהאַן“, און מער פון אַלץ דערפון, וואָס ער גייט אַהיים. די היים איז קיין היים ניט : די עלטערן זיינע וואוינען גאָר אין וואַלד ניט ווייט פון שמעטל. אַ פאַר מאָל איז ער שוין ביי זיי געווען. איין מאָל — אַפגעפירט אַ בהמהלע, וואָס מע האָט אים געגעבן פון דער מחנה. אַ צווייט מאָל — פאַרנדיק ווינטער פאַרביי פון אַ שלאַכט-אַפעראַציע, אַביסל זאַלץ פאַרפירט.

איצט גייט ער ווידערמאַל אויף אַ פאַר טעג. און דאָס מאָל — באַזונדערס צופרידן דערפון. איצט האָט מען אים באַלוינט מיט אַ פאַרטיזאַנישן מעדאַל פון דער ערשטער מדרגה, וואָס מע האָט ערשט מיט אַ פאַר טעג צוריק געבראַכט צו פירן אויף אַן עראַפלאַן פון מאַסקווע. גייט ער זיך אַהיים און וואַלט בשום-אופן ניט געוואָגט צו מודה זיין זיך פאַר עמעצן, אַז די עצם סיבה פון זיין גיין איצט צו די עלטערן איז דער פאַרלאַנג צו ווייזן זיך דאַרטן מיטן מעדאַל אויפן ברוסט. אויפן האַרצן איז אים פריילעך. דערצו איז נאָך אין דרויסן פריילינג. אַלץ גרינט, אַלץ דערוועקט זיך צום לעבן. אין ליכטיקן, בלאַוו-צעגאַסענעם הימל, ווי אַ טיך, שווימען אום וואַלקנדלעך-קריעס. און סע שפילט אַזוי זילבערדיק-פריש אַ ווייט וואַסער. און פייגעלעך מוקן זיך און טוקן אין טיפן רויב, צוויטשערנדיק זייערע לידער, און ווי צוגעבונדענע אויף אַ שטריקל אין דער היך, לאָזן זיי זיך אַראָפּ נידעריק, נידעריק צו דער ערד און הייבן זיך באַגניס אויף הויך, הויך, אַז קוים וואָס מע זעט זיי...

גייט ער זיך און זינגט, ווייל אַרום אים זינגט אַלץ, וואָס איז דאָ אויסגעהיט פון חורבן, זינגט זיך שוין אַביסל צו שרייענדיק :

Про тебя мне шептали кусты
В белоснежных полях под Москвой

אין זינען ביי אים איז דאָס מיידל, וואָס וואוינט מיט זיינע עלטערן. עפעס אַ ווילד-פרעמד יידיש מיידל, וואָס האָט זיך בעת דער שחיטה אַפגעשלאָגן פון איריקע און זיך צוגעשאַרט צו זיי. ער האָט זיך ווינטער באַקענט מיט איר, ווען

ער האָט געבראַכט דאָס ביסל זאָלץ. ער האָט אָפּילו ניט געהאַט קיין צייט זי רעכט אָנצוקוקן. נאָר ביז איצט האָט ער אויף קיין איין מינוט זי ניט פאַרגעסן. אין די סאַמע שווערסטע מאַמענטן געוואָרעמט איר געשטאַלט ביי זיך אינעם האַרצן און די גאַנצע צייט זיך געריסן צו איר. איצט טראַגט ער איר אינעם סאָלדאַטישן רוקזאַק אַ קאַפּטל, — אַ מתנה, וואָס סע האָט זיך אים געמאַכט אַראָפּצוכאַפּן פון אַן אונטערגעשאַסענער דייטשישער מאַשין, און סע שטעלט זיך אים פאַר, ווי ער ברענגט עס איר, גיט עס אַ צעוויקל פאַר אירע אויגן, און באַנייט פון גליק ווערט איר דאָס געזיכט, זי לאָזט אַראָפּ די אויגן... און פּרעגט זי דאָן בכיוון: „כּוֹזֵעַ, עס געפעלט דאָס דיר אַוודאי ניט אַזוי שטאַרק?“... בכיוון פּרעגט ער זי אַזוי, ווען יענע טוליעט זיך צו אים מיט אַן אַקסל...

זיך דערמאַנענדיק אינעם מיידל, דערמאַנט ער זיך באַנייט אין מעדאַל. ער מעג שוין דווקא ניט מורא האָבן צו זיין ניט באַשיידן... אַ פּיין ביסל צרות האָט ער זעלבסט, מיט זיינע הענט, פאַרשאַפט דעם דייטש דאָס לעצטע יאָר... צוויי עשעלאָנען מיט געווער און מיט לעבעדיקער קראַפט אַראָפּגעלאָזט, אַ מאַשין אונטערגעשאַסן... חוץ דעם וואָס ער האָט אַנטײל גענומען אין אַנדערע שלאַכטן, דאָך, זייענדיק אין לאַגער, איז ער געווען געענגט און ניט געקאַנט זיך אָפּגעבן מיט דער פּרייד, אַזוי ווי עס האָט זיך אים געוואָלט. דאָרטן, זייענדיק שטענדיק אין סאַמע קאָך, צוזאַמען מיט אַלע פאַרטיזאַנער, האָט ער אים אָפּילו נאָך רעכט ניט געהאַט אָנגעקוקט, דעם מעדאַל. בלויז איצט, פאַרבלייבנדיק אַליין, אַליין מיט דער אומבאַגרענעצטער פּרייד, וואָס גייט אים איבער אַלע ברעגן, האָט ער מיט אַ כּוֹוֹן צעשפּיליעט ברייט דאָס פעלצל און גייט זיך אַזוי און קוקט אַלע ווילע אויף דעם, וואָס פינקלט אים, בליאַסקענדיק מיט אַזאַ מין יום־טובּ, אויף דער ברוסט. „סע איז ניט קיין שפּילכעלע, — טראַכט ער זיך, — צוויי גרויסע מענטשן אויף דעם. אַוואַ, גרויסע קעפּ!“

קוקנדיק אויפן מעדאַל און ניט אויפהערנדיק מיט שטאַלץ צו טראַכטן וועגן דעם, אַז „אָבי פאַרוואָס גיט מען עס קיינעם“... גיט ער זיך אַליין ווי אַ בלעטער פאַר די אויגן דאָס פאַרגאַנגענע לעבן זיינס, ביז ער איז געקומען אין וואַלד. ער ווייסט: ער איז געווען אַ פשוט יינגל, אַ טעסלער פון דורות טעסלער. ניט זעענדיק אַרום זיך קיין אַנדער לעבן, איז ער קוים אַריבער אין פינפטן קלאַס פון דער יידישער שול און האָט זיך שוין גענומען פאַר דער מלאכה. אַרבעטער זיינען פון זייער משפּחה אַרויס גוטע. נאָך קינדווייז האָט ער שוין געקענט גוט האַלטן אַ האַק אין האַנט. און ער האָט זיך גענומען פאַר דער מלאכה האַנט־ביי־האַנט מיט זיין טאַטן, אין איין אַרטעל, איז ער אין אַ יאָר אַרום געוואָרן אַ פּאַלנער באַלמעלאַכע. געבויט האָבן זיי גופא אין שטעטל שולן, אַ קלוב. שפּעטער — די דערבייאַקע טאַרף־זאַוואַדן. נאָך שפּעטער — דעם קאַמבינאַט פונעם עופות־ראַטווירט, וואָס האָט זיך געשפּרייט אויפן הויכן ברעג פון ווילע דעם טייך און באַשיינט דאָס אַרעמע שטעטל, וואָס האָט ביון אַנקומען פון די סאַוועטן אין מערב־ווייסרוסלאַנד אין טויזנט ניין הונדערט ניין און דרייסיקסטן יאָר נאָך פון אַזיינע געבייען ניט געוואוסט.

ווי אלע דערוואקסענע יינגלעך פון זיין דור, איז ער נאך דעם, ווי די סאָוועטן זיינען אָנגעקומען, געוואָרן אַ קאַמיוניסט. ער איז געלאָפֿן, ווי אַלע, נאָך דער אַרבעט אויף פּאַרזאַמלונגען, זיך געלערנט שישן פֿון אַ ביקס, געטראָגן פּאַרשיידענע צייכנס: פֿון „קים“, פֿון „פּוואָ“, נאָר מער פֿון אַלץ האָט ער ליב געהאַט זיך שיפֿן אויפֿן טייך. אין אַ שיינעם זומער-אויפֿדערנאַכט אָנזעצן אַ שיף מיט מיידלעך און לאָזן זיך שווימען מיט לידער און געזאַנג אַרויף וואַסער. נאָך האָט ער ליב געהאַט פּאַטאַגראַפֿירן זיך. פּאַטאַגראַפֿירט זיך שטייענדיק און ליגנדיק. דער עיקר בויענדיק, ווי ער שטייט מיט אַ האַק אין האַנט און אַ מייקע מיט אַנטבליזוטע, יינגלש-געזונטע און נאָך ווייט ניט אויסגעהאַרעוואַטע הענט, שטייט איבער אַ בערווענע און טעסעט. די זון פּאַרבֿלענדט די אויגן, ער זשמורעט זיך און לאַכט.

... ביים פּאַרענדיקן אַ נייע געביידע, איז זיין טאַטע אַרויסגעטראָטן מיט אַ רעדע. אַ קרעפֿטיקער, אַ קאַרגער אויף רייד, האָט ער יעדעס מאָל ניט געוואוסט ווי אַזוי צו ענדיקן זיין רעדע און האָט געקוקט אויף הינטן, אַז מע זאל אים אונטערהעלפֿן. און ער, אביגדור, האָט יעדעס מאָל עס צוועענדיק, געהאַט צו ביסלעך בזיונות פּאַרן טאַטן און דאָך גלייך מיט אַלעמען פּריילעך געלאַכט, ברענגענדיק נאָכדעם דעם געלעכטער פּאַרנאַכט אַהיים, כדי ביים עסן מיט אַ ניגון פֿון דרייען אַ „פּזור“ צו זאָגן דעם טאַטן:

— אַז דו קענסט ניט און אַז דו ווייסט ניט, טאָ געם זיך ניט אַרוינטער...
אַזוי איז געווען... נאָכדעם איז געקומען די מלחמה... און ס'איז אַלץ אַוועק קאַפּיר...

ניין, מער טראַכטן וויל שוין אביגדור ניט. וואָרים צו ווייט קאָן עס אים פּאַרפֿירן. ווידער געטאָ. ווידער צרות... גענוג פּלאַג געהאַט... איצט ווילט זיך אים ניט טראַכטן דערפֿון. פּאַרקערט, עס ווילט זיך אים גאָר זינגען... און ווידער צעזינגט זיך אביגדור:

Ты теперь далеко, далеко...
Между нами снега и снега...

עס האָט אים אָנגעיאָגט אַ פּור. אויף דער פּור — אַ באַקאַנטער פּאַרטיזאַן מיט אַ דאָרפֿישער פּרוי. ער לאַכט עפעס, און זי האַלט אין האַנט זיין ביקס, אַנטרייבנדיק דאָס פּערד, און האָט דערביי אַזאַ מין גליקלעך אויסזען, גלייך זי וואָלט זיך געהאַט אומגעקערט אַהיים מיט איר באַשערטן נאָך דער חתונה...

— וואוהין פּאַרסט עס?
— פֿון לאַגער. נאַטשאַלסטווע האָט געשיקט אונטערצוהעלפֿן דעם ווייבל אויף פּאַרזיי...

— זע נאָר, — לאַכט אביגדור, — זאַלסט שוין דאָרטן פּאַראיינס נאָך עפעס ניט פּאַרזייען.

נאָר דאָס ווייבעלע ווערט ניט נתפעל.

— גישקשה, — זאָגט זי, — ס'מאכט ניט. מיר וועלן עס פאַר קיין הינט ניט אַרויסוואַרפֿן...

— זעסטו נאָר! — שטייט ניט אָפּ אביגדור פון דער פּור, — אַ מין באַלע- בעסל זי האָט עס זיך צוגעקליבן...

— און די כלה, — לאַכט יענע, אַנטבלויזנדיק אַ גאַלדענעם צאָן, — און די כלה איז דען אַבי וואָס?

זי גיט אַ שמייס דאָס פּערד, און די פּור גייט פאַרביי, אויפהייבנדיק אַ שטויב און איבערלאָזנדיק אביגדורן הינטער זיך.

ניין, קיינער פאַרשטייט ניט, וואָס באַטייט פאַר אים אַט דער טאָג. ווען זיי פאַרשטייען עס, וואָלטן זיי, מסתמא, אַזוי גיך ניט פאַרבייגעפאַרן, ניט באַמערקנדיק דעם מעדאַל און ניט געבנדיק זיך די טירחה צו דערגיין די סיבה פון זיין פרייד. ער האָט אויף דעם דווקא געוואָרט. מע קאָן זאָגן, אַז בלויז צוליב דעם האָט ער מיט זיי פאַרבונדן דאָס געשפּרעך. און צוריק גערעדט, קימערט עס אים איצט ניט גאָר איבעריק, ווייל ער ווייסט: דער פאַרטיזאָן מיט דער פּרוי זיינען פאַרנומען מיט דער אייגענער פרייד. אַט אין דער היים, דאָרט איז עפעס אַנדערש... דאָרט איז דער טאַטע, די מאַמע און, דערהויפּט, דאָס מיידל...

... אַ צעהיטצט-צופרידענער און רויטלעכער מיט אַן אַרויסגעלאָזטער שטופֿ- רינע פון אונטער דער קובאַנקע מיטן רויטן שטערנדל גייט אביגדור פאַראויס מיטן וועג. אַרום און אַרום אַרבעט מען אין פעלד. ווער עס אַקערט, און ווער עס זייט. אַראַפֿ-צו צו אַ טייכל טרייבט אַ באַרוועס מיידעלע מיט אַן אַרומ- געבונדן פּנימל, ווי אַ באַבע, אַ פאַר גענדולעך. פונעם עק דאָרף רייסט זיך אַרויס פריילעך הירזשענדיק אַ לאַשעקל און לויפט אַוועק מיט אַ פאַרריסענעם עק איבערן פעלד. „יא, יא, — קלערט זיך אביגדור, באַטראַכטנדיק די רואיקייט אַרום, — ווען ניט די פאַרטיזאָנער, וואָלט איר אַזוי רואיק ניט געאַקערט און געזייט.“

נאָר מיטאַמאָל הייבט ער אויף עטוואָס קרומלעך דעם קאַפּ און הויבט זיך אַן צוהערן. ער האָט קיין טעות ניט. מעל שיסט... מיט מינענוואַרפּערס שיסט מען... שטיל, שטיל. אַ לייכט ווינטל ווימלט אין דעם גראַז און פאַרוואַרפט אויף דער גוט-אַרויסגעשפּראַצטער גרינער ווינטער-תבואה אַ קיל שאַטנדל פון אַ וואַלקן, און מיטאַמאָל — ווידער אַ קנאַל, נאָר ניט אַזוי ווייט...

עס האָבן דאָס אויך דערהערט די פּויערים, וואָס אַרבעטן דאָ. ווער עס בלייבט שטיין מיט אַקעראַיזן אין דער נאָך ניט פאַרענדיקטער באַרעזנע, ווער — מיט אַ הויפּן מיסט אויף דער ווילע אין סאַמע גיין פון דער קופּע.

— ערגעץ גייט אַ שלאַכט! — שרייען זיי איבערן פעלד צו אביגדורן, מיינענדיק דערמיט — אַ שלאַכט צווישן דעם פיינט מיט פאַרטיזאָנער. ווייל די שלאַכטן צווישן דעם שונא מיט דער רויטער אַרמיי איז פון זינט באַלד אַ פאַר יאָר שוין צו ווייט, אַז מע זאָל דאָ הערן...

— ווייזט אויס... — איז ער מסכים מיט די פּויערים, וואָס נעמען זיך אַן

איילעניש באַנייט פאַר דער אַרבעט. און ניט פאַרהאַלטנדיק זיין טראַט, גייט ער זיך ווייטער מיט זיין וועג.

ער טראַכט, אָו די לעצטע צייט האָבן די דייטשן, ניט קאָנענדיק צוקומען צו די דערפער, וואו עס זיינען נאָענט פאַרטיזאָנער, גענומען זיי צינדן פון עראָפלאַנען, אָו ער ווייסט נאָך ניט, ווי לאַנג וועט אויך אָט דעם דאַרף אויסקומען אַזוי רואיק לעבן... נאָר אַ טופּעריי פון פּערדישע טלאָען רייסט אים איבער זיינע מחשבותן. עס פאַרן צוויי פאַרטיזאָנער אויסשפּירער. זיי רייסן זיך אַרויס פון דעם נאָענטן דאַרף, וואָס ליגט אויפן באַרג. האַסטיק און שטאַרק לויפנדיק, אויף דעם קאַפּ צו ברעכן, לאָזן זיי זיך אַראָפּ צום טאַל, וואו אַ וואַסער-מיל מורמלט מיטן וואַסער אונטער דעם פאַרמאַכטן סטאַוו. ציילנדיק הילכיק מיט אַ קלאַפּעריי פון די טלאָען די ברעטער פונעם הילצערנעם בריקל, דערנענטערן זיי זיך צו אים. אָן דעם קרום-אַנגענייטן רויטן בענדל אויף די היטלען זעט ער: פאַרטיזאָנער פון אַ צווייטער מחנה. דאָך שטעלט ער זיך אָפּ:

— וואָס, חברים, עפעס אומרואיק?

די צעהצטע פּערד שטייען ניט איין, רוקן זיך אויף הינטן, פאַרשקען שטאַרק, שאַקלענדיק מיט די קעפּ, און פאַרלירן אויף דער ערד שטיקער פינע...

— רוצחים האָבן זיך באַוויזן.

— וואו?

— לעם כאַרקי, „שטשאַרס“ האָט זיך מיט זיי פאַרטשעפעט.

— אַ סך עפעס אַנגעפאַרן?

— דער רוח ווייסט זיי, מע זאָגט: גענוג. זיי ווילן דורכפירן אַ מאַכיליאַזאַציע צווישן דער באַפעלקערונג.

די אויסשפּירער גיבן אַ זעץ די פּערד און ווערן נעלם, איבערלאָזנדיק אביגדורן שטיין פאַרטראַכט אויפן מיטן וועג... „אָט האַסטו דיר... מע שלאַגט זיך גראַדע אין דעם ראַיאָן, וואו זיינע עלטערן געפינען זיך...“

וואוילינגעריש געגעבן אַ וואַרף-אונטער מיטן אַקסל די ביקס אויפן רימען אַזוי, אָו ער האָט זי באַלד דערפילט שטייף צוגעדריקט צום גוף, טראַכט ער שוין מער פון גאַרנישט ניט און גייט ווידער אַוועק.

גידעריק, ביים ברעג הימל, אין דער זייט, וואוהיין ער גייט, קומט אויף אַ גרויסער רויך און הויבט זיך אָן צו קנױלן, פאַרכאַפּנדיק אַלץ מער מיט שוואַרצ-קייט דעם לויטערן האַריוואָנט. ברענען ברענט עס איצטער אַוואַי ניט זיין דאַרף און ניט זיין שטוב, ער ווייסט: זיער ביסל היימיש גוטס איז שוין לאַנג אַוועק מיטן פייער. נאָר ער ווערט בלאַס, ווי אַלץ, וואָס איז דאָ אין דער וועלט אַרום, איז טאַקע נאָר זיינס. ער הייבט זיך אויף אויף נאָך אַ העכער בערגל, שטייט דאַרט אַ פאַר גוטע מינוט איינער אַליין, זיך אָנהאַלטנדיק מיט דער האַנט אָן אַ ביימל. אים דוכט, אָו ער הערט, ווי מענטשן שרייען דאַרט אין גרויסער בהלה, ווי עס מרוקען בהמות, ווען זיי דערפילן האַרט לעבן זיך דעם טויט.

די שייסעריי שטאַרקט זיך, ווערט אַלץ הילכיקער און נעענטער פון מינוט צו מינוט. און ס'ווערט אים אַלץ שווערער איינצוהיטן אין זיך די זיכערקייט.

מיט וועלכער ער איז אַרויס פון לאַגער. אים ווערט אויפן האַרצן שווער; ווער ווייסט, אפשר איז פון זיין משפחה קיין זכר ניט געבליבן... זיי קריכן דאָך אין וואַלד אויך... איז גוט, האַלט מען זיך לעבן די פאַרטיזאַנער. אָבער טאַמער ווערט גאָר שמאַל, איז ווער וועט עס זיך גיין שלעפן מיט עלטערע, מיט אומ- באַוואַפנטע מענטשן, מיט פרויען? זיינען זיי איבערגעבליבן ערגעץ-וואו אין וואַלד און מע קאָן זיי מיט די הוילע הענט דערשטיקן. אָדער סע האָט זיי שוין דער דייטש, די פאַר יידישע פון צענדליקער שחיטות איבערגעבליבענע משפחות, אַריינגעטריבן אין איין ביידל און אַוועקגעלאָזן מיט פייער.

עס האָבן זיך אים גענומען באַגעגענען מענטשן: פרויען מיט קלומקעס, מיט קינדער אויף די הענט, זקנים מיט לעצטע פאַרהיטע שטיקלעך פּי, וואָס זיי האָבן געפירט אויף שטריקלעך אין וואַלד אַריין. זיי האָבן ניט געוויינט, נאָר שוואַרצע, דורכגעווייקטע אין גרויל און אומגליק, זיינען זיי געגאַנגען און גע- גאַנגען, זיך ניט אָפּשטעלנדיק. עס האָבן געשריען בלויז די בהמות, ווי אַ מינוט פאַר דער שחיטה, גענייגט אַלץ די קעפּ אַראָפּצו צו דער ערד נידעריקער און נידעריקער, ווי זיי וואַלטן אונטער די פיס שוין פאַרפרי דערשמעקט דעם ריח פון בלוט.

אַ פרוי אין אַ ציצן קלייד, אַ באַרוועסע מיט פאַרשמאַכט-אויסגעטריקנטע ליפן און מיט אַ פעקעלע סוכאַרעס אין האַנט, מיט אַ פיצל קינד אויף דער צווייטער, האָט אביגדורן דערציילט:

— זיי זיינען אָנגעשפרונגען גראַד דעמלט, ווען אַלע זיינען פון פעלד געקומען אויף וואַרמעס אַהיים (ס'אַרט אייך, זיי ווייסן ווען צו אַנליפן; גראַד ווען די פאַרטיזאַנער זיינען אַוועקגעפאַרן פון ראַיאָן אויף עפעס אַן אָפּעראַציע). וועמען געכאַפט און וועמען געשאַסן. אירס אַ קליין מיידעלע איז אַרויסגעלאָפן פון שטוב. פאַר שרעק האָט זי ניט געוואוסט וואוהין צו לויפן, „פעטערל, — האָט זי זיך געבעטן ביי אַ דייטש, — איך לויף צו מאַקען...“ האָט ער אויס- געשאַסן אינעם אָפּענעם מיילעכל און זי איז אומגעפאַלן... און זי, די מוטער, איז געלעגן ניט ווייט פאַרבאהאַלטן אין אַ מעזשע און האָט אַלץ צוגעזען... — איז וואָס, פרעג איך ביי אייך, וואָס האָב איך געקאַנט טאָן? — פרעגט זי פאַרצווייפלט דעם יידישן בחור.

פון ערגעץ האָט זיך באַוויזן אַ מחנה פאַרטיזאַנער. קלינגענדיק מיטן כלי- זיין, זיינען זיי אַרויס פונעם וואַלד און, יאַגנדיק איינע די צווייטע, אין גאַנג זיך געלאָזט דורכן דאַרף צום שאַסיי, וואָס האָט זיך ווייט-ווייט געלאָזט הערן מיט אַ טראַסקעריי פון אַ פאַר פורן...

דערזען די פאַרטיזאַנער, האָט דאָס ווייבל געזאָגט:

— ווען זיי קומען פריער, וואַלט מען דאָך פון קיין צרות ניט געוואוסט... און זי איז אַוועק מיט איר וועג, ערשט איצט באַנייס זיך שטיל צעוויינענדיק. אביגדור איז אַוועק נאָך דער מחנה. ער איז דורכגעגאַנגען דאָס דאַרף, וואו אַלע האָבן זיך שוין געהאַט אַרויסגעשאַטן אין דרויסן מיט קינדער און בעבעכעס, מיט בהמות אויף די שטריקלעך, נאָר דערזען אַנקומען די פאַרטיזאַנער, אָפּ-

געהאלטן זייער ארבעט און גענומען אריינשלעפן אלץ, וואס מע האט געלייגט אויף די פורן, צוריק אין די הייזער.

ער איז דורכגעגאנגען דאס פעלד, וואו איבערגעלאזטע אקער-אייזנס אין די בארעזונעס האבן דערציילט פון דער שרעק, וואס מענטשן האבן דא איבערגעלעבט, דעהערנדיק גאר נאענט אַ שיסעריי. ער איז אריין אין וואלד. אין דער גע- דיכטעניש פון ביימער איז ער אפגעשטאנען פון דער מחנה און איז אַוועק אַליין. איצט איז ער שוין געווען רואיקער. ער איז געווען כמעט זיכער: „מע וועט שוין דאָ געבן די וועלט צו זען די פאַשיסטן!...“

גייענדיק אַליין, איז ער אַרויסגעקומען צום שאַסע-וועג, צו באַקאנטע ערטער אַרום שטעטל. „גיכער! גיכער!“ — האָט ער זיך אַליין אונטערגעטריבן. — „עס קאָן זיי אַז קיינמאָל האָבן זיך אין דיר דיינע אייגענע אַזוי ניט גענויטיקט ווי איצט. קענסט פאַרשפּעטיקן זיי צו ראַטעווען... וועסט דערנאָך קיינמאָל זיך ניט מוחל זיין... קיינמאָל ניט, כּל-זמן דו וועסט לעבן... ווי אַ שווערער שטיין וועט עס דיר שטענדיק הענגען אויפן האַלדז און שלעפּן אַראָפּ, ביי יעדער פּאַל דיך דערמאָנען: „אביגדור, ביסט ניט ווערט, וואָס די ערד טראַגט דיך אויף זיך!... לויף גיכער! טאַמער וועסטו פאַרשפּעטיקן זיי ראַטעווען, וועסטו כאַטש ניט פאַרשפּעטיקן נקמה צו נעמען פאַר דיין בלוט...“

נאָר ווי אויף צו-להכעיס, ווייל ער איילט, ווייל עס טרייבט אים שוין, שפּרינגען אַרויס, ווי פון דער ערד, עטלעכע פאַרטייאָנער און שטעלן אים אָפּ. צי זיינען זיי דאָס פון דער זעלבער מחנה, וואָס ער איז איר נאָר-וואָס נאָכגעגאַנגען, צי פון אַן אַנדערער, וואָס וואָרט אויף איר ריי אַריינגיין אין שלאַכט, דאָס ווייסט ער ניט און עס אינטערעסירט אים ניט...

— פון וואָס פאַר אַ מחנה? וואוהין גייסטו? — פרעגט מען אים.

— אין אורלויב אַהיים. דאָ ניט ווייט אין וואַלד לעבט מיין משפּחה. כּיזע שוין, — האָט ער צוגעגעבן מיט אַ שמייכל, — ניט קיין גוטע צייט זיך אויס- געקליבן...

— ס'וועט דיר אויסקומען בלייבן מיט אונדז.

— וואָס הייסט? — איז עס אביגדורן ניט געפעלן. — וואָס בין איך עפעס, אַ שפּיאַן?

— אַזוי האָט מען באַפוילן. ביסט דאָך אַליין אַ פאַרטייאָן, ווייסטו דאָך, מיר טוען, וואָס מע הייסט אונדז...

— ווער האָט באַפוילן?

— קלאַר, ווער. דער קאַמאַנדיר.

— ביי מיר זיינען דאָ אייגענע קאַמאַנדירן. וואָס בין איך עפעס?... איך גיי אַהיים... איך בין דריי חזשים אין שפּיטאַל אַפּגעלעגן...

און ניט וועלנדיק הערן קיין זאך, האָט ער זיך אויפּגעהויבן מיטן זאַמדיקן אַרויפּגאַנג פון שאַסעי, וואָס איז טיף און ווייך צעריבן פון פורן. די פאַרטייאָנער זיינען אַוועק נאָך אים.

— הער נאָר דו, חבר, שטעל זיך נאָר אַקאַרשט אָפּ! איך בעט דיך מיט גוטן, — האָט איינער פון זיי געזאָגט.

אביגדור האָט זיך ניט אומגעקוקט. דאָן האָט יענער אים אָנגעיאָגט און אָנגעכאַפט הינטער-אַרום פאַר דער ביקס, וואָס ער האָט געטראָגן מיטן רימען אויפן אַקסל. דער בחור האָט זיך אָפּגעשטעלט, אויסגעקערט פריער בלויז דעם קאַפּ אויף הינטן, נאָכדעם אַ האַלבן גוף.

— ביי וועמען כאַפּסטו די ביקס?

יענער האָט ניט אָפּגעלאָזן.

— טשעפע ניט די ביקס, פאַרשטייט? איך האָב פאַר איר מיט בלוט באַצאָלט... — און זיך אָנגעגאַסן רויט, אַ ריס געטאָן די ביקס צו זיך, אַרויסגעריסן זי און זיך נאָך אַ מעסט געטאָן אויף צו דערלאַנגען יענעם אַ קלאַפּ. אַ קלאַפּ טאָן האָט ער אָבער ניט באַוויזן. דער צווייטער איז אויך צוגעלאָפּן, מע האָט אים אָנטוואָפנט און אַוועקגעפירט אין וואַלד.

צוגעפירט צום קאַמאַנדיר און אים שיער ניט פאַרמאַסערט, אַז דערפאַר, וואָס זיי האָבן אים געוואַלט אָפּשטעלן, האָט ער זיך געוואָרפן שלאָגן, זיינען די פאַרטיזאַנער אַוועק, אביגדור איז געבליבן מיטן קאַמאַנדיר אויג-אויף-אויג. דאָס איז געווען אַ מענטש אין מיטעלע יאָרן, אָנגעטאָן אין אַ לייכטן געטראָגענעם רעגנמאַנטל, וואָס האָט אים קוים געכאַפט ביז די קני. פון אונטער דעם רעגנ-מאַנטל האָט אַרויסגעקוקט אַ קלאַר-ווייס קאַלנערל.

— פאַרוואָס? פאַרוואָס האָט מען מיך פאַרהאַלטן? — האָט אביגדור גע-פרוואווט פּרעגן מיט אַ געפאַלענעם טאָן אַביסל, פון אַזא, וואָס פילט זיך ניט שולדיק אין קיין זאַך, נאָר איז גרייט זיך אַפילו פאַרענטפערן, אויב מע וועט עס דאַרפן, אַבי מע זאָל אים לאָזן גיין זיין וועג.

דער קאַמאַנדיר האָט אים ניט געענטפערט. ווי ער איז געזעסן אויף אַ גרין פאַרשימלטן און מיט מאַך באַוואַקסענעם קאַרטש, אַזוי איז ער געבליבן. לויט דעם, ווי ער האָט געהאַלטן דעם מאַזער אין הילצערנעם שיידל אויף די קני, אויפן מאַזער — די פינגער מיד צעשפרייט, האָט מען געזען, אַז דער מענטש וויל זיך אַפרווען אַ רגע ביי דער ערשטער מעגלעכקייט דערצו, כאַטש לאַנג רוען וועט דאָך אים ניט אויסקומען. אָנשטאַט אַן ענטפער האָט ער אביגדורס ביקס געהייסן אָפּגעבן אַ צווייטן פאַרטיזאַן און אים אַליין, במחילה, פאַרנעמען אַן אַרט באַגלייך מיט אַלעמען אין באַהעלטעניש. פילנדיק, אַז ער וועט זיך שוין צו גאַרנישט ניט דערשלאָגן, האָט אביגדור דערמאַנט, אַז מע זאָל אים כאַטש אָפּגעבן די ביקס. נאָר אויך די ביטע איז געבליבן אַן אַן ענטפער.

ניט געוואוינט איז אביגדור געווען צו אַזא באַציאונג. ביי אים אין דער מחנה האָט מען אים תמיד געהאַט אַרומגערינגלט מיט כבוד און אַכטונג. אמת, עס האָט אים קיינער ניט געהויבן אויף הוראַ. נאָר מע האָט געוואוסט: דער בחור קען עפעס אויפפאַן. דאַרטן זיינען זיינע קליינע זינד געדעקט געוואָרן מיט געפערלעכער אַרבעט. קיינער האָט וועגן זיי אַפילו ניט דערמאַנט. און דעריבער איז ער שטאַרק צעטומלט געוואָרן דערפון, וואָס עס איז אַלץ אַזוי נאַריש פאַר-

געקומען. ער האט זיך געצוואונגען אוועקצולייגן אויפן אָנגעוויזענעם אָרט באַגלייך מיט אַלע פּאַרטיזאַנער, זיך באַמיענדיק בלויז איינס: ניט איבעריק אַרויסווייזן ווי צערודערט ער איז.

ליגנדיק אויף זיין אָרט, האָט ער געזען, ווי די פּאַרטיזאַנער בשכּנות פּאַר- מאַסקירן זיך מיט צווייגן, טראַגן צוליב דעם צוועק יונגע גרינע ביימלעך, אַרויס- געדיסענע מיט די וואַרצלען, שטיינער, שטיקער האַלץ, אַלץ, וואָס סע מאַכט זיך אונטער דער האַנט. טייל האַבן זיך געמאַכט אויף דער גיך לייכטע שוואַרגאַבנס, ער איז אָבער געווען אַזוי צערייזט, אַז אויף אַלץ, וואָס סע האָט זיך געטאָן אַרום אים, האָט ער שוין איצט גענומען קוקן מיט גרינגשעצונג, ווי אויף עפעס אַ זאַך, אויף וואָס מע וואַרפט נאָר אַרויס טירחה. „וואָס זשע דען? ביז וואַנען זיי וועלן זיך דאָ צוגרייטן, וועלן די דייטשן דערשמעקן וועגן זיי און וועלן געלס ווערן... אויב זיי זיינען שוין ניט אַוועק.“

אַ פּאַר מאָל איז אים געפאַלן אין אויג דער שכן פון רעכטס, דער, וואָס האָט אים פּאַרהאַלטן, נאָר אויך איבער דעם זעלבן פּאַרדראַס-געפיל הלמאי מע האַלט אים דאָ אומזיסט-און-אומנישט, האָט ער ניט געפונען אַפילו מער פּאַר בוטיק, ווי פּריער, אָנצוקוקן יענעם בייזלעך פון אונטערן שטערן.

עפעס טאַקע נאָר ווי מע טוט אַ זאַך אויף געלעכטער, האָט ער שפעטער אַביסל, ניט קענענדיק ליגן ליידיק, ווען אַרום האַווען אַלע, אָנגעהויבן אויך מאַכן זיך אַ שוואַרגאַבן, אָבער מיט וואָס צו גראַבן האָט ער ניט געהאַט. בעטן — ניט געוואַלט. דאָן האָט ער געפונען אַ שאַרפן פּלאַטשיקן שטיין און גענומען דערמיט קאַלופּען די ערד, צעגראַבן זי און אַפּשאַרן מיט די פינגער. ווען ער האָט זיך פּאַרטאָן אין אַט דער מלאכה, איז אים געוואָרן ניט אין אַן ערך גרינגער. „אַ מענטש, — האָט ער געטראַכט ליגנדיק אויף אַ זייט און גראַבנדיק אַלץ, — קאָן קיינמאַל ניט זיין גאָר גוט, ווען ער זאָל אַפּריער ניט דערפילן די פולע מאָס פון צרות. ס'האַט אים גראַד איצט געפעלט נאָך אַביסל האַרצווייטיק... האָט מען אים אַט-אַ פּאַרהאַלטן... ניי, אַז ער ווייסט דאָך, כמעט ווי אויף זיכער, אַז עס וועט שוין קיין זאַך דאָ ניט פּאַרקומען... צו דער נאַכט האַבן די דייטשן ניט ליב אַרויסצופאַרן... און איצטער איז שוין אַ שטיק נאָך האַלבן טאַג... און בכלל... ס'איז מער ניט, אים אָנצוטאָן האַרצווייטיק, געוויס, מער ניט...“

אַוויפיל צייט זיך געקליבן גיין אַהיים... אַוויפיל טעג האָט ער געטרוימט פון דער מינוט, ווען ער וועט זיך לאָזן אין וועג... לאַנגע, שווערע ווינטער- נעכט, ווען אין דרויסן האָט געוואַיעט דער ווינט און מיט הויפּנס שניי געזעצט אין די שוויבן, ניט נאָר אַנווייענדיק קעלט, נאָר אויך — גוואַלדיקע סכּנה, וואָס דרייט זיך דאָ שטענדיק האַרט אַרום דעם פּאַרטיזאַן, איז ער געלעגן אין וואַלד- שפּיטאַל אַ פּאַרוואַנדעטער און געטראַכט דערפון, ווי אַזוי ער וועט אַריינקומען אין דעם יידישן לאַגער מיט אַ זייט, וואָס קיינער גייט ניט, און וועט זיך פּלוצים אַ ווייז טאָן צווישן די ביימער. און ס'וועט די מאַמע, שטייענדיק ביים פּייער, אים דערזען און צופרידן ווערן, און דאָס מיידל זיינס וועט זיך צעשיינען: „אַביגדור!“ און ער וועט לאַכן און לאַכנדיק, ניט געאַיילט צוקומען צו זיי, ווי אַ

מענטש, וואָס איז שוין אויסגעווען אַ וועלט און ווערט ניט צעגאַנגען אַזוי גיך אַפילו פון גרויס אייגן נחת: „וואָס־זשע האָט איר געמיינט — איך בין שוין אויף דער וועלט ניטאָ? אַמער קרענקט נאָך אַזויפיל דער דייטש, וויפל בלוט איך וועל נאָך אים אַרויסלאָזן...“.

„נ, מילא, — הויבט ער זיך אָן באַלד צו טרייסטן, — דערפאַר וועט נאָך דעם די פרייד זיין גרעסער... מע דאַרף נאָר האַבן געדולד... אַז סיי־וויסיי וועט מען אַפּוּיצן נאָך אַביסל און מע וועט זיך צעגיין. עס איז שוין געבליבן ווינציקער צו וואַרטן, ווי מער... ס'איז שוין טאַקע גאַר נאָענט צו דער היים. דורך דער בלאַטע — דריי שפּאַן. און עס ווערט שוין איצט אים גאַנץ פריילעך אויף דער נשמה: זיי ליגן דאָרט ערגעץ אין וואַלד דערשראַקענע פון אַ מינדסטן גערויש און ווייסן ניט, אַז ער, אביגדור זייער זון, געפינט זיך דאָ און היט זיי...“

עס האָט אים שוין אַזוי פאַרכאַפט דאָס גראָבן זיך אַ שוין־ערטל, אַדער, ריכטיקער, די געדאַנקען זיינע, אַז ער זעט ניט, ווי עמעץ שפּאַרט אים אַ קליינע לאַפעטקע. ס'איז יענער, וואָס האָט אים פאַרהאַלטן: אַ דאַרפישער פּולבלעכער בחור, מיט אַ ראַבעוואַט פנים פון פּאַקן, אין אַ וואַטאַוּקע.

— נעם! — זאָגט ער, — דערמיט וועסטו גיכער עפעס אויפּטאָן.

ניט ענטפערנדיק אים גאַרניט, נעמט ער די לאַפעטקע און טוט ווייטער זיין אַרבעט.

ער ענדיקט דאָס גריבל און הויבט שוין אָן עס צו באַדעקן אַרום און אַרום מיט שטיקער גראַז־ערד, וואָס ער שניידט אָן פּאַסנוויי, ווייל אַ מענטש, אַז ער טוט שוין אַ שטיקל אַרבעט, וויל ער, עס זאָל זיין גוט.

דער שכן זיינער ווייזט אַרויס סימנים, אַז אים איז שוין אַליין אויך גוט לאַנגווייליק געוואָרן צו ליגן אויף איין אַרט, גאַרניט טוענדיק, און ער פילט זיך עטוואָס שולדיקלעך דערמיט, וואָס ער האָט אים פאַרהאַלטן. ער פרעגט אים, צי וויל ער ניט עסן, און שפּאַרט אים אַ שטיק ברויט. עסן וויל ער ניט. נאָר גראַד ענטפערן דאַרף מען אים יאָ שוין עפעס. ווייל וואָס קאָן ער האַבן צו אַ פאַר־טיזאָן? מ'האַט אים געהייסן פאַרהאַלטן אים, האָט ער אים פאַרהאַלטן. נאָר עס גיט באַלד דער שכן פון לינקס אַ צוגעשטיקטן געשריי „ראַזגאַוואַרטשיקי“, און ער ווערט אַנטשוויגן...“

פון אַ דרעמליקער שוואַכקייט נאָכן ביסל אויסגעטרונקענעם בראַנפן און זינלאָזן זיצן אַט דאָ אין ערגערניש הויבט אָן אביגדורן צו נייגן שדאַפן. אינעם האַלבן דרעמל מישט זיך אויס דאָס קילבלעכע פליסטערן פון בלעטער איבערן קאַפּ מיט אַ צוגעשטילט גערעדעריי ערגעץ־וואו נאָענט אין באַהעלטעניש. פונעם שטיין־האַרטן וואַרצל, אויף וועלכן ער האָט אַנגעשפּאַרט דעם קאַפּ, שמעקט מיט טרוקן, פויל געהילץ... דער רייעך דערמאַנט אים אָן דער בויאונג, וואָס ער האָט אַמאַל אויף דעם הויכן ברעג פון וויליע געבויט... עס קומען אויף אין זכרון לאַנגע געביידעס מיט געצינקעוועטע דעכער... יענע פריילעכע זאָרגלאָזע טעג... און עס טראַגן אים די געדאַנקען אַוועק ווייט... ווייט... נאָר עמעצער גיט אים אַ צי און רייסט איבער דעם פּאַדעם פון זכרונות...“

ס'איז דער שכן זיינער, וואָס האָט אים פאַרהאַלטן.

— שלאָפסט ?

— ניין, — ענטפערט ער, — איך שלאָף ניט...

— וואָלסט אפּשר צוגעגאַנגען צום קאַמאַנדיר. טו אים אַ בעט... און אַ מענטש

איז דאָס אַ גוטער, וועסטו באַקומען די ביקס און וועסט גיין אַהיים. וואָס וועסטו טאָקע דאָ זיצן אומזיסט ?

אביגדור גיט אַ מאַך מיט דער האַנט. זיך גיין בעטן — דאָס וויל ער ניט.

— אַז סיי-ווי-סיי וועט שוין היינט גאַרניט זיין, — מאַכט ווידער יענער, —

שוין צו שפּעט... וואָס קענסטו אַנווערן ? ער וועט דיך דען באַשטראַפּן דערפאַר ?

אביגדור שווייגט, כאַטש ער זעט אַליין אויך, אַז עס איז שוין שפּעטלעך ; די

זון קוקט אַרויס טאָקע נאָך גאַנץ הויכלעך, נאָר צוזאַמען מיט אירע גאַלדענע און

צו לאַנגע שפיזלעך, וואָס רייסן זיך דורך דורך דער געדיכטעניש פון צווייגן, לייגן

זיך שוין אויס טיפע און לאַנגע שאַטנס אויף דער ערד. און ער באַשטימט אויך,

אַז ער האָט ניט וואָס אַנצואווערן, פאַלגט יענעם, גייט אַוועק צום קאַמאַנדיר.

דאָס מאַל הערט אים דווקא דער קאַמאַנדיר אויפּמערקזאַם אויס, און עס

געדויערט ניט קיין צוויי מינוט, ווי ער הייסט אים אומקערן צוריק די ביקס און

ער לאַזט אים אַפּ. און אביגדור נעמט אַ צופרידענער, באַנייט אַן אויפּעריכטער,

די ביקס אויף די פלייצע, גיט אַ הייב אויף די האַנט צום הימל פאַר אַ דאַנק דעם

קאַמאַנדיר, און ער איז שוין גרייט אַוועקגיין.

נאָר איצטער, ווען ער קען שוין ענדלעך אַוועקגיין אַהיים, געפינט ער פאַר

נויטיק צוצוגיין נאָכאַמאָל צו דעם פאַרטיזאַן, וואָס האָט אים פריער פאַרהאַלטן.

— נאָ, — זאָגט ער צו אים, דערלאַנגענדיק די האַנט, — אַ דאַנק פאַר אַ גוטער

עצה.

— דו האָב קיין פאַראיבל ניט ! — ענטפערט אים יענער, — פאַרשטייסט

דאָך אונדזער זאַך איז אויספילן, וואָס מ'הייסט אונדז.

ס'מאַכט ניט, וועסטו זיין אַמאָל אין אונדזערע קאַנטן, פאַרגיי צו אונדז אין

לאַגער. — און אביגדור גיט אַ מאַך מיט דער האַנט, פריילעך און שוין אינגאַנצן

איבערגעביטן צו די איבעריקע פאַרטיזאַנער, גייט אַוועק, נאָר אין דער רגע

הייבט זיך אויך אויף די גאַנצע מחנה און מ'גייט אַוועק, זיי גייען אין דער זעלבער

ריכטונג, וואָס אביגדור.

מ'גייט אין איין שורה פאַזע דעם ברעג וואַלד. מ'גייט דורך אויסגעהאַקטע

און זוניקע דעליאַנקעס, וואו עס שטייען בלויז שטאַמען און וואו שפּעטער, אַן

ערך אין יוני חודש, וועלן אַנהויבן וואַקסן רויטע יאַגעדעס. אין נאָך הייסער שיין

צווישן בייער קומט אויף אַ דערפל. עס גייען פאַרביי גרויסע, לאַנגע, ערשט פאַר

דער מלחמה געבויטע קאַלווירטישע שטאַלן, און ווידער ווערט דאָס דערפל פאַר-

פאַלן, אַרויסקומענדיק אין אַ מינוט אַרום מיט אַ צווייטער זייט, וואו אַ פאַר הינט-

לעך בילן, רייסן זיך אַפּ די קישקעס און פאַרהילכן מיט זייער בילעריי די וועלט.

קאַביליאַנקע — דערקענט אביגדור. אויך אַ באַקאַנט דאַרף. אַט אין דעם דאַרף

האַבן זיי פאַר דער מלחמה געקויפט זייער שטוב, אַ פאַרטיקע געקויפט און פון

דאָנען מיטן וואַסער איבערגעפירט. פון דאָנען איז דריי טריט צו דעם אָרט, וואו די עלטערן געפינען זיך, נאָר אַרויסגיין פון וואַלד אויפן צעשייד פון די וועגן. זיין וועג איז אויף רעכטס...

ווי אַ מענטש, וואָס דאָרף אַטאַט שוין אַוועקגיין מיט זיין וועג, וואַלט אים דאָך איצט טשיקאַווע געווען דווקא צו וויסן, וואוהין גייט די מחנה. נאָר גלאַט אַבייִ וועמען פרעגן פאַסט עפעס ניט. דעריבער הויבט ער אָן גיין אַביסל שטילער ביי דער זייט און עטוואָס דערווייטערט פון דער גאַנצער מחנה, ביז וואָנען ער גלייכט זיך אויס מיטן פאַרטיזאָן, וואָס האָט אים פאַרהאַלטן.

— וואוהין גייט איר דאָס איצט, אַהיים ?

נאָר יענער ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגן. מ'האַט אים אויפגעהויבן פון אָרט, געהייסן גיין, גייט ער. וועט מען זיך באַגעגענען מיטן שונא, מ'וועט דאָרפן געבן פייער, — וועט ער...

איצט לאַזט זיך אביגדור גיין אַליין מיט אַ באַקאַנטער פּראַסעקע, וואָס פירט צום שייד־וועג מיט אַ סך אַ קירצערן וועג. ער ווערט פאַרפאַלן צווישן די הויכע ביימער, וואָס שטייען פון ביידע זייטן פּראַסעקע, שאַפנדיק אַ מין צוגע־שטילטן קאַרידאָר. פון דער מחנה, וואָס גייט ניט גאָר אַזוי ווייט, דערגייט צו אים אַ מין גערויש, ווי פון אַ זייטיק ווינטל, וואָס פאַרטשעפעט אַ ברעג פונעם וואַלד. ער מאַכט אַ שליף מיטן וואַלד אויף רעכטס, און אַרויסקומענדיק אויפן וועג, פאַרכאַפט ער נאָך אַן עק פון דער מחנה. אים דוכט מיטאַמאַל, אַז די פאַר־טיזאַנער האָבן זיך עפעס צו שטאַרק גענומען אײלן... פאַרלאַזט ער דעם וועג, וואָס פירט אים אַהיים, און האַקט דורך אַ ברייט פעלד, קומט אַרויס צוריק צו דער מחנה. יא, די מחנה יאָגט שוין ערגעץ. הינטן, אויפן שאַטעי, היילכט מיט אַמאַל אויף אַ שייסעריי פון ביקסן. און עס גייט אַוועק, ווי אַ ווינטל איבער שוואַרץ־פאַרכמורעטע גראַזן פאַר אַ געוויטער, אַן אומרו פון מענטש צו מענטש : — זעט אויס, אונדזער אויסשפירונג האָט זיך עס פאַרטשעפעט מיטן שונא... און אַפילו ער, אביגדור אַליין, גיט אויך מעכאַניש אַ טאַפ זיך ביי דער זייט — דאָ די ביקסן. און ס'גייט זיך אין זיין קערפער עפעס־וואָס שוין אַ צי אָן — אַזאַ מין איבערגאַנג פון איין צושטאַנד צו אַ צווייטן, צו דעם, וואָס קאָן דאָ געשען מיט אַ פאַרטיזאַן אויף יעדער טריט און שריט. ער נעמט ווידער זוכן דעם באַ־קאַנטן, כדי עפעס גענויער זיך דערוויסן ביי אים, נאָר געפינען אים האָט ער שוין ניט געקאַנט.

דער אומרו, וואָס אביגדור האָט דערזען ביי מענטשן אין די אויגן, האָט שנעל אויך אַ הויך געטאַן פון דעם גאַנצן אַרום. ברעכנדיק הייליכק דאָס טרוקענע אָנ־געוואַלגערטע האַלץ צווישן די ביימער, האָט אָן אויסשפירער, — רייטנדיק אויף אַ פערד און מיט אַ קאַראַבין איבער דער פּהייצע, אַנגעיאָגט די מחנה. ער איז געווען צעטראָגן, דאָס פערד — נאָס...

— וואו איז דער קאַמאַנדיר ?

זיך האַלטנדיק כסדר עטוואָס דערווייטערט פון דער מחנה, גייט אביגדור איר נאָך אַלץ נאָך. דערפון, ווי אַזוי געהיט און צוגעשטילט מ'איז איצט באַנייט געוואָרן

אויף ניט אַרויסצוגעבן אַ צו הויכן שאַרד, זעט ער, אַז ווי פריער איז געווען די געפאַר ווייט, אזוי נאַענט-האַרט האָט זי זיך מיטאַמאַל אָנגערוקט. דערצו דוכט זיך אים אָפּ, אַז די מחנה פאַרטיזאַנער איז דאָ אַ נייע, ווייסט ניט גוט דעם וועג. מ'זעט עס דערפון, וואָס יעדע וויילע, ווען מ'הייסט זיך אָפּשטעלן, רינגלען אַרום די קאַמאַנדירן פון די ראַטעס דעם קאַמאַדיר פון דער מחנה און מ'האַלט אַלץ אין איין עצהנען זיך... מ'גייט אַוועק, ווי אין אַ מין יאַגעניש אויף עמעצן צו פאַר-לויפן אַ וועג. נאָר אַט פאַרהאַלט מען זיך ווידער, דער קאַמאַדיר זעצט זיך צו אינמיטן גאַנג אויף אַ ברעגעלע פון אַ שטאַם, מיט איין פוס זיך אָנגעשפאַרט אין דער ערד; ער נעמט ווידער אַריינקוקן אין קאַרטע, און אביגדור הערט, זיך אַרומדרייענדיק דערביי, ווי ער זאָגט מיט כעס:

— עס זאָל ניט זיין אין מחנה קיין איין מענטש, וואָס זאָל גוט וויסן דעם קאַנט?! וואָס טויג מיר די קאַרטע, אַז מיר דאַרפן ערגעץ דורכן זומפ זיך דורכ-ריסן...

אביגדור גייט צו נאָך נעענטער. ער פאַרשטייט דווקא, אַז איצט מעג ער שוין יאָ זיין אַ שטיקל בעל-העזה, מער ווי אַלעמאַל. ער וואָלט געדאַרפט, פילט ער, צו-גיין און זאָגן: „איך ווייס דאָ אַלע וועגן אַרום-און-אַרום. איך קען איך אַרויס-פירן“... נאָר ער האָלט זיך איין. די פאַרטיזאַנער קענען אים ניט. ווער ווייסט, צי זיי וועלן אים גאָר פאַלגן.

דערוען אָבער, אַז די מחנה האָט, גייענדיק, ווידער גענומען זיך צופיל דרייען מיטן וואָלד אינמיטן זומפ, אַז אַלע אַרום האָבן גענומען נאָך מער זיך נערווירן, ווי מענטשן, וואָס ווילן עמעצן פאַרלויפן דעם וועג, נאָר ניט זויסנדיק דעם קאַנט, היובט מען אָן, פאַרקערט, נאָך מער אָנצולייגן וועג, און ס'איז דאָ אַ געפאַר, אַז זיי זאָלן גאָר פאַרשעטיקן, האָט ער זיך באַשלאָסן און איז אַוועק צום קאַמאַנ-דיר. ער האָט איצט געטראַכט, אַז ווי יענער זאָל ניט אויפנעמען זיינע רייד, נאָר זאָגן מוז ער דאָס, וואָס ער ווייסט, אַז אים זאָל אפילו נאָכדעם אויסקומען צו פאַר-דריסן, פאַרוואָס ער האָט עס געטאָן. יענער האָט, גייענדיק, ווידער צום וויפלטן מאָל אַריינגעקוקט אין קאַרטע. איז ער צו אים צוגעגאַנגען. ניט דערגייענדיק אַ פאַר טריט, ווי צו נאַטשאַלסטווע, האָט ער זיך אַ שטעל אָפּ געטאָן מעשה סאָל-דאָט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטער ביקס צום פוס:

— חבר קאַמאַדיר, דערלויבט!

אומגעדולדיק און ביזלעך האָט אויף אים יענער אַ קוק געטאָן, ניט פאַר-האַלטנדיק זיך אין גאַנג.

ניט אויפהייבנדיק די ביקס פון פוס, איז אביגדור אַוועק נאָך אים.

— איך זע, אַז איר דאַרפט ערגעץ... איך ווייס דאָ דעם קאַנט, ווי מיינע פינג פּינגער... זאָגט, וואוהין דאַרפט איר?

דער קאַמאַדיר — אומגעדולדיק און ביזלעך, ווי פריער, דאָך רוקט ער אונטער די קאַרטע אונטער דעם דורכזיכטיקן דעקעלע פון פעלד-טאַש און שטעלט זיך אָפּ. די מחנה גייט ווייטער.

— פון וואָס פאַר אַ מחנה ביסטו? — גיט אים אַ פּרעג דער קאַמאַדיר און

פאַרכאַפט אליין. — פון דער מחנה א. נ. „סוואוואַראָר“? קאַמאַנדיר אַנטאַנאַוו?
— בריגאַדע פּאַלקס-נקמה-נעמער, — העלפט אים אונטער אביגדור.
ביי אביגדורן איז איצט א געפיל, ווי ער שטייט אויף אן אויספאַרשונג. זינדיק
איז ער מיט קיין זאך ניט, נאָר ווער ווייסט, צי מ'וועט אים גלויבן, וואָס ער זאָגט.
עס האַנדלט זיך דאָך וועגן אַן ערנסטער פּראַגע.

ער דערזעט אַן די אויגן פונעם קאַמאַנדיר, אַז ער גלויבט אים יאָ. וואָס ער
זאָגט. דאָך, ווען יענער גיט ביי אים אַ פּרעג, צי האָט ער ניט קיין דאָקומענטן,
גיט ער אַ זאָג אַ ביסעלע צו גיך אפילו „פאַראַן“ און נעמט זיי אַרויס פון קעשענע.
אייגנטלעך, איז דאָס אינגאַנצן איין פּאַפּירל, אַ צייגעניש, אַז ער, אביגדור
ראַדאַוו, פאַרטיזאַן פון דער און דער מחנה, דער און דער בריגאַדע, איז אַפּגעלאָזט
געוואָרן אויף אַ פאַר טעג אַהיים, אַלס באַלוינונג פאַר אויסגעצייכנטער אַרבעט
אין קאַמף קעגן שונא און אַז מ'בעט די פאַרטיזאַנישע אַטריאַדן פון יענעם ראַיאָן,
וואוהין ער גייט, קומען אים צו הילף מיט טראַנספּאָרט, שפּייז-מיטלען א. אַ.

דאָס געפיל ביי דעם בחור, אַז דאָ וועט אים פאַרשטיין עפעס וויכטיקס
צו טאָן, שטאַרקט זיך אַלץ מער, וואָס לענגער דער קאַמאַנדיר שווייגט, עפעס
טראַכטנדיק, שוין נאָכדעם, ווי ער האָט דורכגעלייענט זיין פּאַפּירל. דערפון ווערט
אביגדורן אַ קאַפעלע צו הייס. ער ווייזט דאָך מיט גאַרנישט ניט אַרויס זיין צו-
שטאַנד, אַ צושטאַנד פון אַ מענטשן, וואָס פאַקט זיך צווישן פּרעמדע, האָט צו טאָן
עפעס אַ וויכטיקע זאָך, נאָר וואָס ווייסט, אַז ער זאָל אפילו גיין און פינקטלעך
טאָן דאָס, וואָס ס'פאַדערט זיך פון אים, ווייסט ער נאָך אויך ניט, וואָס מע קאָן פון
אים טראַכטן, ביז ער וועט עס ניט אויפּטאָן. ווייל זיי ווייסן בכלל ניט, וואָס פאַר
אַ פאַרטיזאַן ער איז ביז איצטער געווען.

ממש ניט ווילנדיק, ווי נאָר אויף אַנבעטן זיך, גיט אים דאָן אַ צי די לינקע
האַנט צום לאַץ פונעם פעלצל און עס גיט עפעס זילבערדיק אַ בליאַסק פאַר אַלע-
מען אין די אויגן.

— אַטאַ! — מאַכט ער, — אַביסעלע אליין פאַרשעמט דערפון, וואָס ער
האַט געטאָן, — באַלוינט מיך מיט אַ מעדאַל... — און צעשמייכלט זיך, — איך
גיי דאָס טאַקע וויין אַהיים...

— נו, יאָ, — מאַכט איצט דער קאַמאַנדיר, אומקערנדיק שוין אים צוריק
דאָס פּאַפּירל, — דער „פעטער וואַסיע“ וועט דען ביי זיך אין דער בריגאַדע האַלטן
אַבי וועמען? — און זיי גייען אַוועק, יאָגן אַן די גאַנצע מחנה...

גייענדיק, זאָגט דער קאַמאַנדיר, דער עיקר צו די פאַר קאַמאַנדירן פון די

ראַטעס:

— די דייטשן ווייסן שוין, אַז מיר זיינען ערגעץ דאָ. זיי וועלן שוין אַהער
פאַר קיין פּאַל ניט גיין. איצט זיצן זיי שוין אין „וואַסאַדע“ און וואַרטן אויף אונדז.
ביז נאָכט וועט זיי דערעסן צו זיצן, און זיי וועלן נאָך פּרוואַוון אַרויסקריכן אויפן
שאַסעיי. זיי האָבן אַ באַפעד דורכצופירן אַ מאַבידיזאַציע צווישן דער באַפעדקע-
רונג, און זיי מוזן פאַרן. זיי וועלן זיך דערביי פאַרטשעפען מיט אונדזער זוואַד,
וואָס איז דאָרטן איבערגעבליבן... פאַר דער צייט מוזן מיר זיי פאַרלויפן פון הינטן

און געבן דעם געהעריקן שניט. און דו, — מאַכט ער איצט צו אביגדורן, — אויב ס'איז, ווי דו זאָגסט, אַז דו ווייסט גוט דעם קאַנט, איז ווען דו קענסט נאָר אונדז צופירן צו דעם פונקט, וואָס איך וועל דיר אַנווייזן... דארף מען גאַרניט בעסער... — קלאָר, חבר קאַמאַנדיר...

דער קאַמאַנדיר קוקט אָן, גייענדיק, דאָס בחורל פון אַ זייט. אַ צעהיצטער און ערנסטער מיט אַ פאַררוקט קובאַנקעלע איבער דער טשופרינע שוואַרצע האָר, גייט ער מיט דער ביקס אויפן אַקסל, פאַרטשעפענדיק זיך מיט איר אָן די צווייגן. דאָס בחורל איז אים געפעלן.

— איך פיל, — האָט ער געזאָגט, אַרױפלייגנדיק היימיש אביגדורן אַ האַנט אויפן אַקסל, — אַז דו פאַרשטייסט סאַראַ וויכטיקע אויפגאַבע פאַר דיר שטייט. — כ'ווייס? — האָט יענער געזאָגט מיט אַ טאָן, כלומרשט ער איז אַליין נאָך רעכט אין זיך ניט זיכער, — ביז איצט איז נאָך ניט געווען אַזאַ אויפגאַבע, איך זאָל זי ניט אויספילן...

און אַליין פילט ער שוין, ווי עס היצט אים אונטער אַט די פרייד, דאָס גרויסע פאַרגעניגן, צו פירן נאָך זיך אַ מחנה פאַרטיזאַנער שלאָגן דייטשן; פאַרטיזאַנער, וואָס וועלן זיך אָפּשטעלן, ווען ער וועט אַנווייזן און וועלן ווידער גיין, ווען ער וועט זאָגן — וואוהין. און שוין איצט ווערט אים גוואַלדיק אַנגענעם, וואָס אַלע פונעם בינטל קאַמאַנדירן קוקן אויף אים אַרויס. און עס הויבט זיך אים אָן פאַר צושטעלן, ווי ער לויפט און שרייט „הוראַ“ דער ערשטער אין שלאַכט, ווי ער הרגעט דייטשן, ווי ער קומט נאָך דער שלאַכט אַ צעהיצטער, אַ נאַסער פון שווייס אַהיים און גיט אַ זאָג די היימישע: „כ'וואַלט געקאַנט נאָך פריער קומען אַביסל, נאָר ס'האַט מיך פאַרהאַלטן אָן אַטריאַד, געדארפט אים דאַרט צוהעלפן אַביסל... אַד, האָבן מיר געגעבן די דייטשן!“. און אַט די גרויסע פרייד וואָס ער וועט ווידערמאַל אַ טרייבער טאָן די דייטשן די קישקעס, מאַכט צונישט די גאַנצע מעגלעכע שרעק, דעם חשק צו גיין גיכער אַהיים, און ער גיט באַניס אַ זאָג: — כ'ווייס? דעם קאַנט ווייס איך אויסגעצייכנט. וויפל מאָל בין איך דאָ געווען נאָך קינדווייז מיט מיין טאַטן, בשעת מיר האָבן געאַרבעט אויף דער בוי- אונג פונעם טאַרף-זאַוואַד...

— נו, איז אָפּגערעדט! — מאַכט דער קאַמאַנדיר, — גיי אין ראַזוועדקע! אביגדור לויפט אַוועק מיט אַ געקלאַנג פון דער ביקס פאַראויס פון דער מחנה. לויפנדיק שוין, באַקומט ער פון אַ ראַטע נאָך איינעם אַ פאַרטיזאַן אין פאַר, און זיי גייען באַנאַנד אַוועק צופרידענע. ער — פאַרויס, און דער צווייטער — נאָך אים.

איבערן וואַלד גייט אַוועק אַ טרישטשעריי...

* * *

אין פאַר מיטן צווייטן פאַרטיזאַן, איינער פון איין זייט וועג, דער צווייטער — מיט דער צווייטער זייט, גייט זיך אביגדור אין אויסשפירונג. אויף אַ געהעריקער דיסטאַנץ צווישן זיי און דער מחנה גייט נאָך אַ פאַר. הינטער זיי — דער קאַמאַנדיר פון מחנה, דער קאַמיסאַר. נאָך זיי — אַלע איבעריקע. ראַטע נאָך ראַטע

מיטן געווער אויף זיך, מיט די עטלעכע פאנצער-ביקסן, וואָס מ'טראַגט אין פאָר מיטן נויטיקן ביסל טאָל — טאַמער קומט אויס פאַרמינירן דעם וועג. גאָר הינטן שלעפן זיך עטלעכע פורק, אויף די פורן וועט מען נאָך דער שלאַכט ברענגען צוריק אין לאַגער, די, וואָס וועלן שוין אויף די אייגענע פיס ניט קאָנען גיין. סיי ביי אביגדורק, סיי ביי דעם צווייטן פאַרטיזאַן זיינען די ביקסן גרייט פאַרקלעמט אין די הענט. זיי גייען מיט אַ גיכן געהיטן שפאַן פון יעגער און באַמיען זיך וואָס מער צו האַלטן אין שאַטן, כדי מען זאָל זיי ניט גיך דערזען פון וועג. אָבער דערפאַר אַליין קוקן זיי פלייסיק וואָס עס טוט זיך אויפן וועג פאַראויס.

יעדער מאָל אַן אַנדערער אַ בליק אויף הינטן, צי האָבן זיי זיך ניט אָפגעריסן פון דער מחנה. נאָר הינטער זיי הודזשעט מיטן וועג, ווי אַ צוגעשטילטער וואַסער-פאַל. אַ שוואַרצע מאַסע גייט דאָרט אַרויס פון געדיכט-פאַרשאַטנטע ערטער, שניידט זיך מיטן זאַמד, — איבערהאַקנדיק די פאַסן שיינן פון דער גידעריק-אַראַפגעלאָזטער זון, און זיי גייען ווייטער אַוועק, זיך ניט אָפשטעלנדיק. ווען פון פאַרנט גיט אַ לייכט אַ ברייט-בלאַטיק פעלה, שטעלט זיך אביגדור אָפ. דאַן קומט תיכף צו אים צו לויפן איינער פון דער צווייטער פאַר. — וואָס איז? וואָס האַסטו זיך אָפגעשטעלט?

נאָר ער וואַרט אויפן קאַמאַנדיר. ערשט אים זאָגט ער:

— נאָך דעם-אַ טאַרף-זומפ דאַרף זיין דער שאַסעי. אַז מיר וועלן אַריבער-גיין דאָס טייכל, איז דאָס שוין גאָר נאָענט.

— נו גוט, פיר גיכער!

— מיט וואַנען פירן? מיטן גלייכן וועג, צי מיט די קוסטעס?

— נאָר מיט די קוסטעס...

עס גוואַרזשעט אונטער די פיס. דער באַדן — קוים צוגעטריקנטע בלאַטע — ווייגט זיך אונטער יעדן טראַט. עס הויבט זיך אַלץ אָן אָפּטער טרעפן וואַסער מיט "קאַטשקעס" באַוואַקסענע מיט לאַנגע, טרוקענע האַר, וואָס זעען אויס ווי צונויפגעקנוילטע שאַף מיט די קעפלעך אונטער זיך. פון דעם שפרינגען פון קאַטשקע אויף קאַטשקע, פון דעם פליוכען אונטער די פיס, פון דעם אַלעמען, וואָס עס קאָן באַ-גלייטן אַ מענגע מענטשן אין גאַנג, דערצו נאָך מיט אַ פאַר פורלעך, וואָס הריז-נען יעדעס מאָל מיט די פערד אין בלאַטע, אַז מ'דאַרף זיי שלעפן, — שאַפט זיך אַ גערודער, וואָס ווי דו זאָלסט אים ניט וועלן פאַרטאַיען, לאַזט זיך עס ניט. באַגנייס וואַלד. לאַנגע שאַטנס פון סאַסנעס אויף דער שקיעהדיק-באַשיינטער ערד. צווישן די שאַטנס — איבערגעבליבענע רעשטלעך פון געוועזענע פאַר-גרייטע שטאַבעלן האַלץ...

— אַט, — זאָגט אביגדור, — אַ סימן, אַז איך גיי גוט...

ער באַווייזט נאָך ניט ענדיקן, ווי גאַנץ ווייטלעך הינטער זיי, דאַרטן, וואו עס הויבט זיך שוין אָן לעשן די זון, דערהערט זיך באַגנייס אַ היפשע שיסעריי, עס הויבן אָן זעצן מינענוואַרפערס.

אַ רגע, און אביגדור שטעלט זיך אָפ אַז אין זיין אויסדרייען זיך און צוקוקן.

ווי מ'קומט נאך אים אָן; ער קוקט אַהער־אַ, נאָר זיין קאָפּ איז שוין ערגעץ דאַרטן
 ביי דער שיסעריי. הייסט עס, אַז דער קאַמאַנדיר איז טאַקע גערעכט געווען. די
 דייטשן האָבן זיך טאַקע פאַרשעפעט מיטן איבערגעלאָזטן זוואַד אויפן שאַסעי, ווי
 ער האָט פאַרויסגעזען, און איצטער דאַרף מען זיי וואָס גיכער פאַרלויפן דעם
 וועג פון הינטן...

ער דערזעט לויפן דעם קאַמאַנדיר. יענער מאַכט צו אים מיט די הענט:
 „גיכער! גיכער!“ און עס צייט נאָך אים די גאַנצע מחנה.

שוין לויפנדיק, כאַפּן זיי זיך אַרויף אויפן הויכן שיפּוע פון דעם שאַסעי, גייען
 אַריבער דאָס היפשע טייכל און לאָזן זיך באַנייס אַראָפּ צום וואַלד. זיי לויפן וויי־
 טער מיט די קוסטעס פּאָזע דעם וועג. די שיסעריי קומט איצט אויס פון פאַרנט,
 עטוואָס רעכטס.

ווען מ'דערזעט ווייטער מיטן שאַסעי אַנקומען מענטשן, גיט מען זיך אַלע מיט־
 אַמאַל אַ שאַר אַראָפּ צוריק אין וואַלד און מען פאַרטאַיעט זיך, נעמענדיק זיך אין
 דער שטיל צוגרייטן צו באַגעגענען דעם שונא. מאַיז כמעט ווי זיכער, אַז באַ־
 קומענדיק אַ ווידערשטאַנד אויפן שאַסעי, האָבן זיך דאָס די דייטשן געלאָזט צוריק
 אין דאַרף.

אביגדורס אויפגאַבע איז שוין כמעט ווי געלייזט. ווי דאָ זאָל זיך ניט ענדיקן
 די באַגעגעניש מיטן שונא, נאָר דעם נחת, וואָס אַזאַ יינגל קאָן האָבן פון אַרויס־
 פירן אַזויפיל מענטשן גוט און אַקוראַט אויפן אַרט, וואָס מ'האַט געדאַרפט, וועט
 שוין ביי אים קיינער ניט אַוועקנעמען. ער פאַרשטייט שוין דווקא, אַז איצט דאַרף
 אים דער קאַמאַנדיר ניט אַזוי נויטיק האָבן, נאָר צו נאָענט זיינען שוין די דייטשן,
 אַז ער, אַ יידישער יאַט מיט אַ ביקס, זאָל זיי קאָנען רואַיק אַפּלאָזן. פון דער היצי־
 קער, כמעט ווי ווילדער גרייטקייט שניידן פון זיי פאַסן פאַר אַלי, וואָס זיי האָבן
 אַפּגעטאַן אויף דער וועלט, ווערט ער ווי אויסגעוואַקסן. ער הויבט אָן זוכן עפעס
 אַ שטיקל אַרט, כדי זיך אַוועקצולייגן צוזאַמען מיט אַלע פאַרטיזאַנער אין דער
 באַהעלטעניש.

ער דערזעט וואַלגערן זיך אַ גרויסן אויסגעדרייטן קאַרטש מיט ערד אויף
 די וואַרצלען, הייבט ער אים אויף אויף זיך און טראַגט אַוועק: ער וועט ניט
 באַווייזן מאַכן עפעס אַ גריבל, און די דייטשן זיינען שוין דאָ. דער קאַרטש קאָן
 אים באַשיצן.

ענדלעך קלייבט ער זיך אויס אַ הויך ערטל צווישן אַ פאַר יונגע יאָדלעס,
 וואָס שניידן, ווי מיט זעגן, דעם געפאַרבטן הימל. דער שאַסעי־וועג איז אים, ווי
 אויף דער דלאָניע. ער לייגט זיך אַוועק הינטער דעם געבראַכטן קאַרטש אויפן
 רויב און שפּאַרט אָן די צום וועג אַנגעצילטע ביקס אויף איינעם פון זיינע צע־
 דרייטע וואַרצלען. דער אַטעם איז אים הייס און אַפּגעהאַקט. דאָס זעצן פון זיין
 בלוט אין האַרצן גיט זיך איבער דער ביקס. זי רירט זיך יעדע ווילע פונעם
 אַרט, און די „מושקע“ פאַרט אַראָפּ אַביסל צו נידעריקלעך, אַזוי, אַז דער אַפּשניט
 פון שאַסעי, וואָס פאַרשטעלט אין דער רגע דעם נידער מיט די נעלם־געוואַרענע
 דייטשן, וועלכע דאַרפן אַט־אַט אַרויסקומען פון דאַרטן, שפּרינגט אַרויף צו הויך.

אין אַט דער ליידיקער רגע באַמערקט דאָס יינגל אַלץ אַרום זיך מיט אַ באַ-
זונדער נייקייט. ביי דער זייט — אַ פאַר בלימלעך מיט אַ גוואַלדיק אויסגעשפּיל-
טער ראָזע שטילקייט אַרום. אַ פּליג זשומעט, שוועבנדיק אויף איין אַרט. אויף
אַ ווייס קעפעלע פון אַ ראַמאַשקע-בלימל קריכט אום אַ ווערעמל... און אַט-אָ
ווערט פון דעם ווערעמל גאָר ניט קיין ווערעמל, נאָר אַ מענטש. ס'קריכט אַרויס
פאַרן אויג, ווי פון אונטער דער ערד. איינער און נאָך איינער... דייטשן. ער דער-
קענט זיי שוין. ער קען שוין ניט איינהאַלטן זיינע הענט, וואָס ציען זיך צום צינגל
פון ביקס. אין דער אַרומיקער באַוועגונג פון זיינע פינגער איז די גאַנצע יינגע
קראַפּט, וואָס רייסט זיך אויסצושיסן אין די דייטשן.

פּלוצום דערמאַנט ער זיך, אַז די איבעריקע, וואָס געפינען זיך ניט אויף
אַזאַ אויסגעשפּילט אַרט, ווי ער, קאַנען אוודאי נאָך ניט זען, אַז די דייטשן זיינען
שוין דאָ. ער הייבט זיך עטוואָס אונטער און שרייט אויס מיט אַ צוגעשטיקט אויפ-
גערעגט קול צו זיין שכן, אַן אומבאַקאַנטן בחור, וועמען דאָס לעבן און די שנה
צום דייטש האָט אַוועקגעלייגט זייט-ביי-זייט מיט אים :

„דייטשן! דייטשן גייען!“ און אַיילנדיק זיך, ווי ער וואָלט דאָ מורא געהאַט
וואָס צו פאַרשפּעטיקן, לייגט ער זיך צוריק אַוועק אויף דער ערד, זיך אַנשפּאַרן-
דיק מיט דער ביקס אין די הענט אויף די עלנבויגנס, און ער הייבט זיך אָן צילן.
אַ הויכער דייטש מיט אַן אויטאַמאַט אונטערן אַרעם קומט אים אַנטקעגן. ער גייט
געלאַסן, טראָט נאָך טראָט מיט אַ שווערלעכן גאַנג פון אַ געזונטן מענטש. נאָר
אַט ווערט אַ שיסעריי. עס גיט אַ ריס דעם וואָלד פון עטלעכע זייטן מיטאַמאַל.
פּייער-צינגלעך פון פאַרטיזאַנישן געווער גיבן זיך אַ שפאַר פון צווישן די קוס-
טעס. דער דייטש גיט זיך אַ וואָרף אין אַ זייט פון שאַסעיי.

— אַ גוטע קרענק וועסטו שוין ביי מיר אַנטלויפן, — גיט אַ זאָג אַליין צו זיך
אַביגדור, און ער הייבט אים אָן צו באַשיסן.

דער דייטש פאַרלירט דעם אויטאַמאַט. גיט זיך אַ דריי אויס, ווי אויף אַ
קוק צו טאָן אויף הינטן, און פאַלט אום. אין דער זעלבער רגע דערפּילט אַבער
אויך אַביגדור, ווי עפעס האָט אים געגעבן אַ זעץ אין לינקן אַקסל. ביים געשריי
„הוראָ“ פון די פאַרטיזאַנער שפּרינגט ער נאָך אויף, נאָר ס'פאַרדרייט זיך אים
דער קאַפּ און ער פאַלט אום.

אין רויך פונעם פּולווער, אין פּייער-צונגען פון אַ דערבייאיקן קוילן-וואַרפער
גיט נאָך אַ שוועב פאַר אים דער אויסגעקילטער הימל. ער גיט אַ טראַכט : „די
היים — דאָ ביי דער זייט, און ניט דערגאַנגען“... נאָך דעם ווערט אים פינצטער
אין די אויגן, ווי ביינאַכט, און ער פאַרגעסט אַלץ...

פאַרטאַג, מיט די ערשטע שטראַלן פון דער אויפגייענדיקער זון, וואָס גיסט
אויס איבער וועגן און וועגעלעך איר שיין פון אַ שיינעם אַנקומענדיקן טאַג. קערט
זיך אום פון שלאַכט די מחנה צוריק אין לאַגער. אויף איינער פון די פּורן זיצט
אַביגדור. ער זיצט אינעם ווייך-אויסגעבעטן וואָגן מיט אַן אַראַפּגעלאָזענעם קאַפּ
און שאַקלט זיך מיט יעדן טרייסל פונעם וואָגן. אין פנים — קיין טראַפּן בלוט.

די ליפן — אויסגעטריקנטע מיט א צוגעברויגט הייטעלע, וואָס ציען יעדעס מאָל זיך צו באַלעקן פאַרשמאַכט און צו בעטן :

— וואָסער...

מיט אַ האַנט זיך אָנהאַלטנדיק אַנעם וואָגן גייט דערביי מידלעך און צופרידן, ווי מ'גייט פון אַ שלאַכט, איינער אַ פאַרטיזאָן מיט דער ביקס איבער דער ברוסט אַנגעטאָן מיטן רימען אַריבערן האַלדז, ווי מ'טראָגט אַן אויטאָמאַט.

— אַט דאָ ערגעץ אין די וועלדער... — מאַכט צו אים אביגדור, עפענענדיק די טיף־איינגעגראָבענע אויגן, ניט אַזוי ווי פּאָדערנדיק וואָס, נאָר גלאַט אַזוי זיך ריינדדיק — דאַרפן זיין מיינע עלטערן... ווען מע קאָן צופאַרן... כאַטש אויף איין האַלבער שעה...

דער פאַרטיזאָן הערט אים אויס, קוקט אָן זיין ערדיש־פאַרעלטערטן פנים און טראַכט, אַז דער בחור רעדט פון היץ...

און ער גיט ווידער אַ טרייב דאָס פּערד...

ערגעץ ניט אַזוי ווייט פון הינטן שיסט מען שוין ווייטער...

שמואל האלקי

אויפן רויטן פלאץ

ביו צום הונדערטסטן דור זאל דערגרייכן דער גאנג
 אויפן פלאץ אויפן רויטן אין גרויזאמען האַרבסט,
 וואָס ער האַלט נאָך אין פריידיקע קעלטן מיין האַרץ ;
 אויב פאַראַן אויף דער ערד עפעס מילדס, עפעס האַרבסט,
 אויב נאָר אויסטרעטן קאָן מען מיט טריט אַ פאַרלאַנג,
 איז געווען יענער גאנג אויפן פלאַץ — אַ געזאנג
 און אַ טרייסט פאַרן פאַלק אין זיין נויט און אַ דאַנק.

ס'איז געווען אינעם האַרבסט, ווען אַהינטער דער שטאַט
 האָט געאַטעמט דער פיינט, זי פאַרברענען געדראַט
 מיטן פייער פון בייז, וואָס באַנאַכט צינדט זיך אָן
 אין די אויגן ביי וועלף... ס'איז געווען אינעם טאָג,
 ווען דאָס האַרץ פונעם לאַנד געווינט אויף דער וואַג,
 און דאָס פאַלק האָט אויף אייביק געזאָגט דאָס געבאַט :
 ס'איז הינטער אונדז מאַסקווע, און ווייטער — קיין טראַט !

ס'איז געווען אינעם טאָג, ווען פון פרי ביז ביינאַכט
 האָט אַ שניי זיך געקלעפט צו דעם פלאַם פון דער פּאַן ;
 ס'איז געווען אינעם טאָג, ווען געשטאַנען אין קאָן
 איז דער גורל פון לאַנד און זיין הייליקסטע שוועל,
 און ס'איז קיינמאַל געווען נאָך די פּאַן אַזוי העל —
 אויפן קרעמל די פּאַן — אַזוי דורכזיכטיק רויט,
 ווען געגאַנגען דאָס פאַלק איז מיט איר קעגן טויט.

און געווען איז דאָן האַרבסט, און ס'איז יום־טוב געווען,
 און דער גרעסטער פון מענטשן האָט אַלץ דאָס געזען,
 מיטן אויג זיי באַגלייט און אין האַרצן געבענטשט,
 און נאָך גרויער איז דעמלט דער מענטש...
 אויב פאַראַן אויף דער ערד עפעס מילדס, עפעס האַרבסט —
 אַט אַזאָ אינעם האַרבסט־טאָג געווען איז זיין האַרץ,
 נאָר ביי גרויל האָט דאָן ניקטער געקלאַפט דער געדאַנק :
 ביו צום הונדערטסטן דור וועט דערגרייכן דער גאנג.

טיפע גריבער, רויטע ליים

טיפע גריבער, רויטע ליים —
 כ'האָב אַמאַל געהאַט אַ היים,
 פּרילינג — פּלעגן סעדער בליען,
 האַרבסט־צייט פּלעגן פּויגלען ציען,
 ווינטער — פּלעגט דאָרט פּאַרן שניי,
 איצטער בליט דאָרט ווינד און וויי.

ס'האַט מיין היים אַ בראַך געטראָפּן —
 טיר און טויער זיינען אָפּן
 פאַר די רוצחים, פאַר די שינדער
 די, וואָס קוילען קליינע קינדער,
 די, וואָס הענגען אויף די זקנים,
 די, וואָס שאַנעווען ניט קיינעם.

טיפע גריבער, רויטע ליים —
 כ'האָב אַמאַל געהאַט אַ היים.

יאָר נאָך יאָר זיינען אַריבער —
 פּולע זיינען יענע גריבער,
 און נאָך רויטער איז די ליים
 יענע ליים איז איצט מיין היים:
 דאָרטן ליגן מיינע ברידער,
 די צעריסענע אויף גלידער,
 די געשאַכטענע אין שטוב,
 די געשאַסענע ביים גרוב.

טיפע גריבער, רויטע ליים —
 כ'האָב אַמאַל געהאַט אַ היים.

קומען וועלן גוטע צייטן —
 וועט דאָס מזל אויך זיך בייטן,
 וועלן ווייען ווערן לינדער,
 וועדן ווידער וואַקסן קינדער,
 וועלן קינדער שפּילן, רוישן
 ביי די קברים פון די קדושים,
 ביי די טיפע, פּולע גריבער, —
 אַז דער וויי זאָל ניט אַריבער.

טיפע גריבער, רויטער ליים —
 כ'האָב אַמאַל געהאַט אַ היים.

זאָל זיין מיין שטוב אַ האַפּן דיר

וואו איך זאָל ניט בלאַנקען נאָר,
וועלכע טיר ניט עפענען;
אפשר וועט ער אַנקומען?
אפשר וועל איך טרעפן אים?

אן אַלטן, אַ פאַרביטענעם,
צעריסענעם, צעשליסענעם,
אַ הונדערט מאָל געליטענעם —
אַרומגעמען, באַגריסן אים.

ברודער דו אומשולדיקער
און הונדערט מאָל געלייטערטער,
די צייט — זי מאַכט געדולדיקער,
נאָר קיינמאָל ניט דערווייטערטער.

זאָג, וועלכעס קלייד דיר אַנטאָן איצט?
און וועלכע פרייד פאַרשאַפן דיר?
נאָך אומגליקן פאַרפלאַנטערטע
זאָל זיין מיין שטוב אַ האַפּן דיר.

ניט טרייסטן דיר, ניט ערוב זיין,
מיט וואָס דיין בראַך דיר לינדערן?
וועסט אין דיין נעסט דער חרובער
ניט טרעפן שוין די קינדער מער.

דיין נחלה ניט פאַרטרונקען איה,
קיין אַדלערס ניט פאַרטראַגן זיי:
אינמיטן וועג אַ „יונקערס“ איז
אַראַפּ אויף צו דערשלאַגן זיי.

זאָל אויפוידן דאָס בלוט אין דיר,
און אויסברעכן אין פייערן
אויף אַנצינדן דעם מוט אין דיר,
די קראַפט די אומגעהייערע.

וואָס נעמט איין שטעט און געגנטן,
און פעסטונגען פאַרטיליקט זיי,
און מינדסטע גאַב באַגעגנטע
פון טיפן האַרץ באַוויליקט זיי.

און זאל מיין טיש — דיין תענוג זיין
 מיין קינד — א קינד פארבייטן דיר, —
 הונדערט מאָל געפייניקטער,
 טויזנט מאָל געלייטערטער.

1943

מײַן װאָרט

מיין וואָרט — מיין היים ביסטו, אין דיר פארזייט בין איך אינגאָנצן,
 מיין לעבן און מיין טויט — אין דיר אָן אַרט געפינען.
 כ'בין פריי, מיין וואָרט, איך זאל זיך אָט די שיכורלעכע פרייד פאָרגינען:
 דיך טויזנט מאָל צעאָקערן און טויזנט מאָל דיך איבערפלאַנצן.

נאָר אין פאָרוויסטע וויינגערטנער ווי זאל איך זיין דיין היטער?
 אַזעלכער — אַ געשטראַפטער מיט אַ האַרץ אַ ניט-באַרוטן —
 אַז ביי דעם מינדסטן שאַרף פון בלאַט און צווייגן-ציטער
 איך שפּרעך דיך אָפּ מיט שרעק: ס'זאל נאָר זיך אויסלאָזן צו גוטן.

דער שווערער פליגל פון מיין גורל איז געווען דיין וויגל,
 נאָר צווישן יאָ-און ניט-זיין האַסטו צעוואַקסן זיך; צעבליט זיך
 מיט וואָס דיך איצט, מיין וואָרט, באַוואַרענען, באַשיצן,
 ווען ס'קאָן דיך אָפּמעקן פון דר'ערד דעם גורלס צווייטער פליגל.

דאָס לעצטע געשריי פון אומגעבראַכטע — ווינט זאל ווערן?
 און ווי אין מדבר — דער באַפעל דער הייליקער: נקמה נעמען!
 אין דיר, מיין וואָרט, זיי זיינען אַנגעטאָן געווען, און דיך פאַרשעמען
 דער גורל וויל, אַז דו זאָלסט מער דער וועלט די רוי ניט שטערן.

אַז ביים באַגעגענען אַ פריינט — דו זאָלסט ניט קומען אויף די ליפן,
 ביים אינשטילן אַ קינד — פון אונטער צאַרטער האַנט זאָלסטו פאַרשווינדן;
 אַז האַרץ מיט האַרץ, ווי ים מיט ים, זאָלסט מער ניט בינדן,
 אַז צווישן לעבעדיקע ווערטער זאל מען דיך אַריבערהיפן...

ניין, ניין, מיין וואָרט! ביזן לעצטן טראַפן זאָפט אין דייע וואַרצלען
 און ביזן לעצטן טראַפן בלוט אין מיינע אַדערן, —
 איך וועל דיך, ווי די ערד, צעאָקערן, פאַרפלאַנצן דיך און פאַדערן
 דעם אַטעם לופט, וואָס זאל אַ היים פאַר דיר, מיין וואָרט, זיין.

1945

דער וואַלקן

ס'איז מיר אזוי גוט צו טראַכטן וועגן דיר,
 ס'איז מיר אזוי ליב אויף דיר זיך ריכטן,
 מיר דאַכט, איך וואַלט איצט אַלע קרומקייטן פאַרריכטן
 און שטרענג באַטראַכטן יעדן קער און ריר.

דער וואַלקן, וואָס פון טונקלקייט הויבט אָן זיין לעבן
 און וואַגלענדיק בלייבט יונג, און בלאַנדזשענדיק ווערט אַלט,
 ווען ער פאַרשלינגט דעם מולד און אין זיך באַהאַלט
 אינאיינעם מיטן וואַך־שטערן, וואָס ברענט דערנעבן.

ווער וועט דעם וואַלקן חושד זיין אין דעם,
 אָז ליב איז אים צו האַלטן זיי אַ באַכט אין קלעם?
 אַ קינד אין וויג, מיר דאַכט, עס ווייסט:
 דאָס זוכט דער וואַלקן זיך ביינאַכט אַ טרייסט,

ווייל ווי די טונקלקייט זאָל אים ניט וויכטיק זיין,
 ער וויל, אָז ערגעץ טיף אין אים זאָל ליכטיק זיין, —
 איז ווער וועט זאָגן מיר: דו טוסט ניט רעכט.
 איך זוך דאָס אויך, ווי ער, אַ טרייסט זיך אין די נעכט.

אַט דער שטערן איז מיר טייער

אַט דער שטערן איז מיר טייער,
 פאַר דער ריינקייט פון זיין פייער,
 פאַר זיין קומען צווישן הונדערט,
 פאַר זיין לייכטן זיך באַזונדער,
 און דערפאַר, וואָס נאָר זיין שיין
 אין איין טראַפן שליסט ער איין.

אַט דער שטערן איז מיר טייער,
 ווייף עס צווייט זיך ניט זיין פייער,
 ווען ער שענקט זיין ליכט דעם וואַסער, —
 ס'ווערט ניט טונקלער, ניט בלאַסער
 אויפן לאַנגן גאַלד'נעם וועג:
 פון דער הויך און ביזן דעק.

אַט דער שטערן איז מיר טייער,
 ווייל זיין גרויס איז אומגעהייער,
 ווייל פאַר אים אַ מאַס געפין איך,
 ווייל זיין ליכט אין זיך פאַרשפּיין איך.

און דערפאר, וואָס ער געהערט
אי דעם הימל, אי דער ערד.

1936

**

דאָס גלאַז איז דורכזיכטיק און ריין —
דו זעסט דורך דעם די גאַנצע וועלט;
ווער עס וויינט און ווער עס קוועלט.
נאָר ווי דו האָסט איין זייט פאַרשטעלט
מיט זילבער-פאַרב, וואָס האָט די ווערט
אַ גראַשן געלט צי עטוואָס מער, —
פאַרשווינדט פון אויג די גאַנצע ערד,
פון ריינעם גלאַז אַ שפיגל ווערט.
און ווי דער שפיגל זאָל זיין ריין —
דו זעסט אין אים נאָר זיך אַליין.

1933

העשל אַנשעלעס

העשל אַנשעלעס איז געווען גרויס באַוואוסט ביי דער אינטעליגענץ פון שטאָט — ביי זשורנאַליסטן, ליטעראַטן אא. מ'פלעג צו אים אָפט קומען פּרעגן מבינות שוין אויף פּאַרטיגע מלאכה, און ווען מ'האַט פּירגענומען אָן אַרבעט, וועלכע האָט געפּאָדערט גענוי וויסן אין אַ געוויסן געביט, אין וועלכן מ'האַט אַליין אונטערגעהונקען, פּלעג מען ביי אים פּאַרויס שעפּן ידיעות, ווי אין אַ הילף-בוך, אין אַן ענציקלאָפּעדיע.

ער איז געווען פּיל באַלאָדן כאַטש נאָך יונג פון אַ יאָר פּינף-זעקס און צוואַנץ ציק, אָבער שוין אַזוי ווייט באַלערנט און באַלעזן, אַז ער האָט אויסגעזען אויך אַביסל איבערגעלאָדן. דער קאַפּ, ביים קאַרק, עטוואָס אַראַפּגעבויען, דאָס פנים מער אַפּגעצויגענער און בלאַסער ווי ס'פּאַסט אַפּילו פּאַר אַזאַ, וואָס פּאַרנעמט זיך בלויז מיט לערן-זאַכן, די האָר פון קאַפּ שוין היפּש שיטערלעך, די שלייפּן איינגעפּאַלן און די הויט פון די הענט אַזוי דיין און דורכזיכטיק, ווי דאָס לייב פון אַ יונג עופּהלע, ווען מ'בלאַזט דעם צווישן די פּעדערלעך.

מ'דאַרף זאָגן, אַז אַ שטיק שווערע ירושה האָט זיך אים נאָכגעשעלעפּט. ערשטנס, זיין מוטער, וואָס נאָך ליגנדיק מיט אים אין קימפעט, האָט מען באַ-מערקט, ווי ס'איז אויף איר פּלוצלונג אַנגעפּאַלן אַ שווייגעניש און זי האָט אויפּגעהערט ענטפּערן אויף די ווינטשענישן, אויף די מזל-טובּס, וואָס אייגענע און באַקאַנטע זיינען נאָענט מיט זיי צו איר בעט אונטערגעקומען. זי האָט זיך גלייכגילטיק באַצויגן צום קינד, צום זויגלינג, ניט ווי אַנדערע מוטערס. האָט מען איר צוגעבראַכט דאָס קינד צום בעט צום אַנזויגן, האָט זי דעם די ברוסט געגעבן, ניט—ניט. אַליין האָט זי זיך ניט דערמאַנט און אָפט פּלעג זי אַפּילו בשעתן זויגן אַליין אין דעם פּאַרגעסן און זיך עפעס ווילד פּאַרטראַכטן.

דאָס שווייגן האָט אויך נאָכן קימפעט פון איר ניט אַפּגעלאָזט. פּאַרקערט, האָט זיך נאָך מער געשטאַרקט און דערגרייכט אַזאַ מאַס-מדרגה, אַז מ'האַט אַנ-געהויבן מורא האָבן איר דאָס קינד צו פּאַרטרויען, זי זאָל זיך אַמאָל אַזוי ניט פּאַרגעסן, אַז זי זאָל דאָס גאָר פון די הענט אַרויסלאָזן.

אַ סברה, אַז איינמאָל האָט דאָס טאַקע מיט איר געטראָפּן, און דעמלט האָט מען זיך גענומען עצהן מיט דאָקטוירים, און אַז יענע האָבן זי גוט באַטראַכט און עטלעכע מאָל איינער מיטן אַנדערן אויף קאַנסיליומס זיך דורכגעשמועסט, אַזוי זיינען זיי צום אויספיר געקומען, אַז דאָס קינד דאַרף מען ביי איר אַוועק-נעמען, ווייל אין אַזאַ שטאַנד איז זי ניט פּיאיאק אירע מוטער-פּליכטן אויסצופּילן און אַז זי אַליין דאַרף מען אַפּגעבן אין אַ געהעריקן שפּיטאַל צום הילן.

אַזוי האָט מען געטאַן, און ס'איז ניט אַוועק קיין סך צייט, אַז איר לאַגע האָט זיך פּאַרערגערט, זי איז אַלץ מער אין זיך פּאַרוונקען, זיך אַפּגעזאַגט פון עסן,

טרינקען און ניט דערלאזט מ'זאל זי אפילו מיט גוואלד האַדעווען. און דער סוף איז געווען גאָר אַ שלעכטער. אין איינעם אַ טאָג, ווען די שפיטאַל-באַדינער האָבן ניט באַמערקט און פון איר אַוועקגעקוקט, האָט זי געקראָגן עפעס אַ שאַרפע זאַך, אַ מעסער צי אַ גאַפל, מיט וועלכן זי האָט זיך געפרוּאוּט דעם האַלדז שטעכן. און אַז מ'האַט זי יענעם מאַל אָפּגעראַטעוועט און איר אויסגעהיילט די וואונד, האָט זי זיך פאַרטאַיעט אויף אַ צייט און כּוּמרשט ניט געוואַלט קיין שאַרפע זאַכן אין די הענט נעמען און אפילו אויף זיי ניט קוקן, ביז אַ צווייטער גינסטיקער פאַל האָט זיך איר געמאַכט, און דאָס מאַל האָט זי מיט זיך ענדגילטיק פאַרענ-דיקט: זי האָט זיך דעם האַלדז ביז טיף און אויף טויט דורכגעשניטן.

דאָס — די מזטער, דער פאַטער, וואָס האָט, זעט אויס, זי שטאַרק ליב גע-האַט, האָט זיך די זאַך אַזוי שטאַרק צום האַרצן גענומען, אַז ער האָט געהאַלטן אויך זיין לעבן פאַר פאַרענדיקט. ער איז אומגעגאַנגען אַ לאַנגע צייט צעמישט — זיך ניט געלאָזט טרייסטן, ניט אויסריידן... און ווען, ווי דער שטייגער, האָבן שפעטער צו אים אין שטוב זיך גענומען אַריינשטעלן שדכנים מיט פאַרשיידענע פאַרשלאָגן, ווי מ'קומט אַלעמאַל צו אַ יונגן אלמן, האָט ער ניט גאָר זיי ניט גע-וואַלט אויסהערן ביזן סוף, גאָר שוין ביי די ערשטע ווערטער אויף זיי אַנגע-שריען און זיי פשוט דורכגעטריבן. די שדכנים האָבן צוערשט בלוזי מיט די אַקסלען אַוועקגעמאַכט, מיינענדיק, אַז ס'איז צייטווייליק, ווייל דער צער איז גאָר פּריש; אָבער אַז זיי האָבן גאָר אַ מאַל און גאָר אַ מאַל געפרוּאוּט אַריי-קומען, און יענער האָט ווידער און גאָר מיט מער בייזער זיך צעשריען, האָבן זיי געזען, אַז ס'איז ערנסט, ס'איז ניט געמאַכט און ניט בלוזי לפנים, און זיי האָבן אַנגעהויבן זשאַלעווען שיק און מער זיך צו אים ניט געוויזן.

ער, דער פאַטער, האָט זיך אויך פון געשעפט אָפּגעוואַרפן. שטאַמענדיק אַליין פון פיינע עלטערן, וועלכע האָבן אים באַזאָרגט מיט היפש נדן סיי פון זייער צד, סיי אויך פון כּלהס צד, און וואָס דאָס האָט מעגלעך געמאַכט, ער זאל באַלד גאָר דער חתונה זיך אַ נעם טאָן צום גרויס-האַנדל, מיט אויסזיכטן אויף גאָר גרויסע רווחים, ווי ס'טוען אַלע רייכע זיינגלייכן גאָר דער חתונה, האָט איצט, גאָר דעם, ווי דער אומגליק האָט אים געטראָפן, זיך באַזייטיקט און אַרויסגענו-מען פון דעם... ער איז געוואָרן היימיצער און ניט געוואַלט אויסהערן קיין מוסר ניט פון זיינע עלטערן און ניט אויך פון אַנדערע אייגענע, אַז — „וואָס?...“ ס'טרעפט... ער איז גאָר יונג, מדאָרף זיך זען אין די הענט נעמען... זיך ניט געלאָזט. ער האָט זיך אינגאַנצן אָפּגעגעבן דעם קינד, וועלכן ער האָט אַ מוטער פאַרביטן. און וואָס געהער געשעפט און שטוב-באַלעבאַטישקייט, האָט ער זיך פאַרלאָזט, ערשטנס, אויף זיין משרת, אויף איינעם, דעמלט גאָר אַ יונגן פאַר-שוין, מיטן נאָמען שמאי, וואָס ער האָט זיך דערוואָרבן אויף געטריישאַפט, ווי אויך אויף דער אָם און אויף דער דינסט, וואָס איינע האָט מיטן קינד געהאַט צו טאָן, און די צווייטע — מיט דער שטוב.

די געשעפטן האָט ער ליקווידירט. און פאַרן צונויפגעזאַמלטן געלט פון גאָר דער ליקווידאַציע האָט ער זיך געקויפט אַ גרויס הויז אויף אַן אַנגעזענער גאַס

אויף פרנסה, און אָנפירן מיטן הויז, אַכטונג געבן אויפן אויפמאַנען דירה-געלט, רעמאַנט א. א. — האָט גענומען אויף זיך זיין לייב-משרת שמאי, וואָס ער איז אים געווען אַ באַדינער, אי כמעט באַלעבאַס אויף אַלץ, ווייל קיין אייגן לעבן האָט ער נישט געהאַט און קיין אייגענע פאַמיליע האָט ער זיך נישט געדענקט איינ-צושאַפן. דאָס — דעמלט, ווען דער פּאַטער נאָך יונג געווען און ווען דער אומ-גליק האָט אים געטראַפן, און איצט, ווען מיר דערציילן דאָ, איז ער שוין עלטער מיט אַריבער אַ פּערטל יאָרהונדערט. ער גייט זיך אַרום שטענדיק אין כאַלאַט און אין די שטעקשיך אין שטוב. צו די געשעפטן האָט ער זיך אַלץ נישט אומגע-קערט, חתונה האָבן — אויך נישט, ער איז נאָך אַלץ באַלעבאַס פון יענעם גרויסן הויז אויף דער אַנגעזעענער גאַס, ווי אַמאָל. ער האַלט זיך נאָך אַלץ מיט זיין משרת שמאי, וועלכער האָט זיך, נאַטירלעך, אויך ווי דער באַלעבאַס געעל-טערט און וואָס האָט זיך אַזוי איינגעלעבט מיט יענעם, אַז ער טראָגט אויך די זעלבע קליידער, וואָס יענער, אַמאָל — וואָס פון יענעם פּאַלט אַראָפּ, און אַמאָל אויך נייע, פון אַ מער ביליקערן שטאָף אָבער אין זעלבן שניט, וואָס דער באַלע-באַס, גענייט. ער עסט מיט אים צוזאַמען, גייט מיט אים אינאיינעם אין באַד און אין פרייע שעהן שפּילן זיי ביידע אַ שטילן שאַך באַשטענדיק.

אויך די שטוב האָט זיך מיט גאַרנישט געענדערט. די פינף-צימער-וואוינונג אויפן צווייטן שטאָק פון אייגענעם הויז איז, ווי פריער, אויך איצט רייכלעך אויס-געשטאַט. אַביסל נאָר די ווייסלעכע מעבל אַפגעבליאַקעוועט, אַביסל אויך די פאַרהאַנגען פון אַמאָל אַפגעפאַרן אין פאַרבן, אָבער אַרץ איבעריקע—ווי געווען, און דאָס איינציקע, וואָס האָט יאָ עטוואָס געענדערט דאָס פנים פון דער שטוב, איז דעם באַלעבאַס' אונטערגעוואקסענער זון, וואָס צו זיין באַנוץ איז איצט אַפגע-געבן געוואָרן דעם באַלעבאַס' אַמאָליקער קאַבינעט, וועלכן ער, דער זון, האָט ביי אַלע פיר ווענט באַשטעלט מיט אַנגעגלאָזטע ביכער-שאַפּעס! ביז דער סטעליע אַרויף אויבן און וואָס אַהין קומען איצט אַפט מיט באַזוך מענטשן, מיט וועלכע נישט דער באַלעבאַס און נישט אויך שמאי זיין משרת, פאַרגינען זיך נישט קיין מינדסטע קענטשאַפט צו פאַרפירן, האַלטנדיק זיך פון ווייטן און הנאה האַבנדיק פון זונס, העשלס, קענטשאַפט.

זיי קוקן מיט שטאַלץ און איבערנעמערישקייט, ווי אַזוי די באַזוכער טרעטן אַלעמאָל מיט דרין-אַרץ העשלס שוועל אַריבער, דענקענדיק, אַפנים, זיך צו דער-וויסן און צו קריגן ביי אים דאָס, וואָס ביי אַנדערע איז דאָס נישט צו דענקען... ס'גרויסטן זיך מיט זיין זון נישט נאָר דער פּאַטער, בשעת ער זעט, ווי אַזוי די באַ-זוכער קלאַפן אָן אין דער טיר פון זיין זון איידל, נאָר אויך שמאי, וואָס אויך ביי אים איז העשל פאַר אַ שטיק זון פאַררעכנט און וואָס אַלעמאָל, ווען ער זעט דעם באַלעבאַס אין זיין איבערנעמערישער און עטוואָס באַרימערשער גדולה, האַלט ער אים אונטער און באַרעכטיקט אים זיין שטאַלץ מיט אַ זאָג-געבן דערביי: הע-שעניו, באַלעבאַס, איז קיין עין-הרע אַ מענטש, וואָס אַנדערע, משמעו, דאַרפן צו אים אַנקומען...

דאָס — פון איין זייט — נחת. פון דער אַנדערער זייט אָבער ערגערט זיי

זייער, ווען זיי באַמערקן, אַז העשל האַלט זיך אַלץ מער אַלטבחוריש אין דער פּלייצע בויגן און אַז דאָס בלאַס אויסזען פּון זיין פּרייער יוגנט אָן, מיט זיין על-טער, פּון אים ניט אָפּגעלאָזט, זיך ניט אויסגענומען, נאָר פּאַרקערט, זיך מער געשטאַרקט און אַזאַ שטענדיקער גאַסט אויף זיין פנים געבליבן, אַז ווען דער פּאַטער טוט אַפט פּאַרשטעלטערהייט אַ קוק אויף העשלעך, אַזוי דערזעט ער מיט דערשרעק די גוואַלדיקע ענלעכקייט פּון אים צו זיין מוטער, ווען זי איז מיט אים אין קימפעט געלעגן און ווען די געוויסע טרויעריקע שוויגעניש איז זי באַ-פּאַלץ.

דאָס האָט דעם פּאַטער און שמאין פּיל אַנגסטן פּאַרשאַפט. זיי האָבן זיך אָבער געטרייסט דערמיט, וואָס העשל איז אַ היים-זיצער און אַ גרויס-געלערנטער. און פּאַר אַזאַ איז איינגעלעך און ס'פּאַסט זיך אויך אין קערפּער עטוואָס אָפּגע-שטאַנען צו זיין און אין געזונט געמינערט... און ניש-קשה — האָבן זיי זיך גע-זאָגט, — ס'וועט נאָך קומען אַ צייט, ווען העשל וועט מער מיט דער וועלט אין באַריר קומען און דעמלט וועט זיך אים אויך זיין געזונט ענדערן צום מער געוואונטשענעם. — האָ, ווי מיינט איר, שמאי? — פּלעג דער באַלעבאַס, ווען זיין זאָרג וועגן זיין זון פּלעג אים באַפּאַלן, צו זיין באַדינער זיך ווענדן און ביי אים אַ פרעג טאָן.

— יאָ, באַלעבאַס, — פּלעג יענער דעם באַלעבאַס אונטערהאַלטן און אים שטיצן אין זיין טרייסט. אָבער ביידע פּלעגן דאָך ביי זייער ניט-אַרויסגערעדטער און שטיל-אויפּגעהאַלטענער מרה-שחורה בלייבן, און באַזונדערס דער באַלעבאַס, וועמען ס'איז שוין אַ שטיק צייט גאָר אַ שווערער שטיין אויפּן האַרצן געלעגן, טראַכטנדיק וועגן גורל פּון זיין זון.

דאָס איז פּון דעמלט, ווען העשל איז איינמאָל עפעס קראַנק געוואָרן און אַ דאָקטער האָט אים באַזוכט. און ווען דער דאָקטער האָט אים אָפּבאַטראַכט, האָט ער זיך פּלוצים גענומען דערפּרעגן וועגן זיין מוטער, פּון וואָס זי איז געשטאַרבן, און אַז ער האָט זיך דערוואוסט, האָט ער נאָכאַמאָל אַ גאָר-גאָר באַאַכטנדיקן בליק געוואָרפּן אויף העשלעך. און בשעת דער פּאַטער האָט אים פּון דער טיר און פּון דער שוועל אַראָפּבאַגלייט און ווידער און נאָכאַמאָל וועגן זונס איצטי-קער קרענק זיך געהאַלטן אין דערפּרעגן, אַזוי האָט אים דער דאָקטער דעמלט אַ זאָג געטאָן: — דאָס איצטיקע איז גאַרניט. ס'וועט פּאַריבערגיין, נאָר דער עיקר וואַלט מען דעם זון באַדאַרפט זען היטן פּון דערשיטערונג.

— וואָס הייסט? — האָט דער פּאַטער אַ פרעג געטאָן, וועלנדיק אויפקלערן און זיך דערוויסן דעם גענויעם מיינן פּון דאָקטערס ווערטער.

— דאָס הייסט קיינע איבעראַשונגען, קיין דערשרעק, פּון וועלכן מ'פאַר-לירט זיך אַמאָל און מ'קאָן דערנאָך שווער צו זיך קומען.

דער פּאַטער האָט דאָס פּאַרגעדענקט און פּלעג אַפט ניט שלאָפּן פּאַר מרה-שחורה, און אַלעמאָל פּלעג ער וועלן מיט העשלעך וועגן דעם איבערריידן, אַז יענער, העשל, הייסט עס, זאָל זיך זען היטן, מחמת דער דאָקטער האָט דעמלט און דעמלט דערפּאַר און דערפּאַר געוואָרנט, אָבער ער האָט ניט געוואוסט, ווי-

אזוי צוצוטערעטן צו העשלען מיט אזוינע רייד. ניט געוואוסט פון וואס אנצוהויבן און צי וועט אים יענער, העשל, גאָר פאַרשטיין. און העשל אַליין האָט, ווייזט אויס, ניט פאַרשטאַנען, און דאָס איז שוין פאַר העשלען גאָר ניט גוט געווען — אַ סימן, אַז ער ווייסט ניט, וואו ער האַלט, ווייסט ניט, וואָס ס'ליגט און וואָרט ביי זיין שוועל אויף אים, און אויב אזוי, קאָן אים דער אומגליק טרעפן אומגע- ריכט, ווען אַ געוויסע סיבה זאָל דאָ אויפקומען און זיך ווייזן — אַזאַ, וואָס איז מסוגל אַרויסצואַרופן ביי אַזוינע, ווי ער, אָן אומגליק.

יא, גאָר דערווייל אָבער האָבן זיך קיינע סיבות ניט געמאַכט. דערווייל איז העשלס לעבן ביי זיין פאַטער אין הויז געפלאָסן, ווי געוויינלעך, אין די אַמאָר- ליקע דורכגעלייטע ברעגעס, אָן ענדערונג. צו דעם פאַטער, וואָס איז פאַרבליבן אָן אלמן, און צו שמאי, וואָס איז אַ בחור פאַרזעסן, איז מיט העשלס אונטער- וואַקסן צוגעקומען נאָך איינער, וואָס לויט אַלע סימנים וועט אויך ער פאַרזיצן — מיטן איינעם חילוק גאָר, וואָס העשל האָט זיך פאַרקנסט צו זיין קאַבינעט, וואָס דער פאַטער האָט אים צו זיין באַנצן אָפגעטראָטן און וואָס ער, העשל, האָט אים באַשטעלט מיט הויך-אַנגעגלאַזטע ביכער-שאַפּעס אַרום אַלע פיר ווענט ביז דער סטעליע אַרויף אויבן, און וואָס אַלעמאָל האָט מען אים דאָרט געקאַנט טרעפן ביים ליינען אַ בוך — אַמאָל אָן אַלטן, וואָס די בלעטער זיינען פאַרגעלט און שמעקן מיט צייט-עלטערלעכן שימל, און אַמאָל אַ נייעם, אָן ערשט-צעשניטענעם, פון וועלכן די פאַרב פון דרוק און פון פריש פאַפיר פילט זיך אַרויס.

העשל וואַלט, עלטער ווערנדיק ווי זיין פאַטער, שוין גאַנצע טעג אין כאַלאַט און אין שטעקשיך אומגיין, און צום שטילן שאַך, וואָס דער פאַטער האָט אָפט געשפּילט מיט שמאין, וואָלט אַ דריטער — העשר, צוגעקומען, וואָס וואָרט אַמאָל געשטאַנען הינטער די פלייצעס פון איינעם אַ שפילער, און אַמאָל הינטער די פלייצעס פון אַ צווייטן, זיך ניט אַריינמישנדיק און קיינמאָל קיינעם אפילו קיין צעה ניט געבנדיק.

מעגלעך, אַז ווען ס'טרעפט מער ווייטער גאַרניט, וואָלט ער, אויף אַזאַ אופן, אויך זיין שווער שטיקל ירושה איבערגעקומען און דאָס מעגלעך-קרענקלעכע אין אים וואָלט אזוי איינגעשלאָפן, ניט האַבנדיק קיין סיבה צום אויפואַכן, ווי די זוימען פון געוויקסן אַמאָל, ווען זיי האָבן ניט די געהעריקע באַדינגונגען — באַדן, זון און פייכטקייט, צו זייער וואוקס.

אָבער מיטאַמאָל האָט יאָ עפעס געטראָפן — און דאָס איז די מלחמה, וואָס האָט אויסגעבראַכן אין 1939 און ביי וועלכער מיר אַלע און די גאַנצע וועלט זיינען איצט עדות.

2

אַז דאָס פאַשיסטישע חייל איז אַריין אין שטאָט, וואו העשל אַנשעלעס האָט געוואוינט, איז איידער זייער מאַכט האָט איינגעפירט די נייע אַרדענונג, איידער זי האָט באַוויזן די אידן פון זייערע הייזער אַרויסצוועצן און זיי באַפוילן איבער- פאַרן אין יענע ערטער, וואָס זי האָט באַשטימט פאַר זיי — אין די געטאָ-קוואַר- טאָלן. — האָט זי דערווייל צעשיקט קוואַרטירערן איבער דער שטאָט, אויסצוגע-

פינען וואוינונגען פאַר אירע מיליטערישע און ציווילע פאַרשטייער, פאַר אַפּיצערן, באַאַמטע א. א. — ניט אויסגעשלאָסן אויך אין די יידישע וואוינונגען.

אַז מ'איז צוגעקומען צו העשלים פּאַטערס הויז, וואָס אויף דער אַנגעזעענער גאַס, האָט אײנער אַ שכן, צי מיט אַ בייון מיין, צי מיט מיט קיין בייון, אַ ווייז געטאָן אויפן באַלעבאַס'ס וואוינונג אַליין, ווי אויפן סאַמע באַקוועמסטן און פאַ- סיקסטן פאַר אַזוינע לייט, וועמען מ'דענקט דאָ אײנצוקוואַרטירן.

העשלים פּאַטערס וואוינונג איז געפּעלן, און באַלד טאַקע האָט זיך אויף דער פאַרד-טיר, אין אונטערשטן שטאַק, אײנער אַן אַפּיצער באַוויזן, שוין מיט גע- פעק, גרייט צו פאַרנעמען, וואָס מ'זעט אים אַנווייזן. אַ וויילע נאָר האָט ער דאָס געפּעק אונטן געלאָזט, אַז דער סטרוזש, אַדער אַנדערע, זאָלן דערויף אַכטונג געבן, און אַליין האָט ער אַרויף אויבן געשטייגט, אין צווייטן שטאַק, זען, וואָס מ'האַט פאַר אים אויסגעפּונען.

די וואוינונג איז אים געפּעלן, באַזונדערס העשלים קאַבינעט, וואו ער האָט געדענקט זיך באַזעצן. און באַלד האָט ער אַ באַפּויל געגעבן, אַז אַליין די באַלע- באַטיים זאָלן מיט אים אַראָפּ אונטן גיין, אים העלפן דאָס געפּעק אַרויפברענגען. ס'האַט זיך, נאַטירלעך, באַלד געוואַלט לאָזן די דינסט. אַבער דער אַפּיצער, דער קוואַרטיראַנט, האָט מיט דער האַנט אַוועקגעמאַכט: ניין, די דינסט דאַרף ער ניט. — איך, — איז שמאַי דער משרת אונטערגעשפרונגען, זיך גלייך אויס- געשטעלט און געוואַלט די דינסט פאַרבייטן. — ניין, אויך דיך ניט. — האָט דער אַפּיצער אויך שמאַים ווילן און באַדין-גרייטקייט אַפּגעוואָרפן און ניט דעללאָזט. דעמלט האָט זיך אַרויסגערופן דער באַלעבאַס אַליין, העשלים פּאַטער, מיטן אַפּי- צער אַראַפּצוגיין, אַבער אויך אים האָט יענער מיט אַ האַנט באַזייטיקט: ניין, דער, — האָט ער געזאָגט אַנווייזנדיק אויף העשלעך, וואָס איז געשטאַנען ביי אַ ניט פאַרשטייענדיק, פאַרוואָס אַלעמען האָט ער אַפּגעוואָרפן און אים, בלוז אים, האָט ער אויסדערוויילט צו אַט דער טראַג-מלאכה.

— פּאַניע... הער אַפּיצער... — האָט זיך דערווייל העשלים פּאַטער צום אַפּי- צער מיט תּחנונים געווענדט, — ס'איז מיין אײנציקער זון, ווי ער זעט, דער הער אַפּיצער פון די ביכער אין זיין קאַבינעט — אַ געלערנטער, — און דערצו, ווי ער זעט אויך, אַ שוואַכער אין געזונט. און צו וואָס גראַד דער זון, ווען אַלע אַנ- דערע זיינען גרייט דעם הער אַפּיצער באַדינען און אים די געפּעליקייט טאָן מיט גרויס פאַרגעניגן.

— אַך אַזוי, אַ געלערנטער? — האָט דער אַפּיצער אַ קוק געטאָן אויף העש- לעך, ווי אויף אַ וואַנץ אַדער אַנדער נישטיקייט. — נישקשה, זאָל ער זיך צונע- וואוינען. ער וועט זיך געוואוינען נאָך צו ערגערס.

— שנעל! — האָט ער אַ באַפּויל געטאָן, ווי צו אַ ליאָדע שיקיינגל, צו העשלען און מיט אַ האַנט אים אַנגעוויזן, ער זאָל גיין פאַרויס, אַראָפּ אונטן, אַן טענות.

ס'האַט, נאַטירלעך, ניט געהאַלפן. ס'האַבן זיך בלוז נאָך דעם, ווי העשל

מיטן אפיצער האבן זיך פון דער טיר אַרױסגעלאָזט, אויך אַלע איבעריקע אין שטוב, ווי גולמער, זיי זיך נאָכגעלאָזט — סײ דער פּאַטער, סײ שמאי דער משרת, סײ אויך די דינסט, פון הינטן גײענדיק — ניט דערפאַר, האָט מען געזען, וואָס זיי וועלן דאָרט צונויף קומען און מיט עפעס העשלען קאַנען העלפן, נאָר גלאַט אַזוי, ווייל אַ ברידערלעכער כוח האָט זיי אונטערגעטריבן און זייערע פּײס גע- מאַכט שפּאַנען.

דער אַפיצער האָט, אַראַפּקומענדיק, העשלען אויף דעם געפּעק אַנגעוויזן. דאָס זײנען געווען צוויי טשעמאַדאַנעס. אײנער אַ גרעסערער און מער שווערער, און דער צווייטער אַ מער לײכטער. העשל האָט זיך אַנגעבויגן און געוואָלט ביידע אין ביידע הענט נעמען, נאָר דאָ האָט דער אַפיצער אַ באַפּעל געטאָן: — נײן! דעם — האָט ער אויף דעם שווערערן אַנגעוויזן — אין די הענט, און יענעם, דעם לײכטערן — מיט די צײן.

— וואָס? — האָט העשל, שוין אַ שטיק פּריטשמעליעטער פון פּריער, אײצט, די לעצטע ווערטער דערהערנדיק, אויפן אַפיצער אַ קוק געטאָן, ניט פּאַרשטייענ- דיק וואָס יענער מײנט, און מײנענדיק, אַז ער האָט ניט גוט געהערט.
— יא, ייד... דעם — מיט די צײן.

אַ וויילע זײנען אַלע בײוועזנדיקע ווי פּאַרגליווערט געוואָרן. דער פּאַטער האָט זיך באַלד פון אָרט געוואָלט אַ לאַז טאָן, דעם אַפיצער צו די פּײס צופּאַלן, בײ אים אויסבעטן, ער זאָל צוריקנעמען זײן באַפּעל. אויך שמאי האָט, דוכט זיך, געוואָלט טאָן דאָס זעלבע. דאָס זעלבע — אויך די דינסט. אָבער דעמלט האָט דער אַפיצער אַזאַ געשרײ געטאָן „שנעלער!“, ווענדנדיק זיך צו העשלען, אַז יע- נע אַלע האָבן פּאַרשטאַנען, אַז קײנע תּחנונים און צו דער ערד פּאַלן וועלן דאָ ניט העלפן, און אַז ווער ס'האָט אויגן און קאָן צוקוקן, וואָס דאָ ווײטער דאָרף פּאַרקומען, זאָל ער קוקן. און ווער ס'איז דאָס ניט אימשטאַנד, דער זאָל דעם קאַפּ אַפּקערעווען און אַוועקקוקן.

העשל אַליין האָט גאַרניט ניט געזאָגט. ניט קוקנדיק ניט אויפן פּאַטער און ניט אויפן באַדינער, וועלכע האָבן האַלב טויט אויסגעזען, און אויך ניט אויף דער דינסט, וואָס האָט זיך מיטן פּאַרטעך די טרערן געווישט. האָט ער זיך צום געפּעק אַנגעבויגן, דעם שווערן טשעמאַדאַן מיט דער האַנט גענומען און צום צווייטן, באַין ברירה, מיטן פּנים זיך דערנענטערט... אַ וויילע נאָך האָט מען געזען, ווי דער רוקן קווענקלט זיך אים, זיך אַראַפּ און אַרױפהײבנדיק, נאָר באַלד האָט זיך אויך זײן רוקן אויפּגעהערט קווענקלען... אָבער ווי די יאָרן... אַנגע- בויגן צום געפּעק האָט זיך אײנער אַ מענטש מיטן נאָמען העשל, און אויפּגע- שטעלט, דעם טשעמאַדאַן שוין אין די צײן טראַגנדיק, האָט זיך אויפּגעשטעלט אַן אַנדערער, אַ צווייטער שוין, קאָן מען זאָגן, ניט קײן מענטש, אַלפּאַלס ניט ער. ווער ס'וואָלט דעמלט אויף העשלען אַ מער אויפּמערקזאַמען קוק געטאָן, וואָלט געזען, ווי מיטאַמאָל האָט זיך אים דער בליק געענדערט. זײנע אויגן, אַלעמאָל פון עטוואָס גרױלעכן קאָליר, זײנען אײצט ווי גאָר ווייס געוואָרן, גלייך דער מאַ- מעס מילך וואָלט אים אין זיי געקומען... ער האָט, אַזוי גײענדיק, אין אײן האַנט

דעם שווערן טשעמאָדאָן געטראָגן און דעם צווייטן, דעם גרינגערן, אין די ציין. אַ שטילע לוויה פון אַפיצער און פון די אייגענע איז אים נאָכגעגאַנגען. דער אַפּי-צער, וואָס איז, ווייזט אויס, געוואוינט געווען צו אַזוינס, און אויך, ווי ס'ווייזט אויס, ניט אַזאַ, וואָס זאָל זיך מאַכן מחשבות און פּיאַיק זיין אַפּצומעסטן די גרייס פון דער דערנידערונג און באַליידיקונג, וואָס ער דערלאַנגט אַ מענטשן, צוויי-גענדיק אים צו אַזאַ סאַרט דינסט — איז נאָכגעגאַנגען, ווי מ'גייט נאָך אַ גע-וויינלעכן געפּעק-טרעגער, וועלכער טראַגט דיר אַפּ אויף געוויינלעכן אופן דין געפּעק — קאַלט, גלייכגילטיק, גלייך ס'געשעט גאַרניט. און העשלס אייגענע, דער פּאַטער, שמאי דער באַדינער און די דינסט, וואָס האָט געהאַלטן די גאַנצע צייט אין איין ווישן זיך די טרערן מיטן פּאַרטעד, זיינען נאָכגעגאַנגען, ווי מ'גייט נאָך אַ מת, ווען קיין ווערטער אין מויל זיינען ניטאָ, ווען דער בראַך איז דיר אַזוי גרויס, אַז דו ווייסט ניט, צי דער קאַפּ איז דיינער און צי דיינע אייגענע פּיס גאַר טראַגן דיך.

גאַר דאָס אַלץ איז נאָך געווען גאַרניט אַנטקעגן דעם, וואָס שפּעטער, ווען מ'איז אין שטוב אַריינגעקומען און העשלען ביז אין זיין קאַבינעט אַריינבאַגלייט, איז געשען. אַריינקומענדיק אין קאַבינעט, איז העשל מיטן געפּעק שטיין גע-בליבן, ווי ניט האַבנדיק קיין כח אַדער קיין ווילן אים אַרויסצולאָזן, און אַז דער אַפיצער האָט זיך אָן ווערטער צו אים אַ ווענד געטאַן: — נו, — דאָס הייסט, לאָז אַראָפּ, — איז ער ווייטער אַזוי געשטאַנען.

די דינסט האָט דעמלט צו אים אַ גיי געטאַן און דעם שווערן פּאַק פון די הענט אַרויסגענומען, און דער צווייטער, וועלכן ער האָט אין מויל געהאַט, איז אים אויך ווייטער געבליבן אין מויל, ביז די דינסט איז ווידער צו אים ניט צו און אויך דעם צווייטן ביי אים אַוועקגענומען. העשל איז אַבער אויך ווייטער מיט אַן אָפּן מויל געשטאַנען — אָפּן אויף אַזויפיל, אויף וויפיל דאָס הענטל פון טשע-מאָדאָן האָט פּריער ביי אים אין מויל פּלאַץ פּאַרנומען.

— מיין זון — האָט דער פּאַטער, דערזענדיק זיין פּאַרגליווערטן אומגליק פּאַר די אויגן, צו העשלען אַ גיי געבנדיק, אויסגעשריען. באַלד אַבער האָט ער זיך צוריקגעכאַפּט, אַ קוק געבנדיק אויפן אַפיצער, וועלכער האָט זיך שוין אין קאַבינעט באַלעבאַס געפילט און זיך געוואַלט נעמען צו זיין באַלעבאַטישקייט, זיך מאַכן באַקוועמלעך, און אַט די פרעמדע מענטשן, דאָס מיינט מען, דער באַלע-באַס, זיין זון און די איבעריקע, האָבן אים געשטערט.

— העשעניו! — האָט אויך דער געטרייער משרת צום באַלעבאַס'ן זון אַ גיי געטאַן, אים ווילנדיק דערוועקן און צו זיין פּריערדיקן שטאַנד אים אומקערן.

— מאַרש! — האָט אַ געשריי געטאַן דער אַפיצער, און העשל האָט זיך וויי-טער פון אַרט ניט גערירט און דעם אַפיצערס אויסגעשריי האָט אויף אים קיין איינדרוק ניט געמאַכט, ער זאָל אים וועלן אויספּאַלגן, ער איז אויך ווייטער אַזוי געשטאַנען מיטן געעפּנטן מויל פּאַרגליווערט, ביז דער באַלעבאַס און דער משרת האָבן, וויינענדיק, זיך איצט צו זיינע ביידע זייטן אַוועקגעשטעלט, אים פּאַר די הענט אַנגענומען און אים אַרויסגעפירט פון קאַבינעט.

— וויי דעם טאטן — האָט העשלס פּאָטער, אַריינפירנדיק העשלען אין צווייטן צימער און זעננדיק, אַז יענער, העשל, בלייבט אויך דאָ, ווי דאָרט, אינעם ערשטן, אין קאַבינעט, אַ שווייגנדיקער און מיט אַן אַפענעם מויל שטייך, אויס-געשריגן:

העשעניו, וואָס איז מיט דיר? — האָט דער משרת, דעם באַלעבאָס אונטער-העלפּנדיק, זיך צעוויינט און איז גלייך נאָך אַ דאָקטער אַוועקגעלאָפּן.
ער האָט געבראַכט אַ היימישן — אַזאָ, וואָס פּלעג אַלעמאַל דאָס הויז באַזוכן. יענער האָט באַטראַכט, געקוקט און אַ שווייגנדיקע אומבאַהאַלפּניקייט האָט זיך אויף זיין פנים אָנגערוקט, ווייל העשל איז שוין ניט געווען העשל און דער דאָקטער טער האָט שוין ניט געהאַט מיט וואָס זיינע אייגענע צו טרייסטן.
— אויס!...! פון דעמלט אָן האָט שוין העשל ניט געוואוסט, וואָס אַרום אים טוט זיך, ניט געוואוסט, אַז אין אַ שיינעם טאַג, באַלד נאָך דעם, ווי דער אָפּי-צער האָט זיך צו זיין פּאָטער אין וואוינונג אַריבערגעצויגן, איז געקומען אַ באַ-פּעל, אַז זיי, די אייגנטימער פון הויז, דארפן זיך פון דאָרט אַרויסציען, מ'האַט עס געטאָן און מ'איז גאָר אין אַ געמיינער דירה, ערגעץ אין אַ פינצטערלעכן, אָפּ-געלעגענעם קוואַרטאַל, אָנגעקומען.

העשל האָט אויך ניט געוואוסט, אַז ער האַלט די גאַנצע צייט דאָס מויל אָפּן, און אַז דער פּאָטער אָדער שמאי דער באַדינער האַדעווען אים, ווי מ'האַדעוועט אַ קינד אָדער אַ ציטערנדיקן זקן, וואָס נויטיקט זיך אין אַ צווייטנס הילף, ער האָט ניט באַמערקט, ווי מ'פירט אים שפּאַצירן אין יענעם קוואַרטאַל, וואוהין פיל, ווי זיי, זיינען איבערגעקומען אויסגעליידיקטע, אַן געלט, אַן אויסשטאַטונג און באַנומענע ביז די מלבושים; אַבער דאָך איז דער אומגליק פון זיין פּאָטער פיל גרעסער ווי ביי אַנדערע, און יעדעס מאָל, ווען מ'האַט געזען דעם פּאָטער אָדער זיין משרת פירן אים, העשלען, אויפן שפּאַציר, אַזוי פּלעג מען זיך פאַר-האַלטן, קוקן, ווי יענער, העשל, האַלט דאָס מויל אָפּן, גלייך ווי ער איז מיט אַט-דעם פּעלער אַזוי געבוירן.

— וויי די יאָרן, — האָט מען אים באַדויערט, — אויף וואָס מ'איז איבער-געקומען, אַז ווער וועמען האָט דאָ באַדאַרפט דאָס געפּעק טראָגן.
— און וויאָזוי...

אורדאי איז פאַר אַזאָ מענטש אַזאָ בזיון ניט צום אַריבערטראָגן.
— זאָל מען זיי שוין אַרויסטראָגן, — האָט מען זיך שטילערהייט אין פּאַלק געוואונטשן, — אויפן אומריינעם אַרט, ווי קעץ און הינט און אַלע אַנדערע פּגירות. העשל האָט ניט באַמערקט, ווי דער פּאָטער איז פאַר אַ קורצער צייט איינ-געבויגן און געבראַכן געוואָרן, אַרויסגעיאָגט פון זיין היים, אין דער פּרעמד, און דערצו נאָך מיט אַ קראַנקן זון אויף דער עלטער.

אויך שמאי איז שטאַרק אַראָפּ. ער האָט נאָך דעם, ווי ער מיטן באַלעבאָס, מיטן זון, זיינען פון זיין איינגעזעסענער היים אַרויסגעריסן געוואָרן, ווי אַלע, אַן מיטלען, אַן מלבושים, און דערצו נאָך ווילד דערנידעריקט, מיטן ספּעציעלן שאַנד-צייכן — מיט דער געוויסער לאַטע, וואָס יידן האָבן, לויטן באַפּעל, געמוזט

טראָגן אויפן אַרבל, אַדער אויפן רוקן, אַדער אויף ביידע; נאָכדעם, אַז שמאי דער משרת, וואָס איז צו זיין באַלעבאָס' שטוב שטאַרק צוגעבונדן געווען, ווי צו זיין אייגענער, האָט דערזען דעם באַלעבאָס אין אַזאַ צרה, האָט ער אויף זיך גע- נומען פירן די געמיינע געקירצטע באַלעבאָטישקייט, אויף וויפל דעם באַלעבאָס' לעצט-געבליבענע מזומנים האָבן אים געקלעקט. ער האָט אויך גענומען אויף זיך העשלען נאָכצוקוקן, ווען דער באַלעבאָס, מיד און פון דערשלאַגנדיקייט שוין אָפט קרענקלעך, פלעג צו בעט ליגן.

שמאי איז אויך אַראָפּ. ער פלעג שוין אָפט ווי אַן עובר-בטל רעדן צו זיך אַליין, ניט הערנדיק, וואָס ער זאָגט, און אַמאָל פלעג ער, שפּאַצירנדיק מיט העש- לען, אַ רייד טאָן צו יענעם ווי צו אַ פאַרשטאַנדיקן. — אוי, העשעלע, — פלעג ער זאָגן, — וואָס דיך און אונדז האָט דאָ געטראָפּן... גאָט דער דערבאַרעמדדיקער וואָלט זיך שוין געמעגט אַרומקוקן.

העשל האָט דאָס אַלץ ניט באַנומען. ניט באַנומען אויך, ווען אייניקע זיינע אַמאָליקע באַקאַנטע און פאַרערער, וואָס אויך זיי האָבן זייערע היימען אָנגעוואָרן, און אויך זיי האָבן, ווי העשל און העשלס משפּחה, אַהער, אינעם אָפּגעלעגענעם, פּינצטערן קוואַרטאַל אַריינגעטראָפּן, — פלעגן אים באַזוכן און מיט גרויס באַ- דויערונג אים קומען געוואוירן ווערן, און אַט די באַזוכער פלעגן פאַר אים אין פנים רעדן וועגן אים און זיין געזונט-צושטאַנד, ווי וועגן אַ פּרעמדן, אָן זיין אַנטייל.

ס'פלעג אים ניט אַנגיין, ניט אַרן... ער איז נאָך אַלץ געבליבן אין זעלבן שטאַנד, ווי באַלד נאָך דעם, ווען דער אומגליק האָט אים געטראָפּן, ווען ער האָט אָפּגעטראָגן און געבראַכט דאָס געוויסע געפּעק, ווי אַ הונט טראָגט נאָך זיין באַ- לעבאָס אַ זאָך אין די ציין — מיט אַן אָפּן מויל, און אינגאַנצן ער, ווי ניט קיין היגער, מיט אַ פאַרגליווערטן בליק אין זיינע אַלעמאָל גרוי-קאַלירטע אויגן, וועל- כע האָבן איצט באַקומען די מראה, ווי ביי אַ זויג-קינד, ווען דער מאַמעס מילך קומט אין זיי.

אמת, זעלטן-זעלטן פלעג זיך אים דער בליק אויך ענדערן צום בעסערן, צום מער באַוואוסטזיניקן, אָבער באַלד איז ער אים גלאַזיק-שטייף געוואָרן און די מילכיקע צעשוואומענדיקייט האָט באַקומען אַזאַ דראַענדיקן אויסדרוק, אַז מ'האַט זיך געקאַנט שרעקן, אַז אַט-אַט גייט ער איבער פון שטילשטאַנד צו אויפּגעריי- סענער ווילדעניש, וואָס איז אויף אַלץ פּייאיק.

דאָס איז פאַרגעקומען אַלעמאָל דעמלט, ווען שפּאַצירנדיק אין יענעם קוואַר- טאַל, וועלכער איז באַשטימט געווען פאַר אַ וואוינ-אַרט בלויז פאַר יידן, פלעג ער באַגעגענען אַ מענטשן פון דער פּרעמד-אַנגעקומענער מאַכט — אַ מיליטער- מאַן, אָן אַפיצער אין דער זעלבער קליידונג און פון זעלבן קאַליר, וועלכע ס'האַט געטראָגן יענער, וועלכער האָט מיט אים די געוויסע שפּיל אָפּגעשפּילט און וואָס נאָך איר האָט אים געטראָפּן וואָס געטראָפּן.

ווען ער פלעג אַזאַ אַ אין דער געוויסער אַוניפּאַרם באַגעגענען, אַזוי פלעג ער זיך פּלוצים אַ שטעל טאָן, גלייך ער האָט עפעס אין קערפּער אַריינבאַקומען

אזוינס, וואָס האָט אים שטרענג אָנגעשטאַלט. ער פלעג זיך פאַרהאַלטן און אַפֿ-
שטעלן אין מיטן גיין, און יעדעס מאָל האָט ער דעמלט יענעם אין דער האַנט
געקוקט, צי טראָגט ניט יענער עפעס אַ זאַך, וואָס באַלד וועט ער זי אים הייסן
איבערנעמען און אים צוהעלפֿן טראָגן, און ניט נאָר אין דער האַנט, נאָר אין מויל,
ווי דעמלט... העשל פלעג דעמלט דאָס מויל עטוואָס ברייטער עפענען.

דאָס האָט זיך געמאַכט זעלטן, ווייל יענע מיליטער-לייט האָבן דאָ, אינעם
אַפגעלעגענעם קוואַרטאַל, ניט צו טאָן געהאַט. דאָס אַרט, — אַ פאַרשרינגנס, און
מחמת דער ענגשאַפט, צונויפגעדריקטקייט און איבערפולקייט פון דער באַפעל-
קערונג איז דאָ אויך ניט איבעריק ריין געווען, אַז יענע, אַז אָנגעזעענע מיליטער-
לייט זאָלן אַהער קומען זייער ליידיקע צייט פאַרברענגען, אַדער ווען דאָרט אַמאָל
שפאַצירן גיין, און דאָך פלעג אַמאָל אַזאָ איינער יאָ אַהין פאַרבלאָנדזשען. און
קומען אַהער פלעג ער קומען בלוזי צוליב איין זאַך, בלוזי צוליב איין ציל, צוליב
רציחה, דאָס הייסט צוליב כאַפֿן אַ קוק, ווי אַזוי זייער פינע מעכט האָט דאָ די
פינע מלאכה אַוועקגעלייגט, שאַפנדיק די קויטיקע אַרעמקייט פאַר די, וואָס זי
האָט זיי אַוועקגעשטעלט אויסער נאַרמע און פון יענער זייט פון יעדן אַרט
געזען.

ס'האָט זיך געמאַכט, אַז העשל האָט איינמאָל, אַזוי שפאַצירנדיק, פאַרטראָגן
אין זיין קרענק, אין דער באַגלייטונג פון זיין אַפגעקומענעם און דערשלאָגענעם
פאַטער, אין דער באַגלייטונג אויך פון שאַמי, וואָס איז ביי זיין צווייטער זייט
געגאַנגען, — האָט זיך פלוצים אָנגעשלאָגן אויף אַ גרופע מיליטער-לייט, אַ דריי-
לינג, וואָס איז אים פון דער אַנטקעגנזייטיקער ריכטונג אין פנים אָנגעקומען.
ס'האָט זיך ווייטער געמאַכט, אַז איינער פון די מיליטער-לייט, געקליידט
אין דער זעלבער גרינער אונפאַרם, ווי אַט יענער, וועלכער האָט העשלען מיט
זיין געפעק טראָגן באַערט. האָט איצט אויך עפעס געטראָגן, — ניט קיין גרויסע
זאַך, וואָס ס'זאָל אים שווער זיין, ווייל דעמלט וואַלט ער געוויס אינעם אַ קוואַרט-
טאַל-איינוואוינער „איינגעלאַדן“, ער זאָל דאָס אים נאָכטראָגן, ווי ס'פירן זיך
אַלעמאָל אַזוינע „לייט“ אין אַזוינע קוואַרטאַלן. ניין, ניט קיין שווערס, נאָר אַ גע-
וויינלעך האַנט-פעקעלע.

און דאָ האָבן פלוצים העשלים פאַטער פון איין זייט, ווי אויך שמאי, וואָס
איז פון העשלים צווייטער זייט געגאַנגען, באַמערקט, ווי העשל האָט זיך מיט-
אַמאָל אַ לאַז געטאָן צו יענע דריי אַנטקעגנדיקע; און איידער העשלים פאַטער און
אויך שמאי האָבן זיך באַוויזן אומצוקוקן, אַזוי איז העשל שוין צו צו יענעם, וועל-
כער האָט דאָס פעקעלע אין האַנט געטראָגן, זיך צו אים מיטן פנים און מויל אַ
בויג געטאָן, ווי וועלנדיק דאָס ביי יענעם אַוועקגעמען... און אַז יענער האָט זיך
געווערט, זיך אויך אַביסל דערשראַקן, זעענדיק מיט וועמען ער האָט דאָ צו טאָן,
און אויך אין כעס ווערנדיק, וואָס ער, אַט דער דולער, הייסט עס, האָט די העזה
געהאַט אים גאָר אינמיטן וועג אַפּשטעלן און פאַרהאַלטן און זיין שפאַציר אים
שטערן, און ער האָט אים געוואַלט אַפּשטויסן, — אַזוי האָט מען פלוצים דערהערט
אַ ווילד געשריי פון יענעם, ווי פון אַ מענטשן, וואָס מ'וואַלט אים מיטאַמאָל הייסן
פֿעך אויפן קאַפּ אַ גאַס געטאָן; און איידער יענעם באַגלייטער, ווי אויך העשלים

פאָטער און שמאי האָבן זיך באַוויזן אומציקוקן, אַזוי האָט מען דערזען העשלען אַ צוריק אויפגעשטעלטן פון פריערדיקן אַנבייגן זיך צו יענעמס האַנט. זיין מויל איז אים געווען פאַרבלומטיקט און אין מויל האָט אים געשטעקט אַ זאַך, וואָס ער האָט עס צו שטאַרק און ווי צו טייער מיט די ציין צוגעהאַלטן.

אין יענער רגע האָט העשלס פנים געלויכטן אי אויפגעלעבט, אי פול מיט באַזיניקטער הנאה, גלייך ער וואָלט דאָ אַקאַרשט אַרויס אַ זיגער און אַ גרויס-באַפרידיקטער פון אַן אַפגעטאַנענער טאַט, וועלכער ער האָט זיך אַליין ניט גע-ריכט, צי איז ער אויף איר, אויף אַט דער טאַט, גאַר פייאיק.

העשל האָט אין מויל אַ שטיק אַפגעביסענעם פינגער פונעם מיליטער-מאַנס האַנט אין די ציין פאַרקלאַמערט געהאַט, און אַן איבערגרויס גליק, האָט מען געזען, האָט אים ווי געטראַפן, וואָס פאַר דער גאַנצער צייט, זינט זיין אומגליק איז אים געשען, האָט ער איצט מיט פולער הנאה דאָס מויל צוגעמאַכט, — ניין, ניט צו-געמאַכט, נאָר צוגעשלאָסן, — ניין, ניט צוגעשלאָסן, נאָר אַזוי פאַרחתמעט, אַז מ'האַט ווידער געזען, אַז אַלע טייערקיטן פון דער וועלט וועלן אים ניט צווינגען דאָס צוריק עפענען און דאָס אַריינבאַקומענע, דאָס אַפגעביסענע, אַרויסצולאָזן. באַלד זיינען יענע צוויי, וואָס האָבן דעם געשעדיקטן מיליטער-מאַן באַגלייט, פון דער ערשטער איבעראַשונג, פון דער פלוצימדיקייט פון אַנפאַל און פון זייער חברים אויסגעשריי, צו זיך געקומען און זיך באַלד פאַרן געווער געכאַפט. זיי האָבן — איינער פון איין זייט און דער צווייטער פון דער צווייטער — גענומען שיסן אין העשלען פון די רעוואָלווערן, וועלכע זיי האָבן אייליק פון די קאַבורעס אַרויסגעכאַפט — אין קאַפ, אין דער ברוסט, אין שליף, און ווידער אין קאַפ, און העשל איז באַלד אַנידערגעפאַלן, ווי אַ סנאַפ.

ס'איז באַלד אַן אַנגעלויף געוואָרן פון פאַליציי און מאַכט-לייט, וואָס האָבן דאָ דערזען אַן איבערפאַל אויף אַ זייעריקן און באַלד וואָלט שוין דער גאַנצער קוואַר-טאַל אין סכנה געשטאַנען פאַר מיטגעפיל צום איבערפאַלער, און אַ ווילדע גזירה וואָלט דאָ אויסגעבראַכן אויף אַלע. די גזירה איז אַבער דערווייל אַפגעלייגט גע-וואָרן: די מאַכט האָט צייט אויך שפעטער זיך אַפצורעכענען.

מ'האַט באַלד דעם מת וואוהין מ'דאַרף אַפגעפירט ביז דער גענויער אויס-פאַרשונג. מ'האַט אַפילו דעם פאָטער און שמאין ניט צוגעלאָזט זייער אייגענעם צו באַגלייטן און צו זאָגן אַ פאַרענטפערנדיק וואָרט פאַר אים.

מ'האַט העשלען לאַנג דערנאָך אויך צום באַגראָבן אויפן יידישן בית-עולם ניט אַרויסגעגעבן, ווען מ'האַט דעם מת לטוף אַרויסגעקראַגן, האָט מען אים גע-נומען טאָן דאָס רעכט, ווי מ'טוט אַלע מתים: אים אַרומוואַשן און גרייט מאַכן... נאָר אַז מ'האַט זיך גענומען צו זיין מויל, געוואָלט דאָס עפענען און אַרויסבאַקו-מען, וואָס ער האָט פון ביס אַריינגעכאַפט, — דעם מיליטער-מאַנס פינגער-גליד — האָט מען דאָס בשום אופן ניט געקאַנט: דאָס מויל איז אים געווען אַזוי ענג פאַרקלאַמערט, אַז מ'האַט מיט קיינע כוחות אים די אַנגלען ניט געקאַנט אויפ-רייסן.

אַ סברה, אַז אַזוי טאַקע האָט מען אים באַגראָבן, מיטן ביינדל, ניט קאַנענ-דיק דאָס ביי אים אַרויסבאַקומען.

איציק פעפער

די טערקישע שאל

איך קוק אויף דער זיידענער טערקישער שאל,
און ס'טוט די דערמאָנונג אַ שלאָג ווי אַ קוואַל.
איך קוק אויף דער טערקישער שאל און איך קלער,
ווי קומט זי, די אַלטע, אַצינדער אַהער...
יא, צייטן! איך הער אייער רוף, אייער שאל
אין בונטע געמעלן פון טערקישער שאל...
אין פאַרבן אין אירע איך פיל אייער דראַנג,
אין קנייטשן אין אירע איך פיל אייער גאַנג...
איך האָב זי, מיר דאַכט זיך, אַמאָל שוין געזען,
נאָר בראַט מיך און ברענט מיך, געדענק איך ניט ווען!
אין וועלכן יאָרהונדערט, אין וואָס פאַר אַ לאַנד,
מיר דאַכט, כ'האַב די זעלבע באַרירט מיט מיין האַנט,
געצערטלט דעם דינעם, דעם זעלטענעם שטאַף,
און אפשר האָב איך זי געזען גאָר אין שלאָף?
אוודאי די זעלבע! דער זעלבער קאַליר,
איך טו מיט אַ ציטער פון פינגער אַ ריר...
און כ'בלייב ווי פאַרכישופט, איך קוק אויף דער שאל,
כ'געדענק אירע פאַלדן, וואָס טוען אַ פאַל,
אַזוי ווי די כוואַליעס די שטילסטע פון ים,
עס פעלט נאָר איר רויטקייט, אַמאָליקער פלאַם.
די בלויקייט איז אויך שוין ניט די וואָס אַמאָל,
די גרינקייט דערמאָנט אין אַ האַרבסטיקן טאַל.
מיר דאַכט, אַז אויף טונקעלע, רוישיקע מערק
האַט זי נאָך מיין זיידע געקויפט ביי אַ טערק
און האָט זי זיין כלה דער יונגער געבראַכט.
און זי האָט באַקוקט און באַוואונדערט: אַ פראַכט!
מיר דאַכט, אַז מיין באַבע האָט שטיל פאַרן טויט
די טערקישע שאל אירע טעכטער פאַרטרויט...
פון דורות צו דורות געגאַן איז די שאל,
געזאַפט אין די פעדעם פון טרערן די גאַל,

געהיט אויף די קווייטן די צארטקייט פון הענט
און האָט מיט איר בונטקייט דורך דורות געבלענדט.

זי האָט אין יום-טובים געלויבט אויף דער שיין
און היט די סימנים פון פלאַמיקן וויין...

אַ ניין, ס'איז אַ טעות! איך קוק זיך אַריין,
ס'איז ניט קיין סימנים פון פלאַמיקן וויין.

אַ טראָפּן פון וויין טוט אַ בלענד און פאַרקילט,
איך האָב אין די טראָפּנס אַ פייער דערפילט...

זיי בריען די פינגער און ס'פלאַטערט אין זיי
אַן אַלטער, אַ הייסער פאַרבאַרגענער וויין...

פון וועלכן יאָרהונדערט — איך ווייס ניט אַצינד,
די טראָפּנס פאַרטויבן, זיי מאַכן מיך בלינד...

זיי שמעקן מיט פחד, מיט פאַכן פון רוט,
זיי שמעקן מיט פיקעס, געשווענקטע אין בלוט...

עס פאַלט אַ דערשטוינטער מיין טונקעלער בליק —
די שאַל איז צעריסן, עס פעלט איר אַ שטיק!

געווען איז אַן אָונט, אַ נאַכט און אַ שלאַכט,
די שאַל האָט געווייט ווי אַ פאַן אין דער נאַכט.

געווייט, אויף אַ בלוטיקן שליאַך זיך געשפרייט,
אַ קויל האָט די שאַל מיט מיין שוועסטער צעשיידט.

איך קוק אויף מיין שוועסטער, וואָס רוט ביי אַ קוואַל,
צוקאַפּנס ביי איר — די פאַרוואונדעטע שאַל.

אויפסיין

עס רוען די שווערדן; עס רוישט ניט דער בליי,
און ס'זעצט פון די פעלדער די בליאונג פונסניי.

ס'איז לויטער און טרויעריק-רואיק די הייד,
און ס'גייט פון די קוימענס אַ רואיקער רייד...

אין יאָרן נאָך ליגן די שפורן פון קריג —
אַ ראַד פון אַן אויטאָ, אַ ליידיקע וויג.

אַן איינזאַמער שטייול, אַ בלאַט פון תנ"ך,
בוריאַן אויף קורגאַנעס און ביינער אַ סך...

עס טראָגן נאָך ווינטן אַרום אַ געוויין,
 נאָר ס'ווייט שוין די פּאָן פון נצחון ביים ריין.
 פאַרביי איז דער אומגליק דער גראַסער, פאַרביי...
 און ווער ס'האַט אַ סעדל געהאַט אין וואַלין,
 האָט ווידער דאָס סעדל, ס'איז נאַכאַמאַל גרין.
 און ווער ס'האַט אין האַמעל אַ כאַטע געהאַט,
 לעבט ווידער אין כאַטע להכעס דעם קאט.
 און ווער ס'האַט אין אומאַן אַ דעכל פאַרמאַגט,
 האָט פון סאַמאַרקאַנד אַזש אַהינצו געיאַגט.
 און ווער ס'האַט אין קאַוונע אַ ווינקל פאַרלאַזט,
 האָט אַזש פון טאַשקענט זיך אַהינצו געלאַזט...
 פאַרביי איז דער אומגליק דער גרויסער, פאַרביי,
 און ס'בענקען די פעלדער נאָך זאַנגען אויפסניי,
 און ס'בענקען די שטעט נאָך געזאַנגען אויפסניי.
 און ס'בענקען די טייכן נאָך בריקן אויפסניי,
 און ס'זוילט זיך די הערצער דערקוויקן אויפסניי.
 מיט פריילעכע קינדער, וואָס לאַכן אויפסניי
 און שטיפן אויף זוניקע שליאַכן אויפסניי...
 עס לויכט שוין אַ שמייכל, און ס'קליגט שוין אַ שפּאַס,
 און ס'שפילט שוין אַ פידל אויף פרצעס גאַס...
 נאָר ס'טאַר ניט פאַרשווינדן די נעכטיקע פיין
 אין ביליקע טייכלעך פון ווערטלעך און וויין...
 אין קלייניטשקע וואונטשן פון לעבן מיט טאַלק,
 אַ מענטש איז אַ מענטש, און אַ פאַלק איז אַ פאַלק!
 איז לאַמיר אַ וועק טאַן די קרעפטן אויפסניי,
 די אַלטקייט און יונגקייט באַהעפטן אויפסניי.
 פון חורבות אַ הייב טאַן געבייען אויפסניי,
 די הרובע וועגן באַנייען אויפסניי.
 פאַרטרייבן פון זיך אַלע מוראס אויפסניי,
 און ציען דעם פאַדעם פון דורות אויפסניי.
 און נחת, וואָס קומט אונדז אַנטקעגן אויפסניי,
 און פריינטשאַפט, וואָס ווערט אויף די וועגן אויפסניי,
 און הוידען די קינדער אין וויגן אויפסניי,
 און לעבן, און קעמפן, און זיגן אויפסניי.

ע ל י ע ק א ה א י

א יונג לעבן

וואַדים באַיקאַ, אַן אַרטילעריסט, אַן אויסשפירער, אַ ניינצניאַריקער. מער איז נאָך דערווייל ניטאָ וואָס צו זאָגן וועגן דעם דאָזיקן יונגן, וואויל-פנימדיקן סאַלדאַט.

ער גייט דורכן וואַלד און זינגט. אַ סאַלדאַט, פאַרשטייט זיך, גייט ניט גלאַט אַזוי. ער טראַגט אַפּ אַ פאַקעט אין שטאַב. נאָר זינגען זינגט ער גלאַט אַזוי, ווייל ער איז יונג, ווייל דער וואַלד איז אַ וואַלד און דאָס לעבן איז אַ לעבן. פּלוצים שטעלט ער זיך אַפּ. גידעריקער פונעם שטעגל, איבער וועלכן ער גייט, זיצט אַ טעלעפּאָניסטקע אויף אַ שטאַם. אַ שוואַרצע, מיט ליכטיקע, פריילעכע אויגן, זעט זי אויס, ווי זי וואַלט נאָר וואָס אַרויסגעשפרונגען פון אַ רואיק באַ-וואוינט הויז מיט אויסגעהעפטע פאַרהענגלעך אויף די פענצטער, מיט רויטע הענער אויפן הויף און אויף די האַנטעכער אין שטוב, מיט אַן אויוון, וואָס אַטעמט מיט געבראַטנס, און מיט אַלע זיבן גליקן.

ער האָט זיך אַביסל פאַרלוירן פון איר דרייסטן בליק. דער זילבערנער אויפ־שריפט אויף דער מעדאַל, וואָס הענגט אויף איר ברוסט, די גלאַנצנדיקע אותיות „פאַר געוואַגטקייט“, האָט זיך אים געדוכט, זיינען פאַרבונדן מיט איר בליק, זיינען אַ צושפּריך צום אויסדרוק פון איר פנים.

זיינע ניינצן יאָר האָבן אים אונטערגעטריבן. ער האָט זיך דאָך געמאַכט האַרץ און געפרעגט:

— ווער ביסטו, מיידל?

— ווער בין איך? — דאָס מיידל האָט זיך אַביסל פאַרחידושט. — זעסטו דאָך אַליין, יינגל, אויף אַט דעם שטאַם האָט מען מיך אַוועקגעזעצט און געזאָגט: אַרבעט, קעמפט...

דעם יונגן וואַדימען האָבן מיט עפעס באַצויבערט די דאָזיקע ווערטער — אַ מאַדנער חן ליגט אין זיי, זיי באַטייטן פיל מער וויפּל זיי באַטייטן. באמת, עס גייט אַזאָ מלחמה, און דאָ האָט מען גענומען אַ מיידל און מ'האַט זי אַוועקגעזעצט אויף אַ שטאַם און געזאָגט איר „אַרבעט, קעמפט“. און דער וואַלד איז אַ וואַלד, און דאָס לעבן איז אַ לעבן, און דאָס מיידל זעט אויס ציכטיק און פריש, ווי זי וואַלט נאָרוואָס געקומען פון אַ באַוואוינט הויז...

וועגן דעם האָט ער באַשטימט זאָגן איר:

— ווי פייך דו זעסט אויס, מיידל!

— פייך, זאָגסטו?

און ער האָט דערהערט דעם מיידלס קלינגעוודיקן, רייך-האַרציקן געלעכטער.

— האָסט שוין אַ? ... — וואַדים האָט זיך פאַרכאַפט. — כ'מיין — האָסט אַ

...היים?

— איך האָב ניט קיין היים און האָב ניט קיין הויז, — האָט זי שטרענג אַ זאָ געטאָן, און וואָדים האָט דערפילט: דאָס מיידל וויל ניט קאָליע מאַכן דעם העל־פאַרביקן וואָלדיקן זומער־טאָג ניט זיך און ניט אים.

— און ווער ביסטו? — האָט זי פּלוצים אַ פּרעג געטאָן, און ווי זי וואָלט גאָר ניט געוואָרט אויף אַן ענטפּער, האָט זי באַלד גענומען אַרויסרופן דורכן טעלע־פּאָן „בול פינף“.

— איך?... אַ סאָלדאַט!

אים האָט זיך שטאַרק געוואָלט עפּעס צוגעבן צו דער דאָזיקער „אויטאַ־ביאַגראַפיע“.

— דאָס, וואָס ער האָט ניט געפונען מער וואָס צו זאָגן, האָט אים באַליידיקט און פאַרדראָסן: שוין זשע איז ביז אַט דער באַגעגעניש מיט איר אין זיין לעבן גאַרניט פאַרגעקומען אַזוינס, וואָס איז ווערט, מיַזאַל עס דערציילן? און ער איז אויף אַ מינוט אָפּגעקילט געוואָרן צו איר. אים האָט זיך געדוכט, וואָס לענגער ער וועט לעבן איר שטיין, אַלץ פּוסטער וועלן אים און איר אויסזען אַלע זיינע פאַר־גאַנגענע יאָרן, און, ווי גרייט אַוועקצוגיין, האָט ער ניט דרייסט זיך אַ קער גע־טאָן, זי האָט עס תּיכּף דערפילט און אַנגעכאַפּט אים פאַר דער האַנט.

— ניין, מיר... דאַרפסט גאַרניט דערציילן, יינגל.

ווער מיר „אָפּגעקילט צו איר“, וואָס מיר „אָפּגעקילט“?... ער איז איצטער געשטאַנען ווי צוגעזאַמטן צו איר. דער דרוק פון איר האַנט האָט אים געגעבן צו פילן, אַז ער איז אַ וואויל אוקראַיניש יינגל, אַ ליבער און שיינער, אַז אויסגעהאַ־דעוועט האָט ער זיך צווישן געטרייע שוועסטער, אַז אין זיין טייל האָבן אים אַלע ליב, אַז קיין מיידלעך האָט ער נאָך קיינמאַל ניט ליב געהאַט, קיין שלעכטס נאָך קיינעם ניט געטאָן... און זע, ווי זי ווייס עס אַלץ און רעדט וועגן דעם אַן ווער־טער, בלויז מיט אַ כאַפּ טאָן אים פאַר דער האַנט...

— ביסט אַ גאָלדן יינגל! — האָט זי אים שטיל אַריינגעפליסטערט אין סאַמע אויער.

— מירע! — האָט זיך דעהערט אַ שטים פון צווישן די ביימער, — איך גיי דיך פאַרבייטן.

— גוט, אַניע, — האָט געענטפערט דאָס מיידל.

און אָפּגעגאַנגען צוויי טריט, איז זי געבליבן שטיין, אירע גרויסע שטראַל־נ־דיקע אויגן האָבן אויף אים געקוקט מיט אַ לאַנגן, טראַסירנדיקן בליק, זי האָט אַ פאַר סעקונדעס ווי געוואָרט, דערנאָך איז זי האַסטיק אַוועק. ער האָט אָפּגעטראָגן דעם פאַקעט און זיך אומגעקערט אין טייל.

אינעם זעלבן טאָג אין אַוונט גייט וואָדים און טראַגט צוויי קעסעלעך זופּ אין ביידע הענט, און צום רימען איז צוגעפּעסטיקט אַן אַליומיניע־פּליאַשקע, — ער טראַגט עסן אויפן פּאָדערשטן באַאַבאַכטונגס־פּונקט פאַר די קאַמאַנדירן, וואָס געפינען זיך אין פּעכאַטע.

און פּונקט איצטער האָט זיך פּאַנאַדערערגעשפּילט די שלאַכט. האַרמאַטן־

קוילן רייסן זיך אַרום אים אין די זייטן. מיט צוויי קעסעלעך זופ גייט ער אין פייער אַריין. איצט ווייס ער: די שווערסטע זאך אויף דער מלחמה איז פאלן אויף דער ערד בעתן אויפרייס פון אַ האַרמאַטן-קויל און האַלטן צוויי קעסעלעך זופ אין די הענט. ס'איז נאָך גוט, וואָס מ'פאַרשפּאַרט צו טראַכטן וועגן געפאַר. זיין געדאַנק איז קאַנצענטרירט נאָר אויף איין זאך: צופאַלן צו דער ערד און ניט אויסגיטן דעם זופ.

אויף עטלעכע סעקונדעס ווערט איינגעשטילט דאָס פייער, דעמלט גיט ער אַ טראַכט: איך לעב... דאָך אויסגעגאַסן אַביסל זופ. מיילע...

ווידער פייער. אַ יונגער סאַלדאַט מיט צוויי קעסעלעך גייט דורך פייער. אַ נאַענטער אויפרייס. עס שיט זיך אָן זאַמד אין די קעסעלעך. מיט באַדויערן טראַכט ער: זאַמד אין די קעסעלעך. ער נעמט אַרויס פון שטיוול דאָס לעפל און פאַרוזכט דעם זופ: — דער זאַמד וועט בלייבן אויפן דעק, טראַכט ער. ווידער אָן אויפרייס. ער פאַלט און וויל אויפשטיין — נאָר די אויפרייסן הערן ניט אויף. ער וויל ניט פאַרלירן קיין צייט — ער שטעלט איבער פאַרויס זיך די קעסעלעך און פּוּיזעט. ער זעט נאָר די גרויסע, גרינע ערד. אָן אַ שיעור פליגעלעך, ווערעמלעך, פלעדערלעך. עס איז שטיל געוואָרן. „וועגן איר וועל איך טראַכטן שפּעטער“ — קומט אים אויף אין געדאַנק — „איך קאָן נאָר טראַכטן קורץ וועגן דיר, טייערע. דו, מיט די טראַסירנדיקע אויגן...“

ער איז אַרויס פונעם פייער-קרייז. איצט וואָיען מינעס. ווייטער גיין קאָן מען ניט. אין די קעסעלעך איז געבליבן נאָר דאָס געדיכטע. פאַרויס, רעכטס, איז אַ וועלדל. ער באַשליסט זיך נעמען רעכטס — אָן אַרומגאַנג-מאַנעווער. דאָרט איז דער וועג פריי. ווי גוט איז גיין אויף ביידע פּיס און ניט צו קריכן אויף אַלע פיר.

אין וועלדל, פונקט אין דער מינוט, ווען ער דערפילט זיך דאָרט זיכער, כאַפט מען אים אָן פאַר ביידע הענט. קוילן זיינען ניט שרעקלעך, מינעס זיינען ניט שרעקלעך, דייטשישע פנימער זיינען שרעקלעך. זיי כאַפן אַרויס פון די הענט ביידע קעסעלעך. — „פאַרטק“ — באַווייזט ער נאָך אַ טראַכט טאָן ביזן פאַר-לירן דעם באַוואוסטזיין. אַ קלאַפּ איבערן קאַפּ, און אַ סך, אַ סך פונקען, פייערלעך, פאַרבן באַווייזט ער צו דערזען, און נאָר איין קלאַנג באַווייזט ער אויסריידן — „מממ...“ אפּשר איז עס דער אויסדרוק פון ניט-אויסגעשריגענעם ווייטיק און אפּשר איז עס דער אָנהויב פונעם וואָרט „מאַמע“.

ער קומט צו זיך פונקט אין יענער מינוט, ווען בעסער וואַלט געווען צו פאַר-לירן אַ צווייט מאַל דאָס באַוואוסטזיין. ער דערזעט זיך אין אַ דייטשישן אַקאַפּ, אַרום אים — נאָר בלויע און גרינע פאַרבן: דייטשן מיט בלויע פנימער, אין גרינע מונדירן, גרינע מאַסקירונג אויפן קאַפּ, אַ בלויער הימל איבערן קאַפּ. נאָר פלו-צים פאַרלירן זיך אַלע פאַרבן.

סאָוועטישע עראַפּלאַנען באַמבירן. פונקט ווי די זון וואַלט פאַרגיין מיטאַמאַל. עטלעכע סעקונדעס איז טויט-שטיף. בוכשטעבלעך דערנאָך — ווי מיטאַמאַל דער-הערן זיך קרעכצן.

וואָדים דערזעט אַרום זיך, ווי די דייטשן מיט טויט־דערשראָקענע פּנימער אַנטלויפן מיטן לעצטן אָטעם. ער ווייס ניט, וואו איז מזרח און וואו איז מערב, ער ווייס נאָר, אָז ער לויפט אין דער פאַרקערטער ריכטונג פון די דייטשן. ער לויפט און פילט ניט די אייגענע פיס. עס הערט זיך נאָר דאָס האַרץ, וואָס קלאַפט ווי אַ פּויק. און אַז ער דערזעט דאָס זעלבע וועלדל, פון וועלכן ער איז געקומען, מיטן זעלבן שטרענג־געאַמעטרישן דרייעק פון דער רעכטער זייט, דוכט זיך אים, אַז אין אים קלאַפן שוין אַ גאַנצע באַטאַרייע הערצער. און דעם גרעסטן פאַר־געניגן פאַרשאַפן אים די טרערן אין זיינע אויגן. איצט ווייסט ער וואָס איז שרעק, וואָס איז ווייטיק און וואָס איז פּרייד. דער וואַלד איז אַ וואַלד און דאָס לעבן הויבט זיך ערשט אָן.

דער קאַמאַנדיר דריקט אים די האַנט, אַן אַלטער סאַלדאַט קושט אים, דער עכער גיט אים אַן אַ פּול עקסעלע זופּ.

ער טראַכט: איצט וואַלט ער שוין געהאַט וואָס „איר“ צו דערציילן! אַט איז דער אַנהויב פון זיין ביאָגראַפיע. אויף אַ מינוט פאַלט אים איין, אַז די גאַנצע געשעעניש איז אַזאַ ניט־געוויינלעכע, זי וועט אפשר גאָר ניט גלויבן, ניין, זי וועט גלויבן, נאָך מער ניט געוויינלעכע זאָכן טרעפט אויף דער מלחמה.

ער לויפט צום קאַמבאַט:

— חבר קאַמאַנדיר, דאַרף מען ניט אַפּטראַגן אַ פאַקעט אין שטאַב? —
 מ'דאַרף ניט?... — חבר קאַמאַנדיר, איך דאַרף אָבער צוגיין אין וואַלד צוליב זייער אַ וויכטיקער זאַך... איך קאָן אייך ניט דערציילן... ביי אַ סאַלדאַט קאָן ניט זיין קיין שום זאַך, וועגן וועלכער ער זאָל ניט קאָנען דערציילן זיין קאַמאַנדיר?... נו, איז חבר קאַמאַנדיר, אין וואַלד האָב איך באַגעגנט...

— „איך דערלויב, גיין“, זאָגט דער קאַמאַנדיר, — דאָס איבעריקע וועסטו מיר שוין ראַפּאָרטירן דערנאָך. — און ער שמייכלט, דער קאַמאַנדיר.

וואָדים לויפט צום וואַלד. אויפן זעלביקן אָרט טרעפט ער אַ גרויסע גרוב — אַן אויפרייס־גרוב. ער רייבט זיך דעם שטערן און קאָן זיך בשום־אופן ניט דער־מאַנען, וואו זי איז געזעסן — אין דער דאָזיקער „וואַראַנקע“, צי ניט? ער דער־מאַנט זיך, אַז דאָס שטעגעלע איז געווען העכער פונעם אָרט, וואו זי איז געזעסן, נאָר צי איז דאָ געווען אַ גרוב, געדענקט ער ניט. צי איז עס אַ פּרישע „וואַראַנג־קע“?... און זי, מירע, זי לעבט צי ניט?...

ער פילט זיך ווי אַ מענטש, וועלכער האָט מיט די אייגענע פּראָסטע אויגן פּלוצים דערזען די גאַנצע וועלט, אַלע אירע סודות, אַלע אירע זיסע פאַרגעניגנס און פאַרבן און איז באַלד דערנאָך בלינד געוואָרן.

מיט גיט זעענדיקע אויגן באַטראַכט ער די גרוב, און דאָך באַמערקט ער אַ קליין נאַטיץ־ביכעלע אויף דער ערד. ער הייבט עס אויף. קיין זייטלעך זיינען אין דעם ניטאָ. אינעווייניק אויפן טאָוול דערזעט ער אַן אויפּשריפט:

„איך בין דאָ געזעסן זעקס שעה נאַכאַנאַנד, און ס'איז מיר זייער אומעטיק געווען. פאַרביי איז דורכגעגאַנגען אַ יונג יינגל און האָט מיר גיט קיין קוש געטאָן.“ אַט איצט כאַפט ער זיך: איר געדאַרפט אַ קוש טאָן. זיכער. „געדאַרפט אַ

קוש טאָן. דאָס איז געווען אַ גרויסער פעלער... וואָס איז געווען אַ פעלער?... וואָס האָט עס איצט פאַר אַ זין?... וואָס איז געווען אַ פעלער? עפעס נעמט זיך פלאַנטערן און בויען ביי אים אין קאָפּ, פונקט ווי אין אַ פיבער-חלום.

פלוצים — צוויי הענט פאַרדעקן אים אויף אַ קינדערישן אופן די אויגן. די הענט לאָזן אים ניט אָפּ און ער דערזעט נעבן זיך מירען, אַ לעבעדיקע און שטראַלנדיקע, אַן אומגעריכטע און לאַנג-דערוואַרטע.

ניט-טראַכטנדיק, שליסט ער זי איין אין זיינע אַרעמס און טוט איר אַ קוש... דאָס קומט פאַר צו האַסטיק.

זי טרעט אָפּ צוויי טריט, מיט אַנגעשטרענגטע, פּרעגנדיקע אויגן. אַן כּעס, נאָר מיט פאַרביטערונג זאָגט זי:

— איך האָב אַנדערש געטראַכט וועגן דיר, סאָלדאָט. ניט דאָס. ניט דאָס... ער וויל עפעס זאָגן, נאָר ער דערפילט ווידער די יונגט-שוואַכקייט, די פאַרהיל-צערונג פון צונג. אַן ווערטער דערלאַנגט ער איר דאָס נאָטיק-ביכעלע. זי ליענט איבער דעם אויפּשריפט און לאַכט זיך פאַנאַנדער מיט איר פאַר-מלחמהדיקן ציינשטראַלנדיקן געלעכטער.

— דאָס איז דאָך מיין חברטע אַניעס נאָטיק-ביכעלע. זי האָט קאַנטיק אויך באַגעגנט אַ יינגל, נאָר מסתמא ניט אַזאַ, ווי דו.

— און איך האָב געמיינט... — האָט מיט אַזאַ טיפּער אַנטישוונג געזאָגט וואַדים, אַז, קוקנדיק אויף אים, האָט מען געקאַנט צווען, ווי אין יעדן ווינקל פון זיין פנים לעשט זיך אויס די שיינ, פונקט ווי עס לעשט זיך אויס די שיינ ביינאַכט אין אַ פילפענצטערדיק, באַלויכטן הויז.

זי טראַכט ניט קיין סך. פונקט ווי זי וואַלט געווען אויפן ברעג און אים, וואָס האַלט ביי דערטרונקען ווערן, דאַרף מען ראַטעווען. אַלץ דאַרף געטאָן ווערן אויף באַלייכטן צוריק דאָס פנים פון אַט דעם יינגל.

— טייער יינגל! — זאָגט זי צו אים מיט האַרץ, כדי בעסער צו פאַרדעקן דעם ליגן. — דאָס האָב איך געשריבן מיט מיינע אייגענע פינגער. ביסטו צו-פרידן?

איצט זיצן זיי ביידע, באַגאַסענע פון זון, ליכטיקע, ריינע און ווילד-יונגע. ער דערציילט איר וועגן די קעסעלעך זופּ, וועגן געפענקעניש. דער וואַלד איז אַ וואַלד, אַבער דאָס לעבן איז ניט דאָס לעבן וואָס געווען. דער יונגער סאָלדאָט איז שוין דערגאַנגען אין זיין דערציילן צו די איבערגעשראַקענע דייטשן. די זון נעמט פאַרגיין און דער מערב ווערט רויט.

אין צוואַנציק יאָר אַרום, — זאָגט צו אים דאָס מיידל, — אין צוואַנציק יאָר אַרום, אַ קוק טוענדיק אויפן בלוטיקן מערב, וועלן מיר זיך נאָך אַלץ דער-מאַנען וועגן פּראַנט און וועגן דעם בלוטיקן שונא.

— און וועגן אונדז ביידע אַט דאָ אין וועלדל, — גיט ער צו. אויפן וואַלד-וועג, פאַרביי דעם יונגן פאַרל, גייט דורך פון דער פאַדער-ליניע אַ גרופּע פאַרוואַנדטע רויטאַרמייער.

ערגעץ פון דער ווייט, פונעם שונאס זייט, נעמט קלאַפּן אַ ווייטישונדיקער

הארמאט... און ווי לאנג קאן מען דען גליקלעך זיין, כל-זמן עס גייט די ריזיקע שלאכט מיטן ביטערן שונא?

פלוזים — א האסטיקע ענדערונג אויפן פנים פונעם מיידל. דער בלוטיקער זונפארגאנג שפייגלט זיך אפ אין אירע אויגן, און די עטלעכע גליקלעכע מינוט פליען פון איר אַוועק, ווי טויבן אַרויסגעלאָזענע פון האַנט. זי באַזייטיקט פאַרזיכטיק פון זיך דאָס יינגל, וועלכער האָט זיך נאָך ניט באַפרייט פון זיין פלוזים-באַגעגנטן גליק.

דער יונגער סאַלדאַט האָט נאָך ניט באַמערקט די דאָזיקע ענדערונג. — טייערע, — זאָגט דער יונגער סאַלדאַט, — איך וויל דיך זען שטענדיק אַ גליקלעכע.

דאָס מיידל טוט אויף אים אַ קוק, ווי אויף אַ יינגל בעת ער רעדט ניט דאָס, וואָס מ'דאַרף.

דער יונגער סאַלדאַט דערזעט טרערן אויף אירע אויגן. מיט דער אומגעוויינלעכער, ערשט אין דער מלחמה-צייט אַנטפלעקטער קראַפט, טוט זי האַסטיק אַ וויש אַפּ די טרערן פון די אויגן. — אַנטשולדיק מיר, טייער יינגל.

שטיל האָט זי אים איינגערוימט אין אויער:

— דו ווילסט איך זאָל דיך ליב האָבן?

דער יונגער סאַלדאַט האָט פאַרשטאַנען, אַז ער דאַרף ניט ענטפערן ניט „יאָ“ און ניט „ניין“. ווי אַן עלטערער ברודער, האָט ער זיך אַוועקגעזעצט אויפן שטאַם און אַ קוש געטאָן איר אין שטערן. אין יעדער באַוועגונג זיינער האָט זיך געפילט די זיכערקייט פון אייגענער קראַפט און האַלטונג. ער האָט אַפּגעווישט אירע טרערן.

— דו וויסט, וועלכעס וואָרט דו דאַרפסט פאַרגעדענקען אויף אייביק? — האָט געפרעגט דאָס מיידל.

— איך ווייס, — האָט מיט זיכערקייט געענטפערט דער יונגער סאַלדאַט, און גענומען מיט זיין מעסערל אויסשניידן אויפן שטאַם, אויף וועלכן ער האָט באַגעגנט זיין מיידל, דאָס וואָרט — „נקמה“.

און כאַטש זיי זיינען געזעסן צוזאַמען נאָך אַ צייט, האָבן זיי מער קיין וואָרט ניט אויסגערעדט.

מיט דעם דאָזיקן וואָרט האָט זיך געענדיקט אין דער אויפרייס-גרוב דער ליבע-געשפרעך, וועלכער איז פאַרגעקומען אין זומער פונעם דריטן יאָר פון דער גרויסער פאַטערלענדישער מלחמה, אינעם וואַלד, זיבן קילאָמעטער מערב-דיקער פונעם דאָרף מ.

שמואל ראסיין

אַ שר שוואַרצמאַן

ווען כ'זאַל וויסן וואו פאַרשוואומען
איז דיין ליכטיקער געביין, —
צו דיין קבר כ'וואַלט געקומען,
ווי אַ ברודער קומט צו גיין.

נאַר דיין קבר ווייסט ניט קיינער,
ס'האַט זיין שפור זיך ניט פאַרהיט, —
וואו עס רוען דייע געבינער
ווייסט ניט קיינער, קיינער ניט.

ערגעץ דאַרטן לעבן קאַרסון —
אויף דיין אויסגעפרוואוטן פערד —
האַסטו זיך אין שלאַכט געוואַרפן
און צוריק זיך ניט געקערט.

אוקראַינע האָט געפיבערט,
אוקראַינע האָט דערוואַכט,
און דיין אויפגעבראַכטע ליבע
האַט געטריבן דיך אין שלאַכט.

טריי דיין לאַנד געקאַנט האָסט דינען
מיט דער ליד און מיט דער שווערד, —
ווי מיין יונגער ברודער ביניע, —
דו ביסט טייער מיר, ווי ער.

ער איז אויך אַוועק אין שלאַכטן
פאַר דעם הימל, פאַר דער ערד,
און ווי דו — ער האָט פון שלאַכטן
זיך צוריק ניט אומגעקערט.

איר זייט דורכגעפלויגן בלענדיק
און פאַרשוואונדן ווי אַ בליץ;
איך געדענק אייך, ברידער, שטענדיק,
שטענדיק לעבט איר אין מיין ליד.

וואו איז אייער ברודער־קבר,
ברידער מיניע, ווייס איך ניט.

נאַר ביי יעדער ברודער־קבר
פאַרהאַלט איך לענגער מיינע טריט.

אוקראַינער סטעפעס בליען,
טייכן בלויען, ס'גרינען בערג,
און מיר דוכט, איך זע דײַך פליען
אויף דיין אויסגעפרוואוטן פערד.

ווי דו טראַגסט זיך יונג און וואַגיק
מיט דיין אויפגעפלאַמטן בליק,
ווי דו קערסט זיך פון אַטאַקע,
ווי דו קומסט צוריק מיט זיג.

ווען די שטורעם־שעה וועט שלאַגן,
איז מיין איינציקער באַגער, —
כ׳זאַל ווי דו זיך, אָשר, שלאַגן
מיט דער ליד און מיט דער שווערד.

1939

י ו ג נ ט

ווער ס'זאָגט, אָז ס'רוקט זיך אָן די עלטער,
אָז ס'רוקט זיך לאַנגזאַם אָן די נאַכט,
אָז ביטלעכווייז מ'ווערט געשטעלטער,
אָז יוגנט גיט מען אָפּ אָן שלאַכט?

ניין, איך גיב זיך נאָך ניט אונטער,
איך גיב ניט אָפּ אָן שלאַכט מיין אַרט, —
אויף דער גרויסער ערד באַזונטער
ווייל איך לעבן טויזנט יאָר!

און וויפל פּיין מיר איז געגעבן,
וואַלט איך וועלן מער און מער, —
ווייל די גרויסע לאַסט פון לעבן
וועט מיר קיינמאַל ווערן שווער.

און אויף די וועגן די צעגליטע
פון דער אויפגעברויזטער ערד, —
כ'וועל מיין יוגנט לאַנג פאַרהיטן,
ווי אַ הירש דעם שפיץ פון בערג.

ניין, די צייט וועט ניט פארדארבן
 אָט דעם הייסן יוגנט-בראַנד, —
 און אין שלאַכטן וועל איך שטאַרבן
 מיט מיין יוגנט האַנט ביי האַנט.

1939

מויערקעפלעך

כ'האַב געבראַכט דיר אַ מתנה
 פון דעם ווייטן, גרינעם קאַנט
 מויערקעפלעך, אַנגעקליבן
 האַב איך זיי ביים ברעג פון ים.
 ס'הילכט אין זיי פון ים דער שטורעם,
 און די סודות פון זיין טיף;
 דער געשריי פון ווילדע ענטלעך,
 און פון זינקענדיקער שיף...
 דער גערויש, דער פליין פון כוואַליעס
 און די שטילקייט פונעם ברעג;
 ס'הילכט אין זיי דער ווייטער אַפקלאַנג
 פון מיין ווייטן לאַנגן וועג...

1918

אַ ש ר ש ו ז א ר צ מ אַ

יוגנט

יוגנט, יוגנט!
 ווי אַ שפיגלדיקע וועל,
 ווי אַ טרער פון פולע פרייד —
 דיין שטעל,
 דיין יונגע פרייד.
 ווי פּרילינג־צייט בערעזע־זאַפט
 מיט שטיקלעך קאַרע אומרייך־ריין
 (דאָך גלייך פון בוים),
 אַפילו טערפקע אויפן טעם
 (זוי איז דאָס שייך).

נאַר ס'שמעקט מיט גרינעם קנאַטפּון־קלעי,
 ביי הרעבליע רוישט אַ פּרייד־געשריי,
 און זון, און וועלט,
 און איך אין וועלט...
 צעקלאַפּ דעם קאַפּ מיר אויף אַ שטיין —
 איך דאַרף נישט מיינ.

1917

און ס'וואַלט דעם סוד ביינאַכט די ערד . . .

און ס'וואַלט דעם סאַד ביינאַכט די ערד
 דערציילט די ווינטן שטילערהייט,
 וואַלט אינדערפרי גערוישט דער וואַלד,
 און ס'וואַלט גערעדט שוין קינד־און־קייט:

זי האַט אים ליב...

זי האַט אים ליב...

דער קוואַל וואַלט איינגערוימט דעם טייך,
 וואַלט ער בייטאַג אַנטקעגן זון,
 אין ברייטן פעלד, פאַר ווייטן שליאַך
 דערציילט דערפון:

זי האַט אים ליב...

זי האַט אים ליב!...

ס'וואַלט יעדער מענטש מיד, ווי אַ פּריינט,
 באַגריסט מיט ליבע ביי זיין שטוב,
 און ס'וואַלט געשטראַלט,
 און ס'וואַלט געשיינט:

זי האַט אים ליב! ?

זי האַט אים ליב! ?

כּוואַלט אויפן העכסטן פעלדזון־שפיץ
 אַרויפגעאַנגען, זיך געשטעלט
 צו לאַזן וויסן מיט אַ בליץ
 אַ האַלבער וועלט:

זי האַט אים ליב!

זי האַט אים ליב!

1911

פ ר י ל י נ ג

איך גיי היינט ארויס אין א טאג א באנייטן:

אויף פרילינג באפרייטן

און הארץ-ווייכן הימל

גייט קריהע, —

פון אלע פיר זייטן

שוין ציען זיך פלאַפלענדיק אומריינע שטראַמען

און נישטערן, זוכן, ווי הינטעלעך בלינדע,

דעם פייכט-שוואַרצן בויך פון דער ערד.

און ערגעץ פונווייטן,

אין בלויזן פאַרקלערט.

וואַרט אָפּ שוין אַ וואַלקן אַ מילדער, אַ ווייכער...

און ווען ס'וועט פון נאַכט-פרעסטלעך זיין שוין קיין זכר,

און זיין וועט דער הימל אויך ריינער און העכער,

אין גאַרטן שוין ווייך און צעגראַבן די ערד, —

דאַן קומט בלויזער וואַלקן אויף גאַלדענע פערד.

יחיאל פאליקאמאן

דער אַרטיסט

דער גרער פאלק האט פארנומען פאזיציעס אין דער באַלקע סאַטו. דעם גאַנצן טאָג איז דאָרט געווען שטיל. ביידע צדדים האָבן בלויז עטלעכע מאָל זיך אַ טויש געטאָן מיט אַרטיילעריע-שאַסן. פון מאָל צו מאָל האָבן אויפן בערגל אַרום דער באַלקע געשטעפט קוילנוואַרפערס. אַמאָל האָט דורכגעבליצט אַ טראַסירן-דיקע קויל, וועלכע אַ רויטאַרמייער האָט אַרויסגעלאָזט אין אַ דייטש, וואָס האָט פרעך זיך אַרויסגערוקט פונעם שוואַרצן. אַדער אַ דייטשישער אויטאָמאָט האָט אַ ביל געטאָן אויף אַן אונדזעריקן, וואָס האָט זיך ניט גאָר פאַרזיכטיק אָנגעבוּיגן, דורכקלייבנדיק זיך איבער אַ טראַנשייע. נאָר אין אַלגעמיין איז דעם דאָזיקן טאָג שטיל געווען אויף די פּאָזיציעס פונעם גרער פּאָלק, און אין פּאָליטאָפּטייל פון די וויזניע האָט מען געפונען פאַר מעגלעך צושיקן אַהין כאַטש איין אַרטיסט פון דער גרופּע אַקטיאָרן, וועלכע זיינען פון אַ גרויסער, ווייטער סיבירער שטאַט געקומען באַדינען די אַפּעריירנדיקע טיילן.

אַרויסגעזאָגט אַ פּאַרלאַנג צו דערקלייבן זיך נעענטער צו די פּאַדערשטע פּאָזיציעס האָבן עטלעכע אַרטיסטן מיטאַמאָל. דאָס האָבן זיי, אייגנטלעך, אויפגע-געבן דעם דאָזיקן געדאַנק אין פּאָליטאָפּטייל. דער ערשטער האָט אַרויסגעזאָגט אַ וואונטש צו פאַרן אַדער צו גיין אויף דער פּאַדערשטער שוואַליניע אַ פּאַר-דינסטפולער אַרטיסט מיט אַן אַרדען אויף דער ברוסט, שוין אַן עלטערער, פּולב-לעכער מענטש, מיט באַזילבערטע שלייפן. באַלד האָט פאַר דער דאָזיקער אידייע זיך אָנגעכאַפט אויך אַ יונגע זינגערין, אַ דיניקע, ניט קיין הויכע, אַ שלאַנקע, מיט פּריילעכע אויגן, באַשאַטנט מיט לאַנגע צוגעפאַרבעטע וויעס. זי האָט זיך גע-לאָזט דאָס צו איין טוער פון פּאָליטאָפּטייל, דאָס צו אַ צווייטן, מיט איר ווייסער, דינער האַנט אָנגענומען יעדן פּאַרן לאַץ פון שינעל און געוואַלט אַלעמען איבער-צייגן, אַז ס'איז איר ניט שרעקלעך, ניין, ס'איז איר זייער אינטערעסאַנט, ס'איז איר טרוים פון דער גאַנצער נסיעה.

אַפּגעשטעלט האָט מען זיך אָבער אין פּאָליטאָפּטייל דווקא אויפן פּאַרלעזער פון דער גרופּע. דאָס איז געווען אַ מאַנצביל פון אַ יאָר זיבן און דרייסיק, העכער פון מיטעלן וואוקס, מיט אַ לענגלעך, גוט אויסגעגאַלט פּאַרקלערט געזיכט, מיט גרויע, טרויעריקע אויגן, וועלכע זיינען געזעסן טיף אונטער העלע ברעמען און איבער וועלכע זיינע דינע, עטוואָס בלויזלעכע אויגן-לעפלעך האָבן זיך פון מאָל צו מאָל אַראַפּגעלאָזט, ווי ביי אַ מענטש, וואָס איז מיד, זייער מיד. אַ קאַלטלע-כער, אַזוי ווי אַ זייטיקער, איז ער געשטאַנען צוגעשפּאַרט צו דער וואַנט פונעם ערד-שטיבל, וואָס איז געווען באַקלאַפט מיט גראַבע ברעטער, און האָט מיטן אַקסל געפילט דעם שטילן, קיים מערקבאַרן ציטער פון דער ערד בעת די ווייטע האַרמאַטן-שאַסן. אונטער דער פּאַכווע האָט ער געהאַלטן עפעס אַ פע-קעלע, מיט וועלכן ער האָט זיך ניט געשיידט. אָנגעטאָן איז דער דאָזיקער אַרטיסט

געווען אביסל ניט געוויינלעך, — ער האָט געטראָגן אַ רויטאַרמייאישן שינעל איבערן ציווילן, טונקל-גרויען אַנצוג, און אַ בודיאַנאווקע, וואָס איז געווען ניט באַ-קוועם אַראָפּגערוקט איבער די אויערן, נאָר אַזוי, אַז די העלע, גלאַטע האָר, פאַר-קעמט אויף אַרויף, האָבן זיך געזען איבער זיין הויכן שטערן, אויף די פּיס האָט ער געטראָגן וואַליקעס. געווען איז זיין גאַנצן אויסזען אַן אויסדרוק פון גלייכ-גילט, פון קאַלטער גרייטקייט און עפעס אויך פון מידער אַנטשלאַסנקייט, און דאָך האָט ער, וואָס האָט די גאַנצע צייט געשוויגן און אפילו ווי ניט צוגעהערט זיך צום שטרייט, ווער עס זאָל גיין אויף די פּאָדערשטע פּאַזיציעס, מיטאַמאַל זיך אויסגעגלייכט און געזאָגט:

— נו, איז וואָס זשע רעדט מען דאָ אַזויפיל? איך וואָלט געגאַנגען. כּיבּין גרייט צו גיין...

מ'האַט אויף אים אַ קוק געטאָן אַ ביסעלע פאַרחידושט, מ'האַט אפילו אים ניט געפונען וואָס צו ענטפערן — ווער וויל דען ניט גיין? — נאָר עפעס איז געווען אין זיין טאָן אַזוינס, אַז אַלע האָבן דערפילט: יאָ, ער איז דער סאַמע פּאַסיקער. דער שטח פון פּאַליטאַפּטייל, וואָס איז געזעסן ביים טישל אין עק פון ערד-שטיבל און געוואָרעמט די פאַרפרויענע פינגער אָן אַ בלעכן טעפעלע טיי, האָט מיט-אַמאַל אָפּגערוקט אביסל דאָס טעפעלע און געזאָגט:

— איז אַט, וועט איר גיין... זאָל דער דאָזיקער חבר גיין. אויב ס'זעט זיין מעגלעך, וועט איר פאַרלייענען עפעס, נאָר אַזוינס, וואָרעמס, ס'זאָל פאַר דער נשמה נעמען... די מענטשן אין די טראַגשייען האָבן זיך שוין פאַרבענקט נאָך דעם.

דער אַרטיסט האָט מיט אַ שאַקל פונעם קאַפּ און מיט אַ צעמישטן, שמייכ-לענדיקן בליק זיך געזעגנט מיט אַלעמען, וואָס האָבן זיך געפונען אינעם ערד-שטיבל, און איז אַוועק, טראַגנדיק זיין לענגלעך פעקעלע אונטער דער פּאַכווע. אַ יונגער אויטאַמאָטלער האָט אים באַגלייט אין פּאַלק.

אויפן וועג צו דער באַלקע סאַטו זיינען זיי פאַרבייגעגאַנגען פיל אַנדערע באַלקעס, וואו ס'זיינען געשטאַנען צונויפגעדריקט פּורלעך, פּערד, וואו עס האָבן פּרידלעך גערויכערט פּעלד-רייבן און קעכערס האָבן געהאַקט פאַרפרוירן פלייש, פאַרבייגעגאַנגען ערד-שטיבלעך, וואָס האָבן זיך ווי נאָרעס פון אַ מוילוואָרף גע-צויגן ביי די באַרג-שיפּויען, געמיטן אַרטילעריע — און מינעוואַרפּער-באַטאַ-רייען, דער אַרטיסט האָט, שווייגנדיק, זיך צוגעקוקט צו דעם אַלעם, ווי צו עפעס געוואוינטס, ס'איז אפילו פאַרשוואונדן די פאַרזאַרגטקייט פון זיין געזיכט — אַזאַ טיפּע רואיקייט איז אויף דעם געווען, ווי ביי דעם געוויינלעכן סאַלדאַט, דעם גרויען און פּראַסטן, וואָס אַז ער איז געשיקט געוואָרן עפעס טאָן, גייט ער.

סנאַריאַדן האָבן אַ פאַר מאָל דורכגעפּיפט איבערן קאַפּ, ערגעץ ניט ווייט מיט אַ קרעכץ געריסן זיך, דער אויטאַמאָטלער האָט זיך ניט אָפּגעשטעלט, ניט געווענדט קיין אויפּמערקזאַמקייט דערויף, און דער אַרטיסט האָט זיך אויך ניט אומגעקוקט, ער האָט בלוזו איין מאָל אַריבערגענומען דאָס ווייסע, לענגלעכע פעקעלע אין דער צווייטער האַנט, שטאַרקער צוגעדריקט עס מיטן עלנבויען,

געמאכט א פאר שנעלערע שפאן, נאר באלד זיך צוריקגעכאפט און שוין מער זיך ניט געאיילט, ווען א פייה פון א סנאריאד האט האסטיק גענומען אנוואקסן אינדערלופטן...

ענדלעך איז מען געקומען אין א טיפער, געשלענגלטער באַלקע, ביי וועל-כער די שיפוען זיינען געווען באַדעקט מיט שיטערע קוסטעס — אין דער באַלקע סאַט, וואו ס'האט זיך געפונען דער שטאַב פון נ'ער פאַלק. דער אויטאמאטלער האט זיך אָפגעשטעלט ביי אַ בלינדאָזש מיט אַ הילצערן דעכל און אַ געפאַרב-טער טיר. דאָס איז געווען דער בלינדאָזש פונעם פאַלק-קאַמאַנדיר.

דאָ איז געשטאַנען אַ וואַכטמאַן, דערוואַסט זיך, ווער ס'איז געקומען, האַט ער אָפגעטרייסלט דעם שניי פון די וואַליקעס און איז אַריין אין בלינדאָזש מיטטיילן. באַלד האַט די טיר ווידער זיך אָן עפן געטאָן, און ס'איז אַרויס אַ יונגער, בלאַנדער לייטענאַנט. אויף זיין קיילעכדיקן, צערויטלטן און באַזונדערס אויפ-גערוימטן געזיכט האַט זיך צעפלאָסן אַ שמייכל פון אַכטונג און גאַסטפריינט-לעכקייט. מיט אַ ברייטן מאַך פון דער האַנט האַט ער איינגעלאָדן דעם אַרטיסט אַריינגיין. און דער אַרטיסט איז אויך אין אַ באַזונדערס געהויבענער שטימונג, מיט אַזאָ אומבאַשטימטער, פריידיקער דערוואַרטונג אַריבערגעטראָטן די שוועל פון ערד-שטיבל.

פונעם שניי און פון דער דרויסנדיקער ליכטיקייט האַט ער ניט באַלד באַ-מערקט, וואָס אין דעם גערוימן בלינדאָזש קומט פאַר און ווער ס'איז דאָרט פאַראַן. מ'האַט אים פריינטלעך באַגריסט, עטלעכע שטימען מיטאַמאַל האָבן געזאָגט: „יא, יא, צו אונדז אַן אַרטיסט, זייער פיין, זייער אָנגענעם.“ עפעס האַט עמען פון אַ זייט געפרעגט, צי ער איז שוין לאַנג אין דייוויזיע, נאָר תיכף האַט די דאָ-זיקע שטים איבערגעדעקט אַן אָנגענעמער, פעסטער באַס, וואָס האַט באַלעכאַטיש-באַפּוילערש און ברייטלעך געזאָגט:

— נו, גענוג פאַרשיטן אַ מענטש מיט פראַגן, מ'דאַרף אים פריער אַוועק-זעצן, דעם גאַסט, אָנו, לאַזט אים צו נעענטער צום אייוועלע.

און דער אַרטיסט, וואָס האַט זיך צוגעוואוינט צום האַלב-טונקל, האַט דער-זען אַ הויכן, קרעפטיקן מאַנצביל מיט ברייטע אַקסל. ער איז געשטאַנען אינמיטן צימער אויף איין פוס. דער צווייטער, פון וועלכן דער שטייול איז געווען אויס-געטאָן און די גאַליפע-הויזן פאַרהויבן ביז דער קני, איז געווען אָנגעשפאַרט אָן אַ בענקל. אַ יונגע מעד-שוועסטער, מיט גלאַטע, ליינענע האַר, האַט זיך צוגעזעצט אויף די שפיצפינגער לעבן בענקל און פאַרזיכטיק אַרומגעשמירט מיט יאָד אַן אָפּענע וואונד אויף אַט דעם פוס. דאָס איז געווען דער קאַמאַנדיר פון פאַלק — אַ פאַדפאַלקאָוויק.

דער אַרטיסט איז צוגעגאַנגען צום אייוועלע. ער האַט טאַקע געוואַלט אַ וואַרעם טאָן די הענט. קיין הענטשקעס האַט ער ניט געטראָגן, האַט ער מעכאַ-ניש אַוועקגעלייגט אין אַ זייט, אויף אַ ציגל, דאָס פעקעלע, נאָר באלד זיך גע-כאַפט און עס ווידער גענומען אונטער דער פאַכווע, ווי ער זאָל דאָס מורא האָבן צו פאַרגעסן. דער קאַמאַנדיר פון פאַלק האַט מיט אינטערעס געקוקט אויף אים.

— כאַטש איר זייט אָנגעטאָן אין אַ שינעל און אין אַ בודיאָנאווקע, נאָר
כ׳זע אויף איך אַ ציווילן אַנצוג, — האָט ער געזאָגט, צעציענדיק אין אַ שמייכל
די פולע, בוילעטע ליפן, — כ׳האָב שוין לאַנג ניט געזען קיין ציווילע קליידונג...
שוין וויפל? אַ חדשים זעקס זיינען מיר דאָ, אין די באַלקעס, וואו ס׳איז ניט
צו זען קיין ציווילן, און פריער איז אויך אויסגעקומען זיך ווייניק צונויפשוטן
מיט מענטשן פון פרייען גראַד — שטענדיק אין די ערד־שטיבלעך... ס׳איז אַנ־
גענעם דערמאָנען זיך אַן דעם אַמאָל, אַן דער הייב... אַרויסרופן אין געדאַנק אַ
שטאַטיש בילד...

דער אַרטיסט האָט געשוויגן, בלויז פאַרלוירן אַ קנייטש געטאָן מיט די אַקסל,
ווי ניט וויסנדיק ווי אַזוי צו באַציען זיך צו די דאָזיקער ווערטער דעם פאַדפאַל־
קאָוויקס.

— איך בין אַ קאָדראָווער מיליטערישער, — האָט פאַרגעזעצט דער קאָ־
מאַנדיר פון פאַלק, — נאָר אין אַ פרייען אַוונט האָב איך זיך אַמאָל ליב געהאַט
איבערצוטאָן אין ציווילע קליידער און אַוועקגיין שפאַצירן אין גאַס... פאַרלירסט
זיך אַזוי צווישן אַלעמען, און ס׳איז גוט... ער, מאַלע וואָס מיר האָבן אַמאָל ליב
געהאַט!

— כ׳בין געווען אין פאַלקס־אַפּאַלטשעניע, אונטער מאַסקווע, — האָט דער
אַרטיסט געזאָגט, ווי באַרעכטיקנדיק זיך און ענטפערנדיק אויף זיין אייגענער
פאַרלעגנהייט, — איז פון דאָרט ביי מיר דער שינעל און די בודיאָנאווקע, כ׳האָב
געמוזט אַוועקגיין, ווייל כ׳בין לויטן געזונט ניט פאַסיק פאַר מיליטערי־דינסט,
אַ שטאַרקער רעוומאַטיזם און נאָך פאַרשיידענע קרענק... און דער דאָזיקער אַנ־
צוג אז גאָר ניט קיין פיינער — האָט ער צוגעגעבן, — צעקנייטשט געוואָרן אין
וואַגאָן און היפש אַפגעריבן...

— נו, יא, איך זאָג ניט, — האָט דער פאַדפאַלקאָוויק דערפילט די פאַר־
לעגנהייט פונעם אַרטיסט און, ווי איבערבעטנדיק אים, ווידער ברייט און האַר־
ציק אַ שמייכל געטאָן. ער האָט אַ קער געטאָן דעם פוס, צו וועלכן די מעד־
שוועסטער האָט אַקאַרשט געוואַלט צולייגן אין עפעס אַן אַנגעווייקט געל שטיקל
מאַרלע. — איז, וואָס וועט איר זינגען צי שפּילן? — האָט דער קאַמאַנדיר געפרעגט
און נייגערדיק אַ קוק געטאָן אויפן פעקעלע, וואָס דער אַרטיסט האָט געהאַלטן
אונטער דער פאַכווע.

— ניין, כ׳וועל פאַרלייענען... כ׳בין אַ פאַרלייענער, — האָט יענער גע־
זאָגט מיט איבערלעכער פעסטקייט, צונויפגערוקט די העלע, געדיכטע ברעמען
און מידלעך אַראַפגעלאָזט די בלוילעכע דינע אויגן־לעפלעך.

— אַ, פאַרלייענער, גוט, גוט, דאָס איז אינטערעסאַנט... ס׳פאַרבענקט זיך
אַמאָל נאָך אַ ביכל, און לייענען איז ניטאָ ווען און ניטאָ וואָס... אַט טשעכאַוון
וואַלט איך געלייענט, כאַטש וואָס־ניט־איז, האָב איך אַנומלטן געשיקט מיין אַד־
יוטאַנט אין אַ נאַענט דערפיל, ער האָט דאָרט איבערגעגראָבן וואָס איר ווילט, —
נאָר טשעכאַוון ניט געפונען... דערנאָך האָבן זיך דאָ ביי אונדז אַנגעהויבן אַוועל־

כע שלאַכטן, אָז ס'איז שוין אין קאָפּ ניט געלעגן, אַט בלוז היינט איז אַביסל שטילער...

אין ווינקל האָט זיך צעקלונגען דער טעלעפאָן. דער יונגער לייטענאַנט מיטן רויטן, פאַרפלאַמטן געזיכט, פון וועלכן ס'איז די גאַנצע צייט ניט פאַרשוואונדן דער אויסדרוק פון פריידיקער גרייטקייט און אַכטונג, האָט זיך אַ וואָרף געטאָן צום טרייבל, עפעס אַ זאָג געטאָן אין דעם, איינגעהערט זיך אַ וויילע און באַלד זיך געענדערט. זיינע דינע, אונטערגעגאַלטע ברעמען האָבן זיך אויפגעהויבן אויפן שטערן, דאָס פנים איז נאָך רויטער געוואָרן, די האַנט, מיט וועלכער ער האָט געהאַלטן דאָס טרייבל, איז געוואָרן ווייס און האָט אַ ציטער געטאָן. — וואָס?! — האָט ער אַ געשריי געטאָן מיט אַ פלוצימדיקער הייזערקייט, — באַלד, באַלד... אַט גיב איך עס איבער דעם באַלעבאַט...

ער האָט מיט אַפגעשטעלטע, עטוואָס ברייטער צעעפנטע אויגן שווייגנדיק אַ קוק געטאָן אויפן קאַמאַנדיר פון פאַלק, מיט אַט דעם שווייגן געבנדיק אים צו פאַרשטיין, אַז עפעס איז געשען וויכטיקס, מיט איין האַנט גענומען אויסגלייכן דעם פאַרדרייטן טעלעפאָן-דראָט און מיט דער צווייטער דערלאַנגט דאָס טרייבל. — „אויגן“? אַרכיפאָו? — האָט דער פאַדפאַלקאָוויק אייליק אַ פרעג גע- טאָן און תיכף זיך אַ בויג געטאָן מיטן גאַנצן גוף צום טרייבל. — האָ? איך הער, וואָס?! — האָט ער אַ זאָג געטאָן אַפגעהאַקט, מיט אַ פאַרענדערטער שטים און אַזוי הויך, אַז דאָס קאַנעצל, וואָס האָט טונקל געברענט אין אַ ווינקל פון בלינדאָזש, האָט זיך אַ וויג געטאָן, און דער אַרטיסט, וואָס איז געשטאַנען ביים אייוועלע, האָט דערפילט, ווי ס'איז אים אַ פיבער דורך איבערן לייב. — וויפל זאָגסטו? וויפל?! צוואַנציק?! און צום שכן אויך? — האָט דער פאַדפאַלקאָווי- גיק געשריגן אין טרייבל. ער האָט מיטאַמאַל פאַרגעסן, אַז מ'בינדט אים איבער דעם פוס, אים אַ שטעל-אַראַפּ געטאָן אויף דער ערד און אַ טראָט געטאָן נעענטער צום טעלעפאָן. די מעד-שוועסטער מיט די גלאַטע, ליינענע האָר איז געבליבן זיצן אַ פאַרגליווערטע אויף די שפיץ פינגער, — כ'וועל אַליין אַנקלינגען צו „נעוואָ“, צו „וואַלגע“, שיק שוין אַ מענטשן, אויב קיין פאַרבינדונג איז ניטאָ. זאָלן זיי אַרויסרופן אַ פאַרצוים-פייער... וואָס, דו זעסט, אַז זיי האָבן שוין גע- עפנט פייער? אַליין? דאָך דאַרף מען זיך פאַרבינדן... נו, אַרבעט, איך קום באַלד אַליין...

דער פאַדפאַלקאָוויק האָט אַוועקגעלייגט דאָס טרייבל.

— אויפהייבן די דריטע ראַטע! — האָט ער אַפגעהאַקט אַ זאָג געטאָן צום אַדיוטאַנט, — זי ווע גיין מיט מיר! — דער אַדיוטאַנט איז אַוועק. — טאכטערקע, פאַרענדיק שנעל די מאַניפולאַציע, — האָט ער זיך אַ ווענד געטאָן צו דער מעד- שוועסטער. זי האָט פליבק גענומען פאַרפעסטיקן דעם אַראַפּגערוקטן באַנדאָזש. — די פלאַנשעטקע! די שווערד! — האָט דער קאַמאַנדיר טרוקן באַפוילן דעם אַרדינאַרען, אַן עלטערן רויטאַרמיער מיט פלינקע, האַסטיקע באַוועגונגען, און ביז יענער האָט אים דאָס אַלץ דערלאַנגט, האָט ער אַליין דערווייל אַנגע- קלונגען צו „נעוואָ“, דער אַרטיסט האָט זיך צוגעקוקט צו דעם אַלעם און ניט

געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך. דער פּאָדפּאָלקאַוויניק האָט אַרויפגעשלאַפּט דעם שטיוול, אַ שטאַרקן קריים זיך געטאָן און איז אויפגעשפרונגען, אַנגעטאָן דעם שינעל, וואָס האָט אים געמאַכט שטאַלטנער און נאָך מער מענערלישער, פּאַר-קרעמפּעוועט זיך מיטן רימען און מיט די פּאַרטופּיעס. און דאָ האָט ער שוין מיט אַן אַפּווענדנדיקן בליק זיך אַפּגעשטעלט אויפן אַרטיסט, מיטאַמאַל ווי דער-מאַנט זיך אין אים, אַ צעפיר געטאָן מיט די הענט און אַ שמיכל געטאָן; נו, אַט וועט אונדו אויך היינט אויסקומען אַפּלייגן די פּאַרוויילונג... מ'דאַרף אַן אַטאַקע אַפּשלאָגן... אויב איר ווילט אַוועקגיין, וועט אייך דער דאָזיקער חבר, מיין אַרדי-נאַרעץ אַפּפירן, און אויב איר קאַנט, וואַרט... מירן אייך גערן אויסהערן... — און ער האָט אַזוי באַשעפּטיקט, האַרציק און זיך אַנטשולדיקנדיק אַ שמיכל געטאָן, אַז אינעם אַרטיסט האָט אַלץ אַ קוועל געטאָן פון פרייה, פון אינערלע-כער, טיפּער וואַרעמקייט און גליק.

אין בלינדאַזש זיינען פּאַרבלעבן בלויז דער אַרטיסט מיטן אַרדינאַרעץ.

— איך קאָן אייך אַפּפירן אין דיוויזיע, — האָט דער אַרדינאַרעץ געזאָגט, צורוימענדיק פונעם טישל עטלעכע טעפעלעך, אַ טעלער מיט אַנגעשניטענע שטיקלעך וואַרשט און אויסשטעלנדיק דאָס אַלץ אַקוראַט אויפן פּאַליטשקע, וואו ס'האָט געברענט דאָס קאנעצל.

ס'האָט זיך דערהערט אַ שטאַרקער, אַנוואַקסנדיקער געוואָי, און עטלעכע מעכטיקע אויפרייסן האָבן אויפגעטרייסלט דעם בלינדאַזש. ער-שטויב האָט זיך גענומען שיטן פון דער סטעליע, אַ מיזל איז הין און צוריק דורכגעלאָפן איבערן ראַנד פונעם הענגענדיקן שפיגל, אַראַפּגעלאָזט זיך איבער אַ דיקן באַלקן און פאַרשוואַנדן אין אַ זייטיקער שפּאַרונע. דער אַרטיסט האָט געקוקט ווי דאָס עקעלע פונעם מיזל איז פאַרשוואַנדן, און האָט זיכער געזאָגט:

— ניין, כּוועל ניט גיין אין דיוויזיע... כּוועל צוואַוואַרטן, ביז ס'וועט זיך ענדיקן. — ער האָט אַ כּמורע געטאָן די געדיכטע ברעמען, אַ קריים געטאָן די עקשנותדיק צונויפגעפרעסטע ליפּן, ווי ס'זאל אים בכלל דערווידער זיין די דאָ-זיקע פּראָגע. ס'האָבן זיך ווידער דערהערט איינס נאָך איינס עטלעכע שטאַרקע אויפרייסן גאָר נאָענט. ער האָט טרויעריק אַ שמיכל געטאָן, ווי איינער מאַכט: „נו, יאָ, מ'קאָן דען עפעס אַנדערש דערוואַרטן?“ — ניט פּרעגנדיק קיין דער-לויבעניש, האָט ער מיט די איידעלע ווייסע פינגער זיך אַ צי געטאָן צום אַפּענעם פעקל ציגאַרן, וואָס איז געלעגן אויפן טיש, און פאַרוויכערט.

ס'האָט זיך גאַנץ בוילעט דערהערט אַ שטעפּן פון קוילנוואַרפּערס, אַן אומ-קלאָר גרליצן און זשומען פון מאַטאַרן. דער אַרדינאַרעץ האָט אומרואיק און מיט אַכטונג אַ לאַנג, שווערן קוק געטאָן אויפן אַרטיסט, דערנאָך, ווי אַנטשלאָסן זיך, געזאָגט:

— איך מיין, חבר, אַז ס'וואַלט פאַר אייך טאַקע בעסער געווען אַוועקגיין. איך וועל אייך ווייזן דעם וועג. גאַרנישט קומט דאָ אַזוינס ניט פאַר, נאָר איר זייט דאָך ניט געוואוינט. אַזוי אַז... ווי איר פאַרשטייט... איכיל דאָ אַ קוק טאָן אַרויף און תּיכּף אַריינגיין... — ער איז אַרויס אין דרויסן.

דער אַרטיסט האָט רואיק גערויכערט. קיין שום זאָרג און פאַרקלערטיקייט האָט זיין געזיכט איצט ניט אויסגעדריקט, פאַרקערט, די אויגן האָבן זיך אָנגע־ צונדן מיט אַ קוים מערקבאַרן אינערלעכן פייערל, נאָר אויך דאָס איז באַלד פאַרשוואַנדן. זיין גאַנצע פיגור האָט איצט אויסגעדריקט בלויז רואיקייט און גרייטיקייט. ער האָט דאָס פעקלע געפרואווט אַריינרוקן אין קעשענע פון שינעל, נאָר ס'איז ניט געקראַכן, האָט ער עס ווידער פאַרפעסט אונטער דער פאַכווע.

דער אַרדינאַרען האָט זיך אומגעקערט אַ פאַרזאָרגטער, אַ באַשעפטיק־ טער, אַ מאַדנע אויפגערעגטער. ער האָט אַרויסגעשלעפט פון אונטער דער נאַרע אַ קאַסטן, אַרויסגענומען פון דאָרט עטלעכע גראַנאַטעס, דערנאָך איז ער אַרויפ־ געקראַכן אויף דער נאַרע און אַראַפּגענומען פון וואַנט אַן אויטאָמאַט. ער האָט די גראַנאַטעס פאַררוקט אין קעשענע; איינע, אַ גרויסע — צוגעפעסטיקט אויף אַ שטריקעלע צום רימען. דעם אויטאָמאַט פאַרוואַרפן אויפן אַקסל און זיך גע־ לאַזט צו דער טיר.

— נו, איז זייט דאָ, — האָט ער אַ זאָג געטאָן צום אַרטיסט מיט פאַרוואַרף, שטרענג אַ קוק געטאָן אויף אים פון דער שוועל, ווי מ'קוקט אויף אַ מענטשן, וואָס טוט, איינגטלעך, ניט דאָס, וואָס מ'דאַרף, נאָר אי מע האָט קיין מאַכט ניט איבער אים, אי מ'פאַרשטייט אים ניט. דער אַרטיסט האָט עס דערפילט. ער האָט אומרואיק אַ בלאַנדזשע געטאָן מיטן בליק איבערן ברייטן טונקעלן בלינד־ דאָזש. דאָס מיזל, וואָס האָט פריער זיך געהאַט באַהאַלטן, איז שוין ווידער אַרומ־ געקראַכן איבערן ראַנד פונעם שפיגל, און ס'האַט אין אים קיין עסל ניט דער־ וועקט ווי פריער. פאַרקערט, ער האָט זיך דערפרייט מיט דער דאָזיקער לעבע־ דיקער באַשעפעניש.

ס'איז אים, איינגטלעך, קיין נאָווינע ניט געווען אַזוינס, וואָס דאָ קומט פאַר, איבערצולעבן, ער איז געווען אַ סאָלדאַט, געגאַנגען מיט דער ביקס אין האַנט, איבערגעלעבט די אַלע געפאַרן. אונטער מאַסקווע האָט ער געקעמפט, ער איז געגאַנגען פאַרטיידיקן זיין מאַסקווע, וואָס איז אים אַזוי טייער, וואו יעדער סקווער, יעדער ראַג, יעדעס טרעפל קען אים, וואו ער איז אַזויפיל מאַל אַרויס־ געטראָטן פאַר טויזנטער מענטשן. דערנאָך האָט מען געפונען פאַר נויטיק אים באַפרייען פון דער אַרמיי, מחמת דער קראַנקהייט, האָט ער זיך צו דעם באַצויגן, ווי צו אַן אומבאַשטרייטבאַרער זאָך, אַבער אין דער סיבירער שטאַט, וואוהין ער איז געקומען, האָט ער זיך קיין רו ניט געקאָנט געפינען. „נו, גוט, גוט,“ — האָט ער געטראַכט, — „זאָל זיין, ער גייט ניט מער מיט דער ביקס, אַבער ווי קאָן ער זיין דאָ, אַזוי ווייט פון די שטאַכטן, כאַטש מיט עפעס ניט איבערלעבן דאָס וואָס ס'לעבן איבער די מענטשן אויפן פראַנט“? אַט דערפאַר האָט ער זיך גע־ בעטן פאַרן אין די אַפּעריירנדיקע טיילן, אַט דערפאַר איז ער געגאַנגען אין פּאַלק און גרייט געווען גיין נאָך ווייטער, אויב מ'וואַלט געקאָנט, אין די בלינדאָזשן און ערד־שטיבלעך, וואו די רויטאַרמייער וואַרעמען זיך. ער וואַלט דאָרט, ביי אַן אייוועלע פאַרגעלייענט פאַר זיי, געשמועסט מיט זיי, אַבער איצט גייט אַ שלאַכט, און ער פילט זיך עפעס איבעריק און קליין. אַ שוואַכער איז ער, ער

ווייסט דאָס, דער ווייטיק קאָן אים אַ כאַפּ טאָן, וועט ער אינמיטן וועג בלייבן שטיין. נישטיק איז זיין קראַפט אַלס סאַלדאַט, פיל שטאַרקער איז ער אַלס אַר-טיסט, אַט דאָ איז ער שטאַרק, דאָ קאָן ער דערטראַגן דעם צויבער און די מעכ-טיקייט פון פּושקין, לערמאַנטאָוו, מאַיאַקאָווסקי. דאָס איז אפשר פאַרן אַרמייער פּונקט אַזוי וויכטיק, ווי ווען ער זאָל זיך לייגן לעבן אים מיט דער ביקס אין האַנט. אפשר איז עס אַזוי, אפשר איז עס אַלץ אמת... נאָר ער האָט איצט פאַרט גיט געקאַנט איינשטיין אין בלינדאַזש אויג אויף אויג מיטן מיזל, וואָס האָט זיך שוין אינגאַנצן אָן שרעק איינגעמאַסטעט אויפן ראַנד פּונעם שפיגל, צונויפגע-צויגן דאָס גופל אין אַ קנולכל...

ער איז אַרויס פון בלינדאַזש, פאַררוקט דאָס פּעקעלע אין בוזעם. ער האָט גאַר גיט געוואוסט, אַז די אויפרייסן פון די סנאַריאַדן און מינעס לייגן זיך אַזוי נאַענט. די געשלענגלטע, פאַרשנייטע באַלקע איז אינגאַנצן פאַרצויגן געווען מיט בלוילעכן פּולווער-רויך, שוואַרצע זיילן מיט פייער-בליצן אין דער מיט האַבן זיך אַלעמאַל געהויבן דאָ און דאָרט, און דאָס דונערן און קנאַלן האָט זיך אַזוי אויסגעמישט, אַז מ'האַט שוין קיין באַזונדערע אויפרייסן גיט געהערט. אומעטום — אַ פייפן פון קוילן, אַט דין און פישטשענדיק און אַט מיט אַזאַ געהויל, אַז דאָס בלוט ווערט אַזש פאַרקילט. דער אַרטיסט האָט זיך אָפגעשטעלט אין פאַרלויבן-קייט, אַראַפגענומען די בודיאַנאַווקע און אַ פיר געטאָן מיט דער האַנט איבער די האַר. אים האָט זיך געדוכט, אַז די האַר באַוועגן זיך און זיינען צעשויבערט. ער האָט זיך איינגעבויגן, אַריינגעצויגן דעם קאַפּ אין די אַקסל.

מיטאַמאַל האָט ער דערזען דאָס שטעגעלע, מיט וועלכן דער אויטאַמאַטלער, וואָס האָט אים אַהער געבראַכט, איז אַוועק צוריק אין שטאַב פון דיוויזיע. נאָר טאַקע ווייל ער האָט עס דערזען און ס'האַט אים אַהין אַ צי געטאָן, האָט ער זיך געלאָזט אין דער פאַרקערטער זייט, אָנגעבויענערהייט גענומען אַריבער-לויפן צו דעם נידעריקן אָפּנויג פון דער באַלקע, וואו ס'זיינען געוואַקסן שיטערע קוסטעס און וואו ס'האַבן אין טיפן שניי געפּויעט אַרויף-צו עטלעכע רויט-אַרמייער. דערלאַפן ביז טיפן שניי, האָט ער זיך אויך אַוועקגעלייגט און גע-נומען פּויען. ער האָט באַלד דערפילט, אַז עס פּירן אים די הענט, און מיט פאַרדראָס זיך דערמאַנט, אַז אין בלינדאַזש, אויף אַ בענקל, זיינען געלעגן עמעצנס הענטשקעס, מען וואַלט זיי געדאַרפט נעמען. דער שניי איז געווען מוראדיק-קאַלט. פון אָפּענעם פעלד האָט געבלאַזן אַ שטאַרקער ווינט, שאַרפע שניי-גרייפלעך האַבן געשטאַבן אין פנים. דאָס אַלץ האָט ער געפילט בלויז אין די ערשטע מי-נוטן, אין אַ רגע אַרום האָט ער שוין אין דעם פאַרגעסן.

ער האָט זיך אויפגעהויבן העכער, דערגרייכט צום ראַנד פון דער באַלקע, און שיער גיט קיין געשריי געטאָן פון פאַרוואונדערונג. איבערן ברייטן, ווייסן פעלד, אויף וויפיל דאָס אויג האָט געכאַפט, האַבן זיך געזען שוואַרצע אויפרייסן, פייער-בליצן; טאַנקען זיינען געגאַנגען, מענטשן זיינען געלאַפן, געפאַלן, גע-פּויעט, וואו רייענוויי, וואו איינציקווייז און וואו אין שוואַרצע קופּקעלעך. לכתחילה האָט ער זיך גיט פאַנגעדערגעקליבן וואו עס זיינען אונדזערע און וואו —

דער שונא. זיין אויג האָט בלוין פאַרפיקסירט אין דער ערשטער מינוט באַזונדערע בילדער: אָט האָט עמעצער אַ שפרונג אויף געטאָן מיט אַ גראַנאַטע, זי אַ וואַרף געטאָן אין אַ טאַנק, וואָס גייט גלייך אויף אים. דער מענטש האָט אַ פאַל געטאָן און דער טאַנק האָט זיך איינגעהילט אין שוואַרצן. נאָר תיכף האָט האָרט לעבן אַר-טיסט עפעס אַ האַסטיקן שטעפּ געטאָן. ער האָט אינגאַנצן זיך צונויפגענורעט, דערפילט, ווי ס'האָט אים אַ קאַלטער שווייס באַשלאָגן — דאָס האָט אַ קוילנ-וואַרפער געטראָפן גלייך לעבן אים. ער האָט אינסטינקטיוו זיך אַראַפגעלאָזט אַ פאַר שפּאַן נידעריקער אין באַלקע. איצט האָט ער שוין ניט געזען דאָס פעלד, וואו די שלאַכט איז פאַרגעקומען. קוילן האָבן געפייפט איבער זיין קאַפּ. ער איז געלאָפן לענגאויס דער באַלקע און נאָר אומקלאַר פאַרשטאַנען, אַז ער זוכט געווער, אַ ביקס צי אַן אויטאָמאַט, ער זאָל אויך עפעס קאַנען טאָן.

ער האָט דערזען אַ טראַנשייע אין אַפנייג פון דער באַלקע, צוויי רויטאַרמייער זיינען דאָרט געשטאַנען און געשאָסן פון ביקסן. ער איז צוגעלאָפן צו זיי. יענע האָבן אויף אים אַ קוק געטאָן מיט פאַרשוואַרצטע, פאַר אַנשטרענגונג און כעס איבערגעקרימטע געזיכטער און ניט פאַרשטאַנען אודאי רעכט, וואָס דער דאָ-זיקער מענטש טוט דאָ, קיין צייט ניט געהאַט פאַנאָדערצוקלייבן זיך אין דעם און ווידער גענומען שיסן, איז ער אַוועקגעלאָפן ווייטער.

די גאַנצע צייט האָט ער געהאַט אַ געפיל, אַז די ערד באַוועגט זיך אונטער אים, ווי זי זאָל זיך באַלד אָט דאָ, וואו ער שטייט, דאַרפן צעשפאַלטן, און אים האָט אַלץ געטריבן פאַרויס, ער איז אַריין אין איין טראַנשייע און מיטאַמאַל דערזען דאָרט דעם אַרדינאַרעץ. ער איז געשטאַנען ביים ליימיקן ווענטל, די פיס צעשפרייט, צוגעבויגן מיטן גאַנצן גוף צום אויטאָמאַט, וואָס איז געווען אַנגע-שפאַרט אין אַ שנייאיקן ברוסטווער. דערהערט טריט, האָט יענער געזעבן אַ קע-רעווע אויס דעם קאַפּ און דערזען דעם אַרטיסט. דעם אַרדינאַרעצס פנים האָט אויסגעדריקט פאַרוואונדערונג. נאָר באַלד זיך איבערגעקרימט אין בייזן פאַר-ווארף צי אפילו פאַראַכטונג. ער האָט, דוכט זיך, אפילו אַ געשריי געטאָן: „וואָס טוט איר דאָ, גייט אַוועק“. דער אַרטיסט האָט ניט פאַנאָדערגעקליבן זיינע ווער-טער, בלויז אַנגעשטויסן זיך, וואָס יענער מיינט, האָט ער זיך אויסגעקערעוועט און איז ווידער אַרויס אין באַלקע.

און באַלד האָט ער דערזען, וואָס ער האָט צו טאָן. אויפן ראַנד באַלקע איז אויף צוויי פיסלעך געשטאַנען אַ לייכטער קוילנוואַרפער, דערנעבן איז געלעגן אַ דערהרגעטער רויטאַרמייער — אומנאַטירלעך אַנגעבויגן, ווי ער זאָל מיט די הענט וועלן פאַרשאַרן דעם שניי, איז ער געשטאַנען אויף די קני, און מיטן קאַפּ, פון וועלכן דאָס היטל איז אַראַפגעפאלן, זיך אַנגעשפאַרט אין דער ערד. אַ רויטער פלעק האָט זיך אין שניי צערונען — די קויל האָט געטראָפן אין קאַפּ. אַ צוויי-טער רויטאַרמייער האָט צוגעפויזעט צום קוילנוואַרפער, גענומען שנעל זיך פאַרען אַרום אים, אַריינגעשטעלט אַ דיסק, נאָר ער האָט זיך באַלד אַ כאַפּ געטאָן מיט ביידע הענט פאַרן פנים און ליגן געבליבן אַ רגע אַ פאַרגליווערטער. דער-נאָך האָט ער איליק, מיט איין האַנט, גענומען שעפן הויפנס שניי און לייגן זיי צום

געזיכט, פון וועלכן ס'איז גערונען בלוט, און מיט דער צווייטער פיבערדיק זיך געפלייסט אַ קער טאָן דעם קוילנוואַרפער. דער אַרטיסט האָט זיך אָנגעבויגן, איז צוגעלאָפֿן צו אים און זיך אַ לייג געטאָן אין שניי. דער רויטאַרמייער האָט אַפֿ-גענומען פונעם פנים די האַנט מיטן רויטן, מיט בלוט דורכגעזאַפֿטן שניי, אַ קוק געטאָן אויף אים מיט איין גרויסן, פאַרלאַפֿענעם אויג, דאָס צווייטע איז ניט צו זען געווען אין דער טונקעלער שרעקלעכער קאַשע פון צעבראַקטן ביין און פלייש, האָט אַ זאָג געטאָן מיט אַן איבערגעטריקנט, פרעמד, ניט מענטשלעך קול:

— קאַנטס זיך באַגיין מיט אַ קוילנוואַרפער? שייט, אָט זיינען די דייטשן! —
און ווידער אַ כאַפֿ געטאָן אַ הויפֿן שניי שוין מיט ביידע הענט און פאַרשטעלט זיך דאָס פנים.

דער אַרטיסט האָט אַן ווערטער אַ קער געטאָן דעם קוילנוואַרפער. ער האָט אַ קוועטש געטאָן דאָס צינגל און אַרויסגעלאָזט עטלעכע קוילן איבער די דייטשן. זיי זיינען טאַקע נאָענט. מ'זעט זיערע ברייט-צעלאָזטע שינעלן, ווי פרויען-פעלע-ריבעס, די אַראַפֿגעלאָזטע פילאַטקעס און די פנימער, וואָס זיינען פאַרוויקלט מיט פאַרשיידענע שמאַטעס. עפעס שרייען זיי, די דייטשן... איז נאָכאַמאַל אַ דריק אויפֿן צינגל פון קוילנוואַרפער. אַ-האַ, אין סאַמע קופֿע געטראַפֿן, אַט האָט ווידער עפעס ביי אַ שנייד געטאָן לעבן אים דעם שניי, פונקט ווי דאָן, ווען ער איז נאָר אַרויס פון בלינדאַווש. אַ פריידיק געפיל, וואָס די קוילן-ריי האָט אין אים ניט געטראַפֿן, טוט אַ ברי דאָס האַרץ. און ליכטיקער ווערט פון דער דאָזיקער קור-צער פרייד דאָס פעלד אַרום. נאָר די סכנה פלאַטערט איבערן קאַפֿ. אַט האָט ווידער אַ קויל דורכגעפייט איבער זיין אויער, אַ שוואַרצע זייל ערד האָט זיך אויפֿגעהויבן ניט ווייט פאַרויס. נאָר וועגן דעם אַלעמען דאַרף מען אַפילו ניט טראַכטן. ס'האַט ווידער זיך אויפֿגעהויבן אַ הייפל דייטשן און לויפֿן אַהער — איז צוגעזשמורעט דאָס אויג און אַ דריק דעם צינגל. אַ-האַ, אַזוי!

דער קויל-דיסק איז אויסגעגאַנגען. וואו זיינען די דיסקן? נאָר עפעס אַ האַנט טוט תיכף אַ שטרעק אויס אַ פרישן דיסק. הער, דאָס איז דאָך דער פאַרוואונ-דעטער רויטאַרמייער! ער איז ניט אַוועקגעגאַנגען. בלוט האָט געזיכט פאַרגאַסן זיין שינעל, דעם אַרבל, בלוטיקע שניי-קייקעלעך ליגן אַרום און אַרום, נאָר ער גייט ניט אַוועק. דער אַרטיסט דערפילט אַ גרויסע צאַרטקייט צו אים, ער וואַלט אים עפעס געזאָגט. דאָס אַלץ געדויערט אַבער איין אויגנבליק, דער קוילן-דיסק איז שוין אין זיינע הענט, מ'דאַרף אים אַריינשטעלן. ערשט איצט דערפילט ער ווידער, אַז די הענט זיינען ביי אים פאַרקאוועט פון פראַסט, די פינגער פאַלגן ניט. און די דייטשן זיינען שוין זייער נאָענט, אַ דרייסיק שפאַן, עטלעכע דייטשן אינגאַנ-צען, מ'דאַרף זיי אונטערשניידן. דער דיסק איז שוין אַריינגעשטעלט. אַ דייטש, וואָס איז נעענטער פון אַלע, טוט אַ הייב אויף דעם אויטאַמאַט, נאָר דער אַרטיסט האָט שוין אַפֿגעזוכט מיטן פינגער דאָס צינגל. אַ דריק, דער קוילנוואַרפער נעמט אונטערשפרינגען פון די שאַסן. איצט איז גוט, איצט — דריקן אַזוי און דריקן. עפעס האָט אַ זעץ געטאָן אין קאַפֿ, עפעס האָט ווי אויפֿגעפלאַמט פאַר די אויגן און איז תיכף אויסגעלאָשן געוואָרן. אפשר אויך פרוואון אַ כאַפֿ טאָן שניי, נאָר ערגעץ וואַלגערט ער זיך גאָר דורך, ווי אין אַן אַפֿגרונט. געדענקען געדענקט ער אַבער.

אז ער דארף דריקן דאס צינגל פון קוילנווארפער. און ער דריקט, דריקט מיט די לעצטע כוחות.

צו אונט-צו איז די אטאקע אפגעקלאפט געוואָרן. דער שונא איז אפגע-טראָטן. אַ מידער, אַן אויפגערודערטער האָט דער קאַמאַנדיר פון פּאַלק זיך אומגעקערט אין בלינדאָזש. דער פּוס האָט אים ווי געטאַן, ער האָט שטאַרק געהונקען. אַראַפּגעלאָזט זיך אויף אַ בענקל, האָט ער זיצנדיק גענומען אויס-טאַן דעם שינעל. ביים יונגן אַדיוטאַנט איז דער קאַפּ געווען פאַרבונדן מיט מאַרליע, אויף וועלכער ס'איז אַרויסגעטראָטן אַ רויטער פּלעק. ער האָט זיך אַ מידער צוגעזעצט אויף דער נאַרע און פון שאַרפּן ווייטיק צוגעמאַכט די אויגן, נאָר באַלד האָט ער זיי אַן עפּן געטאַן. דערזען, אַז דער פּאַדפּאַלקאָוויק באַמיט זיך אַראַפּשלעפּן דעם שטיוול, האָט ער זיך אַ לאַז געטאַן אים העלפּן. יענער האָט אים אַ ווייז געטאַן מיט דער האַנט, ער זאָל זיצן, דער באַיאַרטער אַרדינאַרעץ האָט זיך שטיל געפּאַרעט ביים אייוועלע, מיט אַ דייטשישן טעסאַק אַפּגעשפּאַלטן דינע שפּענדלעך פונעם שייטל האַלץ.

— און דער אַרטיסט איז וואָס, טאַקע אַוועקגעגאַנגען אין דער דיוויזיע?
— חבר פּאַדפּאַלקאָוויק, — האָט דער אַרדינאַרעץ אויפּגעהערט שפּאַלטן די שפּענדלעך און אויפּגעהויבן זיך אויף די קני. כ'האַב אים געוואָלט אַפּפירן, נאָר ער האָט זיך אַפּגעזאָגט.

— איז וואו זשע איז ער?

— ער איז אומגעגאַנגען דאָ אין באַלקע בעת דער שלאַכט, — האָט דער אַרדינאַרעץ פּאַרלוירן, נאָר מיט וואַגיקער ניט-באַווייזונג געזאָגט, — מסתּמא איז ער אַוועק אין דיוויזיע, נאָר איך האָב שוין קיין צייט ניט געהאַט אים באַגלייטן, כ'האַב אַליין געשאַסן.

דער קאַמאַנדיר פון פּאַלק האָט אַנגעשטעלט אַ שטרענגן בליק אויפּן אַר-דינאַרעץ, וועלכער איז פּאַרגליווערט געוואָרן מיטן שייטל האַלץ אין האַנט. דערנאָך אומרויך איבערגעפירט דעם בליק אויפּן אַדיוטאַנט.

— אַט אַ נייס... — האָט ער פּאַרלוירן אויסגעצויגן.

אַ פעסטער, אַן אויפּגערוימטער, אין אַ ווייס, קורץ פעלצל איז אַריינגעקומען דער פּאַרטעטער פונעם פּאַלק-קאַמאַנדיר און הויך זיך באַגריסט. ער איז דעם גאַנצן טאָג געווען אויפּן באַאַכטונגס-פּונקט און ערשט איצט זיך אומגעקערט אין בלינדאָזש.

— האָסט ניט באַמערקט, — האָט ער זיך געווענדט צום קאַמאַנדיר פון פּאַלק, — דאָ ניט ווייט, לעבן באַלקע, ביי אַ האַנט-קוילנוואַרפּער ליגט אַ דערהרגעטער אין אַ שינעל, נאָר אין אַ ציווילן אַנצוג... עפעס ניט קיין אונדעריקער.

— וואָס? ! האָט דער פּאַדפּאַלקאָוויק האַסטיק זיך געגעבן אַ הייב אויף. — אַנו, קום, באַווייז וואו?

ער האָט אַ כאַפּ געטאַן דעם שינעל אויף די אַקסל און איז אַן אַ היטל אַרויס אין דרויסן, נאָך אים — דער פּאַרטעטער און דער אַדיוטאַנט. ווייטער מיט אַ

פאַר שפּאַן — דער אַרדינאַרעץ. מ'האַט זיך אויפגעהויבן אויפן ראַנד פון דער באַלקע, וואו ס'איז בייטאָג פאַרגעקומען אַ בלוטיקער האַנט-געראנגל און עס זיי-נען געלעגן פיל דייטשישע און אויך אונדזערע דערהרגעטע. דער פאַרטערטער פונעם קאַמאַנדיר האַט זיך אָפגעשטעלט לעבן איינעם, וואָס איז געלעגן אין שניי, ביי אַ קוילנוואַרפער, ברייט פּאַנאַדערגעוואָרפן די הענט און די פיס, מיטן פנים אַרויף, ווי ער זאָל זיך איינקוקן אין טיפן אויסגעשטערנטן הימל. איין פאַלע פון זיין שינעל איז געווען פאַרביגן און האַט אָפגעדעקט אַ ציווילן קליאַש-הויז און אַ פאַרקילעכיקטן ראַנד פון פידושאַק. אויף דער ברוסט ביי אים האַט, פאַרוקט אין שינעל, געשטעקט אַ פעקעלע.

דער פּאַדפּאַלקאַוויק האַט זיך אָנגעבויגן איבערן אַרטיסט. גרייפעלעך שניי זיינען געלעגן אין די ווינקלען פון יענעמס אָפּענע פאַרגלייזטע אויגן, צווישן די געדיכטע וויעס און לעבן מויל. נאָר אינעם גאַנצן געזיכט, נאָך ניט קיין פאַר-ענדערטס פון טויט, אַ פאַרקאַוועטס פון פּראַסט, איז געווען אַן אויסדרוק פון טיפער ווירדע און פאַרנומענקייט, ווי עס זאָל פאַרבאַרגן אין זיך, אַ שטרענגס און שטיינערנס, דעם לעצטן געדאַנק, דורך וועלכן ס'איז באַגייסטערט געווען. דער פּאַדפּאַלקאַוויק האַט פּאַמעלעך זיך אויפגעהויבן, אָנשפּאַרנדיק זיך מיט דער האַנט אין קני פון דעם געזונטן פּוס, נאָר מיטאַמאַל ווידער זיך אָנגעבויגן און אַרויסגענומען דאָס פעקעלע, וואָס איז געלעגן ביים טויטן אויף דער ברוסט. ער האַט עס פּאַנאַדערגעוויקלט. דאָס זיינען געווען אַ פאַר שוואַרצע לאַקירטע שיך. — קאַנצערט-שיך... — האַט דער פּאַדפּאַלקאַוויק שטיל געזאָגט, זיין שטים האַט אַ ציטער געטאָן, — אַן ערלעך האַרץ האַט דער דאָזיקער אַרטיסט געהאַט... לאַמיר אים אָפּגעבן כבוד, חברים...

אין דער טונקעלער נאַכט, ביי דער שיין פון ווייטע ראַקעטן, איז אַ הייפל מענטשן עטלעכע רגעס געשטאַנען מיט אַנטבליזוטע, פאַרנייגטע קעפּ.

ליפע רעזניק

מאָנען און צאָלן

איך בלעטער איצט נאָכאַמאָל אַלטע פאַרגעסענע בלעטער
און מיש אויף דעם רום פון מיין פאַלק און זיין פיין און זיין צאַרן.
איצט וויל איך ניט גאַרנישט פאַרגעסן — איך וועק אין זכרון
פאַרגאַנגענע צייטן מיט בלוט און מיט טרערן געזעטיקט.

עס טליען אין שטעט דיינע, דייטשלאַנד, פאַרצייטיקע שפורן
פון בלוטיקן בלבול, פון לאַנד־לאַטעס, שייטערס, פאַגראַמען,
ניט אָפּגעווישט האָט זיי די צייט און ניט דראַנג און ניט שטורעם, —
איצט גליען זיי העל און באַלויכטן דעם וועג צו נקמה.

און זע איך דיין האַקנקרייך איצט מיט די פינצטערע שליפן,
און העלדזער פון ליכטיקע מיידלעך די שליפן פאַרציען, —
דערמאָן איך די קרייצטרעגער דיינע, און היימען אין שרפות,
און גלייביקע זיידעס, געהאַנגען מיט הינט אויף איין תליה.

און אַטעם דערשטיקטן אין פריש אָנגעשאַטענע קברים
אויף מאַמעס און קינדער אין קערטשער און קיעווער טאָלן,
און קדושים, געשאַכטן אין שפייער, אין מיינץ און אין וואַרמס. —
איצט וויל איך ניט מוחל זיין גאַרנישט, — כ'וויל מאַנען און צאָלן.

די זין דיינע, דייטשלאַנד, מיט מעסערס פאַרקלעמט אין די ציינער.
(זיי האָבן פאַרפייניקט מיין ברודער און דיר אַ מתנה
געשיקט דיינע אַרעמע קליידער), — ביי זיי וועט איך מאַנען
פאַר איצט און פאַר פריער, און דו וועסט מיט בלוט זיי באַוויינען.

אויף זיי און אויף זיך וועסטו וויינען אין טאָן פון נקמה —
זיי האָבן מיין זיידן געפייניקט אין נאָמען פון קריסטוס,
איצט שענדן זיי קינדער, און שעכטן, און היימען פאַרוויסטן
אין דיין נאָמען, דייטשלאַנד — געשענדט איז אויף אייביק דיין נאָמען.

ניט אַפּוואַשן וועסטו מיט טרערן פון דייטשישע מאַמעס,
מיט בלוט פון די זין דיינע, דייטשלאַנד, דיין שאַנד און די קללה
פון פעלקער און דורות, און וועסט ניט פאַרלעשן די פלאַמען
פון האַס און פון צאַרן אין טאָג פון דערמאַנען און צאָלן.

ה ע נ ע ד ש ו ו ע ר ד י ק

ד ע ר מ א מ ע ס ט ר ע ר

ווי געגאנגען זיינען מיר דורך סאמאראקאנד
צו דעם צוג, וואָס וועט אין שלאַכט אונדז פירן,
זיינען מאַמעס, מאַמעס נאַכאַנאַנד
אַרויסגעגאַנגען פון טויערס און פון טירן.

מיט וויפל אויגן כ'האַב זיך ניט באַגעגנט,
איז אַלץ געווען מיין מאַמעס בליק,
און אַלע האָבן זיי ביי דער געזעגנונג
שטילערהייט געוואונטשן גליק.

אַזוי צאַרט האָבן גערעדט די אויגן,
און ס'איז קלאַר אַזוי געווען דער זין,
אַז עס וואַלטן קיין שום ווערטער טויגן
ביי דעם שווייגן-געשפרעך פון מאַמעס און פון זין.

אַ קליינע מאַמעשי (אויף מיינער אַזוי ענלעך)
האַט אויפן טראַטואַר אַרויסגעבראַכט
אַ גרויסן עמער וואַסער מיט צוויי קענדלעך
פאַר די זין אירע, וואָס גייען אויף דער שלאַכט.

ס'איז אין עמער שטיל איר טרער געפאַלן,
און געזען האָב איך (ניט איך אַליין):
ס'איז דאָס וואַסער גלייך געוואָרן מאַדנע שטראַליק,
אַזוי וואונדערלעך און זויבער-ריין.

וואו איך וועל ניט זיין (אין פייער און אין רויכן)
אויף מיין פיינפולער און שטרענגער ערד,
וועט מיר פאַר די אויגן שטענדיג לויכטן
אַט די קלאַרע, וואונדערלעכע טרער.

ס'וועט די טרער מיר לויכטן ווי אַ שטערן,
און פאַרויס נאַר צילן וועט די טרער,
ביז עס וועט די גאַנצע ערד ניט ווערן
ריין און ערלעך, ווי אַ מאַמעס טרער.

פ ר י י נ ט ש א פ ט

טרעפט, מיזיצט אין סאמע פיער,
 קומט ניט אָנעט אַזוי גיך
 אונדזער ליבע, אונדזער טייערע
 פיררעדערדיקע קיך.

איז ביי איינעם ברויט אַ ברעקל,
 שלינגט ער עס ניט איין אליין, —
 מעג עס אויף איין צאָן ברויז קלעקן,
 נאָר צעטיילט אויף אַלע ציין.

ווי מיר פלעגן איין ציגאַרל
 רויכערן באַדריט, באַפערט,
 ווי פון קליינינקן סוכאַריק
 פיר סוכאַריקעס עס ווערט.

ווי ס'איז וואָרעם אונדז אין פריינטשאַפט
 אויף דער קאַלטער, נאַסער ערד.
 גיי געפין אַזאַ מין פריינטשאַפט,
 גיי שאַץ אַפּ איר ווערט.

ניט פאַר איר איך גיי זיך שלאָגן
 מיט מיין ביקס און מיט מיין שווערד?
 ניט פאַר איר דאַס בלוט דאַס טייערס
 אין דער שלאַכט פאַרגאַסן ווערט?

זי וועט דורכגיין אַלע פלאַמען,
 ווי דעם דיכטערס גרויסע ליד.
 דיכטער שטאַרבן, נאָר די דיכטונג
 וועט ניט שטאַרבן — קיינמאַל ניט.

ס'וועט די גרויסע פריינטשאַפט קומען,
 זעסט, זי מערט זיך אַלץ און מערט.
 זי וועט קומען, זי וועט קומען,
 און ס'איז אויפגיין איר באַשערט
 אין מיין לאַנד — מיין ליבער מוטער,
 אויף מיין ריינער, אויף מיין גוטער,
 וואונדערלעכער ראַטן-ערד.

מ א ט ל ה א ר צ מ א ן

ווען שלמה ...

ווען שלמה געגאנגען איז זיכער אין קריג.
איר בילד האָט אים דעמלט געגעבן
זיין הייסע געליבטע — אַ גאַלדענער בריק
זיך ציט פון איר האַרץ צו זיין לעבן.

און אומגעקערט האָט ער דאָס בילד אירס — און דאָן
געזאָגט איר : „איך וועל עס ניט געמען,
אין האַרצן ביי מיר איז דיין אויסזען פאַראַן,
דיין אַדלערשער פלי פון די ברעמען.

מיין האַרץ וועט געדענקען דיין בילד, ווי אַ טרייסט,
איך האָב עס אין האַרצן פאַרשלאָסן,
נאָר אויב־זשע איך וועל דיך פאַרגעסן, טאָ ווייס —
מיין האַרץ האָט דער שונא צעשאַסן“.

אָוועק איז אַ יינגל...

אָוועק איז אַ יינגל אין הייליקן שלאַכט,
אַ יינגל מיט ליכטיקע קרויזן,
נאָך אים זיין געליבטע אָוועק איז ביינאַכט
אין שטומען, אין פינצטערן דרויסן.

דאָס מיידל געפונען פאַרטאָג האָט איר פריינט,
געזאָגט : „עפן אויף דיינע אויגן!“
נאָר ס'האַט אויסגעשטאַכן די אויגן דער פיינט.
דאָס מיידל האָט שטיל זיך פאַרבויגן...

און זי האָט געוויינט : „איך בין אַרעם אַצינד,
צוויי דימענטן האָב איך פאַרלאָרן :
דער שונא געמאַכט דיינע אויגן האָט בלינד“ —
ס'האַט הייליק געפלאַקערט איר צאָרן.

און זי האָט גענומען זיין קאַלטן נאַגאָן
דעם שונא דעם לעצטן צעשיסן.
אין אַ לויטערן טאָג זיינען ביידע געגאָן
אין מאַי, ווען עס בליען נאַרציסן.

פ ר י י ד

דער ים האָט געברויזט : „ווער איז טיפער פון מיר
און ווער איז, ווי איך, אַזוי ברייט ?“
געקומען אַ מאָן איז, פון ווילן געפירט,
און האָט אים געענטפערט : „מיין פרייד“.

דו, ברייטער ים!

דו ברייטער ים, איצט קוקנדיק אויף דיר,
ווי זון און ווינטן יעדן שטראַם באַשאַפן, —
די אייביקייט דערמאַנט זיך מיר —
איר בלויער, וואונדערלעכער האַפן.

דאָ שווימען כוואַליעס צו דעם האַריזאָנט,
און פלאַם און דאַרשט זיי טראַגן אויף די קאַמען,
באַוועגונג אייביקע האַב איך דערקאַנט
אין זיי, אין כוואַליעס פון די ימ'ען.

מיין האַרץ האָט אַבער זיך פאַרקלערט,
אַן ענטפער קען עס דאָ דערהערן :
אַנשטאַט דעם ים געווען איז אפשר ערד,
און ערד וועט אפשר דאָ נאָך ווערן.

א.י. קיפניס

ברידער

(דער „רב“ און דער „טאָלדאָט“)

זיי זיינען אינגאנצן ניט געווען געראַטן איינס אינעם צווייטן, סיידן דאָס, וואָס זיי זיינען ביידע געווען געלע.

ביי זלמען מיט דער לאַנגער וויסער באַרד איז דער גאַנג שטענדיק אַ פאַ- מעלעכער, ריידן רעדט ער שטיל בנעימות, כאַטש פון די אויגן קוקט אַרויס אַ קלוגער שמייכל, פונעם שמועס — אַ גלייך-וואַרט.

ביי פייוויש בערעלען דערלעבט דאָס בערדעלע קיינמאַל ניט אויסוואַקסן מער, ווי ער ברויכט עס. דאָס קורצעלעך געזול זעט אויס ווי אַ קירפאַטע. פון די אויגן שפּריצט מיט געלעכטער און זיין גענגעלע הערט מען פאַר אַ ווערסט, פונקט ווי די עטוואַס-הויכלעכע אַפּפּאַסן פון זיינע אויסגעפּוצטע שטייול וואַלטן געווען איינס מיטן טומלדיקן באַלעבאַס מיט זייערן.

ביידע — אי זלמן, אי פייוויש-בערעלע — פייען לייבלעכע ברידער, פון איין טאַטן, פון איין מאַמע און ביידע זיינען זיי שוסטער, בני שוסטער און וואוינען אַלע יאָרן אין איין און דעם זעלבן דאָרף.

צו יעדן פון זיי ווער ס'פאַרגייט אין שטוב, וועט ניט אַרויס פון דאָרט קיין הונגעריקער. פאַר אַ דורכפאַרער איז דאָרט גרייט אַ נאַכטלעגער און אַ גוט געמיט סיי ביי דעם באַלעבאַס אַליין, סיי ביי דעם גאַנצן הויזגעזינד. די ברידער זיינען אַפילו גרייט מקנא זיין איינער דעם צווייטן אויף אַזאַ געפינס.

נאָר דאָס איז גאַרניט.

אויף אַ דאַרפס-יידן איז עס ניט קיין חידוש.

ביים מגיז האָבן זיי זיך געזען אַלע שבת. און אינמיטן דער וואַך פלעגט פייוויש-בערעלע ביי יעדער געלעגנהייט זיך אַריינכאַפן צום עלטערן ברודער. אַמאַל פעלט אים אויס אַ קליינער קאפּול, אַמאַל לויפט ער פון עפעס אַ כאַזאַין, וואָס וואוינט פון יענער זייט הרעבליע, איז ווי אַזוי פאַרלויפט מען ניט אין איינוועגס אַ קוק טאָן, וואָס טוט זיך ביי זלמען? אַזוי טאַקע נאָר אויף איין פּוס, זיך צוזעצן איז ניט די צייט. אַ קוק, אַ זאַג עפעס און אַוועקגעלאָפּן.

אַ זייטיקן וואַלט זיך געקאַנט אויסווייזן, אַז דער גאַנצער כיוון פייוויש- בערעלעס איז באַשטאַנען אין דרינען, ער זאָל זיך אַ רייץ טאָן מיטן עלטערן ברודער.

אַט טרעפט ער אים, לאַמיר זאַגן, שטיין שמונה-עשרה אינעם גרויסן טלית- און-תפילין, דאָרט אין זאַלכל לעבן קאַנאַפע ביי דער שטוביקער מזרח-וואַנט. דאָ שטעלט אַן פייוויש-בערעלע זיין פּריילעכן בליק, וואָס מיט צעגאַלדענע

וויסע באַקרוינט. זיינע שטעכיקע קורצע וואַנצעלעך צעגייען זיך ווי די פריי-
לעכע נעדעלעך — יעדעס הערעלע באַזונדער.

— קוק אים נאָר אָן, — טוט ער אַ ווייז מיטן פינגער, — די סירניצער
יידן ווייסן גאַרניט וואָס פאַר אַ רב זיי וואָלטן זיך דאָ קאַנען אויסקלייבן.
זלמן שטייט רואיק אויס די שמונה עשרי, ענטפערט פייוויש-בערעלען
אויפן „גוטן מאָרגן“ און אויב יענער עסט זיך שוין צופיל איין אין די ביינער,
קאָן ער אים ענטפערן בלויז מיט איין וואָרט:
— מ'מ'מ, סאַלדאַט — סאַלדאַט!

דוכט זיך, אַז זיי האָבן גאָר קיין אַנדערע נעמען איינס פאַרן צווייטן, ווי
רב און סאַלדאַט.

ביידע ברידער באַנייען און באַשוכן אַ גאַנץ דאָרף מיט פויערים, פויערטעס,
יונגע און אַלטע.

דער יינגערער איז אַביסל רירעוודיקער ביי דער אַרבעט, דאָס העמערל גייט
ביי אים פלינקער. דערפאַר איז זלמן מער צונויפגעוואַקסן מיטן ווערקשטאַט.
ווינטער זעצט ער זיך אַוועק פאַרטאַג ביים גרויסן לאַמפּ און גייט אַוועק
שלאָפן אַרום עלף ביינאַכט, ווען די גאַנצע גאַזע ברענט אויס. זומער הויבט
זיך ביי אים אָן דער אַרבעטס-טאַג מיטן קילן פרישן קאַיאָר, אַז די בהמה איז
נאָך אפילו אין שטאַל ניט געמאַלקן, און זיך אויסגלייכן גלייכט ער זיך אויס
ערשט דאָן, ווען בעלקע ברענגט שוין פאַרנאַכט אַריין דאָס אויפגעשווימטע
מעלקשעפּל מיך. ערשט דאָן גלייכט ער זיך אויס, טוט זיך אַ צי נאָכן לאַנגן
טאַג, גייט אַרויס, וואוהיין מ'דאַרף, דערנאָך וואָשט ער די פאַרמוליעטע הענט
און שטעלט זיך אַוועק דאַווענען מנחה.

און ס'בלייבט נאָך צייט אויף אויסצוריידן מיט אַ מענטשן אַ וואָרט, אַפֿ-
זיצן אַביסל אויף דער פריזע און באַטראַכטן גאָטס וועלט. און דאָס לעבן
גייט זיך.

אין די סאַמע ערשטע וואָכן, ווען די פינצטערע בורע מיט דער זאַווערוכע
האַבן זיך אַנגערוקט אויף אונדזער לאַנד, זיינען זלמןס זין מיטן איידעם, ווי
אויך פייוויש-בערס יאַטן אַוועק זיך איינשטעלן פאַרן פאַטערלאַנד, יעדערער
פון דעם פּלאַץ און פּאַסטן, וואו ער האָט זיך צו יענער צייט געפונען.

אַז די סכנה האָט זיך אַנגעהויבן רוקן נעענטער, האָבן ביידע שוסטער
געדונגען פורן און אַפגעשיקט די משפחות אין שטעטל אַריין פאַר 28 קילאָ-
מעטער פון דער רודניע און אַליין זיינען זיי געבליבן היטן דאָס ביסל גוטס.

אין לעדערנעם פעקעלע ביי פייוויש-בערן האָבן גענומען וואַקסן נאָדלען.
אַרבעט איז נאָך אפילו דאָ, נאָר ער קאָן ניט איינזיצן. ער טוט אַ וואָרף דעם
שטיוול מיט פאַטיהיעץ, דאָס העמערל פליט אַפּ אין אַ זייט, ער פאַרמאַכט
די טיר פון דרויסן אויף דער קליאַמקע און טוט אַ לויף דורך דעם זאַמדיקן
דאָרף פאַרביי דעם ברייטן קלויסטער-פּלאַץ. ער כאַפט אַ שמעק אין דאָרף-ראַט.
דאָרט איז איצט כסדר עמעצער דאָ. פון דאָרטן דאַרף מען נאָר איבערשפאַ-

נען דאָס קליינע בריקל, איז שוין זלמנס נידעריק גאניקל מיט דער הויז־טיר.
דער ווערקשטאַט זלמנס, ניט געקוקט דערויף, וואָס די גאַנצע שטוב איז
איצט ליידיק, שטייט זיך אויף זיין אַלטן אַרט אין קיך אַרום פענצטער.

— נו, רב, וועט איר עפעס זאָגן?

פייזש־בערעלע פלעגט אויסשיסן די דאָזיקע עטלעכע ווערטער און זיך אונ־
טערגעבן פריילעכקייט. אָבער אויף ליידיקן מאָגן גייט קיין טאַנץ ניט.

זלמן טוט אַ טיפן זיפן. און דאָ האָסטו שוין דעם גאַנצן ענטפער.

איז אמתן, דאָס לעבן האָט זיך שוין אַזוי שייך געווען אויסגעשטעלט. די
עלטערע קינדער זיינען שוין געקומען צו אַ וועג. די קלענערע האָבן זיך גע־
לערנט, אַ דאַנק גאָט, ניט אין קיין דחקות, ניט אין קיין נויט, יעדערער לויט
זיינע כוחות, לויט זיינע פייאיקייטן.

פרעגט זיך, צו וואָס דאַרף דער אויבערשטער אויף זיין וועלט שפייגען,
עקדישן, שלענג, וועלף און נאָך אַזעלכע ניט־גוטע ווי אַ המן, אַ פעטלירע, אַ
היטלער, ימח שמו זאָל ער ווערן.

נאָר דערווייל לאַזט זלמן אויס דאָס האַרץ צום יינגערן ברודער, למאי
האָט ער פאַרגעסן אין יידישקייט, למאי דאָונט ער ניט.

— מילא די יונגע... זיינען וואָס זיי זיינען זיך, נו, אין זיי מישט ער זיך
ניט, זיי ליינען ביכלעך, זיי לערנען, זיי ווייסן זיך זייערס. אָבער דו! קיין
עין־הרע אַ סאָלדאַט אין די יאָרן, וואָלט דיך דער גוטער יאָר אַוועקגעכאַפּט,
ווען דו מעסט אויף זיך אַן דעם טלית און תפילין אַלע גאַנץ פרי און מאַליעסט
זיך אָפּ?

פייזש־בערעלען איז, דעם אמת געזאָגט, אָביסל געווען אומהיימלעך זיך
פאַרקריגן אין אַזאַ צייט מיט גאָט. נאָר די תפילין — זיי אַ בריה און זוך זיי
אויף. זיי זיינען אָדער ערגעץ פאַרלייגט, אָדער די ווייב האָט זיי פאַרשלעפּט
אין מירניצע צוזאַמען מיט די איבעריקע בעבעכעס.

— נאָ, מאַך אַ ברכה!

פייזש־בערעלע האָט אַרויסגענומען פון קעשענע אַן אַנגעוואַרעמט גלאַז מיט
רויטע יאַגעדעס און פטור געוואָרן פון איבעריקע רייד.

דאָ אין דאַרף איז עס אַ נאָווינע, מ'דאַרף נאָך זיי גיין אַזש צו די כו־
טאַרעס.

ביידע ווייבער און זלמנס עלטערע טאכטער האָבן איבערגעגעבן אַ צע־
טעלע, אַ די קרובים אין שטעטל לאָזן זיי ניט פאַרן צוריק, פאַרקערט, גיכער
פון אַלץ וועט זיי אויסקומען זיך לאָזן אינאיינעם קיין קראַסנע, דאַרטן וועלן
זיי מסתמא פאַרפאַרן צו די מחותנים — צו משהס שווער און שוויגער...

און איר זאלט דאַרט זען ווי די צייט וועט ווייזן, ווייל דאָ זיינען נאָר פון
אָסקאַלעס אַליין אַ סך מענטשן אַוועק פון דער וועלט.

פייזש־בערעלע האָט אַנגעשטעלט אַ פאַר אויגן אויפן עלטערן ברודער

און לאַנג, לאַנג ניט אָפּגעלאָזט, פּונקט ווי ער וואָלט עפּעס געמאַנט ביי אים, איינער מיינט:

— דו ביסט דאָך, אַז מ'וויל זאָגן, אַביסל אַ רב... נו, אַדרבה, זאָג...

די רידינער יידן האָבן זיך שוין אַלע צעפּאַרן. אפילו די פּויערים, די קאַלווירטלעך האָבן גענומען קומען אין וואָלד אַריין. ס'איז אַ סברא, אַז וואָסילקע קרוטש (אַ גנב שבגנבים) איז אַנטלאָפּן פון דער טורמע. ער באַרימט זיך, אַז ער וועט קיינעם ניט טשעפּען, ער מוז נאָר אַריינשטעכן אַ מעסער אין האַרצן סערגיען, דעם פּאַרזיצער פון דאַרפּסראַט. אייגנטלעך אין טורמע האָט אים געזעצט ניט סערגיען און ניט קיין אַנדערער דאָ אין דאַרף. מ'האַט אים געהאַט געכאַפּט אין סידנעצע מיט אַ געגנבעט פּערד, און אַהער האָט מען אים שוין מער ניט געבראַכט. הקיצור ס'שלעכט.

דו זיצסט ביים ווערקשטאַט און קיינער דאַרף עס איצט ניט. ס'איז פּונקט ווי דו וואָלסט זיך נאָכגעקרימט פון זיך אַליין. פשוט אַ מענטש וויל אַליין פּאַר-טומלען דעם קאַפּ מיט עפּעס.

אין די שטילע גאַנצפריען הערט מען ווי ס'הודען עראַפּלאַנען, אַזוי ווי די איינגעגעסענע שמעלן, און ס'נודעט אַזוי ביים האַרצן, כאַטש טו זיך אַ מעשה אָן. דער דאַרף רוקט זיך אין וואָלד אַריין שוין ניט נאָר מיט די קאַסטנס, נאָר אַנדערע אפילו מיט די געזינדער.

אין דאַרפּסראַט איז געווען אַן אסיפה, און מ'האַט באלד נאָך דעם אַוועק-געטריבן די קאַלווירטישע טשערעדע ערגעץ ווייט. מ'זאָגט, אַז אין טיף ראַסיי זיך געדארפט אפשר צוטשעפּען צו די הידייעס און אַוועקגיין מיט זיי אינ-איינעם.

לאַנגע, זייער לאַנגע טעג.

און דאָס הודען פון די עראַפּלאַנען סמאַקעט אַזוי ביים האַרצן, אַז איין גאַט זאָל זיך מרחם זיין.

ענדלעך איז דאָ נאָענט דורכגעגאַנגען אַ סך הייל. אונדזערע זיינען דורכגע-גאַנגען. ס'געוואָרן אַ ביסל היימלעכער, גרינגער אויף דער נשמה. אַבער ניט אויף לאַנג. זיי האָבן זיך דאָ ניט אָפּגעשטעלט.

קרוטשיקן, דערציילט מען, האָט מען ווייטער געפּאַקט און איצט וועט ער שוין מער ניט קומען ניט אַהיים, ניט אינערגעץ. מ'האַט מיט אים קיין לאַנגע מחזקות ניט געמאַכט — טכסיס מלחמה!

פּיוויש-בערעלע איז ווייטער געקומען צו לויפּן. זיינע אַלע רייד זיינען באַ-שטאַנען פון איין און איינציק קורצן אָפּגעהאַקטן „נו“?

— נו-ע-ע!

— פּונדאַנען גיי איך ניט, — האָט זלמן געענטפּערט, ווי ער וואָלט עמעצן עפּעס פּאַרדעוואָרפּן. מ'וואָרפט ניט אַוועק קיין שטוב און אַלץ מיט אַן אַנדער.

— און דער דייטש ? — האָט פּייוויש-בערעלע אַרױסגענומען אײן קלײנען טענה, װאָס האָט געװאָיגן פֿאַר הונדערט גרויסע. זלמן האָט געשוויגן אַ װײלע, דערנאָך האָט ער גענומען שטאַמלען. — כּװײַס ? ... כּװײַן ... נײַע טאַקײ טשאַרײט סטראַשני יאַק יעהאַ מאַלײװט.

זלמן איז געשטאַנען אין טלית און תּפּילין און געדאוונט. אַ סימן, אַז ס'איז נאָך געװען גאַר פּרײַ. אמת, דאָס דאָװענען איז אים נײַט געגאַנגען אױף דער נשמה. דער קאַנט איז שױן געװען אָפּגעקױלעט און ער איז געװען אײצט אײנער אַליין װי אַן אײנזול. פּלוצים האָט זיך אַן עפּן געטאַן די טיר און צװײ מיטל-יעריקע מיליטערישע זײנען אַרײַנגעלאָפּן (אַנגעפּאַרענע אָדער אַנגעקומענע אין דער שעה פּון ערגעץ) משמעות דײטשן. װער דען אױב נײַט זײ ? און מיט אַ מינע פּון פּאַרנומענע פּאַרשױנען זײנען זײ צוגעגאַנגען צו זלמן. אײנער האָט אַנ-געװיזן, דער אַנדערער האָט אַנגענומען פֿאַר בײדע רצײעות און אָפּגעפּירט דעם אױף טױט דערשראָקענעם ייִדן אין קיך אַרײַן, אים אַװעקגעשטעלט מיטן פנים צום ברייטן אױװן-װאַנט און אים אַנגעזאַגט, ער זאָל זיך נײַט אױסקערעװען „זאַנסט מאַכן מיר אײנען קאַפּוט“ !

זלמן איז שטיל און געהאַרכזאַם געבליבן שטיין אַנטקעגן דעם אױסגעקילטן פּון לאַנג געהײצטן אױװן. נאָר ער האָט דערפּילט אַ בלייענע שװערקײט אין אַלע אבריים. אױך דער טלית און תּפּילין האָבן אױף אים מאַדנע געדריקט. אין דער זעלבער צײַט האָט אים אַרומגענומען אַ גװאַלדיקע פּוסטקײט. גאָט האָט זיך פּון אים אָפּגעטאַן.

אַלע חושים זײנען בײַ אים מאַדנע אָפּגעטעמפּט געװאָרן און אַ טונקלקײט האָט אים אַרומגעכאַפּט און אים פּאַרשטאַפּט אַלע רערן, אַלע דינסטע פעדים, דורך װעלכע ער איז אַלע יאָרן געװען באַהאַפּטן מיט עפעס העכערס און אײד-לעערס װי דאָס געװײנלעכע. אײצט זײנען אים װי אױף צו-ר־הכעיס געקראַכן טמא זאַכן פֿאַר די אױגן : געפּרטע פּערד, אַרױסגעװאַרפּענע געדעריים, הײנטישע מאַרדעס בײַ די אױערן אױסגעבאַדענע בײַ דער נבילה טיף אין בױך, עפעס אַלץ געדאַנקען אַזעלכע, װאָס זײנען פּאַרגרװניעט געװאָרן אין שמוץ, אין קױט, איז קלעפּיקער שטינקעכץ, אין טױט.

די צװײ מלאַך-המוותן האָבן זיך מיט עפעס גע'עסקט דאָרט בײַ אים אין שטוב. אפשר האָבן זײ שױן אַזױ פּרײַ געגעסן אַנבײסן, אפשר האָבן זײ עפעס גע-טיילט צװישן זיך און נײַט געקאַנט אײנטיילן. ס'איז געװען שטיל אין קיך און קיל. בײַ זלמן האָט אפילו באַװיזן אַ קאָך טאַן די בלוט.

היטכן ? װאָ איז עס פּונדעסטװעגן געהערט געװאָרן ? בײַ מיר אין שטוב, װאָ איך בין אױסגעװאַקסן, װאָ איך האָב אָפּגעהאַרעװעט אַ לעבן, אױפּגעצױגן קינדער און זײ געבראַכט צו לײטן ! נײַטאָ קײן באַלעבאַס, נײַטאָ קײן עלטערס, נײַטאָ גאַרנײַט ?

אַבער די פינצטערניש האָט אים װידער אַרומגעכאַפּט. ער פּילט װי די פּיס ברעכן זיך אים אונטער. אַט-אַט לאָזט ער זיך אַראָפּ אױפּן דיל...

א מאדנע זאך : ער ווייסט ניט, ווער ס'פארשוועכט איצט וועמען : ער דעם טלית, צי דער טלית אים? ! אזוי פלוצים אויסגעליידיקט ווערן פון אלץ דאס איידעלע : ניט קיין הייליק ווארט, ניט קיין דעהוויבענער געדאנק, גאט פון מיינע עלטערן, פון אברהמען, פון יצחק, פון יעקב, צי דען איז דיין ווילן דערביי?

א בריאוג פון גלאזווארג, א קלונג פון צעקנאקטע געפעס האט אים אויפ־געוועקט פון זיין פארשטיינערטקייט. ס'איז אים דורכגעגאנגען א ציטער איבער אלע אברים, פון דער פאטיליצע איבערן האלדז און נאקן און ביז די שפיץ טריט. שוין ניט זייענדיק ביי זיך אין די הענט, האט ער זיך אויסגעקערעוועט אינעם טלית און תפילין, ווי געווען, און איז געבליבן שטיין ביי דער אפענער טיר פון זיין זלמן... און מאדנע, זיי האבן אים ניט געהרגעט, זיי האבן אים ניט געשאסן און אפילו קיין איינס פון די כלים ניט געשליידערט אין קאפ אריין.

ביי אים איז אזוי ווי געווען גרייט אן ארויסזאגונג.
— וואס זיינען עס פאר א גענג? וועלכע געזעצן און רעכט האבן זיי אויף דעם געפונען — ביי יענעם אין שטוב?

נאר די ווערטער איז ניט מעגלעך געווען ארויסצוברענגען, וויל... וויל די דאזיקע צוויי באשעפעניש זיינען ניט געווען ענלעך אויף קיין מענטשן, און וואלט מען זיי כאטש קאנען פארגלייכן צו לייטישע אָרנטלעכע בעלי־חיים : א פערד, א בהמה, אן עוף... ניין, ניין, אהער קלעפט זיך ניט קיין שום ווערטער, ס'גייט ניט צו...

דורך די הויפן און הינטערגעסלעך האט זיך בערעלע דערלאנגט צום ברוי־דערס גארטן. ער האט זיך פארטאיעט לעבן דער טויבער שטוב־וואנט צווישן די טיטשקאווע פאסאליעס און זיך גענומען איינהערן.
ער האט שוין געהאט געוואוסט, אז אומגעבעטענע געסט רודעווען ביי זלמען אין שטוב, נאר צי איז נאך דא א זלמן אויף דער וועלט אדער שוין ניט, דאס האט ער זיך ניט געקענט דערוויסן.
עפעס אזוי ווי מ'רוקט דארט דאס מעבל, ווי כלים וואלטן זיך געבראכן. ער הערט, דוכט זיך, פון דארטן א הויכן פרעמדן לשון.
כלבים הינטישע, א סך האבן זיי דא אָנגעגרייט, וואס זיי זיינען געקומען באַצאָטעווען? זיך שיין דערלעבט!

נאר ווי אזוי דערוויסט מען זיך, וואס ס'איז געוואָרן מיט זלמען?... פלוצים האט זיך אויפגעוויבן עפעס א גערודער, די הויז־טיר האט זיך ראָ־שיק צעפראַלט, א טופעריי, א הוקעריי.

פיוויש־בער האט זיך צוגעטוליעט צום ראָג פון הויז און דערזען.
איינגטלעך, וואס זעט ער עס אזוי באַענט און אזוי משונה פאַרענדערט?
ער האט א רייב געטאָן מיט די האַרטע קליינע קולעקעס די אויגן. ער האט שטאַרק, שטאַרק פאַרביסן די צונג, ער זאל קיין קול ניט אַרויסלאָזן.
זלמן, דער ברודער זיינער, זלמן מיט דער לאַנגער ווייסער באַרד, איז גע־

וואָרן אַ קאַרליקל, האַלב די גרויס. די באַרד זיינע שיער, שיער וואָס זי ווישט ניט אָפּ די שוועל.

וואַרט, ס'איז דאָך אַבער ניט קיין קאַרליקל. אַ קאַרליקל גייט אויף צוויי און דאָ גייט עמעצער געראַטן אין זיין ברודער, נאָר אויף אַלע פיר, ווי אַ חיה. און די אויגן! זע, ס'אַראַ אויגן! זיי וועלן אים, דוכט זיך, באַלד אַרויסקריכן אויף דער פּאַטיליצע.

יא, אין יענע יאָרן, ווען ער האָט נאָך געדינט אין סאַלדאַטן, האָט ער אַמאָל געזען אַ צירק. דאָרט האָבן זיך די קונצנמאַכערס געבראַכן און געוויון אַלערליי שטיק. נאָר איצט איז ער, דוכט זיך, ניט אין קיין צירק.

פּייוויש-בערעלעע האָט מיטאַמאָל מיט אַ מאַדנער שניידיקער קלאַרקייט דער-פילט, אַז ער איז איין ייד אויף אַ גרויסער שטיק וועלט... און זלמן? זלמן רעכנט זיך שוין ניט. זלמן דאָס איז אַ שעה אַדער צוויי מוטשענינע און אַ נאָ-סער פּלעק אויפן זאַמד. בלוז די נשמה וועט אַוועקגיין אַהין אַרויף צום הימל. וואָס זשע קומט פּאַרט אויס? אַז די דאָזיקע האָבן... אַז זיי פּילן שוין נאָר קיין עלטערס איבער זיך? און ווי וועט זיין, אויב... אויב איך וועל דערויף ניט איינגיין, וועלן זיי אויף מיר ניט ווערן ברוגו?

געזונטע צוויי באַוודערעס. קוטניצעס מיט דר... און טאַמער האָבן זיי ערגעץ אינדערהיים ווייבער מיט קינדער?... מאַכט עס אויך ניט אויס, זאָלן זיי דאָרטן וואַיען נאָך זייערע קעפּ?

פּייוויש-בערעלעע איז געוואָרן הייס. ער זעט שוין פּונסניי מיט וויפל יסורים זלמן שטעלט איבער דער ערד די פּאַדערשטע, דערנאָך די הינטערשטע, און יענע איען אים די רצועות, ווי מען שלעפט אַ קליאַטשע פאַר דעם שטריקל. זע נאָר, זע. פּייוויש-בערעלעע איז אַזוי פאַרגאַנגען, אַז ער איז אַליין שיער ניט אַ בעלן געווען זיך אַ וואָרף טאָן אויף אַלע פיר, פאַרהייבן דעם קאַפּ און זיך צעהוילן איבער דעם גאַנצן דרויסן.

— ניצט, בראַט, — האָט ער שטיל אַ מאַך געטאָן צו זיך אַליין, — טאַק, בראַט, ניט גאַדיטסאַ.

ער האָט זיך אָנגעבויען און אויסגעקאַלופּעט אין דער פּייכטער מעזשע הויכן גראַז אַ פאַר שאַרפע שטיינער, האָט זיך בריהש אָנגעצילט אַנטקעגן איי-נעם פון די מחבלים און אים געטראָפּן אין שליוף אַריין, דעם צווייטן — אין פּאַטיליצע. ער האָט עס געמאַכט קונציק, ווי אין טאָן אַריין. יא, די יינגלשע שטיק קומען נאָך אַמאָל צונור...

דער ערשטער האָט זיך אַ וואַקל געטאָן און זיך אומגעריכט אַראַפּגעלאָזן צו דער ערד, דער צווייטער האָט געגעבן אַ טאַנץ אונטער, ווי אויף אַ הייסער סקאָוואַראַדע, האָט עפעס הויך אויסגעשריען און זיך אויך איבערגעקערט.

— אַט אַזוי האָב איך ליב! — פּייוויש-בערעלעע האָט זיך אַרומגעקוקט אין דער גיך. ניטאָ קיינער, קיין זייטיקע עדות, איז אַוודאי גוט. נאָר פאַרדראַסן האָט אים עפעס אַנדערש: ער האָט אַ קוק געטאָן אויף זלמןען און דערזען, ווי יענער איז צוגעפאַלן אויף איין קני און זיך אָנגעשפּאַרט אויף איין עלנבויען, ווי

ער וואלט אויסגענוצט די מינוט אויף איבערכאפן דעם אַטעם, וואָרים דערנאָך וועט מען דאַרפן ווייטער פאַרזעצן די שפּיל.

דאָ איז פייוויש-בערל אָנגעצונדן געוואָרן :

— רב ! — האָט ער מיט אַ צוגעשטיקטער שטים אויסגעשריגן. — אויף וואָס וואַרטסטו נאָך ? אָנו, שפּיי זיי אַקאַרשט אָן אין די געפּייגערטע צורות (אין ביידע) און לאַמיר זיך גיכער אַפּטראַגן פּונדאַנען !

זלמנס אויערן האָבן איצט גאַרניט געהערט. דאָך האָט ער ערגעץ באַגריפן, אַז מע רעדט צו אים און אויף יידיש און אַזוי קאָן רעדן בלויז איין פייוויש-בערל אַליין — דער סאַלדאַט.

הייסט עס, אָנקלייבן אַ מויל מיט שפּייכעך און שפּייצען זיי אין די צורות אַריין (טאַקע בפּועל ממש).

זלמן האָט זיך באַפּרייט פּונעם טלית, האָט זיך פּאַמעלעך אויסגעגלייכט און באַטראַכט זיינע פּייניקער, די שליחים פּון גיהנום. איינער איז געזעסן זייטיק אָנגעשפּאַרט און געלאַצט מיט צוויי אַפּענע אויגן, וואָס האָבן שוין ניט געקוקט אין ערגעץ, דער צווייטער איז געלעגן אָנגעשפּאַרט אויף שעיה-נחומס פּלויט, פּון פּאַטיליצע האָט געיושעט בלוט, ווי פּון אַ דבר-אחר, און ער האָט געכאַרכלט ווי אַן אַקס ניט קיין דערקוילעטער.

און מאַדנע, אויך ביי זלמען האָט זיך געבעטן דאָס זעלביקע וואַרט : אַ קוטניצע מיט דר...

די וועלדער און די כּוטערעס, וואו די וואָניטשער און רודניער מחנות האַלטן זיך אויף, זיינען זלמען זייער נאָענט און באַקאַנט. די מענטשן, מיט וועלכע ער וואַגלט זיך אַרום, זיינען אויך אייגענע. וואָס דאַרף מען מער — אַפּילו לייבע דער רודניער און זיינע צוויי קלענערע יאַטן זיינען דאָך אויך פּונעם ערשטן טאַג אָן. פייוויש-בערל מיטן ביקסל אויף די פּלייצעס, מיטן ברייטן לעדערנעם פּאַיאָס אויפן קורצן רעקל, איז יינגער געוואָרן אפּשר אויף צוואַנציק יאָר.

ער וועט דיר דען איינזיצן אויף אַן אַרט ? נאָר געלעטעט, נאָר געפּלויגן. ס'זיינען אַוועק טעג און אַמאַל אַפּילו וואַכן, אַז זלמן זעט אים ניט אין די אויגן. לעדער אויף נייעם און ריכטעווען דאַקאַזשעט מען, וואו מע דאַרף, און זלמן אַרבעט מיטן זעלבן פּלייס ווי אין דער היים. ער לאַטעט און נייט אי ווייבערשע, אי מאַנצבילשע.

פייוויש-בערל, אַז ער האָט אַ פּרייע רגע, כאַפּט ער זיך אַראָפּ צו גאַסט. ער איז מכבד דעם ברודער מיט אַ געקאַכטן איי, אַמאַל מיט אַ ווייס פּלעצעלע. ער ווייסט, אַז דער „רב“ זיינער באַנגונט זיך מיט ברויט און מיט וואַסער און עסט ניט פּונעם אַלגעמיינעם קעסל.

פייוויש-בערל האָט גענומען אין האַנט אַ שטיקל אויספּענדישן לעדער.

— גוטע פּאַדעשווע, אַ כאַלערע אוף זייערע ביינער !

זלמן פירט דורך מיטן אַל דעם צוגעלאַטעטן פּאַדמעטעק. מאַכט אַ קריץ אַרום און אַרום און פּאַרגיט ווי דרך-אגב זיין שטילן און שטענדיקן „וויפל“ ?

— זיי לאזן זיך ניט, אַ בראַך צו זייערע קעפּ! דרייצן! דרייצן מכות דעם געפייגערטן טאטן זייערן אויף יענער וועלט.
זלמן נעמט ארויס פון זיין זייטיקער באהאלטענער קעשענע אַ טעוועלע פון אַן אַלטן ספר, מעקט אויס איין דריי-ציפערדיקע צאָל און שרייבט אַן אַ צווייטע — אויף דרייצן מער.

ער טוט אַ קראַץ מיט דעם קליין שטיקל בליישיפט די פאַטיליצע, פאַר-טראַכט זיך אַ וויילע, ווי ער וואַלט עפעס נאַכגעחשבונט אין געדאַנק, דערנאָך באַהאַלט ער די אַלע פריטשינדאַלן אויף דעם פריערדיקן אַרט און גיט אַ שטיקל זיפּץ.

— וואָס איז, רבי, — פּרעגט פיזיוויש-בערל, — וואָס זיפּצן מיר עפעס?
— נו, נו, גיי, גיי, טו עפעס, — ענטפּערט אים זלמן, נאָר ער דערפילט גלייך אויפן אַרט, אַז ער האָט ניט דאָס געזאַגט. ער וויל, ער דאַרף ביז גאַר נויטיק, אַז דער „סאַלדאַט“ זאָל נאָך לעבן אים אַביסל זיפּץ, עטוואָס אַפרוען, ער זאָל דאָ זיין וואָס אַפּטער.

וואַנדערנדיק מיט דער מחנה פון איין אַרט צום צווייטן, האָט זלמן די גאַנצע צייט געאַרבעט און ביי דער אַרבעט געטראַכט:

. . . אויב גאָט וועט וועלן, מע זאָל צו אים דאווענען, וועט ער פאַרטרייבן די טומאה פון דער ערד און וועט מאַכן די וועלט צוריק ווי געווען... וואו קאָן ערגעץ זיין עטל מיט אַזעלכע שוואַכע כוחות, וואו זיינען די קינדער? אים, זלמן, האָבן זיי שוין מסתם לאַנג, לאַנג באַוויינט, און . . . ווי דער אמת איז, ער וואַלט שוין מן-הסתם לאַנג געווען „אַ קדוש“, ווען ניט דער „סאַלדאַט“. יענער, קיין-עין-הרע, האָט פאַר איין שוואַכן זלמן געמאַכט זה כפרתי, זה חליפתי מיט צוויי געזונטע און גראַבע דייטשן... ס'האָט זיך אַנגעהויבן פון צוויי און איצטער גייט שוין, ברוך-השם, די דריטע מאה...

יעדער איבערגעפעקלטער היטלעריסט איז דאָס זעלבע, וואָס צען געראַ-טעוועטע פריינט, און ער, דער ברודער זינער, טוט גוט, וואָס ער מאַכט עס אַליין, ער פאַרלאָזט זיך ניט אויף יענעם.

און דער שוואַגער? דער שוואַגער דאַרט אינעם ווייטן לאַנד מיט דער גאַלדענער קייט אויף דער ברוסט? ער שטעלט זיך כאַטש פאַר, ווי אַזוי זלמן לעבט דאָ? דער וואַלד איז זיין היים, די ערד — זיין געלעגער. אַ בוים איז אַפט דער דאָך איבערן קאַפּ. אַ פעניאַק — דער ווערקשטאַט... מענטשן באַוואַפנטע מיט פאַרשיידענערליי געווער שווינדלען דורך פאַרביי פון דער ווייט און פון דער נאַענט; אַז מע דערזעט דיך, גיט מען דיר אַפּ אַ גוטן מאַרגן. אַט-אָ פירט איוואַן דער וואַזניטשיער פאַסטעך פאַר אַ שטריק, וועמען מיינט איר? אַ ביק, אַ בהמה? ניין, ער פירט אַ „צונג“. קענטיק, אַ געוועזענער עלטסטער. אַט דאָ לעבן זלמן, האָט ער באַשלאָסן, איוואַן, זיך צוזעצן אַפרוען, און יענער, ביי אים בלייבט עס, האָט זיך צעלייגט ווי אַ מידע בהמה. איוואַן האָט אַ נאַטור זיך אַביסל אַ באַרים טאָן, קען זיין, אַז דערפאַר האָט ער זיך דאָ צוגעזעצט.

— בסך-הכל, — דערציילט ער, — איז דעם דאָזיקן געטשקע איינגעפאַלן

אונדז אונטערקויפן, מיך און פעטראָ דעם געלן. ער שטופט אונדז דעם זייגער, מיר זאלן אים אַפלאָזן. גאָט ווייס, צי מיר האָבן אַמאָל געזען אַ זייגער, אָדער ס'איז אַ באַטרעף אָפנעמען דעם זייגער, ווען ס'זעט זיך נאָר פאַרוועלן. אַ שעפּסענער מוח!

זלמן טוט אַ קוק אַריבער די ברילן און באַטראַכט דעם נפש, וואָס ליגט דאָ ניט ווייט פון אים. אַ מאַדנע זאָך: הענט און פיס שיער ניט ווי ביי אַ מענטשן, נאָר ס'איז ניטאָ קיין מענטשישער פרצוף. אַ פאַרשיווע צורה און סע דאַרשט נאָך בלוט. אַ וואַלדישע חיה, אַז דיר גיט זיך וויין דערזען, איז מיט עפעס טשיקאווע, און פון דער דאָזיקער קערט דיר צו דער גאָל.

אויף די רייד איז פון ערגעץ אָנגעלאָפן פייוויש-בערל. דערזען דעם גאַסט, האָבן ביי אים אַ שפיל געטאָן די געבליטן. ס'האָבן זיך ביי אים צעבלאָזן די נאָז פליגל, די קינבאַקן האָבן גענומען אונטערטאַנצן, די וואַנסעלעך האָבן זיך צע-שטעלט ווי נאָדלען. אויסער דעם דאָזיקן זמעזעט ער שוין קיינעם ניט פאַר זיך. נאָר איוואָן האָט אים אָפּגעהאַלטן.

— בערקאָ, — מאַכט ער, — האָב גאָט אין האַרצן, מע דאַרף דאָך אים פירן צום נאַטשאַלניק.

— וועמען, אָט דעם-אַ? — האָט פייוויש-בערל איבערגעפרעגט.

— נו, נו, גענוג!

— אָבער ווער האָט אים דערלויבט דאָ זיצן אָדער ליגן, פאַרוואָס ליגט ער?... אויפשטיין! — האָט ער אויסגעשריען און אים דערלאָנגט מיטן שטיוול אונטער די ריפן.

יענער האָט אויפגעטאַנצט ניט טויט און ניט לעבעדיק.

— שטיין, הונטעוויטש איינער, אין געהאַקטע וואונדן!

— שפריכן זי דויטש, קאַמעראַד? — האָט דער נפש אַ פּרעג געטאָן מיט אַ פאַלשער צוגעטויבטער שטים.

פייוויש-בערלען און זלמןען פלעגט מען זייער אָפט אָננעמען פאַר רוסישע דייטשן. זיי האָבן געוואוסט פון דעם.

— פאַרוואָס עפעס דויטש, וויי צו דער מאַמען דיינער! — איז פייוויש-בערל מיטאַמאָל געוואָרן אויפגעמונטערט. — יודע!

פייוויש-בערל האָט זיך וואויליונגעריש אויסגעלייגט אויפן גראָו, זיך אַנ-געשפאַרט אויפן עלנבויגן און באַוויזן מיט די אויגן אויף זלמןען.

— דאָס איז מיין ברודער זלמן, אַן איידעלער ערלעכער ייד; אַז ער זיצט לעבן ווערקשטאַט און נייט, מיינען אַנדערע אויף אים, אַז ער איז אַ שוסטער, צום סוף איז ער אַ רב. אַ רב איבערן גאַנצן מירניצער ראיאָן. (זלמן האָט שמייכלענ-דיק ווייטער געגעבן אַ קוק איבער די ברילן.)

— און דערפאַר, וואָס איר פאַרגיסט אונדזער בלוט אַן אַ מאָס... אונ-דזער... וועט אייך אָפּגעצאָלט ווערן כּפּל-כּפּלים. און דו, קעלעוויאַקע, וועסט

עס פאַרווכן איינער פון די ערשטע.

פייזש-בערל האָט זיך פונסניי אָנגעצונדן, די נאַזפליגל האָבן זיך ביי אים
 צעבלאָזן און ער רופט זיך אָן צו איוואָנען:
 — איך בעט דיך, פיר אים אַוועק פונדאַנען, זאָל ער מיר דאָ ניט פאַרגאַזן
 די לופט! דו זעסט דען ניט, אָ אַ מענטש אַרבעט??
 — מיר וואָרטן אויף פעטראָ דעם געלן.
 — פעטראָ, פעטראָ! פעטראָ וועט פון דיר אין ערגעץ ניט אַנטלויפן, און
 אָז ניט קאָן איך מיט דיר גיין.
 — נאָ! — האָט איוואָן אַ צי געטאַן פאַרן שטריקל און זיך אָן חשק אויפֿ-
 געהויבן פון אַרט.
 און זלמן איז ווייטער געבליבן אַליין. ער האָט באַגלייט מיטן בליק צוויי
 מענטשן, וואָס האָבן געפירט אָן אוממענטש, אַ חיה, וואָס איז פאַרוואַנדלט
 געוואָרן אין אַ ראַכמאַנער קליאַטשע, ווייל ער פילט, אָז ער וועט שוין באַקומען
 זיינס צווישן גערעכטע מענטשן, אויף אומבאַזיגבאַרער ערד.

משה כאַטשטשעוואַצקי

אונדזער ערד

מיר האָבן ליב זי, אַט די ערד,
די שווערע, שטויביקע און האַרטע,
די ערד, וואָס טראַגט אונדז און וואָס נערט,
וואָס מיר האָבן מיט שווייס באַטרערט,
געכאָועט זי מיט הענט מיט צאַרטע.

מיר האָבן ליב זי, אַט די ברייט,
די שטעט, די ביינער און די גראָזן,
דאָס אַלץ, וואָס וואַקסט אויף יעדער בייט,
וואָס טאַטעס האָבן אונדז פאַרגרייט,
וואָס מיר וועלן די קינדער לאָזן.

מיר האָבן ליב דעם הימל־בלוי,
דאָס לעבן ליב, די בונטע פאַרבן,
אַ היימלאַנד, מוטער, ליבע פרוי,
מיר האָבן ליב דיך טיף אַזוי,
אַז ס'איז ניט שווער פאַר דיר צו שטאַרבן!

דוד האַפּשטיין

אין טעג פון אָנהויב

איז וואָס, איז וואָס, אַז כ'בין שוין גראָז און אַלט געוואָרן,
אויף הויכער שאַפונג האָב איך אַלע שיינע רעכט,
צום אַלטן און פאַרהאַסטן כ'האַב אַזויפיל צאַרן,
איך האָב פון קינדווייז אַן געזען אַזויפיל קנעכט,
און צווישן ערשטע כ'האַב דערהערט דעם רוף פון האָרן,
וואָס האָט דעם אָנהויב פון באַפרייאונג אונדז דערקלערט,
אין שלאַכטן אומגעהייערע, אין פלאַם, אין פייער
בין איך מיט זיי געווען אַ דיכטער אַ געטרייער.

מיט זיי, מיט אַלע, מיט באַרימטע און מיט שטומע,
מיט אומבאַוואוסטע מיטגייער און גוטע פריינט

אויף שליאכן ברייטע און אויף סטעזשקעלעך אויף קרומע
זיי אלע כ'וועל מיט האַרציקייט דערמאָנען היינט...
כ'האָב אַט דעם שטילן יזכור לאַנג שוין אויפגענומען
נאָך ערב . . . פלוצים אָנגעפאלן איז דער פיינט, —
און יזכור, ווי אַ שטורעם האַט זיך דורכגעטראָגן
אויף אלע וועגן פון דער וועלט, אויף אלע ראַגן.

כ'האָב פון מיין ווייטער קינדהייט דענסטמאַל אָנגעהויבן,
פון דענסטמאַל, ווען „אין תהום פון נאַכט, אין לאַנד פון שיק" —
אין קליינעם דערפעלע האָב איך מיט יונגן גלויבן
געגרייט זיך צו „פראַצעסיע“, צום אויסגעשריי
„איך גיי“ . . . כ'האָב פויגלען אויך באַשווערט מיין זיי ניט קלייבן . . .
און איצט . . . אין גרויס פאַרלוירנקייט פאַר אייך איך שטיי,
און איצט, איך שטיי מיט פריינט פאַריתומטע צוזאַמען
אויף קברים־פעלדער און אין מתיים־שטעט אָן צאַמען.
אין אָנגעשטרענגטער האַנט איך האַלט מיט ציטער
מיין דינינק ביכעלע, וואָס הייסט נאָך אַלץ „איך גלייב“,
כאַטש פאַר די אויגן פינצטער . . . ביטער
צוקוקן די ליד פון גרויסן לאַנד, איך הייב
די בליקן צו די העכסטע טורעמס . . . היטער
געטריי דאַרט שטייען . . . יא, איך גלייב, איך גלייב!
מיט בעסטער רעשט פון אלע מיינע גרויסע קרעפטן
צום זיג־געשריי וועל איך, אויך איך מיין שטים באַהעפטן.
מיין זינגענדיקע שטים איצט פלעכט איך דרייסט אַרין
אין כאַר, וואָס וועט די ליד פון גרויסן זיג גיך זינגען,
וואָס וועט מיט רום מיט אייביקן דעם טיפן פּיין
באַדעקן און אים איינשליסן מיט פעסטע רינגען
אין קייט פון הויכע ליידן און פון שענסטן זיין,
אין קייט פון אונדזער פאַלק אויף רעכטן און אויף לינקן . . .
זיך גרייטן צו דעם ליד כ'וועל קיינמאַל מיד ניט ווערן,
כ'וועל שטענדיק זינגען זי מיט פרייד . . . מיט פרייד דורך טרערן . . .

אויף לענינס טויט

ביים רויש פון אַ ים
שווער איז צו הערן
דאָס קלאַפן
פון אייגענעם האַרץ...

פאָרגעסן זאל ווערן
 מיין רעכטע האַנט,
 אויב כ'האַב דורך מיין לינקער געהערט
 דאָס קלאַפּן
 פון אייגענעם האַרצן,
 ווען אַלץ איז געוועזן אין פלאַם,
 ווען אַלץ איז אין פלאַם
 און אין שוואַרצן...

און האָט מיך מיין גורל
 געבראַכט אין זיין לאַנד,
 הייב איך אָן מורא
 מיין רעכטע האַנט
 אַנטקעגן דעם טאָג.
 איך זאָג:
 פאָרגעסן זאל ווערן
 מיין רעכטע האַנט,
 אויב כ'וועל עס דערהערן,
 דאָס קלאַפּן
 פון אייגענעם האַרצן,
 ווען אינגאַנצן דאָס לאַנד
 איז אינגאַנצן אין פלאַם,
 איז אינגאַנצן אין שוואַרצן...

1924

יאטל קאטליאר

דאָס מיידל מיט די בלאַנדע האַר

האַסט ניט געהערט, ווי ס'זינגט דער ברונעם
 אין טיפער נאַכט מיט וואַסער־שטים
 די שיינע האַרציקע ניגונים,
 וואָס אויסזינגען עס פלעג פאַר אים
 מאַלקעלע, ווען זי פלעג שעפּן
 זיין קלאַרע וואַסער אין קאַיאָר ? —
 אוי, האָט זי ליב געהאַט דאָס לעבן,
 דאָס מיידל מיט די בלאַנדע האַר !

האָסט ניט געזען, ווי ס'וועלן בלומען
 און בענקען דאָרשטיק אויפן בייט
 נאָך דער, וואָס צו פאַרנאַכט פלעג קומען
 און זיי באַגיסן צאָרטערהייט ?
 וואָס פלעג אַזויפיל זאָרג זיי שענקען,
 זיי אויסכאַליען פון יאָר צו יאָר,
 נאָך איר, נאָך מאַלקעלען, זיי בענקען,
 דעם מיידל מיט די בלאַנדע האָר.

האָסט ניט געהערט ? — וועסט שוין ניט הערן.
 האָסט ניט געזען ? — וועסט שוין ניט זען.
 איצט זיינען עדות נאָר די שטערן :
 זי האָט געלעבט, זי איז געווען !
 זיי האָבן דאָך, די שטערן-שטראַלן,
 באַקרױנט איר קאָפּ, ווי זילבער קלאַר,
 ווען ס'איז אינמיטן וועג געפאלן
 דאָס מיידל מיט די בלאַנדע האָר.

פון שטאַט צום וואַלד איז אַ מהלך,
 געפערלעך גיין ! נאָר אַלע נאַכט
 האָט מאַלקע, ווי אַ גוטער מלאַך
 די פאַרטיזאָנער שפייז געבראַכט,
 און טייערע מתנות יעדן :
 דעם — בריוו, דעם — וועש, דעם — שיד אַ פאַר
 און איינעם נאָר — דאָס גליק צו גלעטן
 און קושן אירע בלאַנדע האָר.

געחידושט האָבן זיך די יונגען
 און אַלע מאָל געפרעגט מיט שרעק :
 — ווי איז דיר, מאַלקעלע, געלונגען
 פון געטאָ דורכמאַכן דעם וועג ?
 ביסט דאָך געגאַן דעם טויט אַנטקעגן !
 און מאַלקעלע פלעגט שמיכלען נאָר . . .
 וואָס פרעגט מען זי ? דאָס דאַרפט איר פרעגן
 ביי זיי, ביי אירע בלאַנדע האָר !

נאָר איינמאָל איז זי ניט געקומען.
 פון געטאָ, וואָס אינמיטן שטאַט
 געווען איז ענג אַרומגענומען
 מיט רייען שטעכיק, שפיציק דראַט,
 איז מאַלקעלע אַרויסגעגאַנגען.

אַ צענדליק טריט געמאַכט און גאַר.
עס האָבן ווילדע הענט, ווי צוואַנגען
געכאַפט זי פאַר די בלאַנדע האַר.

זי רייסט זיך אויס און לאָזט זיך יאָגן,
נאַר ס'שיסט דער דייטש אין איר. זי פאַלט.

האַסט ניט געזען, ווי ס'הויבט אָן טאַגן
אין וואַלד, אין אָסיענדיקן וואַלד?
ווי פאַרטיזאַנער זיצן, שווייגן,
ווי יעדן אינעם שטעלט זיך פאַר,
אַז ס'קוקט אַרויס פון צווישן צווייגן
דאָס מיידל מיט די בלאַנדע האַר...

א ב ר ה ם ג א נ ט א ר

ל א ה ל ע

און געזאָגט האָט לאהלע
צו דעם דייטש פון אויבן:
— פעטערל, וואָס שיט איר עס
זאָמד מיר אין די אויגן?

ס'האַט דאָס פעטערל געקייכט
און געשאַטן פלינקער.
מיר פאַר לאהס אייגעלעך,
מיר פאַר אירע פינגער.

דריי סאַסנעס האָבן עס געזען,
דריי שלאַנקע ביימער שטומע.
וויגן זיי זיך וויינענדיק,
וויינען זיי און ברומען.

ניט קיין פּעך פון ביימער טריפט,
בלוט אויף נאָדל-בלעטער.
קינדער מיינע, טייבעלעך,
איביק לעבן וועט איר.

דריי סאַסנעס האָבן עס געזען,
דריי שלאַנקע סאַסנע-ביימער.
איצט וויגן זיי די קרוינען
אויף אַ גרוב מיט ביינער.

מ'האַט געבראַכט פון שטאַט אַהער
קליינע קינדער שטילע.
אויסגעטאַן די העמדעלעך,
די העמדעלעך אַפילו.

און אַ גרוב פאַר אַלעמען
איז שוין גרייט געשטאַנען,
און די קלענסטע לאהלע
האַט גאַרניט ניט פאַרשטאַנען.

ס'האַט געמיינט די שטיפערקע,
ס'איז אַ שפּיל אַזאַ מין.

לאהלע די לאַכערקע
האַט דעם קאַפּ פאַרריסן;
ווער עס שיט עס זאָמד אויף איר,
וויל די קליינע וויסן.

א נ ע ס ט ע ל מ א י

איך און בארעלע

1.

נאך וואס בין איך דעמאלט דורכגעגאנגען פארביי דער דירעקציע? איך וואלט געקאנט געווען גיין דורך אן אנדער וועג. און אלץ וואלט געווען אנדערש. איך וואלט פארשפארט איבערטראגן די לידן פון דעם דאזיקן אונט, און די פריידן וואלטן געקומען פון זיך אליין.

נאר איך בין דורכגעגאנגען פארביי דער געביידע פון דער דירעקציע. ווער עס וואוינט ביי אונדז אין נאָוואַקאָמענסק, דער וואלט מיך פארשטאנען: אונדזער שטאָט איז נאָך יונג. זי האָט זיך ערשט מיט אַ פאַר יאָר צוריק געגרינדעט אַט־דאָ, אויף דרום־אוראָל, אַרום דער בויאונג פון אַ גרויסן מעטאלורגישן קאָמבינאַט. מיר וואוינען נאָך אלץ אין באַראָקו, ערד־שטיבלעך און קיילעכדיקע ביידעלעך מיט מלחמה־אויפֿשריפטן — אונדזערע וואוינ־הייזער זיינען נאָך ניט פאַרטיק. נאָר די געביידע פון דער דירעקציע איז שוין פאַרענדיקט. מיר האָבן זיך ניט ווייניק באַמיט צוליב דעם — ניט איין „שבתניק“ אָפּגעאַרבעט דאָ און איצט שטייט זי אויף דער ניי־דורכגעהאַקטער גאַס, ווי אַן אמתער ברייליאַנט צווישן פשוטע גרויע שטיינער. זי איז פּרעכטיק שיין! מיט איר ווייסע קאָלאָראַדע פון די דריי־עיקע פּראָטאַנען און מיט די באַרעליעפּן איבער די אַריינגאַנג־טירן איז זי ענלעך אויף אַ גריכישן טעמפל. נאָר דאָס שענסטע אין איר זיינען די צוויי סעדלעך אין דער גאַנצער לענג פון אירע צוויי ווייט־אויסגעצויגענע, לופטיק־ווייסע פּליגלען. סעדלעך ביי אונדז אין דער מדבר, בימלעך אויף אונדזערע ליימען און סאָלאַנטשאַקעס! וואונדער איבער וואונדער! אונדז אַלעמען ציט ווי אַ מאַגעט נאָכאַמאַל און נאָכאַמאַל אַ קוק טאָן אויף די בימלעך. זיי שטייען ווי די סאַטעקעס, דיניקע, געשוירענע אַקאַציעס, ווי ציכטיקע, גוט־דערצויגענע, און דאָך ניט זייער קרעפטיקע קינדער. גראָבע וואַסער־לייטונג־טרויבן, אַ סך גרעכערע ווי די שטאַמען, ליגן ביי זייערע וואַרצלען און האַלטן שטענדיק אין איין שטראַמען וואַסער. פּריש־זאַפטיקע גרינע גרעזער וואַקסן אַרום די טרויבן, און ווער עס זאָל ניט גיין איבערן וועג, מוז צוגיין, אַריינרוקן דעם קאַפּ אינעם דורכשניט צווישן די שטאַכעטן און פאַרמאַכן די אויגן. דער מידער קאַפּ רוט אָפּ, די אָפּגעברענטע הויט דערפּרישט זיך, און דעם מענטשן הויבן זיך אָן פאַרשטעלן: אַ קילע וואַלד־געדיכטעניש מיט גרינ־דורכלויכטנדיקער קראַפּיווע און בערעסל־קעס, מיט שטראַלנדיקן שפּינוועבס און מיט אַ זשוקל, וואָס קריכט אַריין און אַרויס דורך די לעכעלעך פון אַ בלעטל. שווער אויסצוקלייבן אָן אַנדער וועג! אין אַוונט צעפענען זייערע ווייסע שטערן די טאַבאַק־בלומען, אַ גאַנצן טאַג פּריטשמעליעטע פון דער זון, און אַ שטאַרקער אומבאַקאַנטער דופט צעגיסט זיך אויפן אַרום. צוערשט דאַכט זיך, אַז דאָס שמעקט סקיפּידאַר אַדער באַקעליט פון די לאַבאַראַטאָריעס; דערנאָך — אַז דאָס טשאַדעט דער אָפּגעברענטער בענוין

פון די גאַראַזשן, און ערשט שפעטער געוואוינט מען זיך צו צום לאַנג-פאַרגעסענעם גערוך פון בלומען. אַט פאַרוואַס איך האָב יענעם אַוונט אויסגעקליבן דעם דאָזיקן מאַרשרוט.

ס'איז אַבער מיטאַמאַל אַלץ אַוועק ניט ווי געוויינלעך. איך געדענק נאָך ווי איצט די געשעענישן פון יענעם אַוונט, און פרעגט מיך, ווען און ווי אַזוי ס'האַט זיך אָנגעהויבן דאָס דאָזיקע אויסערגעוויינלעכע, וואָס איז אַזוי געוויינלעך פאַר אונדז אין אונדזער טאַג-טעגלעכן לעבן. דוכט זיך מיר, אַז אָנגעהויבן האָט זיך עס פון דער ערשטער מינוט.

איך שטיי ביי זיך אויף דער אַרבעט אין באַרג-פאַרוואַלטונג. אַלע זיינען שוין אַוועקגעגאַנגען, און איך ענדיק מיין דעזשורסטווע. אין דרויסן זעצט זיך די זון, אַ קיילעכדיקע, אָן שטראַלן, און די גאַנצע לופט זעט אויס ווי גרינלעך. איך נעם אַרויס אַ גראַבן רויטלעכן בוך, פאַרשרייב די געשעענישן פונעם טאָג און שרייב זיך אונטער: דעזשורנער געאַלאָג אַנע גאַלדענטראַכט. איך פאַרשליס די קאַבינעטן און גיב איבער די שליסל דעם וועכטער. דערנאָך לאָז איך זיך גיין אַהיים.

איך פלאַנטער לאַנג אַרום פאַרשיידענע ריוון, קאַנאַוועס, טראַנשייען, וואָס זיינען אומפאַרמיידלעך אויף יעדער בויאונג: דאָ לייגט מען די וואַסער-לייטונג-טרויבן, דאָרט — די קאַנאַליזאַציע, ווייטער — די טעלעפאָן-קאַבעלן. צום סוף, קרייז איך אַרום אַ גרויסן קאַטלאָואַך און גיי אַרויס אויף דער ניי-דורכגעהאַקטער גאַס.

אַ שפּאַן הונדערט נאָך פאַר דער דירעקציע דערזע איך, אַז איך וועל דאָ גרינג ניט דורכגיין: דער גאַנצער פלאַץ פון דער געביידע און די גאַס, וואָס ציט זיך דורך דעם דאָזיקן פלאַץ, זיינען פאַרשטעלט מיט אַלערליי מינים טראַנס-פאַרט: מאַשינעס, פערד-און-וועגעלעך, וועלאַסיפעדן, און אַפילו עפעס אַ מאַטאַ-ציקלעט שטייט ביי דער זייט. אינגיכן קאָן איך שוין זאָגן, ווער עס געפינט זיך אין דער דירעקציע: איך דערקען דעם גרינעם „וויליס“ פונעם „דאַמעסטרווי“, די צוויי „עמאַטשקעס“ פונעם „קאַסקימסטרווי“, דעם געלאַסענעם „לינקאַלן“ פונעם „מעכאַנסטרווי“, די געפלאַכטענע בריטשקעס פון די „פראַראַבן“ און די וועלאַסיפעדן פון די יוגנטלעכע בריגאַדעס. ביי אַ זייט שטייען צוויי פרעכטיקע לימוזינען, דאָס איז פונעם געגנט-קאַמיטעט. אַהאַ! ביי די בויער איז היינט אַ „גרויסער טאָג“.

מיטן וועג וועל איך שוין ניט דורכגיין — דאָס איז קלאַר, אומקערן זיך צוריק גלוסט זיך ניט. באַשליס איך דורכגיין דורך איין גערטנדל ביז די ברייטע גריכישע טרעפּ פון דער דירעקציע, דערנאָך אַרומקרייזן זיי און אַרויסגיין דורכן צווייטן גערטנדל. דאָס איז ניט דערלויבט, נאָר מילא — איצט, פאַרנאָכטלעך און אין טאַראַראַם, וועט מען אפשר ניט באַמערקן.

איך גיי דורך דאָס ערשטע גערטנדל פאַרביי די ריזלענדיקע טרויבן און די שטערן פונעם ווייסן, דופטיקן טאַבאַק, און דערנענטער זיך צום שיין-געבויטן גאַניק מיט דער ווייסער קאַלאַנאַדע פון אויבן. פלוצים דערהער איך מיין נאַמען:

— אַניוטע!

איך קוק זיך אום. אונטער דער קאַלאַנאַדע שטייט אַרעלע-באַרעלע, אַראַנטשיק-באַראַנטשיק, „דער בריליאַנט פון דער גאַנצער וועלט“, אַדער אַנדערש גערעדט, דער פאַרטעטער פונעם הויפּט-אינזשענער, מיין יינגערער ברודער אַראַן באַריסאָוויטש גאַלדענטראַכט.

— באַרעלע! — שריי איך אויס, פול מיט פרייד, — זדאַראָוו! וואָס מאַכט מען עפעס, ברודערקע?

— זדאַראָווענקי בולי, — ענטפערט מיר באַרעלע און לאָזט זיך אַראַפּ פון די טרעפּ. — לאַפקו!

איך צי אים אויס די האַנט, און ער שלעפט מיך אַרויף פון דער זייט גלייך אויפן דריטן טרעפל.

מיר גייען אַרויף אויף די טרעפּ און שטעלן זיך אַנידער אונטער דער קאַלאַנאַדע.

חברים טייערע! ווער פון אייך עס פאַרמאָגט אַ טייער ברודערל, אַ מעזיניק אין דער משפּחה, ווער עס באַגעגנט זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל איין מאָל אין דריי טעג, אין ראַש, אין טאַראַראַם, און שטעקט אים אַריין פאַרבילויפנדיק די האַנט: זדאַראָוו, זדאַראָוו, קאַק זשיון? — ווער עס קריגט זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל אויף פאַרשיידענע באַראַטונגען, — וועט קאָנען פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ פאַרגעניגן עס איז באַגעגענען זיך מיט דעם דאָזיקן ברודערל אין אַ קילן זומערדיקן אָונט אונטער אַ וויסער קאַלאַנאַדע, ווען די פאַרגייענדיקע זון איז ענלעך אויף אַן אויפגייענדיקער לבנה.

— אַ, באַרעלע, — זאָג איך, קוקנדיק אויף מיין ברודערל, — וואָס ביסטו עפעס אַזוי אויסגעפּוצט?

אויף באַרעלעס דאַרע אַקסלען הענגט אַ פּרעכטיקער לעדערנער מאַנטל — די לעצטע פּרעמיע פון „נאַרקאָמסטרוי“; די געלע שטיוולעטן זיינען שיין אויס-געפּוצט, דער שניי-ווייסער קאַלנער איז גוט געפּרעסט (דער מאַמעס הענט, געזונט זאָלן זיי זיין!), איבערן קאַלנער ליגט אַ זיידענער קאַשבע.

— וואָס איך בין אויסגעפּוצט? — פּרעגט איבער באַרעלע. — ווייל ביי אונדז איז היינט צוגאַסט דער נאַרקאָם.

— אַזוי? — וואונדער איך זיך. — איך האָב גאַרניט געוואוסט.

— אַוודאי, — זאָגט באַרעלע, — ער איז געקומען אינדערפרי, אַרומגעקוקט די „אויטשאַסטקעס“ און איצט וועט זיין אַ באַראַטונג פונעם אַקטיוו. אַט דאָס שטיי איך טאַקע, כדי באַגעגענען אים, און דער אַקטיוו קלייבט זיך ביסלעכווייז.

— פאַרוואָס עפעס דו? ס'איז דען גיטאָ קיין עלטערע פון דיר?

— ס'איז גיטאָ, שטעל זיך פאַר, — ענטפערט באַרעלע, — דער דירעקטאָר איז אין מאַסקווע.

— און דער אַלטער?

— און דער אַלטער איז קראַנק. אַן אַטאַקע פון רעוומאַטיזם אויף מיין מזל.

„דער אַלטער“ — דאָס איז דער הויפּט-אינזשענער פון דער בויאונג, דער

גאַרימטער יאָזעפּאַוויטש, דער אַנפירער פון אַ סך באַוואוסטע בויאונגען אין סאַוועטן־פּאַרבאַנד.

— אַזוי, אַזוי! ביסטו, הייסט עס, באַרעלע, אַ בעל־שמהה — נו, נו, מזל־טוב דיר!

— אַ דאַנק, „טעכטערל“! — ענטפערט מיר ערנסט באַרעלע. ער רופט מיך, ווי דער טאַטע אַמאַל, „טעכטערל“, כאַטש ער איז יינגער פון מיר אויף אַכט יאָר... מיר רעדן האַלב־יידיש, האַלב־רוסיש...

אויף די טרעפּ לויפן דורך איילנדיקע מענטשן. זיי גריסן זיך מיט אונדז, און אַלעמאַל, ווען זיי גיבן אָן עפּן די טיר, דערהערט זיך ווי אַ גערויש פון אַ ווייטן ים.

איך קוק אויף באַרעלען. וויי, וויי, וואָס די מלחמה האָט געמאַכט פון אים! וואו איז אַהינגעקומען זיין ליכטיק ראַז פנים, די שיינענדיקע אויגן, די געדיכטע קודלע האַר? אַ גרוי־געלע הויט ציט אַרום זיין פנים, די אויגן צווישן די רויטלעכע וועס זיינען שטענדיק מיד; פיר קאַרבן אויפן שטערן — דריי פון זאַרג און מי, דער פּערטער — אַ שניט פון אַ שפּליטער, אַריינגעכאַפט אין די ערשטע חדשים פון דער מלחמה, בעתן בויען די באַפעסטיקונג.

ניט ווילנדיק טו איך אַ זיפּן.

— ביסט מיד, טעכטערל, — זאַגט באַרעלע, — גיי שוין, גיי אַהיים!

— איך גיי, — ענטפער איך און בלייב שטיין. מיר גלוסט זיך ניט שידן

זיך מיט באַרעלען.

אַ וואונדערלעכער גורל פון מענטשלעכע לעבנס! מיר האָבן געלעבט אַזוי פיל יאָרן באַזונדער — ברידער און שוועסטער, צעוואָרפן אין פאַרשיידענע שטעט, אַפּגעטיילט איינס פונעם אַנדערן אויף טויזנטער קילאָמעטער, שטענדיק געבענקט, געריסן זיך איינס צום אַנדערן, געטרוימט וועגן דער זעליקער און דאָך אומ־דערגרייכבאַרער מינוט פון ווידערזען, און פּלוצים איז געקומען די גרויזאַמע מלחמה, וואָס האָט אונדז געזאַלט צעשיידן אויף שטענדיק, און אַט די דאָזיקע מלחמה האָט אונדז גאָר צונויפגעפירט צוזאַמען פון פאַרשיידענע עקן פונעם לאַנד אַהער, אויף דער בויאונג — וועמען מ'האַט אַהער עוואַקואירט, און ווער ס'איז אַליין אַהער געקומען. ווייל די פון שטענדיק איינגעשטעלטע פאַרבינדונגען זיינען צעריסן געוואָרן, און איבערן גאַנצן לאַנד האָט זיך געטראָגן אַ שטורעם, וואָס האָט געוואָרפן מענטשן, ווי אַפּגעריסענע בלעטער אין אַ האַרבסטיקן טאַג. מיר וואוינען דאָ דריי ברידער און אַ שוועסטער, און מיט אונדז די מאַמע און אַ גוטער האַלב טוץ קרובים, וואָס פאַר דער מלחמה האָבן מיר קוים געוואוסט פון זיי. אין דער געביידע צינדט זיך אָן שייך.

— גיי, באַרעלע, — זאָג איך, — גיי, ס'הויבט זיך שוין אָן.

— איך גיי, — ענטפערט באַרעלע און כאַפט זיך ניט. אים גלוסט זיך נאָך

שטיין אַביסל לעבן מיר אונטער דער קאַלאַנאַדע. ער זאָגט:

— ערשטנס, קאָן איך ניט אַוועקגיין פונדאַנען. עמעצער דאַרף דאָך באַ־

געגענען דעם נאַרקאַם. און, צווייטנס, קערן זיי דאָרט האַלטן ערשט פון פאַרגיטן.

ס'פאַרט צו אַ מאַשין. אויף די טרעפּ לויפן אייליק אַרויף אַ גרופע קאַזאַכן ערד־גרעבער. ביי אייניקע אויף די קליידער גלאַנצן די צייכנס „פאַר פּערגאַנער קאַנאַל“.

מיר שטייען אונטער דער קאַלאַנאַדע. באַרעלע מאַכט צו זיינע מידע אויגן, אַ שטראַל פּונעם לאַמטערן באַלויכט זיין אויסגעמאַטערט, שלאַפעדיק געזיכט. אַ שטראַם ליכט פאַרטרינקט אונדז ביידן. מיר שטייען אומבאַוועגלעך. מיר היטן זיך אַ קוק טאָן איינס אויפן אַנדערן. אַ פייכט הייטל הענגט איבער מיינע אויגן.

וואָס זאָגט מען עפעס? ווי אַזוי ווערט מען פטור פון דעם כישוף? איך זאָג:

— ביסט מיר, באַרעלע?

באַרעלע שרייט ביז:

— גלעט מיר!

אַזוי שרייען מיר תמיד, ווען מיר ווילן אַראַפּוואַרפן פון זיך די נעץ פון צאַרטקייט, וואָס שוואַכט אַפּ אונדזער ווילן און דראַעט אונדזער איינגעשפאַרטקייט. און איך „גלעט“ באַרעלען, ווי מיר טוען שטענדיק אין אַזעלכע פּאַלן: איך צי אים אויס די לינקע האַנט פאַר זיך, און גלעט זי מיט דער רעכטער פון די פינגער צום עלנבויגן, אַזוי ווי דאָס מאַכן די אַרטיסטן פּונעם „גאַסעט“, בעת זיי שפּילן „דעם גט“. דערביי זאָג איך מיט אַ פעסטענדיקן קול, ווי זיי:

— באַרעלע, קעצעלע, קאַטיקל...

באַרעלע לאַכט. די אַנשטרענגונג איז דורכגעגאַנגען. אַצינד קאַן איך גיין.

2.

מיר איז ניט באַשערט געווען אַוועקגיין.

אינעם לינקן גערטנדל האָבן זיך דערהערט שנעלע טריט, און אויף די טרעפּ איז לייכט אַרויפגעלאַפן אַ הויכער שלאַנקער בלאַנדין, מיט זיינע לאַנגע באַקן באַרדן פון די שלייפן ביז דער מיט באַק, ענלעך אויף אַ דעקאַבריסט. דאָס איז אַדינצאַוו, דער נאַטשאַלניק איבער די קאַריערן, אַ יונגער פּיאיקער אינושענער. ער פליט מיט אימפעט צו דער טיר, נאָר באַרעלע שטעלט אים אַפּ:

— כאַפט זיך ניט אַזוי, אַנדערע אַנדערעיאַטש! דער נאַרקאַם איז נאָך ניטאַ.

אַדינצאַוו בלייבט שטיין. ער גריסט זיך מיט אונדז ביידע און נעמט אַרויס אַ פּאַפּיראַס. פּלוצים מאַכט ער אַ פּייערלעך פנים און פאַרנויגט זיך פאַר מיר אין אַ טיפן רעוועראַנס.

— מאַדאַם, דערלויבט מיר באַגריסן אייך און אייער בכבודיקן אַנשטאַלט

מיט די גרויסע דערגרייכונגען אין וויסנשאַפט און טעכניק, וואָס איר באַגליקט מיט זיי די מענטשהייט.

מיר ווילט זיך זייער ניט קאַליע מאַכן מיין גוטן אַונט מיט באַרעלען! איך

פרוואו אַפּווענדן דעם געשפרעך אין אַן אַנדער זייט. איך זאָג אַדינצאַוו:

— איר האַט נאָר־וואָס אויסגעזען ווי קאַכאַוסקי, בעת ער האַט געוואַלט

הרגענען דעם קייסער...

נאָר באַרעלע האָט אים שוין אַ פּרעג געטאָן :

— וואָס פאַר אַ נייע נומערן האָבן זיי שוין ווידער אָפּגעסמאַליעט ?

„זיי“ — דאָס איז דער מעטאַלורגישער קאַמבינאַט, וואָס פון זיינעטוועגן שאַפן די בויער די נייע געביידעס, זאָנאָדן, הילפס־אונטערנעמונגען, סקלאָדן און וואוינ־הייזער. „זיי“ — דאָס זיינען די „באַשטעלער“, וואָס ווילן, אָן אַלץ זאָל זיין אויסגעבויט וואָס גיכער און וואָס ביליקער, און „מיר“ — דאָס איז דער בוי־טרעסט פון „נאַרקאָמסטרוי“ — דער פּאַדריאַטשיק, וואָס שטרעבט פון זיין גאַנצן האַרצן צו דעם זעלבן, נאָר פאַלט אַמאָל דורך מיט זיינע פּלענער, דעריבער זיינען „זיי“ און „מיר“ אין גאַנץ קאַלטע באַציאונגען. ביידע האָבן מיר באַזונדערע אַנשטאַלטן, פּערסאָנאַזשן און אַפילו קלובן און וואוינ־קוואַרטאַלן. די באַרג־פאַר־וואַלטונג געהערט צו „זיי“, דעריבער באַציט זיך צו מיר באַרעלע אַביסל מיט חשד.

— איר ווילט וויסן, וואָס פאַר אַ נומער ? — זאָגט אַדינצאָוו. — זיי האָבן פאַרמאַכט די גרוב פון מאַרגאַנעץ־אַרץ ביי סוכאַראַיעווקע.

— ביי סוכאַראַיעווקע ? די גרויסע ? נומער 4 ? — באַרעלע שפּרינגט שיער ניט אונטער. — פאַרוואָס ?

— פאַרמאַכט, וויל ס'האַט זיך אויסגעשעפּט דער אַרץ, — גיסט אונטער בוימל אויף פייער אַדינצאָוו.

— יאָ, יאָ, דאָס איז אַ פאַרברעך — שרייט באַרעלע אויסער זיך, — צע־טרענצלען אַזאַ גוטס !...

אַדיע, מיין גוטברודערשע ליבע מיט באַרעלען ! נאָר וויבאַלד אַזוי, איז לאַמיר כאַטש קריגן זיך ווי מענטשן.

— וואָס גייט אייך אָן מאַרגאַנעץ ? — זאָג איך. — איר דאַרפט עס צום בויען ? ס'איז דאָך אָן אינערלעכער ענין פון מעטאַלורגן !

— ניין, — זאָגט באַרעלע, — ס'איז אונדזער ענין פונקט ווי דיינער ! אַניט, צוליב וואָס בויען מיר דעם קאַמבינאַט פונקט אַט דאָ און ניט ערגעץ אַנדערש ? ווייל דאָ איז אייזנאַרץ, מאַרגאַנעץ, קאַלכשטיינער און אַנדערע זאַכן. נאָר וויבאַלד קיין מאַרגאַנעץ איז שוין ניטאַ, וואָלט דאָך געווען ריכטיקער בויען ערגעץ אַנדערש. איך קום אַרויס פון איין בלוט מיט באַרעלען און בין אויך פאַר מיינע צוויי גילדן אַ כעסנטע.

איך זאָג :

— וויבאַלד עס גייט אייך אַזוי אין לעבן, פאַרוואָס־זשע האָט איר ניט אויס־געפילט דעם פּלאַן ? ווער האָט אייך געשטערט דורכלאָזן ביז אַצינד די ערשטע דאַמנע ?

ניין, דאָס האָב איך ניט געדאַרפט זאָגן ! זע, ווי ווייטיקדיק עס פאַרקרימט זיך דאָס ליבע פנים באַרעלעס.

די טיר האָט זיך געעפנט, און ס'איז אַרויס גינע, די סעקרעטאַרשע, אויס־געפוצט און אַנגעקרויזלט, נאָר דערשראַקן.

— אַראָן באַריסאָוויטש, — זאָגט זי, — מע רופט אייך צום טעלעפּאָן, פונעם קאַריער . . . וואו די קאַלכשטיינער . . .

— פונעם קאַריער ? — זאָגט באַרעלע. — וואָס קאָן דאָרט זיין ?
זי זאָגט :

— עפעס אַן אַוואַריע, צי וואָס ; איך קאָן ניט פאַרשטיין.
באַרעלע און אַדינצאַוו גייען אייליק אַוועק.

איך שטיי אין אומרו און וואַרט. וואָס איז דאָרטן פאַרלאַפן ? ...
באַלד קומען ביידע צוריק.

— עפעס קאָן מען ניט פאַרשטיין, — זאָגט באַרעלע. — זיי בעטן צושיקן
אַהין אַן אינזשענער. איין נאָך איז קלאָר : קיין אומגליקלעכע צופאַלן זיינען ניט
פאַרגעקומען.

אַדינצאַוו קנעפלט זיין קורטקע.

— איך פאַר אַהין, אַראָן באַריסאָוויטש.

ער געזעגנט זיך און גייט אַוועק. איצט גיי איך אַהיים, און אויפן האַרצן איז
מיר מאַדנע שווער.

3.

איך קום צו זיך אין צימער און לייג זיך אַנידער אויף דער קאַנאַפּע. עסן
גלוסט זיך מיר ניט — נאָך אַ טאַג האַרעוואַניע אויף דער היץ, קומט ניט גלייך
דער אַפעטיט. הינטער דער וואַנט אין קאַרידאָר זינגט אַ בעסאַראַבער מיידל.
זי קלייבט זיך אין קלוב אַריין טאַנצן און פּוצט די שיד ביי דער שוואַכער שיין
פונעם עלעקטרישן לעמפל. זי שטאַמט פונעם גרויסן שבט בעסאַראַבער שוסטער,
וואָס פילן אַן אונדזערע אַרטעלן, און זי זינגט זייער באַליבט ליד : „דער אומקום
פון טיטאַניק“. זי גרילצט מיט אַ הויך דין קול, און עס דאַכט זיך, אַז פונעם קול
הערט מען, וואָס פאַר אַ לאַנגע, דאַרע און שוואַרצע זי איז :

צי האָט איר, מיינע לייטן געהע-ע-ע-ערט

פונעם אומגליק, וואָס האָט זיך פאַרלאַפן ?

אַמעריקאַנער שיף האָט זיך איבערגעקע-ע-ע-ערט,

און פיל מענטשן האָט דער אומגליק געטראַפן ...

אויפן האַרצן איז מיר שווער. אַלץ שאַרפּער און שאַרפּער שניידט זיך דורך
מיין אומרו פאַר באַרעלען. אַן אַוואַריע, — וועלכע זי זאָל ניט זיין, — איז ניט
קיין פאַרגעניגן, באַזונדערס איצט, בעת ס'איז דאָ דער נאַרקאָם.

איך פּראַווי עפעס טאַן, איך לייג זיך אַרום מיט פאַפּירן און האַנט-ביכער
און מאַך זיך, אַז איך וויל שרייבן אַ באַריכט, נאָר גאַרניט גלוסט זיך מיר ניט
טאַן, וואָס האָט דאָרט געקאַנט געשען ? צי איז שוין געקומען אַהין אַדינצאַוו ?

עס גייען דורך נאָך פּופּצן מינוט. איך שטיי אויף, איך וועל צוגיין אין
דירעקציע — מן-הסתם האָט שוין אַדינצאַוו געקלונגען, איך שלעפּ אַרויף אויף
זיך מיין מאַנטל — די אַוונטן זיינען ביי אונדז קאַלטע, איך גיי צו דער טיר און
בלייב שטיין. ס'דערמאַנט זיך מיר די פאַריסנקייט פון די בויער. די פאַר-
וואונדערטע מינעס... ניין, איך וועל ניט גיין ! מעגלעך, אַז דאָרט איז שוין אַלץ

אין אַרדענונג און באַרעלע זיצט אָן אויפגעלייגטער אין פרעזידיום. וואָס פאַר אַ פנים וועל איך האָבן ?

אין פינף מינוט אַרום טו איך זיך ווידער אָן. פאַר די פינף מינוט זיינען מיר געקומען אין קאַפּ אַריין פינף מאָל פינף שווערע, פינצטערע געדאַנקען.

איך גיי מיט אַ זייטיק געסל און קום אַרויס צום לינקן גערטנדל. אויפן פּלאַץ שטייען מאַשינען, נאָך מער ווי פּריער. די גאַנצע געביידע לייכט זיך, ווי אַן אילומינאַציע. איך גיי אַרויף אויף די באַקענטע טרעפּ און שטיי אַ פאַר מינוט אונטער דער קאַלאָנאַדע... איך גיי דורך דעם ברייטן וועסטיביול און דורך די קאַרידאָרן. אינגיכן דערזע איך דעם פּרעכטיקן פּול-געפּאַקטן זאַל. איך זע אים דאָס ערשטע מאָל, זינט זיין דערעפּענונג. ביי דער טיר שטייען די פאַרשפּעטיקטע — ס'האַט פאַר זיי ניט געקלעקט קיין ערטער. איך רוק זיך אַריין צווישן זיי און הויב אָן קוקן אין אַלע זייטן — צי וועל איך ניט דערזען דאָרט באַרעלען. נאָר איך זע אים ניט ערגעץ ניט. אין פרעזידיום איז ער ניטאָ, אין זאַל אויך ניט. אייניקע דערקענען מיך און גריסן זיך, אַנדערע קוקן זיך איבער, נאָר דאָס דאָזיקע אינטערעסירט מיך איצט ניט — איך וויל באַרעלען. וואו איז ער ?

פּלוצים טו איך אַ ציטער — איך דערזע אין פרעזידיום יוזעפּאָוויטשן. איצט איז מיר אַלץ קלאָר : אויפן קאַריער איז עפעס אָן ערנסטע מעשה ; אַדינאַזאָו האָט אַרויסגערופּן אַהין באַרעלען, און באַרעלע האָט געמוזט אַרויסרופּן דעם קראַנקן יוזעפּאָוויטשן. ניט ווייט פּון מיר שטייט נינע, די סעקרעטאַרשע. איך גיב איר אַ וואונק, און מיר ביידע גייען אַרויס אין קאַרידאָר.

— אַראָן באַריסאָוויטש איז אויפן קאַריער ?

— יאָ.

— און וואָס טוט זיך דאָרטן, נינע ?

— זי ענטפּערט מיט איר קעלבּלשן אויסדרוק :

— איך ווייס ניט.

אָוועקגיין ניט וויסנדיק קאָן איך ניט. איך גיי ווידער אַריין אין זאַל. איך זוך מיט די אויגן אַ מענטשן, וואָס זאַל מיר קומען צו הילף.

אויף דער טריבונע שטייט אָן אומבאַקאַנטער מענטש, אַ פּולער, ניט קיין הויכער וואוקס, עלעגאַנט געקליידט, און עפעס איז אין אים דאָ פּייערלעך-אַפּגעפרעמדטס און צוציעוודיקס.

אָך, דאָס איז דער נאַרקאָם זייערער. איך הער זיך איין אין זיינע רייד. ער האַלט אינמיטן.

פּון אַ ווייטער באַנג פּאַכעט מיר עמעצער מיט דער האַנט. דאָס איז אַ באַקאַנטער אינזשענער פּון פּראַיעקט-ביוראָ. ער ווייזט מיר, איך זאַל אַרויס אין קאַרידאָר.

אין קאַרידאָר זאָגט ער מיר :

— אַראָן באַריסאָוויטש האָט מיך געבעטן איבערגעבן זיין פּאַמיליע, מע זאַל זיך ניט באַאומראַויקן, טאָמער וועט ער קומען אַביסל שפּעטלעך, עפעס איז ביי אים אַן אַוואַריע.

— אן ערנסטע ?

— איך ווייס ניט, — ענטפערט ער. און וואָס קאָן ער באמת וויסן — אַ פראַיעקטמאַן! נאָר אַז ער גייט אַוועק, הויבט זיך מיר אָן דאַכטן, אַז ער ווייסט, נאָר ער וויל מיר ניט זאָגן.
איך קער זיך אום צוריק אַהיים, אין מיין צימער. הינטער דער טיר זינגען די בעסאַראַבער שוסטערס :

שטעלט אייך פאַר, מיינע לייטן, די קאַרטינע.

ווי גרויס ס'איז געווען דער צאַרן,

אַז דאָס וואַסער איז אַריין אין דער מאַשינע,

און די ליעקטריע איז פאַרלאָשן געוואָרן . . .

פו זאַלסטו ווערן! איך נעם צונויף מיינע פאַפירן און גיי אַוועק צו דער מאַמען. בעת איך קנעפל צונויף מיין רעקל, כרושטשען אין בוועם־קעשענע מיין אַדיקס בריוו. ווי לאַנג האָב איך געציטערט פאַר אַדיקן! געדאַכט האָט זיך מיר, אַז קיין שוואַכערע באַשעפעניש פון אים איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ. אַזוי ציטעריק, אַזוי ניט באַשיצט, אַזוי צוטריטלעך פאַר יעדן שונא. און איצט שטעלט זיך מיר פאַר, אַז ער איז שטאַרק ווי אַ מויער מיט זיינע צוויי פאַנגאַנעס, און שוואַך איז איצט באַרעלע — שוואַך ווי אַ פליג.

4

דער מאַמעס צימער האָט ביי אונדז פאַרשיידענע צונעמענישן. מיר רופן אים: „דער מוזיי“, „דער קלוב“, „דער בודוואַר“. נאָר אין דער אמתן איז דאָס געווען אַ גוט־איינגעאָרדנטער, גוט באַוואוינטער צימער. דאָס נעמט זיך פון דער מאַמעס כאַראַקטער. נאָך אַ האַלב יאָר עוואַקואַציע האָט זי אונדז געזאָגט :
— קינדער, גענוג זיין בעזשענצעס. מיר זיינען אויף דער בויאונג אויף לאַנג.

מע דאַרף זיך איינאָרדענען, ווי ס'געהער צו זיין.

צום אַלעם ערשטן האָבן מיר אַלע אָנגעטאָן אונדזערע אַלטע ספעצאַווקעס און, אונטער איר אָנפירונג, אויסגעווייסט די צימערן. דערנאָך האָבן מיר זיי אַרומגעשטעלט און אויסגעפּוצט, מיט וואָס נאָר מיר האָבן געקאַנט. לאַנג האָבן זיך די באַפּוצונגען ביי אונדז ניט געהאַלטן, ווייל מיר זיינען ווייניק אינדערהיים. דערפאַר אָבער ביי דער מאַמען ווערט דאָס צימער אַלעמאַל שענער און פרייט פשוט אונדזערע העצער.

ביי דער מאַמען אין צימער שטייט אַ ברייטע, ווייכע טאַכטאָ און אויפן בעט ליגט אַן אמתע קישן פון פעדערן, די איינציקע, וואָס מיר האָבן באַוויזן מיטנעמען פון דער היים; אויף די פענצטער הענגען מאַרלענע פאַרהאַנגען, גוט אָנגע־קראַכמאַלעטע, מיט אויסגענייטע שפיצן, און הינטער זיי שטייען וואַאָנעס; איבערן טיש הענגט אַן אַבאַשוור, געפאַרבט געל (מיר פאַרבן דאָ אַלץ מיט אַקריכין; מיר זיינען אַלע אָפט קראַנק אויף מאַלאַריע און האָבן גענוג טאַבלעטקעס); אויף די ווענט הענגען שיינע גראַווירן און פאַרשיידענע האַנט־אַרבעטן; אַפּליקאַציעס,

טעפליכער, אויסגענייטע האַנטעכער. אויפן טאַטנסט לשון פלעגט עס אַמאָל הייסן „מעשטשאַנסקי ווקוס“, און אויב עס פלעגן הענגען צוויי אַזעלכע זאַכן, פלעגט ער זאָגן: „צוויי מעשטשאַנסקע ווקוסן“. דעמאָלט פלעגט די מאַמע זיין איינ-שטימיק מיט אים, נאָר איצט, אַז מיר פרוואוון אַפלאַכן פון אירע באַפוצונגען, זאָגט זי:

— אַלץ בעסער, ווי אַפגעלאַזנקייט און יאוש. צי אפשר ווילט איר ניוניען?
ניין, מיר ווילן קיינער ניט „ניוניען“. מיר ווינקען נאָר אונטער איינער דעם אַנדערן אויפן גרויסן טעפּיך און אויף „דיומעס פערספעקטיווע“.

דער גרויסער „טעפּיך“ איבער דער מאַמעס בעט איז געמאָלט מיט אייל-פאַרב אויף ברעזענט. פאַרגעשטעלט זיינען, ווי געוויינלעך, מאַרקיוועס אין גע-פודערטע לאַקן, קאַוואַליערן מיט מיידלשע פנימער און ווייסע שוואַנען אויף אַן אַזיערע. דאָס איז אַ פראַדוקט פון מיין אייגענעם פענדול, מע האָט געדאַרפט האָבן נאָר דער מאַמעס איינגעשפאַרטקייט אויף צו צווינגען מיך מאַלן אַט די „פאַסקודסטווע“, אין יענע שווערע אומפאַרגעסלעכע טעג, בעת אונטער סטאַלין-גראַד האָט זיך געלייזט אונדזער אַלעמענס גורל.

אַך, האָבן מיר דעמלט געאַרבעט! אַך, האָבן מיר געגעבן צייגערס! אַז עס טרעפט זיך מיר איצט אַמאָל אין די הענט אַ נומער פון אונדזער קליינינקער צייטונג. אַרויסגעלאַזט יענע צייטן, איז מיר נאָך שווער צו גלויבן, אַז דאָס האָבן מיר באַוווּזן אַזעלכע גבורות. מיר פלעגן דעמלט אַרבעטן אַן אַפּר-טעג, נאָר אויב עס פלעגט מיר אַמאָל אויספאַלן אַ פרייע מינוט, פלעגט מיך די מאַמע באַלד אַוועקשטעלן צום טעפּיך. אייניקע אין אונדזער קאַלעקטיוו האָבן זיך אַרומ-געטראָגן מיט שווערע שטימונגען: נאָך סטאַלינגראַד גייט דרום-אוראַל. זיי פלעגן קוקן אויף דער קאַרטע און מעסטן זי מיט די קלייניקע צונויפגעדרייטע מעטאַלענע מעטערס, וואָס מיר טראָגן שטענדיק אַרום אין די קעשענעס. און איך פלעג דאַרפן שטיין און מאַלן די ראַזעווע שטייכלען אויף די פנימער ביי די קאַוואַליערן און דאַמעס. אַפט פלעגט לעבן מיר אויף דער קאַנאַפע ליגן אַ צונויפגעקאַרטשעטער באַרעלע און פייניקן זיך פון די שרעקלעכע קאַפּווייטיקן, וואָס פלעגן קומען צו אים אין זייער הייסע טעג. אים פלעגט אָנהויבן שטאַרק שניידן דער שטערן לעבן דער וואונד, און ער פלעגט אַפט ברעכן. צייטנווייז פלעגט מיר אַזוי צוטרעטן צום האַרצן פון אַט דעם אַלעמען, אַז איך פלעג זיך אַראַפלאַזן אין קעלער, כלומרשט זוכן פאַרבן: דאַרט פלעג איך זיך שטאַרק אַנכאַפן מיט דער האַנט פאַר אַ ברעטל, וואָס איז געגאַנגען אין דער ברייט פונעם קעלער, און פלעג רעדן צו זיך אַליין מאַדנע רייד, וואָס איך אַליין פלעג זיי אויס-טראַכטן און וואָס האָבן קיין שום באַדייטונג ניט געהאַט: עפעס אַ ניי מין וואָרט אַדער אַ פאַר שורות פון אַ געדיכט — וואָס ס'איז מיר דאָס ערשטע אַריינגעפאַלן אין מויל אַריין. די דאָזיקע ווערטער און שורות פלעג איך חזרן מעכאַניש אַזוי לאַנג, ביז צו מיר פלעגט זיך אומקערן דאָס גלייכגעוויכט. איינמאָל האָב איך אין קעלער דערזען מיין עלטערן ברודער טאַליען, ער איז געשטאַנען אַנגעכאַפט מיט די פינגער פאַרן זעלבן ברעטל און האָט געקוקט ערגעץ אין רוים. אַ רגע האָבן

מיר אַריינגעקוקט איינער דעם אַנדערן אין די אויגן, און איך בין באַלד אַרויפֿ-געגאַנגען צוריק. טאַליע האָט אָפּגעוואָרט אַ שטיקל צייט און איז אויך אַריין אין צימער. צוערשט האָט ער געשוויגן. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבן זייער הויך און זייער גענוי דערציילן, ווי אַזוי ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אין קעלער נאָך עפעס אַ שטיקל גלאַז.

סוף-כל-סוף האָב איך דעם טעפיך פאַרענדיקט. און איצט הענגט ער שוין דאָס אַנדערע יאָר און רופט אַרויס ביי מענטשן אַ געפיל פון ליבע און דאַנק-באַרקיט. זיי דערמאָנען זיך די שווערע סטאַלינגראַדער טעג און די רובֿ, וואָס זיי פלעגן דערפילן, אַז זיי פלעגן אַריינקומען צו אונדז און טרעפן מיך מאַלן די שוואַנען. די מאַמע זאָגט מיר:

— אַהאַ!

און די ברידער ווייזן מיר אויף דער מאַמען:

— לערן זיך, טעכטערל!

„דיומעס פּערספעקטיווע“, דאָס איז דאָס פּערספעקטיווע בילד פון אונדזער בויאונג, אין אַזאַ אויסזען ווי זי וועט האָבן אין אַ יאָר 15-20 אַרום. זי פאַרנעמט אַ גרויסן בויגן וואָטמאַן-פאַפיר און הענגט פונקט אַנטקעגן דעם טעפיך. געמאַלט האָט זי אונדזער עלטסטער ברודער דיומע — דער שטאַט-אַרכיטעקטאָר אין דער סאַצ־שטאַט, וועלכע בויט זיך 12 קילאָמעטער פון אונדז. געמאַלט האָט ער עס לכתחילה פאַר אונדזער דירעקציע ווי אַ מין דעקאָראַציע אין הויפּט-זאַל. דערנאָך האָט מען דעם פלאַן פון דער בויאונג געענדערט, קאַנקרעטיזירט, און דאָס געמעל האָט אויפגעהערט טויגן. דעמלט האָט דיומע אים אָפּגענומען און אַוועקגעשענקט דער מאַמען. אויפן געמעל איז פאַרגעשטעלט די בויאונג אין פיר פאַרענדיקטע ציקלען: העל-גרינלעכע געביידעס פון צעכן און געהילף-אונטערנעמונגען פאַר-שטעלן טיילווייז די געלבלעך-ראַזעווע דאַמעס, וואָס זיינען ענלעך אויף פּאַסיקלעך קאַנפּעקטן-פּאַסטילאַ; די גרוי-בלויילעכע קאופערן באַקומען אַ גלייכגעוויכט אין די בלוילעכע צוגן, וואָס גייען אויפן האַריזאָנט. ווי אין יעדער אַזאַ געמעל, זיינען דאָ פאַראַן אַ סך קופּעס זאַפטיק-גרינע קוטשעראַווע בימער און פילפאַרביקע קלומבעס; העל-געפאַרבטע אויטאָמאָבילן דרימלען ביי די טראַטואַרן און שפיגלען זיך אָפּ אין וואַסער-גלאַנציקע אַספּאַלטן; די דורכגייער זיינען העל און יום-טובדיק געקליידט.

די מאַמע האָט זייער ליב דאָס דאָזיקע בילד און שאַצט זייער דיומען. זי

זאָגט אָפּט:

— ער איז זייער באַגאַבט און וואָלט געקאָנט מאַכן אַ פּרעכטיקע קאַריערע.

ווען ער זאָל ניט זיין אַזאַ אידעאָליסט...

די מאַמע פאַרמאָגט אין איר לעקסיקאָן אַ סך אַזוינע ווערטער, ווי: „פּראַ-גרעס“, „צוואַנציקסטער יאָרהונדערט“, „מיר — די מיטלע קלאַססע“ (בפירוש „קלאַססע“, — ניט קלאַס), נאָר מער פאַר אַלעמען האָט זי ליב די ווערטער „אידעאָליזם“, „אידעאָליסטיש“, וואָס באַטייטן ניט, ווי ביי אונדז, אַ באַשטימטע פילאַסאָפישע קאַטעגאָריע, אַ היפּוך פון „מאַטעריאַליזם“ און „מאַטעריאַליסטיש“.

נאָר אַ מין מאַראַלישע אייגנשאַפט, אָן ערך ווי ביי אונדז „אידיאישקייט“, אידיאיש“.

איך האָב געטראָפֿן די מאַמע, ווי שטענדיק, ביי אַן אַרבעט: זי האָט עפעס גענייט. מיר דאַכט, אַז איך האָב זי קיינמאָל אין לעבן ניט געזען זיידיק. זי איז ניט יונג — דיומע איז שוין אַלט ביי די פופציק, נאָר זי איז שטענדיק פאַרנומען, שטענדיק פאַרטאָן — באַנייט און באַלאַטעט אַלע קינדער, די שניר און די אייניקל לעך. זי קאַכט כמעט פון גאַרניט געשמאַקע מאכלים, וואָס זיינען זייער אַ גוטער צוגאַב צו אונדזערע וואַרמעסן אין גאַרקײך. זי האַלט זויבער־רייך די שטוב און געפינט נאָך צייט אויף ליינענע אַ צייטונג. איר לאַזונג איז: „אַ מענטש דאַרף זיין דיעלבע“, ד. ה. טעטיק, און פון קליינערהייט זיינען מיר געוואוינט צו דעם דאָזיקן לאַזונג. אַז עמעצער פון אונדז קערט זיך אום פון דער אַרבעט צוויי אַזיגער ביינאַכט, אָדער ער גייט אַוועק זעקס פאַרטאַג, ענטפערט ער אויף אירע טענות:

— מאַמאַטשקע, איך בין דיעלבע.
 די מאַמע פּראַטעסטירט:
 — אַלץ דאַרף זיין מיט אַ מאַס.
 דאָס דאָזיקע מאַל פּרעגט זי מיך לאַקאַניש, ווי שטענדיק (אַ סך צייט פּאַטערן אויף רייד קאָן זי ניט):

— קאַשע?
 — ניין, — ענטפער איך. — איך האָב געגעסן אין גאַרקײך.
 און איך צי זיך אויס אויף דער טאַכטאַ.
 די מאַמע קאָן ניט ליידין, אַז מע וואַלגערט זיך, דעריבער פּרוואַוט זי מיך אַראַפּנאַרן פונעם געלעגער:
 — גוטע קאַשע, אַ מחיה! האַלב הירוש — האַלב קלייען. דאָס האָט מיך נאַטאַליע איוואַנאָווע אויסגעלערנט.
 — איך וויל ניט. אַ דאַנק!
 די מאַמע רייסט זיך אָפּ אויף אַ מינוט און וואַרפט מיר אַ צייטונג:
 — נו, טאָ ליייען דאָ רוזוועלטס נייע רעדע.

צו אַט די קורצע באַפעלן זיינען מיר זיך געוואוינט פון קינדערהייט. אַמאָל הערן מיר פון דער מאַמען: „פּוץ אָפּ די שיד, זיי זיינען ביי דער שטויביק!“ „לייען איבער מאַקאַרענקאָס „פּעדאַגאָגישע פּאַעמע“ — זי ליגט ביי מיר אונטערן קישן!“ „גיי בעט איבער ליעזן (די שנור), זי איז אויף דיר ברוגז!“

מיר זיינען געוואוינט אין אַזעלכע פּאַלן צו געהאַרכזאַמקייט, און דעריבער נעם איך רוזוועלטס רעדע און מאַך זיך, אַז איך ליייען. ס'איז גוט דערמיט, וואָס איך קאָן זיך פּאַרדעקן פון דער שיין און פון דער מאַמען.

איך פּאַרמאַך די אויגן און דערזע פּאַר זיך באַרעלען, ווי ער שפּאַנט איבערן קאַריער אין דער געלבדעכער שיין פון די ווייט־צערקוטע דאַמטערנעס. איך זע, ווי ער שפּרינגט אין זיינע יום־טובדיקע שיד איבער די שאַרפע ראַנדן פון די פּריש־אַנגעשאַטענע שטיינער. נאָך אים — אַדינצאַוו, נאָך אַדינצאַוו — דעמענ־

טשוק, דער קליינינקער טעכניקער, דער בריגאדיר פון די אויפרייסלעך. דריי שוואַכע שאַטנס גייען מיט זיי מיט איבער די שיינער און פעלדזן, ווי פאַר- מערנדיק זייער צאל. זיי האָבן אַ פאַרשיידענעם וואַקס, די דריי יונגעלייט, און פאַרשיידענע שטריכן פונעם פנים, נאָר אַ מאַדנע מין אויסדריקלעכקייט מאַכט זיי ענלעך איינס אויפן צווייטן און גלייכט זיי אויס אין וואַקס. זיי גייען אַלע קוים געבויגן, די קעפּ אויסגעצויגן פאַראַויס און אַביסל גענויגט אויף אַ זייט, ווי כאַפּנדיק אַ ווייטן קוים-הערבאַרן קלאַנג, די מיילער זיינען ביי זיי קוים אָפּן, די ציין — אַביסל אויסגעשטירעט, די ווינקלען פון די ליפּן — אַרויף, אַרום דער נאָז און אויגן שווערע קנייטשן פון אַנשטרענגונג. זיי האָבן אַביסל אַן אויסזען פון אַ חיה, וואָס יאָגט זיך נאָך איר רויב, און פון די סטאַנדאַרטע אויס- געשטירעטע סאַמוריען, וואָס מע מאַלט זיי אויף יאַפּאַנישע שאַפּליר-ווענטלעך, אויף זיידענע פעכערס און אויף טיי-געפעס — נאָר דאָס אַלץ איז ביז די אויגן, אין די אויגן איז גאָר עפעס אַנדערש. אין די אויגן איז דער גוט-באַקאַנטער פּלאַם פון פאַרשערישער דרייסטקייט, דער פייכטער, גלאַנץ פון איבערגעגעבנקייט און דער געלער אָפּשיין פון אונדזערע לאַמטערנס, צעשטעלטע אין דער מדבר, אַ גוטע חברישע אַחדות בינדט צונויף די דאָזיקע דריי מענטשן, וואָס זוכן די שפורן פון געפאַר, איך קען זי גוט, די דאָזיקע אַחדות, און עס ווערט מיר גרינגער פאַר באַרעלען — ער איז ניט אַליין, זיי זיינען ניט אַליין. מיר זיינען ניט אַליין, מיר זיינען אַלע אינאיינעם, ענג פאַרבונדן, פעסט געשלאָסן, ברידער- לעך פאַרפלאַכטן אונדזערע הענט. דו האַלטסט מיין האַנט, איך האַלט זיין האַנט און ער האַלט נאָך עמעצנס — מיר זיינען שטאַרק!

איך באַרואיק זיך אַביסל און ליג האַלב-פאַרמאַכט די אויגן, די צייטונג פאַרשטעלט פון מיר די שטוב, און פּלוצים דערזע איך די גאַנצע געגנט אַרום דעם קאַריער, מיט די זאַמדן, מיט די פעלדן, מיט ניקל-אַרץ, מיט די מאַרגאַנעץ-אַרצן, אין דער טונקעלער נאַכט דורכגעשטעפט מיט די שיטערע שורות פון אונדזערע לאַמטערנס. וואָס קאָן זיין שענער ווי לאַמטערנס איבער אַ ווילדן, ווייט-פאַרוואַרפענעם סטעפּ! איך דערזע די זעלבע געגנט אין אַ ברען-סאַרפּעדיקן זומער-טאַג, ווען דער ליימיקער סטעפּ איז צעטראַסקעט און אין אַלע ריכטונגען ווי אַ פּריש-אויסגעטריקנטע קאַליוזשע, און די שפּאַלטן זיינען אַזוי גיגאַנטיש-גרויס, אַזוי גיגאַנטיש-ברייט, אַז עס דאַכט זיך, זיי גייען ביז די טיפּסטע טיפּע-נישן פון דער ערד-אויבערפלאַך, ביז דער פייער-פּליסיקער מאַגמע, און פון דאָרט גייען עס אַרויס די אַנגעגליטע שטראַמען לופט, וואָס הייבן זיך אויף און ציטערן אינעם רויב. אין אַזאַ מען מינוט זעט מען זייער דייטלעך, ווי ווייט דאָרט, פאַר אַ האַלבן קילאָמעטער, אויפן „קאַקסכיים“-זאַוואַד, בויט מען די הויכע צילינדרישע קוילן-טורעמס. די סילוועטן פון די אַרבעטער אויף די פּלאַט-פאַרמעס, וואָס קרוינען די טורעמס, זייערע פאַרפאַרעטע באַוועגונגען רופן אַרויס די ווייטסטע אַסאַציאַציעס: מיטלעלטערלעכע שלאַכטן, באַלאַגערונגען פון פעסטונגען, דער גרייז-גרויער אשור און די באַוועגלעכע טורעמס ביי די פיינטלעכע ווענט.

דערנאך דערזע איך די זעלבע געגנט אין אַ פראַסטיק־פּיער־שיסנדיקן טאָג, ווען מענטשן האַלטן זיך אומיסטן אויף די ברייטע וועגן, כדי דערהערן באַצייטנס די דורכגייער: „איינער באַק פּרידט אָפּ — זי איז ווייס!“ די זון שטייט דאָן אויפן הימל אין אַזאַ קעניגלעכן בלענד, אין אַזאַ מיין איבערפלוס פון לאַנגע מוטערפערלנע שטראַלן, אַז מענטשן האַבן מורא פאַטערן די ראיה און האַלטן זיך דעריבער מיטן דוקן צו דער זון, נאָר ווער עס קערעוועט זיך צו איר אויס מיטן פנים, דערזעט די צוויי ברייטע קוים־אויסגעבויגענע רעגן־זיילן, וואָס שטייען אין ביידע זייטן אירע ווי צוויי וועכטער, אָדער ווי צוויי פּרעכטיקע זיילן פון איר קעניגלעכן טראַן, און זאָגט: „דער פראַסט וועט זיך נאָך שטאַרקן.“ אין אַזעלכע טעג הייבט זיך אויף איבער די פּריש־געבויטע ווענט אַ דאַמף פונעם אַנגעוואַרעמטן געמישעכץ, וואָס מע צעמענטירט מיט אים די ציגל. דער דאַמף זעצט זיך אויף די ברעמען, בערד און וואַנצעס פון די מוליאַרעס און פאַרוואַנדלט זיך אין ווייסן פראַסט. און צום סוף טאָג, בעת די צוויי זיילן פאַרשווינדן און פון דער זון ציען זיך אויס צוויי לאַנגע בלוטיק־רויטע שפיצן אַרויף און אַראַפּ פון איר, זאָגט דער בריגאַדיר: „חברה, גרייט אָן די מאַטעס, עס געפּעלט מיר ניט דער הימל.“ די בלוטיק־הויטע זון פאַרזינקט הינטערן האַרזאָנט צוזאַמען מיט איר אונטערשטער שפיץ, נאָר די אויבערשטע בלייבט נאָך שטיין אַ פּורפורנע, אַ שמאַלע, אַ דראַענדיקע, און אַז זי צעשווימט זיך אינדערלופטן, הענגט נאָך לאַנג אין יענער זייט הימל אַ ברייטע שוואַך־רויטלעכע צונג. די אַרבעטער פאַר־ענדיקן די אַרבעט און דעקן איין די האַלב־פאַרענדיקטע ווענט מיט די מאַטעס. אויף די מאַטעס לייגן זיי אַרויף שווערע שטיינער — דער בוריאַן זאָל ניט צונישט מאַכן זייער אַרבעט אויף די ווענט.

פאַר מיינע אויגן שווימען דורך פאַרשיידענע בילדער פון דער נאָענטער פאַרגאַנגענהייט: איך זע אונדזערע צוויי עשעלאַנען בעת דער עוואַקואַציע, די וואַנדער־פּלאַטפּאַרמעס מיט די מעכאַניזמען, אַרומגעשטעקט מיט גרינע וועלקן־דיקע צווייגן — אַ באַשיצונג פון פיינטלעכע עראַפּלאַנען — און די צוויי „דעוואַלנע“ מיט די ביקסן, וואָס מיר פּלעגן אַרויסשטעלן יעדן טאָג לעבן זיי; איך זע אונדזערע ערשטע ביידלעך, דעם ערשטן נאַכטלעגער אין מוראדיק־קאַלטן סוף־זומערדיקן טעפּ און דעם ערשטן העליש־ברענענדיקן אַרבעטס־טאָג, וואָס איז געקומען נאָך דער ערשטער נאַכט. מיר שטייען דאָרט בעתן ערשטן וואַרמעס־איבעררייס אַרום אונדזערע ביידלעך. די דרום־מזרחדיקע ווינטן רייסן די לייונטן און די דעכער אַרום אונדו און מיר שטייען האַנט ביי האַנט און מיר קוקן אַלע אין פנים אַריין די נייע ווינטן אויף דער נייער ערד, אונדזערע ערשטע טריט אויף דער בויאונג און אונדזערע ערשטע דערגרייכונגען. די ערשטע קאַמלאַוואַנען און טראַנשייען. די ערשטע אויסגעבויטע צעכן און אַ געיעג נאָך וועלף, און די ערשטע בעטאָן־אַרבעטן אויפן פראַסט, און דעם גרויסן געוויסער פון 1942. און אונדזערע ערשטע קינדערלעך געבוירן אין דער עוואַקואַציע, וואָס הייסן מיט פּאַעטישע נעמען נאָך טייכן, בערג און מעטאַלן, אָדער מיט שיינע סימבאָלישע נעמען — נאָדיעזשאַ, וויקטאָר, וויקטאָריאַ.

א מאַדנע זיסער ווייטיק שטעכט דורך מיין האַרץ, דאַרט שניידט זיך דורך אַ נייער געוויקס פון מיין ליבע צו דער נייער היים. ער שניידט זיך שווער און ווייטיקדיק, ווי אַ צאַרטער שפּראַצלינג דורך אונדזערע פאַרהאַרטעוועטע באַדנס, נאָר ער שניידט זיך, ער וואַקסט, ער צווייגט זיך אין אַלע זייטן. ער וואַקסט דורך דורכן פלייש, ער גייט דורך דורך די ביינער, ער דערגרייכט ביז די אַקסל. די אַקסל טוען מיר וויי!... זיי ברעכן מיר... איך קאָן מיך ניט איינהאַלטן פון אַ קרעכץ.

די מאַמע פּרעגט:

— ווידעראַמאָל די אַקסל?

איך ענטפּער:

— עט, אַ קלייניקייט.

וואָס קאָן איך זאָגן? וועגן מיינע געדאַנקען? וועגן דעם נייעם געוויקס, וואָס שטעכט דורך מיינע ביינער? צי וועגן מיינע שווערע אומרוען פאַר באַרעלען? חלילה! נאָר ניט דאָס דאָזיקע! וועגן באַרעלען טאָר זי גאַרניט וויסן. זי האָט אַ שוואַך האַרץ.

רווועלטס רעדע פאַלט אַראָפּ אויף דער ערד.

5.

די מאַמע באַמערקט, אַז די צייטונג איז אַראָפּגעפאַן, און פאַרשטייט, אַז איך לייען ניט. הויבט זי אָן נייען לאַנגזאַמער. איך זע, אַז זי באַטראַכט עפעס. זי טראַכט געוויס, וואָס פאַר אַ באַשעפטיקונג זאָל זי מיר אויפגעבן. סוף-כל-סוף באַשליסט זי פאַרפירן מיט מיר אַ „וויכטיקן שמועס“, זי שטעקט אַריין די נאָדל אינעם געניי און זאָגט מיר:

— איך האַלט אין איין טראַכטן, איך טראַכט וועגן טאָליעס וואַפּראַס. ווי איז דיין מיינונג וועגן דעם?

„טאָליעס וואַפּראַס“ איז מיר באַקאנט אין אַלע זיינע איינצלהייטן, און די מאַמע וויסט שוין פון לאַנג מיין מיינונג וועגן דעם, ווייל מיר האָבן שוין ניט איינמאָל גערעדט אויף דער דאָזיקער טעמע, נאָר זי האַלט, אַז בעסער רעדן אָן איבעריק מאָל וועגן אַ וויכטיקן ענין, איידער זיך וואַלגערן אָן אַ טאָלק אויף דער קאַנאַפּע. טאָליע איז מיין עלטערער ברודער, צווישן מיר און דיומען. ער איז אַן אינזשענער אַ מעכאַניקער, מיט גרויסע דערפינדערישע פּיאייקייטן. די לעצטע יאָרן האָט ער געאַרבעט אין מאַסקווע אין אַ וויסנשאַפּטלעכען אינסטיטוט. זיין „וואַפּראַס“ באַשטייט פון זיינע באַציאונגען צו זיין וויסנשאַפּטלעכער קאַריערע. — דו ווייסט, — זאָגט די מאַמע גלייך ווי זי זאָל מיר דערציילן אַ ניס, — ער האָט זיך דאָך פאַרפּעסטיקט דאָ אויף דער בויאונג אויף 12 יאָר. גוט, וואָס מ'האַט פון אים מער ניט געפּאָדערט. ער זאָגט, אַז די בעסטע לאַבאָראַטאָריע איז דאָ, ביי דער פּראַקטישער אַרבעט.

טאָליעס שפּיצלעך זיינען מיר שוין פון לאַנג באַקאנט. קיין שום זאָך גייט ביי אים ניט אין קליינע מאַשטאַבן, אַלץ גייט „הורטאַם“. דערפאַר האָט ער ביי אונדז דעם צונעמעניש „דער פּראַגער גולם“. ווי ס'איז באַוואוסט, האָט דער

דאָזיקער גולם אויך ניט געוואוסט פון קיין קליינלעכקייטן — אַז מע פלעגט אים שיקן פאַרמאַכן די לאַדן פון שטוב, פלעגט ער פאַרמאַכן די לאַדן אין דער גאַנצער שטאַט; אַז מע פלעגט אים שיקן נאָך אַן עמער וואַסער, פלעגט ער פאַרטרינקען די שטאַט. טאַליע, אַז ער דאַרף זיך קויפן אַ קעסטעלע ציין-פראַשעק, אָדער אַ „האַנט-ביכל פאַר מעכאַניקער“, קויפט ער מיטאַמאַל אַ 10-20 שטיק און נאָך דעם גייט ער אום צווישן באַקאַנטע און בעט, אַז מע זאָל זיי ביי אים נעמען צום אַנדענק.

— מאַמאַטשקע, — זאָג איך, — ווילסט וויסן ענדגילטיק מיין מיינונג, איז הער מיך אויס: לאַז צורו טאַליען, ער איז שוין ניט קיין קינד. ער קאַן שוין אַליין זיין שטעטל באַשטיין.

— ניט קיין קינד? — זאָגט ביטער די מאַמע (אין די פראַגן, וואָס געהערן צו אירע קינדער, איז זי שטענדיק ליידנשאַפּטלעך). — ער איז ערגער פון אַ קינד, ער איז אַ פאַרטראַגענער מלאַך און אַ דאָן-קיכאַט. מע טאָר ניט זיין אַזוי אידעאָליסטיש געשטימט.

אַליין פלעגט זי אונדז, קליינוואַרג, דערציילן אַנשטאַט קינדער-מעשהלעך די ביאַגראַפיעס פון סאַפיע פעראַוסקע און דזשאַרדאַנאַ ברונאַ, און איצט קאַן זי ניט פאַרשטיין, וואָס טוט זיך עס מיט אירע קינדער.

זי איז זייער אומצופרידן מיט מיר. זי זאָגט מיר:

— הער זיך אויף וואַלגען אַן אַ זין. דערצי שוין ביזו עלף און לייג זיך שלאָפן. ספּענסער זאָגט, אַז אַן אַנגעשטעלטער דאַרף אויפשטיין זיבן אינדערפרי און זיך לייגן עלף אין אָונט.

ספּענסער איז אונדזערער אַן אַלטער באַקאַנטער. לויט „ספּענסערס סיסטעם“ פלעגט מען אונדז קינדווייז אויפוועקן פאַרטאַג און רייבן לאַנג דאָס גאַנצע לייב מיט גראַבע האַנטעכער איינגעטונקטע אין זאַלץ-וואַסער — די מאַמע, דער טאַטע, די מומעס, דערנאָך פלעגט דער טאַטע אַוועקלויפן צו דער אַרבעט אין קאַנטאַר (ער איז געווען אַ בוכהאַלטער און פלעגט אויפשטיין נאָך פריער ווי ספּענסער האָט געהייסן), און די מאַמע פלעגט פאַר אונדז קאַכן אַ זופ פון האַבער-גרויפן, וואָס איז געווען זייער היגיעניש און האָט געקאַסט זייער וואַלוול. צי זיינען מיר געוואָרן געזינטער פון „ספּענסערס סיסטעם“, ווייס איך ניט, נאָר פיינט געקראַגן האָבן מיר אים גרינטלעך, ביז היינטיקן טאַג.

פּלוצים דערמאַנט זיך עפעס די מאַמע:

— אַניוטע! — זאָגט זי. — איך האָב גאַר פאַרגעסן: אויף דער טומבאַטשקע לעבן דיר ליגט אַ בויגן: „הילף די קינדער פון פראַנטאַוויקעס“. שרייב זיך אונטער און גיב מיר עפעס פאַר די קינדער.

וואָס קאַן איך זיי געבן? — וואונדער איך זיך, — אַז חוץ דעם טישל און הילצערנעם באַנק-בעטל ביי מיר אין צימער פאַרמאַג איך גאַרנישט ניט. די מאַמע דערמאַנט מיר:

— דו האָסט ווייסע וואַלענע הענטשקעלעך. פאַר אַ קינד איז דאָס אַ גוטע מתנה.

אָ, מיינע וואָלענע הענטשקעלעך? דאָס איז דאָס איינציקע, וואָס איך האָב געבראַכט מיט זיך פון מיינע טואַלעט־קלייניקייטן פון דער היים. בעת איך טו זיי אָן, ווייזט זיך מיר אויס צייטנווייז, אַז איך בין געקליידט פון אויבן ביז אַראָפּ אין שיינע, לייכטע, עלעגאַנטע קליידער, אַזעלכע ווי איך האָב ליב. אַזעקגעבן די הענטשקעלעך? עס טוט מיר באַנג! נאָר וויבאַלד די מאַמע האָט אויף זיי געוואָרפן אַן אויג, איז פאַרפאַלן. איך שרייב זיך אונטער, גיב אָפּ די הענטשקעלעך און פרעג פאַר אַ שפּאַס:

— און וואָס גיסטו, מאַמע?

די מאַמע ווערט פּלוצים טונקל אויפן פנים און זאָגט מיט אַ ניט־זיכערן טאָן:
— דו פאַרשטייסט, איך האָב באַשלאָסן אונטערשרייבן מיין פּוקס. קיין אַנדער זאַך האָב איך ניט און זאַמלען זאָכן און אַליין זיך ניט אונטערשרייבן איז ניט זאָנסטו?

— זוך אויס עפעס אַנדערש פאַר די קינדער. ווייסטו גאָר וואָס? גיב זיי אַ שטיקל ברויט אָדער עטלעכע טאַלאַנען פון די ברויט־קאַרטלעך.
די מאַמע פאַרטראַכט זיך. ס'איז אַ שווערע זאַך. גרינגער אַוועקגעבן אַ חפץ פון שטוב,

די מאַמע קוקט אויפן ברויט, וואָס איז געבליבן אויף מאָרגן צום פּרישטיק: זייער ווייניק. איך קוק אויך אויפן ברויט. מיר קוקן אַזוי פיל מאָל אין טאָג אויפן ברויט, אַז עס קאָן ניט סטייען נאָר פונעם קוקן. דערנאָך שטייט די מאַמע פּלוצים אַנטשלאָסן אויף, גיט אַ נעם דאָס שטיקל ברויט און לאָזט זיך צום קעסטל — באַהאַלטן עס פאַר די קינדער. טראַגנדיק, וועגט זי עס אויף דער האַנט און זאָגט מיט אַ געדיכטן סאָלדן קול:

— אַ היפשע פאַרציע! ס'וועט זיי צוניץ קומען. מאָרגן גאַנץ־פּרי וועל איך עס אַוועקטראַגן אין גאַרקיד.

דאָס מיינט זי די גאַרקיד פאַר קינדער פון פּראַנטאַוויקעס. אַ סך פּרויען קומען אַהין אינדערפּרי און ברענגען די קינדער אַ צוגאַב צו זייערע פאַרציעס עפעס היימיש געקעכץ, צוקער, ברויט. דאָס הייסט ביי אונדז „לעבעדיקע הילף“. איך פיל די גרויסע באַדייטונג פון דער מתנה און די מאַמע ליענט עס אין מיינע אויגן. זי בלייבט צופרידן.

מיינע אומרוען גייען דורך. מיר דאַכט זיך, אַז באַרעלע איז שוין ווידער אויף דער באַראַטונג. איך וויל עסן. נאָר שטאַרקער נאָך וויל איך שלאָפן. איך גיב זיך אַ לייג אויף דער טאַכטאַ און שלאָף איין.

6.

איך כאָפּ זיך אויף פון אַ גערויש: פאַרזיכטיקע מענערשע טריט, שטילע שמועסן און צוגעטויבטע קלאַנגען פון איבערגערוקטן מעבל. איך עפן אויף די אויגן. אינמיטן שטוב שטייט טאַליע, אַן אויסגעפּוצטער, אַ פּריש־ראַוירטער, נאָר מיט אַ מאַדנע צעדרייטן אויסזען, עפעס ניט אַזוי ווי שטענדיק. אַלע טישלעך און בענקלעך זיינען אַפּגערוקט פון זייערע ערטער, די שאַפּקעלעך — אָפּן, די

מאַמע שטייט אויף די קני לעבן דער טומבאַטשקע און זוכט דאָרט עפעס. טאָליע באַמערקט, אַז איד האָב זיך אויפגעכאַפּט, און פּרעגט מיך :

— אַניוטע, האָסט מיינע טעזיסן ניט געזען? ראָעווע, אויף ראָעווען פאַפּיר. איד קום צו זיך און דערמאַן זיך גלייך: די באַראַטונג, באַרעלע, די אַוואַריע... אַ פּרעג טאָן ביי טאָליען: דו האָסט באַרעלען ניט געזען? ער קען וויסן, און אפּשר ניין? אַזאַ צעטראַגגענער מלאַך, צו וואָס דאָרף ער די טעזיסן? מן־הסתּם אַרויסטרעטן אויף דער באַראַטונג. ער אַרבעט אין דער היגער אַפּטיילונג פון „סאַיוו־עקסאַוואַציע“ און עפעס קומען זיי ניט דורך מיטן בוי־טרעסט.

— ניין, טאָליע, איד האָב ניט געזען די טעזיסן. טאָליע קוקט אומבאַהאַלפּן אונטער די טישן, אונטער די בענקלעך, רוקט אַפּ צוליב עפעס דעם עמער אויף דער באַנק און מורמלט פאַר זיך: — אַט ניט לאַנג זיינען זיי דאָ געווען. — ער בעט דער מאַמען: — מאַמוסיע, עפּן מיר די פּייער־קאַסע!

די „פּייער־קאַסע“ — דאָס איז אַ פשוט הילצערן קעסטל, וואו מיר האַלטן אונדזערע דאָקומענטן, געלט, אַבליגאַציעס. דאָס קעסטל שטייט ביי דער מאַמען, וואו עס שטייען איין אַלע אונדזערע ווערטפולע זאַכן. טאָליע האָט אַ טבע שטופן אין „פּייער־קאַסע“ אַלין, וואָס אים קומט נאָר אונטער דער האַנט. די מאַמע עפּנט די „פּייער־קאַסע“, טאָליע הויבט דאָרט אַן נישטערן, און פּלאַנטערט דאָרט אַלץ איבער. דערנאָך שטעלט ער אַרויף דאָס קעסטל אויף צוויי בענקלעך און זאָגט מיט אַ קינדעריש קול:

— מאַמאַטשקע, גיב דו אַ זוך. עפעס קאָן איד ניט געפינען. די מאַמע הויבט אַן זוכן מיטן פנים צו דער שייך, מיטן רוקן צו מיר. טאָליע גייט צו און שטעלט זיך אַנידער גלייך אַנטקעגן מיר. וואָס באַטייט זיין קוק? וואָס? איד הייב זיך אונטער און דרינג אַריין אין זיין בליק. וואָס וויל ער זאָגן? וואָס? מיר זיינען געוואוינט רעדן צווישן זיך מיט די אויגן, נאָר איצט קאָן איד אים ניט פאַרשטיין.

זיינע אויגן ווערן גלאַנציקער, קיילעכדיקער. — באַרעלע!!! — שריי איד אויס, ניט מיט מיין קול, און פאַל אויף דער קישן און רייס מיר שיער ניט אויס אַלע האָר...

ניין — איד שריי ניט אויף אַ קול. די מאַמע קאָן דערהערן, די מאַמע דאָרף מען היטן. זי האָט אַ שוואַך האַרץ. נאָר טאָליע דערזעט דעם ווילדן אויסגעשריי אין מיינע אויגן. ער קערעוועט זיך אַפּ אין אַ זייט, הייבט גדלותדיק אויף דעם קאַפּ און זאָגט מיט אַ טרוקענעם אומצופרידענעם טאָן, זיך ווענדנדיק צו דער מאַמען:

— מאַמוסיע, דו זוכסט ניט דאָרט, וואו מע דאָרף. דאָס דאָזיקע איז געזאָגט געוואָרן ניט צו דער מאַמען, נאָר צו מיר. טאָליע דרייט זיך אַוועק און גייט אַפּ אַן אַ זייט. איד אַטעם אַפּ אַביסל, אַפנים די געפאַר

איז ניט אַזוי גרויס, ווי איך האָב געמיינט. וואָס אָבער ווייסט ער, טאַליע? ווי אַזוי צווינגט מען אים צוגיין? איך הויב אָן קלאַפֿן מיט מיין זייגערל אין דער טומבאַטשקע. טאַליע זאָגט:

— וועסט צעברעכן דעם זייגער, — און צוגייענדיק צו דער מאַמען, זעצט ער פֿאַר:

— געדולד, געדולד — דער איינציקער מיטל — געדולד.

דאָס דאָזיקע איז ווידער געזאָגט צו מיר און, אפשר, אויך זיך אַליין.

זי ער ווייסט טאַקע עפעס? זי רעדט ער וועגן עפעס אַנדערש? נאָר די מאַמע האָט שוין געכאַפט די אומגעוויינלעכקייט פון זיינע רייד. זי הייבט אויף דעם קאַפּ און כאַפט אַ קוק אויף אונדז מיט חשד.

דערנאָך נעמט זי ווידער נישטערן און געפינט פּלוצים די טעזיסן.

טאַליע ווערט מלאַגדולה. אַט איצט וועט ער אַפּרעדן זיין רעדע אויף דער באַראַטונג און וועט פּטור ווערן פון איר. זי שטייט אים ווי אַ בייך אין האַלדז — אַזוי זאָגט ער.

— רעד אָפּ און קום גלייך עסן וועטשערע, — זאָגט די מאַמע, — דער זייגער איז האַלב איינס.

— איבערגעפּוצעוועט ספּענסערן, — לאַכט פֿאַרן אַוועקגיין טאַליע. ער וויל אונדז ניט איבערלאָזן אין אַן אומעטיקער שטימונג. איך זע, ווי ער זוכט אין קאַפּ עפעס אַ חכמה. ער זאָגט:

— איך וועל באַלד פּונעם בוי־טרעסט מאַכן אַ מאַטשענקע. איך וועל זיי מאַכן אַ „זאַקוציע“.

טאַליע האָט שטאַרק ליב פֿאַרשיידענע אַלטמאַדישע אויסדרוקן. „זאַקוציע“ האָבן אונדזערע עלטער־זיידעס פֿאַרגרייזט פּונעם וואָרט „עקזעקוציע“, וואָס האָט אין זייער צייט באַטייט שמיץ, קלעפּ, ניקאַלאַיעווסקע שפּיץ־רוטנס, נאָר דאָס וואָרט איז אַזוי קאַמיש, אַז איך הויב אָן לאַכן. אַט דאָס טאַקע דאָרף טאַליע. ער געזעגנט זיך אָפּ און גייט אַרויס, און בעת ער גייט אַרויס, זע איך אין זיין בליק, אַז ער איז זייער ניט רואיק.

די מאַמע שיט אָן אַביסל הירוש אין אָן ערדן שיסעלע און הויבט עס אָן איבערקלייבן פֿאַר דער מאַרגנדיקער קאַשע. זי האַלט דאָס שיסעלע נאָענט צו אירע קורצזיכטיקע אויגן און יאָגט זיך מיט גרויס ערנסט נאָך יעדן זעמדעלע, נאָך יעדן שטיקעלע שאַלעכץ... אירע גרויע קוטשערן שיינען ווי זילבער. זי איז, ווי שטענדיק, שייך פֿאַרקעמט און אַנגעטאַן מיט געשמאַק.

פּלוצים שטעלט זי אַוועק דאָס שיסעלע און קערעוועט זיך אויס צו מיר. זי פרעגט האַרב:

— אַניוטע, וואָס איז געשען?

איך מאַך זיך ניט־זויסנדיק: וואָס האָט געזאַלט געשען?

נאָר די מאַמע חזרט איבער:

— וואָס איז געשען? אי דו, אי טאַליע זייט איר זייער ראַסטראַיעט. זאָג

מיר בעסער דעם אמת.

זאָג איר דעם אמת! איך קאָן איר זאָגן: דער קאָפּ טוט מיר וויי, איך בין אויפגעשטאַנען זעקס פאַרטאָג, איך בין געווען דעזשורנע, אַרומגעטרייסלט זיך רייטנדיק אויף אַ שלעכט פּערד. נאָר עס וועט דען העלפּן? זי וועט ניט גלויבן.

דעריבער זאָג איך:

— איך האָב זיך צעקריגט מיט די בויער.

— פאַרוואָס?

— ווייל זיי זיינען אויסווארפן. — אין מיין קול ציטערן אַזעלכע אויפ־ריכטיקע טרערן, אַז די מאַמע הויבט מיר אַן אַביסל גלויבן, זי האַלט פאַר מעגלעך מאַכן מיר אַ באַמערקונג:

— דריק זיך ניט אויס גראַב. ס'איז אַ מיאוסע מידה, קאַנסט זיך נאָך צו־געוואוינען. פאַרוואָס, פּונדעסטוועגן, האַסטו זיך מיט זיי צעקריגט?

גיי דערצייל איר די גאַנצע מעשה! נאָר פאַרשווייגן איז נאָך ערגער. איך גיב איר איבער מיין קריג מיט די בויער. זי איז אויסגעקאַכט אין אַלע קלייניקייטן פון דער בויאונג און איז אויסער זיך, אַז זי דערוויסט זיך וועגן סובאַראַיעווקער אַרץ־גרובן, פאַרמאַכט דעם נומ. 4, אויסגעשעפּט דעם מאַרגאַנעץ! ס'איז דאָך הימל עפּן זיך!

— נו, און מיר זיינען ניט גערעכט?

זי טראַכט אַ וויילע און געפינט, אַז ביידע צדדים זיינען אומגערעכט. אַזוי איז ביי איר שטענדיק, נאָר זי איינע איז שטענדיק גערעכט. זי גיט צו:

— איך בין געווען אַזוי אומרויאיק, איך האָב געמיינט, עפעס מיט אַריקן.

אַריק איז מיין זון, דער יונגיטשקער לייטענאַנט, וואָס ליגט איצט אין קויבישעווער שפיטאַל.

— ניין, ניין, ביי אַריקן איז אַלץ אין אַרדענונג. דו האַסט דאָך געלייענט היינט דעם בריוו.

זי באַרויאיקט זיך און נעמט זיך ווידער צו דער הירוזש.

אין טיר גיט מען אַ לייכטן קלאַפּ. די מאַמע גייט אַרויס און באַלד גייט זי אַריין צוריק, ווער איז דאָס, ווער?

— ס'איז דאָרע (די שכנה), אַפּגעבראַכט דאָס וואַשברעטל. דאָס קומט זי פון דער באַראַטונג. ס'האַט זיך דאָרט נאָך ניט געענדיקט, ס'איז שוין אַבער נאָך איינס.

— וועגן וואָס רעדט מען דאָרט?

— זי זאָגט: מע קריטיקירט די וועג־אַרבעטן.

די שכנים אין אונדזערע הייזער לייען פאַרשיידענע הפּצים אייער ביי דעם אַנדערן. מיר זיינען אַלע געקומען אַהער אָן שטוב־באַלעבאַטישקייט. דערפאַר אַבער געפינט זיך אין יעדער שטוב כאַטש איין נויטיקע זאַך: דאָ — אַ שער, דאָרט — אַ פּרעסל, אַ וואַשברעטל, און אונדזערע באַלעבאַסטעס זיינען רייכער אין באַלעבאַטישקייט ווי אַמאָל אין אונדזערע אַלטע היימען, ווייל זיי גייען צו די שכנים, ווי צו זיך אין קאַמער אַריין, און קיינעם שיינט עס ניט מאַדנע. און דאָך איז מיר אַ וואונדער אויף דאָרען — זי וואַלט, דאַכט זיך, געקאַנט אַנקלאַפּן

מאַרגן אינדערפרי. אַך, ווען מע קאָן זי אַ פּרעג טאָן, וואָס הערט זיך דאָרט?
די מאַמע זאָגט:

— לייג זיך, טאַכטער, שלאָפן. נעכטיק היינט ביי מיר. נאָ דיר די קישן.
„די קישן“ הייסט ביי איר די קישן „פון אמתע פעדערן“. זי לייגט זי מיר
אונטערן קאָפּ. איך ליג האַלב־שלעפּעריק, האַלב־וואַך. דער לאַמפּ שיינט אַלץ
שטאַרקער און שטאַרקער. די מאַמע קלייבט איבער די הירזש. אינדרויסן רעדט
ערגעץ אַ ראַדיאַ...

און ערגעץ ווייט דאָרט בלאַנדזשעט אַרום באַרעלע מיט זיינע חברים און
פאַר קעלט נורען זיי זיך אין זייערע נידעריקע זומערדיקע קאַלנערס און קריכן
אַריין אין זיי ביז איבער דער קיץ. און ווייטער, ווייטער אויף מערב ליגט אין
שפיטאַל מיין יינגעלע אַריק, וואָס האָט שוין איצט יעדן פרימאַרגן 36.9° און
יעדן אָונט ניט מער ווי 37.5°. און אַז ער וועט ווערן געזונט, וועט ער ניט אַוועק־
פאַרן אויף אַ שטעקעלע רייטנדיק צו דער מאַמען אין פעלענע אַריין, נאָר ער
וועט אַוועקפליען אויף אַן עראָפּלאַן פון דער נייסטער קאָנסטרוקציע אַהין, וואו
די מאַמעס פאַרלירן זייערע רעכט... און ערגעץ ווייט, ווייט דאָרט ליגט אַ קופּע
פאַרויכערטע ציגל — דאָס איז מיין הויז אין דער גרויסער אוקראַינישער
שטאָט, און איך בין דאָ, און גאָר דאָ איז מיין היים. וואָס־זשע איז דאָס אַלץ?
אַ פאַרפלאַנטערניש... עפעס ציט זיך אַ דינער קלאַנג אינדערלופט... איך ווער
אַנטשלאָפן...

7.

דאָס מאָל חלומען זיך מיר שווערע, אומרויאַקע חלומות. מיר חלומט זיך,
אַז איך לעב מיין געוויינלעך לעבן, נאָר עס קומט פאַר אויפן גרונט פונעם ים.
אַלץ איז ווי שטענדיק, נאָר אַלץ איז געפאַרבט אין אַ גרינבלעכן קאַליר און אַלץ
איז אַנגעזעטיקט מיט בענקעניש און אַלץ איז ניט דאָס, וואָס מע דאַרף, ניט אַזוי,
ווי מע דאַרף, און גאַרניט גייט מיר ניט איין.

איך שוויים צו אַ גרויסער גרינבלעכער שטאָט, איך זע אַלע אירע הייזער,
ברייטע גאַסן און פילשטאַקיקע בנינים, און פלעצער. מיר איז דאָ אַלץ גוט
באַקאנט, איך ווייס אַלע אַריינגענג און אַלע אַרויסגענג. נאָר עפעס גלוסט זיך
מיר ניט אַפּשטעלן זיך אין אַט דער שטאָט, קיין זאַך גייט מיר דאָ ניט איין, ס'איז
דאָ עפעס ניט בשלום, און איך שוויים אַוועק ווייטער. אינמיטן ים הייבן זיך אויף
גלאַטע, גרינע זאַמד־בערגלעך אָן שום גרעזער אויף זיי. איך שוויים צו און לייג
זיך אַנידער אויפן זאַמד. פּלוצים הויבט אַן ערגעץ ביי דער זייט ריזלען וואַסער,
און איך דערהער נאָענט לעבן זיך באַרעלעס קול — איך לאָז זיך נאָכן קול. עס
ווערט אַלץ ווייטער און ווייטער און איך שוויים און עס ברעכן מיר פונעם שווימען
די אַקסל. פּלוצים פאַרשווינדט דאָס קול, און עס הערט זיך נאָר דאָס ריזלען
פונעם וואַסער, און מיטאַמאָל דערהער איך באַרעלען רעדן האַרט לעבן מיר. איך
דערפריי זיך שטאַרק. נאָר ער ווערט ווידער אַנטשוויגן, און נאָר דאָס פאַר־
דראַסיקע ריזלען פונעם וואַסער הערט זיך אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער. איך

צי זיך אין דער זייט, וואו כ'האב ערשט געהערט באַרעלעס קול, נאָר פּלוצים גיט אַ שייַן אַ בליק, ס'פּליט אַראָפּ אַ פּוגאַסנע באַמבע און צערייַסט זיך... איך עפּן אויף די אויגן, לעבן מיין קאַפּ פּאַרמאַכט די מאַמע דאָס שאַפּקעלע. אַנטקעגן מיר, ביים וואַש־טיש, שטייט באַרעלע און וואַשט זיך. איבערן שטוב בלאַנדזשעט אַרום טאַליע, דער צעטראַגענער מלאַך. באַרעלע האַלט אין איין רעדן, דאָס וואַסער ריזלט און גיסט זיך אויף זיין קאַפּ, אויף זיין האַלדז, אויף די הענט... איך קום צו זיך.

— באַרעלע! — שרייַ איך אויס און וואַרף זיך צו אים. — באַרינקע, טייערער, וואָס איז מיט דיר געשען?

איך וואַרף זיך אים אַרויף אויפן האַלדז, און ער כאַפט מיך אַרום מיט די עלנבויגנס, ווייל די הענט זיינען ביי אים נאָס.
— ווייניקער אימפעט! — זאָגט קאַלטבלוטטיק די מאַמע. — לאַז אים זיך אַפּווישן.

נאָר ער ווישט זיך ניט. ער קושט מיך פּאַרזיכטיק אין די האַר, אין די אויערן, אין האַלדז, ער זאָל מיך ניט פּאַרנעצן, און דאָך בין איך שוין פּיטש־נאָס.
— אַן אידיאַט קושט זיך מיט אַן אידיאַטקע, — זאָגט טאַליע, — אַ בילד פּאַר די געטער, אַ גדולה מיט גריוון.

— באַרעלע, זאָג, וואָס־זשע איז דאָרט פּאַרגעקומען? — בעט איך זיך.

— לאַזן זיי דיר דערציילן, — זאָגט באַרעלע.

די מעשה דערציילט מיר, סוף־כל־סוף, די מאַמע, און ס'איז דאָ וואָס צו הערן!
אַז די אַרבעטער זיינען געקומען פּאַרנאַכטלעך אויפן קאַריער, האָבן זיי פּאַר־לייגט אַמאַנאַל אויף אַ גרויסן שטח אין אַ סך גרויסע בויער־לעכער. זיי האָבן באַשלאָסן אויפרייסן מיטאַמאַל אַ גרויסע נאַרמע שטיין, ווייל מ'האַט זיך געקליבן פּאַרלייגן אַ סך נייע אַביעקטן. געטאָן האָבן זיי אַלץ לויטן סדר — אויסגעשטעלט די וואַך און אונטערגעצונדן דעם שנוּר. אַז ס'האַבן זיך געענדיקט די אויפרייסן, האָבן זיי דערזען אַ מערקווירדיקע זאַך: אַ טייל שטיינער זיינען געווען ווייסלעכע, ווי געוויינלעך, און אַ טייל — שוואַרצע, ווי סאַזשע — ניט אַזעלכע ווי די, וואָס מע נוצט אין דער בויאונג.

איך הער, און פּלוצים טוט מיר עפעס אַ בליץ אין מוח, נאָר איך שווייג — ווייטער, ווייטער!

— נו, איז געקומען אַדינצאָו און האָט ניט געוואוסט וואָס צו זאָגן. האָט ער געהייסן פּאַרלייגן אַ פּאַר אַנדערע אויסגעבויערטע לעכער, פון צוויי פּאַרשיידענע זייטן, האָט איינע געגעבן קאַלכשטיין, און די אַנדערע . . .

— מאַרגאַנעץ? — שרייַ איך אויס.

— נו, פּאַרשטייט זיך, — זאָגט באַרעלע. — זעסטו שוין, טעכטערל, אַז מיר האָבן גאָר ניט געדאַרפט אַזוי זיך אַמפּערן. ביי אונדז אויפן אוראַל ווערט מען ניט פּאַרפאַלן. אַט אַזוי, דאַכט זיך, ניט געווען, און אַט איז ווידער דאָ.

— נאָר וואו האָסטו פּאַרבראַכט די נאַכט?

— דאָרטן. אַדינצאָו האָט מורא געהאַט שטעלן אויף זיך, האָט ער מיך

אַרויסגערופן, און דאָס זיינען מיר דאָרט אַרומגעגאַנגען ביז אַט ערשט — גע-
פרואווט דעם באַדן. דו ווייסט, ס'איז דאָרט אַ שלל, און אַזוי נאָענט.

— קומט אויס, באַרעלע, אַז דו האָסט אַפּגעאַרבעט די נאַכט פאַר „זיי“, פאַר
די באַשטעלער...

— אַוודאי! וואָס דען! מיר דאַרפן דען מאַרגאַנען? איך האָב גוטע עטלעכע
שעה אַפּגעהאַרעוועט פאַר אונדזערע טייערע באַשטעלער, וואָס איך האָב זיי אַזוי
ליב!...

— דו דריקסט זיך אויס ניט פינקטלעך, — פאַרריכט אים טאַליע, — מע
זאָגט ניט „איך האָב זיי ליב“, נאָר „איך האָב זיי זיס“.

— נו יא, וואָס איך האָב זיי זייער זיס.

באַרעלע באַמערקט מיין אַנגעכמורעט פנים און זאָגט:

— ערגער זיך ניט, טעכטערל, איך האָב דאָך טאַקע אין דער אמתן געאַרבעט
פאַר אייך, — איינגעריסן די שיד און דורכגעלאָזט דעם נאַרקאַמס רעדע. איך
בין דאָך שוואַרץ ווי אַ קוימענקערער פונעם אַרץ.

איינגעריסן, נעבעך, די שיד... נו, זאָגט, איז נאָך דאָ אַזאַ באַרעלע אויף דער
וועלט? ניט אומזיסט רופט מען אים „דער בריליאַנט פון דער גאַנצער וועלט“.

די מאַמע שרייט:

— קינדער, גענוג פלאַלען. גייט עסן וועטשערע!

די מאַמע טיילט זיך קאַשע אויף פיר חלקים. די שניר שלאָפן שוין —
דער זייגער איז דריי, דיומע איז אין שטאַט.

פלוצים זאָגט טאַליע;

— מער פון אַלעמען היינטיקן אַוונט האָב איך איבערגעלעבט.

— דו? — שרייען מיר אַלע אויס מיטאַמאָל.

— יא, איך, און איבער פאַנטאַזיעס, איר פאַרשטייט, איך קום אויף דער
באַרטונג, פאַרשפּעטיקט אַביסל... .

— ווי שטענדיק!

— זעץ איך זיך אַוועק און הויב אָן זוכן מיט די אויגן באַרעלען. אין ערגעץ

איז ער ניטאָ. צום סוף דערזע איך, אַז אין פרעזידיום זיצט יונעפאַוויטש, — איז

מיר אַלץ קלאָר געוואָרן. איך האָב באַלד אַ נעם געטאַן דעם, יענעם, ביז איך

האָב זיך דערוואוסט וועגן דער „אַוואַריע“. דאָ איז אויף מיר הימל און ערד

געפאַלן. אינדערפרי האָב איך אַוועקגעשטעלט אַרבעטן אָן עקסקאַוואַטאַר, וואָס

גראַבט קאַנאַוועס ניט ווייט פונעם קאַריער, בייטאַג בין איך צוגעפאַרן געוואויר

ווערן און טו אַ פּרעג דעם עקסקאַוואַטאַרשטשיק: „נו, ווי אַזוי גייט די אַרבעט?“

ענטפּערט ער מיר: „נו גוט, איך מאַך 12 מעטער אַ שעה“ (און די נאַרמע איז 7

מעטער). — „הייסט עס, אַז דער גרונט איז אַ ווייכער?“ ענטפּערט ער: „דער

גרונט איז ניט קיין ווייכער, נאָר עפעס איז ער מאַדנע.“ איך גיב אַ נעם אין

האַנט דעם גרונט: ער איז געלעכערט און פיצעלעך קאַלך אין אים. טראַכט

איך זיך: אַ צרה, דער באַדן וואַלגערט זיך אָפּ. דאָ, אויף דרום-אוראַל, טרעפן

אַזעלכע זאַכן. דעריבער, אַז מע האָט מיר דערציילט די מעשה מיט דער אַוואַריע.

האַט זיך מיר גלייך פאַרגעשטעלט אַן אונטערערדישער חלל, און איר פאַרשטייט דאָך וואָס... האָב איך געוואָלט כאַפֿן אַ מאַשין און פֿליען אַהין, זאָגט מען מיר: איר זייט פאַרשריבן צום וואָרט. איך גיב זיך אַ כאַפֿ — ניטאָ די טעזיסן, בין איך צוגעלאָפֿן אַהער — זוכן די טעזיסן און אַפּשער וועל איך עפּעס הערן וועגן דעם „בריליאַנט“. איר שטעלט זיך פֿאַר?

מיר שטעלן זיך פֿאַר און ענטפֿערן:

— המממ...

ווייל אונדזערע מיילער זיינען פול מיט קאַשע.

באַרעלע לויבט:

— אַ פֿרעכטיקע קאַשע! נאַטאַליע איזאַנאַוונען קומט אַן אַרדען!

די מאַמע ענטפֿערט:

— ניט נאַטאַליע איזאַנאַוונען קומט אַן אַרדען, נאָר מיר, ווייל... איך האָב פֿון דער ערשטער מינוט זיך דערוואוסט וועגן באַרעלעס געשעפֿטן היינטיקן אָונט, איך האָב אָבער ניט געוואָלט מאַכן קיין פֿאַניקע.

— דו? — שרייען מיר אַלע אויס. — פֿון וועמען?

— פֿון נינען, דער סעקרעטאַרשע. מ'האַט זי דריי מאָל געשיקט היינטיקן אָונט אַהער זיך אָנפֿרעגן וועגן באַרעלען. ער האָט זיי אָפֿילו ניט אָנגעקלונגען.

— איך האָב ניט געקאָנט, מאַמע, מיר זיינען צו ווייט פֿאַרגאַנגען. נאָר

פֿאַרוואָס האָסטו גאַרנישט ניט געזאָגט אַניוטען?

— צו וואָס? מיר וואָלט שוין דערפֿון געוואָרן גרינגער?!

די ברידער גלעטן דער מאַמעס הענט (קושן זיך האָט זי פֿיינט) און חזרן אַן

אַ סוף:

— מאַלאַדיעץ, מאַמוסי!

זיי שפּיגלען זיך אין דער מאַמעס האָר, אין דער מאַמעס הענט, אין אירע קליידער, און ווי קינדווייז, ווי יינגלווייז, ווי מענערווייז, שרייען זיי אויס מיט דער גרעסטער זיכערקייט:

— מאַמוסי, דו ביסט די שענסטע פֿרוי אין דער וועלט!

און ווידער צו מיר:

— לערן זיך, טעכטערל!

נאָר איך נעם שוין כמעט ניט קיין אַנטייל אינעם שמועס. איך בין מיד, מיד...

איך פֿאַררוק זיך אין אַן עק טיש. איך פֿאַרנורע דעם קאַפּ אין די הענט און אַזוי ליג איך. איך טראַכט: לערנען זיך ביי דער מאַמען! נאָראַנים! וואָס מע דאַרף, האָב איך שוין לאַנג זיך אָפּגעלערנט פֿון דער מאַמען, נאָר וואָס האָב איך בכלל געקאָנט פֿון איר זיך אָפּלערנען? קאָן מען דען גלייכן מיין לעבן צו דער מאַמעס לעבן? די מאַמע איז אַלט געווען 40 יאָר, בעת זי האָט דאָס ערשטע מאָל דערזען אַ מלחמה, און איך? איך דערמאָן זיך מיין לעבן: די קינדהייט — אין דער ערשטער וועלט־מלחמה, די פֿריע יוגנט — אינעם בירגער־קריג, דערנאָך די שוועריקייטן פֿון אויפֿבויען דאָס נייע לעבן... האָט געוואוסט פֿון דעם אַלעמען די מאַמע? האָט זי געוואוסט פֿון די סאַרפֿעדיקע ווינטן פֿון אחריות? איז זי

געשטאַנען אין איין ריי מיט די אַטלאַסן, וואָס האַלטן אויף זייערע אַקסלען דעם ערד־קײלעך? און מיר גלוסט זיך זיי זאָגן: קינדערלעך, איד בין אַ וועטעראַן! אַמאָל, אין דער רוסישער אַרמיי, וואָלט מען מיר שוין געגעבן עטלעכע העקטאַר ערד צום אייביקן באַזיץ און אַ דעמיסיע ביזן סוף פון מיינע יאָרן. נאָר ווער דעמיסיע, וואָס דעמיסיע! קיינער טראַכט ניט וועגן דעם, און איד די ערשטע טראַכט ניט. איד טראַכט ניט וועגן מיין עלטער, איד טראַכט ניט וועגן מיין געשלעכט. איד גיי אַרום אין מענערשע קליידער, איד פאַר אַרום רייטנדיק, און מעגלעך, אַז די מאַמע איז גערעכט, אַז דערפון ברעכן מיר אַזוי די אַקסל, און אפשר פונעם קלימאַט, וואָס בייט זיך עטלעכע מאָל אין טאַג...

איד הער, ווי די מאַמע זאָגט:

— שאַ, זי איז אַנטשלאַפן געוואָרן...

און טאַליע זאָגט:

— זי האָט זיך היינט שטאַרק פאַרמאַטערט. זי איז ווידעראַמאַל אַרומגעפאַרן אויף דער גרינער קליאַטשע. זיי קאַנען ניט באַזאָרגן זייער פערסאָנאַל מיט פערד און וועגעלעך, אָדער כאַטש די רייט־פערד צופעסטיקן צו יעדן באַזונדער, אַן אַנאַנימקעס.

נאָר באַרעלע קען מיך בעסער פון אַלע. ער זאָגט:

— זי שלאַפט ניט, זי איז נאָר זייער מיד.

און באַלד דערהער איד לעבן זיך זיין ליב קול:

— אַ קליינינקע... אַ מידינקע... נעבעך...

דאָס דאָזיקע איז שוין פאַר מיר צו פיל. איד שפּרינג אויף און שריי ביז:

— גלעט מיך!

באַרעלע „גלעט מיך“, ער ציט אויס פאַר זיך זיין לינקע האַנט און גלעט זי

מיט דער רעכטער, פון די פינגער צום עלנבויגן, ווי די אַרטיסטן פונעם „גאַסעט“.

דערביי רעדט ער, ווי זיי, מיט אַ פעסטשענדיק קול:

— טעכטערל... קעצעלע... קאַטיקל...

און ער מאַכט אַזעלכע העוויות, אַז מיר קייכן אַלע פאַר געלעכטער. דערזען

אַזא דערפאַלג, באַווייזט אונדז באַרעלע זיינע איבעריקע נומערן. ס'איז שפעט,

און ער איילט זיך, דעריבער מאַכט ער זיי אויף גיך, און דערפון זיינען זיי נאָך

קאַמישער. ער ווייזט, ווי אַזוי דער דירעקטאָר האַלט אַ רעדע צו די קאַזאַכן,

און ווי אַזוי יוזעפּאָוויטש גיט פּאַנאַנדער די איבערגאַנג־פּאַנען און פּלאַנטערט

די יוגנטלעכע בריגאַדעס, און די מיידלעך פון די בריגאַדעס ווישן זיך די אויגן

פאַר פּרייד. צום סוף זינגען מיינע ביידע ברידער די ליד וועגן דעם פּרעכטיקן

„טיטאַניק“ און וועגן די מענטשן, וואָס האַבן זיך געראַטעוועט אין שיפלעך און

זיינען צוגעקומען צו נייע, גאַסטפּריינטלעכע ברעגן.

נעמט אַראָפּ אייך, מיינע לייטן, אַ מוסר,

אַז אַ מענטש טאָר זיך קיינמאַל ניט שרעקן.

די כוואַליעס האַבן די שיפלעך, אוי צעשמיסן,

נאָר זיי זיינען דאָך פאַרגאַנגען ביז די ברעגן...

8.

די ברידער זיינען אַוועקגעגאַנגען צו זיך, און איך נעכטיק ביי דער מאַמען. מיר גלוסט זיך אָבער ניט שלאָפן. איך האָב אָפּגעגעסן און זיך אָנגעלאַכט, און איצט מוז איך עפעס טאָן, ערגעץ גיין, מיט איין וואָרט — זיין „דיעלנע“. מער פון אַלץ גלוסט זיך מיר צום נייעם מאַרגאַנעץ — אויסמעסטן אים מיט מיינע טריט אין דער לענג און אין דער ברייט, אַז די שטייול זאָלן ווערן פול מיט קליינע הרודקעלעך אַרץ, זיי זאָלן שניידן אין די טריט, זיי זאָלן שטעכן אין דער הויט און זאָלן מיך ניט לאָזן גיין. מיר גלוסט זיך אַראָפּוואַרפן אַן אַרבל פון דער ספּעצאַווקע און אַריינקריכן מיט דער נאַקעטער האַנט ביזן אַקסל אין דער בויער-לאַך און אַרויסנעמען זי אין רויטע צעדראַפּעטע פּאַסן און דאָס פנים זאָל זיך דערביי באַדעקן מיט שוואַרצע פּלעקן — אויפן שטערן און אַרום דער נאָז. מיר גלוסט זיך אָננעמען פּולע אַרעמס מיט די נייע און אַלטע רייכטימער און אַריינרוקן צווישן זיי דעם קאַפּ און שמעקן זיי, פּראַוון אויף דער צונג און פּאַלן מיט זיי און קייקלען זיך אין זיי. מיר גלוסט זיך נאָך אַ סך אַזעלכע זאַכן, נאָר ס'איז פיר אַייגער ביינאַכט, ביז טאָג איז נאָך ווייט...

— מאַמאַטשקע, וואָס זאָל איך עפעס טאָן ?

— וואָס הייסט, וואָס ? לייג זיך שלאָפן.

— עס גלוסט זיך מיר ניט שלאָפן.

— נו, פּאַרשטייט זיך, קיינמאַל ניט ווי ביי לייטן. ווען מע דאַרף וואַכן,

שלאָפסטו; ווען מע דאַרף שלאָפן, וואַכסטו.

— מאַמאַטשקע, לאַמיר איבערפרעסן די וועש.

— וואָס פאַר אַ וועש ? וואָס חלומט זיך דיר ?

מיר חלומען זיך די פרידלעכע צייטן. מיר גלוסט זיך, מיר זאָלן האָבן אַ סך פּריש-איבערגעטריקנט זויבער-צוגעבלאַווט וועש, מע זאָל עס טראָגן פון דרויסן און עס זאָל שמעקן מיט ריינקייט, מיט קראַכמעל און מיט וויכער פּרילינג-דיקער לופט; מיר גלוסט זיך, אַז אַ סך זאָל נאָך הענגען אויף די שטריק און רייצן אונדז פונדערווייטן מיט די פּריינטלעך-רופנדיקע אַרבל פון די מענערשע העמדער. און אומעטום זאָלן זיין די פענצטער אָפּ, און די לאַמפן זאָלן העל שיינען דורך די פּרישע בוקעטן און דורך די טולענע פּאַרהאַנגען, און מע זאָל זיך אומעטום ריכטן אויף געסט, און איך זאָל פּרעסן מיט צוויי פּרעסלעך מיט אַמאַל, איינס אין די הענט און איינס זאָל גליען, און איך זאָל שרייען אַ ביזע: „גיכער הענגט אויף די גאַרדינען, עס פּאַלט צו די נאַכט!“ און מע זאָל מיר אַלע אינאיינעם ענטפּערן טומלענדיק: „שווייג אַ מינוט, דער שטראָדל ברענט צו.“

— מאַמאַטשקע, לאַמיר באַקן אַ שטראָדל.

— אַניוטע, איך זאָג דיר, לייג זיך שלאָפן. אַט באַלד לעש איך אויס די שיינ.

— מאַמאַטשקע, לאַמיר קויפן אַ שפּיגל.

— אַניוטע, איך פּאַרלעש די שיינ. דו האַסט זיך אויסגעשלאָפן, און איך ניט.

אַזוי, איצט זיך איך שוין אין דער פינצטער. טאָן קאָן איך גאַרניט, גיין

קאָן איך אין ערגעץ ניט. איך קאָן נאָר טראַכטן, און טראַכטן האָב איך פון וואָס:

קינד מיינס, אַדיק! וואָס טוסטו איצט? איך האָלט אין די הענט דיין בילד, אַ פאַטאַגראַפֿיע, אַראַפּגענומען ערגעץ אין וועג. איך געפֿין זי שטענדיק אין דער פינצטער, ווייל זי איז אומנאַטירלעך גלאַט און גלאַנציק פֿון דער רעכטער זייט. גאַט באַהיט, זי אַ קוש טאַן אין דער זייט אַריין — ווערט באַלד אַ פּלעק, און אַ נעפּל פֿאַרשטעלט אויף שטענדיק דינע טייערע שטריכן. איך קוש זי שטענדיק פֿון דער לינקער זייט, און מיך אַרט ניט, אויב דער קוש פּאַלט ניט אויף דינע טייערע אויגן, וואָס איך בענק אַזוי נאָך זיי. מיר איז גוט, וואוהיין דער קוש זאָל ניט טרעפֿן, אַלץ־אינס קומט מיר צו אַ שטיק געזונט, קינד מיינס. דריי־סטער זון מיינער, שלאַנקער סאַלדאַט אין דער גרינ־בלויער פּילאַטקע, וואוהיין קוקסטו פֿון אונטער די פֿאַרבאַכענע ברעמען דינע? וואָס ווילן זאַגן דינע בלוי־גרויע פֿאַרשטאַנדיקע אויגן? אַך, דיר איז אויך אויסגעפּאַלן אַ שטיק פֿון אונדזער גוט־באַקאַנטער שווערער אַרבעט: אויסראַטן די מיסט־גרעזער פֿונעם פּרעכטיקן גאַרטן, וואָס רופּט זיך אונדזער ערד, צערטען די שלענג און עקדישן, וואָס פֿאַרשטערן אונדזער יום־טובֿ. נו, איז וואָס, זונג? העכער דעם קאַפּ און שטעל זיך אין איין ריי מיט אונדז. עלטערע! מיר וועלן דיר דערציילן אַ סוד, וואָס דו ווייסט אים מן־הסתּם אַליין: אויף דער וועלט איז דאָ אַ גרויסער אוצר, און דער אוצר רופּט זיך אָן: לעבן, נאָר מע דאַרף פֿאַרדינען דאָס רעכט צו געניסן פֿון דעם דאָזיקן אוצר. דערמיט פֿאַרנעמסטו זיך איצט, איז זאָל דיר ניט שווער זיין דיין מי, זאָלן דיר ניט שרעקן די שווערסטע געפּאַרן. פֿאַראויס, קינד מיינס, דער זיג איז שוין ניט ווייט!

איך לייג אַוועק אַריקס בילד אויף מיין שויס. אַדער גאָר דאַרט, וואו עס געפינט זיך דאָס צאַרטע גריבעלע ביים אָנהייב האַלדז. אַהיין פּלעגט אַריק ליב האָבן קינדווייז פֿאַרוקן זיינע פינגערלעך מיט די לאַנגע ברעקעלעך נעגעלעך אויף זיי. איך פּלעג קושן, ווי אַ דולע, די קלייניקע פינגערלעך און פּלעג באַ־דויערן, הלמאי זיינען מיינע ליפּן אַזוי גרויס און די פינגערלעך אַזוי קליין און אַזוי ווייניק קושן קאָן איך שענקען זיי, נאָר אַריקל פּלעגט פּלוצים אויסשרייען: „אַ—בו...“ און פּלעגט זיך מיטאַמאַל אַריינבייסן מיט זיינע ווייכע יאַסלעלעך אין מיין האַלדז, און דעמלט פּלעג איך דריקן זיינע טייערע פּיסעלעך, וואָס אויף זיי איז אַצינד אַזאַ גרויסע „וואָווע“...

איך טו זיך אויס און לייג זיך אַריין אין בעט. איך דערמאָן זיך וועגן דעם נייעם מאַרגאַנעץ. באַרעלע איז געקומען אַהיים אַ גאַנצער. מאַרגאַנעץ האָבן מיר באַלד לעבן זיך. דער שונא אַנטלויפט אַלץ ווייטער אויף מערב און ליידיט אַ מפּלה נאָך אַ מפּלה... אַך, ס'איז גוט, מיינע טייערע! ס'איז „גימל“, ווי טאַליע זאַגט. אַ ווייכע שיינ גיסט זיך אין פענצטער אַריין, דורכגעשניטן מיט די בליצן פֿון די עלעקטרע־צעכן. מיין קינדס בילד ליגט אויף מיין האַרצן, מיט דער לינקער זייט צו מיר, מיטן פנים געווענדט צו גאָר דער וועלט. איך נעם אַראַפּ דאָס בילד און לייג עס לעבן זיך. איך כאַפּ אַרום מיט ביידע הענט די קישן פֿון די אמתע פעדערן און ווער אַנטשלאַפּן. אַ גוטע נאַכט!

היימלאנד

1

פאטערלאַנד, מיין אויסדערזוויילטער וויי,
 מיינע ליפן לעש איך אין דיין שניי...
 אין דיין אומרו איז מיין גליק פארשארפט,
 ווייסטו, וואָס אין לעבן איך באַדאַרף? —
 זיי מיר נעענטער פון מיין געזאַלצן העמד,
 ווען דאָס האַרץ פון בענקשאַפט איז פאַרקלעמט,
 ווען אַרום איז חושכדיק און שוואַרץ,
 זאָל דיין וואַלגע-ליד אַ שטראָם טאָן פונעם האַרץ!
 זאָלסט זיך שפיגלען אין מיין לויטערן געוויסן,
 און ווען איך פאַל, די אויגן מיר פאַרשליסן.

2

פון אויגן מיינע נעם די שייך,
 פון לונגען — דאָס געדעך,
 לאַז איבער מיר דעם האָס צום פיינט,
 דאָס רעכט אויף זיין גערעכט!
 קיין קינד, קיין רינד, קיין ברעקל דאָך,
 און ס'איז מיין לייב צעאַשט...
 צי דאַרף אַזאַ מין מענטש אַ סך?
 לאַז איבער מיר דעם האָס!
 ווי אויף דער תליה קרעכצן שטריק,
 סע קרעכצט מיין בלוט אין אַדער —
 מיין ערד, מיין ווייב פאַרגוואַלדיקט ליגט
 און וויינט, און מאַנט, און פאַדערט.
 סע שליידערט מיך אַרום איר פּיין
 און טרייבט מיך אום און רודפט —
 לאַז איבער מיר דעם שטאַרקן וויין
 פון שונאס לעצטן שוידער!

פון אויגן מיינע נעם די שיין,
פון לונגען — דאָס געדעך,
לאָז איבער מיר דעם האָס צום פיינט,
דאָס רעכט אויף זיין גערעכט!

1943

מ א ט ע ג ר ו ב י אַן

ווייטרוסלאַנד

פון אַלע דיינע טייכן וואָסער פאַרזוכט,
אין אַלע דיינע וועלדער געשלאָפן,
פון אַלע דיינע סעדער געגעסן פרוכט,
מיט אַלע דיינע שלאַכטזין זיך געטראָפן:

ביים פריפעט און ביים בוג,
ביים סאָזש, ביי דער בעריאַזע,
אויף אַלע דיינע טעכטער מיט ליבע געקוקט
ווי גראַמירן זיי פלעגן אַבאַזן.

ביי אַלע דיינע שייטערס געוואַרעמט די הענט,
און אַלע דיינע טרערן געקליבן,
אין אַלע דיינע פייערן מיט דיר געברענט
ביז דעם ביטערסטן שונא פאַרטריבן.

פון אַלע דיינע זאַסיקעס קאַרטאַפּל געשיילט,
איבער אַלע דיינע פּלויטן געשפרונגען,
מיט אַלע דיינע גראָזן די וואונדן געהיילט,
ווייסרוסישע, יידישע לידער געזונגען.

פון אַלע דיינע ליינען העמדער געשטריקט,
אונטער אַלע דיינע רעגנס געוואַקסן,
ווי טיף איז דיין בלוילעך־ריינער בליק,
ווי גרין — דיינע באַוועלדערטע אַקסל.

פון אַלע דיינע יאַגדעס וויינען געשטעלט,
מיט אַלע דיינע קרייטעכצער דעם קאַפּ געצוואַגן,
מיט אַלע דיינע דערפלעך, טייכן און שטעט
דיך ביים האַרצן געטראָגן.

אהרן ווערגעליס

דער פאנטאן

די שטוב און דעם סאָד האָט אַ פּייער פאַרברענט,
די ביימער פאַרקוילט און די פּייגל פאַרטריבן,
נאָר איינער־אַליין, ווי ס'וואַלט גאַרניט געשען,
אין חורבן, אין בראַך אַ פּאָנטאָן איז געבליבן.

עס איז דער פּאָנטאָן דאָ אַזוי אומגעריכט!
פאַר וועמען מיט זיילן געשליפענע לייכט ער?
באָדאַרפט וואַלט ער בלייבן, אַזוי ווי אַ לייכטער,
אין וועלכן מ'האַט אויסגעלאָשן די לייכט.

ווייזט אויס, אַז בכיוון ער וויל מיט זיין גלאַנץ
באַשיינען דעם דעמער פון טויטע רואינען,
צי אפשר איז ער גאַר אַראָפּ פונעם זינען
און טאַנצט אויף דעם חורבן דעם לעצטן טאַנץ?

ער טוט פון דער שטאַלענער הויך זיך אַ ריס,
די שטערן אין זילבערנע זיילן פאַרפלעכט ער,
דערגרייכט צו לבנה ווי צו אַ באַשערטער,
און וואַרפט זיך אַוועק צו די אייגענע פּיס.

דער סאָד איז פאַרברענט און דאָס הויז איז פאַרקוילט,
עס זינגט דער פּאָנטאָן, ווען די ווינטן דאָ קלאַגן,
ער וויל ניט מיט ערד זיך פאַרשטאַפּן דעם מויל,
נאָר אייביק דאָ ריזלען און אייביק דאָ שלאַגן!

מ. א. ר. א. נ. ס. ק. י.

צווישן יידישע קברים

קיינער ווייסט ניט גענוי, וויפל זי איז טאקע אַלט, די באַבע שיינע-ריווע. זי אַליין וויל ניט ציילן אירע יאָרן, ס'איז נאָר באַוואוסט, אַז ווען מ'האַט אין שטעטל געבראַכט דעם מאַניפעסט וועגן אַפּשאַפּן פּאַנשטשינע, האָט זי שוין געהאַט אַ פּולע שטוב מיט קינדערלעך. נאָך איז באַוואוסט, אַז ווי דער שטייגער איז געווען אין יענע ווייטע צייטן, האָט זי זייער יונג חתונה געהאַט, אַפילו קיין זעכצן ניט געווען. אַלע יאָר געבוירן אַ קינד און אַמאָל טאקע אַ צווילינג. און סך-הכל האָט זי געהאַט ערף זין און טעכטער, און זי האָט זיי אַלעמען איבער-געלעבט. די זין און טעכטער האָבן, ווי טאַטע-מאַמע, יונג חתונה געהאַט און געהאַט אַ סך קינדער. דאָס זעלבע די אייניקלעך. איז גאָר קיין חידוש ניט, וואָס זי האָט בשום-אופן ניט געקענט אונטערציילן, וויפל-זשע האָט זי אייניקלעך און אור-אייניקלעך און אור-אור-אייניקלעך. איז געקומען וויליע, אַ שילער פון אַכטן קלאַס, און באַשטימט אַריינברענגען אַרדענונג אין אירע צעטלען.

ס'האַט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די באַבע האָט זעקס און זעכציק אייניקלעך, הונדערט מיט איין און דרייסיק אור-אייניקלעך און צוועלף אור-אור-אייניקלעך, סך-הכל, אַ חוץ אים, צוויי הונדערט מיט ניין. ער, וויליע, איז דער צוויי-הונדערט צענטער.

און ווען וויליע האָט פאַרפירט דעם גראַבן העפט מיט דער וואונדערלעכער רעגיסטראַציע, איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז צווישן די אַלע צוויי הונדערט מיט צען איז פאַראַן זעקס דאָקטוירים, צווישן זיי וויליעס טאַטע-מאַמע, פאַראַן פינף אינזשענערן, איינע אַן אַקורשערקע, אַכט שאַפּערן, אַ טעסלער און דריי קצבים, צוויי זינגערס, דריי פידלערס, אַ ביאָלאָג און אַן עסיק-מאַכער. אַלע מלאכות פון דער וועלט אין דער באַבע שיינע-ריוועס הויז-געזינד.

וואוינען וואוינען זיי אין אַלע עקן לאַנד. אין מאַסקווע און אין לענינגראַד, אין קאָנאַטאַפּ און אין באַקו, אין יאַמפּאַל און אין אַמסק, לעבן שוואַרצן ים און אַפילו לעבן ווייסן.

האַט זיך וויליע געווענדט צו אַלע צוויי הונדערט מיט ניין און זיי דער-מאַנט, אַז זיי האָבן אַ באַבע, אַן עלטער-באַבע, גאָר ניט קיין שפעטנע יידענע, מע דאַרף אַן איר ניט פאַרגעסן, איר לאַזן צו וויסן וועגן זיך, און זאָל זי קלייבן נחת. פון דעמלט אַן גייט אַהער אין שטעטל צו דער באַבע שיינע-ריווע אַ גרויסע, גרויסע פאַטשט. בריוו און קאַרטלעך און גאַנצע פאַקעטן.

די באַבע שיינע-ריווע איז שוין לאַנג בלינד, ווייסע הייטעלעך האָבן פאַרצויגן אירע אויגן, נאָר זי הערט נאָך, און דער געדאַנק איז קלאָר און לויטער. האָט זי ליב צו זיצן אויף דער שטיינערנער שוועל אַנטקעגן דער זון און הערן, וואָס

וויליע לייענט איר אויס פון די בריוו וועגן די גרויסע מעשים, וואס אירע אייניקל-
לעך און אור-אייניקלעך טוען אויף. זי ווידער דערציילט וויליען וואונדערלעכע
געשיכטעס וועגן דעם, וואס זי האט געזען און געהערט פאר איר אומענדלעכן לעבן.
אז ס'איז אויסגעבראכן די מלחמה, איז די באַבע שיינע-ריווע געוואָרן שטאַרק
אומרויאיק. זי האָט פיינט מלחמות. זי געדענקט נאָך סעוואַסטאָפּאלער קריג, און
דער טאַטע אירער האָט געדענקט נאַפּאלעאָנען... יא, זי האָט שטאַרק פיינט
מלחמות, דאָן קומט דער טויט פריער, ווי מע דאַרף, און שטאַרבן שטאַרבט מען
משונהדיק, וויליע האָט זי באַרויאיקט, זאָל זי בעסער וועגן טויט ניט טראַכטן.
פאַראַן ווער ס'זאָל זיך אָננעמען איר קריוודע. פיר און זיבעציק אייניקלעך און
אור-אייניקלעך זיינען אַוועק אויפן פראַנט, צווישן זיי זיין טאַטע מאַמע אויך. זיי
האַבן צוגעשיקט בריוולעך פון אַרמיי און גיבן איר איבער אַ גרוס...

זי האָט אַ רגע געשוויגן, די וויסע הייטעלעך אויף די אויגן זיינען געווען
אומבאַוועגלעך, נאָכדעם האָט זי אויפגעהויבן דעם קאַפּ צו עמעצן, וואָס געפינט
זיך ערגעץ אויבן אין בלויען הימל און אויסגעשריען:

— האָ? — געהערט עפעס אַזוינס? מיינע, מיינע פיר און זיבעציק אור-
אייניקלעך און אייניקלעך זיינען געגאַנגען מלחמה האַלטן מיטן דייטש...
זי האָט עפעס אָנגעהויבן שטיל, שטיל שעפטשען. ניין, זי האָט ניט גע-
דאַונט. דאָס האָט זי געשאַלטן, געשאַלטן דעם שונא.

דער דייטש האָט זיך אַבער גערוקט אַלץ נעענטער און נעענטער, זיינע עראַ-
פלאַנען האָבן זיך אַלץ אַפּטער געדרייט איבער די דעכער. וואָס האָבן זיי געזוכט
אין אַט דעם קלייניקן שטעטעלע? קיין פאַבריקן איז דאָ ניטאָ, אַפילו קיין מיל
ניט. און דאָך האָבן די פאַשיסטישע עראַפלאַנען טאַקע אונטערגעצונדן דאָס
שטעטעלע. די וויסינקע, בלויאינקע און גרייניקע הייזלעך האָבן געפלאַקערט,
ווי סטורקאַטשן

אַ באַמבע האָט געטראַפּן אויך אין דער באַבעס שטיבל. אָפּגעברענט — און
ניטאָ דער באַבעס שטוב. די שטיינערנע שוועל איז געבליבן, די באַבע שיינע-
ריווע איז געשטאַנען אַ פאַרלוירענע. זי האָט ניט געוויינט, יידענעס פון העכער
הונדערט וויינען ניט. זי האָט אַפילו ניט געשריגן. העכער הונדערט יאָר שרייט
מען שוין ניט.

אַלץ פאַרברענט געוואָרן, פאַרפאַלן געגאַנגען אין פייער און אין רויך. איר
עלטער-זיידנס פסחדיקער בעכער און איר באַבעס מעשענע לייכטער, און די
תכריכים. שוין אַוודאי העכער פופציק יאָר, אַז די תכריכים אירע ליגן אין
קאַמאַד. און ניטאָ דער בעכער און די לייכטער, און ניטאָ דער קאַמאַד, און די
תכריכים אויך ניטאָ.

— מע וועט מיך באַהאַלטן אַן תכריכים, ווי אַ געפייגערטע קאַץ? ...
פאַרביי זיינען געלאַפּן פּורלעך און מאַשינען און ברייטשקעס. מענטשן זיינען
אַן אויפהער געגאַנגען פאַרביי. דאָס איז איר שטעטל אַוועקגעגאַנגען אויף מזרח.
— און וואָס שטייט איר, שיינע-ריווע? מיר וועלן אייך אַריינעצן אין
פאַעטאַן פון אויספירקאַם.

זי האָט ניט געענטפערט. זי איז געשטאַנען לעבן דער עלנטער שטיינערנער שוועל, אַ שוועל אָן אַ טיר, לעבן איינזאַמען שוואַרצן קוימען, און די בלינדע אויגן האָבן גאַרנישט ניט געזען. נאָר די שפיץ נאָז האָט געציטערט, ווי זי זאָל איינזאַפן אין זיך דעם ריח פון ניט-אַפגעקילטע האַלעוועשקעס... דעם זיידנס בעכער, דער באַבעס לייכטער און אירע תכריכים...

— מילא! תכריכים קאָן מען אויפנייען אַנדערע... קומט!!!

די באַבע האָט אַוועקגעמאַכט מיט די הענט:

— הס-וחלילה! איך וועל זיך שוין פונדאָנען אין ערגעץ ניט רירן... אַזוי-פיל לאַנגע יאָר געוואָרט אויף אים... און איצט וועט ער מיך אַפילו ניט קענען געפינען, גאָטס שליה... הס-וחלילה! וואוהיין קאָן איך שוין גיין?... די מענטשן, וואָס אַרום איר, האָבן זי ווי דאָס ערשטע מאָל דערזען. וויסע אויגן, אַ הויכער שטעקן אין האַנט. און זי אַליין — הויט און ביינער. שרעקלעכע הויט און ביינער, און אַ שרעקלעכער הויקער, פון סעוואַסטאָפּאַלער צייטן אַ הויקער. בנימין דער באַגרעבער האָט זיך פּלוצים צוגערוקט און אַ דונער געטאָן מיט דער גראַבער שטים זיינער:

— אויב דו ביסט שוין, שיינע-ריווע, יאָ נשרף געוואָרן, געבליבן אָן אַ כוסה און אַ קרקע, קענסטו זיך באַזעצן אין מיין בית... וועט מען דיך אַפילו ניט דאַרפן טראַגן...

מענטשן זיינען שוין געוואוינט, אַז בנימין איז חוצפהדיק אין זיין רעדן. ער האָט גענוג גוואַלדן פון מוטערס און יתומים און אלמנות געהערט לעבן אַפענע קברים, ס'האָט אים שוין פון לאַנג אויפגעהערט רירן. נאָר ווען ער האָט איצט אַ זאָג געטאָן: „מע וועט דיך אַפילו ניט דאַרפן טראַגן“, איז אַלעמען געוואָרן קאַלט אין אַט דעם שוידערלעכן זוניקן טאַג. אינעם מלחמה-טאַג. עמעצער האָט אַ שווערן זיפּץ געטאָן:

— צוויי הונדערט צען אייניקלעך און אור-אייניקלעך אויף דער וועלט, און דאַרף בלייבן אַליין אויפן אַלטן פערד...

בנימין האָט געוואוינט אין אַ קליין שטיבעלע ביים ראַנד פון בית-עולם, וואָס האָט זיך באַהאַלטן אָן אַ זייט פון שטעטל. אַ קליין שטיבעלע, ווי יהושיע דעם בעל-תשובהס אוהל. און ביי אַט דעם שטיבעלע, וואָס איז אַליין, ווי אַ מצבה, — אַ גאַרטן, אַ קו, ציגן און הינער... האָט זיך יעדן געדוכט, אַז מצבות ברענען ניט און דערפאַר האָט היינט בנימינס אוהל אויך ניט געברענט. ווידער האָט עמעצער אַ שווערן זיפּץ געטאָן, ווי ער זאָל וועלן זאָגן:

— מע קאָן דאָ אַבער ניט שטיין און וואַרטן...

שיינע-ריווע האָט אויפגעהויבן דאָס בלינדע פנים אירס און אַ רוף געטאָן: — וויליע, וואו ביסטו ערגעץ...

זי האָט אויף קיין ענטפער ניט געוואָרט און נאָך געפרעגט:

— וויליע, ווער וועט מיר אַרויסציען וואָסער פון ברונעם?...

איז וויליע מיט איר געבליבן.

און ווי האָט עס געקאַנט אַנדערש זיין? די קרובים און די שכנים זיינען

אָוועק, טאַטע-מאַמע זיינען אויפן פראַנט, און די באַבע שיינע-ריווע קאָן שוין ניט גיין און קאָן שוין אַפילו ניט פאַרן. זאָל ער זי לאַזן אַליין? וואָס פאַר אַ תירוץ וואָלט ער געענטפערט דעם טאַטן און דער מאַמען און דער גאַנצער משפּחה, אַז זיי וועלן זיך אומקערן צוריק, אַהיים?... ער איז דאָך אַ שילער פון אַכטן קלאַס, און ער איז שוין פינף חדשים אַ קאַמיוגיסט... גיין, ניט געטאַרט לאַזן די באַבע אַליין אין אַט דער וויסטע.

ס'האַבן אין קאַפּ געקלונגען די געוויינען פון די אָוועקגייענדיקע, ס'האַבן גע-קלאַפט די רעדער פון די אַפּפּאַרנדיקע, ס'האַבן געגרילצט אין די אויערן די געשרייען פון די דייטשן, וואָס זיינען אַריין אין אַפּגעברענגטן שטעטעלע, דערזען, אַז ס'איז קיין שטוב ניט פאַרבליבן, און ווילדע, צעכעסטע אָוועקגעלאַפּן ווייטער אין די דערבייאַיקע כוואַרטס און דערפלעך. וויליע איז פאַרטשאַדעט פון גע-זעענעם און געהערטן, פון שיסעריי און קנאַקעריי, פון געשרייען און גוואַלטן און פונעם ריח. לאַנג, לאַנג האַבן זיך נאָך גערויכערט די האַלעוועשקעס פון די אַפּגעברענגטע הייזער, און אַלץ האָט געשטונקען מיט קוילן און סמאַלענע, די הענט, דאָס היטל, דאָס העמד. אין מויל האָט געאיבלט דער ריח פון אַש און שוועבל, און דאָס וואַסער איז געווען שוואַרץ און געפינטלט. אַ פאַסקודנער טשאַד אין קאַפּ...

און פאַרטשאַדעט איז, ווייט אויס, אויך די באַבע שיינע-ריווע. ער דערקענט זי ניט. אַן אַנדער באַבע געוואָרן זינט דער מלחמה. מיינסטנס ליגט זי, די אויגן פאַרמאַכט. צי זי דרעמלט, צי זי האָט שוין קיין כוח ניט. ער רעדט צו איר, ער דערציילט איר עפעס און ווייסט ניט, צי זי הערט, צי גיין, און אויב זי וועט טאַקע שטאַרבן, וואָס וועט ער מיט איר טאָן? ער פלאַטערט פאַר פחד. ער וויל צו טאַטע-מאַמע, צו ברידער און פריינט... ער וויל ערגעץ לויפן, עפעס טאָן... ווייניק וואָס פאַראַן צו טאָן אויפן פאַרלאַזטן בית-עולם, בנימין האָט מיט זיך גענומען די קו, די הינער, דעם הונט אַפילו. בלויז די ציגן געלאָזט. נאָר וויליע האַלט די ציגן אין שטוב. ווען די דייטשן דערזען די ציגן, געפינען זיי די באַבע... זיצן זיי פאַרשפאַרט אינעם בית-עולם-שטיבל, פיר נפשות: צוויי ציגן, אַן עלטער-באַבע און אַן אור-אייניקל.

וויליען איז פשוט שטאַרק אומעטיק, שוין מער פון אַ וואָך, אַז עס גיסט... אַן אַן אויפהער גיסט ער, אַט דער שוידערלעכער נודנער רעגן, די כמאַרעס זיינען איבערן קאַפּ, און אינמיטן טאָג איז פינצטער...

און וואו איז דער ערשטער סעפטעמבער? וואו איז ער, דער גאַלדענער שיינער טאָג, ווען דער הימל איז אַזוי לויטער, דער טאַטע איז אַזוי פריילעך און די מאַמע באַקט אַ זיסנע געבעקסל?... וואו איז ער אַהינגעקומען, אַט דער ליכטיק-סאַמעטענער ערשטער טאָג פון לערניאַר, ווען אַלע חברים און חברטעס זאַמלען זיך פון די אַרומיקע דערפער און כוואַרטס פול מיט נייעס. מע שמעקט מיט עפל און מיט וויינטרויבן. אין די גרויסע קלאַסן — אַ ים מיט פרייד. וואו איז ער?

ניט געווען היינטיקס יאָר קיין ערשטער סעפטעמבער!... ניט געווען קיין

אנהויב פון לערניאר!... דער טאטע האט ניט א גלעט געטאן דעם קאפ און ניט א פאטש געטאן איבער די פלייצעס... דער טאטע איז אויפן פראנט, די מאמע אויך...

נו, און וואו זיינען די חברה־לייט זיינע? די שילער פון זיין קלאס? א!... זיי זיינען אַוועקגעגאַנגען מיט די טאַטעס און מאַמעס... מיט די זיידעס... און פעטריק סופרון?... פון ערשטן קלאס זיצט ער מיט אים אויף איין פאַרטע... אפשר איז ער ניט אַוועק, ער איז נאָך אַלץ ביי זיך אין כּוּטאַר „שטילע ווערבעס“?... אַנאָמלען האָט זיך וויליען געדוכט אַז סעמען, דער טאַטע מיכאַסיעקס, דרייט זיך עפעס צווישן די מצבות. ער האָט אַ שפיי געטאַן, וואָס דוכטן זיך אים אַזוינע נאַרשיקייטן?... וואָס האָט סעמען צו טאַן אויפן בית־עולם? ער איז מסתם ביי זיך אין כּוּטאַר. לעבן אים מיכאַסיעק, וויליע וועט טאַקע פּרוּאוון זיך דורכלויפן צו זיי. אינגאַנצן אַן אַנדערהאַלבן ווערסט פון דאַנען.

מיכאַסיעקן האָט ער אָבער שוין ניט געטראָפן. מיכאַסיעקס מאַמע האָט צו־געדריקט וויליען צום האַרצן:

— וויליע!... ליכטיק קינד מיינס! זיי האָבן אים דערהרגעט... דערהרגעט מיכאַסיעקן... און סאַווען אויך, דעם אַלטן טאַטן מיינעם...

וויליע איז בלאַס געוואָרן, קוים־קוים אויסגעשטאַמלט:

— פאַרוואָס?... פאַרוואָס דערהרגעט מיכאַסיעקן?...

— וויל זיי זיינען דייטשן... די רוצחים זיינען אַהער אַריינגעלאָפן, אַנגעכאַפּט דעם אַלטן פאַר דער באַרד... „דו ביסט בריגאַדיר פון פאַסיעקע... דינע בינען האָבן צעביסן זעקס דייטשישע סאַלדאַטן?..." זיי האָבן דעם טאַטן מיינעם גע־שלעפט צו דער טיר. מיכאַסיעק האָט זיך אַ וואָרף געטאַן צו זיי, פאַרשטעלט דעם אַלטן. „טשעפעט ניט מיין זיידן!..." ביידן האָט דער אויטאָמאַט דורכ־געלעכערט...

ביי וויליען האָט אַפּגענומען דאָס לשון. ער האָט פאַר זיך דערזען די גרינע פאַסיעקע, די באַרימטע פאַסיעקע פון קאַלווירט „שטילע ווערבעס"... זעקס גראָבע נפשות קריכן מיט די לאַפעס נאָכן זיסן האַניק. ביזערן זיך די בינען, זשומען און רופן אַנדערע בינען, וואַרפן זיך אויף די פאַשיסטישע פּרעסערס, בייסן און שטעכן... די רויבער רעווען פון ווייטיק און כּעס...

זיי האָבן דערהרגעט מיכאַסיעקן. וויליע קאַן זיך שוין ניט צוריקהאַלטן. ער צעכליפעט זיך יינגלש אַזוי, וואַרגט זיך מיט די טרערן.

— שאַ שטילער!... ביסט דאָך שוין אַ גרויסער!

ער הערט גלייך אויף. יא, פריער מיט פינף חדשים זיינען זיי מיט מיכאַסיעקן אַנגעקומען אין קאַמיוג. קאַמיוגיסטן וויינען ניט.

נו, דאַרף מען גיין צוריק. די באַבע איז געבליבן אַליין און ווייס ניט, וואו איז ער אַהינגעקומען, און ווייס ניט, אַז מ'האַט מיכאַסיעקן דערהרגעט דערפאַר, וואָס ער האָט פאַרשטעלט דעם זיידן, דעם באַרימטן בריגאַדיר פון פאַסיעקע „שטילע ווערבעס"...

— וויליע! וועסט זיך אַרויסכאַפן מיט דער הינטער־טיר און וועסט אַוועק־

גיין מיט די גערטנער... דער געלער הונט — דער סטאַראַסטע שפירט נאָך יעדן ריר מיינעם און נאָך יעדן, וואָס עפנט מיין טיר...

זי האָט אַ קוק געטאָן אויף אים, אויפּמערקזאַם אַזוי געקוקט, ווי זי זאָל עפעס וועלן איבערלייענען אין זיין פנים...

— ביסט שוין טאַקע אַ גרויסער, וויליע...

ער האָט ברייט צעעפנט די טרויעריקע אויגן, אויסגעצויגן דאָס גאַנערישע העלדזעלע, פאַרריכט די קורצע אַרבל...

— אַט וואָס, וויליע!...

איר פנים איז שטרענג און ערנסט. זי קוקט זיך אום צו די פאַרליאַפעטע פענצטער, צו דער גאַס, וואו עס לויפערט ערגעץ דער געלער סטאַראַסטע.

— ווייסט דאָך, וויליע, דעם אַלטן בית-עולם?

ער האָט ברייט צעעפנט די אויגן, אַ קנייטש געטאָן אַ שמייכלעע אויפן פנים. — צי ער ווייסט דעם אַלטן בית-עולם... פאַראַן דאָרט אַזאַ קבר, ווי אַ שאַפן-שטעלכעלע די גרויס, מיט אַ סטעליע און אַ דאָך, פיר ווענטלעך אַן אַ פענצטער...

גאַר אַן ערלעכער מענטש ליגט דאָרט... — יהושיע דער ערלעכער...

— אַט דאָרט באַהאַלט זיך מיין סעמען... ס'איז אים מסתמא נאָס און קאַלט... טראַג אים אַפ אַט דאָס בינטעדע... האָ?...

ס'איז אַוודאי שווער צו זאָגן, מיט וואָס סעמען האָט זיך מער דערפרייט: מיטן ניט-דערבאַקענעם קאַרוש, מיטן טוטיק, צי מיטן גרוס פון דאָרף און פון זיין ווייב...

ער האָט זשענדע גערויכערט, פאַרצויגן טיף, טיף.

אין פינצטער פון אוהל האָבן זיינע אויגן ווי געדראַפעט זיך אויף וויליעס פנים:

— דערצייל! דערצייל, נאָך דערצייל!

וויליע האָט שוין ניט געהאַט מער צו דערציילן, און סעמען האָט שוין ניט געהאַט מער צו פרעגן, וועגן אַלעמען זיך דערוואוסט, וועגן שכנים און פריינט, וועגן געלן הונט, דעס סטאַראַסטע, און וועגן די דייטשן, וואָס וואַרעמען זיך ביי אים אין שטוב.

עמעצן, וואָס איז געלעגן אויף דער ערד, האָט סעמען אַ טאַרע געטאָן.

— וואָס פאַפט ער? ... ער פייגערט דאָך נאָך אַ זשמעניע טוטיק...

וויליע האָט זיך דערשראַקן אומגעקוקט אויף דער פינצטערניש:

— ווער ליגט דאָרט?...

— אַ שיסער אונדזערער!... יאַשקע בוקעט!...

— יאַשקע בוקעט?... פון דאָבראַדיעווקער מאַשין-טראַקטאָר-סטאַנציע?...

— טאַקע ער.. קענסט אים?...

— איינער פון מיין באַבעס אייניקלעך... ווי-זשע קומט ער אַהער? ער איז

דאָך אַוועקגעגאַנגען אין אַרמיי...

— אַפּגעשניטן געוואָרן פון אונדזערע טיילן... ניט געוואַלט גיין אין גע-

פענגעניש... מיט אונדז אַוועקגעגאַנגען... עי, דו!... חבר יאַקאָוו!... דיין קרוב

האָט דיר געבראַכט צו פאַררויכערן...

יאשע האָט ניט באַוויזן צו פרעגן עפעס ביי וויליען, ניט באַוויזן צו פאַרציען זיך מיטן ערשטן ציגאַר, האָט סעמען אַ זאַג געטאַן קורץ און אָפּגעהאַקט :
 — מיר וועלן זיך ניט האַיען... גלייך ווי די נאַכט וועט צופאַלן, וועט שוין דער געלער סטאַראַסטע האָבן זיין טויט באַקומען... און זיינע פאַשיסטישע געסט מיט אים... פאַרגאַרטל זיך, יאַשע, און טו אַן דעם נאַגאַן.
 טיפע נאַכט ערשט האָט יאַשע אַ קלאַפּ געטאַן אין בנימינס פענצטערל. נאָך אין דרויסן ביי דער שוועל אַ שמייכל געטאַן צו וויליען :
 — דער כּוטאַר „גרינע ווערבּעס“ איז שוין אַן אַ סטאַראַסטע און אַן אַ גאַרניזאַן...

געעפנט די טיר :

— וואָס טוסטו עפעס, באַבעניו?...

זי האָט געשוויגן, און אין דער פינצטער איז ניט צו וויסן געווען, צי שלאַפּט זי, צי ניין, און אפשר גוססט זי... יאַשקע האָט עפעס פּריילעך דערציילט, און זי האָט זיך ניט געדירט און ניט געענטפּערט.
 — נו, וועל איך גיין אין יהושיע דעם ערלעכנס אָפּאַרטאַמענטן... איך האָב פיינט, אַז פענצטער קוקן אויף מיר...

ער האָט מיט אַ וואונק גערופן וויליען מיט זיך :

— יאַ, ברודערקע, אַזוי איז עס, אונדזער פאַרטיזאַניש לעבן... איך לייג זיך שלאַפּן מיט יהושיע דעם ערלעכן און סעמען לעבן מיר... אין אַטשערעט נאָך דריי, אויפן וויהאַן זעקס.. נו, און אין די כּוטאַרס און אין די יאַרן... און אין די באַלקעס... נאָר קיין טעלעפּאָן האָבן מיר ניט, קיין טעלעגראַף אויך ניט... קיין ראַדיאָ אַוודאי ניט...

אויף אַ רגע איבערגעריסן, אויפּמערקזאַם אַ קוק געטאַן אויף וויליען.

— איז אַט, וויליען!... סעמען האָט באַפוילן, אַז דו, טייערער יאַט מיינער, וועסט ווערן אונדזער ראַדיאָ-טעלעפּאָנישער טעלעגראַף... און ווי קען עס אַנדערש זיין? אַ זשאַוואָראַנאַק קאַנסטו נאַכמאַכן?... איז אַט... זיי וועלן דער-הערן דאָס קולכל, וועלן זיי שוין וויסן, אַז דאָס האָט סעמען געשיקט...

ס'וועט שוין באַלד אפשר טאַגן, און וויליען שלאַפּט ניט. ער וואַרעמט זיך אויפן אויוו, — נאָך ניט אויסגעטריקנט זיך נאַכן טאַג, וואָס איז אַזוי פול געווען מיט געשעענישן און איבערלעבונגען... און פּלוצים הערט ער, די באַבע רעדט. פּאַוואָלינקע צילעט זי די ווערטער :

— אין יהושיעס אוהל נעכטיקט ער... איך געדענק אים נאָך, יהושיע דעם ערלעכן... אַ פּשוטער ייד געווען, אַ זאַטלמאַכער, אַלע רייטערס פון אַרום זיינען געזעסן אויף זיינע זאַטלען... נאָר ער האָט געהאַט אַ חולאַת... שטאַרק ליב געהאַט פּערד און פיינט געהאַט פּערד-גנבים... ווי נאָר מ'האַט ערגעץ געהערט וועגן אַ גנבה אין אַ שטאַל, איז יהושיע באַלד אויפן אַרט... אַך און וויי דעם גנב, אַז ער האָט אים געפּאַקט... יהושיע האָט אים געשלאָגן מכות-רצח און טאַקע ניט געקוקט, צי איז עס אַ ייד, צי אַ יוון, צי אַ וואַלעך, צי אַ ציגיינער... זיי האָבן געציטערט פאַר אים אימת-מוות און פיינט געהאַט שנאת-דם... אַ גלח האָבן מיר

געהאַט אַ צורר-היהודים... און יענעם יאַר, ווען מ'האַט געהרגעט אַלעקסאַנדער דעם צווייטן, האָט ער געהאַלטן אין איין טשעפען זיך צו אונדז. „די יידן האָבן געטויט דעם קייסער“... „געהרגעט גאַטס געזאַלכטן“... אין אַלץ זיינען שוואַדיק די יידן... פאַר יום-כיפור-האַט ער צוגעטראַכט אַ ווילדן בלבול... אַ יידישע שקאַפע איז כלומרשט פאַרקראַכן אין צווינטער ביים קלויסטער און פאַראומ-רייניקט אַ הייליקן קבר. און פונקט צו כל-נדרי, ווען אַלע זיינען אין שול, האָט ער גאַר פאַרנומען די פּערד פון שטעטל... ביי די באַלעגאַלעס, ביי די וואַסער-פּירערס, ביי די שמאַטע-קלייבערס... אַפילו דאָס מת-וועגעלע, אויף וועלכן מע פירט די מפּילעך צו קבורה, האָט מען פאַרנומען, צוזאַמען מיט דער קליאַטשע... באַלד מ'האַט אַפּגעפאַסט, האָט יהושיע גענומען עטלעכע יונגען פון חברה קצבים, חברה שמייערס און בינדיזשניקעס, געקומען צום גלח: „ביסטו אַ גלח, טאָ זיי ניט קיין פּערד-גנב, וואָס האָסטו צו אַרעמע יידן?“ — דער גלח איז געווען ווייס ווי קאַלך, די פּערדלעך האָט ער אומגעקערט. נאָר גלייך האָט דער קלויסטער גענומען קלינגען „נאַ-גוואַלד“, ווי אויף אַ שריפה...
מ'איז זיך צונויפגעלאָפן פון אַלע עקן, סע ברענט... דער גלח איז געשטאַנען

און געדרשנט:

— וויי און וויי!... די יידן האָבן אונדזער הייליק אַרט פאַרשוועכט: געוואַלט רייסן דעם צלם פונעם קלויסטער, און יהושיע האָט געוואַלט ממתן גאַטס באַ-דינער... — ס'איז צווישן די קריסטן געוואָרן אַ ויצעקו. ווער ס'האַט געגלייבט און ווער אפשר ניט, נאָר די פּערד-גנבים און סתם די, וואָס זיינען „וואָס אין דער קאַרט“, האָבן זיך דערפרייט, אַ לאַז געטאַן זיך מיט העק און קאַסעס אויפן שטעטל... ע, פּאוואַלינקע, כאַפּט זיך ניט!... יהושיע האָט נאָך פאַרפריער צונויפ-געקליבן זיינע יונגען פון חברה שמייערס, קצבים, קאַוואַליעס און שטיינהעקער... די גראַבעזשניקעס זיינען אַפּגעקילט געוואָרן. נאָר אַכט טעג האָט דאָס שטעטל געלעבט אין פחד און אין מורא. אויפן ניינטן טאָג איז געקומען דער איספּראַוויק מיט סטראַזשניקעס... מ'האַט יהושיען געשמידט אין קייטן און אַוועקגעפירט אין אויעז. דער בלבול איז געבליבן אַ בלבול, מ'האַט אים געמשפּט אין גובערניע. און דערפאַר, וואָס ער האָט כלומרשט געשענדט דעם יויזלס נאָמען און געשלאָגן אַ גלח, איז ער אַפּגעזעטן אין תּפּיסה דריי יאַר. געקומען פון דאַרטן אַ גרייז-גרויער. די הענט ציטערן, דאָס קול הייזעריק, נאָר דער קאַפּ... איי, אַ ליכטיקער קאַפּ. גרויסע חכמה און אַ ים מיט פאַרשטאַנד. פון גאַר דער וועלט איז מען צו אים געפאַרן, ווער מיט אַ בוררות און ווער מיט אַ מחלוקת, ווער ס'האַט קיין נחלה ניט צעטיילט און ווער ס'איז מיט אַ שותף ניט אויסגעקומען... גאַר אַן ערלעכער מענטש געווען, פאַר גאַנץ קהל זיך איינגעשטעלט, געליטן ווייטיק און פּייך, איך האָב זיך טאַקע געקויפט אַן אַרט ניט ווייט פון זיין אהל... —

וויליע איז געזעסן אויפן אויוון אַ געפּלעפטער און געהערט די מעשה. ס'איז אים איצט געוואָרן קלאַר, אַז אַלץ האָט די באַבע געהערט.

טאָג איז אים ניט צו קורץ, און די נאַכט ניט צו לאַנג. ער מעלקט אויס די ציגן, פון יענעם טאָג אַן ווייסט ער שוין ניט פון קיין אומעטיקע שעהען. דער

קאכט עפעס אפ פאר סעמענען מיט יאשען, באזונדער פאר דער באבעס וועגן, און שמוגלט זיך ארויס אין דרויסן. און קיינער זעט ניט, ווי ער גייט צו סעמענס באַ העלטעניש, קיינער זעט ניט, ווען ער גייט איבער די פעלדער, ווען ער רוקט זיך לעבן פארטאיעטע דארפישע היילדעך, ווען ער ווארפט זיך אריבער איבער א ריוו צי איבער א פלויט. נאר אין א שפעטן, הארבסטיקן אונט, צי אין די ערשטע פרעסט פון ווינטער-טאג צעקלינגט זיך פלוצים א שטיל פריילינגדיק געזאנג פון זשאַוואַראַנגאָק... און אויב א פאַרזאָרגטע דאַרפישע אלמנה צי א פאַריתומט קינד דערהערט אַט דעם געזאנג, דערמאָנען זיי זיך, אַז ס'וועט נאָך זיין ליכטיק און אַ בלויער הימל וועט נאָך הענגען איבערן קאַפּ. אין די יארן אָבער און אין די באַלקעס ווייסט מען, אַז דאָס גייט דאָס יינגל וויליע פון פאַרטיזאָן צו פאַרטיזאָן. איז אַט אינמיטן ווינטער געקומען איינע אַ נאַכט. אַ שוידערלעכע נאַכט. בנימינס שטיבל האָט זיך געוויגט און געטרייסלט, און מיט אים האָט זיך געוויגט און געטרייסלט די גאַנצע ערד. אין קוימען האָט די זאָווערוכע געקלאָגט. פאַר- גאַנגען זיך אין יאָמער, און אין איינציקן פענצטער האָט זי געווילדעוועט און גערעוועט. די אַלטע איז אַראָפּגעקראַכן פון איר געלעגער, געבליבן שטיין אינ- מיטן שטוב, זיך בוגעהערט, ווי די וועלט בושעוועט, און אויסגעדרייט דעם קאַפּ צו דער טיר.

— וואו איז מיין וויליע אין אַזאַ מוראדיקער נאַכט?...

זי האָט צעפראַלט די טיר, געשריגן צום דרויסן:

— וואו ביסטו, קינד מיינס?

דער ווינט האָט מיט אַ בייזן גרימצאָרן פאַרקנאַקט צוריק די טיר. איר געשריי האָט אַפילו דער טויער ניט געהערט. זי איז נאָך אַ רגע געשטאַנען אַ פאַרלאָרענע, אַ הילפלאָזע. ס'האַט זיך געדוכט, אַז ס'איז שוין קיין וועלט ניטא, איבערן ווייסן עולם-התווה אַ קבר, אין קבר אַ ניט-געשטאַרבענע יידענע. זי האָט קוים צעבלאָזן דאָס פייער אין אויוון, זאָל עס פריילעכער ברענען. אין יענער נאַכט האָט אַ מאַשין געבלאָנדזשעט אין סטעפּ. געבליבן שטיין, ווייטער לאָזן ניט די זאָווייען. דרייען זיינען געזעסן אין מאַשין, דריי דייטשישע שטאַב-אַפיצערן.

— לאַמיר גיין, אפשר וועלן מיר דערגיין צו אַ שטוב...

שלעפט זיך דער ערשטער דער שאַפער. די אַפיצערן נאָך אים, האַלטן זיך איינער פאַרן אַנדערן, זיי זאָלן ניט פאַלן. דער שאַפער בלייבט שטיין.

— וואָס האָט זיך געטראַפן?

— קברים!... יידישע קברים גייען אונדז נאָך.

— ביסט משוגע?

דער שאַפער גלאַנצט מיט די אויגן, די קני טאַנצן אַ ניכפה-טאַנץ. ער שטאַמלט:

— קברים... יידישע קברים פאַרשטעלן דעם וועג... אַט זע איך די אותיות!

אַ...! אפשר זיינען עס פראַסקוראָווער און אפשר ראָוונער קברים... אַ סך יידישע קברים געלאָזט אויף אונדזער וועג...

זיי ווערן ווילד פונעם שאַפערס רייד, קאַנען שוין דעם אַטעם ניט כאַפן. און פּלוצים:

— שוין!

— און סע שמעקט מיט רויך!...

— אוי, ליאַ, ליאַ, ליאַ! ליאַ, ליאַ, ליאַ!...

די טיר איז צעפראַלט. סע בלאַזט און סע גיט אַ שיט מיט קאַלטע גרויפן.

— ביסט געקומען, וויליע?

ניין, גיט וויליע. פרעמדע שטימען, חיהשע שטימען. די אַלטע רוקט זיך אַפּ צום פּריפעטשיק.

— איז דאָס אפשר דער מלאך-המוות געקומען נאָך איר נשמה?

די דריי אַפּיצערן וואַרעמען די הענט קעגן פייער. דער עלטסטער גיט די וואַליקע דעם שאַפער.

— לייג אַוועק אין אַ זייט!... דאַקומענטן פון שטאַב...

נאָר דער שאַפער איז שוין אינגאַנצן משוגע. ער קוקט אויף דער אַלטער מיט קעלבערשע באַלעכעס, טוליעט זיך צו די ווענט.

— ס'איז זי, די אַלטע, וואָס איך האָב אויפגעהאַנגען אין בערדיטשעוו לעבן

דער ווייסער קאַר-שול... אירע הויט און ביינער... זי...

דער עלטסטער איז אין כעס געוואָרן.

— פון ווען האָבן עס דייטשישע זעלנער מורא פאַר מתים?

ער האָט געוויזן אויף דער שטוב:

— אַ סטעליע! פייער! און אַ זופּ אין אויוון...

געזשמורעט זיך פאַר תענוג:

— און די הויפט-זאָך איז, וואָס אין אַזאַ נאַכט וועלן שוין די פאַרטיזאַנער

גיט קריכן פון זייערע נאַרעס... און די יידענע...

ער האָט אַ רעווע געטאָן:

— גיט געווען אַזוינס, אַלטע יידענעס זאָלן זיין אין איין שטוב מיט אַ

דייטשישן שטאַב-אַפּיצער.

ער האָט אַ וואונק געטאָן צו זייניקע:

— פאַרשטאַנען, האַ?

דער יינגסטער איז צוגעגאַנגען צו דער אַלטער, אַנגעכאַפט זי פאַרן קאַלנער

פון פעלצל און אַרויסגעשליידערט אין דרויסן.

אויף אַ רגע איז געוואָרן שטאַרק שטיל, ווי דער דרויסן זאָל פון אומ-

דערוואַרטקייט דערשטוינט ווערן: אַזאַ אַלטע פרוי אין אַט דעם וועטער אין

פעלד? סע קאָן ניט זיין...

זי האָט אַ געשריי געטאָן:

— אייניקלעך מיינע, וואו זיינט איר?

די ווינטן האָבן זיך אַ רייס געטאָן פון דר'ערד, טייולאַניש זיך צעלאַכט און

אַוועקגעטראָגן איר געשריי ערגעץ מיט זיך. די אַלטע האָט זיך גענומען גיין.

געזונקען אין שניי און געגאַנגען.

— מייע אײניקלעך וועל איך זוכן, זאלן זיי נעמען די מערדערס!
די זאָווערוכע בילט, כאַפּט זי פאַרן האַלדז, רײסט אַראָפּ די פאַטשיילע פון
קאַפּ. קריכט זי אָן אַ פאַטשיילע. פאַלט און שפּאַנט ווייטער. אַט דאָ ציט זיך
אַ שטיקל פאַרקן, נאָכדעם גײט אַ שורה טאַפּאַליעס. מיט אירע שוואַכע הענט
אַרעמט זי די טאַפּאַליעס און פּוּזעט ווייטער.

— אײניקלעך מייע! וואו זיינט איר?

נאַר אַז זי לאָזט אַרויס דעם לעצטן טאַפּאַל פון האַנט, יאָגן ווידער אָן די
ווינטן, וואַרפן פון די פיס, רײסן די האַר, פאַרשטאַפּן דאָס מויל.

— שוין, דאָס איז ער, דער סוף מייער... אַזויפיל לאַנגע יאָר געוואַרט אויף
אַ שטילן טויט... און אַט גאַר... וועלף וועלן כראַמטשען מייע כײנער... קיין
זכר אַפילו וועט פון מיר ניט בלייבן...

זי האַט זיך קוים אויפגעוויבן און ווידער אַוועקגעפּוּזעט. הימלען און
פעלדער וואַיען. אַ גרימזאַרן אויף דער וועלט. און ס'איז שוין גאַר קיין וועלט
ניט. אַ תּוהו־וּבוהו און מער גאַרניט.

— גאַט מייער! מיט וואָס האָב איך זיך פאַרזינדיקט? פאַרוואָס שטראַפּסטו
מיך מיט מיתה־משונה?

זשאַשפּערעס זײנען אַרײן אין די אַנגעפרוירענע הענט. דער ווייטיק פאַרגײט
אונטערן האַרצן. גיין, זי קען שוין ווייטער ניט גיין. זי האַט זיך פאַרפלאַנטערט
צווישן די מצבות. אַט דאָ ערגעץ דאַרף זיין יהושיע דעם ערלעכנס אוהל. און
דאָ ערגעץ האַט זי זיך געקויפט אַ שטיקל אַרט. ווידער פאַלט זי און קאַן זיך
שוין ניט אויפהייבן. די זאָווערוכע פליט אָן מיט איר בײז געלעכטער און פאַרשיט
מיט בריענדיקן פריסקע.

— קינדער מייע! איר זאלט זיי באַצאַלן, די מערדערס...

איר לעצטן געשריי האַט דער ווינט געבראַכט צו סעמענס באַהעלטעניש.

— סאַ? מ'האַט, דוכט זיך, געהערט אַ מענטשלעכן געשריי, און גאַר נאָענט...
ויליע איז געזעסן לעבן פּיער־טאַפּ אונטער אַ פעלך און אַנגעשפּיצט די
אויערן.

— אוי, אוי, דוכט זיך, דער באַבעס געשריי...

מ'האַט די אַלטע אַרײנגעבראַכט, מיט שניי געריבן, געפּאַיעט מיט הייסער
טיי... זי האַט צעעפּנט די ווייסע ליפּן:

— דאַרט, ביי בנימינען... מערדערס... גײט און נעמט זיי!

מ'האַט די אַלטע אַרײנגעבראַכט, מיט שניי געריבן, געפּאַיעט מיט הייסער
פאַרזופּט מיט אַ ביסעלע קאַניאַק פון אַ טאַשן־פלאַקאַן. דער עלטסטער האַט זיך
נאָך אַלץ גערייצט מיטן שאַפּער:

— האַסט נאָך מורא? ...

— אַ, גיין! ...

— אַוואַי גיין! ... אַן אויסגעצײכנטע נאַכט! אין אַזאַ נאַכט ליגן די פאַרטי־
זאַנער אין דער ערד און שטעקן קיין נאָז ניט אַרויס... אַנו, וואו איז די וואַליזקע? ...
ער האַט צאַרט געגלעט די וואַליזקע, ווען סעמען האַט צעפּראַלט די טיר...

יענע נאכט איז אין פארטיזאנישן שטיבל שטיל געשטארבן די באַבע שיינע־
 ריווע... ביי איר צוקאָפּנס איז געשטאַנען דער צוויי־הונדערט־צענטער פון אירע
 אייניקלעך, וויליע בוקעט, וועלכן מ'האַט אַ נאַמען געגעבן „דער פּאַרטיזאַנישער
 זשאַוואַראַנאַק“.

ער האָט פאַרמאַכט אירע אויגן.

אויף מאַרגן האָט מען זי באַגראָבן אויפן קליינינקן בית־עולם. אַ בית־עולם
 אָן אַ שטעטל. מ'האַט זי איינגעוויקלט אין אירע תּכריכים. פאַרטיזאַנער האָבן
 זי געטראָגן אין איר לעצטן קורצן וועג. אויפן פּרישן בערגל אַוועקגעשטעלט
 אַ גרינע יאַלקע. אַרום און אַרום האָט געשעמעריט און געפינקלט אַ שיינע,
 ווייסע וועלט. די ווייסע וועלט האָט טרויעריק געשוויגן. אַ סאַלוט האָט געשפּאַלטן
 די שטילקייט.

די טעג זיינען די פאַרטיזאַנער געווען באַזונדערס בייסיק.

בינעם העלער

פאַר דעם, וואָס וועט נישט קומען

און פאַר דעם, וואָס וועט צוריק נישט קומען,
בליען עטוואָס אַנדערש איצט די בלומען.

קוק זיך איין: די רויטע רויז איז רויטער,
קוק זיך איין: די ווייסע — מער נאָך לויטער!

אויפן פעלד דער קאַרנבלום איז בלויער,
די קאַנוואַליע־קעפלעך — מער אין טרויער!

און אַפילו ס'פּראַסטע געלע בלימל
פילט זיך נע'נטער צו דעם ווייטן הימל...

און פאַר דעם, וואָס איז אין שלאַכט געפאַלן,
ווי אַן אַרדען ברענט די זון אין שטראַלן.

אין איר ליכט ווערט גאַלד פון גרינעם קאַרן,
פולע זאַנגען — זיינע יונגע יאָרן.

ס'וועט זיין ברודער זייער שפע דרעשן
און דעם טרויער פון זיין מאַמען לעשן.

און פאַר דעם, וואָס איז אין בלוט געבליבן,
וועלן שיינע מיידלעך שענער ליבן.

גרויע אויגן וועלן ווערן גרויער.
יעדע ליידנשאַפט — געמישט מיט טרויער.

טוליען וועט זי זיך אין ליבנס אַרעם,
טראַכטן: ס'וואַלט דאָך ווער געווען אַ פאַר אים...

און דערוויילע וועלן קינדער וואַקסן,
ביז זיי וועלן גרייכן זיינע אַקסל.

פון די גרויסע, שיינע מעשיות הערן,
וועגן דעם, וואָס וועט צוריק נישט קערן.

און אין רוסלאַנדס וואונדער־שיינע לידער
וועט ער אויף זיין שלאַכט־פעלד רייטן ווידער.

נישט אויף דערווייל

נישט אויף דערווייל בין איך אהער געקומען.
און נישט אַ גאָסט בלויז בין איך אין דעם לאַנד דאָ...
ניין, פאַר אַ היים האָב איך דאָס לאַנד גענומען
און פאַר אַ סוף צום טרויעריקן וואַנדער.

איך האָב אין ערד פאַרזעצט מיין גלות־שטעקן.
בכדי ער זאָל זיך אין אַ בוים פאַרוואַנדלען
און אין זיין בליען זאָל ער ווידער שמעקן.
ווי אין דעם ליד פון ראַזשינקעס און מאַנדלען.

און אין זיין שאַטן זאָל מיין קינד זיך שפּילן
און נאַכאַמאָל מיין קינדהייט איבערלעבן:
דאָס אומבאַמערקטע ווערן פון דעם ווילן.
דאָס וואַקסן, וואָס איז איינמאָל בלויז געגעבן...

און מיך אַליין, מיך זאָל די וועלט דערהערן
דורך אַלע הונדערט זינגענדיקע שפּראַכן —
מיין יידיש ליד זאָל אַלעמען געהערן
און אַלע הונדערט מאָל אויפּסניי אויפּוואַכן!

משה בראדערזאן

אוי, מאַמע!

— אוי, מאַמע טייערע, דו לייגסט אין זאָק אַ קניילכל באַוול:
טאַמער אפשר וועל איך דאַרפן צווייען אַ העמד...
נישט צו טאָן אין די מרחקים עמעצן אָן עוולה
גי איך איצט פון דיר אַוועק אין ווייטער, ווייטער פרעמד.

— מאַמע האַרציקע, מע איז דייך אומגעריכט באַפאַלן,
שטיקער גאַנצע האָט מען אויסגעריסן פון דיין גוף,
כ׳זע, ווי אויפגעעפנט האָבן זיך די טרערן־קוואַלן.
טאָג ווי נאַכט איך הער דיין שטילן זיפצנדיקן רוף.

— מאַמע ליכטיקע, פאַרפינצטערט האָט מען איצט דיין לעבן,
אין דער שלאַכט אַוועק עס זיינען טאַטעס און די זין,
דיינע זין געטרייע — העלדיש און איבערגעבן —
אין דער ווינטערדיקער וויסקייט, אין דעם זומערס גרין.

— מאַמע גאַלדענע, דעם גאַלד פון ברייטע פעלדער דיינע
האַט פאַרמיסטיקט דער געקאָוועטער דעם שונאס טראַט,
שעמט זיך זון און די לבנה איצט אויף אים צו שיינען,
חרוב־אַפּגעברענטע שטייען אונדזער דאַרף און שטאַט.

— מאַמע אייביקע, איך גיי אין שלאַכט נאָך מיינע ברידער,
ווייס איך גוט, וואָס דיך פאַרלירן, אוי, עס איז דער ווערט —
וועט אַ קויל אין שלאַכט מיך וואַרפן צו דער ערד אַנידער, —
וועל איך דיך אומאַרעמען, מיין מאַמע — ערד!

שפעטער מ'עט דערציילן פון אַ העלד: „אַמאַל ... כִּך־הוּה ...
עמעצנס אַ האַרץ וועט בלייבן אויף אַ ווייל אין צער פאַרקלעמט.
— אוי, מאַמע איינציקע! יא... לייג אין זאַק דאָס קניילכל באַוול:
טאַמער אפשר וועל איך דאַרפן צונייען אַ העמד.

י ש ר א ל ע מ י א ט

באַגענעניש מיטן ערשטן רויטאַרמייער

איך ווייס נישט, צי האַסטו מיך דעמלט דערקענט,
מיין פורל געפאַרן איז פונקט דיר אַנטקעגן,
דער דעמער — ווי דעמער, די זון האַט דערברענט,
די וועלדערשע קרוינען אויף ראַנד פון די וועגן,
אַליין זיך אַ פאַכע געטאַן האַבן הענט,
איין וועלט אַפּגעזעגנט, אַ צווייטע באַגעגנט.

געדענקסט מיך? צי ווייסטו, ווי כ'האַב דיין געשטאַלט
טיף אין מיין האַרצן אויף אייביק פאַרזיגלט?
כ'געדענק יעדעס ביימעלע דעמלט אין וואַלד,
דאָס שטעגל, וואָס פירט דאַרט אַרויף־צו צום היגל,
און עפעס אַ הייזל דאַרט חרוב און אַלט,
און לעבן דעם הייזל — צעוואַרפענע ציגל.

כ'געדענק פון דיין פנים דעם מינדעסטן שטריך,
וואָס בענקשאַפט האַט ליכטיק געקריצט אין נשמה,
וויפל פייגל געווען דאָן, כ'וואַלט געציילט דיר אויפגיך,
די שטילקייט אַפילו גערופן ביים נאָמען,
דער שטערן אין הימל — געשטעלט וואַלט ער זיך
אַן עדות פון אונדזער באַגעג'ניש מסתמא.

אַ מינוט נאָר אַזעלכע אַ לעבן אַנטשיידט,
קיין וואַרט האַסטו דעמלט, נאָר אַ טרער אין די אויגן...

די וועלט ניי באשאפן פאר דיר איצטער שטייט,
 דרייסיק יאר לעבן ווי נישט געשטויגן.
 און ס'איז דיין געמיט ווי מיט סטרונגעס גענייט,
 יעדער סטרונגע געשפאנט איז און ווארט אויף אַ בויגן.

אַ האַרץ ווי אַ האַרץ — דערגייסט דאָ קיין טאַק,
 ברויז פון געפילן, און שטום זיינען ווערטער.
 וויינט עס די מאַמע, און נויט איר פאַרפאַלגט,
 אויף שוועל פון איר עלנט מיין אַפשייד באַטרערט זי,
 און אפשר צעוויינט זיך אין מיר האָט מיין פאַלק,
 וואָס וואָרט שוין יאָרטויזנט אויף דערלייזונג באַשערטער ?

און טראַגט זיין ירושה פון דור איבער דור
 אַ הייפל פאַרשעמטע, פאַרפייניקטע קנעכט.
 איך האָב איצט דערהערט, דערהערט אַזוי קלאָר
 דעם גאַנצענעם גרויל פון טעג און פון נעכט,
 וואָס האָבן אין שוידערלעכן ריזיקן כאָר
 פון שונא דערציילט, וואָס פאַרלענדט און פאַרשוועכט.

אַ טרער נאָך אַ טרער... און דיין שמייכל ווי לינד:
 „חבר, וואָס וויינסטו?“ — געטאָן האָסט מיך פרעגן,
 נאָר איך — ווי אַ בלאַנדזשענדיק, וואַגלידיק קינד,
 וואָס האָט פלוצלונג אין וואַלד אויף ווילד־פרעמדע וועגן
 די מאַמע באַגעגנט און וויינט נישט געשטילט,
 נאָר זיין געוויין איז אי צער אי פרייד איבער ברעגן.

דער ווינט האָט די גראָזן פאַרוויגט אין זיין וויג
 און גענאָגט פון דער טיף אַזאַ ליולענדיק ליד.
 און דיך האָט נאָך אַלץ געאַרעמט מיין בליק
 און אויסגעקושט, אויסגעקושט איטלעכן גליד...
 און די אַרעמס זיך וואַרפן עס ציט מיך מיין טריט,
 און טרעט נאָר אַ וויילע אָפּ שעמעוודיק צוריק.

האַסט זיכער פאַרגעסן מיך פון זיג צו זיג,
 נאָר איך טראַג דיין בילד נאָך אַלץ אין מיין זינען,
 ווי איך טראַג דער מאַמעס ליד איבער מיין וויג,
 ווי איך טראַג איר ליבשאַפט אין האַרצן פאַרשפינען,
 וואָס אָן אַ שיעור ווייטיק און צער איז דעריין
 און גליק אָן אַ מאַס, אומגעהייערן גליק.

י ע ק ב ש ט ע ר נ ב ע ר ג

אינעם בעסאָראַבער שטעטל

אינעם בעסאָראַבער שטעטל אויף דער דלאַניע פונעם טאַל מיט די גאַניקעס די הויכע צו די סעדער-בערג אַרויף, וואָס מיט זאַטער שפע נערן אָט די גאַנצע געגנט דאָ — אינעם בעסאָראַבער שטעטל פאַרן טויער פון שפיטאַל איז געלעגן אויף אַ וואָגן-ברעט אַ רויטאַרמייער-גוף.

אויף זיין טויט געזיכט האָט נאָך אַ טרער געלעבט, און אוודאי ניט געזען האָט ער, ווער צוקאַפנס אים האָט מאַמע-טריי געשוועבט, און די שפראַך געוויס דערקענען איז געווען אים שווער — אויב אפילו נאָך געדינט האָט דעמלט דער געהער.

ס'איז די גאַס געווען מיט פרויען איבערפולט, און געקלאַגט זיי האָבן, ווי יום-כיפור אין דער שול. ס'האָט אַ זאָגערין דעם ניגון מיטן צוגעטרעפטן וואָרט פונעם אַלטן אוצר יידישן געשעפט און ניט געשפאַרט דאָרט אַרום דעם וואָגן פאַרן טויער פון שפיטאַל אינעם בעסאָראַבער שטעטל אויף דער דלאַניע פונעם טאַל.

און די גאַניקעס, וואָס קוקן צו די סעדער-בערג אַרויף, זיך פאַרבויגן האָבן אַלע צו דעם רויטאַרמייערס גוף.

פון אנהויב

1.

שעווע גארעליק איז אנגעקומען אין צירופאווקע פארנאכט. פאראויס פאר איר, ווייט אויסגעצויגן איבער דער גראז-פארוואקסענער גאס. האט זיך גע- גליטשט איר שאטן. מער האט מען קיינעם ניט געזען. ביי ביידע זייטן אויפן ארט פון די הייזער זיינען געווען ברוכשטיקער און קופעס אש. פון דער פארביי- גייענדיקער זון איז אויף זיי געפאלן א רויטלעכע שיין. וויינשל-ביימלעך האבן געבליט צווישן די חורבות. ס'איז געווען פריילינג.

א בארוועסע, מיט אן ארעם קלומעקל אין דער האנט, איז דאס מיידל געגאנגען דורך דעם ישוב, וואו זי איז אויסגעוואקסן, און האט אים קוים דער- קענט. ווייטער אויף דער גאס האבן זיך באוויזן ווייניקער-צעשעדיקטע געבייען: ווענט, וואו-ניט-וואו איבער זיי — טיילן פון א דאך. ס'איז שווער געווען צו זאגן, צי וואוינט עמעצער צווישן די ווענט. ס'איז ניט געווען צו באמערקן קיין הינטל, קיין עוף.

פאר איינער א פוסטקע, כמעט ביים עק פון ישוב, האט שעווע זיך אפ- געשטעלט. עטלעכע שערבלעך האבן זיך געוואלגערט אין גראז, ברוינע, מיט גרינע בלימלעך באמאלט, פון פאליוועטער ליים. שעווע האט זיי דערקענט. דאס זיינען געווען דעשטלעך פונעם שיסעלע, וואס זי האט פונעם פאטער קינדווייז באקומען א געשאנק, און א פאר טעג פאר דער מלחמה אומגעשיקט צעבראכן. שעווע האט אריינגעבויען דעם קאפ אין איינער פון די פענצטער-עפענונגען. די צימערן זיינען געווען ליידיק, קיין בענקל, קיין בעט. אין די ווינקלען האט געהויערט א פינצטערניש. קווי-ריק, קווי-ריק! האט א רויב-געשריי פון א נאכט-פויגל אויסגעגראגערט פון דארטן. א פארציטערטע האט שעווע אפגעפראלט פונעם פענצטערל.

עטלעכע טריט פון איר איז געשטאנען א מענטש. זייער א הויכער און א ברייטער, א ווייניק-באוועגלעכער, עטוואס אן אנגעבויעטער, האט ער פונווייטן אויסגעזען, ווי א שאפע, וואס מע האט ארויסגעשטעלט אין דרויסן, ווען די שטוב האט געברענט. נעענטער האט מען באמערקט די ווארעמקייט פון זיינע אלטע אויגן. זיינע האר, אין דער בארד און אויפן קאפ, זיינען געווען איינציטיק רויטלעך און גרוי. ס'האט זיך געדאכט, זיי טליען און דעקן זיך טליענדיק צו מיט אש. אויף די אנגעדראלענע בארוועסע פיס האט ער געטראגן אומגעוויינלעך- גרויסע שקראבעס.

— ר' שמעון! — האט זיך שעווע דערפרייט.

— ווי דו זעסט, — האט דער אלטער געענטפערט. — אלע אונדזערע זיינען

דא. מיט א טאג צוריק זיך אומגעקערט אהיים.

— אהיים, — האָט זיך שווע אָפגערופן, ווי אָן עכאָ.
 — וואָס קאָן מען טאָן? מען מוז אָנהויבן פונדאָסניי... און דו?
 — איך ווייס ניט, — האָט דאָס מיידל געזאָגט, ווי אָפועגנדיק אירע כוחות.
 — איך בין איינע אַליין.
 — מיר האָבן געהערט. כ'האָב נאָר געוואָלט פרעגן, ווי-אָזוי האָסטו זיך
 געראַטעוועט, פונדאָנען קומסטו אָן?
 — אַ סך צו דערציילן.
 — נו, פאַרשטייט זיך. ניט איצט. קום, וועסט זיך אַרומוואַשן, עפעס עסן.
 וועסט נעכטיקן ביי אונדן.

אויף מאַרגן גאַנץ-פרי איז שווע ווידער געקומען צו איר שטוב. אָנגעהויבן
 האָט זי פונעם גאַרטן. אָנגעצייכנט אַ גאַנץ היפּשן פירעק, וואו זי זאָל האָבן
 גענוג אַרט פאַר אַלץ, וואָס זי דאַרף, און זיך אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט.
 צעגראָבן אַ שטיקל און אָפּגערוט אַ מינוט, אָן אויסגעלייכטע געשטאַנען אָנ-
 געשפאַרט אויפן רידל און געקוקט אַרום זיך. פון די הויפּן זיינען וואו-ניט-וואו
 אויפגעגאַנגען רויכן. מענטשן האָבן אויף צונויפגעלייגטע ציגל געקאַכט עסן.
 אינמיטן גאַס האָבן זיך געזען גריבער. מינעס האָבן זיך גאָר ניט לאָנג צוריק דאָ
 געריסן. העכער הינטערן דאַרף האָט געגרינט דער פּערדישער צווינטער. דאַרט
 ליגן זיי: דער טאַטע און די מאַמע, די עלטערע שוועסטער מיט זייערע קינדער,
 די יינגערע ברידערלעך און נאָך אַ סך יידן.

אַ שטרענגע איינגעהאַלטנקייט איז געווען אין די באַוועגונגען פונעם יונגן
 מיידל, פונקט ווי זי וואָלט גערעכנט פאַר אַ באַליידיקונג אַליין די מעגלעכקייט
 צו געפינען אָן אויסדרוק פאַר דעם, וואָס איז געשען. אויף די באַקן, וואָס האָבן
 אויסגעזען עטוואָס קינדיש מחמת אָפּגעצערטקייט, האָבן געשפילט חן-גריבעלעך.
 דער בליק איז געווען מער צאַרט ווי טרויעריק, געאַרבעט האָט זי פּויעריש, ניט
 געכאַפט. מיד פונעם גאַרטן, האָט זי גענומען אַרומגיין איבער די רואינעס,
 אַרויסגראַבלען לייטלעך, ברעטלעך, טשוועקעס, שטיקלעך בלעך. דאָס אַלץ האָט
 זי געטראַגן צו זיך און צונויפגעלייגט אויף אַן אַרט. זי האָט אויך פאַרגרייט
 ליים און זאַמד. דער אַלטער שמעון גלזומאַן איז געקומען. ס'איז אים ניט קלאָר
 געווען, פאַר וועמען דאַרף זי אַזאַ גאַרטן, פאַר וועמען בויט זי איר וואוינונג, ווי
 אַ פּויגל זיין נעסט, נאָר זאָגן האָט ער גאַרניט געזאָגט: „נאָך אַזעלכע יסורים
 איז אַרבעט די בעסטע רפואה...“ — האָט ער געטראַכט.

איינ מאל אין צוויי טעג איז פאַרבייגעגאַנגען דער פאַסאַזשיר-צוג אַהין און
 צוריק. די סטאַנציע איז געווען נידעריקער מיט אַ פיר קילאַמעטער. פונעם עק
 דערפּל האָט שווע געזען די איילנדיקע גרינע וואַגאַנעס, פּנימער אין די אָפּענע
 פענצטער. אַ צערודערטע, אַ פאַרטרוימטע איז זי איטלעך מאל געשטאַנען פאַר
 דעם דורכלויפנדיקן צוג, ווי מע וואָלט איר געוויזן אַ זעאונג פון אירע גורלות.
 פון וואָך צו וואָך האָבן זיך אַלץ מער יידן אומגעקערט פון די ווייטע געגנטן,
 וואו זיי זיינען פאַרוואַגלט געוואָרן. מע האָט גענעכטיקט אינדרויסן, געטויליעט

זיך צו די עטלעכע משפחות אונטער איין גאַנץ-געבליבענעם דאָך. דער אַלטער האָט פאַר שוועזן דערציילט:

— אַז מיר זיינען אין זעקס-און-צוואַנציקסטן יאָר אָנגעקומען אַהער פון פּאָדאָליע, איז דאָ געווען הימל און סטעפּ. מיר מיט דיין טאָטן, זכּרון-לברכה, זיינען געווען פון די ערשטע. אַנדערע האָבן געמורמלט, געקוקט אויף צוריק, און מיר פלעגן איינטענהן מיט זיי: האַנדלען מיט זעלצער-וואַסער איז אַוודאי גרינגער, ס'איז אָבער צייט צו קלערן וועגן אַ תּכלית. אַ וועלט הויבט אָן פון אָנהויב, מעגן מיר אויך. שווער איז נאָר, ביז מע פאַרטשעפט זיך מיט די וואַרצלען, נאָכדעם וועלן שוין אויסוואַקסן אי צווייגן אי בלעטער... יאָ, מיר האָבן זיך נאָר אַרויפגעשטעלט אויף אַ וועג, איז אונטערגעשפרונגען אַט דער אומגליק. פאַרשטייט זיך, די געהרגעטע וועלן שוין ניט אויפשטיין. דאָס האָט ער דערגרייכט, דערמיט מעג ער זיך איבערנעמען... אָבער די, וואָס זיינען גע- בליבן... איך בין שוין אַלט, אָבער די יינגערע...

שוועזע האָט געהערט דעם אַלטנס רייד און פאַמעלעך געטאָן איר אַרבעט. ביסלעכווייז האָט זי צורעכט געמאַכט, ווי ס'האָט זיך געלאָזט, איינס פון די צימערן אין איר שטוב, אויסגעשמירט די פּאָדלאָגע מיט ליים, די פענצטער מער ווי העלפט פאַרשטעלט מיט ברעטלעך, אַ פּאָר שייבלעך צונויפגעשטוקעוועט פון שטיקלעך גלאָז. גלומאַן האָט איר צוגעהאַלפּן. קומענדיק צו איר, פלעגט ער אַיטלעכס מאָל מיט זיך עפעס ברענגען: אַ לעפל, אַ מעסער, אַן עמער, וועלכע ער פלעגט פאַר אירטוועגן אויסבעטן ביי שכנים. ער שטייט און קוקט ווי זי עסקט זיך, און וויל וויסן: פאַר וועמען? פאַר זיך אַליין? מילא, וועסנע, זומער קאָן מען נאָך ווי-עס-איז דורכקומען, אָבער ווינטער, אין די לאַנגע נעכט, אין די זאַווערזעכעס... און בכלל, ווי אַזוי זיצט מען עס אַליין ביי אַ טיש, וואָס פאַר אַ טעם האָט דעמלט דאָס עסן?

— טאַכטערקע, — האָט ער איינמאַל געזאָגט. — זיי ניט ביזי, וואָס איך פרעג: ווי וועסטו דאָ לעבן איינע אַליין?

זי איז גאַרנישט ביזי געווען. זי האָט קינדיש אָנגענומען זיין גרויסע האַריקע האַנט און דאַנקבאַר, צוטרוילעך קוקנדיק אים אין די אויגן, געענטפערט פּראַסט:

— איך וואָרט דאָ אויף איינעם. איר קענט אים.

— ווער איז?

— איך וועל אייך אַמאַל זאָגן. ס'איז אפשר אינגאַנצן אַ חלום. ניט איך ווייס וואו ער איז, ניט איך ווייס צי ער לעבט, צי ער האָט מיך אין זינען.

אין דער חורבה, אָן אַ בענקל, אָן אַ טיש, האָט שוועז געוואוינט. אין פענצטער האָט זי, ווי אָן אָפּגערעדטן צייכן פאַר אַ דערוואַרטעטן גאַסט, אויס- געשטעלט אַ בוקעט פּרישע פעלד-בלומען. אַ ווינקל פּאָדלאָגע אויסגעבעט מיט גראַז איז געווען איר געלעגער.

אינמיטן דער נאַכט האָט שוועז פון שלאָף איינמאַל דעהערט אַ קול, וואָס האָט זי אַ הויב געטאָן פון אַרט. „רוצחים, וואו זיינען מיינע קינדער?...“ האָט זי פאַרנומען דייטלעכע ווערטער. זי איז צוגעפאַלן צום פענצטער, אַרויס

פון דער טיר, נאָר ס'איז שוין געווען שטיל. אַ שטומע פינצטערניש. קיין שאַטן, קיין טראַט פון אַ מענטשן. פּלוצים האָט עס ווידער אויסגערופּן מיט כּוח: „רוצחים, וואו זיינען מיינע קינדער?“ דאָס איז געווען אַ שטאַרק מענערליש קול פּול מיט צאַרן און פיין. איצט איז עס ניט באַלד אַנטשוויגן געוואָרן. „וואו איז מיינ ווייב? וואו איז מיינ אַלטע מאַמע?“ האָט עס געדונערט אין דער נאַכט. „רוצחים, וואו זיינען מיינע קינדער?“

דאָס קול איז געגאַנגען פון דער שכנישער שטוב מיט די ברייטע שוואַרצע לעכער אין די ווענט. קיינער האָט זיך אויף די געשריינען ניט אָפּגערופּן. די גאַס איז געווען פּוסט, און אויך די שטוב האָט אויסגעוויזן פּוסט — ניט צו זען דאָרט קיין סימן, ניט צו פאַרנעמען קיין באַוועגונג.

אין די ווייטערדיקע נעכט האָט זיך עס איבערגעחזרט. פיבערדיק האָט שעווע פון איר געלעגער זיך איינגעהערט אין אַט דעם איינזאַמען שוידערלעכן רוף. זי האָט געוואוסט: יוסף דער פאַסטעך נעכטיקט אין דער שטוב. ער איז באַצייטנט אַוועק מיט דער קאַלוירטישער טשערעדע און די זייניקע זיינען דאָ אַלע אומ-געקומען. מיט אַ וואַך צוריק האָט ער זיך אומגעקערט. אַ בלייכער מיט אַ שוואַרץ בערדל געמישט מיט גרוי, שטייט ער בייטאָג צווישן מענטשן, גלייכגילטיק, פאַר-שלאָפּן, און מע הערט ניט פון אים קיין וואָרט. שעווע קומט אויף אים און גלויבט ניט, אַז זיינע קולות דונערן עס אַזוי נאַכט אין נאַכט.

צוויי יאָר איז שעווע געזעסן אין אַ ווינקל אַ פאַרשטעלטע, ווי אַ וויינישטאַק צוגעדעקט אויף ווינטער. ניט געלעבט, בלויז באַהאַלטן זיך פון אומקום. מיט-אַמאַל איז איר אין די אויגן ווידער ליכטיק געוואָרן. די רויטע אַרמיי איז געקומען אין דער געגנט צוזאַמען מיטן פּרילינג.

באַלד ווי ס'איז טריקענער געוואָרן, האָט זיך שעווע געלאָזט אין וועג אַריין. זי האָט געוואוסט אַלץ וואָס מיט אירע אייגענע איז געשען. ס'האָט געצויגן אַ קוק טאָן אויף דעם מוראדיקן אַרט וואו זיי ליגן. זי איז געווען אויף דעם אַרט, געהערט דאָס קול פון דער ערד: „פאַרגעדענק...“ נאָר אַוועקגייענדיק, האָט זי מיט דער גאַנצער קלאַרקייט פון פּראַסטן ערלעכן האַרץ שוין פאַרשטאַנען, אַז ניט צוליב אַט דער מינוט אַליין איז זי אַהער געקומען.

אויף אַלע סטעזשקעלעך זיינען דאָ ביי איר געווען סימנים, גאָר ניט צו באַמערקן פאַרן אויג פון אַ זייטיקן, און מחמת דעם זיינען זיי געבליבן ניט גערירט. דאָ זיינען זיי אָפּט ביידע געגאַנגען. אויף דעם שטיין פּלעגט זי פאַרבייגייענדיק שטענדיק אַרויפּשפּרינגען. צוליב וואָס — ווייל זי האָט געוואַלט אויסזען פאַר אים העכער און שענער? ווייל זי האָט ניט געקאַנט פּליען, ווען ס'האָט זיך אַזוי געוואַלט?... אויף דעם אַרט האָבן זיי ווינטער אויפן אייז ביידע איינצייטיק זיך אויסגעגליטשט, דערנאָך לאַנג און פּריילעך געלאַכט. פון אַט דער אַקאַציע האָט ער אָפּגעריסן אַ צווייגל און צוגעמאַסטן עס איר צו די האַר.

פון די קינדער-יאָרן אַן האָבן זיי זיך ביידע באַגעגנט, געלערנט אין איין קלאַס, געשלאָגן די סוסליקעס אין פעלד, געקליבן די זשוקלעך פון די זאַנגען, און שטענדיק זיינען זיי געווען קידער-ווידער, אויף וואָס איינער האָט געזאָגט טאָג.

האָט דער צווייטער געזאָגט נאָכט. מיטאַמאַל איז געוואָרן אַנדערש. אַליין חידושנדיק זיך, האָט זי אויף אַליך, וואָס איז אַרויס פון זיין מויל, גענומען זיך אַפרופן: „אָזוי טאַקע, יא, איך האָב עס געוואָלט זאָגן“ פּונקט ווי זייערע גע- דאַנקען וואָלטן געהאַלטן שטענדיק אין גיגן זיך איינע צו די אַנדערע און איבערשעפטשען זיך, ווי די גראָזן אין אַ לינדן ווינט.

דאָס איז געווען זייער לעצטער זומער, ווי ס'האַט זיך אַרויסגעוויזן. אין די פאַרנאַכטן זיינען זיי אָפט אַרויס אין סטעפּ. איינעמס האָנט פאַרלייגט אויף דעם צווייטנס רוקן, זיינען זיי געזעסן אויפן קורגאַן און שווייגנדיק געקוקט ווי די זון פאַרגייט. וואָס האָבן זיי ניט געזען אין די פלאַמענדיקע וואַלקנס, וואָס האָבן זיי ניט געלייענט אין דער פאַרשטענדלעך-אומפאַרשטענדלעכער פאַרבן-שפּראַך, אין איר אַנאויספהערלעכער באַוועגונג? ... ענג צוגעטוליעט זייט צו זייט, זיינען זיי געגאַנגען צוריק מיט איין טראַט, מיט איין אַטעם, מיט איין בלוט-ריטם אין צווילינגדיקן לייב.

און אויף מאַרגן נאָך איינעם אַזאָ שפּאַציר האָט די ראַדיאָ געבראַכט די ידיעה, אַז דער שונא איז באַפאַלן דאָס לאַנד. צוויי טעג שפּעטער האָבן זיי זיך געזעגנט. די מאַשינע איז שוין געשטאַנען גרייט, ווען ער האָט זי אַרויסגערופן. עטלעכע בחורים זיינען געזעסן אויבן אויף זייערע קעסטלעך, מיט זיי מאַמעס און טאַטעס, וואָס האָבן באַגלייט די זין ביזן ראַיאָן. „אין דער אַרמיי, אויפן פּראַנט!“ האָבן געהילכט יונגע קולות. זי מיט אים זיינען געשטאַנען עטלעכע מינוט, געקוקט איינער דעם אַנדערן אין די אויגן — און גאַר, קיין איין באַדייטנדיק וואַרט איז ניט געזאָגט געוואָרן.

— דאַניע קושניר געדענקט איר? — האָט שוועע ביים אַלטן אָן קיין שום קענטיקער געלעגנהייט איינמאַל אַ פרעג געטאַן.
— אַ שאלה אַביסל! ווי דען?
— דאָס איז ער.

איצט האָט זי געלייענט די סימנים פון די פאַרגאַנגענע טעג, געזוכט אין זיי באַשטעטיקונג, אַ דערמאַנונג, אַ וואונק. צוויי סאַלנעשניקעס זיינען אויס- געוואַקסן ביים ראַנד פון איר גאַרטן און זיך צעבליט מיט פּרעכטיקע רעדער, כאַטש זי האָט גאַר קיין סאַלנעשניקעס ניט געזייט. דאָס מיידל האָט אין זיי געזען אַ וואונדערלעכע אַנטפּלעקונג, אַ צושטימונג צו אירע געדאַנקען פון דער ערד אַליין, וואָס פאַרהיט אַלע שפורן; אַן אַנזאָג, אַז דאָס, וועגן וואָס זי טראַכט, וועט זיך אויסלאָזן ווי זי האַפט. זי האָט נאַכגעשפּירט נאָך דעם פּלי פון די שוואַלבן איבערן יאָר, ווי זי וואָלט זיך ריכטן אויף אַ צייכן פון זיי. זי האָט זיך צוגעהערט צום קלאַפן פון אייגענעם האַרצן. אפשר וועט פון דאָרטן קומען עפעס אַן אַנדייטונג. זי האָט געטייטשט אירע חלומות.

ס'פּלעגן זיך מאַכן ביטערע שעהען. „נאַר, דו נאַר,“ — פּלעגט זי טענהן מיט זיך, — „וואָס רעדסטו זיך איין? ער גייט דורך אַזעלכע וועגן, די ערד ציטערט אונטער זיינע פיס. וואָס פאַר אַ באַטרעף האַסטו, ער זאָל דיך געדענקען? די ערשטע בעסטע, וואָס טראַגט אים צו אַ טרונק וואַסער, איז אים נעענטער ווי דו.

און וואָס איז צווישן אונדז געווען? מיר האָבן זיך אַלע וויילע געמוזט זען, ניט געקאָנט אויסקומען איינער אָן דעם אַנדערן, מיר זיינען געגאַנגען צוזאַמען שפּאַצירן, מיר האָבן זיך געהאַלטן פאַר די הענט. צי קען מען עס אַפילו אַררופן ליבע?

און טאַקע באַלד פלעגט זי עס אַפּוואַרפן מיט דער גרעסטער ליידנשאַפט־ לעכקייט. ניין, יענע שפּאַציר־גענג, יענע שעהען, ווען זיי האָבן זייערע הערצער געטראָגן, ווי קרוגן פול מיט עפעס אַ הייליקן געטראַנק, קאָן ער ניט פאַרגעסן. אויב ער לעבט, אויב ער וועט אַ לעבעדיקער אַרויס פון פּייער, וועט ער זיך אומקערן צו איר.

ס'איז אַריבער דער זומער. די זון האָט נאָך געשענקט איר וואַרעמקייט מיט מלכותדיקן גנאָד, נאָר אויף די נעכט האָט זי שוין קיין שליטה ניט געהאַט. נאָכט אין נאָכט איז שטיל, פרעמד און האַרט איז אַ קעלט אַריין אין סטעפּ און אים געהאַלטן אין צוואַנג ביזן פּרימאַרגן. שוועז איז געלעגן אין דער פינצטער אָן אַ קאַלדרע, אָן אַ קישן, די עלנבויגס צוגעדריקט צו די קני, און צום ערשטן מאל זיך פאַרטראַכט וועגן דעם, וואָס זי האָט גענומען אויף זיך. ס'גייט אַ לאַנגער ביטערער ווינטער, און זי — אין אַט דער חורבה, איינע אַליין. צי וועט זי עס אויסהאַלטן, צי וועט זי זיך דערוואַרטן, צי האָט זי אויף וועמען צו וואַרטן? און אַזוי פאַרוואַרפן און עלנט האָט זי זיך דערזען מיטאַמאַל, אַזוי אומבאַוואַרנט און הויל. זי איז געלעגן מיט אַפענע אויגן. ס'האַט זיך געוואַלט אַרויסלויפן, אַנקלאַפן אין אַ וואַרעמער שטוב, צו מענטשן, און זי האָט זיך ניט גערירט פון אַרט. אַ שטומקייט, ווי אַ שווערע פעסטונג־מויער, האָט זי אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן. אינדערפרי האָט דאָס מיידל ווידער אויפגעלעבט, אָן אויסגעבענקטע נאָך וואַרעמקייט, דאַרשטיק אונטערגעשטעלט איר לייכט־געקליידט לייב אונטער דער זון, זיך געפרייט מיט דער טיפער דורכזיכטיקייט פונעם רוים איבערן סטעפּ, אַפט זיך פאַרקוקט צום ווייטן הימל־ראַנד, פונקט ווי פון דאַרטן האָט געזאַלט אַנקומען די בשורה, אויף וועלכער זי האָט געוואַרט.

מיט פּויערישער עקשנות און זאַכלעכקייט האָט זי גענומען זיך גרייטן צום ווינטער. אין קאַלוירט, וואו זי האָט געאַרבעט, האָט מען איר געגעבן שטרוי, נאָר קיין פור איז ניט געווען, האָט זי דאָס שטרוי טיילווייז אַריבערגעטראָגן אויף אירע פליצעס. פון סטעפּ האָט זי ניט אויפגעהערט צו שלעפן קורעי, וויאַרסטן ווייט געגאַנגען נאָך אים, ווען נעענטער איז ניט געווען צו קריגן. זי האָט אַרומ־געשמירט די ווענט פון דער שטוב, פאַרלייגט אַלע שפּאַרונעס און לעכער, פאַר־שטאַפט און פאַרלייגט די פענצטער, אַרומגעשלאָגן מיט שמאַטעס די טירן. פון פינצטער ביז פינצטער ניט גערוט, כסדר עפעס געטאָן. דער אַלטער גלזומאַן האָט איר געהאַלפן צורעכט מאַכן דעם אויוון.

— וואָס, — האָט ער אינמיטן־דעריינען אַ פּרעג געטאָן, — ס'איז ביי אייך געווען אַן אַפּגערעדטע זאַך?

— ניין, — האָט זי גענטפערט, גלייך זיך אַנגעשטויסן, וואָס ער מיינט.

— וואָס־זשע דען?

— איך גלויב, מיר דוכט זיך... אויב ער לעבט, וועט ער קומען.

— אוודאי וועט ער אים-ירצה-השם קומען.

„און טאָמער ניט ?“ — פלעגט אַמאָל דורכלויפן אַ געדאַנק, און די הענט פלעגן אַראָפּפאלן. יעדע באַוועגונג פלעגט אַנקומען שווער. די שיין פון דער זון איז ניט איינגעגאַנגען.

2

נאָך אַ גאַנצן טאָג אַרבעט ביי דער דרעם-מאַשין, האָט זיך שוועזע אומגעקערט פון סטעפּ. דאָס איז געווען פאַר איר די שווערסטע שעה; ווידער אַריינגיין אין דער ליידיקער שטוב, אין דער שטומער פינצטערניש אויף אַ לאַנגער נאַכט. אַזוי איינ-געשרומפן און קליין האָט זי זיך געפילט פאַר אַט דער גרויסער נאַכט, אַז ס'האָט געצויגן צופאַלן צו דער ערשטער באַגעגנטער שכנה און בעטן: „איך וועל אייך די פּיס וואַשן, טוליעט מיך צו ווי-עס-איז, נעמט מיך אַרויס פון דער איינזאַם-קייט!“ זי האָט געמוזט זיך אַנטאָן אַ כוח ניט אַרויסצואווייזן פאַר מענטשן איר אַנמוט. פלוצים האָט זי דערזען, אַן עלטערער לייטענאַנט מיט אַ קענטלעך פנים שטייט מיטן אַלטן גלחמאַנען אויפן וועג — דאַניע קושניר.

זי האָט טיף איינגעאַטעמט, ווי מע וואָלט איר געגעבן אַ שמעק צו טאָן פון עפעס אַ צויבערלעכער רפואה. אַ זינגענדיקע לייכטיקייט האָט דורכגענומען אַלע אירע גלידער. ס'האָט זיך געוואָלט פליען. נאָר צוגעגאַנגען איז זי דווקא שטיל, ווי זי וואָלט מורא געהאַט מיט איר צו-האַסטיקער באַוועגונג אַנטדעקן דעם וואונדער, וואָס הויבט אַן פאַרווירקלעכט ווערן. ער איז געווען אין שטיוול, אין אַ גימנאַסטיאַרקע, אַן אַ היטל. די זאַכן האָט ער איבערגעלאָזט ביי די גלחמאַנס. איבערן ווייסן איידעלן שטערן האָבן זיך ווייך געקרייזלט די שוואַרצע האָר. אויף דער ברוסט איז געווען אַ מעדאַל, אַן אַרדען פון רויטן שטערן, אַ סטענגעלע מיט געלע און רויטע פאַסיקלעך. ער האָט אויסגעזען העכער, ווי זי האָט אים געדענקט, און אַ סך עלטער, מענערישער, כאַטש אַט די מענערישקייט האָט זיך אַלץ נאָך פאַראייניקט מיט צאַרטקייט, וואָס איז איצט געווען אויסגעדריקט אַפילו שטאַרקער ווי אַמאָל. נעענטער האָט זי באַמערקט: דער רעכטער אַרבל איז פּוסט. „איך דאַרף זיין לעבן אים, ער איז מיינער“, איז דורכגעלאָפן אַ געדאַנק, און אַ הייסע כוואַליע האָט איר אַ שטאַרקן ברי געטאָן דאָס האַרץ.

— מיר וואַרטן דאָ אויף דיר, — האָט ער געזאָגט פּראַסט.

דער אַלטער איז באלד אַוועק. ווייטער זיינען זיי געגאַנגען אינצווייען.

— וואָס שווייגסטו? — האָט ער געפרעגט.

זי האָט ניט געענטפערט. דאָן האָט ער זי אַנגענומען פאַר אַן אַקסל און אויסגעדרייט מיטן פנים צו דער שיין, וואָס האָט זיך נאָך אויפגעהאַלטן אין דער מערב-זייט הינטער זייער רוקן. אַ רויטלעכער פלאַם איז געפאַלן אויף איר פנים. אין די אויגן האָבן געפינקלט טרערן. שמייכלענדיק דורך טרערן, האָט זי געקוקט אויף אים, אַן אויסגעמאַגערטע און אַ פאַרשוואַרצטע, אַנגעטאָן אין רעדנע און

זאק און דאך שיין, ווי נאָר די יוגנט קאָן עס זיין. ער האָט זי אַרומגענומען מיט דער לינקער האַנט. אַזוי זיינען זיי צוגעגאַנגען ביז צו דער שטוב.

— כ׳וועל זיך אַרומוואַשן, מאַכן עפעס עסן, כל־זמן ס׳איז נאָך ניט פּינצטער, האָט זי די ערשטע זיך אָפּגערופּן.

— האָסט גאָרניט קיין ליכטל, קיין טראָפּן גאַזע?

— ניטאָ.

ער האָט געוואָלט ברענגען וואַסער, האָט זי אַרויסגעכאַפט דעם עמער, פלינק אַוועקגעלאָפּן, גיך זיך אומגעקערט, כאַטש דער ברונעם איז געווען גאָר ניט נאַענט. אַלץ האָט זי געטאָן אומגעריכט גיך, אָן שום סימן פון מידקייט נאָכן שווערן אַרבעטס־טאַג. צו די קאַרטאָפּליעס, וואָס זי האָט געקאַכט, האָט ער געבראַכט אַ קעסטלע פלייש־קאַנסערוון. איצט, אין היטל און שינעל, האָט ער שווערן אויסגעוויזן ווידעראַמאַל ניי — אי ווייטער, ווייניקער באַקאַנט, אי ליבער — נעענטער צום האַרצן.

פיר דרענגלעך אַריינגעשלאָגן אין דער ערד, צוויי לייסטלעך אויף זיי, דריי ברעטלעך פון אויבן — דאָס איז געווען דער טיש, אויף וועלכן זיי האָבן די סעודה אָפּגעריכט. ביי דעם טיש, ניט אויפהייבנדיק זיך פונעם אַרט, אין טיפּער פּינצטערניש, האָבן זיי דערציילט איטלעכער וואָס מיט אים איז געשען זינט מע האָט זיך צעשיידט.

די ביינאַכטיקע קעלט האָט אָנגעהויבן אָנגרייפן דורך די ווענט. דאַניע קושניר האָט אַרויפגעוואָרפּן אויף זיך דעם שינעל.

— רוק זיך צו, — האָט ער אַ רוף געטאָן. — וואו ביסטו?

איינער דעם אַנדערן האָט ניט געזען. זי האָט זיך צוגעזעצט לעבן אים. ער האָט זי אַרומגענומען מיט אַ פּאַלע. אַזוי־אָ, איינגעוויקלט אין איין שינעל, זיינען זיי געזעסן, גערעדט, געשוויגן. פון דער שכנישער חורבה האָט פּלוצים אויס־געדונערט: „רוצחים, וואו זיינען מיינע קינדער?...“ אַ פאַרציטערטער האָט דאַניע זיך איינגעהערט אין דעם געשריי, ניט פאַרשטאַנען, וואָס דאָס איז.

ס׳איז געווען שוין זייער שפעט, נאָר זיי האָבן זיך ניט געלייגט. זיצנדיק האָבן זיי געדרעמלט. דעם קאַפּ אָנגעשפּאַרט אָן זיין אַקסל, איז זי איינגעשלאָפּן גאַנץ שטאַרק. פון אים האָט זיך די שלעפּעריקייט גיך אָפּגעטאָן. איינהערנדיק זיך אין איר גלייכמעסיקן אַטעם, די אויגן אָפּן, האָט ער געוואַכט, ווי ס׳איז אים ניט איינמאַל אויסגעקומען צו וואַכן אין די ערטער, וואו ער האָט די לעצטע יאָרן פאַרבראַכט זיינע נעכט. צעבראַכן פונעם זיצן, האָט זי אָפּט געענדערט איר לאָגע, געזוכט, ווי זיך באַקוועמער צו מאַכן, נאָר זיי האָבן זיך ניט געלייגט. עפעס האָט זיי אָפּגעהאַלטן דערפון. אינדערפרי האָט זי דערזען אין זיינע שלייפּן גרויע האָר, וועלכע זי האָט פאַרנאַכט ניט באַמערקט, וויסע קאַלטע פעדעמלעך, ווי דער פּראַסט וואָס האָט זיך אין דער שעה געזילבערט אויף די גראָזן.

זיי זיינען געווען ביי דער גרוב אין סטעפּ אויפן אַרט פונעם געוועזענעם פּערדישן צווינטער. אַלץ איז דאָרט פאַרוואַקסן מיט הויכן בוריאָן. די זון האָט

געוואָרעמט, אַ ווינט האָט געשאַקלט די פּאַרטריקנטע שטענגלעך, וואָס האָבן זיך אַלץ געבויגן, אַלץ געשעפטשעט עפעס צו די באַהאַלטענע דאָרט אונטן.

צוריקוועגס האָבן זיי באַגעגנט דעם אַלטן. ער האָט זיי באַגלייט, געזעסן מיט זיי אַביסל אויף דעם קלאַץ פאַר דער שטוב.

— וואָס קאָן מען טאָן? — האָט ער געזאָגט נאָך אַ שווייגן. — מע מוז אָנהויבן

פון אָנהויבן. אין זעקס-און-צוואַנציקסטן יאָר, ווען מיר זיינען אַנגעקומען אַהער,

איז דאָ געווען הימל און סטעפּ. איך און אייערע ביידנס טאַטעס זיינען געווען פון

די ערשטע. איך וויל זאָגן, איר זייט די איינציקע פאַרבליבן פון אַזעלכע צוויי

גרויסע משפּחות. פון יעקבן מיט רחלען זיינען שבטים אַרויסגעקומען...

שעווע האָט אים געענטפּערט מיט אַ דאַנקבאַרן בליק.

חיים מאלטינסקי

ס'איז געווען הינטער וואַרשע

נאך קינדווייז כ'האב אַ קללה געהערט :
 „קיינען זאָלסטו די ערד“ —
 כ'האב עס דאָן ניט פאַרשטאַנען.
 מיר זיינען הינטער וואַרשע געשטאַנען.
 ס'האַט געפאַקט מיך דער דייטש
 אויף אַ פעלד אויף אַ גלאַטן,
 מיך באַהאַגלט מיט פייער
 פון שווערע האַרמאַטן.
 געקנאַטן די ערד אַרום מיר —
 כ'בין געקראַכן אויף אַלע שוין פיר.
 מיין בליק האָט גענישטערט אַ גריבל
 דעם גוף צו פאַרדעקן,
 אַ שפּאַלט כאַטש דעם קאַפּ צו פאַרשטעקן,
 געפייפט האָבן שפּליטערט, אויף מיר זיך געשאַטן,
 און גראַד אַזאַ גלאַטקייט אַרום,
 כאַטש פאַרקריך אונטער אייגענעם שאַטן.
 ליג איך פאַרטייעט און שטום,
 מיט ביינער און ריפּן,
 מיט מויל כ'האב זיך שטייף צו דער ערד צוגעפרעסט,
 נאָך שטייפער, ווי צו מיידלשע ליפּן.
 ס'קריכט דער זאַמד אין די צייַן, אויפן גומען,
 און דער פייער מיך דרעשט,
 און די שפּליטערס נאָך מער זיך צעזשומען.
 און דאָן האָט זיך פּלוצים צעשמייכלט
 מיין רואיקער ניקטערער שכל :
 „קיינען זאָלסטו די ערד“ —
 איז דאָס איצט באַשערט.

דער שאַטן

געגאַנגען מיט מיר ז'ער דורך טויט און דורך פייער.
 ער קושט מיינע טריט, וואו אַ קער זיך איך גיב.
 ר'האַט אַלץ מיך נאָך ליב,
 מיין שאַטן געטרייער.

געהאָוועט, געשמאַצט, ווי איך, נאַכאַנאַנד,
און רירעוודיק שטענדיק און מונטער.
ווי איך גייט ער איצט מיט אַ שטעקן אין האַנט
און ווי איך — הינקט ער אונטער.

בידע רוען מיר אַפּ מידערהייט ביי אַ פּלויט;
זיך ווישן דעם שווייס פונעם שטערן.
איך וואָלט אים, מיין גינציקן שאַטן, פאַרטרויט,
נאָר איך וויל זיין געמיט ניט באַשווערן.

אויף זיינע לענגלעכע פיס כוואַרף אַ טרויעריקן בליק,
צווישן ליפן פאַרשטיק איך דעם שמייכל, —
ווען ר'האַט כאַטש אַ טראַפעלע שכל,
פאַרשטייט ער דעם וויי,
אַז האַלץ דאָך אַ שטיק
איז דאָך איינע פון זיי,
נאָר כ'בין אים, מיין טייערן, מוחל.

געגאַנגען מיט מיר ז'ער דורך טויט און דורך פייער.
ער קושט מיינע טריט, וואו אַ קער זיך איך גיב.
ר'האַט אַלץ נאָך מיך ליב — מיין שאַטן געטרייער.

1946

אַ מוטער באַדט איר עופהלע

דאָס בלוט פון שלאַכט האַט אַפּגעשיינט, ווי שקיעה אין די אויגן.
ווי די גראַנאַטע ז'האַרט געווען אין פּראַסט דאָס ברויט.
אין איין שערענגע איז געגאַן מיט אונדז דער טויט —
כ'האַב שטענדיק גוט געפילט זיין שאַרפן עלנבויגן.
איך, דער סאַלדאַט, דער פּראַסטער, אויסגעשולטער,
וואָס ניט פאַרלוירן כ'האַב מיין קאַפּ אין קריג,
וואָס קאָן זיין איצטער ליבער פאַר מיין בליק —
זען, ווי אַ מוטער באַדט איר עופהלע אין מולטער?
איר אויסגעשפּרייטע האַנט אין כוואַליעס וויגט זיך,
און ס'פליעסקעט זיך דאָס קינד און קוויקט זיך,
און ווי דערמאַנט זיך, אַז דאָס וואַסער איז צו וואַרעם,
עס הייבט אויף אַ געשריי און אַ געליאַרעם.
איך קוק מיט שמחה פול — דאָס שענסטע אויפן ערדן־קיילעך
ווען ס'קינד מע נעמט אַריין אין פּרישן, קלאַרן ליילעך.

און ביי דער פולער ברוסט אַנטשטילט סע ווערט,
ווען ס'זויגט אַזוי פאַרטיפט די זיסטע זאַפטן פון דער ערד.
צו אַלדע שוואַרצע יאָרן די וויסטע קריגן!
לעבן זאַלן, וואַקסן זאַלן קינדער אין די וויגן!

מענדל ליפשיץ

אַ קינד שטייט אויף

אַט ערשט האָט נאָך דער וואַלד געברענט
און בלוט האָט זיך געמישט מיט פייער,
און איצט דורך קאַרע פונעם דעמב
זיך שניידט אַדורך אַ צווייג אַ נייער.

אַט ערשט נאָך האָבן שטאַל און בליי
צעגאַסן זיך אין גרויען חלל,
איצט פלייצט איר ליכט די זון פון מאַי
אויף בערג, אויף טייכן און אויף טאַלן.

און דאָ, וואו ס'איז פאַרבליבן בלויז
דער גרויער אַש און ציגל ברוינע,
באַוויזט זיך שפיגל-ניי אַ הויז
פון קרעפטיקע סאַסנאַווע בייער.

און דאָ, וואו ס'פעלט נאָך אויס אַ טיר,
אַ פענצטער ניט באַוויזן שטעלן,
אַ קינד שטייט אויף פון אַלע פיר,
און זיינע אויגן זיך צעקוועלן.

אַזוי איז איינגעפירט די וועלט:
די פיין גייט דורך ווי אַ געוויטער,
דאָס פאַלק אַ דענקמאַל יענעם שטעלט,
וואָס האָט פון אומקומען פאַרהיט אים.

און ס'איז שוין איינגעפירט אַזוי:
די שווערסטע לאַסט מוז ווערן גרינגער,
ווען פויגלען ציען זיך צו בלוי,
צו אַרבעט ציען זיך די פינגער.

שירקע גאמאן

דינסטיקן

ערשט איצט האט זיך מנחם סאנדלער געכאפט, אז ער איז אליין. זיין פערל איז אויף אייביק געבליבן אינעם דארף לעבן שקלאון. אינדערפרי האט זי נאך צו אים געזאגט: „מנחם, וואו אויס א פאר לעפל ווארעמס, און, קומענדיק פון דער ארבעט, האט ער זי געטראפן א טויטע. זי האט געהאט א הארץ-פעלער. פון יענעם טאג אן איז דאס שרעקלעכסטע פאר אים געווארן דאס אויפכאפן זיך. דער ערשטער געדאנק — „ניטא פערל“. דערנאך האט זיך אנגעהויבן דאס פיינלעכע, וואס האט אים ניט אפגעלאזט אויף קיין איין רגע: „האט מען — שאגעוועט מען ניט, פארלירן — וויינט מען.“ אדעמאי האט ער קיינמאל ניט געזאגט: „פערל, זיך, אט גיס איך דיר אן א גלאז טיי.“ אין דער אמתן איז ער ניט אזויפיל שולדיק געווען, ווי אים האט זיך אויסגעוויזן. שולדיק איז גאר געווען פערל. קיינמאל האט ער פון איר ניט געהערט: „העלף מיר, איך האב קיין כוח ניט“, אדער „דאס קאן איך ניט“. זי האט אלעמאל „געהאט“ כוח תמיד פארלאפן אלע וועגן. ניין, פערל איז ניט געווען פון די ווייבער, וועלכע זאגן: „מיין מאן הארעוועט אזויפיל, אז איך האב שוין גאר קיין כוח ניט!“

ווען ער האט זיך אומגעקערט פון דער עוואקואציע, האבן זיך אים אויפסניי געעפנט די וואונדן. ער האט אלץ געדארפט אנהויבן פון אלף — און אן פערלען... פון דער גאנצער נחלה זיינען אים געבליבן נאר עטלעכע פלעקער פון פארקן. און דאס איז געווען די התחלה...

עס האט זיך באקומען א וואוילער, א געדיכטער פארקן, דאס איז אבער געווען א נישטיקער פרט לגבי דעם גרויסן שווערן אנהויב. געהילק, ציגל האט אים געגעבן די מלוכה — זיין איינציקער זון איז געווען אויף דער מלחמה, און איז נאך ביז היינט ערגעץ אין עסטרייך. מנחם האט אבער ניט געוואוסט וואס פריער צו טאן; ער האט באקומען זריעה, און מע האט זיך גלייך געדארפט נעמען צום גארטן. בשעת ער האט אנגעהויבן גראבן, האט זיין נאענטסטע שכנה צו אים אריבערגעשריען: „וואס ציט איר רצועות! וויי איז מיר, א פייג וועט ביי אייך אויסוואקסן — ניט קיין בולבע! גראבט ברייטערע בייטן. עס פעלט אייך ערד?“

זי איז אריבערגעקראכן דעם פארקן, געוויזן אים ווי אזוי צו טאן, און איז ארוועק. מנחם האט געקוקט ווי אזוי לאה שפאלט די ערד אויף הויכע, פיר קאנטיקע בייטן, און געטראכט: „געווען א תם — געבליבן א תם“, ער קען זי, לאהן, שוין היפשע עטלעכע צענדליק יאר. אמת, א בריה איז זי א גרויסע, נאר א מוראדיקע שרייערין. דערפאר, אפנים, האט ער, מנחם, זי געהאלטן פאר א מרשעת. דאס איז אבער געווען ניט ריכטיק, ווארים אפילו איצט, ווען זי איז געבליבן א צעבראכענער שארבן — דעם מאן, א טאכטער, צוויי אייניקלעך האט דער דייטש אומגעבראכט; דער איידעם, צוויי זין זיינען אומגעקומען אויף מלחמה — אפילו איצט האט זי זיך געהאלטן ביי אירע מידות; גרייט געווען

יעדערן מיט עפעס אַרויסהעלפן און ניט אויפגעהערט צו טענהן: „מע האָט אַריבערגעלעבט אַזאָ תהום צרות, אונדזערע הערצער זיינען אויסגעווייקט אין בלוטיקע טייכן — דאַרף מען דאָך עפעס אָפּלערנען דערפון!“ גאַנצע טעג האָט זי געהאַוועט. ביז שפעט אין דער נאַכט איז ביי איר געווען אין שטוב ליכטיק, וואַרים, אַחוץ אַלע אַרבעטן, איז זי נאָך געווען אַ „נאַדאַמניצע“ — גענייט גרעט פאַר אַן אַרטעל. הערן ווי זי שרייט, זען ווי זי איז פאַרטאָן, האָט מען אַודאי געקאַנט מיינען — ביי איר איז אַ פּולע שטוב מיט קינדער.

ווען די יונגע בולבע-שפּראַצונגען האָבן מיט פאַרוויקלטע, טונקעלע, שטייפע צינגלעך דורכגעשטאַכן די ערד, איז מנחם שטוב געשטאַנען, ווי אַ מחותן, וואָס איז ווינציקער ווי אויף האַלב גרייט צו דער שמחה... איבער די פּיר-קאַנטיקע פענצטער-לעכער איז דער גרינער מאַך אַראַפּגעהאַנגען, ווי צעשוּבערטע ברעמען. גידעריקער איז דאָס געהיליך געווען שוואַרצלעך — צו דערקענען, אַז ס'איז אַרויס פון פייער. דער נייער ציגל-יסוד האָט מיט אַ רויטן פאַס היימלעך אַרומגעכאַפט די פאַרסמאָליעטע קלעצער, שטייף צוגעגאַרטלט צו דער ערד... די קראַקועס האָבן זיך שפּיציק צונויפּגעפּלאַכטן. מנחם האָט געקוקט אַרויפּצו און געטראַכט: „דער לעבעדיקער דערלעבט.“

לאה האָט ניט גערוט און ניט געלאָזט רוען דעם שכן — געהייסן צעקעמען מיט דער הראַבליע די ערד, צערייבן די הרודעס. דערזען אַ מוליער מישט ליים, איז זי צוגעלאָפּן מיט אַ ברייטער דעה:

— האָט רחמנות, דרייט ניט קיין קאַפּ מיט אייערע פּליטקעס, מנחם, לאָזט זיך ניט פירן אין באַד. פּאַלגט מיך — שטעלט אַ קליינעם רוסישן אויוון, וועט איר האָבן אַ גדולה אין שטוב. ווילט איר — באַקט איר קאַרענע, האָט איר — באַקט איר ווייזנס. אינאיינעם מיטן געבעקס שטעלט איר זיך אַנידער דעם וואַרמעס מיט דער וועטשערע און — פּטור! איר דאַרפט ניט טראַגן דעם מאַגן אין קאַפּ. אייער זון וועט זיך אומקערן, וועט איר, אַם ירצה-השם, קיין קסיאַנדו ניט ווערן. די שנור וועט אייך זאָגן טויזנט דאַנקען. אַ קלייניקייט — אַ רוסישער אויוון!

ביים אַרומהויפּן די בולבע האָט זי אַרויסגעריסן די לאַפעטע און געמאַכט מנחמען צונישט: „אַ מענטש גראַבט! וואָס גראַבט ער? פרעג אים בחרם! אַ בולבע גייט אויס נאָך פּוכקע ערד, ווי אַן עלטערער מענטש נאָך אַ ווייכן געלעגער.

היינט וואָס האָט איר צום גאַרטן, אַז איר ווייסט ניט פּונדאַנען אַהין?“

ניט איין מאָל איז שוין מנחמען געלעגן אויף דער צונג עפעס אַזוינס, וואָס אַט-אַט פּאַלט עס אויף דער יידענעס קאַפּ, אַבער עס איז גאַרנישט ניט געפּאַלן.

די שטוב איז שוין כמעט פאַרטיק, מנחם האָט צוגעמאַסטעט אַ טיר. און כאַטש פון אויבן איז געווען אַ ברייטער שפּאַלט, פּונדעסטוועגן פּלעגט ער פאַרן אַוועקגיין צו דער אַרבעט אויפהענגען אַ גרויסן שלאַס, וועלכער האָט לאהן ניט געשטערט אַריינצוטראַגן אין שטוב אַ פאַרטיקע וועטשערע... דאָס טעפּל האָט געהאַט אַן אַנבליק פון אַן אומגעלומפּערטער ליאַלקע, ווייל ס'איז געווען איינגעוויקלט אין לאהס וואַטניק. איידער ער פּלעגט זיך נעמען צום עסן, פּלעגט ער אַ כאַפּ טאַן דעם וואַטניק, צולויפּן צו לאהס שטיבל, עפענען אַ קאַפּל די טיר, און, ווי נאָר

זי פלעגט צונעמען דאָס געבראַכטע, האָט ער זיך געלאָזן צוריק — אַקוראַט, ווי זי וואָלט אים נאָכגעיאָגט.

* * *

פונעם זון האָט ער געהאַט אַן אַטעסטאַט. אַליין האָט ער אויך פאַרדינט. וואָלט שוין אַלץ געווען אין אַרדענונג, האָט אים אַבער פאַרדראָסן, וואָס די לעצטע צייט איז לאה אַנטשווייגן געוואָרן, ווי אַ פיש. „וואָס האָב איך איר געטאָן, וואָס זי שרייט ניט אויף מיר?“ — האָט ער אייניקע מאָל אַ טראַכט געטאָן. שבת פאַרנאַכט, ווען מנחם האָט זיך גראַד געקליבן אַריינגיין צו דער שכנה, איז זי אַריינגעקומען און האָט מיט רוגוז געפרעגט:

— אַ מענטש דאַרף זיך וואָשן?

— עס וואָלט ניט געשאַדט.

— עס וואָלט ניט געשאַדט? איז גייט, זייט מוחל, נעמט מיין פעסל מיט מיין מולטער. די טשוהונעס וועט איר קאַנען אַרויסשלעפּן פונעם אויזן? זינט איך לעב האָב איך ניט געזען, אַ באַלמעלאַכע זאָל זיין אזאָ „בעלאָרוצקע“! אויף מאָרגן איז לאה אַריינגעגאַנגען אויסהייצן. זי האָט עפעס געוואָלט זאָגן און נאָר אַ פאַטש געטאָן מיט די הענט — קיין פאַסיקערן מיטל אויף אויסצודריקן איר התפעלות האָט זי ניט געפונען.

אין שטוב איז געווען וואַרעם, צוגעקליבן, אויפן טיש — אַ וויסער טישטעד מיט לאַנגע פרענדזן, אין אַ ליימענער שיסל אַ היפש שטיקל פוטער, גאַמעלקעס און צוואַרעך.

— איר האָט פאַרשפאַרט אַ מענטשן אַ גאַנג — האָט ער צו איר געזאָגט, זיך אויפהייבנדיק פונעם איינציקן בענקל. ער האָט דערלאָנגט צום טיש אַ קריגל רויט-איינגעברייטע מילך, אַ סקאַוואַרדע געפרעגלטע קאַרטאָפּל און, ווי אים האָט זיך אויסגעוויזן, האָט ער זי געבעטן צום טיש, ווייל אין דער אמתן האָט ער דאָס געטאָן שטיקאווע; די ערשטע זאָך, איז ער רויט געוואָרן; ווען די רויטקייט האָט פאַרכאַפט דאָס גאַנצע פנים, איבערלאָזנדיק אַ קאַפל בלייכקייט אין די טיפע קנייטשן אויף זיין שטערן, האָט ער אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט אין אַ ניט-באַשטימטער ריכטונג, אַנבויגנדיק אַהין זיין קורץ-געשוירענעם גראַען קאַפּ.

מע וואָלט ביז היינט ניט געאוסט, צי לאה האָט ריכטיק אויסגעטייטשט זיין מאַך מיט דער האַנט און זיין נויג מיטן קאַפּ, ווען זי וואָלט ניט אַרויסגעלאָפּן און אויגנבליקלעך זיך אומגעקערט מיט אַן אייגענעם שטול.

— מנחם, איר זייט דאָך אַ בראַנד-בריה, אויף מיינע נאמנות! גאַט זאָל געבן — אייער זון . . . — נאָר ביי די ווערטער האָט זיך איר שאַרפע צונג אַפּגעזאָגט צו פאַלגן איר גוטן ווילן. פון אירע אויגן האָבן זיך אַ גאַס געטאָן טרערן. די טרערן האָבן זיך געקייקלט, און זי האָט געשמירט פוטער אויף אַן המוציא ברויט. עס האָט היפשלאַך געדויערט ביז זיי האָבן זיך גענומען צום עסן. אין שטוב איז געווען שטיל, ווייל ער, מנחם, איז פון תמיד אַן געווען אַ קנאַפער בריה אויף שמועסן, ווער רעדט איצט. . . און זי? — דאָס איינציקע, וואָס האָט אים געראַטעוועט — איר שווייגן. מע קאָן זאָגן מיט דער טיפסטער אחריות, ווען לאה זאָל, חלילה, זאָגן איין וואָרט, וואָלט אפשר די מעשה קיין מעשה ניט געווען. . .

אָפגעגעסן, האָט לאה גענומען איר שטול און איז אַוועק. זי האָט געהאַט איר כלל:

“פרייען דאַרף מען זיך אינאיינעם, אָבער וויינען מאַכט ניט אויס באַזונדער...”

* * *

די קומענדיקע וואָך האָט לאה ניט געקאַנט פאַרשטיין, וואָס טוט זיך עס אויף דער וועלט. ווי פרי זי איז ניט אַריינגעגאַנגען צום שכן, האָט זי דאַרט קיין שטאַך אַרבעט ניט געפונען: אויסגעהייצט, אָפגעקאַכט, די זאַסלענקע צו־געשפאַרט מיט אַ ציגל; דער דאָזיקער ציגל איז איר אַריין אין דער לעבער. „וואָס מיינט ער, איך וועל אַריינקוקן אין טעפל?“ — האָט זי געטראַכט, און טאַקע גלייך אָפגערוקט דעם ציגל, אויפגעהויבן די זאַסלענקע, באַטראַכט וואָס אין אווון איז געשטאַנען, און ס'האַט איר פאַרקלעמט דאָס האַרץ.

ס'איז געווען זונטיק, אַקוראַט אַ וואָך ווי זי האָט געגעסן אַנבייסן מיט אים. „הייסט עס — ער וויל בעסער עסן בולבע אין העמדלעך, אַבי ניט אַנקומען צו מיין טרחה?“ — האָט לאה געטראַכט, נייענדיק, און ס'האַט געטראַפן אַ מיאוסער טעות: אַנשטאַט איינצושניידן אויף איין ברעג מאַנזשעט־לעכלעך, האָט זי איינ־געשניטן אויף ביידע ברעגן. איצט האָט זי געזוכט אַן עצה, ווי אַזוי צו פאַר־צירעווען, עס זאָל קיין בראַק ניט זיין. אַט ביי דער „אָפּעראַציע“ האָט זיך געעפנט די טיר, און דער שכן איז אַריינגעקומען.

לאה האָט אַראָפגענומען די ברילן, אַרויפגעכאַפט די פאַטשיילע פון די פלייצעס אויפן קאַפּ, פאַרשאַרט ביז איין הערעלע און אַ פאַטש געטאַן אויפן שטול, פון וועלכן זי האָט זיך אויפגעהויבן.

מנחם האָט אָפגעלייגט דעם קאַלנער פון פעלצל, זיך אָפגעקעפלט, ווידער פאַרקענפלט און אַנגעהויבן: „איך מיין, ווי איר זאָגט, אַ מענטש . . . האָב איך געטראַכט און געטראַכט, איז מיר אַרויף אויפן זינען, אַ צוויי מתים פרוואון גיין טאַנצן, זיינען זיי שוין גאַר קיין מתים ניט. וויילע . . .“ מער האָט ער קיין ווערטער ניט געפונען. זיינע ליפן זיינען בלייך געוואָרן, און זיינע דלאַניעס האָבן אַזוי אַרומגעכאַפט דעם שטול, אַזש די קנעכלעך פון זיינע פינגער זיינען געוואָרן ווייס. לאה האָט זיך אַ דריי געטאַן אויף איין אַרט, פאַוואַלינקע גענומען אָפקלייבן די פעדעמלעך פון קלייד, אויף גיך איינגעהיצט די פליטקע, געמאַכט טיי.

און כאַטש די עטלעכע גלעזער טיי האָבן ניט באַריידעוודיק געמאַכט ניט אים, ניט זי, פונדעסטוועגן איז געווען צו זען, אַז עפעס איז געשען ניט אויף קאַטאוועס.

מנחם האָט געהאַלטן די קליאַמקע פון טיר, לאה האָט מיט דער קאַטשערע אַרומגעקלאַפּט די האַלאַוועשקעס, גערעדט ניט צו אים — צו די רויטע קוילן אין פליטקע: „אַ מענטש רעדט! . . . כיי וואָלט מען זיך בעסער פאַסטאַרעט אַ פּורל!“ מנחם האָט שווייגנדיק צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, און זי האָט מיטאַמאַל צו אים אַ געשריי געטאַן: „וואָס שאַקלט איר, וואָס? אַ מענטש האָט דערהערט אַ פּורל, מיינט ער — אַט לויף איך! עס הויבט זיך גאַר ניט אָן. מאַרגן איז מאַנטיק! מאַנטיק וועל איך זיך פון אַרט ניט רירן — דינסטיק!“

זלמן טעלעסין

אויפן ווייטן

א פוסטע שטוב. ווי גוט, וואָס ס'איז דאָ שטיל, —
מיר וועלן אפשר אויסשלאָפן זיך קאָנען.
א מידער כ'פאל אַנידער אויפן דיל
אונטער אַ קאָטוילישער איקאָנע.

און ס'קומט דער חלום פריער פונעם שלאָף
און טראַגט אַוועק מיך אויף אַ פערד אַ ווייסן,
צו דערחלומען אַ גוטן סוף
פאַר מיין שטעטעלע ביים פריפעט־טייך אין רייסן.

אַריינגעריטן כ'האַב אין צויבער־לאַנד
מיט ביקס און רוקזאַק אויף די פלייצעס...
האַט אַ צעבלוטיקטע סאַלדאַטסקע האַנט
אַ כאַפּ געטאַן די גאַלדענע צוויי לייצעס.

קאַפּויר האַט זיך געטאַן דאָס פערד אַ שטעל,
די טלאָען אויף אַ וואַלקן ערגעץ ווייט דאָרט.
און האַט מיך פון־וויין פייערדיקער פעל
אַראָפּגעשליידערט.

אַ זעץ. כ'שפּרינג אויף. אַ הליבע שוואַרצע נאַכט
ברעכט זיך אָפּ און קראַכט אין רויטן ווייסל.
האַרמאַטן רעווען אויף. מיר וואַרפן זיך אין שלאַכט
פאַר מיין שטעטעלע ביים פריפעט־טייך אין רייסן.

אי. באַרוכאַוויטש

אין אַ דייטשישן ביר־הויז

אין ביר־הויז איז געדיכט די לופט
פון גלעזער־קלאַנג, פון רעגן־דופט.
פון רויך, וואָס טאַפּט די סטעליע בלינד.
כ'בין דורך די שוועל, ווי דורך אַ זינד
די טיר פאַרמאַכט און הינטער גלאַז
דעם פּרילינג שטיין האַב איך פאַרלאָזט.

כ'האָב קיין גוטמאַרגן ניט געזאָגט
און זיך אָפּילו ניט געזאָרגט,
וואָס אויגן האָבן מיך באַטראַכט
פון אונטער ברעמען מיט פאַרדאַכט.

עס איז געוואָרן מאַדנע שטיל,
פונקט ווי פאַרשלונגען וואָלט דער דיל
דעם טומל פונעם פּרילינג-טאַג,
אָפּילו פונעם האַרץ דעם שלאַג.

איך האָב דערזען :

אַן אַלטער זיצט,

ס'איז גנביש-פרום זיין יעדער זיפּן,
ער טוט פון פענעץ ברויט אַ קניפּ,
וואָס דין איז ווי זיין קנייטש ביים ליפּ,
ווי ער וואָלט אָפּציען דעם טויט
נאָר מיטן ריח פונעם ברויט.

אַנטקעגן אים — אַ יונגע פאַר —

דאָס פנים טעמפּ און בלאַנד די האַר.

אַ האַנט זיך צאָפּלט אין אַ האַנט

ווי פיש פאַרוואַרפּן אויפּן זאַמד.

און ס'איז, ווייזט אויס, אים היימיש גוט

אין לייכטן שאַטן פון איר הוט.

... מיין שוועסטער האַט דאָך אויך געבענקט

נאָך שטומער שפּיל פון מענער-הענט,

נאָך זיסן וויי פון מוטער-פליכט,

נאָך יענער אויסגעקלאַרטער ליכט,

וואָס לייכט אַזוי אין פּיצל בלוי —

אין אויג ביי מיין געליבטער פרוי.

קיין נחת האַט אויך ניט באַגליקט

מיין מאַמען, וואָס האַט אין דער וויג

קיין אייניקל נאָך ניט געזען

און ניט גענומען אויף די הענט

און ניט געבענטשט אים ...

אַפּגעברענט

עס האַט איר לעבן ווי אַ שטרוי ...

... און ס'ווערט מיר הייס און שווער אַזוי...

עס האָט אַ שאַטן אויף דער וואַנט
אַ ריס געטאָן זיך נאָך מיין האַנט
און ס'האָט אַ מורא אויפגעפלאַמט
אין אויג ביים בלאַנדן יונגמאַן,
און צו דעם אַלטן אונטער הויט
האָט באַלד פאַרקליבן זיך דער טויט.

נאָר ס'האָט אין גלאַז געברויזט דער ביר
ווי פּרילינג דאָרט, אַהינטער טיר,
און ס'האָט אַ ווייסער שוים געקוועלט :
פאַרפלייצן קאָן ער דאָך די וועלט,
ווען ניט דאָס גלאַז, וואָס אים פאַרשפאַרט...
און ערגעץ איז איצט אָנהויב מאַרט,
און ס'איז די ערד נאָך בייניק־האַרט,
און בינען־שנייעלעך געשווינד
פון בינשטאַק טרייבט אַרויס דער ווינט, —
אַ זעקסטל וועלט אין וויסקייט זינקט.

און מאַסקווע שניידט זיך דורכן פּראָסט
מיט קרעמל־שטערן.

ערגעץ לאַזט

איר נאַרטע אַ טונגוסן־פּרוי —
אַ ווייטן שטערן זיך פאַרטרויט.

ניין, גיט פאַרבייטן וועט מיין האַנט
די האַרבע שטראַף פון גאַנצן לאַנד.

נאָר אין מיין האַרצן, אין מיין לייב,
מיין פיין, פאַרבלייב, מיין צער, פאַרבלייב,
און דרינג אַריין אין בלוט און גלי —
איך זאָל ניט אָפקילן צו פרי.

ר ב ק ה ר ו ב י ן

וועמען דער שלאָס האָט געהיט ...

די זון איז געשטאַנען אינמיטן דעם ברייטן אומענדלעכן הימל און געשיט און געוואָרעמט, ווי אין אַלע פריערדיקע גוטע זומער־טעג. זי האָט מיט אַ ברייטער האַנט געזיט לייכט אויף די גאַסן, געסלעך און פלעצער, ווייל ניט קיין הייזער און ניט קיין ביימער האָבן ניט פאַרשטעלט איר דעם וועג. אַנטקעגן דער נאַקעטער זון האָט זיך געטראָגן אַ געדיכטער טונקל־גרויער שטויב פון די רואינען און פון סאָלדאַטישע שטיוול.

אַ רויטאַרמייער איז שנעל געגאַנגען איבער די גאַסן פון דער שטאָט. ער האָט אומגעדולדיק אַריבערגעשפרייזט איבער שווער־צעוואַלגערטע שטיקער ווענט, איבער צעבראַכענע מעבל, פאַרחלשטע קליידער און חפצים, וואָס האָבן געבענקט נאָך אַ מענטש. ער איז לאַנג געגאַנגען, ניט דערקענענדיק די אייגענע שטאָט, און האָט זיך פון צייט צו צייט אָפגעשטעלט אַ פאַרלוירענער, ניט וויסנדיק וואוהין צו גיין. נאָר אַט איז דער גוט־באַקאַנטער רויטער מויער. ער שטייט אַן אויסגעלאָשענער, אַן איין שויב אין די פענצטער, אַ גרויסער, אַן אומגעלומפערטער אין דער אַרומיקער פוסטייט. דער רויטאַרמייער איז אַרומגעגאַנגען דאָס הויז פון אַלע זייטן און האָט זיך דערנעענטערט צו אַ נידעריק טירל, אויף וועלכן עס איז געהאַנגען אַ גרויסער שלאָס. ער האָט פריי אָפגעאַטעמט: אויב עס הענגט אַ שלאָס אויף דער טיר, הייסט עס, אַז אין קעלער איז נאָך מעצער פאַראַן. דער רויטאַרמייער האָט מיטן פריקלאַד אַראָפגעשלאָגן דעם שלאָס, אַ ריס געטאָן צו זיך די טיר און גענומען שרייען אין דער פינצטערניש פונעם טיפן, ברייטן סקלעפּ: — זלמן, דבורה, וואו זייט איר? דאָס בין איך, ברוך. איך האָב זיך אומ־געקערט.

קיינער האָט דעם רויטאַרמייער ניט געענטפערט. אין קעלער איז געווען שטיל.

— יידן, קומט אַרויס! האָט קיין מורא ניט! — האָט דער רויטאַרמייער ווייטער געשריען.

אין קעלער האָט זיך ניט געהערט קיין מינדסטער קלאַנג.

„צי דען איז דאָרט קיינער ניטאָ?“ — האָט אומרואיק אַ טראַכט געטאָן דער רויטאַרמייער. — „וועמען־זשע האָט געהיט דער שלאָס?“

ער האָט אַ וויש געטאָן מיט דער דלאַגניע דעם שווייס פונעם צעהיצטן שטערן און אויפגעציטערט מיטן גאַנצן לייב פון דער קעלט, וואָס האָט געטראָגן פון אונטן. ער האָט געוואַלט באַלייכטן דעם קעלער מיט זיין עלעקטרישן לאַמטערנל, נאָר זיין האַנט האָט זיך אָפגעשטעלט אינמיטן וועג צו דער קעשענע. ער האָט זיך דערמאַנט אַן יענע טעג, ווען אויך ער איז צוזאַמען מיט אַלעמען געזעסן אין אַט דעם קעלער. ער האָט זיך דערמאַנט, ווי אַזוי די טיר פלעגט זיך האַסטיק

אן עפן טאָן און איבערן קעלער פלעגן נעמען אַרומטאַנצן קליינע, ליכטיקע קרייזן. די דייטשן פלעגן קיין מאָל ניט באַוויליקן זיך אַראַפּצולאָזן אין קעלער, זייערע שוואַרצע אַן־פּנימדיקע סילוועטן פלעגן בלייבן אויף דער שוועל און אַרויסשרייען פון דאָרט באַפעלן און זידל־ווערטער. זייערע עלעקטרישע לאַמטערינדלעך פלעגן אומרחמנותדיק באַלייכטן דעם עלנט און אומבאַהאַלפּניקייט פון זייערע קרבנות, און זיי דאָרטן, אונטן, די לעבעדיק־באַגראַבענע האָט זיך דאָן געוואַלט אַרייַן־דריקן אין די נאַסע ווענט, צונויפּגיסן זיך מיטן ערדענעם דיל, ניט ווערן, אַבי ניט צו פילן אויף זיך די טאַפּנדיקע, רוצחישע בליקן פון די דייטשישע לאַמ־טערינדלעך. ניין, ער, דער רויטאַרמייער, וועט זיי ניט דערמאַנען איצט יענע טעג. ער וועט זיך אַראַפּלאָזן אין דער פינצטער. דעם וועג ווייס ער גוט. ער וועט שטיל און צערטלעך רופן זיי ביי די נעמען, ביז זיי וועלן אָנהויבן גלויבן אין זייער גליק און וועלן זיך אַפּרופּן. ער האָט שוין געמאַכט אַ טראַט פּאַראַויס. אַבער דאָ האָט ער דערהערט אַ שטילן שאַרף און באַלד נאַכדעם טריט פון אַ מענטשן, וואָס האָט זיך, קענטיק, לאַנגזאַם גערוקט פּאַראַויס, פּאַזע די ווענט, ווי אַ בלינדער. די טריט זיינען געוואָרן אַלץ נעענטער און אַט האָט ער שוין דערזען פּאַריזיכטיק־אויסגעשטרעקטע קליינע הענטלעך. אויף דעם שוועל פונעם קעלער האָט זיך באַוווּזן אַ קליין מיידעלע פון אַ יאָר פינף־זעקס מיט אַ שוואַרץ, געקרייזלט קעפל.

דאָס מיידעלע האָט אויפגעציטערט פון דער שטויביקער היץ, וואָס האָט אויף איר מיטאַמאָל אַ פּאַכע געטאָן פונעם אַנגעגליטן דרויסן. אַ פּאַרבלענדטע פון דער זון, האָט זי אויסגעדרייט דעם קאַפּ צוריק צום קעלער. דערנאָך האָט זי מיטן רעכטן הענטל געמאַכט אַ דעכעלע איבער די אויגן און אַ קוק געטאָן אויפן רויטאַרמייער ערנסט און מיט חשד.

— ווער איז דער פּאָן און וועמען זוכט ער? — האָט זי אים אַ פּרעג געטאָן אויף פּויליש.

דער רויטאַרמייער האָט דאָס מיידעלע ניט געקענט. ווען ער איז אַנטלאָפּן פון דאַנען, איז זי נאָך דאָ ניט געווען. האָט ער אויף איר געקוקט ווי אויף עפעס אַ וואונדער און זיין גוטמוטיק געשטופלט פנים האָט אויפגעשיינט.

— קינד! — האָט ער געזאָגט צו דעם מיידעלע. — איך בין ניט קיין פּאָן. איך בין אַ רויטאַרמייער. און זוכן זוך איך דיך, אויף אַרויסצושלעפּן פון אַט דער באַגרעבעניש. גיי, קליינינקע, זאָג זיי דאָרטן, זיי זאָלן אַהער אַלע אַרויסגיין. זאָג, אַ רויטאַרמייער אַ ייד איז נאָך זיי געקומען.

דאָס מיידעלע האָט זיך דערשראַקן אַרומגעקוקט.

— שטילער, פּאַניע! זאָל דער פּאָן קיינעם ניט אויסזאָגן, אָו ער איז אַ ייד. אַניט וועט מען אים אויך אַרייַנוואַרפּן אַהער אין קעלער. און מע וועט אים טרייבן אויף אַרבעט, און מע וועט אים שלאָגן...

דער רויטאַרמייער האָט אַ נעם געטאָן דאָס מיידעלע אויף די הענט, ער האָט געקושט איר אויסגעחושכט פּאַרבלאַטיקט פּנימל און צערטלעך גערעדט צו איר: — שרעק זיך מער פאַר קיינעם ניט, מײן קינד! מע מעג שוין זאָגן, אָו מע

איז אַ ייד. קיין דייטשן זיינען שוין דאָ מער ניטאָ. אַט זעסט, איך האָב אַ ביקס, האָב איך מיט דעם-אָ ביקס דערשאַסן אַלע דייטשן, דערפאַר וואָס זיי האַרגענען יידן. אַלע ביז איינעם...

— אַלע דייטשן דערשאַסן? — האָט דאָס מיידעלע פאַרהיידושט אַרויס-געזיפצט.

זי האָט נאָך אַ וויילע געקוקט אויפן רויטאַרמייער מיט אומצוטרוי, דערנאָך האָט זיך אַ פליעסקע געטאָן מיט די הענטלעך און האָט פריילעך זיך צעלאַכט. דאָס געלעכטער האָט זיך באַלד איבערגעריסן און דאָס מיידעלע איז געבליבן מיט אַן אָפן מויל, ווי פאַרוואַנדערט פון די הויכע קלאַנגען, וואָס זיינען אַרויס פון איר האַלדז.

דער רויטאַרמייער האָט אַריינגעלייגט אינעם מיידעלעס דאַרן, בלאַטיקן הענטל אַ גרויסן, רויטן עפל. זי האָט געריסן מיט די ציינדלעך היפשע שטיקער און שנעל געשלונגען, ניט צעקייענדיק. אינמיטן עסן האָט זי אויפגעהויבן אויפן רויטאַרמייער אירע ערנסטע, שוואַרצע אויגן, ווי זי וואַלט זיך מיטאַמאַל אָן אים דערמאַנט. זי האָט באַטראַכט זיין ברייט געשטופלט פנים, וואָס איז געווען פול מיט גוטסקייט צו איר, און אַרויסגעזאָגט מיט אַנטציקונג:

— אוי, פעטער, סאַראַ שיינער איר זייט!

דאָס מיידעלע האָט אַ פאַרוואַנדערטע באַמערקט, אַז דעם רויטאַרמייערס פנים האָט זיך מאַדנע אַ קרים געטאָן, ווי צום וויינען. דאָס האָט אָבער געדויערט בלויז איין רגע. זי האָט זיך ווידער פאַרטופט אינעם עפל. דער רויטאַרמייער האָט אַראַפגעלאַזט דאָס קינד אויף דער ערד.

— נו, און איצט גיי, מיין ליבינקע, גיי זאָג זיי אַלעמען, זיי זאָלן אַרויסגיין.

— איך וועל אַהיין ניט גיין! — האָט זי שטיל געזאָגט. — איך האָב מורא!

זיי שווייגן דאַרט אַלע די גאַנצע צייט. זיי זיינען געשטאַרבענע. מע האָט זיי אַלעמען געפירט שלאָגן, זיינען זיי געקומען און געשטאַרבן. מיך האָט די מומע פערל פאַרגראָבן אין אַ גריבעלע ביי דער וואַנט פון קעלער און געהייסן שווייגן. איך האָב געשוויגן, האָט מען מיך ניט געפירט שלאָגן, און זיי האָט מען געפירט שלאָגן, און איצט זיינען זיי אַלע געשטאַרבענע.

דאָס מיידעלע האָט אַלץ איבערגעהזרט אויף אַ קוויטשיקן קינדערשן קולכל די ווערטער „זיי זיינען אַלע געשטאַרבענע“, ווי מורא-האַבנדיק, אַז דער רויט-אַרמייער וועט זי ניט ריכטיק פאַרשטיין. ער איז געשטאַנען אַנטקעגן איר אַ גרויסער, אַ שטאַרקער, און געפילט, אַז די פיס ברעכן זיך אים אונטער.

— ווען איר האָט געעפנט די טיר, — האָט דאָס מיידעלע ווייטער גערעדט, —

האָב איך געצויגן די מומע פערל פאַר אַן אַרבל. איך האָב איר געזאָגט, אַז עמעצער גייט אין קעלער. זי האָט מיר אָבער גאַרנישט ניט געענטפערט. מיין מומע פערל איז שוין אויך אַ געשטאַרבענע!

דעם מיידעלעס אויגן האָבן זיך אַפגעשטעלט און האָבן שוין פאַר זיך גאַר-נישט ניט געזען. זיי זיינען געווען קיילעכדיק און גרויס, פול מיט פּיין און מיט שרעק פאַר דעם גרויזאַמען און אומפאַרשטענדלעכן, וואָס האָט געקלאַנגען אין

אירע אייגענע רייד. אַווי איז זי געשטאַנען מיטן ניט־דערעסענעם רויטן עפל אינעם דאַרן בלאַטיקן הענטל, ביז זי האָט זיך אַרומגעזען, אָ דער רויטאַרמייער איז שוין לעבן איר ניטאָ. דאָס מיידעלע האָט זיך אַ לאַז געטאַן צוריק צום קעלער. זי האָט זיך איינגעבויגן, נאָר דער רויטאַרמייער איז שוין פאַרשוואַונדן אין דער פינצטערניש. אַ פאַרצווייפלטע, האָט זי אָנגעהויבן צו שרייען:

— פעטער, פאַרוואָס זייט איר אַוועק פון מיר? איך וויל ניט, איר זאַלט

דאַרטן זיין! קריכט גיכער אַרויס!

דער רויטאַרמייער האָט איר געשריי ניט געהערט און האָט איר ניט גע־ענטפערט, אינגיכן האָט ער זיך באַוויזן. ער האָט זיך שווער אויפגעהויבן אויף די טרעפ און זי האָט דערזען זיין פנים, וואָס איז געווען פינצטער, שטרענג און אומבאַקאַנט.

דאָס מיידעלע האָט זיך צעוויינט. דער רויטאַרמייער האָט שווייגנדיק אַ גלעט געטאַן אירע האַר, אָנגענומען זי פאַר אַ האַנט און אַוועקגעפירט מיט זיך. דאָס מיידעלע האָט אומזיכער געטוליעט זיך מיט איר צעשויערטן געלאַקטן קעפל צו זיין האַנט און אָנגעהויבן ווידער צו עסן. זי האָט זשעדנע געקייט דאָס לעצטע שטיקל עפל און זיין זיסער זאַפט האָט זיך געמישט מיט אירע טרערן.

ש ל מ ה ר ו י ט מ אָן

פונעם ציקל „וואָס הייסט אַ ברודערל“

צווייטע ליד

צום טויט־לאַגער אַט דער וואָלד געהער,
אַ וואָלד אַ געמישטער פון סאַסנעס און יעלן,
און ווען מ'האַט געבראַכט אים, מיין ברודער, אַהער,
איז אים דאָס אַרט אַפילו געפעלן.

צי וויל מיין ברודערל האָט שוין געוואוסט,
אַז איין טראַט פונעם לאַגער אַרויס קאַסט טייער,
האַט זיך אים קריכן אין הייכן פאַרגלוסט,
דאַרט אויף אַ בוים זיך דערפילן כאַטש פרייער.

צי וויל ער איז גלאַט נאָך געוועזן אַ קינד,
און אַ קינד איז פאַרשייט, און אַ קינד וויל שטייגן,
האַט ער אַ הייב זיך געטאַן, ווי אַ ווינט,
און האָט זיך געוויגט, ווי אַ פרי אויף צווייגן.

און ס'האַט פון די סאַסנעס אַ ווייע געטאַן
מיט ריחות פון ברויטן, באַשיטע מיט קימל,
מיט ריחות פון בייגל, באַשפרענקלט מיט מאַן,
ווי ס'וואָלט זיך אַ סעודה געפראַוועט דער הימל.

און ס'האַט זיך מיין ברודערל עסן פאַרוואָלט,
ס'האַט געדאַכט, אַז אַ וועווריקל זוכט מיט פיסלעך
דאַרט הויך אויפן בוים צווישן נאָדעלעך גאַלד:
אפשר וואַקסן אויף סאַסנעס ניסלעך.

נאַר ס'האַבן זיך שישקעס געוויגט נאַר פאַרדאַרט,
און ס'האַבן נאַר נאָדלען דעם הימל געשטאַבן,
אַראַפּ אויף דער ערד איז מיין ברודער באַצער'ט,
און ס'האַט זיך אין אים ווי אַ צווייגל צעבראַכן.

און דערפילט האָט דאָס קינד, ס'זיינען ביימער פאַרשוועכט,
דאָס האַבן בכיוון געטאַן די עס־עסן:
געמאַכט אַט דעם דופטיקן וואָלד אַזוי שלעכט,
וויל אין אַ וואָלד וויל מען שטאַרקער נאָך עסן.

נײַנטע ליד

ווען איך ווייס, וואו צעשיט האָט דער טויט דיין געמיט,
וואָלט איך קלייבן דיך אבר נאָך אבר,
איך וואָלט זיך געשטעלט ביי דיין קאָפּ, זוי אַ ליכט,
ווייס איך ניט, וואו איז דיין קבר.

אויב אַ באַרג איז אַרויף אויף דיין יונגן געביין,
האָט ער זעלבסט אַנגעהויבן זיך רוקן,
עס איז אים געוואָרן אַ בושא צו שטיין
אויף אַזאַ מיין אַ קינדערשן רוקן.

און אויב נאָר אַ טייך הילט, מיין ברודער, דיך איין,
איז קאָן דען אַ כוואַליע דיך צאַמען,
זי טראַגט דיך אַריין ווי אַ שיפעלע פּיין.
אין זיבן אַנברעגיקע ימ'ען.

און אויב אונטער וואַרצלען דו ליגסט אין אַ וואַלד,
אין אַ זאַפטיקן גרונט אין אַ ווייכן,
זיי נעמען געאַרעמט אַרום דיין געשטאַלט,
און זוי קאָן איך צו דיר דען דערגרייכן.

מיין ברודער, איך וועל דיך ניט זוכן אַרום,
מע זוכט דען אין זון, וואו אַ שטראַל איז?
ביסט אַוועק, ביסט ניטאָ, דו זאָלסט זיין אומעטום,
דו זאָלסט זיין אומעטום און אין אַלעס.

איך וועל דיך שוין מערער ניט זוכן ווי פּרייר,
מיט בלאַנדזשענדע פּיס דיך ניט טרעטן,
ווייל וואו כּוועל ניט פּאַלן, וועל איך פּאַלן אויף דיר
און וועל מיט דעם האַרצן דיך גלעטן.

לייזער קאצאוו'ס

אין אהבעקיסטאן

(פונעם בוך „פון היים צו היים“)

נאך איינער אַ פראָדוציר-באַראַטונג וועגן פאַרגרעסערן די פראָדוקציע אין שוועליאַוו צופוס אַוועק אין שטאַט, אין ראַיאָנעם פאַרטיי-קאַמיטעט. ווען ער האָט געפנט די טיר פונעם סעקרעטאַרס קאַבינעט, האָט זיך פון דאָרט אים אַנטקעגן אַ שאַט געטאַן אַ גרופע מענטשן, דאָ האָט זיך נאָר-וואָס געענדיקט אַ זיצונג. ער האָט אויסגעוואַרט ביז די מענטשן זיינען אַרויס און אין קאַבינעט אין געבליבן נאָר דער סעקרעטאַר — סאַביר מוכאַמעדאָוו.

דערזען שוועליאַוו, האָט זיך מוכאַמעדאָוו אויפגעהויבן און מיט צעשפרייטע אַרעמס זיך געלאָזט גיין אים אַנטקעגן. זיי האָבן זיך באַגעגנט ווי אַלטע גוטע-פריינט.

— זדראָוסטוואַיטע, זדראָוסטוואַיטע! — האָט אים מוכאַמעדאָוו אויס-געשטרעקט ביידע הענט.

שוועליאַוו האָט אים געענטפערט מיט אַ שמייכל :

— סאַליאַם אַלייבום! יאַקשימיסיז!

זיי האָבן זיך ביידע צעלאַכט, צופרידן פון דער באַגעגעניש. מוכאַמעדאָוו האָט גענומען שוועליאַוו אונטערן האַנט, צוגעפירט אים צו דער סאַפע, אַוועק-געזעצט זיך צוזאַמען מיט אים און זיך גענומען נאַכפּרעגן וועגן דער אַרבעט פון זאַוואַד, הגם ער איז ערשט די טעג אַליין געווען אויפן זאַוואַד און האָט גוט געוואוסט, ווי ס'האַלט דאָרטן.

שוועליאַוו האָט אים אַין קורצן אינפאַרמירט און צוגעגעבן :

— איך בין געקומען צו אייך, חבר מוכאַמעדאָוו, וועגן אַן ערנסטן ענין. דער זאַוואַד האָט באַקומען אַן אויפגאַבע אין דער נאַענטסטער צייט צו פאַרגרעסערן זיין פראָדוקציע.

— יאָ, דאָס איז זייער אַ וויכטיקער ענין. מיט וואָס קאַנען מיר אייך קומען

צו הילף? — האָט שטיל געפּרעגט מוכאַמעדאָוו.

— פריער פון אַלץ מיט עלעקטרע-ענערגיע, — האָט שוועליאַוו געענטפערט.

— אַן דעם קאַנען מיר זיך ניט רירן פון אַרט.

ער איז אַנטשוויגן געוואָרן. מוכאַמעדאָוו האָט זיך אויפגעהויבן פון אַרט און אַ פאַרטראַכטער אַ ווילע אַרומגעשפּאַנט איבערן קאַבינעט.

— יאָ, — האָט ער אַפּגעזיפּצט. ער איז געבליבן שטיין אַנטקעגן שווע-

ליאַוו און, קוקנדיק אים גלייך אין די אויגן, געזאָגט : — ס'איז גאָר אַן ערנסטער ענין. די לאַגע איז איצט אַזאַ, אַז מיר וועלן מוזן פאַרקירצן די עלעקטרע-ענערגיע, וועלכע איר האָט באַקומען ביז איצט.

שוועליאַוו האָט אים אַ ווילע אַנגעקוקט אַ צעטומלטער, דערנאָך איז ער

אויפגעשפרונגען פון אַרט און מיט אַ פאַרשטיקט קול געזאָגט :

— איך פאַרשטיי אייך ניט, חבר מוכאַמעדאַוו! וואָס הייסט, פאַרקירצן? איר שפּאַסט?

— ניין! — האָט מוכאַמעדאַוו אַ שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ. — איך שפּאַסט ניט, איר דאַרפט עס אַליין פאַרשטיין.

— נו, יאָ, איך פאַרשטיי. מיר האָבן צוגענומען כמעט די גאַנצע עלעקטרע-ענערגיע. די שטאַט איז געבליבן אָן באַלויכטונג, כ'פאַרשטיי, ס'איז שווער. ניט אַלע ווילן עס ליידן. נאָר צי דען האָט מען דאָ ביי אייך פאַרגעסן אין דער מלחמה? — שוועליאַוו האָט זיך פלוצלונג צעהיצט און זיך צעשריען: — קיין געפאַר דראַעט דאָ ניט. דער דייטש וועט אַהער ניט דערגיין. קיין באַמבעס וועלן ניט פליען איבער די קעפּ!

מוכאַמעדאַוו איז בלייב געוואָרן. זיינע שמאַלע אויגן האָבן זיך נאָך מער פאַרזשמורעט. ער האָט שאַרף אָנגעקוקט שוועליאַוו.

— וועגן וועמען רעדט איר עס, חבר שוועליאַוו? — האָט ער מיט אַן איינגעהאַלטענער רואיקייט געזאָגט, נאָר די ליפּן זיינע האָבן געציטערט. — ניט גוט אַזוי, ניט גוט צו האָבן אַזעלכע געדאַנקען. — ער האָט אָפּגעזיפּצט אַ ווילע געשווינגן, ווי ער וואָלט זיך וועלן באַהערשן, און נאָכדעם אַ זאָג געטאַן מיט אַ פרידלעכן טאָן: — לאַמיר רעדן רואיק. יעדן טאָג קומען אַן אין אויבבעקיסטאַן אַלץ נייע און נייע זאַוואַדן, אַזוינע ווי אייער זאַוואַד און נאָך-גרעסערע, עוואַקיר-אירטע פון דער פּראַנט-זאַנע. אויך אונדזער ראַיאָן פאַרמאַגט שוין אַחוץ אייער זאַוואַד נאָך איינעם, וועלכער איז נעכטן אָנגעקומען. ער פאַדערט אויך עלעקטרע-ענערגיע, — דאַרף מען אים געבן, צי ניין?

— וועגן דעם נייעם זאַוואַד האָב איך ניט געוואוסט, — האָט שוועליאַוו אַ מורמל געטאַן. ער האָט געוואָלט נאָך עפעס זאָגן, נאָר מוכאַמעדאַוו האָט אים איבערגעשלאָגן:

— ניט נאָר אין דעם גייט עס, חבר שוועליאַוו. טויזנטער עוואַקואירטע מענטשן קומען אָן. מע דאַרף זיי באַזאָרגן מיט אַרבעט, מיט וואוינונגען, מיט עסן, אַבער דאָס איז נאָך ניט אַלץ. מיר דאַרפן געבן ברויט דעם פּראַנט, מיר דאַרפן געבן בוימוואַל. זייער פיל ברויט פאַדערט זיך און זייער פיל בוימוואַל! אַט וועגן וואָס עס גייט אַ רייד. מע דאַרף האָבן וואַסער אויף צו באַגיסן נייע שטחים ערד! און וואו נעמט מען וואַסער? וואו זאָל אונדזער ראַיאָן נעמען עלעקטרע-ענערגיע פאַר די צוויי נייע זאַוואַדן? און אויב מאַרגן וועט צו אונדז אַנקומען נאָך אַן עוואַקואירטער זאַוואַד, וואָס וועלן מיר טאָן? זאָלן מיר אים אפּשר אָפּשיקן צוריק?

מוכאַמעדאַוו איז אַנטשווינגן געוואָרן. שוועליאַוו איז געשטאַנען מיט אַראַפּ-געלאָטע אויגן. ער האָט זיך געפילט שולדיק און טיף אין האַרצן זיך ניט געקאַנט מוחל זיין, וואָס ער האָט זיך צעשריען.

— יאָ! — האָט ער שולדיק און פאַרשעמט אַ שמיכל געטאַן. ער איז פלוצ-לונג צוגעגאַנגען צו סאַבירן, אַרויפגעלייגט אים די הענט אויף די אַקסלען און,

טיף אריינקוקנדיק אים אין די אויגן, שטיל געזאגט: — איך זע, אָו איך האָב זיך אומזיסט געהיצט, אַנטשולדיקט...

מוכאַמעדאָו האָט אים מיט אַ ווייכן שמייכל געענטפערט:

— ס'טרעפט... ניט אין דעם גייט עס, חבר שעוועליאַוו. איך מיינ בלויז, אָו פון דער ענערגיע, וואָס מע פאַטערט אויף געשרייען, וועט קיין עלעקטרע-ענערגיע ניט צוקומען. ניט אמת?

— אמת! — האָט שעוועליאַוו געשאַקלט מיטן קאַפּ. ער האָט אַראַפּגענומען די ברילן, פאַרזשמורעט די אויגן און פאַרטראַכט אַ זאַג געטאַן: — וואָס-זשע טוט מען פאַרט? צי דען קאָן מען ניט געפינען קיין אויסוועג פון דער לאַגע? — מיר וועלן געפינען! — האָט מוכאַמעדאָו מיט זיכערקייט געזאָגט. — דערויף זיינען מיר באַלשעוויקעס! עלעקטרע-ענערגיע וועט זיין, בוימאָל וועט זיין.. ברויט וועט זיין. אַלץ וועט זיין! נאָר ניט געהיצט זיך. ביי אונדז איז פאַראַן אַן אויסגעצייכנט גלייכוואָרט: „פון דעם, וואָס דו וועסט רעדן וועגן האַנדיק, וועט אין מויל ניט ווערן זיס.“

אַ ווילע זיינען זיי ביידע געשטאַנען שווייגנדיק, שעוועליאַוו האָט צוריק אַנגעטאַן די ברילן, אַרומגעקוקט זיך און אַנגעהויבן שפּרייזן איבערן קאַבינעט. מיטאַמאָל האָט ער זיך אַפּגעשטעלט, געוואָרפן אַ זייטיקן בליק אויף סאַבירן און אַ פרעג געטאַן:

— וויפל קילאַמעטער איז ביזן טייך?

— פּופּצן, — האָט סאַביר אויפגעלעבט אַ זאַג געטאַן. — אַט אַזוינע רייך פאַרשטיי איך! איר האָט געטראָפן! טאַקע וועגן דעם טייך דאַרף מען איצט טראַכטן. דאָס איז אונדזער רעטונג. פאַר אייער קומען האָב איך דורכגעפירט אַ באַראַטונג וועגן בויען אַ נייע הידראַעלעקטרע-סטאַנציע. מיר טרעטן צו גראַבן אַ קאַנאַל.

זיי זיינען לאַנג געזעסן זאַלבעצווייט און גערעדט וועגן קאַנאַל, באַטראַכט, ווי בעסער און גיכער צו אַרגאַניזירן די בויאונג. מוכאַמעדאָו האָט דערציילט, אַ דער פּלאַן פון בויען אַ הידראַעלעקטרע-סטאַנציע איז געווען צוגעגרייט נאָך פאַר דער מלחמה. איצט ווערן אַריינגעטראָגן אינעם פּלאַן אייניקע קאַרעקטיוון, און ווי נאָר דער פּלאַן וועט ווערן פאַרטיק, וועט מען תיכף צוטרעטן צו דער בויאונג פונעם קאַנאַל און פון דער דאַמבע. די הויפט-זאַך באַשטייט אָבער דערין, אַז די גאַנצע באַפעלקערונג, פון קליין ביז גרויס, זאָל דערפילן, וואָס פאַר אַ וויכטיקע באַזייטונג די בויאונג האָט באַזונדערס איצט, אין דער צייט פון מלחמה. די אַרבעט מוז פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ פאַלקס-בויאונג.

זיי האָבן זיך צונויפגערעדט, אָו אויך שעוועליאַוו וועט איבערשליסן אַ טייל פון זיינע אַרבעטער אויף דער בויאונג. דערנאָך האָט זיך סאַביר מיט אים צעזעגנט און באַגלייט אים צום אַרויסגאַנג.

שעוועליאַוו איז גיך געגאַנגען אין דער ריכטונג צום זאַוואַד. ווייט ביים האַריזאָנט האָבן זיך געזען בערג, איינגעהילטע אין אַ בלוילעכן רויכל. ער האָט פאַרטראַכט געקוקט אין יענער זייט. דאָרט, ווייסט ער, פליסט שטורמיש און

האָסטיק אַ טייך, וואָס ווערט געבוירן אין אַט די ווייטע בערג. ער, דער טייך, דאַרף עס געבן די זאַוואַדן עלעקטרע. און איצט גייט אַזויפיל ענערגיע לאיבוה, פונקט איצט, ווען מע דאַרף זי אַזוי ווי ברויט, אַזוי ווי לעבן!

פאַרטאָן אין זיינע געדאַנקען, איז ער צוגעקומען צום זאַוואַד. אַ וויילע האָט ער זיך צוגעהערט צו דעם גערודער פון די ווערקשטעלן, צוגעקוקט זיך, ווי פלייסיק עס אַרבעטן די מענטשן, און איז אַוועק צו זיך.

אין איבעררייס האָט שוועליאַוו פאַרזאַמלט די אַרבעטער און האָט זיי דער-ציילט וועגן זיין שמועס מיט סאַביר מוכאַמעדאָוו.

מע איז געבליבן שטיין אויף די ערטער פאַרגליווערט, מיט ברייט-צעפענטע, פאַרוואונדערטע אויגן. גיטע האָט לכתחילה אַפילו ניט פאַרשטאַנען, אין וואָס עס גייט. דערנאָך האָט זי אַ פליעסקע געטאַן מיט די הענט און ניט מיט איר קול אויסגערופן:

— איז וואָס-זשע וועט זיין? — זי האָט זיך דערשראַקן אַרומגעקוקט. — איטשע, וואו ביסטו? וואו ביסטו, פרעג איך? וואָס שווייגסטו, איטשע?

— איך בין דאָ! — האָט זיך דערהערט פיינשטיינס קול. ער האָט זיך גענומען דורכשטופן צו גיטען. — אַט בין איך! — האָט ער געזאָגט, דער-נענטערנדיק זיך צו איר, — מיט וואָס וועסטו דערפרייען מיין האַרץ?

גיטע האָט אים עפעס געוואָלט ענטפערן, נאָר מע האָט זי מער ניט געלאָזט רעדן. זי איז אַנטשוויגן געוואָרן און האָט זיך גענומען אויפּמערקזאַם צוהערן צו שוועליאַווס ווערטער.

אין דער אַנגעשטרענגטער שטילקייט האָט יעדעס וואָרט זיינס געקלונגען באַזונדערס זויכטיק און וואָגיק. ער האָט דערציילט וועגן דעם, אַז ס'איז באַ-שטימט געוואָרן תיכף צוטרעטן צו בויען אַ הידראָעלעקטרע-סטאַנציע און אַז די גאַנצע באַפעלקערונג וועט דאַרפן אַנטייל נעמען אין דער בויאונג. ער האָט גערעדט אויך וועגן דעם אַנטייל פון די זאַוואַדישע אַרבעטער אין דער בויאונג. פון אַלע זייטן האָבן זיך געטראַגן באַוויליקנדיקע שטימען. שוועליאַוו האָט פאַרגעלייגט באַהאַנדלען די פראַגע אין יעדן צעך באַזונדער, און יעדער צעך זאָל אויסטיילן אַ געוויסע צאָל אַרבעטער פאַר דער בויאונג פון דער עלעקטרע-סטאַנציע. נאָכדעם האָט ער זיך אַ קער געטאַן צו גאַליען.

— אייך וואָלט איך פאַרגעלייגט, — האָט ער געזאָגט, — צו שאַפן אַ בריגאַדע פון יוגנטלעכע.

גאַליע האָט מיט פרייד אַנגענומען דעם דאָזיקן פאַרשלאַג.

אין עטלעכע טעג אַרום האָט זיך דער שכנישער קישלאַק, פונקט ווי פיל אַנדערע קישלאַקעס אינעם ראיאָן, געקליבן אין וועג אַריין. די מענטשן האָבן זיך גע'עסקט אַרום די הויכע אַרבאַס, וועלכע זיי האָבן געלאָזן מיט זעקלעך מעל און רייז, מיט רידלען, קירקעס און קעטמענעס. מע האָט אויך געלאָזן אַלטע ברעטער, בערווענעס און אַנדערע בוי-מאַטעריאַלן.

די קאָלוירטניקעס זיינען געפאַרן אויף אַ לענגערער צייט. איידער מע וועט צוטרעטן בויען דעם קאַנאַל, וועט מען קודם-כל דאַרפן: אויסבויען פאַר זיך

ערד־שטיבלעך, מע זאל האָבן וואו דעם קאָפּ אַוועקלייגן. דעריבער האָט מען געמוזט צענעמען אַלטע שטעלכלעך און אַנדערע אומנוציקע געביידעס און מיט־נעמען דאָס געהילף.

אין קישלאַק איז געווען טומלדיק, ערגעץ־וואו האָבן געשפּילט מוזיקאַנטן, ס'האָבן זיך איבערגערופן באַזונדערע שטימען, געהערט אויסגעשרייען, געלעכטער. כאַלימאַ און נאָבי האָבן איינגעשפּאַנט זייער אייזל, אַנגעלאָדן די אַרבע און אַרויספּאַרנדיק אויפן גאַס, אַוועקגעשטעלט זיך אין דער ריי פון די פּורן.

נאָכדעם האָבן זיי זיך געלאָזט גיין צום צענטער פון דאָרף. דאָרט האָבן געשפּילט מוזיקאַנטן און אויף דער מיט־וויי־פּאַרגאַסענער שטויביקער גאַס האָבן געטאַנצט עטלעכע מיידלעך. זיי האָבן געטאַנצט אין אַ קרייז פון מענטשן, וואָס זיינען געשטאַנען אַרום און אַרום און לעבעדיק און פּריילעך געמונטערט די מיידלעך, צופאַטשנדיק מיט די הענט צום טאַקט פון דער מוזיק.

אַנגעטאָן אין מענערשישע בגדים, מיט שווערע שטיוויל אויף די פיס, האָט גאַליע אויך צוגעטופּעט און זי אַלע אַנדערע אויסגעשריען אוזבעקישע ווערטער. דאָס איז געפּעלן געווען דער יוגנט, וואָס האָט זיך געפונען לעבן איר. זיי האָבן געלאַכט און האָבן איר גוטברודעריש געפּאַטשט איבערן פלייצע.

פּלוצלונג האָט זיך גאַליע אַ ריס געטאָן פונעם אַרט, שטיפּעריש אַ פיר געטאָן מיט די אויגן, און באַגלייט מיט באַגייסטערטע אויסגעשרייען פונעם המון, איז זי אַוועק טאַנצן. איר צעהיצט פנים האָט זיך גערויטלט, די אויגן האָבן געשיינט. גראַציעז און שיינ האָט זי געטאַנצט אַ רוסישן טאַנץ אונטער דער זעלביקער אוזבעקישער ריטמישער מוזיק.

דערווייל האָט זיך די צאָל געלאָדענע פורן פאַרגרעסערט, און די ריי האָט זיך צעצויגן איבער דער גאַנצער לענג פון דער גאַס.

ענדלעך, ווען אַלץ איז שוין געווען פאַרטיק צום אַפּפּאַרן, האָט זיך באַוויזן דער עלטסטער מענטש פונעם קישלאַק — יולדאַש־אַטאַ. ער האָט געשפּאַנט מיט אַ צעווייעטער ווייסער באַרד, עטוואָס אַ סוטולער, מיט אַ קעטמען אויף די אַקסלען. דער המון האָט פאַר אים געמאַכט אַ וואַרע.

יולדאַש־אַטאַ האָט זיך אַפּגעשטעלט, באַטראַכט אַלעמען מיט זיינע קלוגע, גוטע אויגן און אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט צו די מוזיקאַנטן. ס'איז געוואָרן שטיל.

— קינדער מיינע! — האָט יולדאַש־אַטאַ געזאָגט. — מיר גייען היינט אַוועק, כדי צו דערשלאָגן זיך גליק, וואָס פאַר אַ האַרץ וועט עס ניט דערפילן? נאָר אַ בלינד האַרץ. אַ מענטש אָבער מיט אַ בלינד האַרץ איז ערגער פון אַ מענטשן מיט בלינדע אויגן. ווער עס האָט געזשאַלעוועט צו נעמען מיט זיך זיין בעסטן קעטמען, דער וועט ניט קענען אַרבעטן. אַ שלעכטע שווערד מאַכט אויך דעם רייטער פאַר אַ שלעכטן שלאַכטמאַן, איצט, הערט וואָס איך וועל אייך זאָגן. מיין זיידע און מיין טאַטע האָבן זייער גאַנץ לעבן געטרוימט וועגן ערד. „יענס פּאַלק איז רייך, וואָס פאַרמאַגט ערד“ — פלעגן זיי זאָגן. נאָר אַרום און אַרום איז געלעגן די וויסטע, — און וואָסער פלעגט מען זיי געבן געצייילטע טראַפּנס. אויף

יעדנס קארק איז געזעסן דער בעי, און פאר יעדן טראפן וואסער פלעגט מען אים צאלן מיט בלוט. און דעמלט האט זיך ניט געקענט דעררעדן א מענטש מיט א מענטשן, ניט א קישלאק מיט א קישלאק און ניט א פאלק מיט א פאלק. א קלה איז געהאנגען איבער אונדזערע קעפ. איך בין געווען אן עדות פון די אלע אומגליקן, און איך געדענק דעם טאג פון דער באפרייאונג, דעם טאג פון פרייד און גליק, ווען א מענטש מיט א מענטשן, א קישלאק מיט א קישלאק און א פאלק מיט א פאלק האבן זיך צונויפגעזעצט, באפריינדעט, און גענומען לעבן צוזאמען. און דער טרויער איז אַוועק פון אונדז און פון אונדזערע קרובים! מער-נישט, דעם שונא האָט עס געשטאַכן די אויגן, דעם שונא האָט פאַרדראָסן, אַלעמאַי מיר לעבן אויף דער וועלט. אַ געבאַרענער פון אַ הונט וועט קיינמאַל קיין מענטש ניט זיין. ער בילט און בייסט זיך. דער פאַרשאַלטענער שונא איז מיט אויסגעשטשירעטע ציין אַנגעפאַלן אויף אונדזער לאַנד. איך בין אַבער זיכער, אַז אונדזערע זין וועלן דעם הונט אַרויסשלאַגן די ציין און וועלן אים פאַרטרייבן, און מיר אַלע וועלן זיי אין דעם העלפן!

יולדאש-אַטאָ האָט אויפגעהויבן זיינע ביינערדיקע הענט און געבענטשט דעם עולם, שעפטשענדיק עפעס אין דער שטיל. ווען ער האָט געענדיקט, האָבן זיך דערטראָגן באַגייטקונגס-שטימען. אַלע זיינען אַוועק צו די פורן, און די מוזיקאַנטן האָבן ווידער גענומען שפילן.

סקריפענדיק מיט די גרויסע רעדער, האָבן זיך די אַרבאַס געלאָזט אין וועג אַריין. נאָך זיי איז אַוועק דער פריילעכער המון קאלווירטניקעס. קינדער און אַלטע פרויען, וואָס זיינען פאַרבליבן אין קישלאַק, האָבן זיך מיט זיי געזעגנט.

ווען די מענטשן זיינען אַנגעקומען צו די בערג, האָט זיי באַגעגנט אַ האַסטיקער, בייזער און וואַיענדיקער ווינט. דער ווינט האָט געבויגן די ביימער ביים טייך און אויפגעהויבן וואַלקנס שטויב.

נאָר ניט דער ווינט און ניט די מידקייט האָבן ניט געקאַנט גובר זיין דעם ווילן פון די מענטשן. שוין אין דעם ערשטן טאָג, ווי זיי זיינען נאָר געקומען אַהער, האָבן זיי זיך אַ נעם געטאָן בויען ערד-שטיבלעך. אויף דער הוילער ערד צווישן גריבער און קליינע בערגלעך האָט מען אויסגעלאָדן די פורן מיטן בוי-מאַטעריאַל. מע האָט פון די אַרבאַס אַראָפגענומען ברעטער, אויסגעשמירטע אין ליים, אַרויסגעצויגן און אויסגעגלייכט די קרומע טשוועקעס און צוגעטראָטן צו דער אַרבעט. עס האָבן זיך צעפייפט די זעגן, — ס'האָט זיך צעהילכט די האַק.

גאַלעיע האָט מיט אַ גרופע מיידלעך אויך געגראָבן אַן ערד-שטיבל. זייערע פנימער זיינען געווען פאַרשוויצט, און דער ווינט האָט געשוויבערט זייערע האַר. זיי האָבן איינע די אַנדערע געמונטערט, געהכמהט זיך, געלאַכט, און די אַרבעט האָט זיך אויף אַ מינוט ניט אָפגעשטעלט.

צו אַונט-צו זיינען שוין די וואוינונגען געווען פאַרטיק. דאָס ערד-שטיבל ביי די מיידלעך האָט אויסגעזען היימיש, מיט אַ וואַרעמן „סאַנדאַל“ אינדערמיט, איבער וועלכן עס זיינען געווען פאַרשפרייט קאַלירטע וואַטאָוע קאַלדרעס און טעפּיכער.

האַרט ביי די ערד־שטיבלעך האָבן די מענטשן אויסגעגראָבן גריבער פאַר די קעסלעך, און ביינאַכט האָט זיך אונטער דעם אויסגעשטערנטן הימל, אַרום די קעסלעך, גענומען וויקלען אַ רויך און ס'האַט זיך דערהערט דער ריח פונעם פעטן פלאָן.

סאַביר מוכאַמעדאָוו איז מיט נאָך איינעם, וואָס האָט געהאַלטן אַ רולעטקע אין דער האַנט, אַרומגעגאַנגען פון ערד־שטיבל צו ערד־שטיבל, באַטראַכט זיי, זיך אינטערעסירט, ווי אַזוי מע האָט זיך איינגעאַרדנט, און גערעדט באַזונדערס מיט די עלטסטע פון יעדער גרופע וועגן דער פאַרשטייענדיקער אַרבעט. אומעטום האָט מען אים פריינטלעך באַגריסט און געבעטן מיטעסן. און ער האָט פריילעך זיך צוגעזעצט לעבן יעדער ערד־שטיבל, גשפאַסט און געחכמהט זיך און אין אַ וויילע אַרום געשפאַנט ווייטער.

פאַרטאָג האָט זיך צעטרוממטערט דער קאַרניי. אַלע האָבן זיך אַ שאַט געטאַן פון די ערד־שטיבלעך און אויסגעשטעלט זיך אין איין ריי, ווי מיליטער־לייט. סאַביר מוכאַמעדאָוו האָט אַלעמען באַקאַנט מיטן הויפט־אינזשענער פון דער בוואונג, וועלכער האָט אויפן אַרט דערציילט אין קורצע און פשוטע ווערטער וועגן דעם פלאַן פון דער בוואונג, אַנווייזנדיק מיט דער האַנט דאָס אַרט, וואו ס'וועט זיך באַלד אָנהויבן די ערד־אַרבעט.

נאָך דעם האָט מען זיך גרופעסווייז געלאָזט גיין צו דער טראַסע. די אינ־זעשענערן און טעכניקער האָבן אָנגעוויזן יעדער גרופע באַזונדער איר אַרבעט־באַצירק און די גרופעס האָבן צווישן זיך צעטיילט אויף גלייכע חלקים די ערד, וואָס דאַרף אויפגעגראָבן ווערן.

די אַרבעט האָט זיך אָנגעהויבן מיטאַמאַל. די לופט איז באַלד אָנגעפילט געוואָרן מיט אַ געהילך און גערודער פון מעטאַל. טויזנטער שטאַלענע קעטמענעס, קירקעס און רידלען האָבן זיך צעבליצט אויף דער זון, קנולנווייז האָט זיך גערויכערט דער שטויב.

די אוזבעקישע מיידלעך זיינען געווען געוואוינט צו דער אַרבעט, גאַליען אָבער איז דאָס ערשטע מאָל אין לעבן אויסגעקומען צו פאַרנעמען זיך מיט אַזאַ שווערער פיזישער פראַצע. צוקוקנדיק זיך, ווי אַזוי די אַרבעטער אַרבעטן מיט די קעטמענעס, האָט זי אויך גענומען האַקן די ערד, וואָס איז געווען האַרט און שטייגיק, זי האָט באַמערקט, אַז דאָס אוזבעקישע מיידל באַסיאַט, וואָס האָט געאַרבעט בשכנות, יאָגט זי אַריבער, האָט זי זיך גענומען צואיילן. זי איז אָבער באַלד פאַרשוויצט געוואָרן, פאַרלאָרן די כוחות און געמוזט אַפרוען. איצט האָט זי שוין ניט געצוויפילט אין דעם, אַז זי וועט אַפּשטיין פון די איבעריקע, און דאָס האָט זי פאַרדראַסן.

טויזנטער מענטשן האָבן ענערגיש געהאַקט די ערד. פיל מענטשן האָבן זיך ווי מורעשקעס באַוועגט פון באַרג צום טייך און צוריק. זיי האָבן געשלעפט אויף זיך זעקלעך מיט ערד, געגאַנגען איינער נאָכן אַנדערן מיט טראַג־בעטלעך, אַנ־געלאָדענע מיט ערד, געשטויסן פאַראויס טאַטשקעס.

די זון האָט אַנרחמנותדיק געסאַרפעט, דער שטויב האָט געשטיקט אין האַלדן.

נאָר דער דונערנדיקער געהילך האָט זיך איינגעשטילט ערשט שפעט אין אָונט. נאָכן עסן האָט גאָליע צונויפגעקליבן איר בריגאָדע. זי האָט דורכגעלייענט די פונקטן פון סאָצאַפּמאָך. די שכנותדיקע גרופע האָט אַרויסגערופן אויף אַ סאָצ-פאַרמעסטונג די וויגנט-בריגאָדע. די מיידלעך האָבן איינשטימיק אָנגענומען דעם אַרויסרוף.

שליסנדיק די פאַרזאַמלונג, האָט גאָליע געזאָגט:

— מיידלעך, איך ווינטש אייך אַ רואיקע נאַכט! זאָלן זיך אייך חלומען גוטע חלומות, נאָר געדענקט, ווי אָנגענעם עס זאָל ניט זיין דער חלום, וועלן מיר אים אין זעקס פאַרטאָג איבעררייסן און אָפלייגן אויף אַן אַנדערש מאָל. דער זייגער איז אָנגעשטעלט אויף זעקס און וועט אייך אויפוועקן צו דער צייט.

די מיידלעך האָבן איר געענטפערט מיט אַ הילכיקן געלעכטער און זיינען אָוועק שלאָפן. גאָליע האָט זיך אויך געלייגט, צוגעמאַכט די אויגן, נאָר איינשלאָפן ווערן האָט זי ניט געקאָנט. זי האָט זיך געדרייט פון איין זייט אויף דער אַנדערער, נאָכדעם האָט זי זיך עטוואָס אויפגעהויבן אויפן עלנבויגן און זיך צוגעהערט. די מיידלעך זיינען שוין אַנטשלאָפן געוואָרן. גאָליע איז אויפגעשטאַנען און איז שטיל און פאַרזיכטיק אַרויס פונעם ערד-שטיבל.

די נאַכט איז געווען אַן אויסערגעוויינלעך-שטילע. אַ רואיקער, אויס-געשטערנטער הימל האָט זיך צעשפרייט איבער די הויכע בערג, איבערן טאָל און האָט זיך אָפגעשפיגלט אינעם טייך. אַרום איז געווען אַזוי שטיל, אַז ס'האָט זיך געהערט פון דערווייטנס דער פליעסק פון וואַסער און דאָס פאַרטויבטע כראָפּען, וואָס האָט זיך פון צייט צו צייט דערטראַגן פון דער טיף פון די ערד-שטיבלעך. עטלעכע מינוט האָט זיך גאָליע צוגעהערט צו דער שטילקייט און זיך איינגעקוקט אין דער פינצטערניש. נאָכדעם האָט זי טיף איינגעאַטעמט פרישע לופט, פאַרטראַכט אַדורכגעאַנגען אַרום דער ערד-שטיבל און האָט זיך פאַוואָליע געלאָזט גיין צום טייך.

ס'האָט זי עפעס אַ צי געטאָן צו דעם אַרט, וואו זי האָט בייטאָג געאַרבעט. זי האָט געשפּאַנט איבער די הרודעס אָנגעוואָלגערטע ערד, געקראָכן איבער די פריש-אויסגעגראָבענע גריבער און איז געאַנגען ווייטער.

דער טייך איז געלעגן אַ באַשאַטענער מיט זילבערנע שטערן. גאָליע איז געאַנגען מיטן ברעג, פאַרטיפט אין אירע געדאַנקען. זי איז געאַנגען ניט געאיילט. זי האָט זיך אַ קער געטאָן אין יענער זייט, וואו ס'איז געלעגן דער באַצירק פון איר בריגאָדע, און האָט פּלוצלונג דערזען אַ מענטשן. זי האָט זיך אָפגעשטעלט אַ פאַרוואַנדערטע.

דער מענטש איז געאַנגען איר אַנטקעגן, און ווען ער איז צוגעקומען נעענטער, האָט זי אים גלייך דערקענט. דאָס איז געווען שוועליאַוו. ער האָט זיך אויך אָפגעשטעלט און פאַרוואַנדערט און צופרידן זיך אַ וואָרף געטאָן צו איר. זיי האָבן זיך באַגריסט.

— אַט דאָס, פאַרשטיי איך, איז אַ באַגעגעניש. — האָט שוועליאַוו פריילעך אַ זאָג געטאָן, דריקנדיק פעסט איר האַנט. — איך מוז זיך מודה זיין, איך האָב

זיך דערשראָקן, — האָט ער צוגעגעבן לאַכנדיק, — איך האָב געמיינט, ניט אַנדערש, אַז אַ וואַסער־פעיע איז אַרויס פון טיין.

— און איך האָב געטראַכט, — האָט גאָליע כיטרע צוגעשמייכלט, — אַז דאָס וואָגלט אַרום אַ לונאַטיק.

זיי האָבן זיך ביידע צעלאַכט.

— זעט איר אַבער, — האָט שעוועליאַוו לאַכנדיק געזאָגט, — פאַר אַזאַ וואַסער־פעיע האָב איך קיין מורא ניט.

— אַזאַ לונאַטיק איז מיר אויך ניט שרעקלעך! — האָט אים גאָליע גע־ענטפערט. פלוצלונג האָט זי זיך אומרואיק אַרומגעקוקט און האָט מיט אַן ערנסטן טאָן געפרעגט: — נאָך וואָס זייט איר אַהער געקומען?

שעוועליאַוו האָט געשוויגן. ער האָט איר נאָר געקוקט אין די אויגן און עטוואַס צוגעשמייכלט. זי האָט ניט פאַרשטאַנען, וואָס זאָל דאָס באַדייטן, און איבערגעחזרט איר פראַגע:

— אַזוי שפעט, נאָך וואָס זייט איר געקומען?

ער האָט שטיל, ווי ער וואָלט איר פאַרטרויט אַ סוד, אַ זאָג געטאָן:

— איך זוך דאָ אַן אוצר... — און האָט שיער ניט אויסגעשאַסן אַ געלעכטער. גאָליע האָט באַליידיקט אַפגעקערט דעם קאַפּ.

— איך פרעג דאָך ערנסט.

— אויב אַזוי, — האָט געזאָגט שעוועליאַוו, — וויל איך אויך וויסן, וואָס טוט איר דאָ אַזוי שפעט? נאָך וואָס זייט איר געגאַנגען צום טיין?

— איך זוך דאָ אויך אַן אוצר, — האָט זי זיך צעלאַכט, זיך געטראַפן מיט זיין בליק און האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט, — פשוט, ס'האָט זיך מיר ניט געשלאָפן, האָב איך באַשטימט זיך דורכגיין אַ וויילע, באַרואיקן זיך. דערווייל האָב איך געוואָלט אַ קוק טאָן אויף מיין באַצירק.

— וואו איז ער?

— אַט! — האָט זי אַנגעוויזן מיט דער האַנט אויף ניט קיין טיפער גרוב און איז צוגעגאַנגען צו דעם אַרט. — אַט דאָ האָב איך היינט געאַרבעט. איר זעט, איך בין אַפגעשטאַנען פון אַנדערע. נאָר איך האָף, אַז איך וועל מאַרגן אַניאַגן. שעוועליאַוו האָט זיך איינגעבויגן, אויפגעהויבן דעם קעטמען, וואָס איז געלעגן לעבן אים, און גענומען האַקן די ערד.

— כּוועל אייך אַביסל העלפן.

— מע דאַרף ניט! — האָט גאָליע געזאָגט. — איך וועל זיך אַליין ספראַווען.

כּדאַרף נאָר כאַפן דעם שניט, וועט שוין ביי מיר גיין!

נאָר שעוועליאַוו האָט זי ניט געהערט און האָט מיט אַלע כוחות געהאַקט די ערד.

— לייגט אַוועק דעם קעטמען, אויב איר ווילט זיך מיט מיר ניט צעקריגן!

— האָט גאָליע געוואָרנט. זי האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם קעטמען, אַפגעוואָרפן אים אַן אַ זייט, און נעמענדיק שעוועליאַוו אונטערן האַנט, האָט זי אים אַ צי געטאָן נאָך זיך. — קומט!

— זאל זיין אזוי, — איז מסכים געוואָרן שעוועליאַוו. ער האָט נאָכאַמאל אַ קוק געטאָן אויפן באַצירק, ווי ער וואָלט וועלן פאַרגעדענקען דאָס אַרט וואו ער געפינט זיך, און איז אַוועק מיט גאַליען.

זיי האָבן לאַנגזאַם געשפּאַנט אין דער ריכטונג צו די ערד־שטיבלעך.

— ס'איז אייך שווער דאָ צו אַרבעטן, ווייזט אויס? — האָט ער געפרעגט.

— יאָ, שווער, איך לייקן ניט, — האָט זי אָן חשק געענטפּערט.

— און ווי פילן זיך די איבעריקע? — האָט זיך שעוועליאַוו פאַראַינטערע־סירט. — ווי האָבן זיך איינגעאַרדנט די אַרבעטער פון זאַוואַד?

— ניט שלעכט, אין די באַדינגונגען קאָן בעסער ניט זיין, — האָט זי געזאָגט און האָט אָפּגעזיפּצט. — זיי פילן זיך אַ סך בעסער ווי איך. איך בין דאָך איידל געקאַטן, אַ ניט־דערבאַקענער היסטאָריקער...

גאַליע איז אַנטשוויגן געוואָרן. אזוי שוויגנדיק זיינען זיי צוגעגאַנגען צום ערד־שטיבל און האָבן זיך אָפּגעשטעלט.

— ניין, גאַליע! — האָט שעוועליאַוו זי געוואָלט טרייסטן. — איר זייט ניט קיין ניט־דערבאַקענער היסטאָריקער, איר אַליין מאַכט געשיכטע! — און ער האָט אַנגעוויזן אויף דעם טייך, דעם באַשאַטענעם מיט שטערן, און אויף דער טונקעלער טראַסע.

גאַליע איז געשטאַנען קעגן אים אין אַ מענערישן אַנצוג, אין שווערע שטיוויל. זי איז געשטאַנען מיט אַראַפּגעלאָזטע אויגן. עס האָט זיך איר ניט געוואָלט אַוועקגיין.

ער האָט אַראַפּגענומען די ברילן, און אַריינשטעקנדיק די האַנט אין קעשענע צו נעמען דאָס נאָזטיכל, האָט ער פאַרוואונדערט אַ שמיכל געטאָן:

— שיער ניט פאַרגעסן!

ער האָט מיטן נאָזטיכל אויף גיך אָפּגעווישט די ברילן און האָט באלד אַרויס־געשלעפּט פון קעשענע אַ פאַר הענטשקעס.

— דאָס האָט אייך מיין מוטער געשיקט, — האָט ער געזאָגט. — איר זעט ווי די „אַרבעט־שוין“ זאָרגט וועגן אייך.

— די הענטשקעס וועל איך ביי אייך ניט נעמען, — האָט גאַליע געזאָגט. — ניין, ניין, איך וועל ניט נעמען. נאָר גיט איבער אייער מאַמען, אַז איך בין איר זייער דאַנקבאַר, גיט איר איבער... — אומגעריכט האָט זי אים אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענט, אַ קוש געטאָן און איז נעלם געוואָרן אינעם ערד־שטיבל.

שעוועליאַוו האָט נאָך צוגעוואַרט עטלעכע מינוט, געמיינט, זי וועט זיך ווידער ווייזן, נאָר גאַליע איז שוין מער ניט אַרויס. ער האָט זיך אַ קער געטאָן און איז פון אָנהויב לאַנגזאַם, נאָכדעם אַלץ גיכער אַוועק אין דער ריכטונג צום טייך. שפּאַנענדיק אזוי, האָט ער טרוימעריש באַטראַכט דעם אויסגעשטערנטן הימל, די הויכע בערג און די אומענדלעכע ווייטקייט פון טאַל. מיטאַמאל האָט אים באַ־הערשט אַ געפיל פון פרייד, און ער האָט זיך שטיל צוגעוונגען.

צוקומענדיק צו דעם אַרט, וואו ער איז דאָ ניט לאַנג געשטאַנען מיט גאַליען,

האַט ער אױפגעזוכט דעם קעטמען, אַראָפגעװאָרפן פון זיך דאָס רעקל און האָט זיך אַ נעם געטאָן צו דער אַרבעט.
אין דער ביינאַכטיקער שטילקייט האָבן זיך צעהילכט טויבע קלאַנגען. אַן איינזאַמער מענטש האָט לאַנג און מיט גרויס חשק געהאַקט די ערד מיט אַ קעטמען.

גאַליע האָט זיך אױפגעכאַפּט פונקט זעקס, ס'האַט זי אױפגעװעקט דער שאַרפער קלונג פונעם װעקזייגער. זי האָט צעעפנט די אױגן, זיך אַ צי געטאָן און האָט אַרויסגעשריען:

— חברה, אױפגעשטאַנען זאָל װערן!

נאָר קיינער האָט איר ניט געענטפערט. זי האָט זיך אַרומגעקוקט, באַטראַכט אַנגעשטרענגט דאָס האַלב־טונקלע ערד־שטיבל און מיט פאַרוואַנדערונג ערשט איצט דערזען. אַז אַרום איר איז ניטאָ קיין לעבעדיקער נפש. זי האָט פאַרשטאַנען, אַז די מיידלעך האָבן אױף אַ שפּאַס זי איבערגעלאָזט דאָ אינעם ערד־שטיבל ביז ס'זועט זיך צעקלינגען דער װעקזייגער, און אַליין זיינען זיי אַװעק אױף דער אַרבעט אַ סך פריער.

זי איז אױפגעשפּרונגען פונעם געלעגער, אױף גיך זיך אַנגעטאָן און איז אַרויסגעלאָפן פונעם ערד־שטיבל. זי איז געלאָפן אַהין, װאוּ ס'האַט זיך באַװעגט אַ קאַכיקער שטראַם פון מענטשישע לייבער. אינעם גאַנצן אַרום האָט גערוישט און געבליצט, װי אין אַ מוראדיקן קעסל. זי איז אַנגעקומען צו איר באַצירק און האָט מיט פאַרדראָס אַ זאָג געטאָן צו די מיידלעך:

— װי שעמט איר זיך ניט? נעמען און איבערלאָזן מיך אַליין דאָרט.

די מיידלעך האָבן געלאַכט.

— מיר האָבן געזשאַלעװעט דיך צו װעקן.

און באַסיאַט האָט, אַנװײזנדיק אױף דעם אָרט, װאוּ גאַליע האָט געאַרבעט, אַ זאָג געטאָן:

— נאַכיאָגן זיך װעט אונדז סײַ־װי זיין שװער.

ערשט איצט האָט גאַליע דערזען, אַז דער קאַטלאַװאַן, װאוּ זי האָט נעכטן געאַרבעט, איז פיל טיפער אױסגעגראָבן. זי האָט זיך פאַרוואַנדערט.

— װער האָט דאָ געאַרבעט? — האָט זי געפּרעגט, און מיינענדיק, אַז די מיידלעך האָבן דאָ אַן אַרבעט געטאָן ביז איר קומען, האָט זי אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ און געזאַגט: — נו, מילא, איך װעל עס אָפגעבן מיט פּראַצענטן!

זי האָט זיך איינגעבויגן, כדי אױפצוהייבן דעם קעטמען, און האָט פּלוצלונג באַמערקט אױף דער ערד אַ פאַר הענטשקעס. זיי זיינען געלאָפן דאָ דערביי ציכטיקע, גייע, ניט קיין געטראַגענע. גאַליע האָט זיך דערמאַנט אַן דער ביי־נאַכטיקער באַגעגעניש מיט שעװעליאַװן און ס'איז איר איצט אַלץ קלאָר געװאָרן. אַרום און אַרום האָט געדונערט און גערוישט, פונקט װי אַ גיגאַנטישער װאַסערפאַל װאָלט געשטראַמט פון די בערג, און דער שטאַל פון די קעטמענעס, קירקעס און רידלען האָט געבלישטשעט אױף דער זון מיט טױזנטער בליצן.

רחל בוימוזגל

אַן אומבאַוואוסטער רויטאַרמייער

ניט איך האָב געטראַגן אים אונטער מיין ברוסט.
ניט איך — פון זיין פאַקן און מאַזלען געוואוסט.

ניט איך האָב אַן אַלף־בית אים געקויפט.
ניט איך האָב געזען, אין שול ווי ער לויפט.

ניט איך האָב באַגלייט אים אין רויטער אַרמי
און אויסגעזוכט כוחות צו זאָגן אים „גיי“.

ניט איך פלעג באַקומען די בריוו נאַכאַנאַנד
און עפענען זיי מיט ציטער אין האַנט.

ניט איך האָב דערזען פאַר די אויגן זיין וויג,
ווען כ'האָב זיך דערוואוסט פון זיין אומקום אין קריג.

נאָר איך בין אַ מאַמע, און איך בין אַ פרוי,
און כ'ווייס, אַז דאָס אַלץ איז געווען פונקט אַזוי.

כסדר איך זע פאַר די אויגן די שלאַכט.
איך ווייס וואָס דאָס הייסט: גיין אין אַנגריף ביינאַכט.

און וואָך זיין פאַרטאַג — און אין אַזונט זיין גרייט,
און טיילן מיט טויזנט זיין ברויט און זיין פרייד,

אַ וואַרעם וואַרט נאָך האָבן אין מויל
און פלוצים אַ פאַל טאַן אויף דר'ערד פון אַ קויל,

די רגעס די לעצטע דערלעבן אויף גיך,
דערזען די מאַמע, וואָס זי איז ניט איך.

נאָר איך בין אַ מאַמע, און איך בין אַ פרוי,
און כ'ווייס, אַז דאָס אַלץ איז געווען פונקט אַזוי.

משה טייף

די באַלאַדע וועגן דער שבועה

פון וואַלגע האַט אין סטעפ געפייפט
אַ פראַסטיק־שניידנדיקער ווינט.

און אויף די פנימער איז נאָך געוועזן פייכט
די לעצטע טרער פון ווייב און קינד...

אין מויל האָט נאָך געצאָפּלט הייס
 דער לעצטער קוש און לעצטעס וואָרט,
 מיט פּרישער מילך און ווייכן היי
 פון שטאַל אין דעם פּאַרשנייטן דאָרף.

אין די שינעלן — ניי און גלאַט,
 (דערזוויל קיין פּולווער ניט געשמעקט...)
 אויף יעדער ברוסט — אָן אויטאַמאַט,
 אַ לעפל פון כאַליאַווע שטעקט...

דער סטאַרשינאַ, ער קוקט און קוועלט:
 די ברוסט — פּאַראַוויס! ביסט אַ סאַלדאַט!
 די שטיוול-נעזלעך גלייך צעשטעלט,
 ווי ס'וואַלט איין מאַמע אונדז געהאַט.

עס שניידט דער פּראָסט. נאָר שווייג און שטיי!
 די ברוסט — פּאַראַוויס! און ניט גערעדט!
 דער קלענסטער — לעצטער אין דער ריי,
 פון מינסק אַ יידישער פּאַעט.

ווי איך די גרויס און ווי ביי מיר
 אין געטאָ ליגט זיין קינד געטויט...
 נאָר „סמירנאַ“ — שרייט דער קאַמאַנדיר,
 און ווי אַ סטרונע שטייף דער סטראַי.

עס קלינגט ביים פּאַליטרוק די שטים,
 אין האַנט — אַ בויגעלע פּאַפּיר,
 ער לייענט הויך און מיר נאָך אים,
 מיין פּאַטערלאַנד, מיר שווערן דיר! —

אַז אויב אַ לעבעדיקן נעמט
 דער שונא דיך מיט טויט און גרויל,
 איז הייב ניט אויף פאַר אים די הענט,
 נאָר זיך אין מויל די לעצטע קויל!

און . . . „שאַגאַם 'אַרש'! און פּריילעך גיי!
 עס ברייט דער פּראָסט, איז ניט גערעדט,
 דער קלענסטער — לעצטער אין דער ריי,
 פון מינסק אַ יידישער פּאַעט.

און דאָרט, וואו ס'האַט דער קאַלטער ווינט
 געהערט, ווי ס'רעדט דער פּאַליטרוק,
 האָט ער דערזען: עס שטייט זיין קינד —
 די שבועה האָט אויף אים געקוקט!

ח ע ת ש ל פ א ל י א נ ק ע ר

דער פארדינסטפולער קעכער פון פאלק

פארדינסטפולער קעכער פון פאלק — מיט דעם טיטל האבן אים געקרוינט די רויטארמייער פון זיין פאלק. און אין דער אמת, וואס נאך וואלט מען געקאנט צוטראכטן פאר אים, אז א מעדאל פאר געוואגטקייט האט ער שוין באקומען, און ארדען פון רויטן שטערן אויך, כבוד פון א גאנצן פאלק אודאי.

זלמן קארעס שמייכלט אונטער. ס'ארט אים ניט, ווען די חברה גיבן אמאל א שפאס איבער אים. ער איז אליין אויך אזא פארשוין, וואס האלט ניט פון קיין מרה-שחורהניקעס און גודניקעס.

— בכלל האבן די חברה א טבע א לאך טאן, א שפאס טאן איבער א קעכער, זאגט קארעס. — ס'איז שוין אזא מין פראפעסיע, איבער וועלכער מע קאן א לאך טאן. זאל מען לאכן געזונטערהייט. מענטשן וואס האבן נאך קיינמאל קיין פולווער ניט געשמעקט, מיינען אודאי, אז אויפן פראנט גייט מען ארום מיט אראפגעלאזטע קעפ, מיט זויערע צורות, ווי פארזעסענע מוידן. א נעכטיקער טאג! דאכט זיך, אז אין ערגעץ איז ניט אזוי פריילעך, ווי צווישן אמתע סאלדאטן. פרגעט וועמען איר ווילט, וועט איר הערן. נו, און אז די חברה ווארפן א ווערטל, וועלן זיי ביי מיר קריגן אויסגאב זעקס, ווייל נאך קיין ווארט דארף קארעס אין קעשענע ניט קריכן און אין אדעסער גובערניע איז ער אמאל אויך געווען...

קארעסן האט בלויז ניט אפגעגליקט מיט די קארעספאנדענטן, וואס האבן אים באשריבן אין די צייטונגען. מע האט אים געוואלט מאכן פאר א קראסאוועץ, נאך קיין שיינער איז ער ווייט ניט. א קורץ-וואוקסיקער, דאס פנים — פול מיט קלייען, די נאז — א קורצע, עטוואס פארריסענע. נו, און וואס איז שייך די אויגן, — געוויינלעכע העלע אויגן. הכלל, מיט גארניט שייט ער זיך ניט אונטער פון א סך רויטארמייער פון זיין פאלק. אז מע קומט אבער אהער און מע דערהערט, אז א פשוטער קעכער טוט אויף ניסים, קומט מען צו אים און מע באשרייבט אים פון קאפ ביז די פיס. איינער א קארעספאנדענט האט אפילו אנגעשריבן וועגן אים אין א בכבודיקער צייטונג א מעשה, אז ער, קארעס, האט אין די שווערסטע מינוטן פון שלאכט זיך דערמאנט אן זיין כלה מארוסיע. אז ער, קארעס, האט גאר ניט קיין כלה מארוסיע, ער האט א ווייב מיט א קינד. ווען דאס ווייב האט איבערגעלייענט אין בלאט די געשיכטע מיט מארוסיען, איז איר פינצטער געווארן אין די אויגן און זי האט אנגעשריבן דעם קאמיסאר פון פאלק א בריוו, ער זאל אויספארשן ביי אים, ביי קארעסן, וואס טראכט ער זיך און וואס הייסט, ער זוכט זיך א כלה אין דער צייט, ווען ער האט א ווייב מיט א קינד. נאך ביז היינטיקן טאג קאן ער ניט איבערצייגן זיין פרוי, די באשיידענע ראזע, אז די מעשה מיט

דער כלה איז אַן אויסגעטראַכטע מעשה. אין שלאַכטן איז ער טאַקע געווען און אַ סך מאָל, דאָס איז אמת, נאָר קיין כלה האָט ער נישט און ער דאַרף זי נישט האָבן. נאָר גיי רייד! נאָך אַ סך צרות האָבן אים אָנגעטאָן די קאַרעספּאַנדענטן, און צוליב דעם טאַקע האָט ער ליב אַליין צו דערציילן זיין קורצע געשיכטע, אַז מע בעט אים נאָר שטאַרק און ער האָט אַ פֿאַר פֿרייע מינוטן. קאַראַס דערציילט אַזוי:

— אַליין בין איך אַ קעכער אַ פעכאַטנער, כאַטש מיין קיך איז אויף גומענע רעדער. די גאַנצע מלחמה גיי איך מיט אונדזער פעכאַטע, וואָס האָט שוין אויס- געהאַלטן גענוג שלאַכטן מיטן פֿאַרשויון דייטש. אַז אַ פעכאַטנער פֿאַלק באַקומט דעם טיטל גוואַרדייאַישער און דערצו נאָך אַן אַרדען, איז דאָס ערלעך פֿאַרדינט און ס'איז נישט קיין פשוטער פֿאַלק. יעדער פֿון אונדז האָט צוגעלייגט אַ האַנט, דער פֿאַלק זאָל האָבן אַ פֿיינעם שם, נו, און איך פֿערזענלעך האָב אויך אַ חלק דערין, ווייל אַליין זייט איר נישט קליין צו פֿאַרשטיין, אַז דער חבר קאַלינין וועט נישט געבן קיין אַרדען און קיין מעדאַל בלויז פֿאַר קאַכן באַרשטש... עפעס אַ דייטשישער גענעראַל האָט שוין אַפֿילו באַקומען פֿון היטלערן אַ צלם פֿאַר צעקלאַפֿן אונדזער פֿאַלק, נאָר אַ נעכטיקער טאָג! אונדזער פֿאַלק שלאַגט זיך און וועט נאָך באַווייזן וואָס ער קאָן. דערפֿאַר איז ער דאָך אַ גוואַרדייאַישער! מיט אונדזערע חברה וועט מען אין ערגעץ נישט פֿאַרשעמט ווערן. די טאַנקיסטן, מיט וועלכע מיר גייען אָפט אין אַטאַקע, האָבן צו אונדז קיין טענות נישט, דערפֿאַר די דייטשן האָבן טענות און גרויסע טענות: הלאַמי מיר פֿאַלן אַן אויף זיי דעמלט, ווען זיי וואַרטן נישט אויף אונדז...

און וואָס איז מיין זאָך? מיין זאָך איז זען, אַז די יאַטן זאָלן האָבן צו דער צייט און געשמאַק אַפּצוועסן. ווייסן זיי טאַקע, די יאַטן, גוט, אַז ס'מעג דונערן און איינלייגן די וועלט, סייזוי וועל איך מיינע חברה נישט איבערלאָזן אַן געקעכץ.

איך דאַרף זיך אַליין נישט לויבן, נאָר איין זאָך קאָן איך אייך זאָגן, אַז קאַראַס קאָן אַפּקאַכן אַ באַרשטש און אַנדערע געשמאַקע זאַכן. איך האָב ליב גרייטן געקעכצן מיט פֿאַנטאַזיע. אונדזער צרה איז טאַקע, וואָס אויפֿן פֿראַנט זיינען פֿאַראַן אַ סך קעכער, וואָס פֿאַרמאַגן נישט פֿאַר קיין דריי גראַשן פֿאַנטאַזיע. איך, ווידער, טראַכט צו אַזוינע געריכטן, וואָס מע זאָל זיין מיט צוועלף קעפֿ, ווייסט מען נישט, ווי אַזוי ס'איז צוגעגרייט. נאָר ס'איז געשמאַק און די חברה זיינען צופֿרידן. אויב, ברודער לעבן, ביסט אַ קעכער, דאַרפסטו וויסן זיין, אַז דריי מאָל אַ טאָג ביסטו אויף דער צונג ביי אַ גאַנצן פֿאַלק. גאַנץ פֿרי — בשעתן איבערבייסן, בייטאָג — בשעת וואַרמעס, און פֿאַרנאַכט — ביי וועטשערע. טאָ זע, אַז מע זאָל נישט וואַרפֿן אויף דיר קיין אומחן. פֿאַרשטייט זיך, אַז אויף דער מלחמה — דאָס איז דיר נישט אין וויניצע, אין גרויסן רעסטאָראַן, וואו די פֿליטע איז אַ פֿליטע, דאָס וואַסער איז אונטער דער האַנט, טרוקן האַליק, שפּענער, פֿעטרעשקע, מערן, דאָס, יענס — און דו קאַנסט מאַנעוורירן, אָבער דאָ אינמיטן פעלד אַדער אינמיטן וואַלד — גיי, זיי אַ בריה! דערפֿאַר טאַקע דאַרפסטו זיין נישט קיין פשוטער קעכער, נאָר אַ מיליטערישער קעכער, דאָס הייסט, אַ מענטש מיט פֿאַנטאַזיע. אַט ועצסטו זיך, למשל, אַוועק אונטער אַ בוים מיט דיינע געהילפֿן

גרייטן דאָס פלייש אויף וואַרמעס, שיילן קאַרטאָפליעס, און די דייטשישע אַרטיילעריע טאַפּט אָן דאָס אַרט און הויבט אָן שיסן אויף אייך סנאַריאָדן, מינעס, און דו מוזט בייטן דיין פּאַזיציע. אַדער שטעלסט זיך אין פעלד גרייטן וועטשערע, צעלייגסט פייער און ס'פאַלט צו די נאַכט און דו דאַרפסט זיך מאַסקירן. נאָר אָן עסן וועסטו דאָך דעם עולם ניט איבערלאָזן, דאַרף דיר שוין העלפן די פּאַנטאַזיע. אַדער ס'מאַכט זיך אַזוי: מע דאַרף אַוועקטראָגן דאָס עסן אויף די פּאַדערשטע פּאַזיציעס. נעמסט דיין ביקס אויפן אַקסל, עטלעכע גראַנאַטעס, אַ טערמאַס עסן, אַ פּאַר לעבלעך ברויט און לאָזסט זיך אַוועק אַהיין. קומסט אַהיין צו גיין, און דער דייטש הייבט זיך אויף אין אַטאַקע, וועסטו אים גיין דערצוילן, אָ דו ביסט אַ קעכער? דו לאָזסט זיך אַוועק קעגן דייטש באַגלייך מיט אַלעמען. דערצו ביסטו דאָך אַ קעכער ניט אין וויניצע, נאָר אויפן פּראָנט.

איך פיר זיך מיין השבון מיטן דייטש. אַלץ ווערט ביי מיר אין ביכעלע פּאַרשירבן, פּאַר דער צייט פון דער מלחמה האָב איך אַוועקגעלייגט צוויי־און־פּופציק רומענער, דרייסיק איטאַליענער און אַכט־און־צוואַנציק דייטשן. ס'טרעפט, דו פּאַרסט איינער אַליין און ס'פאַלן פּלוצים אָן אויף דיר דייטשן אַדער אַנדערע רוחות. נו, פּאַרגעסטו אָ דו ביסט אַ קעכער און נעמסט זיך פּאַר דער עבודה — הרגענען די אויסווארפן. קורץ גערעדט, מיט דער פּעכאַטע האָבן מיר זיך אַזוי צונויפגעלעבט, ווי אייגענע ברידער.

טרעפט אַ געשיכטע, אין זעניטנעם פּאַלק ווערט דערהרגעט דער קעכער און מע באַפעלט מיר אַריבערגיין צו די זעניטשיקעס אויף אַרבעט. ס'איז מיר געוואָרן גאַנץ קאַלעמוטנע. וואָס פּאַר אַ שייכות האָב איך צו זעניטשיקעס? זיי זיינען טאַקע טייערע חברה, נוצלעכע מענטשן, נאָר איך וויל זיך מיט זיי ניט אַנקערן. עפעס אַ נהנע אַרפעט ביי זיי. מע קוקט גאַנצע טעג און נעכט אין הימל. און אויף צו טרעפן דאַרפסטו האָבן מאַטעמאַטיק, חשבונות, מיט איין וואָרט, אַ גאַנצע תורה. און נאָך אַלע זיבן זאַכן, מאַכט זיך, אָ מע שיסט און מע טרעפט ניט.

נאָר וואָס זאָל מען טאָן? אַ באַפעל איז אַ באַפעל. האָב איך זיך געזעצט אויף דער מאַשין און בין אַוועקגעפאַרן צו די זעניטשיקעס.

ס'שטייען זיך זייערע פינע מאַשינעס, — גלאַנצן, אַ מחיה צו קוקן. נאָר די חברה זיינען עפעס ניט אַזעלכע, ווי ביי אונדז אין פּעכאַטע. גאַנצע פּראָפעסאָרן, אייזערנע שווייגער. ניטאָ מיט וועמען אויסצורעדן אַ וואָרט.

דעם ערשטן טאָג האָב איך אַפּגעקאַכט אַ וואַרמעס, און ער האָט אויסגענומען. אַלע לויבן, נאָר איך שווייג. דערווייל איז אין דער הויך רואיק, אומעטיק. אין הימל שפּאַצירן אַרום וואַלקנס און צווישן זיי די לבנה, ווי אין די שיינע פּרידלעכע צייטן. זי, די אַלטע, ווייסט ניט פון קיין חכמות. און איך קאָן זיך אונטער איר קיין אַרט ניט געפינען. דער קאַמאַנדיר פּרעגט מיך, זוי געפעלן מיר די זעניטקעס. „זייער שיין, — זאָג איך, — נאָר מיך נעמען זיי ניט.“ — „אפשר וועסטו זיך נעמען לערנען שיסן, אַלץ קומט צונאָך“ — זאָגט ער. זאָג איך: „מיטן גרעסטן כּבּוד. אמת, איבעריקס ציען זיי מיך ניט, נאָר אָ צייט איז פּאַראַן, פּאַרוואָס זאָל

מען זיך ניט צולערנען? אין טעאריע אין די קליינע אותיותלעך וועל איך אפשר אביסל אונטערהינגען, נאר אין פראקטיק וועט זיך, דאכט זיך, באקומען. און אזוי צוביסלעך האב איך אויסגעשטודירט די הארמאטלעך, און ניט שלעכט. יענע וואָך קום איך צו פאָרן אויף אַ באַטאַרייע מיטן עסן. אין הימל איז שטיל. פלוצים גיט מען אונדז איבער אין טעלעפאָן, אַ פּרייַץ פּאַרט. פון די וואַלקנס גיט אַ פּאַל אַרויס איין עראַפּלאַן, אַ צווייטער. נו, דאָ האָבן אונדזערע זעניטשיקעס געוואָרפן דאָס עסן און זיינען אַוועק צו די האַרמאַטן, האָבן גענומען אַרבעטן און איינעם תּיכּף אַראַפּגעשמיסן. שפּעטער מיט אַ האַלבער שעה זיינען אַהער געקומען נאָך דריי שטיק און אַראַפּגעוואָרפן עטלעכע באַמבעס, און דער פּערסאָנאַל פון איין האַרמאַט איז שווער פּאַרוואַונדעט געוואָרן. דאָ האָבן איך גע-וואָרפן דעם טערמאַס, זיך אַוועקגעלאָזט צום האַרמאַט און גענומען שיסן, ווי מע האָט מיך געלערנט, מיטן פינפטן סנאַריאַד האָבן איך אים אַראַפּגעקלאַפט. דעם מעסערמשידט, און מער זיינען זיי יענעם טאַג אַהין ניט געקראַכן. קאַראַס האָט ניט ליב, אַז מע קריכט אויפן קאַפּ.

ניט געקוקט אויף אַלץ, איז דאָ פּאַרט אומעטיק. איין גליק, וואָס מע האָט מיך צוריק אַריבערגעפירט צו מיינע יאַטן, אין אונדזער גוואַרדייאישן פּאַלק. ס'גאַנצע לעבן מיינס האָבן איך ליב פּעכאַטע. צוליב וואָס-זשע דאַרף איך ווערן אַ גאַנצער אַסטראָנאָם, אַז איך האָבן קיינמאַל ניט ליב געהאַט שטאַרק די לבנה, און בפרט איצט, ווען ס'גייט אַזאַ מלחמה.

נו, איז בעט איך ביי אייך: אויב איר ווילט עפעס אַנשרייבן פון מיר, איז שרייבט אַזוי ווי איך האָבן אייך דאָ דערציילט און מאַכט מיך ניט פאַר קיין העלד, פאַר קיין חתן-בחור און שרייבט מיר ניט צו קיין כלות, וויל חוץ סקאַנדאַלן פונעם אייגענעם ווייב, וועט קיין זאך דערפון ניט אַרויסקומען. אַזוי ענדיקט זיין געשיכטע זלמן קאַראַס, דער פּאַרדינסטפולער קעכער פון אונדזער פּאַלק.

מ. טאלגלייטשוסקי

אום ווינטער אַ רעגן

אוי, ווען דו ווייסט, וויפל אייזערנע קללות
שוועבן איצט אום אויף די פראַנטישע וועגן...
און ניט ווייל ס'דערמאָנט זיך דאָס גוטס, דאָס אַמאָליקס,
ניין! ווייל אום ווינטער עס כליופעט אַ רעגן.

עס כליופעט אַ רעגן אויף בערג און אויף טאַלן,
ס'פלייצט פונעם הימל אַ פאַרטיקע בלאַטע...
פון לאַנגע שינעלן פאַרקאַטשעט די פאַלעס,
שפּאַנט אינעם פלייץ אונדזער גרויע פעכאַטע.

גרוי ווי דער הימל, וואָס ווערט ניט געלייטערט,
מיד, נאָר עקשנותדיק, מיד און אין כעס.
וועסט ניט צעלייגן אין פעלד דאָ אַ שייטער —
ס'איז שוין דאָס וועש און די אַנעטשע נאַס.

כ'קלאַג זיך ניט, כ'בעט ניט קיין מיטלייד ביי קיינעם,
שווייגנדיק קנעט איך די בלאַטע און גיי...
נאָך שווערער וואָלט זיין, ווען איך בין ניט אינאיינעם
מיט די, וואָס מאַרשירן אין פאַדערשטער ריי.

אוי, ווען דו ווייסט, וויפל אייזערנע קללות
שוועבן איצט אום אויף די פראַנטישע וועגן...
אַמאָל פלעגט מען זאָגן: לאַנג ווי דער גלות,
און איך זאָג איצט:
לאַנג ווי אום ווינטער אַ רעגן.

כ. גערשענזאָן

פאן - וואָן

(א משל)

אין דייטשלאַנד פאָרגעקומען איז אַזאַ מין פּאַל:
 אין איינעם אָן אַנשטאַלט,
 וואָס היט די ריינקייט אָפּ פון ראַסן
 (דערציילט האָט מיר אַ מענטש, וואָס האָט ניט ליב צו שפּאַסן).
 געקומען איז צוגיין אין פּולן גלאַנץ
 אַ וואָנץ.
 — וואָס וועט איר זאָגן, וואָנץ? — האָט מען ביי איר געפרעגט.
 — איך וויל, — האָט זי געזאָגט מיט ווירדע און רעספעקט, —
 דאָ איינשטעלן ביי אייך מיין יחוסדיקן סלופּ:
 געבוירן בין איך אין אַן עכטער דייטשישער שטוב
 און אַנגעזאַפט בין איך מיט ריין אַריש בלוט.
 דאָס גיט מיר רעכט און מוט
 זיך שטעלן אויבן-אָן
 און פּאָדערן פאַר זיך דעם טיטל „פּאָן“.

פון דעמלט אָן
 איז צווישן וואָנצן דאָ אַ גרויסע מאַסע,
 וואָס געהערן צו דער דייטשישער ראַסע.

דריי זומערס

ווידעראַמאָל פּרילינג. שוין דער וויפּלטער?

יונגע ציגעלעך שפּרינגען ווידער אום אויף ליימענע פּאַרוואַקסענע דעכער, צופּן דאָס גראַז און ווייסן ניט, אָז ערשט פּאַראַיאָרן, פּונקט אַזויאַ, אָן זאַרג, נייַגעבוירן, חנעוודיק, האָבן די מוטערס זייערע אומגעשפּאַצירט אויף די זעלבע דעכער, געדראַפּעט זיך איבער די זעלבע פּלויטן, און היינטיקס יאָר זיינען זיי שוין גאַנצע דאַמעס ערנסטע, האָבן שווערע צעפּאַרענע אייטערס און דעם גרויסן עול פּון טשערעדע, מילך, וואָל און פּיצלעך זויג־קינדער.

ווידעראַמאָל קוואַקען זשאַבעס אין גריין־געוואַרענע וואַסער־גרוּבן.

אין יעדן טאָל, אויף יעדן בערגל שטייען פּאַר־מרה־שחורהטע אייזלען, מאַלע־גירען די פּאַשע מיט אַזאַ וואַזשנער פּאַרטיפּטיקייט אין די פּנימער, גלייך זיי וואָלטן כאַטש מאַלעגירעט עפעס רעכטס און ניט קיין געוויינלעכע יונגע שטעכלקעס.

סטאַדעס מיט הויכע פעטע הינטנס נידערן אַראָפּ צום וואַסער, הייבן זיך דערנאָך אויף אין בערג צו דער קיל, טוען די דאָזיקע טאַג־טעגלעכע אַרבעט זייערע מיט גרויסע ילהדיקע שחיטה־געשרייען.

ווידער שטויב, ווידער היץ, ווידער פּרילינג.

אין אייניקע ווינקלען — דער פּייזאָז אַ ווינטערדיקער, אין טאָל צווישן די ווינגערטנער שטייען די צעצוויטע אוריוק־ביימער, מיט ווייסן שניי אָפּגעשיטע, לויפט אָן אַ ווינטל אין טאָל, בלאַזט עס די שנייעלעך אָפּ פּון די צווייגן, הייבט זיך אויף אַ זאָוערוכע צווישן די ווינגערטנער. פּראַסט האָט זיך אין די לעצטע ווינטער־חדשים פּאַרפּלאַנטערט אין נחום פּאַטלאַזשאַנערס פּאַרדרייטע וואַנצעס און וועט זיך שוין קיינמאָל מער ניט אויפּפּלאַנטערן. מרדכי בעסאַראַבערס צע־שויערטע באַרד האָט פּאַרלוירן דעם אויסזען פּון אַ באַרד — אַ שטיק אייז אַ זילבערנס הענגט אַראָפּ פּון מרדכי'ס געמבע, חבר בראַווער, ווידער, האָט דעם ווייטן קאַפּ זיינעם געשוירן און געשוירן, געגאַלט און געגאַלט און דעם געפּאַלענעם שניי פּון קאַפּ ניט אָפּגעשוירן, ניט אָפּגעגאַלט.

דערפּאַר איז אַבער אויפּן האַרצן פּרילינגדיק: אין די לעצטע עטלעכע טעג האָט מרדכי בעסאַראַבער געקריגן אַ נייַעם צונאַמען אויף דער ערד, אַ שווערן, אַ לאַנגן, אַ מאַדנעם, נאָר אַ שיינעם און אַ שטאַלצן צונאַמען: „גאַסדאָרסטווענע גראַניצע“.

צום סטראַטעגישן וויכוח, וואָס בראַווער פירט מיט פּאַטלאַזשאַנערן שוין ביי די דרייסיק חדשים, האָט זיך מרדכי בעסאַראַבער דווקא קיינמאָל ניט געמישט. וואָס טיער זיך גיין שפּאַרן וועגן זונאַמענקע און זשמערינקע, אָז אויב ער איז דאָרטן בסך־הכל שוין יאָ דורכגעפּאַרן, האָט מען מסתם דעם עשעלאַן זייערן פּאַרוקט ערגעץ אויף אַ זיבן־און־זיבעציקסטער באַן־ליניע, דער רוח

ווייסט וואו. נאָר איצטערט־אָ, אַז מ'איז שוין צוגעקומען צום דניעסטער, מ'האַט שוין אָפּגענומען זיין פּלאַרעשט, זיין קאַפרעשט, מע גייט שוין אויף זיין קישיניעוו, מ'איז שוין ביי זיין פּרוט... ער איז אַרויס פון די כלים. ער האָט ניט אויס־געהאַלטן, מרדכי. מילא, האָט עולם אַביסל אַ לאַך געטאַן. ווען האָט אַבער מאַסקווע פון גאַנצע דריי הונדערט פיר און צוואַנציק „אַרטילעריעס“ אויס־געשאַסן?... ער היצט זיך, מרדכי, און דאָס זילבערנע שטיק אייז אונטער דער געמבע צעפּאַלט זיך אויף זעקס. ערשטנס, איז דאָס קיין שפּעטנע צונאַמען ניט. צווייטנס — זאָלן די שונאים אַזויפיל געדויערן, וויפּל דער צונאַמען וועט גע־דויערן. ווער וועט אים דען פּאַרגינען, ווער? און ווידער — אַט דאָס איז עס שוין, אַט דאָ בלייבט מען? די ליפּן זיינע ציטערן, מרדכיס:

— עולם, דאָס שיינע הויבט זיך שוין אָן!... מע וועט גיין אויף יאַס, מ'עט נאָך זיין אין גאַלאַץ, עולם!...

— היינט דאָס דאָזיקע, ווי הייסט עס דאָרטן, פּלאַעשטי?...?

בראַווערס לשון איז פּאַרלעגערט און געבראַכן, ווי ביי אַ חולה־מסוכן. מיט אַלצדינג האָט זיך טאַקע באַקומען, ווי ער האָט געוואַלט: אי מיטן נצחון, אי מיטן איבערלעבן, אי מיטן אַהיים פּאַרן, נאָר פּאַרוואָס איז עפעס פונעם זון, פון יאַנקלען, שוין אַ זעקס־זיבן וואָכן קיין בריוו נישטאַ? פונקט איצט? פע!... וויפּל די גאַנצע וועלט איז געשטאַנען אין אַ סכּנה, זיינען מיר אויך געווען אין קאָן. אַבער איצט? וואָנעסענסק, בראַווערס, איז דאָך שוין אויך ביי אונדז. היינט־מאַרגן גייט אַדעס אויפן צעמל. אַ האַלבער קישלאַק פּאַרט שוין אַהיים... פונקט ביים סוף באַנאַרישן זיך אין די חכמות? פע, יאַנקל!...

נחום פּאַטלאַזשאַנער מיט איין אויג אַ צוגעמאַכטס בלאַזט אָן אַרום זיך אַ טשאַדנעם האַרבן מאַכאַרק־רויך. דאָס שטיק גראַבע פּאַפּיר פון ציגאַר טוט אַ פּלאַקער צווישן די פינגער זיינע פון איין עק צום אַנדערן, נאָר ער זעט ניט דעם פּלאַם און פילט דאָס פייער ניט. מיטן אָפענעם אויג איז ער ערגעץ ווייט־ווייט. און דאָ, נאָענט, קנייטשט ער דאָס פּאַרמאַכטע. דער גאַנג איז אים עפעס איצטער קשה, פּאַטלאַזשאַנערן, צו וואָס איז מען אַוועק אַהינצו, אַז מע האָט גאָר געקאַנט אַ גיי טאָן אַהערצו? שטיי נאָר! וואו איז וויניצע און וואו איז קאַמענעץ־פּאַדאַלסק? ווי אַזוי איז מען פּלוצים אַריין קיין טשערנאַוויץ?

— בראַווער, מע נעמט אים אין קלעם!... ער'ט אַנטלויפן פון אַדעס אין די מייטקעס, בראַווער!...

נאָר גראַד איצט, ווען פּאַטלאַזשאַנער גיט זיך אינגאַנצן אונטער, גייט עס בראַווערן ניט אין קאַפּ אַריין. ער טוט אַ זיפּף, דער אַלטער, אַ שווערן טיפּן זיפּף, טאַמער, חס־וחלילה... די שנור, רבקה... די דריי פּיצלעך קינדער... גרויסע טראַפּנס שווייס זעצן אים אויפן געלן גערונצלטן שטערן אַרויס, פונעם שטערן — אויף אַ האַרטער איינגעדאַרטער דלאַגיע, צווישן די פינגער. ער נעמט זיך אין די הענט אַריין, דער אַלטער.

— אַזוי־אַזוי, פּאַרט, הייסט עס, די ניקאַנענקע אַהיים היינט? און די בערדיטשעווסקיס? אוי־וואָ!... געקומען די לעצטע אין קישלאַק און פּאַרן אָפּ

די ערשטע, וואָס זשע שטייען מיר דאָ, נאַראַנים, קומט-זשע צו אַהין, צו זיי!
 מיט די צוויי רויטע טעכטער זיינע, מיטן הינקענדיקן ווייב און מיט די
 קינדער די טעכטערס האָט שלמה בערדיטשעווסקי אָפּגעשטעלט זיך אין טאַש-
 קענט, געשירן שאָף אין בוכאַרער געגנט, אין פּערגאַנער טאַל פּרוכטן געטריקנט,
 געאַרבעט אין אַ בוימוואַל-סאַוּכאַז, און ווער ווייט, וואוהין ער וואַלט נאָך געווען
 אָנגעשפּאַרט, דער דאָזיקער שלמה בערדיטשעווסקי, ווען דער דייטש זאָל נאָך,
 חלילה, אין ווינטער געווען בערדיטשעווסקי האַלטן.

אויף דער "טעראַסע", פּונקט קעגנאַיבער כאַדזשי-מושקענטער שאַסי-וועג,
 אין אַ ווינקל, זיצט די ניקאַנענקאַ, אַריינגעזעצט אין פּעק, איינגעקאַרטשעט, זייער,
 ווי ווינטער אויף אַ באַן-סטאַנציע. מיקאַלקע און מיקיטקע ווילן ניט וויסן, אָז
 די אויגן קריכן שוין באַלד אַרויס אויף אַ מאַשין וואַרטנדיק, און פּאַרוועטן זיך
 דאָ צום לעצטן מאַל, ווער ס'וועט גיכער צולויפּן צו די בערגלדיקע קברים אויפן
 אוזבעקישן בית-עולם. שרייט די ניקאַנענקאַ: "כלאַפּצי, באַטשטע, טשויטע,
 כלאַפּצי!..." און ליפּן האָט זי גרויסע, צווייענדיקע, מיקאַלעס און מיקיטעס איינ-
 געשרומפּענע מאַמע, איז דאָס געשריי אירס גרויס און פּליישיק, אויף איבער-
 צושרעקן זיך, ווי פון צוויי פּאַר ליפּן אַרויס.

אויף דער טעראַסע אין אַ צווייט ווינקל, אויף צווייטע פּעק, וואַרטן די
 בערדיטשעווסקיס.

דער איינגעדאַרטער, פּאַר-מרה-שחורהטער, שווערער שלמה איז פּלינק
 איצטער, אויסגעפּוצט און ווערטלזאַגעריש. וואו האָט ער אָפּגעזוכט די אָפּגעפּוצטע
 שטייול, דעם גלאַנציק-זיידענעם שוור אויפן העמדל, די דאָזיקע גיכע וויציקע
 רייד זיינע? קעגן דער ניקאַנענקאַ, אין איין שורה, זיצט דאָס הינקענדיקע ווייב
 שלמהס, פּונקט אַזוי-אַ אונטערגעשפּאַרט מיט פּעק, אַזוי-אַ אָנגעצויגן, פּאַר-
 פּאַליעט, גרייט, ווי אַ מחתונתטע קעגן אַ מחתונתטע. זאָל דער ברוחן נאָר די
 גראַמען אָנהויבן, וועלן ביידע אויף איין קול, מיט איין ניגון, טאָן זיך אַ צעכליפּע,
 די ווייבער די צוויי. אין שטוב איז דאָס ליימענע "מעבל" שוין צעוואַרפּן, די
 פענצטער — אַרויסגעשלעפּט, דאָס געשיר אין די פּעק פּאַרפּאַקט. פּייגל און
 פּריידל, די צוויי האַלב-אַלמנהדיקע רויטע טעכטער בערדיטשעווסקיס, זידן אויף
 אַ טשייניק טיי אויף ציגל, איינע אין דער זייט פייער, די אַנדערע אין דער
 אַנדערער זייט פייער, און די פּנימער זייערע זיינען איצטער רויטער און פּאַר-
 פּלאַטער, ווי סע וואַלט אויף זיי אַ שיינ געטאַן אַ רויטער זון-פּאַרגאַנג. טיי
 טרינקט מען שוין פון אַ סלאַי, שוין אויף די פּיס שטייענדיק, הוילן אַקרעפּ, ניט
 קיין טיי, נאָר אַן קרוידע און אַן חידוש, אַקוראַט ס'וואַלט גאָר ניט געווען קיין
 דריי יאָר אין דער מיט, נאָר ס'איז פּאַרגעזעצט יענער ערשטער וועג, וואָס מ'האַט
 אים אָנגעהויבן אין בערדיטשעווסקי און מע דאַרף אים אַן אָפּשטעל, פּאַרעקשנט,
 ענדיקן אין בערדיטשעווסקי.

דאָס הינקענדיקע ווייב שלמהס ברעכט פּיסקעס:

— ס'זאָל כאַטש ניט פּליען קיין באַמבעס אויפן וועג, פּינצטער איז מיר!

— בהמה!... — ענטפּערט איר שלמה שמייכלענדיק, ווי ער וואַלט איר

געזאגט: „חיות מיינער“, כאפט מרדכי בעסאָראַבערס באַרד אין די הענט און הויבט אָן דערציילן אַ פּאַסירונג מיט אַ בעסאָראַבער יידענע, וואָס מ'האַט ביי איר אין קראַנטאָוואָדסק אין פּאַרט אַ „גלאָונע“ רענצל צוגעשלעפט. פרעגט מען ביי דער יידענע: „מומע טייערע, וואָס האָט איר אַשטייגער פּאַרמאַגט אינעם גלאָונעם רענצל?“ „אינגאַנצן, פינצטער איז מיר!“ — כליפעט די יידענע. „וואָס־זשע האָט איר עפעס אַריינגעלייגט אינגאַנצן גראַד אין יענעם רענצל?“ „אומיסטן! ס'איז געווען אַן אָפּגעריבן רענצל, ווינד איז מיר!...“ „זע נאָר, לייטישע גנבים! גענומען ביי אייך אַן אָפּגעריבן רענצל!...“ „הערט איר דאָך אָבער, אַז ס'איז געווען דאָרטן אינגאַנצן, פינצטער איז מיר!...“ מרדכי לאַכט מיט אַ האַלבער באַרד, אַ האַלבער ליפּ, אַ האַלבער נאָז, איין אויג, ווי אַ פּאַראַ־ליזירטער, וועלן טאַקע נאַראַנים נאָך דער איצטיקער מלחמה אויך ניט קליגער ווערן?...

די שלמהכע לאַזט זיך ניט. איבערן עולם אַריבער פּאַררייסט זי דעם קאַפּ צו דער ניקאַנענקאַ און טענהט דורך איר מיטן מאַן אירן:

— לאַקש וויסטער, וואָס'ט זיך אַשטייגער פּאַרפּוצט אין די בלויע הויזן? האַסט שוין די איידעמס אָפּגעזוכט? ס'ווייב איז דיר גלייך געוואָרן?...

ווי אַ שיף אַ גאַנצע לאַזט זי אַרויס פון זיך אַ לאַנגן פייפנדיקן יאַמער. דער יום־טובדיקער שלמה איז שוין ווידער וואַכעדיק, ווידער אינגעדאָרט, פּאַר־מרה־שחורטה ווידער. וואָס קאָן מען טאָן קעגן אַ ווייבס טרערן? נאָר איצטער־אַ־איצטער־אַ טרערן גאָר?...

אין דרויסן איז נאָך גאָר פרי. ניט לאַנג איז די זון אַרויס, ערגעץ אין הימל שטייט נאָך אַ גרויסע לבנה אַ פּאַרשעמטע. פונעם וועג, אויפן בערגל אַרויף, קומט אַן אַ היגער געדריידטער ניגון. יולדאַש נאָסערדין, דער מלחמה־אינ־וואַלד, באַווייזט זיך אויף אַ פּערד רייטנדיק. אַ גאַנצע נאָכט איז ער אומגעפאַרן אויף די פעלדער. ער איז פּאַרויצער אין דאָרף־סאָוועט איצט, נאָסערדין יולדאַש. דאָס פּערד גייט טריט ביי טריט, ווי דער ניגון דעם רייטערס.

„אַליס יולדאָן קעלאַמאַן...“

„פון אַ וועג אַ ווייטן קומט ער, הייסט עס, צו פּאַרן. די פּאַטשיילע איז מיט בלוט אים פּאַרפלעקט געוואָרן.“ די אויגן יולדאַש זיינען רויט און מיד: אין קאָלוירט גייט די פּרילינגדיקע פּאַרזיי־קאַמפּאַניע. דער ניגון מאַכט שלעפּעריק. צום פּערדס זאָטל זיינען צוויי הילצערנע קוליעס צוגעבונדן. „ער האָט אין אַ הייסן שלאַכט באַטייליקט זיך.“

נחום פּאַטלאַזשאַנער, חבר בראַווער און מרדכי בעסאָראַבער באַגריסן דעם פּאַרויצער מיט גרויס אָפּשיי. שלמה בערדיטשעווסקי דרייט אויף גיך אָן די טעכטער זיינע, זיי זאָלן אַ שפּרונג טאָן צום „קאַפּ“. שוין אַריבער אַ מעת־לעת מיט אַ מאַשין אָפּגערעדט. פּערד זיינען טאַקע טייער איצט. סע ברענט אין קאָלוירט, אָבער אפּשר גיט ער פּאַרט אַ פּור, דער טאָוואַרישטש פּרעסעדאַטיעל? —

נו, מוידן!... ער איז באַלד ווידער נישטאַ... רירט אייך!...

נאָר ביז פייגל און פריידל, איינע אין איין זייט פּערד, די אַנדערע אין דער

אנדערער זייט פערד, הויבן אן אַרויסלייגן די גאַנצע געשיכטע נאָסערדינען, דער־ הערט זיך אַ פייף אין קישלאַק. מיקאַלקע און מיקיטקע לויפן אַן פון בית־עולם מיט אַ פרייד: „די מאַשין פאַרט! די מאַשין פאַרט!“ כּמאַרעס שטויב פאַרשטעלן די זון. הינער פליען איבער פּלויטן. קראַען קראַען. אייזלען צעבריקען זיך, ווי מע וואַלט פּלוצים אָנגעהויבן שיסן אין דאָרף.

דער שאַפער איילט זיך. אַ שטורעם הייבט זיך אויף אויף דער טעראַסע. וועלכע פּעק זיינען דער ניקאַנעקאַס, וועלכע די בערדיטשעווסקיס? מרדכי בעסאַראַבער, מיט פאַרקאַטשעטע אַרבל, כאַפּט אַ טאַרבע מעל אויף די הענט, פאַרשמירט זיך ווי אַ רוח און הויבט אַן געראַטן ווערן אין אַ בעקער־יונג, גיט אין מרדכי בעסאַראַבער.

פייגל און פריידל מיט די קינדער אויף די הענט, ווי פאַרבלאַנדזשעטע, דרייען זיך לעבן דער מאַשין אַהין און אַהער, אַרום און אַרום און קאַנען זיך בשום־אופן גיט דערדראַפּען צו איר.

שלמה בערדיטשעווסקי געפינט דאָס פאַרלוירענע היטל זיינס, חבר באַווער דערהערט פון שאַפער, אַז מ'האַט די נאַכט אַדעס אַפּגענומען, צעקושט ער זיך מיט דער ניקאַנעקאַ, כאַפּט ער אַרום אַ פרעמד ווייב אַ הינקענדיקס. אַרדענונג אויף דער מאַשין מאַכן מיקיטקע מיט מיקאַלקען.

נחום פאַטלאַזשאַנער באַקרעכצט די טייערע אויוונס אין די ליידיק־ געוואַרענע שטיבלעך און ברענגט פון דאָרט צו טראַגן אַ פאַר פאַרזשאַווערטע לעפל און אַ טעלער אַ געפלאַצטן.

שלמה ציט דאָס ווייב אַרויף אויף דער מאַשין, ווי פון אַ מסוכנער טיפקייט אַרויס.

ווייבער בלייבן שטיין אויף די טירן מיט שטיקער טייג אין די הענט. אוד־ בעקיש קליינזאָרג צעפאַכעט די טיובעטייקעס. די מאַשין פאַרט אַפּ. און אַז די מאַשין פאַרט אַפּ, בלייבן מרדכי בעסאַראַבער, נחום פאַטלאַזשאַנער און חבר באַווער פאַרגאַפּטע און פאַרחידושטע: „דאָס איז עס, הייסט עס? אַזוי פשוט? הער אַ מעשה!... הער אַ מעשה!...“ דער שטויב צעגייט זיך. דאָס קליינזאָרג צעלויפט זיך. קוואַטשקעס אָנגעבאַזענע, מיט ווייסינקע קליינינקע הינדעלעך, קומען ווידעראַמאַל אַרויס אין גאַס און פאַרפּלען ווידעראַמאַל אַן מורא. אַ קאַראַוואַן קעמלען שניידט דורך דעם וועג מיט אַ קלינגעריי. אייזלען צערעווען זיך. אויף אַ דאָך שטייט אַן איבערגעראַשטער אויבעק און האַלט אויף קולי־קולות אין איין פרעגן דעם קישלאַק וועגן אַ יונג ציגל, אַ געפינטלטס, אַ געפּלעקטס, מיט ווייסע שטרייפּעלעך אויף די פיס, צי ס'האַט קיינער גיט געזען, קיינער גיט באַ־גע־גנ־ט?

אזובעקיסטאַן. פּרילינג. שוין דער וויפּלטער? שוין דער לעצטער?

אייזיק פלאַטנער

כװעל קיינעם נײַט דאַרפן דאַרט פרעגן

כװעל קיינעם נײַט דאַרפן דאַרט פרעגן,
און מער וועט שוין קיינער נײַט זאָגן,
אַליין וועלן פירן די וועגן
אַהין, וואו די פיס וועלן טראָגן.

וועט יעטווידער פלאַץ מיך דערקאָנען,
אַ שטיין פונעם ברוק וועט דערציילן,
די קוימענס, וואָס סטאַרטשען, דערמאַנען
די וואונד, וואָס איז שווער צו פאַרהיילן.

דער וואָלף קערט זיך אום צו זיין נאַרע,
די פויגלען — צו זייערע נעסטן;
די פעלדער, — פאַרזייטע מיט קברים,
נאַר שווער איז די היים צו פאַרגעסן.

די שוואַלב וועט איר נעסט נײַט געפינען,
וואָס זי האָט געבויט פאַראַיאָרן;
און איך האָב געטראָפן רואינען,
מיין היים איז דאָ חרוב געוואָרן.

די צווייג צו דער זון טוט זיך ציען,
דאָס גראַז שפראַצט אַרויס פון די שטיינער,
די ערד וועט זיך ווידער צעבליען
אויף אַש פון פאַרסאַרפעטע ביינער.

מיט פלייס פונעם קלייניגקן פויגל
מיין היים וועל איך ווידער זיך בויען.
ביז ביטערן שווייס אין די אויגן
די ציגל כװעל שלעפן צום מויער.

און דאַרטן, וואו בלוט איז געפלאָסן
פון מיינע געפאַלענע ברידער,
קיינ קלאַנג זאָל נײַט ווערן פאַרלאָשן,
און אויפגיין דאָס לעבן זאָל ווידער.

ה ע ר ץ ר י ו ו ק י ן

א י ן ד ע ם ק ע ס ל - צ ע ך

(א) פראגמענט פון אַ גרעסערער דערציילונג

מיט זיין קליינעם הויזגעזינד איז שיקע גארבער אַנגעקומען אין פּערגאַנער טאַל — אויף דער בויאונג פונעם גרויסן וועבער־קאַמבינאַט — שוין אין סאַמע האַרבסט. דער דרויסן האָט זיך געשטעלט דאָ אַ קאַלטער, מיט קורץ־דויערנדיקע, אַבער געדיכטע, עסנדיקע רעגנס. די היגע אינוואוינער געדענקען שוין לאַנג ניט, אַז דער זומער זאַל זיך דאָ אַפּטראַגן אַזוי גיך, אַזוי פּלוצים.

דער וואוינ־אַפטייל פון קאַמבינאַט האָט ניט באַוווּן צוגרייטן צוזאַמען־וואוינונגען און די הייזער צום ווינטער. דאָס ערשטע, וואָס מע האָט געדאַרפט באַזאַרגן, איז דאָס אַפּרעמאַנטירן די אַלטע און מאַכן נייע הרובעס. שיקען האָט מען תיכף איינגעשלאָסן אין דער „הרובע־קאַמפּאַניע“. נאָך די ערשטע עטלעכע „בעסאַראַבקעס“, וואָס ער האָט אַוועקגעשטעלט, איז ער געוואָרן דער געקרוינטער הרובע־מייסטער פון באַצירק.

„מיט אַלע מעלות, און דער עיקר, — מיט אַ שפּענדל אַ גאַנצע וועטשערע.“ — אַזוי דערציילט ליבע, מעשה־רעקלאַמע, אין די שטיבער, וואו מע נעמט זי אַרבעטן, און כאַפט אַלעמאַל אַריין אַ נייעם פּסק פון שיקען.

שיקעס אַלטע טבע: ער האָט פיינט זיך אַריינצולאָזן אין אַ שמועס בשעת דער אַרבעט און האָט זייער ניט ליב, אַז מע הויבט אים דעמלט אָן צו שטופּן דעות. און שטייט עמעצער צו אים צו און באַמערקט ניט, אַז ער, שיקע, האַלט שוין ביי ברוגז ווערן, און זעט ניט, אַז שיקעס נאָזלעכער האָבן זיך שוין צופיל אַנגעבלאָזן, — איז שוין יענעם אַוודאי ניט מקנא צו זיין. עס האָט שוין ניט איין מאַל געטראָפּן ביי אַזאַ פּאַל, אַז דאָס לאַפּעטקעלע מיטן טינק זאַל זיך געבן אַ רייס אַרויס פון שיקעס האַנט, ניט, חלילה, אויף צו טרעפּן דעם בעל־דבר, נאָר גלאַט אַזוי, אויף צו טאַן אַ פּלי אַרויס דורך די ניט־אַנגעגלאַזטע פענצטער. אַזוי איז ער, שיקע, זאָגט ליבע, פון תּמיד אָן: הייס געבאַדן.

ווי אַזוי־זשע קומט ער אויס איצט מיט ליבעס טענהן און קלאַגן, פון זינט עס איז ניטאָ קיין ידיעה פון די עלטערע צוויי טעכטער זייערע און פון לייבלען דעם בן־יחיד, וואָס איז פון די ערשטע טעג אַוועק אויפן פּראָנט? ס'איז טאַקע ניטאָ וואָס מקנא צו זיין אים. אפשר דערפאַר איז זיין טאַכטער הינדל ניט גע־גאַנגען אַרבעטן אין וועבער־צעך און האַלט זיך לעבן טאַטע־מאַמע.

די ערשטע צייט איז שיקע געווען אַנגעכמורעט, אַריינגעטאַן עקשנותדיק אין זיך, פּונקט אַזוי ווי אין די טעג פון נע־ונד, אין די טעג פון די עשעלאַנען. די באַוואַקסנקייט האָט אים געמאַכט נאָך ווילדער, מגושמדיקער. ערשט אַז ער האָט אַנגעהויבן קומען אין פאַרשיידענע שטיבער און זיך אָנהערן מיט פרעמדע צרות, ערשט נאָך דעם, ווי ער האָט איינגעזאַפט אין זיך אַזוי פיל פרעמדן אומגליק, —

האָט זיין אייגענער ווייטיק זיך אָנגעהויבן באַהאַלטן טיפּער, טיפּער אין האַרצן און איז דאָרט געבליבן ליגן אַ פאַרשטיינערטער. די הענט זיינע האָבן זיך אָנגעהויבן באַוועגן גיכער, פלינקער. די אַרבעט האָט געברענגט אונטער די פינגער. אַלץ אָפטער האָט מען געקאָנט הערן, ווי שיקע גיט אַ געשריי אויפן נישטער: „ציגל!“ „טינק!“ און נאָך הייזעריקער:

— ליבע, האָסט זיך צוגעלייגט? ליבע, דו שלאָפסט?

מ'האַט אים גאָרניט געקאָנט נאָכהאַלטן. ליבע האָט זיך ביי אים געבעטן: „דו וועסט דאָך, חלילה, פאַלן פון די פיס, דו וועסט זיך אַרויסשלאָגן, מיינע שונאים, פון די כוחות.“ עס האָט גאָרניט געהאַלפן. ער האָט נאָר אָנגעשטעלט אַלעמאַל אויף איר און אויף דער טאַכטער אַ שאַרפן בליק, ס'האַט זיך געדאַכט, אַז ער קוקט אויף זיי ווי אַ פרעמדער, און וויל רק דערגיין איין איינציקע זאַך: ניט שוין-זושע זיינען זיי אויך געווען מיט אים, ווען די שטאַט איז אַוועק מיט פייער?

ליבע מיט הינדלען האָבן ניט גערוט: געזיפט זאַמד, געקנאַטן ליים, פולע עמערס האָבן זיי אַלע ווילע אויסגעליידיקט צו שיקען אין קעסטל, ציגל, ברוד. מ'האַט אים גאָר ניט געקאָנט אָנזעטיקן.

ער האָט אַפילו אויפגעהערט צו באַמערקן, אַז ליבע האָט זיך פאַר דער לעצטער צייט אַזוי פאַרערגערט, אַז דאָס שוואַרצע כמאַרעלע, וואָס האָט פאַרצויגן איר דורכגעאַקערט פנים, ווערט וואָס אַמאַל טונקעלער, געדיכטער. שיקע איז איינגעקלאַמערט אין דער אַרבעט ניט אויף קאַטאַוועס. וואָס פאַר אַ ווערט, טראַכט ער, וואָלט ער, מישטיינס-געזאַגט, געהאַט נישט נאָר ביי יענעם אין די אויגן, נאָר אויך ביי זיך אַליין, ווען ער האָט ניט איצט מיט זיך אַט-די צוויי מוליערישע הענט?

אינמיטן טעסען מיטן העמערל פאַרטראַכט זיך פלוצים שיקע עפעס ניט גאָר לויט זיין שטייגער. זיין שאַרפער בליק פאַלט אויף ליבען. ער לייגט אַוועק דעם אָנגעהויבענעם ציגל, נעמט אַ צווייטן. איין קלאַפּ — און דער ציגל באַקומט אַן אלכסונדיק נעזל. מע זעט באַשיינפערלעך, ווי שיקע האָט זיך אַליין איבער-געשלאָגן מיטן העמערל זיינע מחשבות. ווער קאָן וויסן וואָס שיקען דעם מוליער איז אין אַט דער רגע דורכגעלאָפן דורכן זכרון?

ליבע, — גלייך זי לייענט אַרויס זיינע געדאַנקען, ענטפערט אים מיט אַ זיפּץ, מיט אַ שווערן זיפּץ. שיקע בייגט זיך אָן, קאָן עפעס ניט געפינען דעם נייטיקן ציגל און גיט אַ בייזן ברום אין דער ניט-פאַרענדיקטער הרובע אַריין:

— מ'עט זיי אַפּזוכן, נישקשה, די וועלט גייט נאָך ניט אונטער.... מ'עט אים נאָך דערלאַנגען דעם גוטן גאַב, 'עט מען אים...

פון שיקעס אָפּגעטעסעטע שטיקער געדאַנקען ווערט ליבען אַביסל גרינגער אויפן האַרצן. זי מישט דעם טינק און קנעט אַריין אין אים צוויי מאַמעדיקע הייסע „הלוואיען“. הלוואי, הייסט עס, זאָל מען אים שוין טאַקע געבן, דעם „קוילער“, דעם אמתן „גאַב“, און הלוואי זאָל זי שוין אויך זוכה זיין אַפּפּזוכן אירע קינדער.

א גאנצן טאג גייט נאכדעם די ארבעט, ווי א „מזמור“. שיקע מאַנט ניט קיין ציגל, קיין טינק. די עמערס, די ציגל שפּרינגען צו אים אַליין גלייך אין די הענט אַריין. אין יעדן קלאַפּ, אין יעדן הילך, אין יעדן מינדסטן ריר הערט ער דאָס ווידערקול פון זיינע אייגענע רייד:

— נישקשה, די וועלט גייט נאָך ניט אונטער... מ'עט אים נאָך דערלאַנגען, עט מען אים...

פאַרנאָכט, אַז שיקע הייצט אונטער די הרובע אויף פּראַבע און די נייע „מחזונתטע“ גיט אַ צי דעם פּלאַם, כאַטש יאָג אים נאָך, זעצן זיי זיך אַלע דריי אַרום דער הרובע. שיקע פאַררויכערט. דער אַפּשיין פון פּלאַם לייגט זיך אויף זיין פאַרוואַקסן פנים. ער זעט דאָן אויס מילדער, רואיקער. אַ גוטער טאָג געווען היינט ביי אים. זיך אויסגערעדט דאָס האַרץ. די ציגל האָבן זיך אַפילו אים עטלעכע מאָל געשטעלט פאַפּערעק, זיך ניט געוואָלט אונטערגעבן זיין פלינקער האַנט. אַ די רויטע, דיניקע הרובע-ציגעלעך, אַבי זיי דערפילן נאָר, אַז שיקע איז פאַרחושט, עטוואָס זיך אַריבערגעפּעקלט פון זיי אויף אַ פרעמד מחשבהלע, איז זיי ניט צו דערקענען. גיי פּרוביר דענסטמאָל מיט זיי אַ שמועס טאָן, אַפּ טעסען אַ „טיטשאַק“, אַ „ווינקל“, אַז די שאַרף פון מוליער-העמערל קריכט דיר גאָר גלייך אין פינגער אַריין, שניידט זיך איין אין לעבעדיקן פלייש.

ליבע רוקט זיך צו צום פייער. זי גלייכט אויס די שפּענדלעך. הינדל זעצט זיך אונטער שיקעס פלייצעס. דאָס קורצע, פאַריסענע נעזל איז עטוואָס פאַר-שמירט מיט ליים. פון איר אַלטער אַרבעטס-פּעצאָוקע קוקט אַרויס איר יונג, שטאַלטנע קערפּערל. אויך דאָס טיכל איז פאַרבונדן מיט אַ חנעוודיק קנייטשיקל. דאָס פייער ברענט, קנאַקט. שיקע גיט זיך אַ דריי אויס צו הינדלען. די ווערטער קומען ביי אים אַרויס ווי שטאַרק-אַנגעוואַרעמטע ביים פּלאַקער פון דער הרובע: — נו, קאַרנאַס, האָבן מיר, הייסט עס, היינט אַוועקגעשטעלט נאָך איין הרובע אויף גאַטס וועלטל. און מכוּח אַליין אויפּשטעלן אַזאַ שטיק מעבל — האַסטו אַ טראַכט געטאָן?

הינדל פאַררויטלט זיך. ניט איין טאָג וואַרט זי אויף אַט דער מינוט. זי הייבט זיך גלייך אויף, לויפט צו צום קוישיק און ברענגט אין איין אַטעם צו טראַגן אַ גראַבן בוך; שיקע, פאַרוואַנדערט, שלעפט אַרויס פאַמעלעך פון קעשענע די צעבראַכענע ברילן — פון אים אַליין צונויפּגעמיסטערעוועט — און לייענט פאַוואַליע, ניט געאַיילט, די גרויסע אותיות אויפן גרינעם טאַוועלע:

„קאַמענניע אי פעמשיניע דעלאַ“.

— אַזוי? „מיט איין שאַס ביינע אינאַיינעם!“ — און שיקע גיט אַ בלעטער: דריינע אותיותלעך, ניט פאַר זיינע אויגן, דערפאַר אַבער זיינען די „מענטשעלעך“, די צייכענונגען ווי פון הרובעס אַראַפּגענומען.

הינדל, הייסט עס, האַט שוין בשתיקה באַוויזן דורכצולערנען דאָס גאַנצע ביכל. זי פּלעגט זיך צוקוקן, — ווי דער פאַטער שטעלט אויף אַ „בעסאַראַבקע“, אַ „האַלאַנדקע“, פּונקט לויטן געשריבענעם.

— אַזוי, הייסט עס, קאָן איך יאָ די מלאכה? פּונקט, זאָגסטו, ווי אין ספרל?

ליבע, — מ'דארף אַפּקאַכן אַ גוטשע וועטשערע. אַ נייער מוליער אין דער משפּחה. אינדערהיים, אַ גאַנצן אויפדערנאַכט, האָבן הינדל מיטן פּאַטער זיך געפּאַרעט ביים ספרל. שיקע האָט זיך געפרואוּט מבטל זיין, אַפּלאַכן. ס'האַט אים גאָר ניט געהאַלפּן, דער בלייער אין אירע הענט האָט אַלץ פּאַרענטפערט. זיי זיינען אַזוי ווייט אַוועק, שיקע האָט זיך שוין געהאַט אַזוי פּאַרגעסן, אַז ער האָט אַנגעהויבן זיך נאַכצופּרעגן פּאַר אַ נאַווינע ביי הינדלען, ביים ביכל, ווי אַזוי דורכצופירן אַ שמאַלן קוימען-דורכגאַנג, ווי אַזוי דורכצולייגן דעם רויך-וועג ביי אַ צוויי-זייטיקער „דוכאַווקע“. ס'האַבן זיך אויף הינדלען געגעבן אַ שיט שאלות, כלומרשט, אויף זי צו פּאַרהערן, אָבער הינדל האָט דערפילט, גוט דערפילט, אַז דאָס זיינען אַלץ זאַכן, אין וועלכע דער טאַטע אירער טאַפּט אין דער פינצטער. זי האָט זיך געמאַכט ניט-וויסנדיק און אַלץ אַרויסגעלייגט. שיקע האָט זי באַ-טראַכט פון אויבן-אַראַפּ, אויסגעצויגן אויף איר אַלעמאַל אַ פּאַר אויגן און זיך אַלץ ניט געקאַנט צונויפנעמען:

— פּונוואַנען שלעפּט זי אַזוינע סטענגעס, פּונוואַנען?
הינדל האָט געשמייכלט אַ צופּרידענע, אַ זיגערין.
— טעכגראַמאַטע, טאַטע, טעכגראַמאַטע...

* * *

אין יענער נאַכט האָבן זיך שיקען געהאַלטן אין איין באַמבלען טשיקאַווע, מאַדנע חלומות. אַט רייסט אים עמעצער פון דער האַנט אַרויס די לאַפּעטקעלע, דאָס העמערל, וויל אים אויסטאָן דעם פּאַרטעך. שיקע ווערט זיך, שרייט פון שלאָף: „וואַסי דאָס? אינמיטן העלן טאַג גאָר אויס קאַפעליוש-מאַכער?“ ער קוקט זיך גוט איין, שיקע, ס'איז גאָר שעווע, די עלטסטע טאַכטער זיינע. „גיב אַהער, טאַטע, — מאַכט זי, — כ'וועל דיר איבערנעמען אַביסל די האַנט, מעגסט זיך אַפרוען.“

— „אַפרוען? איבערנעמען די האַנט? נו און . . . יאַכלען, עפעס דאַרף מען דאָך קענען. „טיטשאַק“, „לאַזשאַק“, צי זי האָט שוין אויך אַריינגעקוקט אין הינדלס גרין ספרל? שעווע, וואו איז זי, שעווע? וואָס טוען דאָ די צוויי פרעמדע יונגעלייט, וואָס? די הרובע בינדן זיי? שלעפּן זי צו דער טיר? שוין ניט געפונען קיין גרינגערן הפּץ אין שטוב? שיקע לאַזט זיך צו זיי, ער וויל זיי דוירעסן. עמעצער טאַרעט אים ביים אַקסל. ס'איז הינדל. ער האָט זיך פּאַר-שלאָפּן, עס שאַרעט שוין אויף טאַג. ס'האַט שוין געפּיפּט דער ערשטער „הודאַק“.

* * *

אויפן גרויסן פּלאַץ צווישן דער שפינדל-פּאַבריק און די נייע וועבעריי-קאַרפּוסן שטייט זי אַ הויכע, אַן אויסגעפּוצטע און קוקט מיט ברייטע, פּריש-אַנגעגלאַזטע שוויבן אין אַלע פיר זייטן, ווי אַ ריזיקער שומר, שניידט דורך דעם רוים דער ניט-לאַנג אויפגעהויבענער, גרין-געפּאַרבטער פּערציק-מעטר-אַווער קוימען. דאָס זאָגט ער אַן מיט גדלות דער גאַנצער געגנט: ס'איז די געביידע

פונעם נייעם קעסל-צעד. לענגאויס דעם ברייטן, אויסגעגלייכטן פלאץ ציט זיך, ווי א ווירע, דער נייער באן-אנשיט. אין ביידע זייטן פון אנשיט האט מען שוין אנגעהויבן לייגן די שמאלע ליניעס פאר וואגאנעטקעס. דערווילע איז נאך דער גאנצער פלאץ פארשפרייט מיט נידעריקע, דריבניקע גרעזעלעך. גיך וועלן אהער אנהויבן אנקומען לאנגע וואגאנעס מיט קוילן. צום צעד וועלן אן אויפהער לויפן פולע וואגאנעטקעס, זיי וועלן זיך אויסליידיקן הארט לעבן די הייץ-טירלעך, און דער גאנצער צעד וועט אן אטעם טאן מיט געדיכטע, שווארצע קנוילן רויך. שיקע גארבער מיט זיין געזינדל לאזן זיך אראפ פון באן-אנשיט. קענטיק, אן דער גאנצער ענין, מיטן איבערפירן אהער אויף דעם נייעם הרהא און מיטן נייעם נאטשאַלניק, מיט אט-דעם מיאסקיווקערן, איז שיקען ניט אינגאנצן צום האַרצן. ער גיט א הייב מיט די אַקסל:

— אַנגעשיט אַביסל, ניט געזשאַלעוועט. ס'קאָסט זייער טייער באַרלעך, צי וואָס ?

הינדל קאָן ניט פאַרליידן דעם פאַטערס פּלוצימדיקן רוגז. זי פּרוּוווט אים ענטפערן מיט אַ ווערטל. ס'הערט זיך אַבער קלאַר איר פאַריבלדיק ביי-טענדל:

— שוין, אויפן ניכטערן טאָג, טאַטע ?

זיי גייען לענגאויס דעם אנשיט. שיקע גייט און שווייגט. ער איז דאָ, ווייזט אויס, דאָס ערשטע מאָל...

אַריינגעקומען איבערווייניק, דערלאַנגט שיקע דעם ערשטן אַוועקמאַכנדיקן ביטול-שמיכל: „איז אַט דאָס קליינע פּראַראַבל, הייסט עס, וויל עס לאָזן אַזאַ גרויסע מאַכונג ?“

דאָס טראַכט ער, שיקע. פון זיינע טראַכטענישן וואַרפט ער צו אויך ליבען מיט הינדלען אַ פענעץ:

— ס'אַ מעשה מיט גריוון !

די ווערטער זיינע קלינגען ווי אַן אורטייל, וואָס קיינער וועט ניט זיין ביכולת אַפּצודינגען פון דעם „כּי-זה“, אַ האַר ניט !

אין דער געביידע פון קעסל-צעד ווימלט ווי אין אַ בינשטאַק. די עלעקטרע-שווייסער אַרבעטן שוין. זיי שווייסן צו די אויבערשטע פּלאַטפאָרמעס אַרום די קעסלען. גאַנצע זשמוטן פייער צעפליען זיך איבערן צעד. הערשלאַ מיאָסקיווקער שטייט ביים ערשטן קעסל, ביי די הויכע מעטאַלענע קאַרקאַסן. צווישן דעם גאַנצן האַווענדיקן עולם פאַכלייט, איז ער גיכער ענלעך אויף אַ שילער, ווי אויף אַ „נאַטשאַלניק“. הינדל קוקט זיך אַרום, עמעצער פאַרטשעפעט זי ביים אַרבל. ס'איז כאַסיל מומינאָוו, אַ יונג אוזבעקיש בחורל, אַ שכן. ער טראַגט אַ גרויסע משונהדיקע ווענטיל. הינדל קען אים, ער איז אַ שלאַסער. „הינדאָכאַן, — מאַכט ער צו איר היימיש, — איר ווילט דאָ אַוועקשטעלן אַ הרובע ?“ און גיט אַ פינטל מיטן לינקן אויג. ער האַט זיך ליב צו וויצלען, כאַסיל. הינדל גיט אַפּילו ניט קיין שמיכל, זי ווייזט אים אַן אויפן ערשטן קעסל. איינגטלעך, וואָס האַט זי דען צו כאַסיל, אַז דער עיקר איז זי ברוגז גאַר היינט אויפן פאַטער, אויף זיינע קאַפּריזונע, פּריקרע גענגלעך.

הערשל מאַסקיווקער דערזעט שיקען, לייגט ער אַוועק דאָס מעסטן און הויבט גלייך אָן אים אַרויסלייגן, מסביר זיין דעם גאַנצן פּראָצעס, דעם גאַנג פון דער אויסמויערונג. אין איין האַנט האַלט ער דעם „פּלאַן“ פון קעסל, און מיט דער צווייטער צייכנט ער מיט אַ גראַבן, סטאַליערישן בלייער אויפן בעטאַנענעם דיל. דאָס ווייזט ער, הערשל, זוי אַזוי לויט די בוי־נאַרמעס דאַרפן זיך בינדן די דרויסנ־דיקע ציגל, די פשוטע, די רויטע, מיט יענע פון אינעווייניק, די געלע, די ציטעריקע, וואָס דאַרפן אַריבערטראַגן אויף זייער לייב דעם גאַנצן פּלאַקער־פּייער, די הויכע טעמפּעראַטורן.

— איבער פינף רייען, — מאַכט ער, — איבער פינף רייען.

הינדל שלינגט יעדן וואָרט. מיט אַלע אירע כוחות האַלט זי זיך אויף, כדי ניט נאָכצובאַמקען אינדערהויך מיאַסקיווקערס רייד. ער לייגט ממש אַליץ אַריין אין מויל אַריין. שיקע איהו, קענטיק, דווקא ניט גוואַלדיק נתפעל. הערשל באַ־מערקט עס ניט. ער איז אַליין פאַרכאַפט פונעם אויפגעשטעלטן בילד. ס'איז ביי אים דאָס ערשטע „קינד“. ער וויל זיך האַלטן מיט שיקען אָן עצה, ווי מיינט ער, וועט לייכטער זיין צוצוטערען צום אונטערשטן בונקער — פון אינעווייניק, צי פון דער דרויסנדיקער זייט? אַט דאַרטן ביי דער פשוטער מויערונג וועלן שטיין צוויי יונגע מוליערס פון דער יוגנטלעכער בריגאַדע. מע דאַרף אויף זיי נאָך האַלטן אָן אויג. ניט לאַנג געענדיקט דעם פּוּזאַ.

שיקע ענטפּערט ניט. ער באַטראַכט די צוויי בחורים — זיינע „שותפים“. הערשל האַט עפעס פאַרגעסן, ער אַנטשולדיקט זיך, דעם עיקר ניט געזאָגט: דער באַצירק־אַנפירער כאַנן האַט באַשלאָסן, אָן גאַרבער זאָל איינציטיק זיין דער בריגאַדיר פון דער גאַנצער קעסל־מויערונג. שיקעס נאָזלעכער זיינען נאָך אַזוי אַנגעבלאָזן, דאַכט זיך, קיינמאַל ניט געווען. אַלנפאַלס, הינדל געדענקט עס ניט. אויך די פאַרקיסעטע אויגן זיינען עפעס דאָס מאַל איבער דער מאַס פאַרזשמויעט. אַזוי גאַר, מ'האַט אים, הייסט עס, חתונה געמאַכט אונטער די אויגן. צונויפ־געפאַרט „עם כל הנערים“, און דערצו נאָך נאָ דיר, הייסט עס, אַ פאַר שנעקעס און שטעל אויף מיט זיי אַ לופט־באַלאָן.

די ווערטער קומען ביי אים אַרויס הייעריקע, אויפן דינסטן נישטערל:

— אַ שיינעם דאַנק פאַרן כיבוד, נאָר קיין באַבע בין איך ניט געוואָרן דאָ אויף דער עלטער.

פאַר מיאַסקיווקערן איז עס געקומען ווי פונעם הימל. ער מאַכט אַ שפּאַן אויף צוריק, זיין אויסזען, ווי אָן עלטערער, באַיאַרטער מענטש.

— ס'איז קיין רייד ניט פון כיבוד, חשובער חבר. עס האַנדלט זיך דאָ אין עפעס וויכטיקערס. דאָ גייט ניט וועגן אַ ווענטל אויפשטעלן, וועגן עפעס אַ הרובע. דאָ גייט אַ רייד וועגן דעם האַרץ פון גאַנצן קאַמבינאַט, ס'אַ „שוכאַווסקי“ קעסל, אַ „שוכאַווסקי“...

שיקעס בליקן ציען זיך אַרויף כמעט צו די ברעמען. די ברילן וואַרפט ער ווי צוויי שפיזלעך צו מיאַסקיווקערן. געהייסן האַט עס: „אַזוי גאַר! ערשט אַנמלטן געקלאַפט מיט די לעפּצן און געלויבט מיינע הרובעס פאַר אַ גאַנצן עולם

אין קלוב, און איצט איז עס ביי דיר געוואָרן אַ טפל, אַ גאַרנישט מיט אַ נישט, איצט האָט דיר צוגעטראָפֿן אַ „שוכאַווסקי“, אַזוי גאַר...“
 געזאָגט האָט ער גאַרנישט. ער האָט נאָר געקוקט לאַנג, ביז אַנגעדראַלן.
 הערשל מיאַסקיווקער האָט שוין, ווייזט אויס, סיי-ווי ניט געוואָרט אויף קיין תשובה, ער האָט געזוכט אַן אויסוועג, געמוזט עפעס אויפֿן אַרט צוטראַכטן. ס'האָט אים אַ שאַרפֿן שניט געטאָן דעם אַנפירערס נעכטיקער זאָג, אַז דער ערשטער גוט-מאַרגן באַשטימט דעם גאַנג פֿון טאָג.

פלוצים, אומגעריכט, האָט פֿון הינטער שיקעס פלייצעס זיך געגעבן אַ רוק אַרויס הינדל. דאָס פנים איז איר געווען בלייך, און דאָס שאַרף, פאַרריסן נעזל האָט אויסגעזען לענגער, אויסגעצויגענער. אין איר גאַנצער האַלטונג איז געווען אַ סך קינדערשס. די ליפֿן אירע האָבן אַזוי געציטערט, אַז ס'האָט זיך געקאַנט דאַכטן — טאַמער, חלילה, וועט מען זי ניט נעמען ערנסט און עמעצער וועט פֿרוואַון געבן דעם מינדסטן שמייכל, וועט זי זיך אַזוי צעכליפען, אַז איינשטילן זי וועט שוין ניט זיין קיין גרינגע זאָך. זי האָט געמאַכט נאָך איין שפּאַן אין הערשלים זייט און אין איין אַטעם אַפּגעקנאַקט:
 — אויב איר וועט דערלויבן, וועל איך זיין בריגאַדיר...

חנה לעווין

אויפן ברעג ים

ווי גוט עס איז דאָ, ווי שייך, דער ים איז גרין און פריש,
 עס שפילן זיך מיט זון, ווי דאָמפערס, לאַנגע פיש,
 פרויען באַרוועס, מענער ברוין, האַלב-הוילע,
 מונטערע און גליקלעכע און פוילע,
 שפאָנען אום און שטיינדעלעך דאָ זוכן,
 עס מישט זיך זאָלץ-גערוך מיט וויינטרויבן-גערוכן,
 מיידלעך ברענגען וויינטרויבן אין קיילעכיקע קוישן —
 אַזוינע בלויע, גרינע, אַנגעזוניקט-גרויסע,
 זיי זעצן זיך, די מיידלעך, אויף די פּיאַטקעס
 און קוקן לאַכנדיק מיט אויגן שוואַרצע, טיפע,
 און פון די קוישן, פון געפאַרטע גראַטקעס,
 פרישער זאַפט אויף זאַמדן הויבט אַן טריפן...

איך בין ניט אַפגעברענט און פיל זיך טאַפּל-נאַקעט...
 אַ מחנה קינדערלעך דעם זאַמד האָבן צעאַקערט,
 לאַכן, קייקלעך זיך, דעם הייסן זאַמד צעשטופן,
 עס פּלאַנטערן זיך פּיסלעך אין בערגלעך זילבער-שוּפן,
 און שוואַרצע ימ'ען-גראַזן
 פון סאַמע דנאָ, פון ימ'ען-דעק געבראַכט,
 אַ שטורעם האָט גערעוועט דאָ ביינאַכט,
 און ימ'ען-גראַז און פּישלעך דאָ געלאָזן...

דער ים איז מיר באַקאַנט פּונווייטן, ניט פון נאַונט,
 איך וויל פאַרשטיין זיין רויש, איך שפּיר אים טעג און אָונט,
 און קענטשאַפט איך פאַרפיר מיט פּישערס אויפן ברעג,
 פון פיש און פּישעלעך די נעמען איך צעפרעג.
 די פּישער רופן אַן און פּריינטלעך-ערנסטע לאַכט מען,
 די נעצן שפּרייטן זיי אויף קניעס, אויפן זאַמד,
 און מיט נאָדלען ביינערנע די נעצן לאַנג באַטראַכט מען
 און נייען אויף זיי מיט געניטער האַנט.
 ביים זייט אַ שייטער ברענט,
 די זון איז נאָך אַ שייטער —
 אַזוי געשמאַק פון שייטער איז דער רויך,
 און אויפן שייטער פיש אין בייכעדיקן קעסל,
 און אַ דינע פאַרע זיך שלענגלט אין דער הויך.

אן אַלטער פישער זיצט און קוקט אין בלויע ווייטן,
דערנאָך אויף מיר ער קוקט, גלייך עפעס וויל ער טרעפן,
און זאָגט: „גוט־מאַרגן“ פּלוצים, און פּריינטלעך גיט אַ לעפל,
אויף דעם קעסל ווייזט, וואו ס'קאַכט זיך פּרישע פיש,
און שמייכלענדיק פאַרבעט: „נו, זעץ זיך, פּריינט, צום טיש!“
דער טיש — דער הייסער זאַמד, דער טישטעך — מיינע קני,
מעוועס גריסן זיך, און כּוואַליעס גרויס און קליינע
וואַשן מיר די פּיס אין שטראַלנדיקן גלי.

. י ר א ב י ן

א רייזע אויף צוריק

1

איך פאר צו מיין געבורט־שטאָט, צו מיין היים, צו מיין שטוב. איך קער זיך אום צו מיין יוגנט. פאָרוואָס נאָר צו מיין יוגנט? צו מיין קינדהייט; מיר דוכט, אַז דער איילנדיקער צוג וועט מיך ברענגען צו מיין וויגעלע. איך וועל זיך אַליין אין וויגעלע דערזען. צי וועל איך זיך דערקענען?

דורך די פענצטער פון מיין וואַגאָן קאָן איך זען, ווי פון ביידע זייטן וועג איז איין און דער זעלבער פּרילינג. איך זע עס ניט, ווייל מיינע אויגן זיינען צוגעמאַכט. איך זע איצט ניט מער ווי מיין געבורט־שטאָט. איך זע מיין וויגל, איך זע זיך אַליין. אַט ליג איך פאָרוויקלט אין וויקעלעך, איך קוק פאָרוואונדערט און נאַריש אַרום זיך. וואָס טראַכט איך דעמלט? איך קאָן ניט פאַרשטיין, וועגן וואָס טראַכט איך ליגנדיק אין וויגעלע. נאָר וועגן וואָס טראַכט איך איצט, מיט פאַרמאַכטע אויגן קוקנדיק אויף מיין קינדהייט? איך טראַכט: גוט איז, וואָס די הענט און פיס האָט געפּענטעט אָן אייגענע מאַמע. גוט איז זיין נאַריש, גוט איז זיך וואונדערן. איצט איז אַ וויגעלע מיר קליין און ווינציק. קיין מאַמע איז ניטאָ. איך וויל ניט ליידן, ווען מע זאָגט, איך בין אַ נאַר. און וואָס העלפט מיר, אויב ניט קיין נאַר? איצט וואונדער איך זיך מער ניט.

איך ליג אין וויגעלע, איך קוק נאַריש אַרום זיך.

געוויס קוקט אויף מיר די מאַמע מיט ליכטיקע בליקן. זי האָט שוין אונטער מיין וויגעלע אַזויפיל ווייסע ציגעלעך אויסגעלייגט, מיט אַזויפיל ראַזשינקעס און מאַנדלען האָבן די ציגעלעך געהאַנדלט, אַז די מאַמע איז זיכער: אַ גאַנץ לעבן וועט מיר זיין גוט. די מאַמע איז אַפילו זיכער, אַז מיינע אויגן, וואָס קוקן נאַריש און פאָרוואונדערט, זיינען פול מיט קלוגשאַפט און חכמה.

אַזוי טראַכט די מאַמע, ווען זי וויגט מיין וויגעלע מיט איין פוס. אירע הענט זיינען פאַרנומען מיט „חיונה“. אירע פינגער באַוועגן זיך פלינק, זיי גיבן גיך אַ שאַר איבער טאַבאַק, אַ כאַפּ אַביסל מיט די פינגער און אַ לייג אַרויף אויפן קערטל, דאָס קערטל דרייט זיך שנעל צונויף, ווערט אַריינגעשטופט אין אַ הילזע און תיכף פאַלט אויפן טיש אַ פאַפּיראַס. די הענט אַרבעטן פלינק, גיך. די פאַפּיראַסן וואַקסן אויפן טיש. די מאַמע וויגט מיט איין פוס מיין וויגל, קוקט אויף מיר מיט ליכטיקע בליקן און איז אינגאַנצן זיכער: איר זון איז קלוג, מלאַ חן און פול מיט מזל.

זי האָט געהאַט אַ טעות, די מאַמע.

איך עפן מיינע אויגן און זע טאַקע, ווי פון ביידע אַנטקעגנדיקע פענצטער פאַלט דער פּרילינג אַריין אין וואַגאָן. דער צוג לויפט און פירט מיך צו אַ שטאָט אין מערב־ווייסרוסלאַנד, וואו צוזאַמען מיט מיין וויגל זיינען אויך געשטאַנען

וויגעלעך פון נאך פערציק-פופציק טויזנט יידן. איצט ווייס איך, אז קיין וויגעלעך שטייען דארט מער ניט, אז קיין יידן זיינען דארט ניטא. דער צוג פירט מיך אהין, ווייל איך וויל נאך וויסן: צי איז ריכטיק, אז צווישן די דרייצן לעבעדיקע יידן געפינט זיך אויך מיין כלה?

2

אז די מאמע קוקט אויף מיר, האט זי א ליכטיקן בליק. נאך צי דען קאן די מאמע אויף מיר שטענדיק קוקן? איך בין ניט קיין איינציקער ביי איר. איך בין דער קלענסטער, נאך ניט דער איינציקער און אפשר ניט דער לעצטער. אמת, די מאמע רופט מיך מעזיניק, זי רופט דווקא דעמלט, ווען דער טאטע איז דערביי. דער טאטע וויל זיך אבער ניט אַנשטויסן, ער וויל ניט פאַרשטיין...

איך ווייס נאך ניט, אז די מאמע מיינע — אויסער אירע בליקן צו מיר, האט זי נאך א גאַנצע וועלט אין זיך. זי פאַרשטייט, אז דער מאן אירער, דאס הייסט מיין טאטע, איז א וואוילער מאן און א גוטער טאטע, נאך קיין מזל האט ער ניט. און גראד מזל איז פאַר מיין מאמען דאס וויכטיקסטע. וואַרים וואָס הייסט פאַר מיין מאמען מזל? — חיונה.

א גאַנץ לעבן האט זי עס געוואלט זאָגן דעם טאטן, נאך קיינמאל ניט אַרויס געבראַכט פאַר איר מויל. זי קאן אים אַזאָ חרפה ניט אַנטאָן. זאָגן אַ מאַנצביל, אַז ער איז ניט קיין פאַרדינער, איז דאָס זעלבע, ווי זאָגן אַ פרוי, אַז זי איז ניט קיין שיינע. אדרבא, זאל עמעצער זאָגן דער מאמען, אַז זי איז ניט קיין שיינע — וועט עס איר ניט פאַרדריסן? און דער עיקר: פון אַזויפיל בחורים, וואָס זיינען אויסגעגאַנגען נאָך אירע טריט, האט זי דווקא אים אויסגעקליבן צוליב זיין מאַנצבילשער ווירדע, צוליב זיין מענטשלעכן פאַרנעם, צוליב זיין זעלב-שטענדיקייט. אַלע אירע מיידלשע יאָרן האט זי געחלומט, אַז די וועלט זאל באַוואַנדערן איר שיינקייט און איר מאַנס ווירדע און זעלבשטענדיקייט, וואָס באַגלייט און באַהיט איר שיינקייט.

נאָך די מאמע... אויב עס שווייגט ביי איר די צונג — רעדן אירע אויגן. דער טאטע און די קינדער ווייסן שוין אַלע באַדייטונגען פון איר בליק. און כאַטש פון די אויגן ביז דער צונג איז אַ היפשער מהלך ביי דער מאמען, כאַטש זי באַווייזט עפעס באַטראַכטן און ענדערן... אַזוי, אַז די צונג פאַרגלעט אַפט אַ סך, וואָס דער בליק זאָגט, דאָך ווייסט מען, אַז ניט די צונג איז דער באַלעבאַס, נאָר דער בליק — ער זאָגט דעם אמת. און בכלל קומט די צונג שטאַרק אָפּ ביי דער מאמען: זי עסט ווינציק, טרינקט ווינציק, אַפילו רעדט אויך ניט קיין סך.

דערפאַר איז זי אַפט פאַרנומען מיט געדאַנקען.
אַט די געדאַנקען פאַרדריסן דעם טאטן.

קניפן די באַקן, אַז די פאַרב זאַל שטיין — האט מען געוויס אויסגעטראַכט באַזונדערס פאַר מיין טאטן, וואָס דאַרף עמעצער וויסן, וואָס ביי אים אין האַרצן טוט זיך? וואָס מער דעם טאטן גייט ניט — אַלץ מער מאַכט ער דעם אַנשטעל, אַז ביי אים גייט אַלץ כשורה און עס איז ניט צו פאַרזינדיקן. ער גייט אַלעמאַל

ריין אָנגעטאָן. ער איז מיט אַלעמען העפלעך און פּאָדערט דאָס זעלבע צו זיך. ער זאָל נאָר ביינאַכט ניט געווען זיפּצן פון שלאָף — וואָלט מען געקאָנט מיינען, אָז ער איז פול מיט מזל. דער טאַטע פּאַרשטייט דער מאַמעס געדאַנקען. ער לייענט אַלץ אויף איר פנים. זי טראַכט: „אַזאַ טעות האָבן אין אַ מענטשן!“ וויפל מאָל איז ביי אים געווען דער פּאַרלאַנג זאָגן: „זידל מיך, האָב טעות, נאָר טראַכט ניט אַזוי וועגן מיר...“

דער טאַטע וועט עס ניט זאָגן. ער וועט זיך מאַכן ניט פּאַרשטייענדיק און ביינאַכט נאָך מער זיפּצן אין שלאָף.

אַ גאַנץ לעבן פּאַרשטייען זיי זיך ביידע און אַ גאַנץ לעבן באַהאַלטן זיי עס אויס, ווייל דאָך האָבן זיי האַפענונגען, אַז אפשר וועט נאָך גוט זיין. ווען ביים טאַטן באַזויזט זיך האַפענונג, בלייבט ער אויף, ער ווערט שענער, זיינע אויגן קוקן אויף דער מאַמען. ער נעמט דעמאָלט אַזיין רוימען די שטוב און קערן דעם די. קוקנדיק אויף אים, נעמט אויך האַפּן די מאַמע: „עס קאָן נאָך אַלץ גוט זיין.“

נאָר וויפל דויערט עס? אַ טאָג, צוויי, דריי. און ווידער איז אַלץ ווי פריער, ווי אַמאָל, ווי געווען. קינדווייז האָב איך עס באַמערקט, יינגלווייז פּאַרשטאַנען, איך בין עלטער געוואָרן, האָב איך עס באַנומען און זיך פּאַרטראַכט.

טאַטע-מאַמע זיינען דאָך שוין ניט קיין קינדער, פּאַרוואָס נאָרן זיי זיך מיט האַפענונגען? פּאַרוואָס שפּילן זיי אין אַ קינדער-שפּיל אויף „בעסערע צייטן“? כּ׳פלעג דעמאָלט ניט וויסן: צי דאַרף מען פּאַרדריסן אויף זיי, צי דאַרף מען אויף זיי רחמנות האָבן.

איצט, פּאַרנדיק אינעם צוג, וואָס טראַגט מיך געשווינד אין פּרילינג אַריין, נעמט פּאַרדריסן אויף זיך אַליין. איך זאָג זיך: „און דו? פון פּופּציק טויזנט יידן זיינען געבליבן דרייצן מענטשן, ווילסטו געפינען דיין כּלה? צי ביסטו אַליין ניט געראַטן אין דיין טאַטע-מאַמע? צי דאַרף מען אויף דיר רחמנות האָבן, צי דאַרף עס פּאַרדריסן? און צי וואָלט גלייכער ניט געווען, ווען דו מאַכסט אַ סוף צו דער יידישער האַפענונג, וואָס האָט אַלעמאָל אַפּגענאַרט, זיך פּאַרענדיקט מיט בלוט און אומקום?“

מיר דוכט... ניין, איך בין אַפילו זיכער, אַז דער יונגערמאַן, וואָס זיצט אַנטקעגן מיר און וואָס זעט מיר אויס אַביסל קענטלעך, לאַכט פון מיר. איך לייען אין זיין בליק, וואָס טענהט:

— רעכנסט צווישן אַ שטאַט אומגעקומענע יידן געפינען אַ כּלה?

איך פּאַרשעם זיך און מאַך ווידער צו די אויגן.

3

ווער איז דער קענטלעכער יונגערמאַן? ער טראַגט אַ שינעל און איז אָנגעטאָן האַלב-מיליטעריש. איך האָב נאָך פריער באַמערקט, אַז ער שפּאַרט זיך אָן אויף אַ שטעקל, דער לינקער פּוס איז פּאַרוואַנדעט. ער איז ברייטלעך אין די פּלייצעס און שטאַרק דאַר אין פנים. דאָס פנים איז פּאַרשוואַרצט, ווי עס זאָל זיין אַפּגעברענט. אויפן שוואַרצן דאַרן פנים זעען אויס זיינע אויגן אַפּלאַכעריש

און, ווי מיר דוכט, צו קלוג, וועגן אליך, וואָס זיי זעען און באַקוקן, האָבן זיי אַ מיינונג, זיי שאַצן אַלץ אָפּ און ווערן, אַפּנים, פון קיין זאָך ניט איבערראַשט. דער יונגע־מאַן שווייגט און רעדט מיט קיינעם ניט. אַמאָל דוכט נאָר, אָז ער רעדט מיט זיך אליין, ער באַוועגט מיט די שמאַלע טונקעלע ליפּן און עס מאַכט דעם איינדרוק, אָז ער דערגייט זיך אליין די יאָרן. ער האָט ניט נאָר אַ שלעכטע מיינונג וועגן דער גאַנצער וועלט, נאָר ער האָט אויך אַ שלעכטע מיינונג וועגן זיך אליין.

אייגנטלעך, פאַרוואָס בין איך ביז איצט מיט אים ניט באַקאנט? איך טראָג אויך אַ שינעל, איך גיי אויך האַלב־מיליטעריש אָנגעטאָן. איך בין ניט לאַנג פון שפיטאַל. מיר פאַרן שוין באַלד אַ גאַנצן טאָג אין איין וואַגאָן, איינער ניט ווייט פונעם אַנדערן און... גאַרניט. וואָס מער איך קוק אויף אים — אַלץ מער זעט ער מיר אויס קענטלעך.

איך האָב מיט אים פאַרפירט אַ שמועס. און עס לאַזט זיך אויס, אָז כאַטש יידן זיינען אויף דער ערד געבליבן מיט זעקס מיליאָן ווינציקער, דאָך גילט דער אַלטער כלל: צוויי יידן, אָז זיי באַגעגענען זיך אין וועג, באַקענען זיך, רעדן זיך פאַנאָדער, לאַזט זיך אויס — אָז זיי זיינען פון איין שטאַט, כמעט פון איין גאַס. אויב זיי זיינען ניט קיין פריינט, זיינען זיי אַדער באַקאנטע אַדער האָבן געמיינזאַמע באַקאַנטע.

ניין, קיין פריינט זיינען מיר ניט. מיר זיינען, אמת, פון איין שטאַט אין מערב־ווייסרוסלאַנד און כמעט פון איין גאַס. מיר זיינען באַקאַנט. אים רופט מען ראַובן, מיך — שמעון. מיר דערמאַנען זיך פאַרגאַנגענע טעג, מיר האָבן זיך וועגן וואָס צו דערמאַנען, וואָרים מיר ביידע, לאַזט זיך אויס, ווייסן, אָז בחורוויין איז זיין טאַטע געווען שטאַרק פאַרליבט אין מיין מאַמען. איך ווייס, עס האָט געפעלט זייער ווינציק, אָז מיין מאַמע זאָל פאַר אים חתונה האָבן. זיין טאַטע, שוין נאָכדעם ווי ער האָט חתונה געהאַט, האָט ער אַרץ ליב געהאַט מיין מאַמען, פלעגט זי כאַטש פון דערווייטן וועלן זען און באַגעגענען. און מיין מאַמע, ווען איר פלעגט שטאַרק שלעכט זיין, פלעגט זי זיך אויך דערמאַנען, אָז זי האָט געקאַנט פאַר אים חתונה האָבן.

ניט איינמאָל האָבן זיך אונדזערע טאַטעס באַגעגנט אין גאַס, זיך געגעבן „שלום“ און פאַרפירט אַ שמועס. אָט זע איך זיי ביידן. מיין טאַטע: אַ גענוג הויכער אין וואַקס מיט אַ בלאַנד געשאַרן בערדל, מיט אַ פנים, וואָס זעט אויס זייער רואיק, מע קאָן לויט אים גאָר ניט דערקענען, וואָס ער טראַכט און וואָס ער פילט. ס'איז ריכטיק, וואָס שכנים זאָגן, אָז מיין טאַטנס פנים איז ווי אַ זייגער אָן ווייזערס. דער מעכאַניזם אַרבעט, די רעדלעך דרייען, זיך, מע הערט דעם טיק־טאַק, נאָר מע קאָן קינמאַל ניט וויסן, ווי האַלט עס מיט דער צייט. זיין פנים ווייזט ניט קיין געפיל און קיין שטימונג.

ראַובנס טאַטע איז עטוואָס נידעריקער פון מיין טאַטע, ער איז דערפאַר ברייטער און געזעצטער. זיין פנים קאָן גאַרניט, גאַרניט אויסבאַהאַלטן. ער אליין שטייט ניט רואיק און אויך יעדער קנייטש, יעדער שטריך פון זיין פנים רוט

ניט, האלט זיך שטענדיק אין באוועגן — פרייט זיך אָדער טרויערט. אַז זיי באַ-
געגענען זיך, איז מיין טאַטנס בלאַס-מאַט פנים שטאַרק גלייכגילטיק, זיין האַנט,
וואָס ער דערלאַנגט, איז, דוכט זיך, אַ קאַלטע, זיינע אויגן קוקן אין יענעם טיף
אַריין, און אַליין זאָגן זיי גאַרניט. ראובנס טאַטע רויטלט זיך, ער נעמט זיך
אַפילו פאַרהיקען, זיינע אויגן זיינען אומרואיק. מיין טאַטע קאָן אַ ווילע שטיין
און שווייגן. ראובנס טאַטע מוז גלייך אָנהויבן רעדן.

— יעקב (מיין טאַטנס נאָמען), פאַרוואָס זעט מען דיך זעלטן? ווי לעבט זיך?
— גוט, און פאַרוואָס זעט מען דיך ניט, ישראל? ווי לעבט זיך?
— גוט, יעקב, שכנים זיינען מיר... חברים געווען... פאַרוואָס, אייגנטלעך...
אפשר דאַרפסטו אַ גמילת-חסד? אַלטע באַקאַנטע...
— ניין, ניין; אַ דאַנק, ישראל. כ'האַב גענוג...
נאָכדעם האָט מען ניט מער וואָס צו רעדן.

אַז ביי אונדז אין שטוב זיינען מיטאַמאַל צוויי קינדער שטאַרק קראַנק געוואָרן,
האַט ראובנס טאַטע, ישראל, אָפגעוואַרט מיין טאַטן און געזאָגט:
— יעקב, אַנטליי ביי מיר געלט. ראַטעווע די קינדער...

מיין טאַטע האָט גאַרניט געענטפערט און איז אַוועק ווייטער. דעם טאַטנס
פנים איז אויפגערגעגט און רויט פון פליאַמעס. ער האָט „פאַרגעסן“, אַז איצט איז
ניט נאָכט, און ער שלאַפט ניט, ער האָט אינמיטן האַלבן טאַג, אינמיטן דער גאַס
אַ זיפץ געטאַן. אין שטוב ביי אונדז איז ניט געווען מיט וואָס צו ראַטעווען די
קינדער. דער טאַטע איז געגאַנגען ביי עמעצן לייען געלט. ביי ישראלן קאָן ער
דען לייען? ישראל לייט דען אים? ישראל לייט עס דבורהן (מיין מאַמען),
וועמען ער האָט נאָך ביז היינט ליב, דער טאַטע ווייסט עס.

דעם זעלבן טאַג איז צו אונדז אין שטוב דאָס איינציקע מאָל אין זיין
לעבן אַריין ראובן, ער איז אַריינגעקומען, ווען דער טאַטע איז ניט געווען, ער
איז צוגעגאַנגען צו מיין מאַמען, איר אַ שטופ געטאַן עפעס אין דער האַנט, אַ זאָג
געטאַן „דער טאַטע“... און איז באַלד ניט געוואָרן.

די מאַמע האָט דערוען אין איר האַנט געלט, אַ סך געלט.
די מאַמע האָט זיך דערשראַקן. עס האָט זי גענומען וואַרפן אין היץ און
אין קעלט. „דער טאַטע“... — איז ישראל. אַט דער, וואָס איז בחורווייז נאָך איר
טראַט נאָכגעגאַנגען און געווען איבערגליקלעך פון אירן אַ שמייכל. זי ווייסט,
ער האָט זי נאָך איצט אויך ליב, ער וויל איר העלפן, ער וויל ראַטעווען אירע
קינדער. זי קאָן אָבער ניט נעמען קיין געלט, וואָס אַ פרעמדער מאַנצביל וועט
אַריינשיקן. אַ פרעמדער מאַנצביל, וואָס האָט זי אַמאָל ליב געהאַט און... און
האַט זי אפשר איצט אויך ליב. זי וועט אָפגעבן צוריק. געוויס! וואו איז דאָס
יינגל, ראובן וואו איז? קינדער, רופט ראובנען, ברענגט אים אָהער! תיכף,
באַלד!

ראובנען האָבן מיר ניט געפונען.

— רופט דעם דאָקטער, — האָט זי געזאָגט. — אויב די קינדער איז באַשערט
לעבן, איז זייער מזל.

די קינדער איו, אפנים, געווען באשערט לעבן. זיי זיינען געזונט געוואָרן. די מאַמע האָט זיי געשטעלט אויף די פּיס. מיט יעדן טאָג וואָס די קינדער האָבן זיך געפילט בעסער, האָט איר פנים אַליץ מער גליק אַרויסגעשיינט. מיט יעדן מאָל וואָס דער טאָטע פלעגט אויף איר אַ קוק טאָן, פלעגט זי ווערן פינצטער ווי די ערד.

דעם טאָטן האָט זי גאָר ניט דערציילט. ווי קאָן זי אַזוינס דעם טאָטן דער-צייילן? דער טאָטע האָט גענומען אַפּטער זיפּצן אַפילו בייטאָג.

די קינדער זיינען אינגאַנצן געזונט געוואָרן. ס'איז געווען ערב פּסח. דער פּסח איז שוין אין שטוב געווען. דער טאָטע נאָר איז ניט געווען קיין יום-טובֿ-דיקער. ער האָט אויף קיינעם ניט געקוקט און האָט זיך אַפילו געענדערט אין אויסזען, אַ געלקייט האָט זיך באַוויזן אויף זיין פנים.

ער האָט זיך געוויס אָנגעשטויסן, נאָר גאַרניט געזאָגט.

סאַמע ערב יום-טובֿ, סאַמע ערב פּסח, מע האָט זיך שוין גענומען גרייטן אין שול, האָט ער אַפנים באַשלאָסן ווערן פּריילעך. גיכער אפשר צוליב דעם, מע זאָל זיך ניט אַנשטויסן, וואָס ער לעבט איבער. און אפשר נאָך צוליב דעם, וואָס אויף היינטיקן פּסח איז דער טאָטע געבליבן מיט זייער אַן אויסגעריבן רעקל. פון אַלטקייט און פון אַפט פּוצן און רייניקן איז דער אויבערשלאַק געוואָרן שיטער און דורכזיכטיק. אין אַזאַ רעקל דאַרף זיך דער טאָטע באַווייזן יום-טובֿ צווישן מענטשן. אויף טרייסטן זיך און טרייסטן די שטוביקע האָט ער זיך גענומען מאַכן לוסטיק. גערעדט וועגן פּסח און פּריילינג, וועגן קניידלעך און ארבע-כוסות. די מאַמע האָט אים גענומען אונטערמונטערן. עס האָט גענומען דוכטן, אַז אין שטוב באַווייזט זיך ווידער די האַפּענונג, אַז ווידער נעמט מען גלויבן אין מול און גליק, וואָס וועט געוויס קומען. אין אַזאַ שעה, ווען די האַפּענונג באַווייזט זיך, ווען דער טאָטע איז פּריילעך, האָט די מאַמע זיך באַשלאָסן. זי זוכט שוין לאַנג אַ פּאַסיקן צופאַל. זי האָט פאַרן טאָטן אַ מתנה.

— יאָ — זאָגט די מאַמע, — קלייבסט זיך אין שול, איז טו אַן אַ ניי רעקל.

דער טאָטע האָט ניט פאַרשטאַנען, וואָס מיינט זי.

— יאָ, מיינ מאַן... אַ ניי רעקל. מיינסט טאַקע, אַז דיין ווייב האָט דיך שוין

אויפּגעהערט ליב האָבן...

זי האָט אים דערלאָנגט, אמת ניט קיין ניי, נאָר אַ גאַנץ און שייך רעקל.

געוויס האָט דער טאָטע אין דער שעה פון זיין טויט ניט אויסגעזען אַזוי שרעקלעך, ווי אין יענער מינוט. שוין דאָס אַליין, וואָס ניט ער קויפט דער מאַמע, נאָר די מאַמע אים; שוין דאָס אַליין, וואָס אַלע ווייסן געוויס, אַז ער איז אַ שלימאַזל, ניט קיין פאַרדינער, קאָן ניט אויסהאַלטן קיין משפּחה און מאַכט נאָר אַ נאַרישן אַנשטעל; שוין דאָס אַליין, וואָס ביי אים רייסט זיך אַפילו בייטאָג אַרויס אַ זיפּץ און די קינדער פאַרשטייען, ווי שווער און שלעכט ס'איז זייער טאָטן, איז נאָך ניט גענוג — נעמט די מאַמע און דערלאָנגט אים אַ מתנה אַ רעקל, וואָס עמעצער האָט אַודאי פון זיינעטוועגן געקויפט, געקויפט פון רחמנות וועגן... זיינע קינדער האָט מען אויף די פּיס געשטעלט, אין שטוב דעם יום-טובֿ אַרייַן-

געטראָגן, אים אַ מתנה געקויפט... דער טאַטע פאַרשטייט, ווער... ער קאַן מער
 ניט איינשטיין, אים ברעכן אַלע ביינער. ער איז געל, זיין געמבע טרייסלט זיך.
 אַלע זיינע כוחות קלייבט ער צונויף, אַז פון אים זאָל זיך קיין געשריי, קיין
 געוויין ניט אַרויסרייסן. די אויגן זיינען אַבער סייזוי פייכט. ער שטאַרקט זיך,
 ער וויל זיך ניט אונטערגעבן, ער וויל אַראַפּשלינגען דעם שווערן און ביטערן
 ווייטיק.

אַט, אַט וועט דער טאַטע וויינען. צי דען וועט דעם טאַטן ניט קלעקן קיין
 כוחות אויף זיך איינהאַלטן?

די מאַמע איז געבליבן שטיין מיט אַן אַפּן מויל. וואָס האָט זי מער דערשראַקן,
 וואָס האָט זי מער איבערראַשט? צי וואָס דער מאַן אירער וויל וויינען, צי וואָס
 זי האָט גענומען געלט אָן דעם מאַנס וויסן, — גענומען ביי אַ פּרעמדן מענטשן,
 וואָס האָט זי אַמאָל ליב געהאַט, וואָס האָט זי איצט אויך ליב... — פון שרעק
 פאַרמאַכט זי דאָס מויל.

די מאַמע ווערט ווי פאַרגליווערט. מיטאַמאָל האָט זי דערזען און דערפילט
 אַזוינס, וואָס זי קען עס ניט באַנעמען, קען ניט פאַרשטיין. אַז דער גליווער לאַזט
 זי אַפּ, איז זי גרייט שינדן פון זיך זיבן הויטן, דורכפאַלן דורך דער ערד.

זי האָט זיך דערפילט ניט ריין און שטאַרק אומגערעכט. זי האָט באַליידיקט,
 פאַרשעמט דעם טאַטן. איצט איז איר מיט איינמאָל אַלץ קלאַר געוואָרן. איר לעבן
 איז געענדיקט, אַ לעבן אָן האַפּענונג. היינט איז אַלץ פאַרשפילט.

זי האָט דווקא געוואָלט וויינען און ניט געקאַנט. זי קאַן ניט וויינען...
 דערפאַר וויינען די קינדער. זיי וויינען ביטער ביז פאַרגיין זיך:

— טאַטע, טאַטע, ניט וויין!

פון יענעם יום-טוב אָן האָט דער טאַטע אַפּט געזיפצט און געקרעכצט בייטאַג.
 זיין פנים איז געוואָרן געלער, די האַר גרוי. פון יענעם יום-טוב אָן איז דער
 מעזיניק שוין פאַרבליבן אויף שטענדיק אַ מעזיניק.

איצט פּרעגט מיך ראובן:

— די מאַמע לעבט?

— ניין. אומגעקומען.

— דער טאַטע?

— אויך. און דיינע עלטערן? — פּרעג איך.

— אויך.

דוכט זיך, דאָס וויכטיקסטע, וואָס עס דאַרפן זיך פּרעגן צוויי יידן, ווען זיי
 באַגעגענען זיך, — האָבן מיר געפּרעגט. צו אַזוינע ענטפּערס זיינען מיר ביידע
 צוגעוואוינט. מיר שווייגן אַ וויילע...

ראובן זאָגט:

— דיין מאַמע...

איך דערפיל, אַז וועגן מיין מאַמען וויל ער עפּעס זאָגן ניט גאָר גוטס. איך

גיב א דריי אויס דעם קאפ און שטעל אויף אים אן א פאָר אויגן, וואָס דריקן אויס מער גרייטקייט זיך שלאָגן, ווי הערן.

— וואָס מיין מאַמע?

— דיין מאַמע איז מיר לאַנג, לאַנג פון קאָפּ ניט אַרויס. איינמאָל נאָר בין איך ביי אייך אין שטוב געווען. דער טאַטע האָט מיך געשיקט. איך האָב דעמלט מיטאַמאָל אַלץ פאַרשטאַנען.

— אַלץ?

— שמעון, איך ווייס דען ניט, אָז דיין טאַטע איז ניט שלדיק? נאָר איך בין איר געווען אַ שונא. און דיך האָב איך דען ניט פיינט געהאַט? און זיך האָב איך דען ניט פיינט געהאַט? אויף מיין טאַטן האָבן איך רחמנות געהאַט. איך האָב באַשלאָסן דעמלט קיינמאָל אין מיין לעבן ניט חתונה האָבן, און דאָך האָב איך אַ כלה געהאַט און אַ ליבע געפירט...

ראובן איז אַנטשוויגן געוואָרן. זיינע אויגן האָבן איצט מער ניט אָפּגעלאַכט, ניט באַשולדיקט קיינעם. זיי זיינען געווען איינגעטראַכט אין זיך אַליין. דערנאָך האָט ער ווידער אָנגעהויבן, נאָר שטיל און אַפילו טרויעריק:

— געווען אַ לעבן. פיינט געהאַט, ליב געהאַט. טאַטעס זיינען געווען, מאַמעס. איצט? — פּלוצים האָט ער געהעכערט די שטים. — וואוהין פאַרסטו?

— אַהין...

— אַהין... אַהיים, הייסט עס.

— אַהיים.

זיין בליק ווערט אָנגעצונדן און ווערט ווידער אַפּלאַכעריש. ווידער האָט ער אַ שלעכטע מיינונג וועגן דער וועלט, וועגן מיר, וועגן זיך...

— דיין היים איז אַ בית-עלמין. צי ווילסטו דאָרט עמעצן ניט טרעפן? צי האַפסטו ניט אָנהויבן אַ לעבן אויפּסניי? יידן האָבן אַ קורצן זכרון. מע פאַרגעסט שוין היינט, וואָס נעכטן איז געווען. — ער ווערט אַלץ אויפּגערעגטער, זיין פנים ווערט שוואַרצער און דאַרער, זיינע טונקעלע ליפן קרימען זיך אויס, ער ציטערט אַזש מיטן גאַנצן קערפער. — אַהין... אַהיים, אַ בית-עלמין! גענוג, רעד מער ניט! רעד ניט! — ער האָט געשריען צו מיר, איך זאָל ניט רעדן, כאַטש גערעדט האָט ער אַליין און איך האָב געשוויגן. — איך וועל מיט מיין שטעקן שלאָגן איבערן קאָפּ... גענוג!

ער האָט זיין שטעקל אויפּגעהויבן.

עס איז געוואָרן טונקעלער און קילער. צי האָט זיך די זון ניט דערשראַקן פאַר ראובנס שטעקן? זי האָט גענומען גיך צעשווענקט ווערן, ענדערן איר אויס-זען: אַט אַ פייערדיקער באַרג וואָס פאַלט, אַ שיף וואָס טרינקט זיך, און אַט גאָר אַ מענטש אָן אַ קאָפּ, באַגלייט אונדזער צוג. דער צוג איילט זיך אין נאַכט אַריין, און די זון איילט אין נאַכט אַריין. פון דעם אַנטקעגנדיקן פענצטער זעט מען, ווי די נאַכט ציט אויס אירע פאַדערשטע טונקעלע לאַפעס און וועט באַלד

א שפרונג טאן פון וואַלד אַרויס, פאַרדעקן די ערד און פאַרשלינגען די לעצטע ראַזלעכע סימנים פון טאָג.

ס'קומט אָן דער אַוונט און צוזאַמען מיט אים דער אומעט — אָן אומעט, פאַר וועלכן איך האָב מורא, וועלכער רופט אַרויס אַ בענקעניש נאָך אַ היים, נאָך אַ נאַענטן מענטשן, וואָס זאָל דיך פאַרשטיין און פילן; אָן אומעט, ווען די גאַנצע בענקעניש פון אדם-הראשון ביז היינטיקן טאָג קריכט אַריין אין דיר איינעם. עס ווילט זיך שטיל, שטיל, פאַר זיך אַליין אויסוויינען... צום פענצטער צוזאַמען מיט דער פינצטערניש פאַלן אויך צו באַקאַנטע געזיכטער, וואָס זיינען אַזוי נאַענט און וואָס שרעקן אַזוי. עס קוקט אַריין דער זיידע, וואָס פלעגט מיך אַלעמאַל איבערן קאַפּ גלעטן, דער טאַטע אין זיינע טעג פון האַפענונג, מיין שוועסטער אין אירע כלה-קליידער. עס קומען מומעס און פעטערס, גאַנצע גאַסן קוקן אַריין אין שויב. זיי קומען מיר דערמאַנען, אַז איך זאָל אין זיי ניט פאַרגעסן. גאַנצע דורות קוקן אַרויס אויף מיר, דעם איינציקן לעבן-געבליבענעם, דעם איינציקן יורש פון הונדערטער יאָרן לעבן. מיט מיר קאַנען זיך ענדיקן אַלע חלומות, מיט מיר קאַנען זיך אָנהויבן אַלע האַפענונגען. מיר דוכט, אַז זיי שרייען צוזאַמען מיטן רוש פון די רעדער: ביסט דער לעצטער, דער לעצטער... זיי וועלן ניט אַפטרעטן, ביז זיי וועלן ניט וויסן: איך בין לעבן, צי נאָר אַ סימן, אָן אַנדענק, אַז אַמאָל איז געווען אַ לעבן...

דער אומעט גייט אַריבער אין שרעק: צי איז שוין טאַקע אַלץ, אַלץ געדענדיקט? איך מוז מיט עמעצן רעדן, פרעגן אַדער בעטן. אפשר וועט עמעצער טרייסטן, אפשר אַ גוט וואָרט זאָגן.

ראובן, ווי ער איז פריער געבליבן שטיין מיטן שטעקל אין דער האַנט, אַזוי שטייט ער נאָך אַלץ קעגן פענצטער. ער קוקט אַרויס דורכן שויב, נאָר זעט געוויס גאַרניט. עס קאָן נאָר דוכטן, אַז ער קוקט ערגעץ, אין דער אמתן ליגט ער גאָר אויפן דעק פון זיין אייגענער נשמה, ער איז אין זיך אַליין.

— ראובן... — זאָג איך.

— ראובן... — ענטפערט ער. — ראובן... — און חזרט ווידער איבער ווי

פאַר זיך. — ראובן, ראובן... —

— און דו וואוהין? — פרעג איך.

— וואוהין? אַהיים!

— אַהיים?

— אַהיים!

ערשט אין עטלעכע רגעס אַרום דערגייען צו ראובנען זיינע אייגענע ווערטער.

ער קערט זיך אויס צו מיר און נעמט זיך פאַרענטפערן.

— איך לאָז זיך פאַרפירן פון דער לעצטער האַפענונג. דרייצן מענטשן זיינען

געבליבן, דרייצן מענטשן לעבן... אפשר, שמעון, אפשר... אפשר מיין כלה אויך...

איך פיל — ממש אַנצוטאָפן מיט די פינגער, — אַז מיט זיין גאַנצן וועזן

בעט ער זיך ביי מיר, איך זאָל אים אַנטשולדיקן פאַר זיין לייכטזין, פאַר זיין

נאָרישן האָפּן. ער בעט, איך זאל ניט דערווידערן און ניט אַוועקטרייבן זיין גוטן חלום.
איך גיב אים נאָך.

4

מיר פאַרן צוזאַמען אַהיים — ראובן און שמעון. מיר פילן זיך ווי לאַנג-יאַריקע חברים. מיר וועלן צוזאַמען אַנקומען און אפשר אונטער איין דאָך לעבן. מיין באַנק איז די אויבערשטע, זיינע — די אונטערשטע. מיר ליגן אויף אונדזערע ערטער, און ביידע זיינען מיר פאַרנומען מיט אונדזער יוגנט. און כאַטש יעדער טראַכט און טרוימט פאַר זיך, איז אונדזער ביידנס דערמאַנונג געווענדט צו איין גאַס, צו איין שטוב, צו צוויי פענצטער פון דער שטוב, וואָס קוקן אַרויס אין צוויי באַזונדערע שמאַלע געסלעך. אין איין פענצטער קוק איך, אין דעם צווייטן — ער. וואָס זע איך אין מיין פענצטער ?

אַ היפש צימער, ענג פאַרשטעלט מיט שטוב־חפצים. אַנטקעגן פענצטער ביי דער וואַנט — אַ גרויסער שפיגל. ביים שפיגל שטייט אַ מיידל. איך זע איר פנים אין שפיגל. איך זע איר פלייצע דורכן פענצטער. איינציטיק איר פנים און איר פלייצע האָב איך נאָך קיינמאַל ניט געזען. און דעריבער דוכט מיר, אַז ניט נאָר אירע אויגן קוקן ווי שטענדיק פאַרוואַנדערט־פריילעך, ווי זיי וואַלטן אַלץ האַלטן אין איין אַנטדעקן אַנגענעמס און טשיקאַוועס, נאָר איר מיידלשע אומרויאַקע פיגור איז אויך פול מיט פריילעכער פאַרוואַנדערונג. איך זע אין שפיגל, אַז זי אַליין געפעלט זיך און פון דעם איז זי צופרידן. נאָר אַט, אַפנים, דערזעט זי אין שפיגל אַ קאַפּ אין פענצטער. ער איז איר באַקאַנט. זי וויל זיך מאַכן ניט וויסנדיק, נאָר זי האַלט ניט אויס, זי קערט זיך אום און שפּרינגט צו צום פענצטער. אונדז טיילט אַפּ אַ שויב. מיר זיינען צום גלאַז צוגעפאַלן מיט אונדזערע ליפּן. איך שטיי אין געסל, און מיר דוכט, אַז איך פלי, איך שוועב, אַרומגענומען מיט די הענט די גאַנצע וועלט. עס אַרט מיך ניט, וואָס עס גייען פאַרביי מענטשן, עס קימערט מיך ניט, וואָס זיי וועלן טראַכטן וועגן אַ בחורל, וואָס שטייט לעבן אַ פרעמדן פענצטער. זיי קאַנען טראַכטן: אַ גנב. זיי קאַנען מיינען: אַ דולער. זיי וועלן זיך אפשר אַנשטויסן, אַז אַ פאַרליבטער. אַלץ־איינס... זאלן זיי טראַכטן וואָס זיי ווילן. נאָכדעם באַווייזט זיך לאה אַליין אין געסל. מיר כאַפּן זיך פאַר די הענט און אַיילן אין זומערדיקן אַוונט דורך גאַסן און געסלעך צו די סעדער. מיר רעדן קיין וואַרט ניט, מיר קוקן ניט איינער אויפן אַנדערן, מיר האַלטן זיך נאָר פעסט פאַר די הענט און פליען, ווי אַן איינגעשפּאַנט פאַרל. מיר שטעלן זיך ביידע מיטאַמאַל אַפּ און נעמען זיך אַרום.

אַפּט, אַפּט פלעג איך קומען צום פענצטער. צו איר פענצטער. ניין, ס'איז מיין פענצטער. און וועמענס פענצטער איז עס איצט ?

מיין חבר ראובן אויפן אונטערשטן באַנק שטייט נאָך איצט ביי דער שויב. לויט זיין פנים זע איך, אַז ער האָט זיין גאַנצן קאַפּ צוגעדריקט צום גלאַז. ער האָט זי דערזען... זיין פנים זאָגט עס, זיינע אויגן דערציילן עס, ער האָט דערזען

רחלען. זיין פאנטאזיע, מסתמא, טראגט זיך לאנגזאם. איך האב שוין געזען א סך ווייטער, און ער האלט נאך ביים אנהויב...
 איך וויל אים ניט שטערן. נאָר פאָרוואָס האָט זיך ראובן אויפגעשטעלט?
 ער האָט אַפילו פאָרגעסן נעמען דעם שטעקן אין דער האַנט. ער וויל עפעס פרעגן.
 — שמעון, געדענקסט אפשר... וואו איז ביי רחלען געווען דאָס חן־פינטעלע.
 אויף דער רעכטער באַק צי אויף דער לינקער?
 — דאָס חן־פינטעלע, ראובן, דאָס חן־פינטעלע איז געווען אין פענצטער.

5

מיר זיינען אָנגעקומען אַהיים — ראובן און שמעון.
 מיר שטייגן אַרויס פון וואַגאָן און דערקענען ניט, ניט דעם וואַקזאַל, ניט די שטאָט, ניט די גאַסן.

היימשטאָט אין מיינע בלוטן, אין מיין לייב און לעבן האָב איך איינגעזאָפּט די ליבע צו דיר! וואָס ווייטער פון דער היים — אַלץ שענער האָסטו זיך מיר געחלומט. די זון אויף דינע געסלעך איז געווען גאַלדענער ווי אומעטום, דאָס וואַסער אין דיין טייך פרישער און ווייכער ווי אין אַלע טייכן און ימען. דינע קוואַלן און קרענעצעס האָבן גערוישט מיטן געזאַנג פון מיין יוגנט. דער שטייב פון דינע גאַסן איז געווען אָנגענעם, דער רויך פון דינע קוימענס איז געווען ליב. דינע סעדער און גערטנער איינגעבאַקן אין האַרצן. דינע מיידלעך — די שענסטע, דינע איינוואוינער — די בעסטע. מיין היים, מיין היימשטאָט, ביסט מיר ליב געווען ווי די ערשטע ליבע.

איצט שטיי איך אויף דינע גאַסן, ווי אַן אַבל, ווי אַן אָפּגעמשפטער, ווי אַ מענטש, וואָס קומט אויף אַ חתונה און טרעפט אַ לוויה.

דינע גאַסן זיינען חרוב, דינע הייזער צעבראַכן, דינע שויבן צעזעצט. סעדער דינע האָבן ניט קיין גרינס און קיין שאַטן. פּניאַקעס, פּוילע פּניאַקעס סטאַרטשען פון דיין ערד, ווי אונטערגעשניטענע יאָרן. דינע קוימענס שטייען פאַרלאָזטע, אַן רויך. דיין בית־עלמין איז געבליבן אַן מצבות. דיין אייביקע רוי איז צעאַקערט... איך מיט ראובנען גייען איבער די גאַסן פון אונדזער היימשטאָט. אין שינעלן, מיט קלומקעס אויף די פלייצעס. ראובן מיט אַ שטעקל, זעען מיר איצט אויס ווי וואַנדערער, וואָס געפינען, פאַרלירן און זוכן ווידער.

דער וועג פירט אונדז צו אַ באַקאַנטער גאַס. מיר זוכן די שטוב, וואָס אירע פענצטער גייען אַרויס אין צוויי באַזונדערע שמאַלע געסלעך. די גאַס איז חרוב. די שטוב, די צווייגאַרנדיקע שטוב מיט די דאַקלעס, איז פאַרבליבן. כמעט דאָס איינציקע הויז אויף דער גאַס. מיר דוכט, איך גיי אויף די שפיץ פינגער. דער אַמעס פאַרכאַפט. אַרום איז שטיל, ווי אויסגעשטאַרבן. מיר זיינען פאַרכאַפט פון דער שטילקייט און פון אומגעריכטער דערוואַרטונג. וואָס וועלן מיר זען און וועמען באַגעגענען?

ביים פענצטער בלייבן מיר שטיין. איך האָב מורא אויפהייבן די אויגן, איך שרעק זיך אַריינצוקוקן. איך שטיי ביים פענצטער און שאַקל זיך, ווי דער ווינט

וואָלט מיך געבויגן. איך וויל זיך עפעס דערמאָנען, נאָר גאַרניט, גאַרניט קומט אויפן זינען.

איך קוק אַריין אין פענצטער. אַ פּוּסטע שטוב, אַ פאַרשטויבטע, אַ פאַר- שמוציקטע. די אַנטקעגנדיקע וואַנט טראַגט דעם סימן פון אַ שפיגל, וואָס איז דאָ אַמאָל געשטאַנען. איך רוק אַריין דעם קאַפּ אין פענצטער און וויל זען, צי איז אפשר פאַרבליבן אַ סימן פון מיין ליבע, פון מיין יוגנט. איך זע נאָר שפינ- וועבס אין די ווינקלען. איך מאַך ווידער צו מינע אויגן. ווידער שאַקל איך זיך, ווי דער ווינט וואָלט מיך געבויגן, און ווידער קומט מיר גאַרניט אין געדאַנק.

איך עפן די אויגן און ווער איבערראַשט. אין פענצטער איז געבליבן אַ ווינקל שויב. צי איז עס ניט יענס שטיקל גלאַז, צו וועלכן מיר האָבן אונדזערע ליפן צוגעלייגט? דער זכרון גיט מיטאַמאָל אַ שפרונג און נעמט אויסשפילן אַזויפיל דערינגערונגען. איך קאָן מער רואיק ניט איינשטיין. פון מיין היים, פון מיין שטאַט, פון מיין משפּחה, פון מיין ליבע און יוגנט איז געבליבן גאַנץ נאָר איין שטיקל גלאַז אין אַ ווינקל ראַם.

און ווידער פאַל איך צו איר צו מיט מינע ליפן.

נאָך לאַנג אַרומגיין און זוכן דערזעען מיר אַ יידן.

דער ייד שטעלט זיך אָפּ, און מיר שטעלן זיך אָפּ.

דער ייד קוקט אויף אונדז און וואונדערט זיך. מיר קוקן אויף אים און וואונדערן זיך. מיר פרעגן ניט, צי איז ער אַ ייד. אויף זיין פנים ליגט דער גלות אין דייטשישן גיהנום. ער אונדז גיט יאָ אַ פרעג:

— יידן ?

— יידן.

— טאַקע יידן! שלום-עליכם. גערן צו זען אַ יידישן פנים. צוויי יידן צו- געקומען. וואו האָט איר זיך אָפּגעשטעלט ? צי האָט איר וואו צו נעכטיקן ? צי זייט איר ניט הונגעריק ? קומט מיט מיר, איך וועל אייך פירן צו יידן.

— אַ סך יידן ?

— אין אַ שטאַט פון פּופּציק טויזנט זיינען מיר צוזאַמען מיט אייך פּופּצן. מיין חבר ראובן, אַז ער האָט שוין געכאַפּט אַ יידן, וויל ער וויסן:

— און אַלע דרייצן קענט איר ?

— געוויס. איך ווייס מיין גאַנץ פּאַלק.

— מיין חבר ראובן וויל נאָך וויסן:

— און פרויען זיינען אויך פאַראַן ?

— פרויען אויך.

— פרויען אויך... — צי איז עס ניט רחל, ניט לאה ? ראובן קאָן ניט איינ-

שטיין רואיק. ער איז איצט געראַטן אין זיין טאַטן. אויף זיין פנים, ווי אין אַ שפיגל, זעט מען אַליק, וואָס ביי אים אויף דער נשמה טוט זיך. דורך זיינע אויגן לייכט אַרויס דער פאַרלאַנג אַנצוכאַפּן דעם יידן פאַר דער האַנט און פרעגן איין וויכטיקע פּראַגע:

— א מיידל מיט א חן־פינטעלע פאראן ?
 — מיט א חן־פינטעלע? ... יא. פאראן א מיידל מיט א חן־פינטעלע, פאראן.
 — קומט, — שרייט אויס ראובן, — מיר גייען, פירט אונדז...
 ווידער דוכט זיך מיר, אז ראובן איז ענלעך אויף זיין טאטן. ער פארהיקעט
 זיך אפילו.
 — צי ווייסט ער ניט ווי מע רופט זי? — פרעג איך.
 — דאָס מיידל, — זאָגט דער ייד, — מיטן חן־פינטעלע... אַוודאי ווייס איך.
 איך ווייס עס גאַנץ גענוי. זי הייסט לאה.
 — לאה הייסט זי? חברים, — שריי איך אויס, — וואָס שטייען מיר? קומט!
 מיר איילן זאָלבעדריט.
 איך וויל וויסן, ווער איז לאה. ראובן וויל דערזען דאָס מיידל מיטן חן־
 פינטעלע. דער ייד איילט נאָך אונדז ביידן. ער איז שטאַרק צופרידן.
 — איר ווייסט ניט, ווי מע וועט זיך דערפרייען. נאָך צוויי יידן...

6

איך לויף מיט ראובנען זען און אַנקוקן די איינציקע געבליבענע רחל אָדער
 לאה.
 די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג פון דער שטאָט געפינט זיך איצט אין איין
 דירה. אין אַוונט זיינען אַלע אויף אַן אַרט. אַלע באַגעגענען אונדז און וואַרפן
 זיך קושן.
 — יידן, נאָך צוויי יידן! היגע יידן.
 די דרייצן מענטשן ווילן אַלע רעדן מיט אונדז. מיר פאַרשטייען עס און
 בעטן זיי:
 — רעדט, חברים, רעדט, דערציילט...
 אָבער פריער ווילן זיי עפעס פרעגן. זיי ווילן אַלע וויסן:
 — צי איז ריכטיק, אַז ערגעץ לעבן נאָך יידן?
 — מיר האָבן געמיינט... מיר, די דרייצן, זיינען די איינציקע איבער־
 געבליבענע פון אַ גאַנץ פּאָלק.
 און מיר, די צוויי געקומענע, זיינען עדות, אַז יידן לעבן נאָך.
 אויפן טיש איז ברויט און זאַלץ און צוקער. עס ברענט אַ קעראַסין־לאַמפּ.
 צוויי פאַרשטייער פון די לעבעדיקן יידן מיט דרייצן פאַרשטייער פון די אומ־
 געקומענע פּראַווען אַ סעודה.
 מיר בעטן זיי: דערציילט אונדז פון אונדזער אומגליק.
 זיי בעטן אונדז: דערציילט אונדז פון אונדזער גליק.
 פון דער גרויסער שיסל קאַרטאָפּל אויפן טיש שלאָגט אַ פאַרע. מיר זיצן
 אַלע אַרום טיש. זיי נעמען ביסלעכווייז דערציילן. איינער, אַ צווייטער און אַ
 דריטער. פאַר איינעם אַלץ אויסדערציילן איז אוממעגלעך. אַט דערציילט אויך
 לאה, לאה מיטן חן־פינטעלע. איך מיט ראובנען דערמאָנען זיך נאָך וואָס מיר
 זיינען געקומען. ביידע ווערן מיר געוואָר: ניט מיין לאה, ניט זיין רחל. אַ יונג

מיידל מיט חן אין פנים, ניט געקוקט אויף אירע צרות, מיט קלוגשאפט אין די אויגן, איך ווייס ניט, וואָסער געדאַנק וועט אין מיר נעמען הערשן? צי וועגן דעם, אָז יוגנט קאָן אַלץ איבערלעבן, צי וועגן דעם, אָז וועמען איך האָב געזוכט, האָב איך ניט געפונען, און צי זאָל איך גאָר הערן, וואָס לאה דערציילט.

מיר הערן, וואָס לאה דערציילט. זי דערציילט קורץ און סטאַרעט זיך זיין רואיק. גאַנצע גאַסן יידן האָט מען אַרויסגעטריבן אויפן מאַרק. ס'איז ווינטער. געהייסן האָט מען מיטנעמען לעפל. דער דייטש האָט באַפוילן: מיט די לעפל אַפּרוימען דעם מאַרק פון שניי און אייז. אַ גאַנצן טאָג האָבן יידן זיך געמאַטערט און גערייניקט דעם מאַרק. פאַרנאַכט האָט מען זיי אַוועקגעפירט שיסן. זי איינע האָט זיך געראַטעוועט.

7

מיר זיינען שוין דאָ פינף טעג. אַלע פינף טעג טרעט ראובן ניט אָפּ פון לאה. עס איז אַריבער נאָך אַ וואָך, און לאה קוקט אויף ראובן מיט גליקלעכע אויגן.

מיד פאַרדריסט עס.

וואָס, אייגנטלעך, מיינט אַט דער ראובן? צי רעכנט ער ניט אויף חורבות אָנהויבן אַ ניי לעבן? צי וויל ער ניט ווערן אַ מצבה אויפן גרויסן בית-עלמין? כּוועל דערמאַנען ראובנען, אָז ער פאַרגעסט היינט, וואָס נעכטן איז געווען. שוין אַ טאָג צוויי ווי איך מייד אים אויס. אַט איז אַריבער נאָך אַ טאָג. און איך וויל אים ניט זען. איך בלאַנקע אַרום איינער אַליין. מיד פאַרדריסט, וואָס ישראלס זון, ראובן, איז איינגעפאַלן אַ ווילדע פאַנטאַזיע — אָנהויבן אַ לעבן פונדאַסניי.

לאהן וויל איך זען. אויף צו-להכעיס זיך אַליין, זע איך זי ניט. אויך אויף איר בין איך ברוגז. פאַרוואָס? כדי זיך ניט ענטפערן אויף „פאַרוואָס“, פלאַנטער איך מיינע אייגענע געדאַנקען. איך נעם זיך אַפילו איינרעדן, אָז דערפאַר, וויל זי טראַגט דעם נאָמען לאה. איך וויל זיך דערמאַנען, אָז לאה האָט ניט געהאַט קיין חן-פינטעלע. מיר נעמט זיך דוכטן, אָז יאָ.

— וואָס איז מיט אידן, שמעון? איר זייט צעטראַגן? — פרעגן מיד יידן.

— צעטראַגן? אויף קיין האָר. איך קלייב זיך פשוט צוריק.

— צוריק? וואָס רעדט איר, שמעון?

זיי האָבן פון דעם פאַרדרוס. זיי ווילן, אָז מענטשן זאָלן אַהיים קומען. אַבער

אַוועקפאַרן פון זיי? אַפילו לאה כאַפט מיד אָן מיט אַ טענה:

— צי דען, שמעון, ווילט איר פון אונדז אַוועקפאַרן?

— איך וויל.

— עס וועט ראובנען שטאַרק פאַרדריסן.

„עס וועט ראובנען שטאַרק פאַרדריסן.“ און איר, לאה, ניט? אַדער אפשר,

וואָס עס פאַרדריסט ראובנען, פאַרדריסט אויך לאה? איך וואַלט עס געפרעגט,

נאָר צי דען דאַרף לאה וויסן, וואָס איך פיל און טראַכט? איך וויל נאָר וויסן,

ווען וועט זיי קומען מזל-טוב?

עס גיט א שפיל אויף די קלוגשאפט אין אירע אויגן. דער חן אויף איר פנים רויטלט זיך. זי זאגט:

— ווי מע וויל. אַז מע וויל, וועט אונדז נאָך ערשט קומען מזל־טוב. אַז מע וויל, האָט מען שוין פאַרשפעטיקט.

— מזל־טוב אייך, לאה! מיט מזל זאָלט איר לעבן!

— אַ דאַנק, אַ גרויסן דאַנק!

צי קאָן איך דאָ בלייבן אין דער שטאָט? איך פאַר צוריק.

ראובן האָט מיך אויפגעזוכט.

— שמעוּן, דו פאַרסט צוריק?

— און דו, ראובן?

— איך בלייב!

— בלייבסט... צי האָפסטו ניט אָנהויבן אַ לעבן פונסניי? האָסט אַ קורצן

זכרון.

— יא, איך הויב אָן אַ ניי לעבן.

— אויף אַ בית־עלמין אָן קברים? קיין לעבן איז דאָ מער ניטאָ.

— עס הויבט זיך ווידער אָן אַ לעבן. ליב האָבן, פיינט האָבן — איז לעבן.

ראובן פאַרשטייט ניט. אים, ראובנען, זע אייך. ראובן מיך — זעט ניט.

ער וויל לעבן, וויל ער האָט געפונען לאהן. אַלע זעען זיין פרייד, אַלע פילן זיין

גליק. אַז איך בין מקנא — זעט ער ניט. אַז מיך פאַרדריסט — פאַרשטייט ער

ניט. אַז מיך ציט צו לאהן — שטייסט ער זיך ניט אָן. ביי אים איז אַלץ אָפן.

ביי מיר — פאַרמאָכט און פאַרויגלט.

מיט מיין קומען אַהער האָב איך צוויי מאָל פאַרלאָרן. כ׳האָב ניט געפונען

יענע, וועלכע איך האָב געזוכט. כ׳האָב פאַרלאָרן די, וואָס ראובן האָט געפונען.

ראובן פאַרשטייט עס ניט. ער וויל מיך באַרואיקן. ער וויל מיך דערפרייען

און דערציילט וועגן לאהן. איז פאַרוואָס, פאַרוואָס פאַר איך אַוועק? ער נעמט

מיר ווידער איינרעדן, אַז דאָ וועט זיין אַ לעבן, אַז מע טאָר ניט פאַרלירן די

האַפענונג. מע דאַרף ניט נאָר פיינט האָבן, נאָר אויך ליב האָבן.

מיין פאַרדרוס איז ווייט פאַרגאַנגען. זיין ווייכע שטים ערגערט מיך, זיין

גוטפריינטשאַפט איז דערווידער. איך וויל שווייגן, נאָר איך קען ניט. איך צעשריי

זיך אויף אים. אויפן שפיץ צונג ליגט מיר אַזוינס, וואָס איך וויל ניט אַרויסזאָגן.

איך בין גרייט אָפּשניידן די צונג צוזאַמען מיט די רייד. דערווייל זאָג איך זייטיקע

זאַכן. איך נעם פילאָסאָפירן. מענטשן האָבן אַזויפיל דורכגעלעבט, אַז יעדערן

איז איצט גרינג צו זיין אַ ״פילאָסאָף״.

איך בין צופרידן וואָס איך רעד. אַלץ אַרום און אַרום און לאָז ניט אַרויס

די ווערטער, וואָס בעטן זיך אַראָפּשפרינגען פון צונג. אויף ראובנען ווירקן ניט

מיינע רייד. ער שמייכלט אָפילו. ער טראַכט מסתמא וועגן לאהן. ער איז צופיל

צופרידן, און איך האָלט ניט אויס...

— איך זאָל בלייבן, ווילסטו? — פרעג איך אָן אויפגערעגטער מיין צו-

פרידענעם חבר.

אין דער מינוט דוכט זיך מיר, אז איך דערקען אים ניט. ער זעט אויס אנדערש. זיין פרייד האט געענדערט דעם קאליר פון זיינע אויגן, זיי האבן פאר-לארן זייער אפלאכערישקייט. זיין פנים איז מער ניט אפגעברענט, זיינע טונקעלע ליפן זיינען געווארן העלער. ער האט איצט א גוטע מיינונג וועגן אנדערע און וועגן זיך.

— איך זאל בלייבן, ווילסטו? — חזר איך איבער. אבער איך פיל שוין אליין ניט דעם באדייט פון די ווערטער, ווייל איך טראכט גאר וועגן עפעס אנדערש.

איך טראכט וועגן דעם, אז מיין חבר ענדערט זיך און ווערט אן אנדערער. איך קוק אים אן, ווי ער שטייט לעבן דער שטוב, וואס בויט זיך. נעכטן איז די שטוב געווען גלייך מיט זיינע אקסלען, היינט איז זי שוין אריבער זיין קאפ. איבער דעם פריש-געלייגטן געטעסעטן קלאַץ פאלט די זון-שיין אויף זיינע פלייצעס. דער גאנצער צו-להכעיס, וואס איך וויל אים טאן, צעגייט. מיין פאר-דרוס וועפט זיך אויס. סוף-כל-סוף... וואס האב איך צו אים? ער האט ליב, מען האט אים ליב. פארוואס זאל איך אים ניט ווינטשן מזל? דעם אזויפיל אג-געליטענעם מענטשן ווינטשן גליק? דוכט זיך... אזוי וועל איך טאן... ווארים דאס, וואס עס איז אזועק, וועט צוריק ניט קומען, און וואס עס קומט. — איז ניי און אנדערש. צי קומט ניט א ניי לעבן פאר אונדז? יא. דוכט זיך, איך וועל אים ווינטשן גוטס... גאר לאזט זיך אויס, אז איך קאן עס ביי זיך ניט פועלן. איך זאג מיט צו-להכעיס:

— איך זאל בלייבן, ווילסטו? איך זאל ווי דיין טאטע קרעכצן אין שלאף, ווייל אין חלום וועל איך זען לאהן...

קיינער האט זיך נאך ביז היינט ניט דערטראכט, ווי צו כאפן צוריק אן ארויסגעזאגט ווארט. אין דער מינוט, ווען איך האב עס געזאגט, וואלט איך אלץ אפגעגעבן אבי צוריק צו כאפן. פארוואס האב איך עס געזאגט? צוליב צו-להכעיס, צוליב ניט-פארגינען? צוליב מקנא זיין?

מיין חבר איז קליגער פאר מיר.

— שמעון, — זאגט ער, — איך גלויב ניט, ניט דאס ווילסטו זאגן... מיר זיינען דען ענלעך אויף אונדזערע טאטעס? אונדזערע טאטעס זיינען געווען רויטארמיער? זיי האבן ניט געלעבט, גאר געליטן. ניט דאס ווילסטו זאגן, שמעון... דאס לעבן ליגט אין אונדזערע הענט, א חרובע שטאט האפט אויף אונדז. איך בין געבליבן און אים אפגעגעבן מזל-טוב.

ע ז ר א פ י נ י נ ב ע ר ג

פ א ר ב ל ו ט י ק ט ע ב י כ ע ר

א יונג, וואָס איז געקומען פון דער שלאַכט,
 א יונג, וואָס האָט באַדינט קאַנאַנעס,
 האָט מיר דערציילט אין מאַסקווע אויפדערנאַכט:

— ווען ס'האָט געברענגט די שטאָט וואַראַנגיעזש,
 ווען ס'איז געפלויען אין דער הייך די שרעק,
 ווען אויפגעריסן האָט די ערד דער מערדער מיט די העק,
 האָב איך אין הויף פון אַ צעשמעטערטער ביבליאָטעק,
 לעם שטיין און ביין, וואָס איז צעבראַקט און איז צעשפּליטערט,
 אין אויסגעמיש פון בלוט און מענטשן-גלידער
 געפונען אייערן אַ בוך מיט לידער,
 אַ בוך מיט יידישע געזאַנגען.
 איך האָב אים אויפגעהויבן פונעם בלוט און פונעם אַש,
 כ'האַב אים אַריינגעלייגט אין קאַמאַנדירישן, אין גרויסן טאַש
 און בין מיט אים אין שלאַכט אַריין אַוועקגעגאַנגען.

איז, הייסט עס, דורכן הייסן בלוט פון בייזסטע קריגן
 געגאַן בין איך, געגאַן איז אויך מיין ניגון?

כ'האַב זיך דערמאַנט:

ס'האָט אויף אַ שטאָט דער כעס דעם פלאַם צעוויכערט.
 כ'האַב פון אַ קלוב אַ חרובן
 געראַטעוועט אַ בינטל ביכער.

כ'האַב זיי אַרויסגענומען פון דער שריפה,
 פון די פייערדיקע רייפן.

באַלאַדן כ'האַב די פלייצע מיינע
 מיט אַ שווערן זאַק

און זיך געלאָזט דורך באַמבע-וועג,
 דורך ליידיקן באַלשאַק.

צו מיינע גוטע-ברידער לעם קאַנאַנעס און מיט שפיזן —
 צו פאַלק מיינעם, צו מיין דיוויזיע.

געפּלויגן איבער מיר מיט שוואַרצן טויט
 דער הענקער.

מיט ביכער האָט גערעדט מיין האַרץ:

— חברים דיכטער און חברים דענקער!

די ברידער מיינע אין שלאכט
 איך שענק אייך!
 איר זאלט, פילאסאפן,
 איר זאלט, פאעטן,
 מיט די ברידער מיינע
 ווי די פריינט די נאענטסטע א רעד טאן.
 ס'קאן יעדן אויגנבליק
 א באמבע אין מיין ברודערס ברוסט א קלאפ, א זעץ טאן.
 זאל אייער ווארט ביים ברודער זיין
 דאס גלעטנדיקסטע-ווארט אין אויגנבליק אין לעצטן.
 נישטאָ קיין העכער גליק,
 ווי זיין א הארציקער באגלייטער
 אריבער גרענעץ שארפסטער,
 צו דער וועלט דער צווייטער!
 איר דארפט, פילאסאפן,
 איר דארפט, פאעטן,
 מיט די ברידער מיינע
 ווי די פריינט די נאענטסטע א רעד טאן!

אויף גרויסן וועג די שיין האט זיך געלאָשן.
 געגאנגען בין איך מיט מיין ליבן עול
 דורכן גרויסן וועג, דורך באַרג און טאל.
 און פלוצים כ'האָב דערהערט א קול —
 ס'האָט עמעצער גערופן הויך:
 — ט א ו א ר י ש ט ש ק נ י ג א נ א ש א ! —

א מאַשין, וואָס גלאַנצט אין שקיעה-שטראַל.
 אין דער מאַשין — א יונגער רויטער גענערעל.
 דעם וועג צום פאַלק מיינעם איך זאל אים אַנווייזן,
 ר'האַט מיך געבעטן.

— וואָס טראַגט איר, חבר קאָמאַנדיר ? —
 — איך טראַג פילאָסאָפן און טראַג פאָעטן
 צום פאַלק מיינעם, צו מיין דיִוויזיע.
 מיין פאַלק ? אַט דאָרט, ביים האַריזאָנט, אַט איז ער!
 ער האָט מיך איינגעלאָדן אין מאַשין,
 כ'האָב צו דער מחנה מיינער אים דעם וועג געוויזן.
 כ'האָב אַפֿץ אים דערציילט.
 כ'האָב אויך דערציילט אים, אַז צוריק מיט יאָרן
 עס האָט אין לאַנד אין אונדזערן.

אין אַ שטאָט פון דרום
 געלעבט אַ ייד, וואָס האָט געהייסן מוכר-ספרים.
 געשריבן האָט דער ייד דער קניגאַנאַשאַ
 אויף דער שפראַך פון פּאַלק מיינעם, אויף מיין מאַמעס לשון.
 אין אַדעס ער שלאָפט אַצינד, דער זיידע.
 אַרום אים — אויף טויזנט מייל
 די אויסגעקוילעטע, די פאַרברענט עדה.
 אין אַ יאָר פון ווייטיק,
 אין אַ יאָר פון אומגליק ביזן
 האָט דער זיידעניו געהייסן:
 — שרייבן זאָלן אייניקלעך מיט גאַל,
 מיט בלוט מיט הייסן. —
 איצט גייט אַדורך מיין פּאַלק דורך וואַרעמס און דורך קאַלטס.
 איצט שטעקט ביים פּאַלק מיינעם אַ מעסער אינעם האַלדז.
 פון ראַטערדאַם און ביזן שוואַרצן ים —
 מתים, מתים, מתים.
 טיפער קאַן אויף גאַר דער ערד ניט זיין קיין וואונד,
 טיפער קאַן אויף גאַר דער ערד קיין וויי זיין.
 שרייבן איצטער, חבר גענעראַל,
 שרייבן היינט די אייניקלעך מיט גאַל,
 מיט לעבן אייגענעם,
 מיט בלוט מיט הייסן...

עס יאָגן שטראַמען אויפן שליאַך און אינעם וואַלד,
 אויף שטעגלעך דאָרפישע און אויף די פלעצער פון די הויפטשטעט:
 — באַצאָלט, באַצאָלט, באַצאָלט פאַר אַלץ! —
 די שטראַמען פון מיין פּאַלק, אַ חבר גענעראַל,
 פּאָדערן דעם לויך דעם רויטסטן...

פ א ז ק

דאָס פּאַלק רעדט דיכטונג,
 און סע ווייסט ניט פון דערפון,
 ווי ס'ווייסט ניט פון איר ליכטיקייט
 די זון.

און איך גיי נאָך דעם
 און הער און ניט פאַרשרייב.
 נאָר פערל אינעם האַרץ מיינעם
 איך קלייב.

איך נעם און נעם פון דאָרט —
אַ וועלט מיט אוצרות בלייבט.

דאָס פאָלק לעבט דיכטונג.
און סע שטויסט זיך גאַר ניט אָן.
אַז הייס זיין דיכטונג,
ווי זיין בלוט און ווי זיין פאָן.
אַז יעדער קאַפּ זיינער
ווערט אין די צאַרטסטע הייכן שוין געמאַלט.
אַז יעדער טראָפּ זיינער
איז פּרעכטיקער פון גאַלד,
אַז צויבערדיק און זוּבער
איז זיין גלויבן און זיין עול.
אַז יעדער אות זיינער
איז דימענט, איז קרישטאַל.

און איך גיי מיטן פאָלק
דורך ליכט און קלעם,
און אַלץ דערזע איך שטיל,
און אַלץ פאַרנעם.
און איך — איך זינג מיט דעם,
איך לעב מיט דעם.
איך בין אַ היטער
פון זיין וואונדערלעכן שם.

און ס'טרעפט זיך דור,
וואָס זיך צעפלאַקערט פייער-רויט,
ווען ס'גייט דאָס פאָלק
מיט הויך געזאַנג דורך טויט,
ווען ס'פאָלק דורך אייגן בלוט,
ווי נח'ס תיבה, גייט,
דורך אייגן בלוט,
ווי דורך אַן אייביקייט,
ווען אומקום פייערדיקער
איז דער שענסטער צוויט,
ווען שטומקייט פייערלעכע
איז די שטאַרקסטע ליד,
ווען ס'פאָלק מיט לייב מיט טייערן
די שריפות נערט,
כדי דאָס פאָלק
זאָל אייביק לעבן אויף דער ערד.

כדי ס'זאל פריילעך זיין די שפיל,
 די שאַפונג און די מי,
 כדי אַ קינד זאל זינגען
 אין אַ מאַרגנפריי.
 דאָן קומט דאָס פּאַלק צום זיג,
 וואָס קיינמאַל קיינער ניט פאַרגעסט.
 דאָן איז דאָס פּאַלק אין וואונדער-וועלט
 דער העלסטער נס.
 און דאָן אויף שרייט און טרייט
 ס'פאַרקריצט זיך און פאַרשרייבט:
 — דאָ לעבט דער גייסט פון פּאַלק,
 זיין הייליק לייב,
 זיין גוף זיין הייליקער,
 וואָס האָט דורך אַפּגרונט דורכגעשוועבט
 און זיך אין שיינ אַריינגעוועבט
 און לעבט און לעבט. —

כ'בין מיטן פּאַלק געגאַן,
 און ס'איז מיר גוט באַקאַנט
 דאָס שטיין מיט די המונים
 ביי דעם סאַמע ראַנד,
 ביים שאַרפן ברעג,
 ווען ס'איז שוין ניט באַוואוסט,
 וואו ענדיקט זיך דאָס עטעמען,
 וואו הויבט זיך אָן די פּוסט.
 כ'בין מיטן פּאַלק געגאַן
 און ווייסן ווייס איך וואויל,
 וואָס הייסט —
 מיט ציטעריקן לעבן האַדעווען דעם גרויל,
 וואָס הייסט —
 אַ שטאַם אַ הייסער צו די פּלאַמען איילט,
 און ליידיק אייביקער ווערט קערפּערלעך,
 און אייביק-הויך עס ווערט די ווייל.

כ'בין מיטן פּאַלק געגאַן,
 ס'איז היינט זיין זיג
 צעלויכטן אינעם אויג מיינעם,
 צעשמייכלט אין מיין בליק.
 פון יעדן ברעקל ערד
 מיט אויסגעוויינטן חן

עס זינגט דאָס גרויסע פּאַלק,
 דאָס פּאַלק אַליין,
 עס זינגט דער שטאַם,
 וואָס האָט אַדורכגעשפּאַנט
 דורך טיפּסטן ראַנד
 אויף אַנרירן, אויף אַנטאַפּן
 מיט צאַפּלדיקער האַנט
 דאָס ליכט דאָס פעסט-ממשותדיקע
 און דעם מילדן בלי —
 דאָס קינד, וואָס לאַכט אין גאַרטן
 אין אַ מאַרגנפרי.

כ'גי מיטן פּאַלק
 און קוק זיך איין, און הער זיך איין:
 עס מאַנט די פיין,
 עס מאַנט די שייך,
 אַז יעדער קערעלע,
 אַז יעדער רירעלע פון זיין —
 זאָל זיין אַ כּוּס
 מיט יענעם כּישופּדיקן וויין,
 וואָס איז פון אַנפּאַנג וועלט
 אין טיף-באַהאַלטעניש געהיט
 פאַר מיין, פאַר דיין,
 פאַר אַלעמענס געמיט.

שיראָהאַ*

אַ געזאַנג פון די באַרג-יידן דעם חבר סטאַלין

דער עפּאַס „שיראָהאַ“, וואָס ווערט דאָ געגעבן געקירצט, איז געשאַפן געוואָרן אין דאָגעסטאָן
 אין דער אוראַלטער שטאָט דערבענט. דאָ לעבן די באַרג-יידן העכער צוויי טויזנט יאָר.

היי, זיין פון פעלדון,
 שמשונס איגיטון,¹
 דערלאַנגט די טאַרן,²
 מיט שטראַלן סטרוגעס,

(* שירה, געזאַנג.

¹ רייטער-העלדן.

² גאַנצאַלער אינסטרומענט פון די

באַרג-יידן.

היי, דבורהס טעכטער,
 לבנה-מידלעדן,
 שפרייט אויס אַ טעפּיך,
 אַ גאַלדנעם אויפּגאַנג,
 אַ פּרילינג-חופּה,
 אַ רעגנבויגן
 אינעם גן-עדן
 פון אונדזער באַרג-לאַנד,

און לאַמיר לויבן
 דעם גרויסן גיבור.
 • • •
 אין יאָרן ווייטע,
 אין צייטן גרייזע
 איז אינעם באַרג-לאַנד
 פון הונדערט שבטים
 געקומען לעבן
 אויך אונדזער שבת
 פון דרייטע טאָטן,
 וואָס האָט געוואַנדערט,
 וואָס האָט געוואַגלט
 און דאָ געפונען
 אַ היים, אַ היימלאַנד.
 מיר האָבן פעלדער
 געזייט מיט טרערן,
 מיר זאָלן שניידן
 מיט פרייד די תבואה.
 געזייט די זריעה
 ווי אינעם גליל,
 און זייער פלייסיק
 געשניטן תבואה,
 געזונגען לידער
 נאָר ניט פון פריידן —
 פון טיפן טרויער,
 פון שוואַרצע וואַלקנס,
 מיר האָבן נעצן
 געשפרייט אין קאָספּי,
 אין גרינער ים-טיף
 און אין סאַמורער
 צעקרימטן שפיגל,
 און אין סולאַקער
 צעברויטן הימל,
 געפאַנגען קאַרפּן
 אין גאַלדענע פאַנצערס,
 נאָר אָפט ביים מאַלצייט
 אונדז פלעגן ביינער
 די קעל צעשמעקן.

3 זינגער.

וואָס שפילן צערטלעך,
 ווי דוד'ס האַרפע,
 וואָס הענגט פאַרבאַרגן
 אין הייל אין ווייטער.
 איר מוטערס, טעכטער,
 איר יפת-תוארס,
 מיט צעפ מיט לאַנגע,
 רייסט אָן פיל הענגלען
 מיט שטערן-טרויבן,
 לייגט אויפן טעפּיך
 פאַר יעדן אורח
 און בעט די אורחים
 פון פולן האַרצן
 ניט בלויז פאַרוואַכן,
 נאָר אַלע טרויבן
 אין זיך באַהאַלטן.

מיר, די שאירן,³
 די שירים-זינגער,
 האָבן געטרונקען
 פון אונדזער אור-קוואַל
 און צו די פעלדן,
 וואו ס'איז באַהאַלטן
 די אַלטע האַרפע,
 וואָס שפילט אונדז אייביק,
 מיט לייב-און-לעבן
 זיך צוגעטויליעט
 און די געזאַנגען
 פאַרטרויט די טאַרן.

ס'איז אַ געזאַנג דאָ,
 וואָס אַלע זינגען,
 דער שיר-השירים
 פון אונדזער לעבן;
 ס'איז דאָ אַ גיבור, וואָס אַלע לויבן,
 דער גרויסער גיבור
 פון די גיבורים;
 איז לאַמיר זינגען
 דעם שיר-השירים

מיר פלעגן היטן
 ס'געווער דאָס שאַרפע,
 ווי אין די ברוסטן
 די הייסע הערצער.

דער צער-און-צאַרן,
 די קנאה-שנאה,
 דער האָס דער שוואַרצער,
 די שלאַנג די ביזע
 האָט לאַנג געשיפעט, —
 און הויפנס ווערעם
 האָבן געטאַטשעט
 דעם „באַרג פון שפּראַכן“
 אַזויפיל דורות!
 ס'וואָלט שוין אין אָפּגרונט
 דער באַרג געפאַלן!
 נאָר אין אַ שטורעם,
 אין אַ געוויטער
 איז פונדערווייטנס
 אַראָפּגעפלוין
 צום „באַרג פון שפּראַכן“
 דער פרייהייט-אַדלער
 מיט פייער-פליגל,
 מיט שטערן-אויגן,
 און אויף די פליגל
 האָט ער געטראָגן
 די גרויסע זון-ראָד.
 אין אונדזער היים-שטאַט, —
 וואו פון קדמונים
 מיר זיינען תושבים,
 האָט ער גענידערט.
 געבראַכט די לוחות.
 שוראָ אַ היים-שטאַט,
 שוראָ ביסט הייליק,
 זינט ס'האָט דער אַדלער,
 דער פרייהייט-אַדלער
 מיט פייער-פליגל
 דיך אומגעאַרעמט
 און דיך פאַראייביקט.

צו קליינע קערנער
 אונטערן מילשטיין
 איז אונדזער שבט
 געווען געגליכן.
 ס'איז שווער און גרויזאַם
 געווען דער מילשטיין,
 נאָר מיר, די טאַטן,
 די קליינע קערנער,
 האָבן די הערצער
 געשטאַרקט, געפעסטיקט,
 די קערנער-הייטלעך
 אין שטיין פאַרוואַנדלט.
 ס'האָט ניט צעריבן
 דער גרויסער מילשטיין
 די קליינע קערנער,
 ער האָט זיך אָפּטלעך
 מיט זיי פאַרכליינעט
 און ניט געדרייט זיך,
 און אַלע פעלקער,
 די בערג און באַרג-לייט
 האָבן מיט חידוש
 געזאָגט: „ס'איז שטאַל-שטיין!“
 מיר זיינען פעלדזן
 צווישן פעלדזן,
 מיר זיינען אַדלערס
 צווישן אַדלערס,
 מיר זיינען באַרסן
 צווישן באַרסן,
 מיר האָבן כוח,
 מיר זיינען שמשונס
 געפרוואוטע יורשים.
 מיר פלעגן שמידן
 קינזשאַלן, שווערדן,
 ווי בלאַנקע מוילערס,
 און ס'זאָל דאָס מזל
 אונדז גיין אַנטקעגן,
 און ס'זאָלן שונאים
 אונדז ניט פאַרשטערן
 דאָס גליק פון פריידן.

די טיפע חכמה,
 דאָס גליק און פרידן
 און האָט באַשיצט אונדז,
 און אונדז באַשירעמט
 פון אַלע שונאים.
 דעם „באַרג פון שפּראַכן“
 האָט ער פאַראייניקט
 צום לאַנד פון פעלקער,
 וואָס איז אומענדלעך
 און שטאַרק און מעכטיק,
 און אויף דור־דורות,
 לעולם־ועד
 מיר זיינען ברידער,
 איין פאַלקס־משפּחה, —
 איין גרויסער בינשטאַק,
 איין נעסט פון אַדלערס,
 איין שטאַרקע פעסטונג.
 דער פעלדזון־שבט,
 די בני־יהודה,
 די פרייע טאַטן,
 די זאַכמעטשקעשן —
 דעם שלום־אַדלער,
 נצחון־אַדלער
 די הענגלען טראָגן
 מיט בעסטע טרויבן
 פון דרום־גערטנער,
 די אַלטסטע וויינען
 פון טיפע קעלערס.
 אָ, זון! אָ, אַדלער!
 פאַר דיר פאַרניגן
 די קעפּ די גרייזע
 די אַקסאַקאַלן,
 די באַרג־איגיטן,
 די פעלדזון־מיידלעך, —
 די פּראַכט פון דרום,
 דיר זינגען שירה
 און לויב־געזאַנגען,
 און למנצח
 דיר זינגען פעלדזון!
 פון באַרג־יידיש: מ. העלמאַנד

און אַלע פעלקער
 האָבן שלוחים
 געשיקט צום אַדלער
 און ווי דעם גרעסטן,
 בעסטן אורח
 אים אויפגענומען,
 און אויסגעשפּרייט אים
 דעם שענסטן טעפּיד,
 און ס'האָט געדונערט
 אַ „ישר־כח“,
 און אַלע שבטים
 האָט ער פאַרחברט,
 און אַלע שטאַמען
 האָט ער פאַרברידערט,
 און אַלע פעלקער
 צונויפגעשמאַלצן,
 ווי גאַלד מיט זילבער,
 ווי שטאַל מיט קופּער.
 דער „באַרג פון שפּראַכן“
 האָט אים געשוואָרן
 צו לעבן אייביק
 אין גרויסער אחדות.
 און ס'האָט דער אַדלער
 אין רויטן חיל,
 וואָס איז אַנצאַליק,
 ווי ביי דעם קאַספי
 די טיפע זאַמדן,
 אונדז, פרייע באַרג־לייט
 פון אַלע פעלקער,
 אַריינגענומען
 און אונדז געטראָגן
 אין אַלע שלאַכטן
 אויף פרייהייט־פליגל.
 דער פעלקער־אַדלער
 מיט פייער־פליגל
 מיט שטערן־אויגן,
 האָט אונדז געגעבן
 דער זון־ראַדס שטראַלן —
 דעם גרויסן אמת.

לידער און פאָעמעס

- י. קאָצענעלסאָן — דאָס ליד פּונעם אויסגעהרגעטן יידישן פּאָלק — — — \$1.25
- ח. גראַדע—דורות (לידער און פּאָעמעס) 1.75
- דוד האָפּשטיין — איך גלויב (לידער) 1.50
- ז. וויינפּער—געזאַנג פּון אַ גלויביקן — 1.50
- ז. וויינפּער — ביים גרענד־קעניאַן — 1.75
- דאָרע טייטלבוים — אינמיטן וועלט — 1.00
- ל. מילער — שטורעם און רעגנבויגנס 2.00
- א. סוצקעווער — די פעסטונג (לידער) 1.00
- א. סוצקעווער — לידער פּון געטאָ — .50
- י. פּאָפּערניקאָו — געקליבענע לידער— 2.50
- איציק פּעפּער — די שאַטנס פּון וואַרשעווער געטאָ — — — 1.50
- ח. קאַטיליאַנסקי — פּאָלקס־געזאַנגען — 5.00
- יוסף ראַלניק — געקליבענע לידער — 2.50

דערציילונגען און ראַמאַנען

- אויף נייע וועגן (אָלמאַנט) — — — 3.00
- שלום אַש — געקליבענע ווערק —
- ב. 1: דאָס שטעטל, ר' שלמה גניד, דער פּאַרבאַרגער בחור — — — 2.50
- ב. 2: געזאַנג פּון טאַל — — — 2.50
- שלום אַש — דער ברענענדיקער דאָרן 2.50
- שלום אַש — דער תּהלים־ייד (ראַמאַן) 3.00
- י. אַלקאָן — די מלחמה אין מיידלוויל — 2.50
- ש. אַפּטער — אין דער רוימישער געטאָ (ראַמאַן) — — — 3.00
- ש. אַפּטער — דער בונט און אַנד. — .25
- אברהם ביק — ר' יעקב עמדין — — — 2.50
- דוד בערגעלסאָן — פּרינץ ראַובני — 1.50
- מ. י. בערדיטשעווסקי — יידישע כתבים, באַנד 1 — — — 3.00
- מ. גאַלדשטיין — ביראַבידזשאַנער אויפן אַמור — — — 1.50
- ז. וויינפּער — אויף די זאַמפּן פּון יהודה (ראַמאַן) — — — 2.00
- חיים מאַרגאַלעס־דאַוידאָן — פּאַרהאַנג דער נסתר — די משפּחה מאַשבּער —
- צוויי טייל — צו — — — 3.00
- ל. קאַברין—ריווערסייד־דריוו (ראַמאַנט) .25
- ל. קאַברין — דער פּאַרלורענער ניגון (ראַמאַן) — — — 3.00
- לעאָ קאַץ—נקמה (ראַמאַן), יידיש י. ס. 2.50
- א. ראַבאָ — איז געקומען אַ ייד קיין אַמעריקע — — — 1.50

מענדעלע מוכר ספרים — געקליבענע ווערק — באַנד 1: דאָס קליינע מענטשעלע, די טאַקסע; ב. 2: די קליאַטשע, מסעות בנימין השלישי; ב. 3: פישקע דער קרומער, דער פּרינץ; ב. 4: דאָס ווינטשפּינגערל יעדער באַנד צו — — — 3.00

אויטאָביאָגראַפיעס און זכרונות

- ראובן בריינין — פון מיין לעבנס־בוך 3.00
- אהרן גאַרעליק — שטורעמדיקע יאַרן אַל. גראַנאַך — אַט גייט אַ מענטש! (יידיש יעקב מעסטל) — — — 3.00
- שלום לעווין — אונטערערדישע קעמפּער (זכרונות) — — — 2.50
- יעקב מילך—אויטאָביאָגראַפישע סקיצן 2.50
- א. ראַבאָ, מיין לעבן, 2 בענד, צו — 2.00

קריטיק און קולטור־פּראָבלעמען

- 100 היינצייטיקע אַמעריקאַנער יידישע מאַלער און סקולפּטאָרן (אַלבאָם) — 10.00
- ש. אַלמאַנאָו — מיטן וואָרט צום פּאָלק ג. בוכוואַלד — טעאַטער (אילוסטראַט) 3.00
- מ. ווינער — יידישע ליטעראַטור אינעם 19טן י"ה, צוויי בענד, צו — — — 3.00
- דר. חיים זשיטלאַווסקי — ייד און וועלט 2.50
- דר. ת. זשיטלאַווסקי — דער זין פּון מענטשעלען לעבן — — — 2.50
- אברהם טייטלבוים — וויליאם שעקספיר דר. א. מוקדוניג, ל. פּרץ און דאָס יידישע טעאַטער — — — 3.00
- ג. מייזל — צווישן חורבן און אויפבוי ג. מייזל — י. ל. פּרץ (זיין לעבן און 19טן) — — — 3.00
- ג. מייזל — פּאַרגייער און מיטציטלער 3.00
- פ. גאַויק — אייראָפּע—צווישן מלחמה און שלום — — — 3.00
- פ. ענגעלס — לודוויג פייערבאַך (איבערזעצט ש. ווינער) — — — 1.25
- בריוו און רעדעס פּון י. ל. פּרץ — געזאַמלט נחמן מייזל — — — 3.00
- ב. ריווקין — הויפּט־טענדענצן אין דער יידישער ליטעראַטור — — — 3.00
- קעגן די אָנפאַלער אויף דר. חיים זשיטלאַווסקי (זאַמלונג) — — — .35
- באַריכט פּונעם קולטור־צוזאַמענפּאַר — .50
- צען יאַר איקוף — — — .25